

የኢትዮጵያ ታሪክ

በአሥራ ስድስተኛው
ክፍል ዘመን

ፍጹም

ተዘጋጀ ከይልማ ደሬሳ

የኢትዮጵያ : ታሪክ :

በአሥራ : ስድስተኛው : ክፍለ : ዘመን ።

ተዘጋጀ : ከይልማ : ያሬሳ ።

From the Library of

ፍጽኦ አጥላው ወልደ ዮሐንስ

FESSEHA ATLAW WOLDE YOHANNES

አዲስ : አበባ : ኅዳር : ፳ : ቀን : ፲፱፻፶፱ : ዓ : ፑ :

ሁለተኛ አትም 1999 ዓ.ም

በግርማዊ ፡ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ዘኢ
ትዮሉድ ፡ በቅዱሳን ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ፲፱፻፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡
፪፱ ፡ መጽሐፍ ፡ ታተመ ።

እስፋፋይ - ዓይናለም የመጻሕፍት መደብር
አድራሻ ፡- ከቤሔራዊ ቲአትር በስተጀርባ
ሰልክ 011-550 58 44/45
0911-62 49 10

ገርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ

ይህን ፡ መጽሐፍ ፡ ሳዘጋጅ ፡ ለረዱኝ ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ ምስጋናዬን ፡
እቀርባለሁ ።

እቶ ፡ እርእያ ፡ ሲራክ ፡ የመጀመሪያውን ፡ ግልባጭ ፡ እንብበው ፡
ስለ ፡ ፍሬ ፡ ከነገሮች ፡ ስለ ፡ መጽሐፉ ፡ ቅድም ፡ ተከተልና ፡ ጠቅላላ ፡
እቀማመጥ ፡ ባቀረቡልኝ ፡ እስተያየቶች ፡ ተጠቅሟቸዋለሁ ። እቶ ፡
ቡልቻ ፡ ደመቅሳም ፡ እንዲሁ ፡ መጽሐፉን ፡ እንብበው ፡ ጠቃሚ ፡ ሐሳቦችን፤ በማቅረብ ፡ ረድተውኛል ።

እያሌ ፡ የሆኑትን ፡ ጽሑፎች ፡ የታሪክ ፡ ምንጭ ፡ የሆኑትን ፡ መጽሐፎች ፡ በማደራጀትና ፡ በማስተካከል ፡ ባለቤቱ ፡ ወይዘሮ ፡ ኤልሣቤጥ ፡ ወርቅነህ ፡ ባትረዳኝና ፡ ድርሰቱን ፡ እንድፈጽም ፡ ባታበረታታኝ ፡ በሐሳብም ፡ ባትደግፈኝ ፡ ኑሮ ፡ ይህ ፡ መጽሐፍ ፡ ለመታተም ፡ ባልደረሰ ፡ ነበር ።

በተረፈ ፤ ያመለጠ ፡ የእስተያየት ፡ ወይንም ፡ የጽሑፍ ፡ ጉድለት ፡ ቢገኝ ፡ ኅላፊነቱ ፡ የራሴ ፡ ነው ።

ይልማ ፡ ይፈላ ።

የኢየሱስ ጥያቄ ለገቢው የገቢው የገቢው የገቢው የገቢው የገቢው የገቢው የገቢው የገቢው የገቢው የገቢው

ማ ው ጫ

ገጽ

መቅደም ፡

፩

ምዕራፍ ፡ ፩ ፡

በኢትዮጵያ ፡ በ፲፭፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ የነበረው ፡ ሁኔታ ፡ ፱

ምዕራፍ ፱ ፡

ንግሥት ፡ ዕሌኒና ፡ ፖለቲካዋ ፡ ..... ፲፭

ምዕራፍ ፡ ፫ ፡

የመጀመሪያው ፡ የፈጠጋር ፡ ወረራ ። ..... ፳፮

ምዕራፍ ፡ ፱ ፡

በእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ኤኮ
ኖሚ ፡ ሁኔታ ። ..... ፴፩

ምዕራፍ ፡ ፭ ፡

የፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ ..... ፵

ምዕራፍ ፡ ፮ ፡

በ፲፱፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የደኮልቪሐም ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ጉዞ ፡ ፵፱

ምዕራፍ ፡ ፮ ፡

ከፈጠጋር ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ..... ፵፱

ምዕራፍ ፡ ፳ ፡

ኢሕመድ ፡ ግራኝ ፡ የሐረር ፡ መሪ ፡ ስለመሆን ። ..... ፶፪

ምዕራፍ : ፱ :

የባዱኪ : ውጊያ ። ..... ፶፬

ምዕራፍ : ፲ :

ታላቁ : የሽምብራ : ኩሬ : ድል : ..... ፷፫

ምዕራፍ : ፲፩ :

ከሽምብራ : ኩሬ : በኋላ ። ..... ፷፱

ምዕራፍ : ፲፪ :

በሸዋ : ላይ : ስለተደረገ : ወረራ : ..... ፸፱

ምዕራፍ : ፲፫ :

ስለአግራ : አወራጃዎች : መወረር : (የወሲል : ውጊያ) : ..... ፹፭

ምዕራፍ : ፲፬ :

የአምባ ግሺን ውጊያ ። ..... ፺፬

ምዕራፍ : ፲፭ :

የሐይቅ ዘመቻ ። ..... ፺፮

ምዕራፍ : ፲፮ :

በፈጠጋር : ውስጥ : ስለተደረገው : የእርበኞች : ውጊያ : ..... ፻

ምዕራፍ : ፲፯ :

የ፲፭፻፳፱ : ዓ : ም : ዘመቻዎች ። ..... ፻፫

ምዕራፍ : ፲፰ :

ስለትግራ : መወረር : ..... ፻፳

ሁለተኛው : የአምባ ግሺን : ውጊያ : ..... ፻፲፩

ምዕራፍ ፡ ፲፱ ፡

ግራኝ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ እያሳደደ ፡ ወደ ፡ ጉዳም ፡ ሄደ ። ፻፲፮

ምዕራፍ ፡ ፳ ፡

በርሙዴ፡ወደ ፡ ፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ተላከ ። ..... ፻፲፱

ምዕራፍ ፡ ፳፩ ፡

ሰለ ፡ ባሕር ፡ ምድር ፡ መወረር ፡ የሺዘር ፡ እድሌ ፡ መሞት፡ ፻፳

ምዕራፍ ፡ ፳፪ ፡

የ፲፩፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውጊያዎች ። ..... ፻፳፫

ምዕራፍ ፡ ፳፫ ፡

የ፲፩፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውጊያ ፡ ። ..... ፻፳፭

ሰለ ፡ እምባ ፡ ግሼን ፡ መያዝ ። ..... ፻፳፱

ምዕራፍ ፡ ፳፬ ፡

ሰለ ፡ እዲ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ መሞት ፡ ..... ፻፴፱

ምዕራፍ ፡ ፳፭ ፡

ሰለእዲ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መንገሥ ። ..... ፻፴፫

እቲ፯ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ በትግሉ ፡ ትርኢት ፡ ውስጥ ፡

ገባች ። ..... ፻፵

ምዕራፍ ፡ ፳፮ ፡

የፖርቱጋል ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ስለመምጣት ፡ ፻፵፭

ምዕራፍ : ፳፮ :

ክርስቶስ : ደ : ጋጣ : ጭፍራዎቹ : ወደ : ኤርትራ : ደጋ :
እንደተጓዙ ። ..... ፻፵፱

ምዕራፍ : ፳፭ ።

ዶም : ክርስቶስ : ደ : ጋጣ : ክረምቱን : እንደምን :
እንዳሳለፈ ። ..... ፻፶፩

ምዕራፍ : ፳፱ ።

አጼ : ገላውዴዎስ : በሸዋ : ውስጥ : ስላደረገው ያርበኝነት : ትግል : ፻፶፱

ምዕራፍ : ፴ ።

ስለአምባ : ሰነዲት : መያዝ ። ..... ፻፶፮

ምዕራፍ : ፴፩ :

ወደ : ትልቁ : ውጊያ : ስለተደረገው : ጉዞ ። ..... ፻፷፱

ምዕራፍ : ፴፪ ።

ሚያዝያ : ፱ : ቀን : ፲፭፻፴፱ : ዓ : ም : ስለተደረገው : ውጊያ ። ፻፸

ምዕራፍ : ፴፫ ።

ክርስቶስ : ደ : ጋጣ : ከግራኝ : ጦር : ጋራ : ሁለተኛ :
ስለመዋጋቱ ። ..... ፻፸፫

ምዕራፍ : ፴፬ ።

ክድሎች : በኋላ ። ..... ፻፸፭

ምዕራፍ : ፴፭ ።

መስከረም : ፪ : ቀን : ፲፭፻፴፭ : ዓ : ም : የተደረገው : ውጊያ : የዶም :
ክርስቶስ : ደ : ጋጣ : ጮሞት ። ..... ፻፹፫

ምዕራፍ ፡ ፴፮ ።

ሰለዶም ፡ ከርስተፋላ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ መማረክና ፡ መሞት ። ..... ፻፹፮

ምዕራፍ ፡ ፴፯ ።

የተረፉት ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ከንግሥቲቷ ፡ ዙሪያ ፡

ሰለ ፡ መስበሰባቸው ። ..... ፻፹፱

ምዕራፍ ፡ ፴፰ ።

ታላቁ ፡ የዛንታር ፡ በር ፡ ድል ፡ የግራኝ ፡ ሞትና ፡ የእስላም ፡

ጦር ፡ ሠራዊት ፡ መበታተን ። ..... ፻፺፫

ምዕራፍ ፡ ፴፱ ።

ከዘንተራ ፡ በር ፡ ድል ፡ በኋላ ። ..... ፻፺፭

ምዕራፍ ፡ ፵ ።

ሰለእርሞች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ መውጣት ። ..... ፻፺፱

የእርሞች ፡ ሕዝብ ፡ እንዋንዋር ፡ የገዳ ፡ ድርጅት ፡ ..... ፻፺፯

ሕግ ፡ ስለማወጅ ። ..... ፻፺፭

ፍርድ ፡ የሚፈጸምበት ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ። ..... ፻፺፭

አምልኮ ። ..... ፻፺፫

የታላቁ ፡ ወረራ ፡ መጀመር ። ..... ፻፺፮

ታላቁ ፡ የሐዘሎ ፡ ድል ። ..... ፻፺፭

ኬሐዘሎ ፡ በኋላ ። ..... ፻፺፱

ሰለወሎ ፡ ጉማ ፡ መሰደድ ። ..... ፻፺፱

መቅድም ::

የዛጁ ፡ (ወይም ፡ የዛጉዬ) ፡ ወገን ፡ የነበሩት ፡ ነጋሚዎች ፡ የኢትዮጵያን ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አልጋ ፡ ለቀው ፡ በ፲፱፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሰሉሞን ፡ ወገኖች ፡ ወይም ፡ የአክሱም ፡ ነገሥታት ፡ ዘር ፡ የነበሩት ፡ እንደገና ፡ ከነገሡበት ፡ ቀን ፡ ጀምሮ ፡ ባለው ፡ በ፯፻ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ የሚቈጠረው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ለ፩ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ሊመደብ ፡ ይቻላል ። እነዚህም ፡ እንደሚከተለው ፡ ይከፈላሉ ።

፩ ፤ ከይኩኖ ፡ ለምላክ ፡ እስከ ፡ ናዖድ ፡ ፲፱፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እስከ ፡ ፲፩፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡

፪ ፤ ከናዖድ ፡ እስከ ፡ ያዕቆብ ፡ ከ፲፩፻ ፡ እስከ ፡ ፲፭፻፶፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡

፫ ፤ ከያዕቆብ ፡ እስከ ፡ ፪ኛው ፡ ቴዎድሮስ ፡ ፲፭፻፶፮ ፡ እስከ ፡ ፲፰፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡

፬ ፤ ከ፳፻፵፱ ፡ ቴዎድሮስ ፡ እስከ ፡ ፲፱፻፶፮ ፡ ይኸ ፡ የአጼ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴን ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ በሙሉ ፡ ይጨምራል ።

የኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ተግሪ ፡ የሆኑ ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ ሰባቱ ፡ መቶ ፡ ዘመናት ፡ በምን ፡ ምክንያት ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተመለከተው ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ እንዲከፋፈሉ ፡ ሐሳብ ፡ እንደ ፡ ቀረበ ፡ እንደሚገባቸው ፡ የዚህ ፡ መጽሐት ፡ ደራሲ ፡ ያምናል ። ይሁንና ፡ ላሁኑ ፡ መጽሐፍ ፡ ሁለተኛውን ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ደራሲ ፡ ሲመርጥ ፡ ከሌሎቹ ፡ ሁሉ ፡ አስደናቂ ፡ ዘመን ፡ ነው ፡ በማለት ፡ አይደለም ። እንዲያውም ፡ ከይኩኖ ፡ ለምላክ ፡ እስከ ፡ ናዖድ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ኢትዮጵያ ፡ ያከናወነችው ፡ እንቅስቃሴ ፡ ሁሉ ፡ ሲታይ ፡ ደራሲው ፡ ለምን ፡ በዚሁ ፡ ዘመን ፡ አልጀመርኩም ፡ ብሎ ፡ ራሱን ፡ ሳይጠይቅ ፡ አልቀረም ።

ከ፲፱፻፳፱ ፡ እስከ ፡ ፲፩፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኢትዮጵያ ፡ የነበረው ፡ እንቅስቃሴ ፡ የሚያስደንቅ ፡ ነበረ ። ከዮዲት ፡ ብዝበዛ ፡ በኋላ ፡ ድርሰቶች ፡ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ በብዛት ፡ መጻፍ ፡ ጀመሩ ። በኪነ ፡ ጥበብ ፡ በኩል ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሰዓሊዎች ፡ ብዙ ፡ ጊዜቄዶች ፡ የነበረውን ፡ ዘዴ ፡ ለቀው ፡ ሥራቸው ፡ የ፲፱፻፵፭ና ፡ የ፲፯፻፶፯ ፡ እየመሰሉ ፡ ሄዱ ። ቍጥር ፡

የሌላቸው ፡ ገዳማት ፡ ተተክሉ ። የአብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ሕንፃዎች ፡ ውብ ፡ ሆነው ፡ ስለ ፡ ተሠሩ ፤ ለኢትዮጵያ ፡ ሰዓሊዎችና ፡ የሐረግ ፡ ጥበብ ፡ ለሚቀርጹት ፡ ምቹ ፡ ሆነው ፡ ተገኙ ። ያገር ፡ ባህል ፡ የያዙ ፡ ጥበባት ፡ ሁሉ ፡ በደረጃ ፡ ከፍ ፡ እያሉ ፡ ሄዱ ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በሥልጣኔ ፡ እርምጃ ፡ ያደረገችው ፡ በእኩልነት ፡ ዘመን ፡ ከተደረገ ፡ የሚያንሰ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ አይቻልም ። በሕዝብ ፡ እስተዳደር ፡ በኩል ፡ ዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ የወሰዱት ፡ እርምጃ ፡ ብዙ ፡ እርሾ ፡ ላገሪቱ ፡ መልካም ፡ እረማመድ ፡ ትቶላታል ።

ከሁሉም ፡ ይልቅ ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ የነበሩት ፡ ታላላቅ ፡ መሪዎች ፡ የዮሴትን ፡ ወረራ ፡ ተከትሎ ፡ በዘረፋ ፡ የተቀሙትን ፡ አውራጃዎች ፡ መልሶ ፡ ለመውሰድ ፡ ያደረጉትን ፡ ዘመቻዎች በመርማሪ ፡ አእምሮ ፡ መመልከት ይኖርብናል ። ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ በጠላቶቹ ፡ ላይ ፡ ያገኛቸው ፡ የታላላቅ ፡ ድሎች ፡ ወሬ ፡ በመካከለኛው ፡ ምሥራቅና ፡ በምዕራብ ፡ አገሮች ፡ በታወቀ ፡ ጊዜ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ግርማ ፡ በሩት ፡ አገሮችም ፡ ቢሆን ፡ ገና ፡ ተሰማ ።

ቀጥሎም ፡ የአጼ ፡ ይስሐቅ ፡ የጦር ፡ ድርጅትና ፡ ስልት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሠራዊት ፡ እኩልነቶች ፡ እንኳን ፡ ከደረሱበት ፡ ድንበር ፡ ተሻግሮ ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማውን ፡ እንዲያቆም ፡ አስቻለው ።

ለዚህ ፡ ታላቅ ፡ ዕድል ፡ ውብ ፡ የሆነ ፡ ፍጻሜ ፡ ለማስገኘት ፡ ቢኖረው ፡ ታላቅ ፡ መሪ ፡ እጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ከተጥለት ፡ ተነሥቶ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ባንዲራ ፡ በሕንድ ፡ ውቅያኖስ ፡ ላይ ፡ ውልብልብ ፡ እንድትል ፡ ከፍ ፡ አድርጎ ፡ ሰቀላት ። በሦስቱ ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ እርሱ ፡ ደረጃ ፤ ትምህርትና ፡ ኪነ ፡ ጥበብ ፡ በደረጃ ፡ ከፍ ፡ እያሉ ፡ ሄዱ ። የኢትዮጵያ ፡ ድንበር ፡ እኩልነቶች ፡ ከደረሱበት ፡ ጋራ ፡ ተቀራረበ ። ሕዝቡም ፡ በትዳሩና ፡ በሕዝባዊ ፡ እኗኗር ፡ ከበርቱ ፡ ሆነ ።

ስለዚህ ፡ ይኸ ፡ የመጀመሪያው ፡ ክፍለ ፡ ታሪክ ፡ የብልጽግናና ፡ የምችት ፡ ጊዜ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። የሁለተኛው በዚህ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ የታተተው ፡ ክፍለ ፡ ዘመናት ፡ በፍጹም ፡ ልዩ ፡ ዐይነት ፡ ታሪክ ፡ የታቀፈ ፡ ሆኖ ፡ እናገኘዋለን ። ዝርዝሩ ፡ በመጽሐፉ ፡ ውስጥ ፡ ስለሚገኝ ፡ ባጭሩ ፡ የችጋር ፡ የመከራና ፡ የጦርነት ፡ ጊዜ ፡ ነበር ። ጦርነቱ ፡ የተደረ

ገወ፡ ለመስፋፋት፡ ሳይሆን፤ ሊትዮታዊ፡ ያን፡ መከራ፡ የተቀበለችው፡ ነፃነቷንና፡ ሥልጣኔዋን፡ ለመጠበቅ፡ ነበር ። ስለዚህ፡ ዘመኑን፡ የመከላከል፡ ዘመን፡ ብለን፡ ብንሰይመው፡ ተገቢ፡ ይሆናል ።

ቀጥሎም፡ ባለንበት፡ በኻያኛው፡ መቶ፡ ዘመን፡ውስጥ፡ ያፍሪካና፡ የአሲያ፡ ሕዝብ፡ ሐሳቡን፡ የጣለበትና፡ ዋና፡ ፖለቲካ፡ ብሎ፡ የሚከታተለው፡ እምፕሪያሊዝምን፡ መቃወም፡ ነው ። የኢትዮጵያ፡ ሕዝብ፡ እምፕሪያሊዝምን፡ መቃወም፡ የጀመረው፡ ከፈርዖኖች፡ ከፋርስ፡ ከሮማውያን፡ እንሥቶ፡ ሲሆን፡ በ፲፯ኛው፡ መቶ፡ ውስጥ፡ የአቶማን፡ እምፕሪያሊዝም፡ በምሥራቅ፡ አፍሪካ፡ ላይ፡ እንዳይዘረጋጋ፡ የኢትዮጵያ፡ ሕዝቦች፡ ያደረጉት፡ ተጋድሎ፡ ከዘመናችን፡ መንፈስ፡ ጋራ፡ የተቀራረበ፡ ነው ። በሽምብራ፡ ዙፌ፡ በእምባ፡ ግሼን፡ በእንጥች፡ በዐድዋና፡ በማይጨው፡ የጦር፡ ሚዳ፡ የወደቁት፡ የኢትዮጵያ፡ ጀግኖች፡ ሕዝባቸው፡ በእምፕሪያሊዝም፡ ቀንበር፡ ሥር፡ እንዳይወድቅብቻ፡ ሳይሆን፡ በዘመናችን፡ እያንዳባረቀ፡ ለመጣው፡ ያፍሪካ፡ ነፃነት፡ ብርቱ፡ መሠረት፡ ጥለዋል ።

የሁለተኛው፡ የታሪክ፡ ክፍለ፡ ዘመን፡ ያልነው፡በሙሉ፡ ሳይሆን፡ በከፊል፡ የሚገልጸው፡ ይኸንኑ፡ ነው ። ይኸ፡ መጽሔት፡ ከ፪፡ ዓመት፡ በፊት፡ ታትሞ፡ ቢሆን፡ ኑር፡ ደራሲው፡ ለወደቁት፡ ጀግኖች፡ ሐውልት፡ ሳይጠይቅ፡ ባላለፈ፡ ነበር ። ዛሬ፡ ግን፡ ይኸ፡ ታላቅ፡ ሐሳብ፡ ይፈጸም፡ ዘንድ፡ ግንቦት፡ ፲፯፡ ቀን፡ ፲፱፻፶፭፡ ዓ፡ ም፡ እዲስ፡ አበባ፡ ላይ፡ ያፍሪካ፡ ሻርት፡ በተፈረመ፡ ጊዜ፡ በብዙ፡ ትውልድ፡ የፈሰሰው፡ የኢትዮጵያ፡ ጀግኖች፡ ደም፡ በከንቱ፡ እንዳልቀረ፡ የማይገንዘብ፡ ሰው፡ ያለ፡ እይመስልም ። ስለዚህ፡ ለብዙ፡ ትውልድ፡ መሥዋዕትነት፡ ለዘለዓለማዊ፡ ዋጋ፡ ላሰጉኑ፡ ለቀዳማዊ፡ ኃይለ፡ ሥላሴ፡ ደራሲው፡ ይኸን፡ መጽሔት፡ በትሕትና፡ ያበረክታል ።

በኢትዮጵያ : በ፲፭፻ : ዓ : ም : መጨረሻ : ላይ :
የነበረው : ሁኔታ ።

በ፲፫ኛውና : በ፲፭ኛው : መቶ : ክፍለ : ዘመን : ውስጥ : ከወደ : ምሥራቅ : በኩል : ተነሥተው : ኢትዮጵያን : ከደቡብ : እስከ : ሰሜን : ከበዋት : ከነበሩት : ከእስላም : ሠልጣን : ግዛቶች : መካከል : በእጼ : ልብነ : ድንግል : ዘመን : መንግሥት : መጀመሪያ : ላይ : እንዳየለ : የቀረው : የአዳል : ሠልጣናዊ : ግዛት : ብቻ : ነበር ።

እጼ : ዐምደ : ጽዮን : ከ፲፫፻ : ዓ : ም : ጀምሮ : እስከ : ፲፫፻፳፰ : ዓ : ም : ድረስ : በነዚህ : በእስላም : ሠልጣናዊ : ግዛቶች : ላይ : እየደጋገመ : ባደረገው : ጦርነትና : ሳያጽርጥ : ባገኘው : ድል : ምክንያት : የይፋትና : የደዋሮ : ሠልጣናዊ : ግዛቶች : ተሸንፈው : ለንጉሠ : ነገሥቱ : መንግሥት : ተገዥ : ሆነው : ገብረዋል ።

እንደዚህ : ደግሞ : ሌሎችም : የሠልጣን : ግዛቶች : የነበሩት : ክፍለ : ሀገሮች : ሁሉ : ከእጼ : ዐምደ : ጽዮን : ዘመን : መንግሥት : እንሥቱ : ይልቁንም : በእጼ : ዘርዐ : ያዕቆብ : ዘመን : ብዙዎቹ : በንጉሠ : ነገሥቱ : ግዛት : ውስጥ : ተጠቃልለው : የሚገኙ : ሆነዋል ። ቀጥሎም : ፲፭፻ : ዓ : ም : ላይ : ፈጠጋር : አዲያ : ባሌና : እዮ : እነዚህ : ሁሉ : ሰጥለዋል : የነጉሠ : ነገሥቱን : የበላይ : ገዥነት : ተቀብለዋል ።

ስለዚህ : ከ፪፻ : ዘመን : በፊት : ይኩኖ : አምላክ : ከመጨረሻው : ከዛሬ : ነጋሢ : ከንጥየ : ክርስቶስ : መንግሥቱን : ሲረከብ : ከሰሜን : ወደ : ደቡብ : እንደ : መቀነት : በቀጭኑ : ተዘርግቶ : ይገኝ : የነበረው : የኢትዮጵያ : ግዛት : በ፲፭፻ : ዓ : ም : ላይ : በነገሥታቱ : ብርታትና : ጥረት : እየሰፋና : እየጨመረ : ሄዶ : ደንበኛ : ወሰን : አግኝቶ : ይታያል ። ከእነሱም : መንግሥት : በኋላላጅግ : ጠባብና : እነሱተኛ : የነበረው : ይህታ : በእንደዚህ : ያለ : ትጋት : እያደገና : እየጠነከረ : እየሰፋም : እንዲሄድ : በመደረጉ : የዐምደ : ጽዮን : የሰይፈ : አርዕድ : የይስሐቅ : የዘርዐ : ያዕቆብ : የናያድ : የጀግንነት : ሥራ : የኢትዮጵያ : ግዛት : በግንኛውም : አደጋ : ከሚወድቅበት : ደካማ : እስተዳደር : ከመሆን : አድናት : ይገኛል ።

እነዚህ ፡ ዝነኞች ፡ ነገሥታት ፡ ከታላቅ ፡ የጀግንነት ፡ ሞያቸው ፡ ሌላ ፡ ያስተዳደርን ፡ ሥነ ፡ ሥርዐት ፡ በመዘርጋት ፡ ያገርን ፡ ወሰን ፡ በማስፋፋት ፡ የውስጥ ፡ ጸጥታን ፡ በማረጋገጥ ፡ ሠርተው ፡ አብቅተው ፡ ኢትዮጵያን ፡ ወደ ፡ መልካሙ ፡ የኑሮ ፡ እርምጃ ፡ ለማሸጋገር ፡ አቅደውት ፡ የነበረውን ፡ ይህን ፡ ተጋድሎቸውን ፡ በጊዜው ፡ ላይ ፡ በሚገባ ፡ አከናውኑት ፡ ሰላማዊውን ፡ ኑሮ ፡ ለተተኪዎቹ ፡ አረካከበው ፡ በማለፋቸው ፡ በውነቱ ፡ በዚያን ፡ ዘመን ፡ የነበረው ፡ ትውልድና ፡ ከዚያም ፡ ወዲህ ፡ የቀጠለው ፡ ሂያጂና ፡ መጨው ፡ ተተኪውም ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ እስከ ፡ ትውልድ ፡ ትውልድ ፡ እየተቀባበለ ፡ የፀምደ ፡ ጽዮንንና ፡ የዘርፀ ፡ ያዕቆብን ፡ የማይረሳው ሌታ ፡ ለምንጊዜውም ፡ እንደ ፡ ተሸከመ ፡ መኖር ፡ አለበት ።

እጼ ፡ ናዖድ ፡ እንደ ፡ በእድ ፡ ግርያምና ፡ እንደ ፡ እስክንድር ፡ በልጅነት ፡ ዕድሜው ፡ የነገሠ ፡ አይደለም ። እጼ ፡ እስክንድር ፡ በ፲፱፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እንደ ፡ ሞተ ፡ በ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ናዖድ ፡ ከአምባ ፡ ገሼን ፡ ተጠርቶ ፡ በዙፋን ፡ ላይ ፡ በተቀመጠ ፡ ጊዜ ፡ በዕድሜና ፡ በእድሜ ፡ የጉለመስ ፡ ሙሉ ፡ ሰው ፡ ነበር ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ እጼ ፡ ናዖድ ፡ ታላቅ ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ ከመሆኑ ፡ ጋራ ያስተዳደር ፡ አመራርንም ፡ ዘዴ ፡ ጭምር ፡ ደገና ፡ አድርጎ ፡ የሚያውቅ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ጠላትን ፡ ከመውረርና ፡ በየዘመቻው ፡ ሠራዊቱን ፡ ከማድከም ፡ ተወስኖ ፡ ይበልጥ ፡ የሚያሳስበውን ፡ ውስጣዊውን ፡ ጸጥታ ፡ እያረጋጋ ፡ የብልጊቷን ፡ የገገሥት ፡ ዕሉኒንም ፡ ምክር ፡ እየተቀበለ ፡ በውጭ ፡ ጉዳይ ፡ በኩል ፡ ያለውን ፡ ተግባር ፡ ሲያከናውን ፡ ቁደቶ ፡ ሰላሙ ፡ የተረጋገጠ ፡ መንግሥት ፡ ለልጁ ፡ ለልብነ ፡ ድንግል ፡ አውርሶ ፡ ሞተ ።

እጼ ፡ ናዖድ ፡ ፲፬ ፡ ዓመት ፡ ሲገዛ ፡ በዘመነ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፡ ከሠራቸው ፡ ከታላላቅ ፡ ሥራዎቹ ፡ መካከል ፡ እንዱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ በተሻለ ፡ አኳኒን ፡ ማቋቋሙ ፡ ነው ። ከእጼ ፡ ፀምደ ፡ ጽዮን ፡ መንግሥት ፡ አንሥቶ ፡ እስከ ፡ ናዖድ ፡ መንግሥት ፡ ድረስ ፡ ዋናው ፡ ውጊያ ፡ ከአዳል ፡ እስላሞች ፡ ጋራ ፡ ሁኖ ፡ ሳለ ፡ ታማኞች ፡ የተባሉ ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡ ተቀላቅለው ፡ ይገኙ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ በስምራትም ፡ ጊዜ ፡ ከክርስቲያኑ ፡ ወታደር ፡ ጋራ ፡ ተመሳስለው ፡ አብረው ፡ ይሠማሩ ፡ ነበር ።

ናዖድ ፡ ይህ ፡ ሁኔታ ፡ የሚያመጣውን ፡ አሥጊ ፡ ነገር ፡ ተመልክቶ ፡
 የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ ከክርስቲያን ፡ ወገን ፡ ብቻ ፡ እንዲመረጥ ፡ አደረገ ።
 በዚህ ፡ ሥጋት ፡ ምክንያት ፡ አስፈላጊውን ፡ ጥንቃቄ ፡ ለመውሰድ፡ሲባል፡
 የሠራዊቱ ፡ ቊጥር ፡ ቢቀንስም ፡ እንኳ ፡ ያው ፡ የተረፈው ፡ እንስተኛው ፡
 የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ በሥርዐት ፡ ተዘጋጅቶ ፡ ይመክት ፡ ዘንድ ፡ እም
 ነት ፡ የተጣለበት ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ በድርጅቱና ፡ በገታቱም ፡ እጅግ ፡ የቀ
 ለጠፈ ፡ ነበር ።

የዚህ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ዝግጅት ፡ ያስገኘው ፡ ፍሬ ፡ ናዖድ ፡ በዘ
 መኑ ፡ በጠላት ፡ ላይ ፡ ካገኘው ፡ ድል ፡ ሌላ ፡ በ፲፩፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ወጣት ፡
 ልጁ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ በፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ ላይ ፡ የአዳልን ፡ ሠራዊት ፡
 ወግቶ ፡ ያወደመበት ፡ ሳይል ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። እዚ ፡ ናዖድ ፡
 ታላት ፡ ገዢ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ ፍርድም ፡ ዐዋቂ ፡ ነበር ። በዐደባባይ ፡
 ፍርድ ፡ ማየት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ለያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ በዕለት ፡ ሥራው ፡
 መጠንና ፡ ሚዛን ፡ ያለው ፡ አስተያየት ፡ የሚሰጥ ፡ ንጉሥ ፡ ነበር ። ከ፲፩፻፲፱ ፡
 ዓ ፡ ም ፡ እስከ ፡ ፲፩፻፲፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ከነበሩት ፡ የፖርቲጋል ፡
 መንግሥት ፡ መልክተኞች ፡ መካከል ፡ አልቫራዝ ፡ የተባለው ፡ ስለ ፡
 እዚ ፡ ናዖድ ፡ ሲጽፍ ፡ በዘመኑ ፡ መንግሥቱ ፡ ደኅኝ ፡ የሚከበሩበት ፡ ክፉ
 ሾች ፡ የሚጋዙበት ፡ ዘመን ፡ ነበር ፡ ይላል ።

በ፲፩፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ናዖድ ፡ እንደ ፡ ሞተ ፡ ያ፲፪ ፡ ዓመት ፡ ዕድሜ ፡ የነበ
 ረው ፡ ልጁ ፡ የወረሰው ፡ በትረ ፡ መንግሥት፡በሚከተሉት፡ አውራጃዎች፡
 ላይ ፡ የሚጻኝ ፡ ነበር ። ይኸውም ፡ በስተ ፡ ሰሜን ፡ የዛሬው ፡ ሐማሴን ፡
 ሠራዩ ፡ እከለ ፡ ጉዛይ ፡ ግህልና ፡ የባሕር ፡ ወደቦች ፡ ከሱዋኪም ፡ እስከ ፡
 ገርዳፏይ ፡ ድረስ ፡ ያለው ፡ አገር ፡ ባሕር ፡ ምድር ፡ እየተባለ ፡ የባሕር ፡
 ነጋሽ ፡ የሚሾምበት ፡ አውራጃ ፡ የነበረው ፡ ጥምር ፡ ነው ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ የባሕር ፡ ነጋሹ ፡ ዋና ፡ ከተማ ፡ የተቋረቋረው ፡
 በዛሬው ፡ አመለካከት ፡ ከአሥመራ ፡ ወደ ፡ መንደፍራ ፡ በሚያስኬደው ፡
 መንገድ ፡ ላይ ፡ በምትገኘው ፡ በደብሮአ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ እንደ ፡ ወጉ ፡ የባ
 ሕር ፡ ወደቦች ፡ በባሕር ፡ ነጋሹ ፡ ውስጥ ፡ የተጠቀለሉ ፡ ሆነው ፡ ቢገኙም ፡
 በዚያን ፡ ጊዜው ፡ ታሪክ ፡ ላይ ፡ እንደሚታወቀው ፡ ባሕር ፡ ነጋሹ ፡ ለወ
 ደቡ ፡ አስተዳዳሪ ፡ አለመሆኑን ፡ ያስረዳል ።

ትግራ ፡ ከሞላ ፡ ጉድል ፡ የዛሬውን ፡ ወሰኑን ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ ይታያል።
የትግራ ፡ ገዢ ፡ ትግራ ፡ መሆኒ ፡ ይባል፡ ነበር። በትግራ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡
የሚገኙ ፡ አገሮችና ፡ ሹማምቶች ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ በትግራ ፡ መሆን ፡
ሥልጣን ፡ ሥር ፡ የሚታዘዙና ፡ የሚተዳደሩ ፡ ሲሆኑ ፡ እንዳንድ ፡ ጊዜ ፡
ደግሞ ፡ የቀጥታ ፡ ግንኙነት ፡ እያደረጉ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ይታዘዙ ፡
ነበር።

ሺራን ፡ የሚገዙ ፡ ሁሉ ፡ ሹም ፡ ሺራ ፡ ተብለው ፡ የሚጠሩበት ፡ የማዕ
ርግ ፡ ስም ፡ እየተሰጣቸው ፡ ይሾማሉ። እንደዚሁም ፡ እንደ ፡ ሹመት ፡
አሰጣጡ ፡ ልማድና ፡ እንደያገሩ ፡ የተጸውዖ ፡ ስም ፡ ዐይነት ፡ ለገዢዎቹ ፡
መጠሪያ ፡ ሆኖ ፡ የሚሰጠውም ፡ የሹመት ፡ ስም ፡ ካገሩ ፡ ስም ፡ ጋራ ፡ የተ
ያያዘ ፡ መሆን ፡ ነበረበት።

ለምሳሌ ፡ ሹም ፡ ሰላዋ ፡ ሹም ፡ ተምቢን ፡ እየተባሉ ፡ የሚጠሩት ፡
እነዚህ ፡ ሁሉ ፡ አገሮችና ፡ ሹማምቶች ፡ በትግራ ፡ ውስጥ ፡ የሚ
ጠቀሱ ፡ ነበሩ። ከነዚህም ፡ በቀር ፡ በዚያን ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡
ሹም ፡ አጋሚ ፡ ሹም ፡ ገርአልታ ፡ የሚባሉ ፡ መኖራቸው ፡ አይታወቅም።
የነዚህ ፡ ገዢዎችም ፡ የሹመት ፡ ስም ፡ ምናልባት ፡ የሌሎቹን ፡ ምሳሌ ፡
በመከተል ፡ ከጊዜ ፡ በኋላ ፡ የተሰጠ ፡ የማዕርግ ፡ ስም ፡ ሳይሆን ፡ አይቀ
ርም ፡ ሊባል ፡ ይቻላል።

በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ በአልጋዳ ፡ ርቤል ፡
የሚባሉ ፡ ከትግራ ፡ መሆን ፡ ጋራ ፡ ጉን ፡ ለጉን ፡ ሆነው ፡ ይታዩ ፡ ነበር።
ሰለዚህ ፡ ይህ ፡ በአልጋዳ ፡ የሚባለው ፡ ሹመት ፡ ምናልባት ፡ መሆኒ ፡
ከሚባለው ፡ ማዕርግ ፡ ጋራ ፡ የሚወዳደር ፡ ወይም ፡ የሚቀራረብ ፡ ሊመ
ስል ፡ ስለሚችል ፡ ከሌሎቹ ፡ ሹም ፡ የሚባለውን ፡ ቅጽል ፡ ይዘው ፡
ከሚገኙት ፡ የተለየና ፡ ላቅ ፡ ያለ ፡ ከብር ፡ ያለው ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ፡
ብሎ ፡ ለመገመት ፡ ነገሩ ፡ የሚያስኬድ ፡ ይመስላል።

ከትግራ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ ምዕራብ ፡ ጸለምት ፡ ስሜንና ፡ ጠገዴ ፡ የን
ጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ እንደ ፡ ሆኑ ፡ ቁይተዋል። እነዚህ ፡ አውራጃዎች ፡
ከአኩስም ፡ ነገሥታት ፡ ጀምሮ ፡ የክርስቲያን ፡ ሃይማኖትና ፡ የአይሁድ ፡
ሃይማኖት ፡ የሚታገሉባቸው ፡ ከፍሎች ፡ ነበሩ። በ፲ኛው ፡ መቶ ፡ ከፍሉ ፡
ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የዲት ፡ የተባሉት ፡ ንግሥት ፡ መንግሥቱን ፡ ወግታ ፡

እገሩንና፡ አብያተ፡ ክርስቲያናቱን፡ ያቃጠላችው፡ በነዚህ ፡ እውራጃዎች ፡
ውስጥ ፡ የሚገኙትን፡ የአይሁድን ፡ ሃይማኖት ፡ የያዙትን ፡ የእገው ፡ ፈላ
ሻዎች ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እድርጋ ፡ እዝምታ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ በአጼ ፡
ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ ላይ ፡ በእም
ባዎች ፡ ላይ ፡ የሚኖሩ ፡ ጥቂት ፡ ፈላሻዎች ፡ ቢገኙም ፡ እንኳ ፡ በስሜን ፡
በጸሐምትና ፡ በጠገዴ ፡ የሚኖሩት ፡ ሕዝቦች ፡ ግን ፡ አብዛኞቹ ፡ ክርስቲያ
ኖች ፡ ሁነው ፡ ይገኛሉ ።

በጌምድርና ፡ ጉጃም ፡ የዛሬዎቹን ፡ ወረዳዎች ፡ በውስጣቸው፡ከሞላ ፡
ጉደል፡ እንደ፡ያዙ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛቶች ፡ ነበሩ ። ከትግሬ፡በስተ ፡
ደቡብ ፡ የዛሬውን ፡ እዘቦ ፡ የጁና ፡ ወሎን ፡ ጨምሮ፡ እንጎት ፡ ይባል ፡ የነበ
ረው፡ ነው። ይህም ፡ ታላቅ ፡ እውራጃ ፡ ከዋናቹ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛቶች ፡
እንዱ ፡ ነበር ። ከእንጎት ፡ በስተ፡ደቡብና ፡ ከእውሳ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ እን
ዲሁም ፡ በምሥራቅና ፡ በደቡብ ፡ ከደዋሮ ፡ ግዛት ፡ የሚዋሰነው ፡ የሸዋ ፡
ግዛት ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ዋና ፡ ምሽጉ ፡ ሆኖ ፡ የቂየ ፡ ነው።

በ፲፫ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ የዛጌ ፡ መንግሥት ፡ ወደቆ ፡ የሰሎሞን ፡
ነጋሢ ፡ ወገን ፡ የሆነው ፡ አጼ ፡ ይኩኖ ፡ እምላክ ፡ እልጋውን ፡ ከተረከበ
በት ፡ ዘመን ፡ እንሥቶ ፡ የነገሥታቱ ፡ ዋና ፡ ሰፈር ፡ ሆኖ ፡ የቂየው፡የሸዋ ፡
እውራጃና ፡ ደቡብ ፡ እንጎት ፡ ነበር ።

በ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ አጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ እልጋ ፡
ወራሹ ፡ አጼ ፡ ሰይፈ ፡ አርዕድ ፡ ቀጥሎም ፡ በ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡
ውስጥ ፡ አጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ እነዚህ ፡ ሦስቱ፡ነገሥታት ፡ በየዘመናቸው ፡
ሠልጣናዊ ፡ ግዛቶችን ፡ እየወጉ፡ይፋትን፡ደዋሮን፡አዳልንና ፡ ሐረርን፡እስከ ፡
ውቅያኖስ፡ፈጠጋርንና ፡ ባሌን ፡ እስከ ፡ መያዝ ፡ የደረሱት ፡ ሰፈራቸውን ፡
በሸዋ፡ውስጥ፡እድርገው ፡ ነው ። በነዚህ ፡ በተቂጠሩት ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡
ሸዋ ፡ ዐይነተኛዋ ፡ የክርስቲያናዊቱ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ልብ ፡ ነበረች ።

ከሸዋ ፡ ድንበር ፡ በስተ፡ደቡብ ፡ የነበሩት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ እው
ራጃዎችና ፡ ወረዳዎች ፡ በስፋት ፡ እነስ ፡ እነስ ፡ ያሉና ፡ በሃይማኖትና ፡
በዘርም ፡ ድብልቅ ፡ የሆኑ ፡ አገሮች ፡ ነበሩ ። ከሸዋ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅና ፡
ስሜን ፡ ጀምሮ ፡ የዛሬውን ፡ ያዳማን ፡ ግዛት ፡ ጨምሮ ፡ በስተ፡ምሥራቅ ፡

ከአዳል ሁልጣናዊ ግዛት፡ በኩል ለያጠቃለል ለሚዋሰነው ለገር፡ ደዋሮ፡ ይባል ፡ የነበረው ለውራጃ ፡ ነው ።

በ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ከይፋትና ፡ ከአዳል ፡ ሁልጣናች ፡ ጋራ ፡ ወገንነት ፡ አብጅተው ፡ ካጹ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ ከወራሾቹ ፡ ጋራ ፡ ትልቅ ፡ ጦርነት ፡ ሲያደርጉ ፡ ከነበሩት ፡ መካከል ፡ የደዋሮ ፡ ሁልጣናች ፡ ነበሩበት ።

በ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ይፋትና ፡ ደዋሮ ፡ በፍጹም ፡ ድል ፡ ሆነው ፡ ወደ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ የተጠቃለሉ ፡ ሆነዋል ። ከሕዝቡ ፡ የሚበልጠው ፡ ከፍልገና ፡ የእስላምን ፡ ሃይማኖት ፡ የያዘ ፡ ሆኖ ፡ ቢገኝም ፡ በውስጡ ፡ ክርስቲያኖች ፡ በብዛት ፡ ተቀላቅለውበት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጦር ፡ ሰፍሮበት ፤ በጋብቻና ፡ በአምቻ ፡ ምክንያት ፡ መቃረብና ፡ መዛመድ ፡ ስለ ፡ ተቻለ ፡ የደዋሮ ፡ ሕዝብ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ካሉት ፡ ለገሮች ፡ መካከል ፡ ደንበኛ ፡ ሰፍራውን ፡ ይዞ ፡ ይገኛል ።

ለምሳሌ ፡ ጽዮን ፡ ሞገሳ ፡ ያጸ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ንግሥትና ፡ ያጸ ፡ በእደ ፡ ማርያም ፡ እናት ፡ የነበረችው ፡ የደዋሮ ፡ ሴት ፡ ናት ። ያጸ ፡ በእደ ፡ ማርያም ፡ ንግሥት ፡ የነበሩት ፡ ዕልኒና ፡ እቲጌ ፡ ሮማን ፡ ወርቅ ፡ እነዚህ ፡ ሁለቱም ፡ የደዋሮ ፡ ተወላጆች ፡ ነበሩ ። እንደዚህም ፡ ደግሞ ፡ የናዖድ ፡ ባለቤትና ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እናት ፡ እቲጌ ፡ ናዖድ ፡ ሞገሳ ፡ የደዋሮ ፡ ባላባት ፡ ልጅ ፡ ነበረች ።

ይህ ፡ ሁኔታ ፡ ሲታይ ፡ በነዚህ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የደዋሮ ፡ ባላባቶች ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱን ፡ የጋብቻ ፡ ዝምድና ፡ በተለይ ፡ ለራሳቸው ፡ እንደ ፡ ሞናፖል ፡ አደርገው ፡ ይዘውት ፡ ኖረዋል ፡ የሚያሰኝ ፡ ነው ።

ከሸዋ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ የሚገኘው ፡ የንጉሠነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ ታላቁ ፡ አውራጃ ፡ ባሌ ፡ ነበር ። ባሌም ፡ እንደ ፡ ደዋሮ ፡ የእስላምን ፡ ሃይማኖት ፡ አቅር ፡ የያዘ ፡ በመሆኑ ፡ ከዐምደ ፡ ጽዮን ፡ እስከ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ መጨረሻ ፡ ድረስ ፡ በየጊዜው ፡ እየሸፈተ ፡ ከሌሎቹ ፡ ሁልጣናች ፡ ጋራ ፡ እየተባበረ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ሲወጋ ፡ የኖረ ፡ ነበር ። ባሌ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ባሌም ፡ እንደ ፡ ደዋሮ ፡ ሁሉ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ሰፍ

ሮበት ፤ እገረ ፡ ገዥ ፡ ተሹሞበት ፡ እንዲተዳደር ፡ ግድረግ ፡ ስለ ፡ ተቻለ ፤
ከኢትዮጵያ ፡ እውራጃዎች ፡ በፍጹም ፡ እንዲሆኑ ፡ ነበር ። ባሌ ፡ ከዛሬው ፡
ወሰኑ ፡ ሌላ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ ካለው ፡ ከአሩሲ ፡ ወረዳዎችም ፡ ይጨምር ፡
ነበር ።

ከባሌ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ ጀምሮ ፡ እስከ ፡ ሰሜን ፡ ምሥራቅ ፡ አልፎ ፡
ከዚያም ፡ መካከለኛውን ፡ አዋሽ ፡ ይዞ ፡ እስከ ፡ ዋቢ ፡ ምንጭ ፡ ድረስ ፡
ያለው ፡ እገር ፡ የዛሬውን ፡ እርባ ፡ ጉጉን ፤ ጨርጨርንና ፡ ሰሜን ፡ አሩሲን ፡
ጭምር ፡ ይዞ ፡ የሚገኘው ፡ የምሥራቅ ፡ እውራጃ ፡ ፈጠጋር ፡ ይባላል ፡
ነበር ። የፈጠጋር ፡ ታሪክ ፡ ከደዋርና ፡ ከባሌ ፡ ምንም ፡ ልዩነት ፡ አልነበረውም ።

በ፲፫ኛውና ፡ በ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የእስላም ፡ ሙሉጣ
ኖች ፡ ባየሉ ፡ ጊዜ ፤ የፈጠጋር ፡ ሙሉጣንም ፡ ከሌሎቹ ፡ ሙሉጣኖች ፡
ጋራ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ላይ ፡ ተቃዋሚ ፡ ሆኖ ፡ እየተነሣ ፡ በዐመፅ ፡ ከነ
ዚያ ፡ ጋራ ፡ ይተባበር ፡ ነበር ። በእጁ ፡ ልብነት ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግ
ሥት ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ እሚር ፡ ግሕፉድ ፡ የተባለው ፡ የዘይላ ፡ ገዥ ፡
በየጊዜው ፡ እየተመላለሰ ፡ በሚያደርገው ፡ ወረራ ፡ የሚዘርፋቸው ፡ እው
ራጃዎች ፡ ደዋርና ፡ ፈጠጋር ፡ ነበሩ ፡ ተብሎ ፡ የተጻፈ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡
በዚህ ፡ አነጋገር ፡ ፈጠጋርም ፡ እንደ ፡ ባሌና ፡ እንደ ፡ ደዋር ፡ በንጉሠ ፡
ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ እስተዳደር ፡ ውስጥ ፡ ረግቶ ፡ የነበረ ፡ እገር ፡
ኖርዋል ፡ ብሎ ፡ ገምት ፡ ለመውሰድ ፡ የሚቻል ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ ፤
በዚህ ፡ ሐሳብ ፡ ላይ ፡ እርግጠኛ ፡ ለመሆንና ፡ መረጃ ፡ ለመውሰድ ፡
ሲፈለግ ፡ ደግሞ ፡ በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ፈጠጋር ፡
እስተዳደር ፡ በተጣራ ፡ ሁኔታ ፡ ሊያስረዳ ፡ የሚችል ፡ በጽሑፍ ፡ የሰፈረ ፡
በቂ ፡ ነገር ፡ ለግጥሟት ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ።

ከባሌ ፡ ወደ ፡ ሐይት ፡ ባሕሮች ፡ የሚያመሩበትን ፡ እትጣሚ ፡
ተከትሎ ፡ ኮይራ ፡ ጉፋና ፡ ወላይታ ፡ እያንዳንዱ ፡ ወረዳዎች ፡ ነበሩ ።
ከነዚህ ፡ ከሦስት ፡ ወረዳዎች ፡ ጋራ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ ፀኩል ፡ በከፋ ፡
ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ የዛሬውን ፡ ጌራና ፡ ሊሙን ፤ እንድነት ፡ አጠቃ
ልሎ ፡ ከፍ ፡ ካሉት ፡ እውራጃዎች ፡ እንዲሁ ፡ ነበር ። ከከፋ ፡ በስተሰሜን ፡
የዛሬው ፡ ጂማ ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ ከፋ ፡ ሁሉ ፡ የእናሪያ ፡ ሕዝብ ፡

መኖሪያ ፡ የነበረው ፡ ቦሺያ ፡ ወይም ፡ ቦቻ ፡ የተባለው ፡ ወረዳ ፡ ጭምር ፡ የጽንጀር ፡ ግዛት ፡ ነበር ። በ፲፱፻፱ ፡ ፲፱፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መካከል ፡ እነዚህ ፡ ሁሉ ፡ እትንቶ ፡ ወደ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ የመለሰው ፡ ያጼ ፡ ይስሐቅ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ነው ።

በጊቤና ፡ በሸዋ ፡ ወሰን ፡ መካከል ፡ የሚገኙት ፡ አገሮች ፡ የጉራጌ ፡ ግዛትና ፡ የአዲያ ፡ ሠላጣናዊ ፡ ግዛቶች ፡ የነበሩ ፡ ናቸው። በ፲፭፻፲፱ መጀመሪያ ላይ ፡ እገራሹም ፡ ጉርአጌ ፡ በተባሉት ፡ አገረ ፡ ገዢዎች ፡ የሚተዳደር ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ጉራጌዎች ፡ ከትግራይ ፡ ነው ፡ የመጡት ፡ የሚባለውን ፡ ታሪክ ፡ የሚያጠነክር ፡ ምስክር ፡ ሆኖ ፡ ይገኛል ።

የአዲያ ፡ ሠላጣናዊ ፡ ግዛት ፡ ትንሽም ፡ ብትሆን ፡ በ፲፱ኛውና ፡ በ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ ከፍለ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ በክርስቲያናዊው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥትና ፡ የእስላምን ፡ ሃይማኖት ፡ ባቀሩት ፡ በሠላጣናቸውና ፡ በአሚሮች ፡ መካከል ፡ ባለው ፡ ትግል ፡ ውስጥ ፡ አዲያ ፡ እድመኛ ፡ ሁና ፡ ከነዚያ ፡ ጋራ ፡ ሁና ፡ ብርቱ ፡ ትግል ፡ እድርጋለች ።

በ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ ከፍለ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ገን ፡ በሚከተሉት ፡ ምዕራፎች ፡ ላይ ፡ እንደምንገነዘበው ፡ ሁሉ ፡ የአዲያ ፡ ገዢ ፡ በቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ አቀባበል ፡ ሲደረግለት ፡ ስለሚታይና ፡ አዲያም ፡ እንደ ፡ ደዋሮና ፡ እንደ ፡ ባሌ ፡ የተደላደለች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወረዳ ፡ ሆና ፡ ኖራለች ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ።

ከሸዋ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ ከአዋሽና ፡ ከጊቤ ፡ ወንዞች ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ አገር ፡ በጠቅላላው ፡ የዳምት ፡ ግዛት ፡ ይባል ፤ ነበር ። በዚሁ ፡ ከፍለ ፡ ሀገር ፡ በዐባይ ፡ ወንዝ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ ዛሬ ፡ ሆር ፡ ጉዳሩና ፡ ጂማ ፡ ራሬ ፡ በሚባሉት ፡ ወረዳዎች ፡ እስከ ፡ ጨለያ ፡ ድረስ ፡ የጋፋት ፡ ወገን ፡ የሆኑ ፡ ጉማዎች ፡ ይኖሩበት ፡ ነበር ። ከጋፋቶቹ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ እስከ ፡ ጊቤ ፡ ወንዝ ፡ ድረስ ፡ በግዛቱ ፡ ላይ ፡ የሰፈሩት ፡ እናሪያ ፡ ወይም ፡ ዲና ፡ የሚባሉ ፡ ጉማዎች ፡ ነበሩ ።

ከ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ ከፍለ ፡ ዘመን ፡ ጀምሮ ፡ የመሳሪያ ፡ ጉማ ፡ የሆኑት ፡ ሰርጦች ፡ አዋሽን ፡ ተሻግረው ፡ ከወንዙ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ ያለውን ፡ አገር ፡ በወረራ ፡ እስከ ፡ ያዙበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ የእናሪያ ፡ ጉማ ፡

የሰፈረበት ፡ አገር ፡ ከጋፋቶች ፡ ጋራ ፡ ይዋሰን ፡ ነበር ። የነዚህን ፡ የጻዊት ፡ ሕዝቦች ፡ ታሪክ ፡ ወደፊት ፡ በዚህ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ እናነግጥለን።

በ፲ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ከሰሜን ፡ ከጠለምትና ፡ ከጠገዴ ፡ ፈላሻዎች ፡ ጋራ ፡ ሆነው ፡ በዮጲት ፡ መሪነት ፡ በኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ ላይ ፡ ዘምተው ፡ የክርስቲያንን ፡ አገር ፡ ወረው ፡ እኩስምን ፡ ያቃጠሉ ፡ ከጻዊት ፡ መካከል ፡ ግዛት ፡ የዘመቱት ፡ ሰዎች ፡ ጭምር ፡ ናቸው ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ታሪክ ፡ በሚያትታቸው ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ ስለሆነው ፡ ድርጊት ፡ ከክርስቲያናዊና ፡ አማራ ፡ ሕዝብ ፡ ከነበረው ፡ ከጉጃም ፡ ጋራ ፡ ጻዊትን ፡ ያለ ፡ ስፍራው ፡ አምጥቶ ፡ መቀላቀል ፡ ስሕተት ፡ ነው ።

ከጻዊት ፡ ግዛት ፡ በስተ፡ምዕራብ ፡ ዛሬ ፡ የወለጋ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ የሆነው ፡ አገር ፡ የቢዛሞ ፡ አውራጃ ፡ ይባል ፡ ነበር ። ይህንም ፡ አውራጃ ፡ በ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ ክፍለ ፡ ዘመን ፡ የመጫ ፡ ጉማ ፡ የሆኑ ፡ ኦርሞች ፡ ገብተው ፡ እስከ ፡ ያዙበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ባገሩ ፡ ላይ ፡ ይኖርበት ፡ የነበረው ፡ ሕዝብ ፡ የዲና ፡ ጉማ ፡ የተባለው ፡ የእናሪያ ፡ ነገድ ፡ ነበር ።

ቢዛሞ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ መሆኑ ፡ ለመጀመሪያ ፡ የተረጋገጠው ፡ ገባሮቹ ፡ በአጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ግብር ፡ ለመገበር ፡ ወደ ፡ ቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ መምጣታቸውንና ፡ እንደዚሁም ፡ በአጼ ፡ ይሰሐቅ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ደግመው ፡ መገበራቸው ፡ በታሪክ ፡ ተመዝግቦ ፡ ተጽፎ ፡ በመገኘቱ ፡ ነው ።

ከዛሬዬቱ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በስተ፡ደቡብ ፡ ምሥራቅ ፡ የነበሩ ፡ አገሮች ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ሥልጣን ፡ በመሠረቱ ፡ ተቀብለው ፡ የንጉሠነግሥት ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በጠነከረ ፡ ጊዜና ፡ የመንግሥቱም ፡ ሥልጣን ፡ በገነነ ፡ ጊዜ ፡ እየገበሩ ፡ ሲመቻቸውና ፡ ከቀይ ፡ ባሕር ፡ ማዶ ፡ የጦር ፡ ርዳታ ፡ ሲያገኙ ፡ ደግሞ ፡ እየሸሩቱ ፡ ሲዋጉ ፡ የኖሩ ፡ ጉማዎች ፡ ነበሩ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ የአዳልና ፡ የሱማሌ ፡ ጉማዎች ፡ ወደፊት ፡ እንደሚገለጸው ፡ ሁሉ ፡ የውጭ ፡ ርዳታ ፡ ባገኙ ፡ ጊዜ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ሲያስቸግሩ ፡ እንደ ፡ ቴዩ ፡ እንመለከታለን ።

ሆኖም ፡ አጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ አጼ ፡ እስክንድር ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ በዘይላ ፡ ጠረፍ ፡ ላይ ፡ ተከለው ፡ እንዳውለበለቡት ፡

ሁሉ ፤ እጥባቂው ፡ የአጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብም ፡ ፈረስ ፡ የብሉን ፡ ጋልቦ ፡
 አልፎ ፡ ሄደ ፡ የተገታው ፡ ከሕንድ ፡ ውትያኖስ ፡ ዳርቻ ፡ ላይ ፡ ነበር ።
 በ፲፭፻ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ግን ፡ የአዳል ፡ ሙልጣኖች ፡ እንደ ፡ ገና ፡
 ተሰልፈው ፡ ከናዖድና ፡ ከልብነ ፡ ድንግል ፡ ጋራ ፡ ውጊያ ፡ እየገጠሙ ፡
 ጦርነቱ ፡ እንዲሁ ፡ እየቀጠለ ፡ በመሄድ ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ፡ ሆኖ ፡ ነበር ።
 ባጭሩ ፡ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ በ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ክፍለ ፡ ዘመን ፡
 ላይ ፡ የነበረው ፡ አቀማመጡ ፡ በመልኩ ፡ ባገዛዙና ፡ ባስተዳደሩ ፡ በኩል ፡
 ያለው ፡ ሁኔታው ፡ በእንደዚህ ፡ ያለ ፡ አኳኑ ፡ የቂየ ፡ መሆኑን ፡ እጠ
 ቃለን ፡ ካስረዳን ፡ ዘንድ ፡ ከጊዜ ፡ ወደ ፡ ጊዜ ፡ እየተለዋወጠ ፡ የመጣ
 ውን ፡ እንግዳ ፡ ነገርና ፡ በየዘመኑ ፡ የተፈጸመውን ፡ ድርጊት ፡ ተራ ፡ እያ
 ሰያዝን ፡ ልናመጣው ፡ እንወዳለን ።

ምዕራፍ ፡ ፪ ።

ንግሥት ፡ ዕሌኒና ፡ ፖለቲካዋ ።

በኢትዮጵያ ፡ የነበረውን ፡ የዘመኑን ፡ የፖለቲካ ፡ ሁኔታ ፡ በምናን
 ግበት ፡ ጊዜ ፡ በ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ላይ ፡ በጣም ፡ ጉልቶ ፡ ሲነገር ፡ የምና
 ገኘው ፡ የንግሥት ፡ ዕሌኒን ፡ አገልግሎትና ፡ ስለ ፡ ፖለቲካዋ ፡ እመራር ፡
 ጉዳይ ፡ የነበራትን ፡ መልካም ፡ ዜና ፡ ጭምር ፡ ነው ።

ቀደም ፡ ብሎ ፡ በ፳፻፪፻፳፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የዛጌ ፡ ነጋሢ ፡ ወገን ፡ ከወደቀ ፡
 ወዲህ ፡ በተከታዮቹ ፡ ፪፻፶ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ነገሥታት ፡
 ዋና ፡ ትግላቸው ፡ የክርስቲያንን ፡ መንግሥት ፡ በኩሪያው ፡ የከበቡ
 ትን ፡ የእስላም ፡ ሙልጣኖች ፡ ለማሸነፍና ፡ የሄደባቸውን ፡ አገር ፡
 መልሶ ፡ ለመያዝ ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዚሁ ፡ በተነገረው ፡ ፪፻፶ ፡
 ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የተሠሩት ፡ ሥራዎች ፡ ሁሉ ፡ የውስጣዊ ፡ አገዛዝንና ፡
 የቤተ ፡ ክህነትን ፡ አስተዳደር ፡ የማጠናከር ፡ ጉዳይ ፡ ብቻ ፡ ከመሆኑ ፡
 በተቀር ፡ እጅግም ፡ ያህል ፡ ከውጭ ፡ አገሮች ፡ ጋራ ፡ የሚያገናኝ ፡ ሰፊ ፡
 ያለ ፡ የፖለቲካ ፡ ጉዳይ ፡ አልነበራቸውም ።

እጼ ፡ ሰይፈ ፡ አርዕድ ፡ በእስክንድርያ ፡ በምትገኝ ፡ በእርቶዶክሳ
 ዊት ፡ ቤተ ፡ ክህነት ፡ ጥቃት ፡ ምክንያትና ፡ እንዲሁም ፡ ወደኢየሩሳሌም ፡
 በሚሄዱት ፡ የኢትዮጵያ ፡ መነኩሳት ፡ ላይ ፡ በመገንድ ፡ በተደረገባቸው ፡

አደጋ ፡ ምክንያት ፡ በነዚህ ፡ ሁለት ፡ ጉዳዮች ፡ ብቻ ፡ ከግብጽ ፡ ገዢዎች ፡ ጋራ ፡ ክርክር ፡ አድርጓል ።

እጼ ፡ ዘርሀ ፡ ያዕቆብ ፡ በሺ፩፻፵ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ፍሎሬንሳ ፡ ላይ ፡ ወደ ፡ ተደረገው ፡ የምሥራቅ ፡ ቤተ ፡ ክህነት ፡ ጉባኤ ፡ መልእክተኞች ፡ ልክዋል ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከሺ፪፻፷፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ እስከ ፡ ፲፩፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ዘመን ፡ ድረስ ፡ አዳዲስ ፡ ጳጳሳትን ፡ ለማምጣት ከእስክንድርያ ፡ ቤተ ፡ ክህነት ፡ ጋራ ፡ መላላክ ፡ ተደርጓል ፡ ከንደዚህ ፡ ያሉት ጉዳዮች ፡ በቀር ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ ጋራ ፡ የምትወራቸው ፡ ብዙ ፡ ጉዳዮች ፡ እንደ ፡ ነበሩዋት ፡ የሚገልጹ ፡ ጽሑፎች ፡ ብዙ ፡ አይደሉም ።

በ፲፱፻፶ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ይህን ፡ የኢትዮጵያን ፡ የብቸኝነት ፡ ኑሮ ፡ ሊያንቀሳቅስ የሚችል ፡ ሁኔታ ፡ ከደንበሯ ፡ ራቅ ፡ ብሎ ፡ በሚገኝ ፡ ስፍራ ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ደመና ፡ መታየትና ፡ ማንኛብብ ፡ ጀመረ ፡ በዚህ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የቱርክ ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ በመካከለኛው ፡ ምሥራቅ ፡ ላይ ፡ ገናና ፡ ሁግ ፡ ሲዘልቅ ፡ ታየ ።

ጀኒዛር ፡ የተባለውን ፡ የቱርክ ፡ እግረኛ ፡ ጦር ፡ ሊያግድ ፡ የሚችልና ፡ በዚያን ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ በቱርኮች ፡ የተወራውን ፡ የመድፍ ፡ ተኮስ ፡ የሚገታ ፡ ግንም ፡ ተከላካይ ፡ አልተገኘም ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ጦር ፡ ከአናቶሊያ ፡ ገሥግሦ ፡ በ፲፱፻፵፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እሊፓ ፡ ላይ ፡ ድል ፡ ካገኘ ፡ በኋላ ፡ በ፲፩፻፲፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግብጽን ፡ ያዘ ።

በ፲፩፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የቱርክ ፡ ጦር ፡ በእስላም ፡ ገዢዎች ፡ ላይ ፡ የተደጋገመ ፡ ድል ፡ በማግኘቱ ፡ ምክንያት ፡ በወዲያ ፡ በኩል ፡ ያለው ፡ የወራሪው ፡ አሥጊነት ፡ ወደዚህ ፡ እየተቃረበ ፡ ሲመጣ ፡ ይታይ ፡ በነበረበት ፡ ጊዜ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ግን ፡ ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ገና ፡ መጀመሩ ፡ ስለነበረ ፡ የጸጥታና ፡ የሰላም ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ ያረሰ ፡ መስሎ ፡ ይታሰባል ፡ ነበር ።

ንግሥት ፡ ዕሴኒ ፡ ይህ ፡ አታላይ ፡ ዘመን ፡ መሆኑንና ፡ ወደ ራት ፡ ሊያርስ የሚችለውን ፡ አሥጊ ፡ ነገር ፡ እሻግራ ፡ በማየትዋ ፡ በኢትዮጵያ ፡ እካል ፡ ላይ ፡ እንዴት ፡ ያለ ፡ ቀስት ፡ እንደተደገነ ፡ የውጭውን ፡ የፖለቲካ ፡ ሁኔታ ፡ አዘውትራ ፡ ትክታተለው ፡ ስለነበረ ፡ ነገሩ ፡

ከመድረሱ፡ በፊት፡ ኢትዮጵያ ለዚያ ለተደገበላት፡ መከራ ፡ ታጥቃና ፡ ተደራጅታ ፡ እንድትገኝና ፡ እንድትመክት ፡ አስቀድሞ ፡ አስፈላጊው ፡ ጥንቃቄ ፡ እንዲወሰድ ፡ በማድረግ ፡ ይህ የያዘነው ፡ ጥንታዊው ፡ ነፃነትና ፡ ከርስቲያናዊው ፡ ሃይማኖት ፡ ሳይቃወስ ፡ እንደ፡ ነበረ፡ ተጠብቆ ፡ በመገኘቱ ፡ ንግሥት ፡ ዕሴኒ ፡ ያቂየችልን ፡ ቅርስ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ የሚቻል ፡ ነው ።

መኞውንም ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ነፃነት ፡ አሥጊ ፡ ሆኖ ፡ የሚታየው ፡ በስተ፡ ውጭ ፡ ወገን ፡ ያለው ፡ ፖለቲካ ፡ ወይም ፡ በኢትዮጵያ ፡ መንግሥትና ፡ በሀገሪቶችዋ ፡ መካከል ፡ የሚፈጠረው ፡ ጉዳይ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ በዚህ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ልዩ ፡ ስፍራ ፡ የሚሰጠው ፡ ነው ።

ይህች የተቀደሰች ፡ ቡርክት ፡ አገር ፡ ሰላማዊውን ፡ ያስተዳደር ፡ መንገድ ፡ በመከተል ፡ ራስዋን ፡ ችላ ፡ ደረጅታ ፡ አስደሳች ፡ ነገር ፡ ይዛቂዬታ ፡ የነበረችው ፡ ኢትዮጵያ ፡ በ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ከፍለ ፡ ዘመን ፡ ላይ ፡ እጅግ ፡ ደምቃ ፡ ትታይ ፡ ነበር ። «እነሆ ፡ ከ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ዓመት ፡ በኋላ ፡ ፋናቲክ ፡ መጠን ፡ በሌለው ፡ ጭካኔ ፡ የሚመራ ፡ የሆነ ፡ ጠላት ፡ ተነሥቶባት ፡ በወረራ ፡ ተበዘብዛ ፡ መንግሥቷ ፡ ደክሞ ፡ ከተማዎቿና ፡ መንደሮቿ ፡ ለእሳት ፡ ታጠሉ ፡ ተሰጥተው ፡ ሰዎቿ ፡ ለሰይፍና ፡ ለጠብመንጃ ፡ መስተንግዶ ፡ ሆነው ፡ ተርተው ፡ ያለቁት ፡ ሲያልቁ ፡ የተረፉት ፡ በምርኮ ፡ ተወስደው ፡ ከባሕር ፡ ወዲያ ፡ ማዶ ፡ ወደማያውቁት ፡ ባዕድ ፡ አገር ፡ እየተነዱ ፡ ለባርነት ፡ እየተሸጡ ፡ መናገጃ ፡ ሆነው ፡ ኖረዋል ።»

ይህ ፡ ሁኔታ ፡ ከመድረሱ ፡ በፊት ፡ በምቹቱ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ከነበሩት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መካከል ፡ ይህን ፡ እየተታረበ ፡ የመጣውን ፡ ግይለኛ ፡ ማዕበል ፡ ብዙዎቹ ፡ አልተገነዘቡትም ፡ ነበር ፡ ሆኖም ፡ የንግሥት ፡ ዕሴኒን ፡ የውጭ ፡ ፖለቲካ ፡ ከዚህ ፡ ጋራ ፡ እያይዘን ፡ እንደምናትተው ፡ የንጉሠ ፡ ነግሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ሐሳቧን ፡ አጽድቆ ፡ በጉዳዩ ፡ መከታተል ፡ እንዲደረግበት ፡ ባለመፍቀዱ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ የሚመጣውን ፡ ከፋ ፡ ጊዜ ፡ ገና ፡ በሩቁ ፡ ሳለ ፡ አስቀድመው ፡ ያስተዋለና ፡ በነገሩ ፡ የወጉበት ፡ አማካሪዎች ፡ የነበሩ ፡ ይመስላል ።

ከነዚህ ፡ ራት ፡ ያለ ፡ አስተያየት ፡ ከነበራቸው ፡ መማከርት ፡ መካከል ፡ መሪና ፡ ተቀዳሚ ፡ የነበረችው ፡ ራሷ ፡ ዕሴኒ ፡ ነበረች ፡ ስለ

ዚህ ፡ በዚህ ፡ በምንተርክበት ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የነበረውን ፡ የኢትዮጵያን ፡ የውጭ ፡ ፖለቲካ ፡ የንግሥት ፡ ፅሁፊ ፡ ፖለቲካ ፡ ብለን ፡ ብንሰይመው ፡ የተገባ ፡ ነው ።

ንግሥት ፡ ፅሁፊ ፡ አባቷ ፡ ገራድ ፡ አሕመድ ፡ የተባለ ፡ የደዋሮ ፡ ገዢ ፡ የነበረው ። አጼ ፡ በእደ ፡ ማርያምን ፡ አግብታ ፡ ለእቲጌነት ፡ ማዕርግ ፡ በትታለች ፡ ባልዋ ፡ አጼ ፡ በእደ ፡ ማርያም ፡ በ፲፱፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ የንግሥት ፡ ፅሁፊ ፡ ፅድጌ ፡ በጽጅና ፡ በ፱ ፡ ዓመት ፡ መካከል ፡ ይገመታል ። እርሷም ፡ በእደ ፡ ማርያም ፡ እስከ ፡ ሞተበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ በመንግሥቱ ፡ ጉዳይ ፡ ውስጥ ፡ እጅግም ፡ አልገባችም ፡ ነበር ።

ሆኖም ፡ በደግነትና ፡ በሃይማኖታዊትነት ፡ ረገድ ፡ ብርቱ ፡ ሴት ፡ መሆንዋ ፡ ከጊዜ ፡ ወደጊዜ ፡ እየተገለጠ ፡ ስለሄደ ፡ በባልዋና ፡ በመንግሥት ፡ ሹማዎች ፡ ፊት ፡ ሞገስ ፡ ያላት ፡ ሆና ፡ ጠባይዋና ፡ አስተያየቷ ፡ ለከፍተኛ ፡ ተግባር ፡ የሚያሳሟት ፡ ሆና ፡ ስለ ፡ ተገኘ ፤ በሚከተሉት ፡ በሁለቱ ፡ ነገሥታት ፡ በአጼ ፡ እስክድርና ፡ በአጼ ፡ ያዕቆብ ፡ ሕፃንነት ፡ ዘመን ፡ የእንደራሴ ፡ ያህል ፡ ሆና ፡ የመንግሥቱን ፡ ሥራ ፡ ትመራ ፡ ነበረች ። ታላቅነቷንና ፡ አገልግሎቷን ፡ ማሳወት ፡ የጀመረችውም ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ላይ ፡ ነው ።

ሕፃኑ ፡ ዳግማዊ ፡ ዐምደጽዮን ፡ በነገሠ ፡ በኋላ ፡ ወሩ ፡ በሞት ፡ ሲቀጭ ፡ እጉቱ ፡ ናዖድ ፡ ካምባ ፡ ግሼን ፡ ተጠርቶ ፡ በነገሠ ፡ ጊዜ ፡ ናዖድ ፡ በፅድጌና ፡ በዕውቀት ፡ የበሰለ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ የንግሥት ፡ ፅሁፊን ፡ አስተዋይነት ፡ ተመልክቶ ፡ ካማካሪዎቹ ፡ ሁሉ ፡ በላይ ፡ አድርጎ ፡ የመንግሥቱን ፡ ጉዳይ ፡ እያካፈላት ፡ ስትረዳው ፡ ጩታለች ። በ፲፭፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አጼ ፡ ናዖድ ፡ ሞቶ ፡ ልጁ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ገና ፡ ያ፲፪ ፡ ዓመት ፡ ሕፃን ፡ ሳለ ፡ በነገሠ ፡ ጊዜም ፡ ደግሞ ፡ ፅሁፊ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ከሌሎች ፡ አማካሪዎች ፡ ጋራ ፡ ሁና ፡ ያገሩን ፡ ጉዳይ ፡ ለማስተዳደር ፡ ተጠርታለች ። ይህም ፡ ባለፍነው ፡ ገጽ ፡ ላይ ፡ ባጭሩ ፡ ተገልጧል ።

በ፲፭፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ላይ ፡ የንግሥት ፡ ፅሁፊ ፡ ፅድጌ ፡ ወደ ፡ ሃኛው ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ ነበር ። በዚህም ፡ ጊዜ ፡ ደግሞ ፡ ንግሥት ፡ ፅሁፊ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ለዐቅመ ፡ አእምሮ ፡ እስኪደርስና ፡ እስኪጠነ

ክር ፡ ድፈስ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለማስተዳደር ፡ ከተመረጡት ፡ ለማካሪ
ዎች ፡ ጋራ ፡ የመንግሥቱን ፡ ያስተዳደር ፡ ሥራ ፡ ለመምራት ፡ ተካፋይ ፡
ሆኖና ፡ ለች ።

ከመማከርቱ ፡ መካከል ፡ በተለይ ፡ ዕልኒ ፡ በዕድሜና ፡ በእድሜ ፡
የበሰለች ፡ ከመሆንዋ ፡ ሌላ ፡ በእገራችን ፡ ትምህርት ፡ በጣም ፡ የላቀች ፡
በባሕርይዋም ፡ ብልህነትና ፡ ርጋታ ፡ ያላት ፡ ከመሆንዋም ፡ በላይ ፡
ኢትዮጵያን ፡ በዙሪያዋ ፡ ከከበረች ፡ የእስላም ፡ ገዢዎች ፡ ጋራ ፡ በቤተ ፡
ሰብአዊ ፡ ዝምድና ፡ ምክንያት ፡ በሰፊው ፡ የምትቀራረብ ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡
በይበልጥ ፡ ሊታገለግል ፡ የምትችልበትን ፡ የውጭ ፡ ጉዳይን ፡ ፖለ
ቲካ ፡ ጭምር ፡ እንድትመራ ፡ ተመረጠች ።

ስለዚያን ፡ ጊዜው ፡ ሁኔታ ፡ በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ተመዝግቦ ፡ የሚ
ገኘውን ፡ ጉልሁን ፡ ነገር ፡ ስንከተል ፡ የንግሥት ፡ ዕልኒ ፡ ፖለቲካ ፡ በየ
ዘመናቱ ፡ የሚከፈሉና ፡ በየረድፋ ፡ የሚተነተኑ ፡ ፫ ፡ ዐይነት ፡ እና
ቀጽ ፡ ያለውና ፡ እንዲሁም ፡ ፫ ፡ ዐይነት ፡ እካሄድ ፡ የነበረው ፡ ሆኖ ፡
ይገኛል ።

እንደኛው ፡ ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ የሚያረገውን ፡ ውስጥ ፡ ውስ
ጡን ያለውን ፡ መጉሻመጥ ፡ ለማስቀረትና ፡ ኅብረትና ፡ እንድነት ፡
እንዲመሠረት ፡ ለማድረግ ፡ የሚቻልበትን ፡ ሁኔታ ፡ ለማከናወን ፡

ሁለተኛው ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ግዛት ፡ ውጭ ፡ ከሚገኙት ፡ ለገ
ሮች ፡ ጋራ ፡ የቂየው ፡ ጉርብትና ፡ ጸጉቱ ፡ እንዲኖር ፡ መስማማቻና ፡
መቃረቢያ ፡ መንገድ ፡ መፈለግ ፡

ሦስተኛው ፡ የኢትዮጵያን ፡ እስላሞች ፡ ተጠግቶ ፡ ሃይማኖትን ፡
በማስታከክ ፡ በዘሩ ፡ ሊሰፋፋ ፡ የሚሞከረውን ፡ የኤምፔሪያል ዝምን እር
ምጃ ፡ ለመቃወም ፡ የሚቻልበትን ፡ መንገድ ፡ ስለመከታተል ፡ ነበር ።

ከነዚህ ፡ እናትጾች ፡ ጋራ ፡ ተያርበው ፡ በተጠቃሽነት ፡ ከሚነገሩት
ከሌሎቹ ፡ ጥቃትን ፡ ነገሮች ፡ በተቀር ፡ ዐይነቶችና ፡ ዋነኞች ፡ እነዚህ ፡
ሦስቱ ፡ ጉዳዮች ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ይታወቃል ፡

ዕልኒ ፡ በመጀመሪያው ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በየጊዜው ፡
ባካባቢዋ ፡ ከሚገኙ ፡ እስላሞች ፡ ጋራ ፡ በምታደርገው ፡ ውጊያ ፡ ምክን
ያት ፡ ከጊዜ ፡ ወደ ፡ ጊዜ ፡ ጦርነቱ ፡ እየተቀጣጠለ ፡ በሄደ ፡ መጠን ፡ ኅይ

ሷን ፡ እያደከመው ፡ የሚሄድ ፡ መሆኑን ፡ በመመልከት ፡ የኢትዮጵያን ፡ ጠረፍ ፡ ከበው ፡ የያዙ ፡ እስላሞች ፡ በመሆናቸው ፡ ከነርሱ ፡ ጋራ ፡ በሚደረገው ፡ የጦርነት ፡ ጠንቅ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለወትሮው ፡ ከሌሎች ፡ አገሮች ፡ ጋራ ፡ የነበራት ፡ ንግድ ፡ መቋረጡ ፡ ስለማይቀር ፡ ይህ ፡ ሁኔታ ፡ አገሪቱን ፡ የሚጉዳ ፡ መሆኑን ፡ በመመዘንና ፡ በመጨረሻው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከሌሎች ፡ አገሮች ፡ ጋራ ፡ ግንኙነቷ ፡ ተቋርጦ ፡ ብቸኛ ፡ ሆና ፡ ብዙ ፡ ዘመን ፡ ስትቋይ ፡ ምናልባት ፡ ሥልጣኔዋ ፡ ዝነ ፡ ለስተያየትዋ ፡ ጠባብ ፡ ሆና ፡ ወደ ፡ ጎሳ ፡ የቀረች ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ የባሰ ፡ ጉዳት ፡ ሊደርስ ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡ በመገመትና ፡ በመፍራት ፡ በኢትዮጵያ ፡ መንግሥትና ፡ በዐረቦች ፡ እንደዚሁም ፡ በአዳል ፡ ሡልጣን ፡ መካከል ፡ ሰላም እንዲደረግ ፡ ደከመች ።

መቼም ፡ ቤተ ፡ ሰብና ፡ ጎረቤት ፡ ሲባል ፡ ስሙም ፡ ግብሩም ፡ እኗ ፡ ኗሩም ፡ ለየራሱ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በባሕርም ፡ በየብስም ፡ ተጠግተዋት ፡ ከሚገኙት ፡ ዐረቦች ፡ ጋራ ፡ በሰላም ፡ ተጎራብቶ ፡ ለመኖር ፡ የሚደረገው ፡ ስምምነት ፡ በተለይ ፡ ከአዳል ፡ ሡልጣን ፡ ጋራ ፡ ያለውን ፡ የውስጥ ፡ ግጭት ፡ እንዲቀር ፡ ለማድረግ ፡ ከሚደረገው ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ስምምነት ፡ ጋራ ፡ የሚመሳሰል ፡ አልነበረም ።

ይሁንና ፡ በሃይማኖት ፡ ምክንያት ፡ እየተሳበ ፡ እንዲጠጋ ፡ በተደረገው ፡ በዚሁ ፡ ጉግ ፡ ላይ ፡ ላለው ፡ ለቤተ ፡ ሰብነቱ ፡ እነዚያ ፡ የሩቆቹ ፡ እኛ ፡ እንቀርባለን ፡ የሚሉ ፡ ሆነው ፡ በመገኘታቸው ፡ በዚሁ ፡ መንፈስ ፡ ወደዚህኛው ፡ አህጉር ፡ ተራምደው ፡ የሚወጥኑትን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሐሳብ ፡ እንዳይዛመቱ ፡ በዘዴ ፡ ለመከታተል ፡ በማለት ፡ የጊዜው ፡ ፖሊቲካ ፡ በሚፈቅደው ፡ ዐይነት ፡ ዕልኒ ፡ ከዐረቦቹ ፡ ጋራ ፡ ያለውን ፡ ግንኙነት ፡ እንደዚሁ ፡ በሰላማዊ ፡ መንገድ ፡ እንዲመራ ፡ አድርጋለች ።

ወደፊታችን ፡ ባለው ፡ ምዕራፍ ፡ ላይ ፡ ተመልክቶ ፡ እንደሚገኘው ፡ ኢትዮጵያን ፡ ከአምፔሪያሊስቶች ፡ ዛፉ ፡ ለግዳን ፡ የሚቻልበትን ፡ ሁኔታ ፡ በማሰብ ፡ ጠንካራ ፡ ድጋፍ ፡ ግጥሟት ፡ የሚያሻ ፡ መሆኑን ፡ ተረድታ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ ስለ ፡ ጦር ፡ ጓደኝነት ፡ ድርድር ፡ እንዲጀመር ፡ አድርጋለች ።

በስተ፡ውጭ፡በኩል፡ያለውን፡ፖለቲካ፡በዚህ፡ዐይነት፡ስታከናውን፡ከወደፊት፡ወገን፡ከእዳል፡ጋራ፡ያለውንም፡የቤተሰብ፡ግጭት፡ለማስቀረት፡በተቻለ፡መጠን፡መስማሚያ፡መንገድ፡በመፍጠር፡ጠብቆ፡እንዲበርድ፡በማድረግ፡ሠርታለች።

በመሠረቱ፡እዳልንና፡የንጉሠነገሥት፡ሌሎች፡ግዛቶች፡የሚያለያቻቸው፡ከሃይማኖት፡በተቀር፡ሌላ፡ነገር፡አለመኖሩ፡በንግሥት፡ዕሌኒ፡ሐሳብ፡ውስጥ፡የተረጋገጠ፡ነገር፡ነበር።ከዚህም፡ሌላ፡የደዋሮ፡ተወላጅ፡በመሆንዋ፡በሁለቱ፡ወንድማማቾች፡መካከል፡በሚደረገው፡ጦርነት፡የተነሣ፡በመንግሥቱ፡ላይ፡የሚደርሰው፡ጸጥታ፡ግጥትና፡በእዳል፡ላይ፡የሚደርሰውም፡ጉዳት፡እጅግ፡ያሳዝናት፡ነበር።

እነዚህ፡ሁለቱ፡ጠበኞች፡በሰላም፡አብረው፡እንዲኖሩና፡አንድነታቸውን፡አጠንክረው፡እንዲይዙ፡በመካከላቸው፡ዕርቀ፡ሰላም፡ለማውረድ፡የሚቻልበት፡ቀን፡መቼ፡እንደሚደርስ፡የዕሌኒ፡ምኞትና፡ሕልም፡ሆኖ፡ይኖር፡ነበር።ይህን፡ፖለቲካ፡ለመፈጸም፡ንግሥት፡ዕሌኒ፡ከእዳልና፡ከሌሎቹም፡ከእስላም፡አሚሮች፡ጋራ፡መላላከና፡ንግግር፡ማድረግ፡ጀመረች።

፩፻፡ዘመን፡ያህል፡የማያቋርጥ፡ጦርነት፡ሲያደርግ፡የኖረውንና፡በጠላትነት፡ዐይን፡የሚተያየውን፡ወገን፡ለማስታረት፡እንደዚህ፡ያለውን፡ድርድር፡መጀመር፡ቀላል፡ሥራ፡አልነበረም።ነገር፡ግን፡የዕሌኒ፡ጥበብና፡በሰው፡ሁሉ፡ፈት፡የነበራት፡ሞገስ፡የፈጥሎ፡ሚገለጽዋል፡ርቀት፡ለጥቂት፡ጊዜም፡በገን፡ይህን፡ታላት፡የሰላም፡ሥራ፡ለማከናወን፡በቅቷል።

የናያድ፡የጦር፡ሠራዊት፡ድርጅትና፡የጦር፡አመራር፡ሰልት፡በጠቅላላውም፡የዚያ፡የንጉሥ፡ታላትነት፡እርሱ፡ካለፈ፡በኋላ፡እንኳ፡ለተተኪዎቹ፡አብነት፡ሆኖዋቸው፡ቈይቷል።ይኸውም፡ይታወቅ፡ዘንድ፡በዚህ፡በኋለኛው፡ጊዜ፡ለዕሌኒ፡ፖለቲካ፡መልካም፡ድጋፍ፡ሆኖ፡ተገኝቶ፡ስለነበረ፡ልትሠራው፡የወጠነችው፡ጉዳይ፡እየቀናት፡የሚሄድ፡ሆኖዋል።ሰለዚህ፡ከእጼ፡ናያድ፡ዘመን፡መንግሥት፡መሠረሻ፡ጊዜ፡እንሥቶ፡እጼ፡ልብነ፡ድንግል፡ለዐቅመ፡አእምሮ፡እስከደረሰበት፡ዘመን፡ድረስ፤በንጉሠነገሥት፡ግዛትና፡በእዳል፡በሌሎችም፡

የእስላም ፡ ባላባቶች ፡ መካከል ፡ የሰላም ፡ ዘመን ፡ ሆኖ ፡ ቈይቶ ፡ ነበር ።
ማሕፋድ ፡ የተባለው ፡ የዘይላ ፡ ገዢ ፡ የነበረው ፡ ፋናቲክ ፡ ባይነሣ ፡
ኑሮ ፡ የዕሌኒ ፡ ፖለቲካ ፡ የተሻለ ፡ ፍሬ ፡ ሊያገኝ ፡ በቻለ ፡ ነበር ።

በዚያ ፡ ባሕር ፡ የሰላም ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ናዖድ ፡ ያደራጀው ፡ ደን
በኛ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ አዳልን ፡ ለማጥፋት ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡
ዕሌኒ ፡ ለሙልጣኑ ፡ በማስገንዘብና ፡ እንዲሁም ፡ ስለ ፡ መንግሥቱ ፡ እመ
ራር ፡ እንደራሴ ፡ ሆኖ ፡ ይሠራ ፡ ለነበረው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ምክር ፡
ቤት ፡ ጦርነት ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ ድርጅትንና ፡ ጎይል ፡ ከሚያባከን ፡
ይልቅ ፡ ከነዚህ ፡ ወገኖች ፡ ጋራ ፡ ዕርቅና ፡ ሰላም ፡ እንዲወርድ ፡ ማድረግ ፡
የተሻለ ፡ ነው ፡ እያሉት ፡ በማስጠናት ፡ በሁለቱ ፡ መካከል ፡ መግባባት ፡
እንዲኖር ፡ ካደረገች ፡ በኋላ ፡ በነገሩ ፡ መደምደሚያ ፡ ላይ ፡ አዳል ፡
የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ዘውድ ፡ የበላይነት ፡ ተቀብላ ፡ አስተኛ ፡ ግብር ፡
እንድትገብር ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ የበላይነትን ፡ ሥልጣን ፡ ይዞ ፡
እያስገባረ ፡ እንዲቈይ ፡ በማድረግ ፡ እንደዚህ ፡ ያለ ፡ የማስማሚያ ፡ ዘዴ ፡
ለመፍጠር ፡ ቻለች ። የዚህን ፡ የሰላም ፡ ዘመን ፡ ሁኔታ ፡ ሲተርክ ፡ ያጸ ፡
ልብነ ፡ ድንግል ፡ ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ የሚከተለውን ፡ ይናገራል ።

ስለ ፡ መንግሥቱ ፡ አስተዳደር ፡ ለመምከር ፡ ስብሰባ ፡ በሚደረግበት ፡
ጊዜ ፡ የምክር ፡ ቤቱ ፡ ሥራ ፡ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እናት ፡ በናዖድ ፡
ሞገሳ ፡ ሊቀ ፡ መንበርነት ፡ ይካሄድ ፡ ነበር ። የዚህን ፡ ምክር ፡ ቤት ፡
መንፈስ የምትመራ ፡ ግን ፡ ታላቋ ፡ አማካሪ ፡ ንግሥት ፡ ዕሌኒ ፡ ነበረች ።
ንግሥት ፡ ዕሌኒ ፡ የመንግሥቱን ፡ አስተዳደር ፡ ስለምታውቅና ፡ በመንግ
ሥቱም ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ስለሚሆነው ፡ ጉዳይ ፡ ላት ፡ ያለ ፡ አስተውሉ ፡
ስለነበራት ፡ በሦስቱ ፡ ነገሥታት ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ሞገስ ፡ አግኝታ ፡
ስሟ ፡ ገናና ፡ ሆኖ ፡ ቈዩ ።

ይህ ፡ ጥቅስ ፡ እንደሚያስረዳው ፡ በየጊዜው ፡ ላይ ፡ ያጋጥም ፡
የነበረውን ፡ የመንግሥቱንና ፡ የሀገሩን ፡ ችግር ፡ እንደ ፡ ተቻለ ፡
ለማቃለል ፡ በሐሳብና ፡ በምክር ፡ እየረዳች ፡ ለቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ የፈጸ
መችው ፡ መልካም ፡ አገልግሎት ፡ ሲታሰብ ፡ እውነተኛዬቱ ፡ ያስተዳደር
መሪ ፡ የፖለቲካውም ፡ አስተናባሪ ፡ ዕሌኒ ፡ ነበረች ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ።

ምዕራፍ ፡ ፫ ።

የመጀመሪያው ፡ የፈጠጋር ፡ ወረራ ።

ወላስማዊው ፡ የሐረር ፡ ሡልጣን ፡ የንግሥት ፡ ዕሴኒን ፡ ሰላማዊ ፡ ፖለቲካ ፡ በመከተል ፡ ከማዕከላዊ ፡ መንግሥት ፡ ጋራ ፡ በስምምነት ፡ ሲተዳደር ፡ የተቻለውን ፡ ጊዜ ፡ ያህል ፡ ቈይቷል ።

ያህ ፡ ሰላማዊ ፡ እካሄድ ፡ እስከ ፡ ዘለቁታው ፡ ይቀጥል ፡ ዘንድ ፡ ተሰፋ ፡ እንዲኖረው ፡ በሁለቱ ፡ ተስማሚዎች ፡ መካከል ፡ የተደረገው ፡ ውል ፡ እስተሳሰሩ ፡ ሲያፈተልክ ፡ ወይም ፡ ሊላላ ፡ እንዳይችል ፡ ለጊዜው ፡ ሌላ ፡ ዐይነት ፡ ማጥበቂያ ፡ እንዲያሻው ፡ ማሰብም ፡ አስፈላጊ ፡ ጉዳይ ፡ አልነበረም ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ በመግባባት ፡ መንፈስ ፡ የተፈጸመውን ፡ ቃል ፡ ከጋን ፡ የሚጉንጥ ፡ ሌላ ፡ ምክንያት ፡ ይመጣል ፡ ተብሎ ፡ በሁለቱ ፡ ባለጉዳዮች ፡ ዘንድ ፡ እንዳችሁ ፡ የማመንታትና ፡ የመጠራጠር ፡ ነገር ፡ ሳይኖር ፡ እንዲሁ ፡ ባልታሰበ ፡ አመጣጥ ፡ በስተጉን ፡ አልፎ ፡ ሄዶ ፡ ስምምነቱን ፡ የሚያፈራርስ ፡ ነገር ፡ በሌላ ፡ በኩል ፡ ስለ ቀሰቀሰ ፡ ሰላማዊው ፡ እካሄድና ፡ ውሉም ፡ ጭምር ፡ ለረጅም ፡ ጊዜ ፡ የሚቈይ ፡ ሆኖ ፡ አልተገኘም ።

ምክንያቱም ፤ በነዚያ በኩል ፡ ያለው ፡ ሁኔታ ፡ በሰሜት ፡ ሊታወቅ ፡ እንደሚቻለው ፡ የአዳልና ፡ የሰማሌ ፡ ነገዶች ፡ የመራታቸው ፡ ተፈጥሮ ፡ ለትዳራቸው ፡ የማይረዳቸውና ፡ ራሳቸውን ፡ የማያስችላቸው ፡ ስለ ፡ ሆነው ።

መርከብ ፡ ሠርተው ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ እገር ፡ እየተዘዋወሩ ፡ እንዳይነግዱ ፤ ወይም ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የተግባረ ፡ እድ ፡ ሥራ ፡ እየሠሩ ፡ እንዳይተዳደሩ ፡ ለዚህ ፡ ሁሉ ፤ ችሎታና ፡ ድርጅት ፡ የሚያጥራቸው ፡ በመሆኑ ፤ በእንደዚህ ፡ ያለው ፡ ችግር ፡ ሳይ ፡ የሚገኙት ፡ እነዚህ ፡ ነገዶች ፡ ከጊዜ ፡ ወደ ፡ ጊዜ ፡ ድኸነት ፡ ሲጫጫናቸው ፡ እንደተለመደው ፡ እዚሁ ፡ በእቅሬቢያቸው ፡ ወደሚገኙት ፡ ወደ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ሰማደድ ፡ እያሉ ፡ በዘረፋ ፡ መጠቀሙ ፡ ለእነሱ ፡ በጣም ፡ የቀለለ ፡ ነገር ፡ ነበር ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ እንደዚህ ፡ ያለው ፡ ሁኔታ ፡ እንዳይቀጥል ፡ ሡልጣናዊው ፡ ስምምነት ፡ የሚያግዳቸው ፡ ሆኖ ፡ ሳይገኝ ፡ በመቅረቱ ፤ ሰላማ

ዊው፡ ኦር፡ ለገዢዎች፡ ደስ፡ የሚያሰኛቸው፡ ቢሆንም፡ እንኳ፡ ለተራው፡ ሕዝብ፡ ግን፡ የሚመቸው፡ ባለመሆኑ፡ ውሉ፡ ዐውቆ፡ ሊፈርስ፡ የሚችለው፡ እዚህ፡ ላይ፡ ነበር ።

ስለዚህ፡ ማሕፋድ፡ የተባለውን፡ የዘይላውን፡ አሚር፡ እንዲያው፡ ለወረራ፡ የጓጉት፡ ወራሪዎች፡ እቅፈው፡ ይዘው፡ መሪያቸው፡ ሊያደርጉት፡ ወደዱ ። ማሕፋድም፡ ጉበዝና፡ ችሎታ፡ ያለው፡ የጦር፡ መሪ፡ ስለ፡ ነበረ፡ ለዚህ፡ ለታላላቅ፡ ተግባር፡ ተገቢ፡ ሆኖ፡ እንደሚገኝ፡ የታወቀ፡ ነበር ። በዚህም፡ ጊዜ፡ ላይ፡ የዘይላ፡ ገዥ፡ ሆኖ፡ ያስተዳድር፡ ነበር ። ማሕፋድ፡ ይህን፡ ወገኑ፡ የሆነውንና፡ ለዘረፋው፡ ተግባር፡ እሱኑ፡ መርጦ፡ ያቀፈውን፡ የሶማሌን፡ ዘላን፡ ምኞቱን፡ ለማርካት፡ ስለ፡ ፈቀደ፡ በያመቱ፡ ጊዜ፡ እየለየ፡ በፀቢይ፡ ጾም፡ ወቅት፡ ፈጠጋር፡ የተባለውን፡ ምሥራቃዊውን፡ የኢትዮጵያን፡ እውራጃ፡ መውረር፡ ጀመረ ። የንጉሠ፡ ነገሥት፡ የጦር፡ ሠራዊት፡ በጾም፡ ተዳከሞ፡ በሚገኝበት፡ ወራት፡ የዘረፋውን፡ ሥራ፡ ለመፈጸም፡ ለማሕፋድ፡ ከዚህ፡ የተሻለ፡ ምኞ፡ አጋጣሚ፡ ጊዜ፡ አልነበረውም ። ከዚህ፡ ሌላ፡ ይህ፡ ወራት፡ ሰብል፡ የሚሰበሰብበትና፡ በጉተራ፡ የሚከማችበት፡ አፍላው፡ የመከር፡ ጊዜ፡ ስለ፡ ነበረ፡ የተራበው፡ የማሕፋድ፡ ሠራዊት፡ በዚያ፡ እውራጃ፡ ላይ፡ ሰፍሮ፡ የሚያስፈልገውን፡ ያህል፡ ከበላና፡ ከጠገበ፡ በኋላ፡ የተረፈውን፡ እህል፡ ከየባላገሩ፡ ጉተራ፡ እያሟጠጠ፡ ወደ፡ አገሩ፡ እየሜነ፡ ያጉዘው፡ ነበር ።

በዚህ፡ አኳኋን፡ ማሕፋድ፡ በያመቱ፡ እየተመላለሰ፡ ፈጠጋርን፡ በሚዘርፍበት፡ ጊዜ፡ ሁሉ፡ ምንም፡ እደጋ፡ ሳይደርስበት፡ እንዲሁ፡ በዘረፋ፡ ያገኘውን፡ እየሰበሰበ፡ በሰላም፡ ወደ፡ አገሩ፡ ለመመለስ፡ መቻሉን፡ ከተረዳው፡ በኋላ፡ ድፍረት፡ እየተሰማው፡ ሄደ ። ስለዚህ፡ ወደ፡ ደዋሮም፡ እየገባ፡ እስከ፡ ይፋትም፡ ድረስ፡ እየዘለቀ፡ መንደሮችንና፡ አብያተ፡ ክርስቲያናትን፡ ያቃጥል፡ ጀመረ ። ይህ፡ ድርጊት፡ የተጀመረው፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ለዐቅመ፡ አዳም፡ ደርሶ፡ የመንግሥቱን፡ መሪነት፡ በእጁ፡ ጨብጦ፡ በያዘ፡ ጊዜ፡ ላይ፡ ነበር ።

ወረራው፡ በሚካሄድበት፡ ጊዜ፡ ላይ፡ አጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ የመንግሥቱን፡ ሥልጣን፡ በእጁ፡ ይዞ፡ ነበረ ።

ይሁን ፡ እንጂ ፤ የመጀመሪያው ፡ የፈጠጋር ፡ ወረራ ፡ እንዴት ፡ እንደቀጠለ ፡ ሊነገር ፤ የተጀመረው ፡ በዚሁ ፡ ምዕራፍ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ሆነና ፡ እንዲሁም ፡ ደግሞ ፡ ወረራው ፡ በማን ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ እንደተጀመረ ፡ ሊነገር ፡ ሲፈለግ ፤ ጎብረ ፡ ቃሉን ፡ ላለመነጣጠል ፡ ነገሩን ፡ እንድንት ፡ እያይዞ ፡ ግውሳት ፡ የሚያሻው ፡ እዚሁ ፡ ስፍራ ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ ቢገኝም ፡ በዚያ ፡ በመከራው ፡ መግቢያ ፡ ዋዜማ ፡ ላይ ፡ የዙፋኑ ፡ ተተኪ ፡ ሆኖ ፡ የቀረበውን ፡ የልብነ ፡ ድንግልን ፡ የዘመነ ፡ መንግሥት ፡ አጋጣሚነት ፡ ባጭሩ ፡ ከግውሳት ፡ ነገሩን ፡ እዚሁ ፡ ላይ ፡ እቋይተን ፡ ስለ ፡ ወረራው ፡ ሁኔታ ፡ ጀምረንው ፡ ወደነበረው ፡ ልንመጣ ፡ እንወዳለን ።

በኑር ፡ ችግር ፡ ምክንያት ፡ የሚቃጣው ፡ ወራሪው ፡ ክፍል ፡ በድንገት ፡ አደጋ ፡ እየጣለ ፡ ለመዝረፍ ፡ ካልሆነ ፡ በተቀር ፡ አገር ፡ የመግዛትና ፡ የማስገበር ፡ ምኞት ፡ ይኖረዋል ፡ ተብሎ ፡ የክርስቲያኑ ፡ ሕዝብ ፡ አሥጊ ነገር ፡ የሚሰማው ፡ መስሎ ፡ ባይታይም ፡ እንኳ ፡ ወራሪው ፡ ግን ፡ ከጊዜ ወደ ጊዜ ፡ እየባሰና ፡ እየጠነከረ ፡ እንደ ፡ መሄዱ ፡ በቀላሉ ፡ ሊበርድ ፡ የሚችል ፡ አልነበረም ።

እነሆ ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ደኅና ፡ አድርጎ ፡ መገንዘብ ፡ የሚያሻው ፡ ንግሥት ፡ ዕልኒ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛትና ፡ በአዳል ፡ መካከል ፡ የሚያረገውን ፡ ግጭትና ፡ በግጭቱም ፡ ምክንያት ፡ የሚፈጠረው ፡ ጠላትነት ፡ ጨርሶ ፡ እንዲቀር ፡ አድርጋ ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ተስማምተው ፡ በኅብረት ፡ ይኖሩ ፡ ዘንድ ፡ መሥርታው ፡ የነበረው ፡ ሰላማዊ ፡ ፖለቲካ ፡ በግሕፋድ ፡ ወረራ ፡ ምክንያት ፡ መፍረስ ፡ መጀመሩን ፡ ነው ።

በዕልኒ ፡ የፖለቲካ ፡ ችሎታ ፡ የጦር ፡ መሪዎችን ፡ መገፈስ ፡ ለማለ ዘብ ፡ በተወሰደው ፡ ሰላማዊ ፡ እርምጃ ፡ ከአዳልና ፡ ከሱማሌ ፡ ዘንድ ፡ የሚሰነዘረውን ፡ ወረራ ፡ እንዲታገድ ፡ ለማድረግ ፡ ቢሞክርም ፡ በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ከሙልጣኖች ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ስምምነት ፡ ለመድረስ ፡ የሚያስችለውን ፡ መንገድ ፡ ለማግኘት ፡ ጥረት ፡ የተደረገበትን ፡ ያህል ፡ በዚሁ ፡ መጠን ፡ ደግሞ ፡ በዝርዝር ፡ ወደ ፡ ሕዝቡ ፡ ስሜት ፡ በኩል ፡ ተመልሶ ፡ የያዘገገውን ፡ አዳልና ፡ የሱማሌን ፡ ሕዝብ ፡ ፍላጎት ፡ ለማርካት ፡ ይቻል ዘንድ ፡ በደምሳሳው ፡ ሁሉም ፡ በሙሉ ፡ ከድኸነትና ፡ ከችግር ፡ ኑሮዋቸው

እየተላቀቁ ፡ ወትሮ ፡ ያልነበራቸውን ፡ ሌላ ፡ ዐይነት ፡ ሕይወት ፡ እግኝ
ተው፡በምን ፡ እኳኋን ፡ በልጽገው ፡ እንደሚኖሩ ፡ ለዚህስ ፡ ጉዳይ ፡ ምን ፡
ዐይነት ፡ መካሄጃ ፡ ሊፈጠር ፡ እንደሚችል ፡ ሲታስብ ፡ በእውነቱ ፡ ከዘ
ዴኛዬቱ ፡ ከዕለኒ ፡ ሐሳብ ፡ ሊመነጭ ፡ የሚችለው ፡ ማንኛውም ፡ ፍቱን ፡
የሆነ ፡ ብልጎት ፡ ሁሉ ፡ ይሞከር ፡ እንጂ ፡ የፍጡር ፡ ዘዴ ፡ ከሥነ ፡ ፍጥ
ረት ፡ ጎይል ፡ በላይ ፡ እንዳለመሆኑ ፡ ለነገሩ ፡ ምንም ፡ ዐይነት ፡ ማሻሻያ ፡
ሊገኝለት ፡ የሚችል ፡ አልነበረም ።

ይህም ፡ ባይሆን ፡ ችግረኞቹ ፡ ከዚህ ፡ ከድኽነት ፡ ኑሮዋቸው ፡ ወጥ
ተው ፡ ወይም ፡ እዚያው ፡ እንዳሉ ፡ ሆነው ፡ ተገኝተው ፡ ችግራቸውን ፡
ረስተው ፡ በመንፈስ ፡ የአሟሮችን ፡ የመሰለ ፡ ምቹትና ፡ ርጋታ ፡
እንዲኖራቸውና ፡ ለወትሮው ፡ በችግር ፡ ምክንያት ፡ እያነፈነቱ ፡ ይፈል
ጉት ፡ የነበረውን ፡ ጦርነትና ፡ ዘረፋ ፡ እርም ፡ ብለው ፡ እንዲተጩት ፡
ለማድረግም ፡ ፈጽሞ ፡ የማይሳካ ፡ ነገር ፡ ነበር ።

ስለዚህ ፡ ለነገሩ ፡ ማቀዝቀዣ ፡ ምንም ፡ ዐይነት ፡ አብነት ፡ ሊገኝ
ለት ፡ የማይቻለውን ፡ ይህን ፡ የማሕፋድ ፡ ወረራ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለብዙ ፡
ጊዜ ፡ እንደማትታገሠውና ፡ ይህም ፡ አሟር ፡ የለኩሰው ፡ የጦርነት ፡
እሳት ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ እየተቀጣጠለ ፡ ነበልባሉ ፡ ተያይዞ ፡ ሲሄድ ፡ ክርስቲ
ያኖዊውንና ፡ እስላሙን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ እንደነገና ፡ እርስ ፡ በርሱ ፡
ሊያፋጀው ፡ እንደሚችል ፡ ይህ ፡ የወደፊቱ ፡ የመከራ ፡ ዛቻ ፡ በንግሥት ፡
ዕለኒ ፡ ሐሳብ ፡ ውስጥ ፡ ጉልቶና ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ የሚታይ ፡ ነገር ፡ ነበር ።

ለዚህም ፡ ሥጋት ፡ ማባባሻ ፡ የቁርክ ፡ ጦር ፡ ባሕረ ፡ ኤርትራን ፡
ተከትሉ ፡ ከሰሜን ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ የመጓዙ ፡ ወሬ ፡ በሰፊው ፡ ሳይነገርና ፡
ሳይሰማ ፡ አልቀረም ፡ ነበር ። ይህም ፡ ወሬ ፡ እንደተባራሪ ፡ ነገር ፡ ነፍሶ ፡
ይቀራል ፡ የሚባል ፡ ሳይሆን ፡ እስከ ፡ ቤተ ፡ መንግሥቱም ፡ ድረስ ፡
ደርሶ ፡ በግልጽ ፡ ሳይታወቅና ፡ ደንበኛ ፡ ማረጋገጫ ፡ ሳይገኝለት ፡ የቀሪ ፡
አይመስልም ። እርግጠኛነቱንም ፡ ለመረዳት ፡ አልቫሬዝ ፡ ስለዚህ ፡
ጉዳይ ፡ ከጸፈው ፡ ከፍል ፡ ከዚህ ፡ ለጥቆ ፡ በጥቂቱ ፡ ከሚገኘው ፡ ማስተ
ዋል ፡ ይቻላል ።

አልቫሬዝ ፡ እንደሚነግረን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ነጋዴዎች ፡ ከዐረብ ፡
አገር ፡ ሠንጋ ፡ ፈረስና ፡ ሐር ፡ ሌላም ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የዐረብ ፡ ሽቀጦች ፡

ወደ ለገራቸው ለያመጡ፣ ይሸጡ፣ ነበር ። ይልቁንም ፣ የሚካ፣ ከፈ ይና፣ የደማስቆ፣ ብርክድ፣ (መካሸ) ከዚያው ለየመጣ፣ የኢትዮጵያን ፣ ቤተ መንግሥትና ለብያተ ክርስቲያናትን ፣ ግሩም ለድርጎ ለላምሮ፣ ውበት፣ ሰጥቷቸው ነበር ለያለ ራሱ ለልሻሬዝ፣ ኢትዮጵያን ፣ በጉ በሃበት ፣ ጊዜ ፣ ከዚህ ፣ ከስፍራው ፣ ላይ ፣ ደርሶ ፣ የተመለከተውን ፣ ደሃና ለድርጎ ፣ ተርኮታል ።

ሰለዚህ ፣ የቀርከን ፣ ጦር ፣ ለመጣጥና የአሥጊነቱን ፣ ዜና ፣ ገና ፣ በሩቄ ፣ ሳለ ፣ የኢትዮጵያ መንግሥት ፣ ሳይሰማው ለልቀረም ፣ ሊባል ይቻላል ። በዚህ ፣ ለኳኋን የውጪው ፣ ጦር ፣ ለየገፋ ፣ ሲመጣና ለንዲሁም ፣ ባገር ፣ ውስጥ ፣ በክርስቲያንና ፣ በእስላም ፣ ወገኖች ፣ መካከል ፣ ጦርነት ፣ ሲጀመር ፣ የውጪው ፣ እስላም ፣ ለሃይማኖት ፣ ወገኖቹ ፣ ለንደሚረዳና ፣ ክርስቲያንን ፣ ለንደሚያጠቃ ፣ ከንግሥት ፣ ዕልኔ ፣ የተሰጠረ ፣ ነገር ፣ ለልንበረም ።

ንግሥት ፣ ዕልኔ ፣ ከሠልጣኑና ፣ ከላሚሮች ፣ ቤተ ሰብ ፣ ውስጥ ፣ ብዙ ፣ ወገን ፣ ስለ ነበራት ፣ በነሱ ፣ በኩል ፣ የሚታሰበውን ፣ ጉዳይ ፣ ጭምር ፣ ሳታውቅ ፣ ለልቀረችም ፣ የሆነ ፣ ሆኖ ፣ ለሁን ፣ የጥቂቱ ጊዜ ፣ ተቃርቦ ፣ ደመናውም ፣ ለየከበደና ፣ ለየተሟሟነ ፣ መጥቷልና ፣ በረዶው ፣ የሚዘንምበትና ፣ ውሽንፍሩ ፣ የሚጋረፍበት ፣ ሰዓት ፣ የጊዜ ፣ ጉዳይ ፣ ሆኖ ፣ ይታያል ። በዚህ ፣ ሁኔታ ፣ የኢትዮጵያን መንግሥት ፣ ብርቱና ፣ ገይለኛ ፣ የሆነ ፣ ትግል ፣ ሊያጋጥመው ነው ። ይህ ፣ ትግል ፣ ምናልባት ፣ በመካከለኛው ፣ ምሥራት ፣ ውስጥ ፣ ደርጅቶ ፣ የቂየውን ፣ የክርስቲያንን ፣ ሥልጣኔ ፣ ሊያወድም ፣ የሚችል ፣ ለንዳይሆን ፣ የሚያሠጋ ነው ።

እነሆ ፣ በመጠነኛ ፣ ወራሪዎች ፣ የተጀመረው ፣ የፈጠጋር ፣ ጦርነት ፣ ከጊዜ ፣ ወደ ጊዜ ፣ ለየቀጠለ ፣ ሲሄድ ፣ ቂይቶ ፣ በመጨረሻው ፣ ለንደዚህ ፣ ያለ ፣ አሥጊ ፣ ነገር ፣ የሚያመጣ ፣ ሆኖዋል ።

የሆነው ፣ ሆኖ ፣ ለጼ ፣ ለብን ፣ ድንግል ፣ የሠልጣናዊ ፣ ግዛቶች ፣ በጉሠ ፣ ነግሥት ፣ ግዛቶች ፣ ላይ ፣ የሚያደርጉትን ፣ ወረራ ፣ ለመግታት ፣ ያደረገውን ፣ ትግል ፣ ለመከታተል ፣ ከመጀመሪያን ፣ በፊት ፣ ስለ ለጼ ፣ ለብን ፣ ድንግልና ፣ ስለ ዘመነ መንግሥቱ ፣ የመጀመሪያ ፣ ከፍለባጭሩ ፣ ለንግሊጽ ።

ምዕራፍ ፡ ፱ ።

በአፄ ልብነ ፡ ድንግል ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ኢኮኖሚ ሀፍቲ ።

ልብነ ፡ ድንግል ፡ ለአቅመ ፡ አጻም ፡ ደርሶ ፡ የመንግሥቱን ፡ የአገዛዝ ሥራ ፡ እስኪረከብ ፡ እገራቱ ፡ በጥበብና ፡ በአገዛዝ ፡ ዕውቀት ፡ በላቁ ፡ አማካሪዎች ፡ ተገዛች ። እጼ ፡ ናዖድ ፡ ባገር ፡ ውስጥ ፡ የጸጥታን ፡ እንዋንዋር ፡ በማረጋገጠና ፡ ከድንበር ፡ ላይ ፡ የሚያውኩትን ፡ እስላሞችም ፡ በጦር ፡ ኃይል ፡ በመገሰጹ ፡ ፍጹም ፡ የሆነ ፡ ሰላማዊ ፡ መንግሥት ፡ ትቶ ፡ እንደ ፡ ጥተ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ተመልክቷል ። ለመንግሥቱ ፡ ሥራ ፡ ለካሄድ ፡ ዋና ፡ እንደራሴ ፡ የሆነችው ፡ የእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እናት ፡ እቲጌ ፡ ሞገሳ ፡ ነበረች ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ የሚገኙት ፡ ዐዋቂዎችና ፡ ታላላቅ ፡ ሰዎች ፡ ለእቲጌዬቱ ፡ አማካሪ ፡ ሁነው ፡ እብረው ፡ በመምከርና ፡ በማበር ፡ ናዖድ ፡ ያቋቋመውን ፡ የሰላማዊ ፡ እስተዳደር ፡ ቀጠሎ ። በማካሪዎቹም ፡ መካከል ፡ ንግሥት ፡ ዕልጂ ፡ ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ እቲጌ ፡ ናዖድ ፡ ሞገሳና ፡ ሌሎችም ፡ ነበሩበት ። የንግሥት ፡ ዕልጂን ፡ የሥራ ፡ ባሕርይ ፡ የሚገልጹ ፡ ባለፋት ፡ ምዕራፎች ፡ ተመልክተዋል ። ከሌሎቹ ፡ አማካሪዎች ፡ መካከል ፡ ከፍ ፡ ብሎ ፡ የታየው ፡ ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ሐሳቡ ፡ የማያወላውል ፡ ተጥተኛና ፡ ታላቅ ፡ ጀግና ፡ ነበር ። ከዚህ ፡ ባሕርይ ፡ ጋራ ፡ ትክክል ፡ ፍርድ ፡ የሚያይ ፡ በመሆኑ ፡ እንደ ፡ ንጉሥ ፡ የሚፈራ ፡ የድሻ ፡ አባት ፡ የተባለ ፡ ሰው ፡ ነበር ። በነዚህ ፡ አማካሪዎች ፡ አገዛዝ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ፮ ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ሰላምና ፡ ትክክለኛ ፡ ፍርድ ፡ እገኘች ። ወጣቱም ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ትምህርትን ፡ ፈረሰችና ፡ የቀሰት ፡ ተክሰን ፡ በቀላሉ ፡ ተማረ ።

ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቁመቱ ፡ ያጠረም ፡ ቢሆን ፡ በትምህርት ፡ የላቀ ፡ በባሕሪው ፡ የተመሰገነ ፡ ችሎታው ፡ በዙሪያው ፡ ካሉት ፡ ሰዎች ፡ ብልሟ ፡ ያለው ፡ ጉልማሳ ፡ ወጣው ። ሰውዬው ፡ የረቀቀ ፡ ጥበብ ፡ ያደረበትና ፡ ለመገዛት ፡ ሙሉ ፡ ችሎታ ፡ ያለው ፡ ለመሆኑ ፡ ጥርጥር ፡ የለበትም ። እንደ ፡ ልጁ ፡ እንደ ፡ እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ርኅሩኅና ፡ መሐሪ ፡ ባይሆንም ፡ በዘመኑ ፡ ነገሥታት ፡ በየጊዜው ፡ የታየ ፡ ዐይነት ፡ ጭካኔ ፡ የለበትም ። የገደማኖት ፡ ትምህርትና ፡ ክርክር ፡ ይወድ ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዘመኑ ፡ መንግሥቱ ፡ በሃይማኖት ፡ ምእመናንን ፡ ማሳደድ ፡ ወይም ፡ ስለ ፡ ሃይማ

ኖት፡ ልዩነት፡ የጭካኔ ፡ ቅጣት ፡ ለመደረጉ ፡ በታሪክ ፡ ሁሉ ፡ አልታየም።
 ከነዚህ ፡ ከመልካም ፡ ባሕሪዎች ፡ ጋራ ፡ ግን ፡ በሰው ፡ ልጅ ፡ የማይጠፋ ፡ ጉድለት ፡ ነበረው ። የመንግሥቱ ፡ ግርማ ፡ የጦር ፡ ወራዊቱ ፡ ኀይልና ፡ ላገሪቱም ፡ ተቃዋሚ ፡ የሌለበት ፡ ጌታ ፡ በመሆኑ ፡ ትዕቢት ፡ በልቡ ፡ አደረች ። ትዕቢት ፡ ልብ ፡ ስለምትዘጋ ፡ በትምክሕት ፡ ምክንያት ፡ ወደፊት ፡ የሚመጣበትን ፡ አርቆ ፡ ለማየት ፡ አልቻለም ። የመንግሥቱን ፡ ሥራ ፡ በተረከበ ፡ ጊዜ ፡ ያገር ፡ ውስጥ ፡ ያገዛዝ ፡ ሥራው ፡ መልካም ፡ ሆኖ ፡ ሳለ ፡ የውጭውን ፡ ፖለቲካ ፡ ዘንጋው ። ንግሥት ፡ ዕሌኢ ፡ በታላቅ ፡ ግስተዋል ፡ የጀመረችውን ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ ወዳጅነት ፡ ተከታትሎ ፡ ባለመግፋት ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ አጠፋ ፡ ያጠፋውም ፡ ጊዜ ፡ በአደጋ ፡ ዘመን ፡ ከችግር ፡ ላይ ፡ ጣለው ። በጦር ፡ ሚዳ ፡ ጀግና ፡ ሆኖ ፡ ሳለ ፡ ለጦር ፡ ሥራ ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ዝግጅት ፡ ባለማድረጉ ፡ እስቀድሞ ፡ ጥላን ፡ ባለመሥራቱና ፡ የጦርም ፡ አለቆች ፡ አመራረጥ ፡ ላይ ፡ ስሕተት ፡ በማድረጉ ፡ የመጣበትን ፡ ታላቅ ፡ ጠላት ፡ ለመመከት ፡ ተሳነው ። ለቤተ ፡ ሰቡና ፡ ለሚወደው ፡ በጣም ፡ ቸር ፡ የሆነ ፡ ልብ ፡ ነበረው ። በድሎኛል ፡ ለሚለው ፡ ሰው ፡ ግን ፡ የተቋጠረ ፡ ቂም ፡ በልቡ ፡ ይይዝ ፡ ነበር ።

ከልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ በሚቀድሙት ፡ በሁለቱ ፡ መቶ ፡ ዓመቶች ፡ ውስጥ ፡ የዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ሰይፍና ፡ የዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ድል ፡ አድራጊነት ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ ከሕንድ ፡ ውቅያኖስ ፡ እድርሶት ፡ ነበር ። በምሥራቅ ፡ የባሕር ፡ ምድር ፡ የተባለው ፡ የባሕር ፡ ነጋሾች ፡ ግዛት ፡ ዘይላንን ፡ ይጨምር፤ ነበር ። በምዕራብ ፡ በኩል ፡ በነበረው ፡ ወሰን ፡ ግን ፡ ታሪክ ፡ ሁሉ ፡ በዝምታ ፡ ለማለፍ ፡ የተገደደበት ፡ ጉዳይ ፡ ነው ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ በጦር ፡ ተሸንፈው ፡ የተያዙት ፡ እገሮች ፡ ሁሉ ፡ ሰጥ ፡ ለጥ ፡ ብለው ፡ አለመገበራቸው ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ባንድ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ከይኩኖ ፡ እምላክ ፡ እስከ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ መጨረሻ ፡ ድረስ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ሥልጣን ፡ ተከራካሪ ፡ የነበሩት ፡ የይፋት ፡ የደዋርና ፡ የፈጠጋር ፡ የእስላም ፡ ባላባቶች ፡ በጦር ፡ ኀይል ፡ ተገሥጸው ፡ በጋብቻ ፡ ተዛምደው ፡ በእጹ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ እንደ ፡ እንዴ ፡ የኢትዮጵያ ፡ እውራጃ ፡ ሆነው ፡ ይገኛሉ ። ባሌና ፡ አጂያም ፡ ወደነዚህ ፡ ወደ ፡ ሦስቱ ፡ እገሮች ፡ አኳኋን ፡ ቀርበዋል ፡

ብለን ፡ በምዕራፍ ፡ ፩ ፡ ገልጽናል ፡ ለዚህ ፡ ዋናው ፡ ግስረጃ ፡ እጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ያጸ ፡ በእደ ፡ ግርያምና ፡ እጼ ፡ ናኦድ ፡ እቲጊዎች ፡ ሁሉ ፡ ከደ ፡ ዋሮ ፡ ከአዲያና ፡ ከነዚህ ፡ ከምሥራት ፡ የእስላም ፡ ሙልጣናች ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ የመጡ ፡ ናቸው ።

ከሌብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ እስከ ፡ ግራኝ ፡ ወረራ ፡ ድረስ ፡ (ከ፲፭፻ ፡ እስከ ፡ ፲፭፻፳ ፡) ኢትዮጵያ ፡ በእርሻና ፡ በፍሬ ፡ ዛፎች ፡ እታከልት ፡ የተጊጠች ፡ በቀንድና ፡ በጋማ ፡ ከብት ፡ የበ ፡ ለጸገች ፡ እገር ፡ ነበረች ። ከግራኝ ፡ ወረራ ፡ ፯ ፡ ዓመት ፡ ቀደም ፡ ብለው ፡ ከፖርቱጋል ፡ ወደ ፡ እጼ ፡ ሌብነ ፡ ድንግል ፡ ተልከው ፡ ከመጡት ፡ መል ከተኞች ፡ መካከል ፡ ፍራንቺስኮ ፡ አልቫራዝ ፡ በባሕር ፡ ምድር ፡ ውስጥ ፡ (ኤርትራ) ፡ ከነበረው ፡ ከቅዱስ ፡ ሚካኤል ፡ ገዳም ፡ አጠገብ ፡ ያየውን ፡ ያትከልት ፡ ቦታ ፡ እንዲህ ፡ ብሎ ፡ ገለጸ ፡ ይባላል ።

የገዳሙ ፡ ንብረት ፡ በሆነችው ፡ በጠባቢ ፡ ሸለቆ ፡ ውስጥ ፡ የብር ቱካን ፡ የሎሚ ፡ የትርንጉ ፡ የፒየርና ፡ የልዩ ፡ ልዩ ፡ ዐይነት ፡ የበለሰ ፡ ዛፎች ፡ ይገኙበታል ። ከነዚህም ፡ ሌላ ፡ የፖርቱጋልና ፡ የንሕንድ ፡ ዐይ ነት ፡ የሆኑ ፡ የቱካ ፡ ዛፍ ፡ የትመን ፡ የኮረራማ ፡ የካርዳሚን ፡ የወርም ፡ ውድ ፡ የሚርትልና ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ዐይነት ፡ የጣፈጠ ፡ ሽታ ፡ ያላቸው ፡ መድኃኒትና ፡ ሌሎችም ፡ ዐይነት ፡ ተከሎች ፡ ይገኙባታል ።

እንዲሁም ፡ አልቫራዝ ፡ በሌላ ፡ ቦታ ፡ በደብረና ፡ በደብረ ፡ ቢዛን ፡ አልባ ፡ አቅራቢያ ፡ ባሉት ፡ እገሮች ፡ ያየውን ፡ የግሸላ ፡ የዘንጋዳና ፡ የሌ ሎችንም ፡ እህሎች ፡ ሰብል ፡ እያመሰገነ ፡ እንሥቅታል ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለሚካ ፡ ለዜቢድ ፡ ለጂዳ ፡ ለሲናና ፡ ለሌሎ ችም ፡ የዐረብ ፡ እገሮች ፡ እህል ፡ ከብት ፡ ዝባድና ፡ ቅመማ ፡ ቅመም ፡ ወርቅና ፡ ሌሎችንም ፡ ሸተጦች ፡ ቅሸጥ ፡ ነበር ። ለሸቀጦቿም ፡ ዋጋ ፡ ያረብ ፡ ፈረሶች ፡ ጥሩር ፡ የሚካ ፡ ከፈይ ፡ ስጋጃ ፡ ምንጣፍና ፡ ከሕ ንድ ፡ እገር ፡ የሚመጡ ፡ በዕንቁ ፡ የተጊጡ ፡ መጉናጸፊያና ፡ ሐር ፡ የሐር ፡ ጨርቅ ፡ ታገኝ ፡ ነበር ። አልቫራዝ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በጉበኝ ፡ ዘመን ፡ የታላላቆቹ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ መቅደሶች ፡ በነዚህ ፡ የሐር ፡ መጉናጸፊያዎች ፡ ተጊጠው ፡ ይገኙ ፡ ነበር ። በንጉሠ ፡ ነገሥ ቱም ፡ ገምጃ ፡ ቤት ፡ ተቀማጭ ፡ ዋና ፡ ሀብት ፡ ከጉምሩክ ፡ ቀረጥና ፡ ከግብር ፡ የሚገኙት ፡ ሐር ፡ ጨርቅና ፡ የሐር ፡ ነጹ ፡ ነበር ። እጼላብነ ፡

ድንግል ፡ በሚጓዙበት ፡ ጊዜ ፡ አልቫሬዝ ፡ በጉዞው ፡ ላይ ፡ ያየውን ፡ የኮርቻና ፡ የጭነት ፡ ከብት ፡ ብዛት ፡ በመገረም ፡ ጽፎዋል ።

እንደዚሁ ፡ ይህ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰው ፡ በየጁ ፡ በሰሜናዊ ፡ ወሎና ፡ በሸዋም ፡ ውስጥ ፡ ያያቸውን ፡ ለምለም ፡ አገሮችና ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ተክሎች ፡ እያደነቀ ፡ ሲናገር ፡ በመጽሐፉ ፡ ውስጥ ፡ እልፎ ፡ እልፎ ፡ የሚታየው ፡ የኢትዮጵያ ፡ እርሻና ፡ ከብት ፡ ርቢ ፡ ከኋለኛው ፡ ዘመን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከነበራት ፡ ሀብት ፡ የተሻለ ፡ ይመስላል ። በዚሁ ፡ በአልቫሬዝ ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ ከተቋጠሩት ፡ ተክሎች ፡ በጽኑነት ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ መጀመሪያ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የማይገኙ ፡ እሱ ። ለዚህ ፡ ምክንያቱ ፡ አልቫሬዝ ፡ አገሪቱን ፡ በለቀቀ ፡ በዓመቱ ፡ አሕመድ ፡ ግራኝ ፡ አገሪቱን ፡ ሲወር ፡ በዘረፋና ፡ በቃጠሉ ፡ ተክሎቹን ፡ ሁሉ ፡ ስላጠፉ ፡ ነው ። ከዚያም ፡ ቀጥሎ ፡ በእጹ ፡ ገላውዲዎስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ ቱርኮች ፡ ምጽዋን ፡ ስለ ፡ ያዙዋት ፡ ዘይላም ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ ኢትዮጵያ ፡ በፍጹም ፡ ከባሕር ፡ ተቋርጣ ፡ የጠፋውን ፡ ተክልና ፡ ዘር ፡ ጠተካት ፡ ያቃቃት ፡ ይመስላል ።

ስለ ፡ አገሪቱ ፡ ንግድ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ ባጭሩ ፡ ተነግሮአል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወርትና ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ከእርሻ ፡ የሚገኙ ፡ ሲሳዩች ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ አገሮች ፡ የምትሸጥና ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ሸቀጦችም ፡ የሚመጡላት ፡ ታላት ፡ የንግድ ፡ አገር ፡ እንደ ፡ ነበረች ፡ ሆኖ ፡ አይታይም ። የነበረውም ፡ ንግድ ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ነበር ፡ እንጂ ፡ ድንበር ፡ አልፈው ፡ ባሕር ፡ አቋርጠው ፡ የኢትዮጵያን ፡ ንግድ ፡ ለከበሩ ፡ መንግሥታት ፡ አድርገው ፡ የነሱን ፡ ሸቀጥ ፡ ወዳገር ፡ ይዘው ፡ የሚገቡ ፡ ነጋዴዎች ፡ የእነሱም ፡ መንግሥት ፡ የንግድ ፡ መርከቦች ፡ ከጠፉ ፡ በኋላ ፡ የተተካ ፡ ታላት ፡ ንግድ ፡ አልነበረም ።

ነጋዴ ፡ ከንግዱ ፡ ጋራ ፡ እዲስ ፡ ሥልጣኔ ፡ እዲስ ፡ ዕውቀትና ፡ እዲስ ፡ ጥበብ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡ አገር ፡ የሚመለስ ፡ ሲሆን ፡ ኢትዮጵያ ፡ የእነሱም ፡ መንግሥት ፡ ከወደቀ ፡ በኋላ ፡ የባሕር ፡ መርከቦች ፡ በማጣት ፡ ንግድዋንና ፡ ሥልጣኔዋን ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ አገሮች ፡ ለማድረስ ፡ ሳትችል ፡ ቂየች ።

የእነሱም ፡ መንግሥት ፡ ከወደቀ ፡ በኋላ ፡ ወይም ፡ ከመውደቁ ፡ አትራቢያ ፡ ወደ ፡ ሕንድና ፡ ወደ ፡ ሌሎችም ፡ አገር ፡ እየሄዱ ፡ ሲነግዱ ፡ የነበ

ሩት፡ የኢትዮጵያ፡ የመርከብ፡ አዛዦችና፡ የጦር፡ መርከብ፡ አለቆች፡ የባሕር፡ ሻውሳ፡ ሆኑ ። በባሕር፡ ኦርትራ፡ ላይ፡ የሚመላለሱትን፡ የዐረቦች፡ የንግድ፡ መርከብ፡ ይዘርፉ፡ ጀመር ። ከዘረፋው፡ ሌላ፡ የሚበዛውን፡ ጊዜ፡ በባሕር፡ ወደብ፡ የሚገኙትን፡ የዐረብ፡ ከተማዎች፡ እየመቁ፡ ማጥቃትን፡ ያዘውትሩ፡ ነበር ። በዚያን፡ ዘመን፡ በርከት፡ ያሉ፡ የኢትዮጵያ፡ ሰዎች፡ በመርከብ፡ ጀዳ፡ ላይ፡ ወርደው፡ ከተማዬቱን፡ ዘረፉ ። ከዚህ፡ በኋላ፡ ኢትዮጵያውያኖች፡ ሜካን፡ ይዘው፡ ካብን፡ ሊያጠፋት፡ ነው፡ የሚል፡ ንግርት፡ በዐረብ፡ አገር፡ እየገነነ፡ ስለሄደ፡ ኬሊፎች፡ በነገሩ፡ ሠግተው፡ ከካይሮ፡ ከፓሌስቲን፡ ከባግዳድ፡ ከፋርስ፡ የጦር፡ መርከቦች፡ እዋጥተው፡ የኢትዮጵያን፡ ጠረፎች፡ በጎይል፡ መያዝ፡ ጀመሩ ። በባሕር፡ ላይ፡ ለንግድ፡ መሰናክል፡ የሆኑትን፡ የአዶሊስን፡ መርከቦችንም፡ ወግተው፡ አጠፏቸው ። በባሕር፡ ላይ፡ የሚጓዝ፡ ጥበብ፡ በዚህ፡ ምክንያት፡ ከኢትዮጵያ፡ ጠፍቶ፡ ቂየ ።

የኢትዮጵያ፡ የጦር፡ መርከቦች፡ በመንግሥት፡ ያልተደገፉ፡ የጃውሳ፡ ግንባር፡ ብቻ፡ ስለነበሩ፡ የኬሊፎችን፡ ጎይል፡ ለመቃወም፡ አልቻሉም ። ከዚያ፡ በኋላ፡ ግን፡ የኢትዮጵያውያን፡ የባሕር፡ ጎይል፡ ቀስ፡ ቀስ፡ እያለ፡ ሞተ ። ከባሕር፡ ጎይል፡ ማጣት፡ ጋራ፡ ያገሩም፡ ተወላጆች፡ ከንግድ፡ ወደሌላ፡ ሥራ፡ ሲመለሱ፡ በባሕር፡ ወደብ፡ የሚገኘው፡ አገር፡ ሁሉ፡ የእስያ፡ ሃይማኖት፡ አቅፎ፡ ለዐረቦች፡ ተገዥ፡ ሁኖ፡ ኖረ ። ግን፡ የክርስቲያን፡ ሕዝብ፡ ከዚህ፡ የውጭ፡ አገር፡ ንግድ፡ ስለራቀቀ፡ በአጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ዘመነ፡ መንግሥት፡ መጀመሪያ፡ እገራቱን፡ በንግድ፡ በኩል፡ የሚያነግት፡ በቃሪክ፡ ውስጥ፡ እምብዛም፡ አይገኝም ። በውጭ፡ ንግድ፡ ብቻ፡ ሳይሆን፡ ባገር፡ ውስጥ፡ ንግድም፡ ቢሆን፡ በየከተማውና፡ በየመንደሩ፡ ከሚገኙት፡ ገበያዎች፡ ውጭ፡ ታላቅ፡ የንግድ፡ ሥራ፡ አልነበረም ።

ለንግድ፡ በጣም፡ እስፈላጊ፡ የሆነው፡ ገንዘብ፡ የሚባል፡ የዕቃ፡ ማለዋወጫ፡ እማካይ፡ በአጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ጊዜ፡ በኢትዮጵያ፡ አልነበረም ። በእነርሱም፡ ነገሥታት፡ ዘመን፡ ግን፡ የወርቅና፡ የመዳብ፡ ቢግደዎች፡ ስለነበሩ፡ ያገራቱ፡ ንግድ፡ ታላቅ፡ ነበረ ። በልብነ፡ ድንግል፡ መንግሥት፡ ግን፡ ገበያተኛው፡ አንድ፡ ፈረስ፡ ለጎምሳ፡ ላም፡ እየ

ተባባለ ፡ ዕቃ ፡ ለዕቃ ፡ እንስሳ ፡ ለእንስሳ ፡ ይለዋወጡ ፡ ነበር ። ካንድ ፡ ላም ፡ ወይም ፡ ከእነሱተኛ ፡ እንስሳ ፡ ለሚያንስ ፡ ምንዛሪ ፡ ጻቦ ፡ በተጨማሪ ፡ ይከፈላል ፡ ነበር ።

የመንግሥቱ ፡ የፊናንስ ፡ አስተዳደር ፡ ከቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ አስተዳደሩ ፡ የምናውቀው ፡ ዐይነት ፡ አስተዳደር ፡ ነበር ። ዛሬ ፡ በመካከለኛ ፡ ዕድሜ ፡ ያለው ፡ ሰው ፡ ሁሉ ፡ አልረሳውምና ፡ በሚያስፈልገው ፡ አብልጦ ፡ መዘርዘር ፡ እያሻም ። ነገር ፡ ግን ፡ ባጭሩ ፡ ግመልክትና ፡ እንዳንድ ፡ የዘመኑን ፡ ያገራቱን ፡ ሀብት ፡ ለመግለጽ ፡ የሚረዱ ፡ ነገሮችን ፡ መጥቀስ ፡ ይጠቅማል ።

የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ሁል ፡ ጊዜም ፡ ቢሆን ፡ ከሚከፍለው ፡ ወጪ ፡ የበለጠ ፡ ገቢ ፡ ያገኛል ። እገረ ፡ ገዢዎች ከሚገዙት ፡ እገር ፡ ውስጥ ፡ ተከፍሎ ፡ ማዕድ ፡ ቤት ፡ ለንጉሠ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ይሰጠዋል ። የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ እንደዚሁ ፡ በገባርና ፡ በማደሪያ ፡ መሪት ፡ የሚያድር ፡ ነበር ። ትዳራቸውንም ፡ እገረ ፡ ገዢው ፡ ከሚገዛው ፡ እገር ፡ ውስጥ ፡ ያካፍላቸዋል ፡ እንጂ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ የሚደረግላቸው ፡ ወጪ ፡ አልነበረም ። በዘመቻም ፡ ጊዜ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ የራሱን ፡ ሰንት ፡ እየሜነና ፡ ካገርም ፡ በዘረፋ ፡ ከሚያገኘው ፡ ሰንት ፡ እየተጠቀመ ፡ ይዋጋል ። እንጂ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ እያበላቸውም ። ታላላቆች ፡ የቤተ ፡ መንግሥት ፡ ሹማምንቶች ፡ በማደሪያና ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በሚተከላቸው ፡ ጉልት ፡ ገቢ ፡ ይኖራሉ ። ቤተ ፡ ከህነትም ፡ ከጉልት ፡ አበል ፡ ከምታገኘው ፡ ብቻ ፡ ትተዳደራለች ።

ከግብር ፡ ከሚገኘው ፡ ሀብት ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ለታላላቆች ፡ የመንግሥት ፡ ሰዎች ፡ በሰፊው ፡ በትልቁ ፡ ይቸራሉ ። እንደዚሁም ፡ ደግሞ ፡ በድገበራቸው ፡ ዙሪያ ፡ ላሉትና ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ለሚገኙትም ፡ ንጉሦች ፡ በየጊዜው ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ስጦታ ፡ ማድረግ ፡ ነበረ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ እነዚህም ፡ በተራቸው ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ገጸ ፡ በረከትና ፡ መተያያ ፡ ይልኩ ፡ ነበር ።

ከማስተዳደሪያ ፡ ተርፎ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ የዓመት ፡ ግብር ፡ ስለሚገብሩባቸው ፡ መሪቶች ፡ ሀብት ፡ ለመገመት ፡ የሚከተሉት ፡ ሐሳቦች ፡ ይሰጣሉ ።

ፍራንቼስኮ ፡ አልባሬዝ ፡ በ፲፭ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ጉጃም፡ባሕር ፡ ምድርና ፡ ትግሬ ፡ ግብራቸውን ፡ ሲያገቡ ፡ ያየውን ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኞች ፡ ታሪክ ፡ በሚባለው ፡ መጽሐፉ ፡ ከ፲፱፻፳፩ ፡ እስከ ፡ ፲፱፻፳፭ ፡ ገጽ ፡ ጽፎት ፡ ይገኛል ። ጉጃም ፡ ብቻ ፡ የጄሕ ፡ ፈረስ ፡ የጄሕ ፡ በቅሉ ፡ ፍጺ ፡ ብልኮና ፡ ፍጺሕ ፡ ኩታ ፡ (ወይም ፡ ሸግ) ፡ ፍጺሕ ፡ ወቂት ፡ ወርቅ ፡ ገበረች ። በዚሁ ፡ ወቅት ፡ የባሕር ፡ ነጋሽና ፡ ትግሬ ፡ መሆን ፡ የግዛታቸውን ፡ የባሕር ፡ ምድርንና ፡ የትግሬን ፡ ግብር ፡ ለግግባት ፡ ቀርበው ፡ ነበር ።

የዐረብና ፡ የግብጽ ፡ ፈረሶች ፡ ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ እንድትመቶ ፡ ጎምሳ ፡ ቀጥር ፡ የሌለው ፡ ሐር ፡ ጨርቅ ፡ የሕንድ ፡ ካሽሚር ፡ ጨርቅና ፡ በዘመኑ ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ የነበረ ፡ የሚካ ፡ ከፊይ ፡ እገባ ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ከትግሬ ፡ ሁለት ፡ መቶ ፡ ሠላሳ ፡ የዐረብና ፡ ሌሎች ፡ ፈረሶችና ፡ ብዛቱ ፡ የሚያስደንቅ ፡ የሐር ፡ ጨርቃ ፡ ጨርቅና ፡ ብትን ፡ ሐር ፡ ገባ ። ከነዚህ ፡ ፈረሶች ፡ መካከል ፡ በበልጋጽ ፡ ሩቢኤል ፡ በኩል ፡ የገቡት ፡ ሠላሳ ፡ ፈረሶች ፡ እንደ ፡ ተሟኑ ፡ የሚያንጸባርቅ ፡ ጥሩር ፡ የለበሉ ፡ ፈረሶች ፡ እንደ ፡ ተቀመጡባቸው ፡ በሰልፍ ፡ አለቱ ። ፍራንቼስኮ ፡ አልባሬዝ ፡ በልዩ ፡ ጊዜ ፡ ያየውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ሀብት ፡ በማድነቅ ፡ ጽፎታል ። ይህ ፡ በየጊዜው ፡ የሚገኘው ፡ ሀብት ፡ በእምባዎች ፡ በገጽማት ፡ በአብያተ ፡ ክርስቲያኖች ፡ በሚገኙት ፡ ግምጃ ፡ ቤቶች ፡ ይጠራታል ። ፔርደ ፡ ኮቬልሐም ፡ ስላንዱ ፡ የዋሻ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ለአልባሬዝ ፡ ሲያሟውተው ፡ በያመቱ ፡ ብዙ ፡ ወርቅ ፡ እያመጡ ፡ እዚህ ፡ ዋሻ ፡ ያገባሉ ። አንድም ፡ ጊዜ ፡ ሲያወጡት ፡ አላየሁም ፡ በዋሻው ፡ ውስጥ ፡ ዓለሙን ፡ ሁሉ ፡ ለመግዛት ፡ የሚበቃ ፡ ወርቅ ፡ ሳይገኝ ፡ አይቀርም ፡ ብሎ ፡ ነገረው ። ዋሻው ፡ በደ ፡ ኮቬልሐም ፡ ቤት ፡ አጠገብ ፡ ስለ ፡ ነበረና ፡ ኮቬልሐም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ብዙ ፡ ዘመናት ፡ የኖረ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ የተመለከተውን ፡ ነገር ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ ለአልባሬዝ ፡ ያሟውተው ፡ ከገቱ ፡ ወሬ ፡ አይደለም ። በታሪኩም ፡ እንደምናውቀው ፡ ሰውዬው ፡ ዐዋቂ ፡ ጨዋ ፡ ሰው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ቃሉ ፡ በዚህም ፡ እንደሌላው ፡ ነገሩ ፡ የሚታመን ፡ ነው ።

በ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ከጉበኙዋት ፡ ከውጭ ፡ እገር ፡ መንገዶች ፡ ጽሑፍ ፡ እንደምናየው ፡ ሁሉ ፡ ያገራቱ ፡ ሀብት ፡ የሚያስ

ደንቅ ፡ ነበረ ። ስለ ፡ እርሻዋና ፡ ስለ ፡ አትክልትዋ ፡ ከዚህ ፡ ቀድሞም ፡ ባጭሩ ፡ እመልክተናል ። እንዳንድ ፡ ሁኔታዎች ፡ ቢደገሙ ፡ የበለጠ ፡ ግስ ረጃ ፡ ይሆናሉ ። ለምሳሌ ፡ በሸዋና ፡ በአዳል ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ ፈጠ ጋር ፡ የተባለው ፡ እገር ፡ በማሕፋድ ፡ ጦርነት ፡ ጊዜ ፡ በስንዴና ፡ በገብስ ፡ እርሻ ፡ የለበሰ ፡ ታላቅ ፡ የቀንድ ፡ ከብት ፡ የበግ ፡ የፍየል ፡ የፈረስና ፡ የበቅ ሉዎች ፡ መንጋ ፡ የሚገኙበት ፡ እንደነበረ ፡ ተጽፏል ። እገራቱም ፡ በኩታ ፡ ገጠም ፡ እርሻ ፡ የተሸፈነች ፡ ነበረች ። ከትግራ ፡ እስከ ፡ ሸዋ ፡ ያለው ፡ በዚያን ፡ ዘመን ፡ እንጉት ፡ የተባለው ፡ እገር ፡ የእርሻውና ፡ የብልጽግ ናው ፡ ታሪክ ፡ እንደዚሁ ፡ ተጋና ፡ ተነግሮዋል ። አልቫረዝ ፡ ካለፈባቸው ፡ ወረዳዎች ፡ የሚበዙት ፡ ሕዝብ ፡ በብዛት ፡ የሚገኝባቸውና ፡ በሰፊው ፡ የታረሱ ፡ እገሮች ፡ ነበሩ ። እርሱ ፡ ራሱ ፡ በታላቅ ፡ መደንቅ ፡ የሚከተለ ውን ፡ ጽፏል ። በዓለም ፡ ላይ ፡ እንደዚህ ፡ ሕዝብ ፡ የበዛበት ፡ እርሻ ፡ የተ ሰፋፋበትና ፡ የከብት ፡ መንጋዎችና ፡ የእደን ፡ አውሬዎች ፡ የመሉበት ፡ እገር ፡ የሚገኝ ፡ እይመስለኝም ፡ ብሎ ፡ ይላል ።

የሕዝቡን ፡ የዕለት ፡ ትዳር ፡ ከሚደግፈው ፡ ከእርሻናከርቢ ፡ ሀብት ፡ አልፈን ፡ የተጠራቀመውን ፡ የመንግሥቱንና ፡ የሕዝቡን ፡ ሀብት ፡ ብን መለከተው ፡ ያነሰ ፡ እይደንቅም ። ከብዙ ፡ በጥቂቱ ፡ ያንዳንዶቹን ፡ ሕንፃዎችና ፡ በዘመኑ ፡ የነበሩትን ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ብልጽግና ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ ትተውልናል ። ዐረብ ፡ ፋቂዊ ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ ዘመን ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ዘርፎቻቸው ፡ ካቃጠላቸው ፡ ከሃምሳ ፡ ገዳሞች ፡ ስለ፡እንደ ፡ ስለመካኑ ፡ ሥላሴ ፡ የሚከተለውን ፡ ጽፏል።የቤተ ፡ ክርስቲያኒትዋ ፡ እርዝመት ፡ ፪ ፡ ኪዩቤት ፡ ነበር ። ስፋትዋና ፡ ቁመትዋ ፡ ፪፻ ፡ ኪዩቤት ፡ ጠርዙ ፡ ፪ ፡ ኪዩቤት ፡ ነበር ። የቤተ ፡ ክርስቲያኒትዋ ፡ ማራና ፡ የውስጧ ፡ ግድግዳ ፡ ሁሉ ፡ በወርቅና ፡ በብር ፡ ቅጠል ፡ ለብሶ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ የወርቅ ፡ ሐውልት ፡ በዕንቁና ፡ በከበሩ ፡ ደንጊያዎች ፡ የተጌጠ ፡ ነበር ።

በወርቁና ፡ በብሩ ፡ ቅጠል ፡ ላይ ፡ ልዩ ፡ ቀለማት ፡ ተለብጠው ፡ ሌሎችም ፡ እየተቀረጹ ፡ ገብተው ፡ ተጌጠዋል ። ግራኝና ፡ ንደኞቹ ፡ ገብተው ፡ ዞረው ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ ከማንጸባረቁ ፡ የተነሣ ፡ ዐይናቸው ፡ ማየት ፡ ስነፈ ። እስላሞቹ ፡ በሥራው ፡ ሁሉ፡እጅግ ፡ አድርገው ፡ ተደነቁ ፡ ይላል ። ይኸው ፡ ጸሐፊ ፡ ስለ ፡ አትሮንስ ፡ ግርያም ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ የሚከተ

ለውን ፡ ጽፋል ። እስላሞቹ ፡ ከቤተ ፡ ክርስቲያኒቱ ፡ መቅደስ ፡ ላይ ፡ እጅግ ፡ የከበሩ ፡ ከፈርጥና ፡ ከሐር ፡ የተሠሩ ፡ መጉናጸፊያዎች ፡ ቀደው ፡ ወሰዱ ። ከግድግዳዎቹ ፡ ላይ ፡ የተነሡት ፡ የወርቅና የብር ፡ ቅጠሎች ብዙ ፡ ከምር ፡ ሆኑ ። የወርቅ ፡ ጽዋ ፡ የወርቅ ፡ ግህንና ፡ የወርቅ ፡ ማጠኛና ፡ ጽዋዎች ፡ በብዙ ፡ የሚቂጠሩ ፡ ተወሰዱ ፡ ይላል ።

ከነዚህም ፡ ሌላ ፡ እራት ፡ እግር ፡ ያለው ፡ መቆሚያ ፡ ላይ ፡ የሆነ ፡ ከብደቱ ፡ ለንድ ፡ ሺሕ ፡ ወቂት ፡ የሚሆን ፡ የወርቅ ፡ ጽላት ፡ በወርቅ ፡ ገበታ ፡ የተጠረዘና ፡ በሥዕል ፡ የተንጸባረቀ ፡ መጽሐፍ ፡ ቅዱስና ፡ ሌሎችም ፡ ቍጥር ፡ የሌላቸው ፡ ሀብት ፡ ዘረፉ ። ዘረፋውንም ፡ ወራሪዎቹ መሰብሰብና ፡ መላክን ፡ እስኪሰለፍ ፡ ቂዩ ። የወሰዱትን ፡ ወሰደው ፡ ግንዝ ፡ ሲያቅታቸው ፡ እሳት ፡ ለቀውበት ፡ ሊቃጠሉት ፡ ብሎ ፡ ይላል ።

በ፲፮፻፱፱—፱፱፡ ዓ ፡ ም ፡ ኤሚር ፡ ዘሐሩቡዊ ፡ መሐመድና ፡ ቢዘር ፡ ሙጂሐድ ፡ የተባሉት ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ በእንጉት ውስጥ የሚገኘውን ፡ ደብረ ፡ እግዚአብሔርን ፡ ባቃጠሉ ፡ ጊዜ ፡ የተዘረፈውን ፡ የወርቅ ፡ ልክ ፡ ለማመን ፡ የሚያስቸግር ፡ ነው ። እራት ፡ የወርቅ ፡ ጽላቶች ፡ እያንዳንዳቸው ፡ ለምስት ፡ ሰዎች ፡ ለማንሣት ፡ የሚሳናቸው ፡ ከሌሎች ፡ ፅቃዎች ፡ ጋራ ፡ ተዘረፉ ። በድምሩ ፡ ከደብረ ፡ እግዚአብሔር ፡ ገጽም ፡ ውስጥ ፡ የተዘረፈው ፡ ወርቅ ፡ ለንድ ፡ ሚሊዮን ፡ ወቂት ፡ ነበር ፡ ይባላል። ይህ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ በአጼ ፡ ሰይፈ ፡ አርዕድ ፡ ጊዜ ፡ የተሠራ ፡ ነው ። ደግሞ ፡ በዚሁ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ በሐይቅ ፡ ባሕር ፡ ውስጥ ፡ ከነበራቸው ፡ ከደብረ ፡ እግዚአብሔር ፡ የወርቅና ፡ የብር ፡ ጽዋዎች ፡ ከወርቅ ፡ ሙከሽ ፡ የተሰፋ ፡ ጥንድ ፡ ድርቦች ፡ የወርቅ ፡ ሻግ ፡ ማቆሚያዎች ፡ ማዕጠንቶች ፡ በወርቅ ፡ ብራና ፡ የተጻፉ ፡ መጽሐፍትና ፡ ልክ ፡ የሌለው ፡ የወርቅ ፡ ዕቃ ፡ መዘረፋቸውን ፡ የእስላሞች ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡ ሙዝገብ ፡ አግብቶት ፡ ይገኛል ። ይህን ፡ ዘረፋ ፡ በሐይቅ ፡ ባሕር ፡ ላይ ፡ ለማሻገር ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ የሚሸከም ፡ ታላቅ ፡ ጀልባ ፡ ሦስት ፡ ጊዜ ፡ ተመላለሰ ፡ ይባላል ። ይኸ ፡ ሁሉ ፡ የሚያሳየው ፡ ያገራቱን ፡ ታላቅ ፡ ብልጽግና ፡ ነው ።

ምዕራፍ ፡ ፩ ።

የፈጠጋር ፡ ጦርነት ።

እዚ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሥልጣንን ፡ ከመረከቡ ፡ በፊት የማሕፋ ፡ ድን ፡ ወረራ ፡ ለማቆም ፡ ቂረጠ ። ስለዚህ ፡ በ፲፩፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ማሕፋድ ፡ ወደ ፡ ፈጠጋር ፡ በሚዘምቱበት ፡ ወራት ፡ ታላት ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እስከትሉ ፡ ወጣቱ ፡ ንጉሥ ፡ ወደ ፡ ፈጠጋር ፡ ተጓዘ ። በ፲፩፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግን ፡ ማሕፋድ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ወላስማናው ፡ ሡልጣን ፡ መሐመድም ፡ እብርት ፡ ወደ ፡ ፈጠጋር ፡ ዘምቶ ፡ ነበር ። የዚህ ፡ ምክንያቱ ፡ ጦርነቱ ፡ ለዘረፋ ፡ መሆኑ ፡ ቀርቶ ፡ እሸንፎ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ግዛት ፡ ለመያዝ ፡ በእስላሞች ፡ በኩል ፡ የተጸነሰ ፡ ሐሳብ ፡ በመኖሩ ፡ ነው ። ማሕፋድ በኢትዮጵያ ፡ የዘረፈውን ፡ ሀብትና ፡ የማረካቸውን ፡ ወጣቶች ፡ ወደ ፡ ሜካ ፡ እየላከ ፡ በመሸጥ ፡ ከዐረብ ፡ አገር ፡ ጥቁር ፡ ልብስ ፡ የጦር ፡ ፈረስና ፡ ሌሎችንም ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ በማጠራቀሙ ፡ በእያሌው ፡ ጎይል ፡ ተሰምቶት ፡ ነበር ።

የሚነም ፡ ባላባቶች ፡ ማሕፋድ ፡ የጀሐድ ፡ ጦርነት ፡ በኢትዮጵያ መንግሥት ላይ ፡ እንዲቀጥል ፡ የሃይማኖት ፡ ፋናቲክነት ፡ አጠንክረው ፡ ለእርሱና ፡ ለሌሎችም ፡ መሪዎች ፡ ሰብከዋል ። ለማሕፋድ ፡ የገርማው ፡ ምስክር ፡ እንዲሆነው ፡ በዘመኑ ፡ ስሙ ፡ ጥሩ ፡ የነበረውን ፡ በጥቁር ፡ ከፈይ ፡ የተሠራ ፡ ድንኳን ፡ ላኩለት ። ያዚ ፡ ናዚድ ፡ ጦር ፡ የእስላሞችን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከደቂሰ ፡ በኋላ ፡ የወላስማ ፡ ገዢዎች ፡ ገናንነት ፡ በአዳልና በሰማሌ ፡ ሕዝብ ፡ ፊት ፡ ስለ ተገፈፈ ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ሡልጣን ፡ መሐመድ ፡ ለስም ፡ እንጂ ፡ እውነተኛው ፡ የአገሪቱ ፡ መሪ ፡ ማሕፋድ ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ እይቻልም ።

ስለዚህ ፡ ወደ ፡ ዘመቻው ፡ ሲጓዝ ፡ ሡልጣን ፡ መሐመድ ፡ ባንድ ፡ በኩል ፡ ከራሱ ፡ የበለጠ ፡ ተከታይ ፡ የነበረውን ፡ የማሕፋድን ፡ ሐሳብ ፡ መፈጸሙ ፡ ነው ። በማሕፋድ ፡ በኩል ፡ ግን ፡ ለስምም ፡ ቢሆን ፡ የሡልጣን ፡ መሐመድ ፡ ከጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ መኻከል ፡ መገኘቱ ፡ የዘመቻውን ፡ መልክ ፡ መለወጡን ፡ በመረዳት ፡ ነው ።

ሡልጣን ፡ መሐመድና ፡ ማሕፋድ ፡ እንደ ፡ ልማዳቸው ፡ ፈጠጋርንና ፡ ደጥርን ፡ ለመዝረፍና ፡ ለማቃጠል ፡ ታላት ፡ ጦር ፡ እስከትለው ፡ ጉዲቸ

ውን፡ ጀመሩ። ባለፉት፡ ዘመናት፡ ግሕፋድ፡ ለዘረፋ፡ በዘመተ፡ ጊዜ፡ መንገድ፡ እየለወጠ፡ ሸዋ፡ ደዋሮ፡ ወይም፡ ፈጠጋር፡ እየገባ፡ አጥፍቶ፡ ይሄድ፡ ስለ፡ ነበረ፡ የሚመጣበትን፡ መንገድ፡ ለማወቅ፡ አስቸጋሪ፡ ነበር፡ በ፲፭፻፳፭፡ ዓ፡ ም፡ እስላሞች፡ የዘመቻውን፡ ዝግጅት፡ እንደ፡ ጀመሩ፡ እጼ፡ ልብን፡ ድንግል፡ በፈጠጋር፡ አድርገው፡ ከእዳሎች፡ አገር፡ ወርደው፡ የግሕፋድ፡ ጦር፡ የሚመጣበትን፡ መንገድና፡ የሠራዊቱንም፡ ኃይል፡ አጥንተው፡ የሚያስታውቁ፡ ሰላዮች፡ ላኩ። በዚህ፡ እኳን፡ በፈጠጋር፡ በኩል፡ መግባታቸው፡ ከታወቀ፡ በኋላ፡ እጼ፡ ልብን፡ ድንግል፡ ለጦሩ፡ ራሱ፡ መሪ፡ ለመሆን፡ ቁረጠ። መኳንንቶቹ፡ ግንብዙ፡ የጦር፡ ዐቅድ፡ የሚያውቁ፡ አዝማችች፡ እያሉ፡ ወጣቱ፡ ንጉሥ፡ የሚዘምቅበት፡ ምክንያት፡ ስላልታያቸው፡ እንዳይዘምቅ፡ አጥብቀው፡ ልብን፡ ድንግልን፡ መከሩት።

ልብን፡ ድንግል፡ ግን፡ እጉቱ፡ እጼ፡ እስከንድር፡ ከእዳሎች፡ ጋር፡ ሲዋጋ፡ መሞቱን፡ አባቱ፡ እጼ፡ ናለድ፡ እስላሞችን፡ ድል፡ አድርጎ፡ ሲመለስ፡ በውኃ፡ ሙላት፡ መንገድ፡ ላይ፡ ማረፉን፡ አልረሳም። ከዚህም፡ ሌላ፡ የቤተ፡ ክርስቲያን፡ ማቃጠልና፡ ከእንድ፡ ዓመት፡ በፊት፡ የንጉሡን፡ ነፍጠኞች፡ ግሕፋድ፡ ማርኮ፡ በታላት፡ ጭካኔ፡ ግስገደሉ፡ ከወጣቱ፡ ገዢ፡ አእምሮ፡ አልጠፋምና፡ ቁጭቱን፡ ራሱ፡ ለመቀበል፡ ወሰነ።

የእስላሞች፡ ጦር፡ ጉዞ፡ መጀመሩ፡ በታወቀ፡ ጊዜ፡ እጼ፡ ልብን፡ ድንግል፡ ከተት፡ ጦር፡ ብሎ፡ ሳያውጅ፡ ያትራቢያውን፡ ሠራዊት፡ ብቻ፡ እስከትሎ፡ በቀንና፡ በሌሊት፡ ፡ ግሥጋሜ፡ እዳል፡ ምድር፡ ውስጥ፡ ገባ። ለጦርነቱ፡ የተዘጋጀው፡ ስልት፡ ከጥቂት፡ ዘመን፡ በፊት፡ እጼ፡ ናለድ፡ የሠራበት፡ ስልት፡ ነበር። ልብን፡ ድንግል፡ የሚበዛውን፡ ሠራዊት፡ በሸለቆ፡ ውስጥና፡ በተራራዎች፡ ላይ፡ እንዲያደፍጡ፡ ካደረገ፡ በኋላ፡ እንዲ፡ የጦር፡ ክፍል፡ በእስላሞቹ፡ ጀርባ፡ ዞር፡ መንገዱ፡ የሚያልፍበትን፡ በር፡ እንዲይዝ፡ አደረገ።

እስላሞች፡ ፈጠጋር፡ ውስጥ፡ ገብተው፡ ነበርና፡ መጀመሪያ፡ ያዩት፡ አነስተኛ፡ የሆነ፡ የግንባር፡ ጦር፡ ነበር። ስለዚህ፡ ትንሽ፡ እንኳ፡ ሳያመነቱ፡ ይህን፡ ግንባር፡ ቀደም፡ ጦር፡ ገጠሙ። የግንባሩ፡ ጦር፡

እያፈገፈገ፡ ያዳልን፡ ጦር፡ እድፋሮች፡ እሉበት፡ እንዲያደርስ፡ ታዞ፡ ነበርና፡ በታላቅ፡ ጥበብ፡ ይህንኑ፡ ለማድረግ፡ ቻለ። ማሕፋድና፡ ሙልጣን፡ መሐመድ፡ ቀረብ፡ ብለው፡ ከፍ፡ ካለች፡ በታ፡ ላይ፡ ለንጉሡ፡ ነገሥቱ፡ ብቻ፡ የሚከተለውን፡ የግምጃ፡ ድንኳን፡ ባዩ፡ ጊዜ፡ ከትልቅ፡ ጦር፡ መካከል፡ እንደ፡ ገቡም፡ በተገነዘቡ፡ ጊዜ፡ ሙልጣን፡ መሐመድ፡ ሳይታወቅ፡ ከ፩፡ ፈረሰኞች፡ ጋራ፡ እዙሮ፡ ሸሸ፡ ጀግናው፡ ማሕፋድ፡ ግን፡ ሞቱን፡ ለማሳመር፡ ሲል፡ ከክርስቲያን፡ ጀግኖች፡ መካከል፡ እኔ፡ ነኝ፡ የሚል፡ እንዳለ፡ ግንባር፡ ለግንባር፡ እንዲገጥመው፡ መየቀ። ለዚህ፡ ጥሪ፡ የመለሰው፡ ዘንካታው፡ መነኮሴ፡ አባ፡ ገብረ፡ እንድርያስ፡ ነበር። ጎይለኛው፡ አባ፡ ገብረ፡ እንድርያስ፡ ሰይፉን፡ መዝዞ፡ ከማሕፋድ፡ ጋራ፡ ምክት፡ ከገጠመ፡ በኋላ፡ የማሕፋድን፡ ጭንቅላት፡ ካንገቱ፡ ላይ፡ እሸቀንጥሮ፡ ጣለው። ማሕፋድ፡ ሲወድቅ፡ የእስላም፡ ሠራዊት፡ ተበታተነ። ሸሸቱም፡ እለወግ፡ ሆነ። እውጪኝ፡ እገሬ፡ ያለው፡ ሁሉ፡ ገና፡ በማለዳ፡ በክርስቲያን፡ ጦር፡ በተያዘው፡ በር፡ ውስጥ፡ ለማለፍ፡ እንደ፡ ጉረፈ፡ የንጉሡ፡ ወታደሮች፡ ፈጁት። በዚሁ፡ በሐምሌ፡ ወር፡ በ፲፭፻፷፮፡ ዓ፡ ም፡ በተደረገው፡ ጦርነት፡ ፲፪ሺሕ፡ የአዳልና፡ የሱማሌ፡ ሠራዊት፡ ከጦር፡ ሚዳ፡ ላይ፡ ወድቀው፡ ቀሩ፡ ይባላል ።

ከዚህ፡ ድል፡ በኋላ፡ በእጼ፡ ልብነ፡ ድንግልና፡ በአዳል፡ መካከል፡ ጦርነቱ፡ ቆመ። በታሪክ፡ ነገሥት፡ እንደተጻፈው፡ ሁሉ፡ ከድሉ፡ በኋላ፡ እጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ወደ፡ አዳል፡ ምድር፡ ዘልቆ፡ ገባ። ፖርቱጋላዊው፡ ጸሐፊ፡ እልቫረዝ፡ እንደ፡ መዘገበው፡ እጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ዘንካር፡ ከምትባል፡ ከተማ፡ ከሚገኘው፡ የአዳል፡ ሙልጣን፡ ቤተ፡ መንግሥት፡ በደረሰ፡ ጊዜ፡ ንጉሡ፡ ራሱ፡ ሄዶ፡ በጦሩ፡ በሩን፡ ምስት፡ ጊዜ፡ መታ። ይህንንም፡ ያደረገው፡ በጦር፡ ሕግ፡ ለመውጋት፡ እንጂ፡ ለዘረፋ፡ አለመሄዱን፡ ለመግለጽ፡ ነበር። የሆነው፡ ሆኖ፡ በግቢው፡ ውስጥ፡ ማንም፡ ሕያው፡ ሰው፡ ስላልተገኘ፡ ቤቱን፡ እንደተዘጋ፡ ጥለውት፡ ሄዱ፡ ይባላል። እንደገናደዶቹ፡ ጸሐፊዎች፡ ግን፡ የሚያስደንቅ፡ ውበት፡ የነበረውን፡ በዘንካር፡ ከተማ፡ የተሠራውን፡ የሙልጣንን፡ ሕንፃ፡ እንዲፈርስ፡ እጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ማዘዙን፡ አትተዋል ።

ይህ፡ ታላቅ፡ ድል፡ በተገኘ፡ ቀን፡ ሉፓ፡ ሶሬስ፡ አልበር፡ ጉኦራ፡ የተባለው፡ የፖርቱጋል፡ የባሕር፡ ጦር፡ አዝማች፡ በአደን፡

የባሕር ፡ ሰላጤ ፡ በኩል ፡ ገብቶ ፡ የዘይላን ፡ ከተማ ፡ በመድፍ ፡ ከደበ
ደበ ፡ በኋላ ፡ መርከበኞቹን ፡ አውርዶ ፡ ከተማውን ፡ እንዲቃጠል ፡ ተጽ
ፏል ። የማሕተፍ ፡ መሞትና ፡ የዘይላ ፡ መቃጠል ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ክርስ
ቲያን ፡ ወገን ፡ ታላቅ ፡ ድል ፡ ነበር ። ይህን ፡ ድል ፡ ተከትሎ ፡ በአዳልና ፡
በሰማሌ ፡ ላይ ፡ ደንበኛውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አስተዳደር ፡ ለመዘርጋ
ትና ፡ ይህን ፡ ለብዙ ፡ ዘመን ፡ የንደደውን ፡ የውስጣዊ ፡ ጦርነት ፡ ለዘለዓለም ፡
ለመደምሰስ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዕድል ፡ ነበረው ። እንደ ፡ ዐምደ ፡
ጽዮንና ፡ እንደ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ድልን ፡ ተከትሎ ፡ በተሸነፈው ፡ አገር ፡
ላይ ፡ አስተዳደርን ፡ በማቋቋም ፡ ፈንታ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ማንኛውንም ፡
እርምጃ ፡ ሳይወስድ ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ መመለሱን ፡ መረጠው ምናልባት ፡ የተከተለው ፡
ጦር ፡ አገሩን ፡ ከድሮ ፡ በኋላ ፡ በሙሉ ፡ ለመያዝ ፡ የሚበቃ ፡ ሳይሆን ፡ ቀርቶ ፡ ይሆ
ናል ። የኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በዘመኑ ፡ ሥንት ፡ አቀባይ ፡ ከፍል ፡ ስላል
ነበረው ፡ ሠራዊቱ ፡ ርቆ ፡ ለመሄድ ፡ ችግሮት ፡ ይሆናል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ልብነ ፡
ድንግል ፡ ድሉን ፡ ተከትሎ ፡ አውራጃዎቹን ፡ ባለመያዝ ፡ ከሻያ ፡ ዓመት ፡ ባነሰ ፡
ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ የአዳልና ፡ የሰማሌ ፡ መሪዎች ፡ ቱርኮች ፡ በሰጧቸው ፡ የጦር ፡
ርዳታ ፡ ከክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ የላት ፡ ጎይል ፡ አሰናድ
ተው ፡ በብርቱ ፡ ጎይል ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለመውጋት ፡ እንደ ፡ ገሉ ፡ ወደ ፡
ፊት ፡ ይገለጻል ። ለጊዜው ፡ ከፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡
ድንግል ፡ አስተዳደር ፡ በምን ፡ አኳኋን ፡ እንደ ፡ ተመራ ፡ እናት ታለን ።

የፈጠጋር ፡ ድል ፡ ያለ ፡ ፍጽሟ ፡ ባጭር ፡ ተቀጭቶ ፡ እንዲቀር ፡ ሲደረግ ፡
ይህ ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ስሕተት ፡ በጊዜው ፡ ላይ ፡ ሳይጉላና ፡ ሳይ
ነገር ፡ እንዲሁ ፡ ተሸናፊ ፡ ሊቂይ ፡ የቻለው ፡ ጊዜው ፡ ራሱ ፡ ነገሩን ፡
አደነጋግሮት ፡ ይመስላል ። ይኸውም ፡ ይታወቅ ፡ ዘንድ ፡ ከድሮ ፡ በኋላ ፡
በነዚያው ፡ በእስላሞች ፡ መካከል ፡ ሁከት ፡ ተፈጥሮ ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡
ሲተራረዱ ፡ ኖረዋል ።

ከዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ጋራ ፡ ተያያዥነት ፡ ያለው ፡ ነገር ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡
ከዚህ ፡ ለጥቆ ፡ ለመተረክ ፡ የተፈለገው ፡ ከፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡
ተከታትሎ ፡ ለደርሰ ፡ እንደሚችል ፡ ይታሰብ ፡ የነበረውን ፡ አደጋኛ ፡
ነገር ፡ ተፋጥኖ ፡ እንዳይደርስ ፡ ለማዘግየት ፡ ምክንያት ፡ ሆኖ ፡ የተገኘ
ውን ፡ ተአምራዊ ፡ ኢጋጣሚ ፡ ነው ።

ምዕራፍ ፡ ፮ ።

በ፲፱፻፳፱ ፡ ዓ. ም. የደ ፡ ኮልቪሐም ፡

ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ጉዞ ።

በባልዋ ፡ በአጼ ፡ በአደ ፡ ማርያም ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ የኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በመድከሙ ፡ መሳፍንቶችና ፡ ባላባቶች ፡ በአጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ የተወሰደባቸውን ፡ ሥልጣን ፡ መልሰው ፡ በማግኘታቸው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ መሸፈትና ፡ መንግሥቱን ፡ ማወክ ፡ በመጀመራቸው ፡ የአዳሎች ፡ ኃይል ፡ እየበረታ ፡ የክርስቲያኖች ፡ መድከሙን ፡ ዕሉኒ ፡ ሳታስታውሰው ፡ አልቀረችም ። ስለዚህ ፡ መጀመሪያ ፡ ከውጭ ፡ ክርስቲያን ፡ መንግሥት ፡ ጋራ ፡ ወገንነት ፡ ለማበጀት ፡ የጀመረችው ፡ በአጼ ፡ እስክንድር ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ነው ። ለዚህም ፡ ንግሥት ፡ ዕሉኒን ፡ ከረዷት ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ እንዲ፡ፔርደ ፡ ኮልቪሐም ፡ የተባለው ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኛ ፡ ነበር ።

ዳግማዊ ፡ ዮሐንስ ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ጀላ ፡ አፔራሶ ፡ ዳ ፡ ኮቬልሐኦ ፡ ወይም ፡ ፔር ፡ ዳ ፡ ኮልቪሐም ፡ የተባለውንና ፡ ዶም ፡ አልፎንሶደ ፡ ፓሊባን ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኞች ፡ አድርጎ ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ላካቸው ፡ የነዚህ ፡ የሁለቱ ፡ ሰዎች ፡ ትእዛዝ ፡ መጀመሪያ ፡ ቀረፋ ፡ ቁንዶበርሬና ፡ ሌሎችም ፡ ቅመማ ፡ ቅመም ፡ የሚበትሉበትን ፡ አገር ፡ ማወቅና ፡ በየትኛው ፡ መንገድ ፡ የዐረብን ፡ በረሃ ፡ እቋርጠው ፡ ሺኒስ ፡ የሚደርሱበትን ፡ የንግድ ፡ መንገድ ፡ አጥንተው ፡ እንዲያስታውቁት ፡ ነበር ። ዕለተኛም ፡ በመርከብ ፡ አፍሪካን ፡ ዞር ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ ለመድረስ ፡ የሚቻል ፡ ወይም የማይቻል ፡ መሆኑን ፡ ለመግለጽ ፡ ሦስተኛ ፡ ፄፕራስተር ፡ ጆን ፡ ወይም ፡ ካህናዊው ፡ ዮሐንስ ፡ የተባለው ፡ ንጉሥ ፡ የሚገዛውን ፡ ሀብታም ፡ የምሥራቅ ፡ አገር ፡ ጉብኝቶ ፡ እገሩ ፡ የትኛው ፡ እንደሆነ ፡ ለማስታወቅ ፡ ነበር ።

በመካከለኛው ዘመን ፡ የትዱስ-ዮሐንስ ፡ አርበኞች ፡ ማኅበር ፡ አለቃ ፡ በፈረንሳይ ፡ ንጉሥ ፡ ለኢኛው ቻርልስ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ በእውነቱ ፡ ፕራስተር ፡ ጆን ፡ ወይም ፡ ካህናዊው ፡ ዮሐንስ ፡ የተባለ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ በመጻፍና ፡ የርማሊቀ፡ጳጳስ፡፫ኛው ፡ አሌግሳንደር ፡ ካህናዊው ፡ ዮሐንስ ፡ በምሥራቅ ፡ ይገኛል ፡ ለተባለው ፡ ንጉሥ ፡ ደብዳቤ ፡ በመጻፉ ፡ ምክንያት ፡ አውሮፓው

ያን ፡ ፕረስተር ፡ ጆን ፡ በኢትዮጵያ ፡ እቅጣጫ ፡ መረለግ ፡ ጀመሩ ፤ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ጳጳሳዊ ፡ የሐንስ ፡ ፕረስተር ፡ ጆን ፡ (ካህናዊ ፡ የሐንስ) ፡ የተባለውን ፡ ወይም ፡ ከበርቲውን ፡ የምሥራቃዊ ፡ ንጉሥ ፡ እገር ፡ በየትኛው ፡ ከፍለ ፡ ዓለም ፡ የሚገኝ ፡ መሆኑን ፡ ለማወቅ ፡ መረለጉ ፡ ከዘመኑ ፡ የእውሮፓውያን ፡ ሐሳብ ፡ ጋራ ፡ የተያያዘ ፡ ነገር ፡ ነበር ። በነዚህ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የአቶማን ፡ ቱርክ ፡ የጦር ፡ ኃይል ፡ የእስላሞችን ፡ እንድንት ፡ በመፍጠር ፡ ለምዕራባውያን ፡ እስፈርቶ ፡ ስለ ነበረ ፤ የክርስቲያን ፡ መንግሥታት ፡ ደግሞ ፡ በበኩላቸው ፡ ከአቶማን ፡ ግዛት በስተጀርባ ፡ ክርስቲያን ፡ ከሆነው ፡ መንግሥት ፡ ጋራ ፡ ወገን ፡ አበጅተው ፡ የእስላሞችን ፡ ኃይል ፡ ለመቀነስ ፡ እሰቡ ። በእውሮፓ እንድንት ፡ ስም ፡ ቱርክን ፡ ለመግጠም ፡ ችሎታ ፡ የነበራት ፡ መርከቦቿ ፡ የውቅያኖሶች ፡ ጌታ ፡ የሆኑት ፡ የፓርቱጋል ፡ መንግሥት ፡ ነበረች ፡ ስለዚህ ፡ ካህናዊ ፡ የሐንስ ፡ የተባለውን ፡ የክርስቲያን ፡ ንጉሥ ፡ ፈልጎ ፡ መተዋወቅ ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ታላቅ ፡ ምኞት ፡ ነበር ። ይኸን ፡ ሐሳብ ፡ ለመፈጸም ፡ የታዘዙትን ፡ የፖርቱጋል ፡ ተወላጆች ፡ ከንጉሣቸው ፡ ፱፻፲፱ ፡ ሐድረ ፡ ለሁሉም ፡ እገሮች ፡ የሚሆናቸውን ፡ የይለፍ ፡ ደብዳቤ ፡ ከተቀበሉ ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ እውሮፓ ፡ አቋጣጠር ፡ በግንቦት ፡ ፮ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሳንታራዋ ፡ ከምትባል ፡ ከተማ ፡ ተነሥተው ፡ በባርሊኩና ፡ በኩል ፡ አድርገው ፡ ወደ ፡ ናፖሊ ፡ ተጓዙ ። ከናፖሊ ፡ በኩላም ፡ ደሜዲቺ ፡ ልጆች ፡ ርዳታ ፡ ወደ ፡ ርድ ፡ ደሴት ፡ ጉዞቸውን ፡ ቀጠሉ ። ሮዶዝ ፡ ላይ ፡ ሁለት ፡ የፖርቱጋል ፡ መንኲሳት ፡ አግኝተው ፡ አብረው ፡ ከተማከሩ ፡ በኋላ ፡ ነጋዴዎች ፡ ለመምሰል ፡ ግር ፡ በእያሌው ፡ ገዝተው ፡ ወደ ፡ እስክንድርያ ፡ ከተማ ፡ ተሻገሩ ። ከዚያም ፡ በካይሮ ፡ በኩል ፡ በሰፈር ፡ ጉዞ ፡ መንገዳቸውን ፡ ቀጥለው ፡ ከሲና ፡ ተራራ ፡ በታች ፡ ወደምትገኘው ቀር ፡ ከምትባል ፡ ወደብ ፡ ደረሱ ። ከቀር ፡ በባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ተጉዘው ፡ ሰዋኪም ፡ ከደረሱ ፡ በኋላ ፡ መንገዳቸውን ፡ ወደ ፡ አደን ፡ ቀጠሉ ።

አደን ፡ ላይ ፡ ሁለቱ ፡ የጉዞ ፡ ጓደኞች ፡ ተለያይተው ፡ ደ ፡ ፓይጃ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ባሕረ ፡ ኤርትራን ፡ አቋርጦ ፡ ወደ ፡ አፍሪካ ፡ ጠረፍተኛ ግር ፡ ከዚያው ፡ ሞተ ፡ ይባላል ። ደ ፡ ኮፊሊሐም ፡ ግን ፡ ከአደን ፡ ጉዞውን ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ በመቀጠል ፡ ሕንድ ፡ እገር ፡ ደረሰ ። ከናንር ፡ ከምትባል ፡ እገር ፡ ከወረፈ ፡ በኋላ ፡ ከሲኩት ፡ ወይም ፡ ካልካታን ፡

ጉበኃ ። ከካልካታም ፡ ተመልሶ ፡ ወደ ፡ ጉእ ፡ ሄደ ። ደ ፡ ኮፒልሐም ፡ በሕንድ ፡ አገር ፡ ባየው ፡ ሥልጣኔና ፡ ሀብት ፡ እጅግ ፡ ተደንቆ ፡ አውርቶአል ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ውስጥ ፡ የሕንድ ፡ ምሥራቃዊ ፡ ሥልጣኔ ፡ በአውሮፓ ወያኔ ፡ ዐይኔ ፡ የሚደነቅ ፡ ነገር ፡ ነበር ። በንግድ ፡ ብዛትና ፡ በሸቀጥ ፡ ዕቃዎች ፡ መብረቅረቅ ፡ በሕንድ ፡ ከተማ ፡ ውስጥ ፡ የሚታየው ፡ ሥልጣኔ ፡ ለአውሮፓዊው ፡ ደ ፡ ኮፒልሐም ፡ ተአምር ፡ መስሎ ፡ እንደታየው ፡ በማድነቅ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለነበሩት ፡ ለፖርቱጋል ፡ የዲፕሎማቲክ ፡ ሚሲዮኖች ፡ አውርቶአል ።

የቤተ ፡ መንግሥቶቹና ፡ የመስጊዶቹ ፡ ውበት ፡ በሱቆች ፡ ውስጥ ፡ ያያቸውን ፡ ዕንቁዎች ፡ ብዛትና ፡ በተንጸባረቁ ፡ ኮርቻ ፡ የተሟኑ ፡ ዝናኖች ፡ በነጋዴዎች ፡ መደብር ፡ ውስጥ ፡ የተከመሩትን ፡ የቀረፋና ፡ የቋንዶ ፡ በርበሬ ፡ ጅንደዎችንና ፡ ሌሎችንም ፡ ቅመማ ፡ ቅመም ፡ ሲመለከት ፡ በዘመኑ ፡ የንግድ ፡ ደረጃ ፡ የሚያስገርም ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። እነዚህ ፡ የምሥራቅ ፡ ዕቃዎች ፡ በ፲፮ኛው ፡ መቶም ፡ ቢሆን ፡ በአውሮፓ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ዋጋ ፡ ስለነበራቸው ፡ በማንኛውም ፡ የምዕራባዊ ፡ ከተማ ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉ ፡ ውድ ፡ ሸቀጥ ፡ የሚገኝባቸው ፡ መደብሮች ፡ አይገኙም ፡ ነበር ። የምሥራቅ ፡ ቅመሞች ፡ አውሮፓ ፡ የሚደርሱት ፡ በትንንሽ ፡ መርከቦች ፡ እየተሟኑ ፡ ዐረብ ፡ አገር ፡ ከገቡ ፡ በኋላ ፡ በግመል ፡ በረሃውን ፡ አቋርጠው ፡ ምሥራቃዊ ፡ ሚዲቴራኒ ፡ ወደብ ፡ ድረስ ፡ ያላኩ ፡ ነበር ። ከ፲፪ ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ እንሥታ ፡ የሼኒስ ፡ ሬፑብሊክ ፡ ዋናዎችን ፡ የምሥራቅ ፡ ሚዲቴራኒ ፡ ወደቦች ፡ ከያዘችና ፡ የባይዘንቲን ፡ የባሕር ፡ ጎይል ፡ ሲወድቅ ፡ የሼኒሺያን ፡ መርከቦች ፡ የባሕር ፡ ጌታ ፡ ከሆኑ ፡ ጀምሮ ፡ እነዚህን ፡ በጣም ፡ ተፈላጊ ፡ የነበሩትን ፡ የምሥራቅ ፡ ሸቀጥ ፡ ለምዕራብ ፡ ሕዝቦች ፡ መቸርቸር ፡ የሼኒስ ፡ ዋናፖል ፡ ነበር ። በ፲፱ኛው ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ግን ፡ የፖርቱጋል ፡ የባሕር ፡ ጎይል ፡ ከፍ ፡ ከፍ ፡ እያለ ፡ በመሄዱ ፡ ውቅያኖስን ፡ የሚደፍሩ ፡ የፖርቱጋል ፡ የመርከብ ፡ መኩንኖች ፡ ተፈጠሩ ። በሚዲቴራኒ ፡ በኩል ፡ የምሥራቅን ፡ ንግድ ፡ ለመካፈል ፡ የሼኒስ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ የአቶመን ፡ ቱርክ ፡ መርከቦችም ፡ ጎይልኞች ፡ የሆኑ ፡ ባላንጣዎች ፡ ስለሚገጥሟት ፡ ፖርቱጋል ፡ አፍሪካን ፡ በባሕር ፡ ዙሪ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ በመድረስ ፡ የምሥራቅን ፡ ንግድ ፡ ከሼኒስ ፡ መቀማት ፡ ዋና ፡ ዓላማዋ ፡ ነበር ።

የፖርቱጋሎች ፡ መርከቦች ፡ ሕንድ ፡ ከደረሱም ፡ በኋላ ፤ የኦቶመንና ፡ የነሱ ፡ መርከቦች ፡ ምሥራቅ ፡ ባሕር ፡ ላይ ፡ እንደሚፋጠጡ ፡ ለፖርቱጋል ፡ መሪዎች ፡ ሳይታወቃቸው ፡ አልቀረም ። ስለዚህ ፡ የደ ፡ ኮቪልሐምና ፡ የደ ፡ ፓይሻ ፡ መልክት ፡ ዋና ፡ ምክንያት ፡ ቅመሞቹ ፡ የሚበቅሉበትን ፡ አገሮች ፡ ከማረጋገጥ ፡ ሌላ ፡ ከዚያም ፡ በኋላ ፡ ለንግድ ፡ ሽሚያ ፡ የኦቶመን ፡ መርከቦች ፡ ተዋጊ ፡ ሁኔታ ፡ የተገኘ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፤ ፕረስተር ፡ ጆን ፡ ወይም ፡ ካህናዊ ፡ ፍሐንስ ፡ የተባለው ፡ ከመስቀል ፡ ዘመን ፡ ዘመን ፡ እንሥቶ ፡ ሲወራ ፡ የነበረውን ፡ ታላቁን ፡ ገዢ ፡ ጉብኝተው ፡ የወገንነት ፡ ውል ፡ በመዋዋል ፡ መንገድ ፡ እንዲጠርገና ፡ እንዲያሰናጁ ፡ ነበር ።

ስለዚህ ፡ ደ ፡ ኮቪልሐም ፡ ጉለን ፡ ከለቀቀ ፡ በኋላ ፤ በአርመንያ ፡ በአደን ፡ በኩል ፡ አድርጎ ፡ ወደ ፡ ዘይላ ፡ ሄደ ። ዘይላም ፡ ከደረሰ ፡ በኋላ ፤ የደ ፡ ፓይሻን ፡ ወራ ፡ ስለጠፋበት ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ላይ ፡ ተጉዞ ፡ ወደ ፡ ካይሮ ፡ ሄደ ። ከዚያው ፡ የደ ፡ ፓይሻን ፡ ሞት ፡ ተረዳ ።

ካይሮ ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ከፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ የተላላኩትን ፡ አይሁዳውያን ፡ አግኝቶ ፡ ስላያቸው ፡ አገሮችና ፡ የፖርቱጋል ፡ መርከቦች ፡ አፍሪካን ፡ በባሕር ፡ ዙረው ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ መድረስ ፡ ይችላሉ ፡ ሲል ፡ ጽፎ ፡ ለፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ላከበት ። በተላኩት ፡ አይሁዳውያን ፡ አማካይነት ፡ ከጉሙ ፡ ካይሮ ፡ ላይ ፡ በደረሰው ፡ ደብዳቤ ፡ መሠረት ፡ እንደገና ፡ ተመልሶ ፡ የካህናዊ ፡ ፍሐንስን ፡ አገር ፡ ለመፈለግ ፡ ከካይሮ ፡ ተጉዞ ፡ ቶር ፡ ወደብ ፡ ገባ ። ከዚያም ፡ በመርከብ ፡ ተሳፍሮ ፡ ወደ ፡ ዘይላ ፡ ሄደ ። እንደ ፡ አጋጣሚ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አጼ ፡ እስክንድር ፡ አገራቸውን ፡ በየዓመቱ ፡ እየወረረ ፡ የሚዘርፈውን ፡ የዘይላ ፡ ኤሚር ፡ ለመቅጣት ፡ ከተጉለት ፡ ዘምተው ፡ ኤሚሩን ፡ ከከተማዬቱ ፡ እቅራቢያ ፡ ድል ፡ አድርገው ፡ ዘይላ ፡ ገብተው ፡ አገኛቸው ። አጼ ፡ እስክንድር ፡ ደ ፡ ኮቪልሐምን ፡ በታላቅ ፡ ደስታ ፡ ተቀብለውት ፡ ይዘውት ፡ ወደ ፡ አገራቸው ፡ ተመለሱ ።

የደ ፡ ኮቪልሐም ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ መድረስ ፡ በፖርቱጋልና ፡ በኢትዮጵያ ፡ መካከል ፡ ለኖረው ፡ ዝምድና ፡ ታሪካዊ ፡ የሆነ ፡

መነሻ ፡ ሆነው ፡ እነሆ ፡ ከዚህ ፡ ቀን ፡ እንሥቱ ፡ የጂኦግራፊ ፡ ርቀት ፡ ቢያስቸግር ፡ ገናናው ፡ የአቶማን ፡ ጎይል ፡ ኢትዮጵያና ፡ ፖርቱጋሎች ፡ እንዳይገናኙ ፡ በጭካኔ ፡ ቢከላከልም ፡ እንደ ፡ ደሴት ፡ በእስላም ፡ ወትያናስ ፡ የተከበበችው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከክርስቲያን ፡ መንግሥታት ፡ ጋራ ፡ መገናኘትን ፡ ላታዳርጥ ፡ ቁየች ፡ ለዚህ ፡ ግንኙነት ፡ ኢትዮጵያ ፡ የከፈለችው ፡ ዋጋ ፡ ታላቅ ፡ ነው ፡ ከሚከተሉት ፡ ጥቂት ፡ ዘመናች ፡ በኋላ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ጀግናዋ ፡ ለጉራዴ ፡ ሲቶዊ ፡ ለባርነት ፡ ከተማዎቿና ፡ መንደሮቿ ፡ ለእሳት ፡ ተሰጡ ፡ እገራቱ ፡ በወረራ ፡ ተጠቃች ፡ በእሳትም ፡ ተቃጠለች ፡ እብያተ ፡ ክርስቲያኖችና ፡ ገዳማት ፡ ከተዘረፉ ፡ በኋላ ፡ ፍራሻቸው ፡ ተርፎ ፡ ለሥልጣኔዋ ፡ ምስክር ፡ እንዳይሆን ፡ በእሳት ፡ እንዲጠፋ ፡ ተደረገ ፡

ይህ ፡ ሁሉ ፡ ሲሆን ፡ የኢትዮጵያውያን ፡ እምነት ፡ አልተሸነፈም ፡ ፅድል ፡ ስትከፋቸው ፡ ባንሰ ፡ ጉልበት ፡ ጨክነው ፡ ተዋጉ ፡ መጨረሻም ፡ ላይ ፡ ድል ፡ እገኙ ፡ የኢትዮጵያና ፡ የፖርቱጋል ፡ ግንኙነት ፡ ሐተታ ፡ ጦር ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ ድል ፡ በማግኘት ፡ አልተዘጋም ፡ ሁለቱ ፡ የጦር ፡ ጓደኞች ፡ በእስላም ፡ ጎይል ፡ ላይ ፡ ድል ፡ ካገኙ ፡ በኋላ ፡ በሃይማኖት ፡ ክርክር ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ተጣሉ ፡ ጠባቸውም ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ በሃይማኖት ፡ ላይ ፡ የተነሣው ፡ ክርክር ፡ ሽብርና ፡ ጦርነት ፡ በእገራቱ ፡ ውስጥ ፡ ዘራ ፡ በጠቅላላው ፡ ሲታይ ፡ የነዚህ ፡ ዘመናት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ የጭንቅና ፡ የመከራ ፡ ውሸንፍር ፡ የተመላበት ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የመንፈስ ፡ ጎይቶች ፡ በእገራትዋ ፡ ላይ ፡ ሥልጣን ፡ ለማግኘት ፡ እንቁጭዳጮች ፡ የተያያዙበት ፡ ያልተረጋጋና ፡ ሥልጣኔም ፡ ያልዳበረበት ፡ ወትት ፡ ነው ፡ ይሁን ፡ እንጂ ፡ በመጨረሻ ፡ የነገሥታትዋ ፡ ጽኑ ፡ ሃይማኖተኛነትና ፡ ጀግንነት ፡ የደከሟልሁም ፡ ቀደም ፡ ብለው ፡ በነበሩት ፡ ዓመታት ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ መምጣትን ፡ ርዳታ ፡ በማድረግ ፡ ከላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ እንቁጭዳጮች ፡ ድሉ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያንና ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ነገሥታት ፡ ሆነ ፡ በሚቀጥሉትም ፡ ምዕራፎች ፡ ይህ ፡ የትግል ፡ ዘመን ፡ የወሰዳቸውን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ መልኮች ፡ እንመለከታለን ፡

ምሪራፍ ፡ ፮ ።

ከፈጠጋር ፡ ድል ፡ በኋላ ።

በሐምሌ ፡ ወር ፡ በ፲፩፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በማሕፋድና፡ በሠልጣን፡ መሐመድ ፡ የተመራውን ፡ የአዳልን ፡ ሠራዊት ፡ ድል፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያና ፡ በአዳል ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ ትግል ፡ በማያወላውል ፡ እኳኋን ፡ ከፍጻሜ ፡ የደረሰ ፡ መስሎ ፡ ነበር ። በማንኛውም ፡ እኳኋን ፡ ለእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግልና ፡ በዘመኑ ፡ ለነበሩት ፡ የመንግሥት ፡ ሹማዎች ፡ የፈጠጋር ፡ ድል ፡ የትግሉ ፡ መደምደሟል ፡ መስሎ ፡ የታያቸው ፡ ይመስላል ። እስተያየታቸው ፡ እንደዚህ ፡ ካልነበረ ፡ ከፈጠጋር ፡ በኋላ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ገሥግሦ ፡ ሐረር ፡ ገብቶ ፡ የራሱን ፡ እስተዳደር ፡ በአዳልና ፡ በሱማሌ ፡ ላይ ፡ ያልዘረጋበትን ፡ ምክንያት ፡ ለማሰረዳት ፡ እስቸጋሪ ፡ ነው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡ ንግሥት ፡ ዕሊኒ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ የጀመረችው ፡ የወገን ፡ ማበጀት ፡ ፖለቲካ ፡ በቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፡ እየቀዘቀዘ ፡ ሄደ ። ስለዚህ ፡ ወደ ፊት ፡ እንደሚገለጸው ፡ ሁሉ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ መልክተኞች ፡ በንግሥት ፡ ዕሊኒ ፡ መንፈስ ፡ ዐይነት ፡ እንዳልተቀበሏቸው ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ ከፈጠጋር ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ በነበሩት ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የእስላሞች ፡ ጋይል ፡ ለ፲ ፡ ዓመት ፡ ያህል ፡ እየተዳከመና ፡ ዝቅ ፡ ዝቅ ፡ እያለ ፡ ሄደ ።

በአዳል ፡ ሠልጣን ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ሕዝቡ ፡ ተከፋፍሎ ፡ እርሱ ፡ በርሱ ፡ መታገል ፡ ጀመረ ። ይህም ፡ ትግል ፡ የተደረገው ፡ ሠልጣኑን ፡ በተከተሉት ፡ በአዳል ፡ መኳንንቶችና ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ በጄኮችና ፡ በሌላው ፡ በኤሚሮች ፡ በተመራው ፡ የሱማሌ ፡ ጉሣ ፡ በነበረው ፡ በተራው ፡ ሕዝብ ፡ መካከል ፡ ነበር ። የወላስማ ፡ ወገኖች ፡ ግዛት ፡ በአዳል ፡ ውስጥ ፡ ከተቋቋመ ፡ ጀምሮ ፡ በሁለቱ ፡ ክፍል ፡ መካከል ፡ ትግሉ ፡ ሲወርድ ፡ ሲዋረድ ፡ የመጣ ፡ ቢሆንም ፡ ከፈጠጋር ፡ በኋላ ፡ በተጋነነ ፡ እኳኋን ፡ በመቀጠሉ ፡ ሕዝቡ ፡ ተለያይቶ ፡ በአገሩ ፡ ውስጥ ፡ ትልቅ ፡ እውከትን ፡ አደረገ ። ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ በደረሰው ፡ እልቂት ፡ ምክንያት ፡ የአዳል ፡ መኳንንት ፡ ዐቅማቸውን ፡ በመመዘን ፡ ሰላምን ፡ ፈለጉ ። የታላላቆቹ ፡ አዳሎች ፡ ትዳር ፡ ከንግድ ፡

በመሆኑ፡ የነሱ፡ ጥቅም፡ ሁል፡ ጊዜም፡ ለሰላም፡ እንዲያደሉ፡ ያደርጋቸው፡ ነበር። ነፍጠኞች፡ የነበሩት፡ ኤሚሮችና፡ ተራው፡ ሕዝብ፡ ግን፡ ሀገራቸው፡ ድሻ፡ በመሆኑ፡ ምክንያት፡ ዘምተው፡ ከደጋው፡ ኢትዮጵያ፡ በሚዘርፉት፡ ሀብት፡ ይደገፉ፡ ስለ፡ ነበር፤ የሰላም፡ ዘመን፡ ለነሱ፡ ጥቅማቸው፡ እንዳልነበረ፡ በምዕራፍ፡ ፩፡ ተገልጿል።

ከዚህም፡ ሌላ፡ ሼኮቼ፡ በጣም፡ ፋናቲክ፡ ስለ፡ ነበሩ፡ የጀሐድ፡ ጦርነት፡ በመስበክ፡ ሕዝቡን፡ ሠርቦ፡ ይቀስቅሱት፡ ነበር። የወላስማ፡ ቤት፡ ሡልጣኖችም፡ የጦር፡ መሪ፡ ሆነው፡ በክርስቲያንዋ፡ ኢትዮጵያ፡ ላይ፡ በሚዘምቱ፡ ጊዜ፡ በሕዝባቸው፡ ፈት፡ ሞገስ፡ እግኝተው፡ ይወደዱ፡ ነበር። ሰላም፡ ባደረጉ፡ ጊዜ፡ ግን፡ ሕዝቡ፡ ከወታደሮቹ፡ መካከል፡ የሚሾሙትን፡ ኤሚሮች፡ እየተከተለ፡ ሡልጣኖቹን፡ ሲከፋ፡ ቁየባለፈው፡ ምዕራፍ፡ እንደተነገረው፡ ሁሉ፡ ፈጠጋር፡ ውስጥ፡ በተደረገው፡ ውጊያ፡ የዘይላው፡ ኤሚር፡ ማሕፋድ፡ ከጦር፡ ሚያ፡ ሲወድቅ፡ ሡልጣን፡ መሐመድ፡ ሸሸቶ፡ በማምለጡ፡ ምክንያት፡ በወታደሮቹ፡ ዘንድ፡ እንደ፡ ጀግና፡ ሳይቈጠር፡ ቀረ። ስለዚህ፡ ሡልጣኑ፡ ሐረር፡ ከደረሰ፡ በኋላ፡ በላዩ፡ ላይ፡ ይደልቱበት፡ ጀመር። በ፲፭፻፲፪፡ ዓ.ም፡ ወታደሮችና፡ ኤሚሮች፡ ሸፍተው፡ ከሡልጣኑ፡ ጋራ፡ ተዋግተው፡ የሡልጣኑን፡ ወራሽ፡ ዓሊን፡ ሲያሳድዱት፡ እሱም፡ ከጥቂት፡ ጊዜ፡ በኋላ፡ ሞተ። መሐመድን፡ እንዲወርስ፡ የተመረጠው፡ የሡልጣኑ፡ እማች፡ የነበረው፡ መሐመድ፡ ኢብን፡ ዓሊ፡ ባክር፡ እብን፡ ማሕፋዝ፡ የተባለው፡ ነው። እሱም፡ እንድ፡ ዓመት፡ ከገዛ፡ በኋላ፡ ኢብራሂም፡ ቢን፡ እህመድ፡ የተባለው፡ የሆነበት፡ ኤሚር፡ ገደለውና፡ በተራው፡ ሥልጣንን፡ ያዘ። ኢብራሂም፡ ሦስት፡ ወር፡ ከገዛ፡ በኋላ፡ በግቢው፡ ውስጥ፡ ሲራ፡ ተሠርቶ፡ እሱንም፡ ገደሉት። ገዳዩም፡ ከባሮቹ፡ እንዱ፡ ሁሴን፡ የተባለው፡ ነበር። ሁሴን፡ ጌታውን፡ ከገደለ፡ በኋላ፡ ለጥቂት፡ ጊዜ፡ በሥልጣን፡ ላይ፡ ተቀመጠ። የርሱም፡ ተራ፡ ሲደርስ፡ ኤሚር፡ ማንሱር፡ ብንሐፋዝ፡ እስያዘውና፡ ወደ፡ ዘይላ፡ ሰዶ፡ እስገደለው። ይኸውም፡ ኤሚር፡ ተራውን፡ ሥልጣን፡ ያዘ፤ የገዛው፡ እምስት፡ ወራት፡ ብቻ፡ ነው። ኤሚር፡ ማንሱር፡ ከወደቀ፡ በኋላ፡ ጋራድ፡ አቡን፡ የተባለው፡ የዘይላ፡ ተወላጅ፡ የወላስማን፡ ሥልጣን፡ ተምቶ፡ ሦስት፡ ዓመት፡ ገዛ። ጋራድ፡ አቡን፡ ብርቱ፡ ገዢ፡ ነበርና፡ ሸፍታዎችን፡ እያስገደለ፡ ጸጥታ፡ የሚያ

ናውጡትን ፡ ጀውሳዎች ፡ እየቀጣ ፡ ለአገሩ ፡ ሰላማዊ ፡ እገዛዝ ፡ እቋቋ ለት ። ጋራድ ፡ እቡን ፡ የማሕፋድ ፡ ደቀ ፡ መዝሙር ፡ ነበርና ፡ እንደዚያኛው ፡ መሪ ፡ ሁሉ ፡ ሕዝብንና ፡ ሼክዎችን ፡ ወገን ፡ እድርጎ ፡ ሁሉም ፡ ሰው ፡ የጠበቀ ፡ የእስላማዊ ፡ እንዋንዋር ፡ እንዲከተል ፡ እዘዘ ። አልኮል ፡ ያለበት ፡ መጠጥ ፡ እንዳይጠጣ ፡ አስከሰከሰ ። የጋራድ ፡ እቡንን ፡ እያያዝ ፡ በመመልከት ፡ የአዳል ፡ ሕዝቦችም ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ብርቱ ፡ መሪ ፡ ማግኘታቸውን ፡ ተረድተው ፡ መተባበር ፡ ጀመሩ ። በሦስቱ ፡ ዘመን ፡ ጋራድ ፡ እቡን ፡ የአዳልን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንደ ፡ ገና ፡ እከናውኖ ፡ እደርጅቶ ፡ ለመጪው ፡ ትግል ፡ ለማሰናዳት ፡ ቻለ ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ የባላባት ፡ ወገን ፡ የሆኑት ፡ የሐረር ፡ ታላላቆች ፡ የጋራድ ፡ እቡንን ፡ እገዛዝ ፡ አልወደዱለትም ። ስለዚህ ፡ ከሙልጣኑ ፡ ከመሐመድ ፡ ልጆች ፡ መካከል ፡ እንዱን ፡ እቡባከር ፡ የተባለውን ፡ አቅፈው ፡ ከሱማሌዎች ፡ መካከል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ጦር ፡ ከሰበሰቡ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ዘይላ ፡ ገሥግሠው ፡ በጋራድ ፡ እቡን ፡ ላይ ፡ እደጋ ፡ ጣሉበት ። ከውጊያውም ፡ ላይ ፡ ጋራድ ፡ እቡን ፡ ሞተ ። ወላስማዎችና ፡ ባላባቶች ፡ ወደ ፡ ሥልጣን ፡ ከተመለሱ ፡ በኋላ ፡ በአዳል ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ሽፍትነትና ፡ ሽብር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ተመለሰ ። የሕዝባዊ ፡ ወገን ፡ የሆኑትና ፡ ሼኪዎቹ ፡ የሙልጣኑን ፡ ወገን ፡ እገዛዝ ፡ ስላልፈቀዱ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በሕዝባዊ ፡ ወገን ፡ መሪ ፡ የሚሆን ፡ መፈለግ ፡ ጀመሩ ። የፈለጉትንም ፡ መሪ ፡ ለማግኘት ፡ ቻለ ። ይህ ፡ አዲሱ ፡ መሪያቸው ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ እንደምናትት ፡ ሁሉ ፡ ታላቅ ፡ የጦር ፡ አለቃና ፡ የሕዝብ ፡ መሪ ፡ የነበረ ፡ አህመድ ፡ ቤን ፡ አብራሂም ፡ አልገሐዝ ፡ የተባለው ፡ የሆነበት ፡ ቀበሌ ፡ ወጣት ፡ ነበር ።

ሆኖም ፡ እላይ ፡ እንደ ፡ ተተረከው ፡ ሁሉ ፡ ከፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡ ፲ ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ የአዳል ፡ ሙልጣን ፡ ግዛት ፡ ሲደክም ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ እውከትና ፡ ብጥብጥ ፡ ሲነሣ ፡ የአዳል ፡ መሪዎች ፡ ተከፋፍለው ፡ እርስ ፡ በርስ ፡ እየተዋጉ ፡ ሲዳከሙ ፡ እዚ ፡ ልብን ፡ ድንግል እንደ ፡ ገና ፡ ዘምተው ፡ ወይም ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ልከው ፡ ለጉዳዩ ፡ ወሰን ፡ ያልሰጡበት ፡ ምክንያት ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። እዚ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ከእዚ ፡ ናለድ ፡ የወረሰው ፡ ሠራዊትና ፡ እርሱም ፡ ከፈጠጋር ፡ ዘመቻ ፡ በፊት ፡

ጨምሮ ፡ ያዘጋጀው ፡ ጦር ፡ ከአጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ በኋላ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ታይቶም ፡ ስለማይታወቅ ፤ በኋላ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ከብዙ ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ የኖረውን ፡ ትግል ፡ ለማስቀረት ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ ጎይል ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ የሚያስደፍር ፡ ነው ። ፈጠጋር ፡ ላይ ፡ ድል ፡ ግጥሟት ፡ ተግባሩን ፡ እንደ ፡ ፈጸመ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ወደ ፡ ሰላማዊ ፡ ሥራና ፡ ወደ ፡ ምችት ፡ እንዋንዋር ፡ እንደ ፡ ተመለሰ ፡ ታሪክ ፡ በግልጽ ፡ ያስረዳል ። በ፲፭፻፲፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኞች ፡ ኢትዮጵያ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሰፈር፣የፈጠጋር ፡ ድል ፡ ትናንት፣እንደ ፡ ተደረገ ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ ሲዘፈን ፡ ነበር፣የማሕፋድም ፡ ጭንቅላት ፡ ከሰፈር ፡ ወደ ፡ ሰፈር ፡ አብሮ ፡ እየተዘዋወረ ፡ መታየቱን ፡ አባ ፡ አልቫረዝ ፡ ጽፎታል ። በታላቅ ፡ ድካምና ፡ ወጪ ፡ የተሰናዳው ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ሰለፈኝነትን ፡ ብቻ ፡ እየያዘ ፡ ቁጭ ፡ አለ ። ከጦር ፡ መሪዎችም ፡ ችሎታ ፡ የነበራቸው ፡ እየተሻሩ ፡ በፈንታቸውን ፡ እንደ ፡ አዛዥ ፡ ዴገልሐን ፡ ያሉት ፡ ደካማ ፡ ሰዎች ፡ ተሾሙበት ። የመንግሥቱ ፡ ታላላቅ ፡ ሰዎች ፡ ወደፊት ፡ እንደገናየትና ፡ የሚንቀሳቀሰውንም ፡ ጠላት ፡ እንደገናመጣበት ፡ ዝንጋታና ፡ መዝናናት ፡ የመላበትን ፡ የምችት ፡ ንሮ ፡ መረጡ ። በዚህ፣በዝንጋታቸውም ፡ የደከመው ፡ ጠላት ፡ እንዲጠነክር ፡ ጊዜ ፡ ሰጡት ።

ምዕራፍ ፡ ፩ ።

አሕመድ ፡ ግራኝ ፡ የሐረር ፡ መሪ ፡ ስለ ፡ መሆን ።

የኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ግራኝ ፡ የሚሉት ፡ በሐረሪዎች ፡ ዘንድ ፡ ጉራኢ ፡ በተባለ ፡ ስም ፡ የታወቀው ፡ ታላቁ ፡ የእስላሞች ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ እውነተኛው ፡ ስሙ ፡ አህመድ ፡ ቢን ፡ ኢብራሂም ፡ አልጋዘ ፡ ነበር ። ጋራድ ፡ ኢብራሂም ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ አባት ፡ በፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ ውስጥ ፡ እንደነበረ ፡ የተመዘገበ ፡ ነገር ፡ ስለሆነ ፡ ምናልባት ፡ ከእነሰተኞቹ ፡ ባላባቶች ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ፡ ብሎ ፡ ግምት ፡ መስጠት ፡ የሚቻል ፡ ነው ። አህመድ ፡ የተወለደው ፡ በ፲፱፻፺፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ገደማ ፡ ነው ፤ የትውልድ ፡ አገሩ ። ሆባት ፡ የምትባል ፡ ቀበሌም ፡ ነበር ። ወደ ፡ ከፍተኛ ፡ መሪነት ፡ ያደረሰውን ፡ ጦርነት ፡ ሲጀምርም ፡ ግራኝ ፡ ዋና ፡ ሰፈሩ ፡ ያደረገው ፡ የሆባትን ፡ ቀበሌ ፡ ነበር ። እንደዚሁም ፡

ደግሞ ፡ ከሐረር ፡ ሠልጣን ፡ ጋራ ፡ ተዋግቶ ፡ በተሸነፈ ፡ ጊዜ ፡ ሸሽቶ ፡ በመደበቅ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ የጦር ፡ ኃይል ፡ ለመሰብሰብ ፡ የቻለው ፡ ሆኖት ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ይህች ፡ ቀበሌ ፡ የግራኝ ፡ የትውልድ ፡ ሀገሩ ፡ ለመሆኑዋ ፡ ማሰረጃ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። በተወለደ ፡ በዐሥር ፡ ዓመቱ ፡ አባቱ ፡ ከሰጠው ፡ ከታማኝ ፡ እሸከሩ ፡ ከአዶሌ ፡ ጋራ ፡ ሁኖ ፡ እህመድ ፡ ፈረሰ ፡ አቀማመጥና ፡ የጦርን ፡ ጥበብ ፡ ሲማር ፡ ቂየ ። ጋራድ ፡ አቡን ፡ ዘይላ ፡ ላይ ፡ ሞቶ ፡ ወላስማዎች ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ጎይል ፡ ሲይዙ ፡ ግራኝ ፡ የዐሥራ ፡ ሰባት ፡ ዓመት ፡ ወጣት ፡ ነበር ፡ ይባላል ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ የ፲፯ ፡ ዓመት ፡ ልጅ ፡ ለዘመቻ ፡ የደረሰ ፡ ወጣት ፡ ወታደር ፡ መሆኑ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ጋራድ ፡ አቡን ፡ ከመሞቱ ፡ አስቀድሞ ፡ ግራኝ ፡ ለዚህ ፡ ለዘይላ ፡ መሪ ፡ ነፍጠኝነት ፡ እድሮለት ፡ ነበርና ፡ እንደገና ፡ በተከናወነው ፡ የሐረር ፡ ጦር ፡ ውስጥ ፡ ከመሪዎቹ ፡ እንዱ ፡ ለመሆን ፡ ደርሶ፤ ነበር። ወላስማው፤ ሠልጣን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ሥልጣን ፡ በያዘ ፡ ጊዜ ፡ ሼኪዎችና ፡ ሕዝባዊው ፡ ወገን ፡ የሆኑት ፡ ሰላልተደሰቱ ፡ ለጋራድ ፡ አቡን ፡ ወራሽ ፡ ሆኖ ፡ ኤሚሮችንና ፡ ወታደሮችን ፡ የሚመራ ፡ አለቃ ፡ መፈሊጋቸው ፡ ተደም ፡ ብሎ ፡ ተነግሮዋል ። ይህን ፡ አኳኝን ፡ በመመልከት ፡ እህመድ ፡ አብራሂም ፡ ከጋራድ ፡ አቡን ፡ ወታደሮች ፡ መካከል ፡ የተቻለውን ፡ ያህል ፡ ሰዎች ፡ ሰብስቦ ፡ ሆኖት ፡ ላይ ፡ ከተተ ። ቀጥሎም ፡ የራሱን ፡ የፖለቲካ ፡ አቱዋም ፡ ለማሻሻል ፡ የማሕፋድ ፡ ልጅ ፡ የነበረችውን ፡ ባቲ ፡ ድል ፡ ወምበራ ፡ የተባለችውን ፡ ሴት ፡ ሲያገባ ፡ ፈርዱሽ ፡ የተባለችውን ፡ እጎቱን ፡ ደግሞ ፡ ማተን ፡ ለተባለው ፡ ለግሪ ፡ ባላባት ፡ ዳራት ። ከፈጠጋር ፡ ጦርነት ፡ ላይ ፡ ወላስማዊው ፡ ሠልጣን ፡ ሸሽቶ ፡ ሲያመልጥ ፡ ማሕፋድ ፡ ሲዋጋ ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ በመውደቁ ፡ የዚህ ፡ ሰው ፡ ዝና ፡ ከሕዝባዊው ፡ ወገን ፡ ሐሳብ ፡ ውስጥ ፡ ገና ፡ አልጠፋም ። ስለዚህ ፡ ብዙዎቹ ፡ ኤሚሮች ፡ ለማሕፋድ ፡ ልጅ ፡ ለባቲ ፡ ድል ፡ ወምበራ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ አስተያየት ፡ ነበራቸው ።

ከዚህም ፡ ሌላ ፡ የኤሚሮቹ ፡ ትዳር ፡ በወረራና ፡ በዘረፋ ፡ ስለነበረ ፡ በዚህ ፡ ምያ ፡ ፬ ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ከማሕፋድ ፡ ጋራ ፡ ሲተባበሩ ፡ የቂዩት ፡ ሁሉ ፡ ከልጁና ፡ ከእማቹ ፡ ጋራ ፡ ሁነው ፡ የማሕፋድን ፡ የጀውሳ ፡ ሥራ ፡ ለመቀጠል ፡ የተዘጋጁ ፡ ነበሩ ። ባቲ ፡ ድል ፡ ወምበራም ፡ በበኩልዋ ፡ ተራ ፡

ሲት ፡ አልነበረችም ። ከአባትዋ ፡ የወረሰችው ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ ጥላቻ ፡ በተቃጠለ ፡ መንፈስ ፡ የያዘችና ፡ በትዳሩ ፡ የተጨነቀውን ፡ የእስላም ፡ ሕዝብ ፡ ወደ ፡ ለምለሙ ፡ ደጋ ፡ ለማሠማራት ፡ ሀብታሙን ፡ መራት ፡ ወገኖችዋ ፡ እንዲወርሱ ፡ ለማድረግ ፡ ከግራኝ ፡ ያነሰ ፡ የምታስብ ፡ አልነበረችም ። ስለዚህም ፡ የነዚህ ፡ የሁለቱ ፡ ጋብቻ ፡ በፖለቲካ ፡ በኩል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ አስተያየት ፡ እንደ ፡ ሰጣቸው ፡ አይጠረጠርም ። ሆኖም ፡ ለጊዜው ፡ የአህመድ ፡ ጦር ፡ ኃይል ፡ ከሁልጣኑ ፡ ጦር ፡ ኃይል ፡ ጋራ ፡ ሲተያይ ፡ በጣም ፡ ደካማ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ወጣቱ ፡ መሪ ፡ ከሆነት ፡ ለመንቀሳቀስ ፡ አልቻለም ።

እነዚህ ፡ ሁለቱ ፡ ወገኖች ፡ በሐረር ፡ አውራጃ ፡ ውስጥ ፡ መፋጠጣቸው ፡ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ የታወቀ ፡ መሆኑ ፡ አይጠረጠርም ። በዚያን ፡ ዘመን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ አገረ ፡ ገዢዎች ፡ የሚያስተዳድሩት ፡ የደዋር ፡ ግዛት ፡ ድንበሩ ፡ ጃርሶ ፡ ድረስ ፡ ተዘርግቶ ፡ ስለሚገኝ ፤ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ ሹማምንት ፡ በጉዳዩ ፡ ነቅተውበት ፡ ቢሆን ፡ ኖር ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሐሳብም ፡ ወደዚሁ ፡ ጉዳይ ፡ በያዘነብል ፡ ኑር ፤ በሐረር ፡ ገዢዎች ፡ መዳከም ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ሊጠቀምባቸው ፡ በቻለ ፡ ነበር ። የሁልጣኑ ፡ ወገኖች ፡ ሰላምና ፡ ንግድ ፡ የሚፈቅዱ ፡ ስለ ፡ ሆኑ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ፖለቲካ ፡ ሁልጣኑን ፡ በደገፈው ፡ ኑር ፡ ግራኝና ፡ ኤሚሮች ፡ ሥልጣን ፡ ለመያዝ ፡ ባልቻሉም ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ የደዋር ፡ ሹማምንት ፡ የሐረርን ፡ ፖለቲካ ፡ ለቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ስለ ፡ ማመልከታቸው ፡ ወይም ፡ በግራኝና ፡ በሁልጣኑ ፡ መካከል ፡ ውጊያ ፡ በተጀመረ ፡ ጊዜ ፡ የደዋር ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በማንኛውም ፡ አኳኋን ፡ ተካፋይ ፡ ለመሆን ፡ ስለ ፡ መሞከሩ ፡ የዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ እያነጣውም ። እንዲያውም ፡ ንግሥት ፡ ዕልኒ ፡ ከሁልጣኖች ፡ ጋራ ፡ መላላክና ፡ የሐረርን ፡ ፖለቲካ ፡ መከታተል ፡ የጀመረችውን ፡ ዘዴ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሥልጣንን ፡ በተረከበ ፡ ጊዜ ፡ ጨርሶ ፡ ረጠ ፡ መስሎ ፡ ይታያል ። በ፲፩፻፲፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ የሚበቃ ፡ የጦር ፡ ኃይል ፡ ካበጀ ፡ በኋላ ፡ ከደዋር ፡ የሐረርን ፡ አገር ፡ የሚጠብቀውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ጥጥ ፡ ድል ፡ አደረገ ። የንጉሡን ፡ ጦር ፡ የመራው ፡ አዛዥ ፡ ደገላሃን ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ግራኝ ፡ ድል ፡ ግጥኙ ፡ በሱማሌዎች ፡

ፊት ፡ ሞገስ ፡ ሰጠው ። በዚህም ፡ ምክንያት ፡ ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ ከእርሱ ፡ ጋራ ፡ በከተቁ ፡ ጊዜ ፡ ከሡልጣን ፡ አቡባከር ፡ ጋራ ፡ ግጭት ፡ ማድረግ ፡ ፈለገ ። ግራኝ ፡ እዲስ ፡ የሰበሰበውን ፡ ጦር ፡ እስከትቶ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ በተጓዘ ፡ ጊዜ ፡ አቡባከር ፡ ከከተማው ፡ ሸሽቶ ፡ ከደድ ፡ ከምትባል ፡ እገር ፡ ውስጥ ፡ ተደበቀ ። እህመድ ፡ ግራኝም ፡ በድል ፡ እድራጊነት ፡ ሐረር ፡ ከተማ ፡ ገብቶ ፡ ሥልጣኑን ፡ ያዘ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ የወላስማ ፡ ገዢዎች ፡ ዝና ፡ ታላቅነት ፡ በሰማሌዎች ፡ ዘንድ ፡ ገና ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ስለነበረ ፡ ሡልጣኑ ፡ ከሰማሌዎቹ ፡ መካከል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ለመሰብሰብና ፡ ግራችን ፡ ከከተማው ፡ እስከውጥቶ ፡ ለማባረር ፡ ቻለ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ እህመድ ፡ እብራሂም ፡ ሸሽቶ ፡ ሆባት ፡ በገባ ፡ ጊዜ ፡ የጉልጣኑ ፡ ጦር ፡ ተከታትሎ ፡ ከእንድ ፡ ተራራ ፡ ላይ ፡ ሲከበው ፡ ወታደሮቹ ፡ ሁሉ ፡ ብቻውን ፡ ጥለው ፡ ስለ ፡ ሸሹ ፡ እጁን ፡ መስጠት ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ቀጥሎም ፡ በግራኝና ፡ በሡልጣኑ ፡ መካከል ፡ ለጥቂት ፡ ጊዜ ፡ ዕርቅ ፡ ሆኖ ፡ ቂየ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ሡልጣኑ ፡ በማንኛውም ፡ አኳኋን ፡ ግራኝን ፡ ስላላመነ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ሊያጠፋው ፡ ቂርጦ ፡ ሆባት ፡ ድረስ ፡ እስከመተበት ። ከዚህም ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ የሆባት ፡ ጦር ፡ ተሸንፎ ፡ የጦር ፡ አለቃቸው ፡ ኤሚር ፡ ቤን ፡ ያሲን ፡ ከተገደለ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ አምልጦ ፡ ከተረፈው ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ገሥግሦ ፡ በዙሪያ ፡ መንገድ የሚመለሰውን ፡ የሡልጣኑን ፡ ጦር ፡ እንዲት ፡ መልካ ፡ ላይ ፡ ጠብቆ ፡ እደጋ ፡ ጥሎ ፡ ለማሸነፍ ፡ ቻለ ። በዚህም ፡ ምክንያት ፡ ብዙ ፡ ሰማሌዎች ፡ ግራኝ ፡ የሠራውን ፡ ብልህነት ፡ ከፍ ፡ አድርገው ፡ ስለ ፡ ተደነቁለት ፡ በብዛት ፡ ተከተሉት ። ቀጥሎም ፡ ግራኝ ፡ ቀልጠፍ ፡ ያለ ፡ መጠነኛ ፡ ጦር ፡ እስከትሎ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ከተማ ገሥግሦ ፡ በእስላሞች ፡ ጸሎት ፡ ሰዓት ፡ እደጋ ፡ ለመጣል ፡ ሞከረ ። እደጋው ፡ ላይዘልቅለት ፡ በቀረ ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ሸሽቶ ፡ የሡልጣኑ ፡ ወታደሮች ፡ ሲከታተሉት ፡ ከሚመቸው ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ አድርሰዋቸው ፡ ውጊያ ፡ ገጠማቸው ። ከውጊያውም ፡ ላይ ፡ ሡልጣኑ ፡ የላካቸው ፡ ወታደሮች ፡ በተሸነፉ ፡ ጊዜ ፡ በግራኝና ፡ በከተማው ፡ መካከል ፡ ሌላ ፡ የሚያገደው ፡ ጦር ፡ ባለመኖሩ ፡ ሁለተኛ ፡ ጊዜ ፡ በድል ፡ እድራጊነት ፡ ሐረር ፡ ከተማ ፡ ለመግባት ፡ ቻለ ። ሡልጣኑም ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ ሸሽቶ ፡ ከሰማሌዎች ፡ መካከል ፡ እዲስ ፡ ጦር ፡ ሰብስቦ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ለመውጋት ፡ ሞከረ ። በዚህ በሁለተኛው ፡ ጊዜ ፡ ግን ፡ የእህመድ ፡ የጦር ፡ መሪነትና ፡ ጀግንነቱ ፡

በሱማሌዎች ፡ ፊት ፡ ሞገስ ፡ ስለሰጠው ፡ የሠላማን ፡ እቡባከር ፡ ሐሳብ ፡ ሳይፈጸምለት ፡ ቀረ ። እቡባከር ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ እገርገና ፡ ሥልጣንን ፡ ተካፍሎ ፡ ግደር ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ፡ ስለዚህ ፡ እግላጅ ፡ ልኮ ፡ ከመታረቅ ፡ ደረሰ ። እንሆ ፡ ግራኝም ፡ ከዚህ ፡ ቀን ፡ በኋላ ፡ በእውነቱ ፡ እንደ ፡ ሐረር ፡ መሪ ፡ ሆኖ ፡ ተቋጠረ ።

በዚህን ፡ ጊዜ ፡ ሁሉ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ወይም ፡ የደዋር ፡ ገዢዎች ፡ ሠላማንን ፡ ለመርዳት ፡ ወይም ፡ እህመድን ፡ ለማድከም ፡ የወሰዱት ፡ እርምጃ ፡ አልነበረም ። ቀጥለን ፡ እንደምናትት ፡ ሁሉ ፡ ይኸ ፡ ዘመን ፡ ገዢ ፡ የሚሰገፍበት ፡ ጊዜ ፡ መስሎ ፡ ባይታይም ፡ ከርስ ቲያኖች ፡ ሊጠቀሙበት ፡ የሚችሉ ፡ ምቹ ፡ ጊዜ ፡ እንደገና ፡ አመለጠ ።

የፈጠጋር ፡ ዘመቻ ፡ በተደረገ ፡ ዓመት ፡ የአቶግን ፡ ሠላማን ፡ ሳሊም ፡ አሌፓ ፡ ከተማ ፡ ላይ ፡ ታላቅ ፡ ድል ፡ ካገኘ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ምድረ ፡ ግብጽ ፡ ገሥገሞ ፡ ግሚሉኮችን ፡ ከእሸነፈ ፡ በኋላ ፡ ካይርን ፡ እጅ ፡ አደረጋት ። ቀጥሎም ፡ የቀርከ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከግብጽ ፡ ተነሥቶ ፡ በባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ምሥራቃዊ ፡ ጠረፍ ፡ ተጉዞ ፡ ሐጃዝንና ፡ የመንን ፡ አስገበረ ። ከዚያን ፡ ዘመን ፡ ወዲህ ፡ ቀርኮች ፡ የእስላሞች ፡ መሪ ፡ ሁነው ፡ በመቋቋማቸው ፡ የጀሐድን ፡ ጦርነት ፡ መንፈስ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ቀስቀሱት ። አዲሱን ፡ የቀርኮችን ፡ የጦር ፡ ጥበብ ፡ በማስጠናት ፡ ነፍጥ ፡ (ጠመንጃ) ፡ ና ፡ መድፍ ፡ ለዐረቦች ፡ በማደል ፡ የእርባኝነትን ፡ ሐሳብ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በልባቸው ፡ እሳደሩ ። ይህንም ፡ የጀሐድ ፡ መንፈስ ፡ ለመሳለም ፡ ወደ ፡ ሜካና ፡ ወደ ፡ መዲና ፡ የሄዱት ፡ ያሳልና ፡ የሱማሌ ፡ ባላባቶችና ፡ ሼኪዎች ፡ ይዘውት ፡ ወደ ፡ ሐረርና ፡ ወደ ፡ ዘይላ ፡ መመለስ ፡ ጀመሩ ። ከዚህ ፡ በፊት ፡ በተጻፈው ፡ ምዕራፍ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ ከመጀመሪያው ፡ ላይ ፡ የሐረር ፡ ሠላማን ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ እውከት ፡ ስለ ፡ ነበረና ፡ መሪዎቹም ፡ ተከፋፍለው ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ ሲዋጉ ፡ ስለ ፡ ቋቆ ፡ በክርስቲያኖች ፡ ላይ ፡ የጀሐድ ፡ ጦርነት ፡ ለማድረግ ፡ አልተመቻቸውም ። ስለሆነም ፡ በዐሥሩ ፡ ዓመታት ፡ ውስጥ ፡ አዲሱ ፡ የጀሐድ ፡ መንቀሳቀስ ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ በእስላሞች ፡ ልብ ፡ ውስጥ ፡ እየተጠራቀመ ፡ መሄዱ ፡ አልቀረም ። ግራኝም ፡ ራሱ ፡ ይህንኑ ፡ የእስላምን ፡ ሃይማኖት ፡ በጉራዴ ፡ ግስቀበል ፡ የተባለውን ፡ ዘዴ ፡ ከሼኮች ፡ ሲማር ፡ ቋየ ።

ከዚህ ፡ ወራት ፡ እንሥቅ ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ የአዳልን ፡ እስላሞች ፡ ዕድል ፡ ለማሻሻል ፡ ሲል ፡ የጀሐድን ፡ ጦርነት ፡ ለማስነሣት ፡ ቀጥሎ ፡ ሐሳብ ፡ አድርጎ ፡ ኖረ ።

ነገሩንም ፡ ለማባባስ ፡ ዘመኑ ፡ ቱርክና ፡ ፖርቱጋል ፡ በየበኩላቸው ፡ የባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ጌታ ፡ ለመሆንና ፡ ሕንድንም ፡ ለመያዝ ፡ የማይታረቁ ጣውንቶች ፡ የሆኑበት ፡ ጊዜ ፡ ነበረ ። ስለዚህ ፡ ቱርኮች ፡ ሱዋኪምንና ፡ ዘይላን ፡ ይዘው ፡ ጉምሩክም ፡ ከአቋቋሙባቸው ፡ በኋላ ፤ ሁለቱንም ፡ ወደ ቦች ፡ የጦር ፡ መርከቦች ፡ ማቆሚያ ፡ አደረጉዋቸው ። የፖርቱጋልን ፡ የንግድና ፡ የጦር ፡ መርከቦችም ፡ ለመውጋት ፡ ቱርኮች ፡ ፈጣን ፡ የሆኑ ፡ በሸራ ፡ የሚጓዙ ፡ መርከቦች ፡ ዘይላ ፡ ላይ ፡ እከማቹ ። ከባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ማዶ ፡ ዘቢድ ፡ ከተማ ፡ ላይ ፡ የሚገኘው ፡ የቱርኮች ፡ ፓሻ ፡ የቀለጠፈ ፡ ጀ ፡ ኒዛር ፡ ሠራዊት ፡ ይዞ ፡ የሚፈልገውን ፡ የውጊያ ፡ ተግባር ፡ ለመፈጸም ፡ ይጠባበቅ ፡ ነበር ። በነዚህ ፡ በሁለቱ ፡ የባሕር ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡ በቋራጥነትና ፡ በጭካኔ ፡ የጨባጣ ፡ ውጊያ ፡ ሳያቋርጥ ፡ እንደቀጠለ ፡ ነበር ። ዓላማቸው ፡ እምፔሪያኢዝም ፡ መሆኑ ፡ ሲታወቅ ፡ ጦርነቱን ፡ በሃይማኖት ፡ ስም ፡ ስላደረጉት ፡ እንኳን ፡ ለሚዋጋው ፡ ወታደር ፡ ለተማረክውም ፡ ቢሆን ፡ ምሕረት ፡ የሚደረግበት ፡ ጊዜ ፡ አልነበረም ።

በዚያን ፡ ዘመን ፡ ከአውሮፓ ፡ መንግሥታት ፡ መካከል ፡ የባሕር ፡ ጌታ ፡ የነበረችው ፡ ፖርቱጋል ፡ በክርስቲያን ፡ ሃይማኖት ፡ ስም ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በክሩሲድ ፡ (የመስቀል ፡ ጦርነት) ፡ ዘመን ፡ በተጀመረው ፡ የምዕራባዊ ፡ ሥልጣኔ ፡ ሚሲዮናዊነት ፡ ስም ፡ የሩቅ ፡ ምሥራቅ ፡ ጌታ ፡ ለመሆን ፡ ጨክና ፡ ትታገል ፡ ነበር ። ይህን ፡ የመሰለ ፡ ትግል ፡ በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ሲደረግ ፡ እንደ ፡ ቁየው ፡ ጊዜያት ፡ ሁሉ ፡ ቱርክ ፡ በበኩልዋ ፡ እስላሞችን ፡ ለመስበክ ፡ ስትሠራ ፡ ፖርቱጋልም ፡ በበኩልዋ ፡ ክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያን ፡ ወገን ፡ ለማድረግ ፡ አልቦዘነችም ። ስለዚህ ፡ የእስላሞች ፡ ሄኪሞች ፡ ከዐረብ ፡ አገር ፡ ወደ ፡ ሱማሌ ፡ አገር ፡ ተሻግረው ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ከተማ ፡ እየሄዱ ፡ ፋናቲክ ፡ በሆነው ፡ አሰተያየት ፡ ጀሐድን ፡ ሲሰብኩ ፡ ፖርቱጋል ፡ በበኩልዋ ፡ እምባሳደር ፡ የመራውን ፡ መልክተኞች ፡ ወደ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የላከች ፡ መሆንዋን ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ገልጸናል ።

እነሆ ፡ በ፲፩፻፲፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኞች ፡ ከእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ የቱርኮች ፡ መጠርጠር ፡ እየበዛ ፡ መሄዱ ፡ የሚያስገርም ፡ እልነበረም ። በዚያን ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ በፖርቱጋሎች ፡ ርዳታ ፡ ዐረብ ፡ ምድር ፡ ላይ ፡ ወርደው ፡ ሚካን ፡ እቃጥለው ፡ የነበዩንም ፡ መታሰቢያ ፡ (መቃብር ፡) ሊያጠፋት ፡ ነው ፡ የሚባል ፡ ወሬ ፡ በመጋነን ፡ በእስላሞች ፡ ሰፈር ፡ ሁሉ ፡ ተወሬ ። ስለዚህ ፡ ይህች ፡ ለእስላም ፡ ሃይማኖት ፡ እሥጊ ፡ የሆነችውን ፡ መንግሥት ፡ ማጥፋት ፡ የቱርኮችና ፡ የዐረቦች፡ዋና ፡ ሐሳብ ፡ ሆኖ ፡ ተገኘ ። ከዚህ ፡ ወሬ ፡ በኋላ ፡ የኢትዮጵያን ፡ የእስላም፡ሠራዊት ፡ በጦር ፡ ስልትና ፡ መሣሪያ ፡ እስታጥቆ ፡ ማደራጀት ፡ የዘበሉ ፡ ፓሻ ፡ ዋና ፡ ፖለቲካ ፡ ሆነ ። የእርሱንም ፡ ሥራ ፡ ለመርዳት ፡ በርስቲያን ፡ ሆነው ፡ ነገር ፡ ገን ፡ የፖርቱጋሎች ፡ የንግድ ፡ ባላንጣ ፡ የነበሩት ፡ የካታላን ፡ ነጋዴዎች ፡ ዘይላ ፡ ላይ ፡ ሰፍረው ፡ ነፍጥ ፡ እያመጡ ፡ ለእስላሞች ፡ መሸጥ ፡ ጀመሩ ። ስለዚህ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ከእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል፡ዘንድ ፡ በነበሩ ፡ ጊዜያት ፡ የሐረር ፡ የውስጣዊ ፡ እውከት ፡ እቂየው ፡ እንጂ ፡ በክርስቲያንና ፡ በእስላም ፡ ኢትዮጵያ ፡ መካከል ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ጦርነት ፡ ለመጀመሩ ፡ ምክንያት ፡ ተፈጥሮ ፡ ነበር ። ለዚህም ፡ ለመጨመር ፡ ጦርነት ፡ እስላሞች ፡ በይፋ መዘጋጀት ፡ ጀመሩ ። ግራኝና ፡ ሌሎችም ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ ሠልጣን ፡ አቡባከርን ፡ አስገድደው ፡ ዋና ፡ ከተማውን ፡ ከዳካር ፡ ወደሐረር ፡ እንዲዛወር ፡ አደረጉት ። የሐረር ፡ ከተማ ፡ በተራራዎች ፡ የተከበበች ፡ በመሆንዋ ፡ ከዳካር ፡ የተሻለ ፡ የጦር ፡ መከላከያ ፡ በሮች ፡ ስላላት ፡ ተመረጠች ።

ይኸ ፡ የተወሰደው ፡ እርምጃ ፡ ሁሉ ፡ ሳይበቃ ፡ ቀርቶ ፡ የቱርክ ፡ ጦር ፡ በኢትዮጵያ ፡ በስተ ፡ ሰሜን ፡ ጉርፎ ፡ ኑቢያን ፡ እሸንፎ ፡ አገሪቱንም ፡ ይዞ ፡ ሰፈረበት ። በኑቢያ ፡ ላይ ፡ የሰፈረው ፡ የቱርክ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ በሰሜን ፡ በኩል ፡ ወደ ፡ ግብጽና ፡ ወደ፡ፓሌሲቲን ፡ የሚሄደውን ፡ መንገድ ፡ በማቋረጡ ፡ ቦታ ፡ ይዞ ፡ በየዓመቱ ፡ በታላት ፡ ጉዞ ፡ እየሩሳሌምን ፡ ለመሳለም ፡ የሚሄዱትን ፡ የኢትዮጵያን ፡ መንኲሳት ፡ ከመንገድ ፡ ላይ ፡ ጠብቆ ፡ እደጋ ፡ በመጣል ፡ ይፈክቸው ፡ ጀመረ ። ይኸ ፡ ሁሉ ፡ ሲደርስ ፡ ለልብነ ፡ ድንግል ፡ የጦር ፡ እደጋ ፡ እየተሟሟነ ፡ መምጣቱ ፡ ሊሰማው ፡ ይገባ ፡ ነበር ፡ ወደ ፡ እደንና ፡ ወደ ፡ ሌሎችም ፡ የዐረብ ፡ ከተማ

ዎች ፡ እየሄዱ ፡ ዝናን ፡ ጥርስ ፡ ወርቅ ፡ ዝባድና ፡ ሌሎችንም ፡ ሸቀጥ ፡
 የሚነግዱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ነጋዴዎች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፡ በእስላሞች ፡ ሰፈር ፡
 የሚደለተውን ፡ ቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ሳይሰማው ፡ አልቀረም ፡ ይልቁንም ፡
 ከንግሥት ፡ ዕለኒ ፡ የሥልጣን ፡ ዘመን ፡ እንሥቶ ፡ ይህን ፡ የመሰለው ፡
 ንግድ ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ነጋድራሶች ፡ የሚሠሩ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ቱር
 ኮች ፡ ዐረቦችና ፡ ሱማሌዎች ፡ ሲያደርጉ ፡ የቂዩትን ፡ የጦር ግዝግጅት ፡ ወራ ፡
 ለእኤ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሳያደርሱ ፡ አልቀሩም ፡ ሆኖም ፡ ግራኝ ፡ ሥል
 ጣን ፡ ሲይዝ ፡ ቀጥሎም ፡ የሱማሌን ፡ ባላባቶች ፡ በመዋጋትና ፡ በማ
 ባባል ፡ አስገብሮ ፡ ጎይሱን ፡ ሲያደረጅ ፡ ደዋሮ ፡ ፈጢጋር ፡ የሚ
 ገኘው ፡ የኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ቁጭ ፡ ብሎ ፡ መመልከት ፡
 የዘመኑን ፡ ዝንጋታ ፡ እንደሚያስረዳ ፡ ደጋግመን ፡ ጠቅሰናል ፡ አዲሱን ፡
 የጦር ፡ መግሪያ ፡ ለማግኘት ፡ በነዚህ ፡ ዘመናት ፡ ሁሉ ፡ የተደረገው ፡ ከራ ፡
 የሰላም ፡ ፖሪቲካሎችም ፡ ጠመንጃ ፡ እምጥተው ፡ ተኩሰው ፡ ለንጉሠ ፡
 ነግሥቱ ፡ እሳይተዋል ፡ እነሱም ፡ ወደ ፡ እገራቸው ፡ በተመለሱ ፡ ጊዜ ፡
 የጦር ፡ መግሪያ ፡ ጉዳይ ፡ ቁም ፡ ነገርነቱን ፡ እነስተኛ ፡ በሚያደርግ ፡ እኳ
 ሳን ፡ ከደብዳቤው ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ ጠመንጃ ፡ የሚሠሩ ፡ የብረት ፡ ቀጥ
 ቃሎች ፡ ላኩልኝ ፡ በሚል ፡ ቃል ፡ ብቻ ፡ ለፖሪቲካል ፡ ንጉሥ ፡ ተጻፈ ፡

ግራኝ ፡ ሥልጣንን ፡ እጅ ፡ ማድረግ ፡ በጀመረ ፡ ጊዜ ፡ በክርስቲያንና ፡
 በእስላም ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ የፖለቲካና ፡ የጦር ፡ ሰልፍ ፡ ምን ፡
 ዐይነት ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ ለማስረዳት ፡ በዚህ ፡ ምዕራፍ ፡ ተሞክሮዋል ፡
 ቀጥለን ፡ ስለ ፡ ግራኝ ፡ መደርጀትና ፡ በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡
 ስለ ፡ አደረጋቸው ፡ ዘመቻዎች ፡ እንተርካለን ፡

ምዕራፍ ፡ ፱ ፡

የባዱኪ ፡ ውጊያ ፡

በ፲፩፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ካዘ
 ጋጀ ፡ በኋላ ፡ ወረራውን ፡ ለመጀመር ፡ ታጥቆ ፡ ተነሣ ፡ በቀዚን ፡ ጊዜ ፡
 እንደፈተኛው ፡ የአዳሎች ፡ ዘመቻ ፡ ከድንበር ፡ ላይ ፡ የሚገኙትን ፡ የክር
 ስቲያን ፡ ወረዳዎችና ፡ ከተሞች ፡ አጥቅቶ ፡ ከብትና ፡ ሰዎች ፡ ማርኮ ፡
 በመመለስ ፡ ፈንታ ፡ የወረረውን ፡ እገር ፡ አደላድሎ ፡ በመያዝ ፡ የንጉሠ
 ነግሥትን ፡ መንግሥት ፡ ፈጽሞ ፡ ለማጥፋት ፡ ሐሳቡን ፡ ወሰነ ፡

ታላቁን፣ የኢትዮጵያ፣ ጦር፣ ሠራዊት፣ ለማሸነፍ፣ ለሕመድ፣ ሊብራሂም፣ ለሰከትቶ፣ የዘመተው፣ ሠራዊት፣ በቁጥር፣ እነሱተኛ፣ እንደ፡መሆኑ፣ ከንጉሡ፣ ነገሥት፣ የጦር፣ ጎይል፣ ጋራ፣ ለመቋቋም፣ የዘመቻውን፣ ስልትና፣ የሠራዊቱን፣ ንቅናቄ፣ ጠንቅቆ፣ ማዘጋጀት፣ እስፋላጊው፣ ሆነበት ። መቼውንም፣ ግራኝ፣ ተማምኖ፣ የተነሣው፣ በመግሪያ፣ በልጫና፣ በቱርክ፣ ነፍጠኞች፣ ነው፤ እንጂ፣ ካዳልና፣ ከሱማሌ፣ ጉማዎች፣ መካከል፣ በሰበሰባቸው፣ ወታደሮች፣ ብቻ፣ አልነበረም ። ይበልጡን፣ ያደፋፈረው፣ ከአቶማን፣ ቱርክ፣ የጦር፣ አለቆች፣ የተላኩለት፣ መድፎችና፣ ቁጥራቸው፣ ያልታወቀ፣ ያረብ፣ ነፍጠኞች፣ ተጨማሪ፣ ጎይል፣ ሁነውት፣ በመገኘቱ፣ ነው ። በንጉሡ፣ ነገሥት፣ ሠራዊት፣ ውስጥ፣ ነፍጠኞችና፣ መድፈኞች፣ ባለመኖራቸው፣ የርሱ፣ ሠራዊት፣ ማነስ፣ ያሰበውን፣ ወረራ፣ ለመፈጸም፣ እንደማያግደው፣ ግራኝ፣ እስላሰሎ፣ የደረሰበት፣ ነገር፣ ነው ። ይኸን፣ ሁሉ፣ በማመዛዘን፣ የጦር፣ ሠራዊቱ፣ ንቅናቄ፣ በሚከተለው፣ አመራር፣ እንዲከናወን፣ አደረገ ።

ሁለተኛው፣ የጦር፣ ክፍል፣ ቁጥራቸው፣ ያልተመዘገበ፣ ቀይ፣ ሰንደቅ፣ ዓላማ፣ የተሰጠው፣ በግራኝ፣ እማች፣ በማትፋን፣ በኔ፣ እስማን፣ የተመራው፣ ነው ። ሦስተኛው፣ እንደ፣ ሺሕ፣ ፈረሰኞችና፣ ሁለት፣ ሺሕ፣ እግረኛ፣ ጦር፣ የነበረበትን፣ ሠራዊት፣ ቢዘር፣ ኑር፣ እንዲመራው፣ ተደረገ ። በዚህ፣ ክፍል፣ ሠራዊት፣ የሻለቃ፣ አዛዦች፣ መሐመድ፣ ኢብራሂም፣ ሡልጣንና፣ እማን፣ ድን፣ ነበሩ ። ለነዚህ፣ የተሰጣቸው፣ ሰንደቅ፣ ዓላማ፣ ብጫና፣ አረንጓዴ፣ ቀለም፣ ያለው፣ ነበር ።

አራተኛውን፣ የጦር፣ ክፍል፣ ግራኝ፣ ራሱ፣ የመረጠው፣ ጀጅ፣ የታወቁ፣ ምርጥ፣ ፈረሰኞችና፣ እያሌ፣ እግረኞች፣ የነበሩበት፣ ሠራዊት፣ ነበር ። የነዚህ፣ ሰንደቅ፣ ዓላማ፣ ቀይ፣ ጨርቅ፣ ሁኖ፣ ዙሪያው፣ በነጭ፣ ጨርቅ፣ የተከፈለ፣ ነበር ። በዚህ፣ ሠራዊት፣ ውስጥ፣ የሻለቃ፣ አዛዦች፣ የነበሩ፣ ኤሚር፣ ሁሴን፣ ብን፣ አቡባከር፣ ኤሚር፣ ዛሕሩቢ፣ መሐመድ፣ የተባለው፣ የግራኝ፣ የእገቱ፣ ልጅ፣ ጀራድ፣ ሐሙሻቢን፣ አህመድና፣ ጀራድ፣ አብድ፣ አንናሰር፣ ነበሩ ።

ከዚህ፣ በላይ፣ በተነገረው፣ አኳኋን፣ የተሰናዳውን፣ ሠራዊት፣ እስከትሉ፣ ግራኝ፣ አዋሽን፣ ተሻግሮ፣ ፈጠጋር፣ አውራጃ፣ ውስጥ፣ ገባ ።

የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንዲከት ፡ የታዘዘው ፡ ባዱኪ ፡ ከሚባል ፡ ከተማ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ ከፈጠጋር ፡ ደንበር ፡ ላይ ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ የሚከላከል ፡ ሠራዊት ፡ ስላልነበረ ፤ የሞጆን ፡ ወንዝ ፡ እስኪሻገር ፡ ድረስ ፡ ውጊያ ፡ ሳያደርግ ፡ ሊገመግሥ ፡ ቻለ ።

ባዱኪ ፡ ላይ ፡ የከተተው ፡ ሠራዊት ፡ ያጺ ፡ ልብነ ፡ ደንግል ፡ አማች ፡ አዛዥ ፡ ደገልሐን ፡ የመራው ፤ የባሌ ፡ ጦር ፡ ደጃዝማች ፡ ተክለ ፡ ኢየሱስና ፡ በባልጋለጃ ፡ ፋቢል ፡ የመሩት ፡ የትግራ ፡ ጦርና ፡ አስማን ፡ አፈገፈገ ። በግራ ፡ በኩል ፡ ያለው ፡ ግን ፡ ቦታውን ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ በኅይል ፡ ተከላከለ ። ግማሹ ፡ ጦር ፡ ሲያፈገፍግ ፡ በቁራጥነት ፡ ቦታቸውን ፡ ይዘው ፡ የተዋጉትን ፡ ጀግኖች ፡ ሲያነግ፡ የግራኝ ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡ በሚከተሉት ፡ ቃላት ፡ ምስጋና ፡ ጽፎላቸዋል ።

ሰንደቅ ፡ ዓላማቸውን ፡ ጨብጠው ፡ ብረት ፡ ልብላቸውን ፡ እንደ ፡ ለበሱ ፤ የጦር ፡ ቆባቸውን ፡ ደፍተው ፡ በመራት ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ተተክለ ፡ ደንጋያ ፡ ሳይነቃነቁ ፡ ገትረው ፡ የያዙት ፡ ጀግኖች ፡ ሮቤል ፡ ፍቅረ ፡ ኢየሱስና ፡ ዋግሹም ፡ ነበሩ ፡ ይላል ።

እነዚህ ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ አርበኞች ፡ ከጥቂት ፡ ሰዓት ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ የጦርነቱን ፡ ሁኔታ ፡ ለወጡት ። ከግራኝ ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡ የታወቁ ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ በትግራ ፡ ወታደር ፡ ጦርና ፡ ሰይፍ ፡ በሚያዎች ፡ ቀስት ፡ ከጦሩ ፡ ሚያ ፡ ላይ ፡ መርገፍ ፡ ጀመሩ ። ጦርነቱም ፡ እየተጋጋለ ፡ ሲሄድ ፡ ያፈገፈገው ፡ የቀኙ ፡ ጦር ፡ ልብ ፡ አግኝቶ ፡ የበለጠ ፡ በጋለ ፡ መንፈስ ፡ ተመልሶ ፡ ተዋጋ ። በግራኝ ፡ በኩል ፡ የአዳል ፡ ጦር ፡ በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ሲዋጋ ፡ ከሱማሌ ፡ ያመጣው ፡ ሠራዊት ፡ መባባት ፡ ጀመረ ። በመጀመሪያው ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ መጨረሻ ፡ ትግራዎች ፡ እያየሉ ፡ ሲሄዱ ፡ እስላሞች ፡ እየተዳከሙ ፡ ሄዱ ። ይልቁንም ፡ በ፲ዘር ፡ አድሊ ፡ የተመራው ፡ ጦር ፡ መሸሸ፡በጀመረ ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ሠግቶ ፡ ሸሸቱ ፡ የሸርጥ ፡ ሸምጥ ፡ እንዳይሆንበት ፡ ድንኳኑን ፡ ከጦሩ ፡ ሚያ ፡ በስተ ፡ ጀርባ ፡ ተክሎ ፡ ሸሸተኞቹን ፡ ለግቆም ፡ ተከላከለ ። በግጥሥቱ ፡ ግራኝና ፡ የሱሼኽ ፡ አቡባከር ፡ አርቼግ ፡ የተባለው ፡ ሰባኪ ፡ ወዴት ፡ ነው ፡ የምትሸሹት ፡ በክርስቲያን ፡ አገር ፡ እንብርት ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ገባችሁ ፡ አትረዱም ፡ ወይ ፡ የሸሻችሁ ፡ እንደሆን ፡ ታልቃላችሁ ። ሰንት ፡ ጊዜ ፡ በእግዚአብሔር ፡

ፈቃድ ፡ እንስተኛ ፡ ጦር ፡ የሚበዛውን ፡ ሲያሸንፍ ፡ ታይቷል ። እያሉ ፡ ዙረው ፡ ሲሰብኩና ፡ የሚሸሸውን ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ግንባር ፡ መልሰው ፡ ሲያዋጉት ፡ ዋሉ ። ሆኖም ፡ በእስላሞች ፡ መካከል ፡ እልቂትና ፡ ቊስለኛ ፡ በመብዛቱ ፡ በሁለተኛው ፡ ቀን ፡ መጨረሻ ፡ ግማሾቹ ፡ ሰማዎች ፡ ሌሊቱን ፡ ከድተው ፡ ወደ ፡ ንጉሡ ፡ ጦር ፡ ሲገቡ ፡ የቀሩት ፡ ተንደው ፡ መሸሸ ፡ ጀመሩ ። በሦስተኛው ፡ ቀን ፡ አጥቢያ ፡ ላይ ፡ ግራኝ ፡ ከእርባ ፡ ጀግኖች ፡ ፈረሰኞችና ፡ ከሃያ ፡ ከማይበልጡ ፡ እግረኞች ፡ ጋራ ብቻ ፡ ቀረ ። የቀረው ፡ ጦር ፡ ተንዶ ፡ ፈተን ፡ ወደ ፡ ጎሳ ፡ መለሰ ። ግራኝም የሸሸቱን ፡ ወረ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ሸሸዎቹን ፡ ለማቆም ፡ ሸሸታዎቹ ፡ እንዲገደሉ ፡ አዞ ፡ ኤሚር ፡ ዓሊንና ፡ ቢዘር ፡ ኑር ፡ ቢንም ፡ ኢብራሂምን ፡ እንዲከታተሉ ፡ ላካቸው ። ኤሚር ፡ ዓሊና ፡ ቢዘር ፡ ኑር ፡ የሚሸሸውን ። የሰማሌ ፡ ጦር ፡ ተከታትለው ፡ ለማቆም ፡ ቻሉ ። ግራኝ ፡ ከደረሰባቸው ፡ በጎሳ የሸሸት ፡ ወገን ፡ ርስ ፡ በራሳቸው ፡ ያስከፋን ፡ ያኛው ፡ ጉሣነው ፡ እያሉ ፡ እንዴ ፡ ሌላውን ፡ አሳጣ ፡ ግራኝ ፡ ግን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ አብረው ፡ እንዲዋጉ ፡ ካስገነዘቡዋቸው ፡ በጎሳ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ እንደገና ፡ ለሦስት ፡ ከፍሉ ፡ አዘጋጀ ፡ የሰማሌ ፡ ጦር ፡ በቢዘር ፡ አድሊ ፡ ፈንታ ፡ ማታናን ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ አዛዥ ፡ አደረገ ፡ ሐረሰሐ ፡ ከተባለው ፡ ወረዳ ፡ ለተሰበሰበው ፡ ጦር ፡ የአክስቱ ፡ ልጅ ፡ የነበረውን ፡ ሡልጣን ፡ መሐመድን ፡ መሪ ፡ አደረገላቸው ። ከማልላይ ፡ ጉሣ ፡ የመጡትን ፡ ግን ፡ ራሱ ፡ እንዲመራቸው ፡ መደበ ።

በዚህ ፡ ዐይነት ፡ ሠራዊቱን ፡ እንደ ፡ ገና ከአክሳውን ፡ በጎሳ ፡ ግራኝ ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡ አፈግፍን ፡ ከዝቋላ ፡ ተራራ ፡ አጠገብ ፡ ሰፈረ ። እንሆ ፡ በዚህ ፡ ዘመቻ የባዱኪን ፡ ከተማ ፡ አጥቅቶ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኑን ፡ ለማቃጠል ፡ የተደረገው ፡ ጦርነት ፡ በግራኝ ፡ ድል ፡ መሆን ፡ አለቀ ። ክርስቲያኖች ፡ ግን ፡ ከድል ፡ አድራጊነት የሚገባቸውን ፡ ፍሬ ፡ አላገኙም ። የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሲሸሸ ፡ አታለው ፡ ወጥመድ ፡ አግብተው ፡ ሊፈጁን ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ በእውነት ስተሸንፈው ፡ አይደለም ፡ እያሉ ፡ በመከራከር ፡ ተከታትለው ፡ የሚሸሸውን ፡ ጦር ፡ ከማጥቃት ፡ ራሳቸውን ፡ እገዱ ። ይልቁንም ፡ በጦርነቱ ፡ ጊዜ ፡ የትግራ ፡ ጦር ፡ ሲዋጋ ከባዱኪ ከተማ ፡ ላይ ወጡ ፡ እንደ ፡ ምስክር ፡ ቀመው ያዩ ፡ ደገልሐንና ፡ እስማን ፡ ንጉሠ ነገ

ሥቱ ፡ ባዱኪ ፡ የሚደርሱት ፡ ነገ ፡ ነውና ፡ ሳንማከር ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ ማሳደድ ፡ ስሕተት ፡ ይሆናል ፡ በማለት ፡ ተከራከሩ ። ግራኝው ደ ፡ ዝቋላ ፡ ሲጓዝ ፡ ተከታትለው ፡ መንገዱን ፡ ለማቋረጥ ፡ የሞከሩ ፡ [የ] ፡ የሚሆኑ ፡ የሚያ ፡ ቀስተኞች ፡ ብቻ ፡ ነበሩ ። እነዚህ ፡ ከግራኝ ፡ ጦር ፡ ቀድመው ፡ እንድ ፡ ተራራ ፡ ይዘው ፡ ለማቋረጥ ፡ ሞከሩ ። ነገር ፡ ግን ፡ ከኋላቸው ፡ የደገፋቸው ፡ ጦር ፡ ባለመኖሩ ፡ እስላሞች ፡ ከበው ፡ ፈጃዋቸው ። አሊቃቸውም ፡ ተማርኮ ፡ ከግራኝ ፡ ፊት ፡ ተወስዶ ፡ ተገደለ ። ስለዚህም ፡ እጹ ፡ የሐንስ ፡ ደርቡሽን ፡ ድል ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ በንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ መሞት ፡ ምክንያት ፡ የሚሸሸውን ፡ ጦር ፡ እሳዶ ፡ እንደማጥቃት ፡ ሠራዊቱ ወደ ፡ ኋላ ፡ በመመለሱ ፡ የድሉ ፡ ፍሬ ፡ እንደባከነ ፡ ሁሉ ፡ ባዱኪም ፡ ላይ ፡ ስንት ፡ ጀግናዎች ፡ ሕይወታቸውን ፡ የሰጡበት ፡ ድል ፡ ፍሬ ፡ ሳያገኝ ፡ ቀረ ። ባዱኪ ፡ ላይ ፡ የጦር ፡ አለቆቹ ፡ በየራሳቸው የመሰላቸውን ፡ ሐሳብ ፡ ተከተሉ ፡ እንጂ ፡ ለሁሉም ፡ ጠቅላይ ፡ አዛዥ ፡ ሆኖ ፡ የሚመራ ፡ እንድ ፡ አሊቃ ፡ የነበራቸው ፡ አይመስልም ።

በባዱኪ ፡ ውጊያ ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ሽምብራ ፡ ኩሬ ፡ ላይ ፡ ያዋጋቸው ፡ የቱርክና ፡ የሀረብ ፡ ነፍጠኞች ፡ የነበሩት ፡ አይመስልም ። አለዚያ ፡ በጭንቁ ፡ ሰዓት ፡ ላይ ፡ ነፍጠኞቹ ፡ እንዲገጥሙ ፡ ባደረገ ፡ ነበር ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ በውጊያው ፡ ማግስት ፡ ግራኝ ፡ ዝቋላ ፡ አጠገብ ፡ ሰፍሮ ፡ ሠራዊቱ ፡ እንዲያገግም ፤ ነፍጠኞቹ ፡ እንዲደርሱለትና ፡ የሚከተለውን ፡ የውጊያ ፡ ሀቅድ ፡ እንዲዘጋጅ ፡ ጊዜ ፡ ተሰጠው ። በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያውያን በኩል ፡ ያገኙት ፡ ድል ፡ በመክሸፉ ፡ የሚከተሉት ፡ ጦርነት ፡ ግራኝ ፡ በምን ፡ አኳኝ ፡ እንደ ፡ ተጠቀመበት ፡ በሚከተሉት ፡ ምዕራፎች ፡ ይተረካል ።

ምዕራፍ ፡ ፲ ።

ታላቁ ፡ የሽምብራ ፡ ኩሬ ፡ ድል ፡

ከባዱኪ ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ከዝቋላ ፡ አጠገብ ፡ ውሎ ፡ አድርጎ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ በተሻለ አኳኝ ፡ አደረጀ ። በነዚህም ፡ ቀኖች ፡ ውስጥ ፡ የንጉሡ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ እንደተከታተለው ፡ ሳያውቅ ፡ አልቀ

ያጠቃ፡ ትእዛዝ፡ ተሰጠ። በገጉሠ፡ ነገሥቱ፡ የተመራው፡ አራተኛው፡ ከፍል፡ ለሦስቱ፡ ከፍሎች፡ ደጀን፡ ሁኖ፡ ለተዳከመው፡ ርዳታ፡ እንዲያደርግ፡ ሁኖ፡ ተደራጀ።

ግራኝ፡ በበኩሉ፡ ሠራዊቱን፡ ለሦስት፡ ከፍሎ፡ በግራ፡ በመካከልና፡ በቀኝ፡ እንዲሰለፉ፡ አደረጋቸው። የግራኝ፡ የእክስቱ፡ ልጅ፡ የነበረው፡ ሠልጣን፡ መሐመድ፡ የመራው፡ የሐርላን፡ ጉሣ፡ ጦር፡ በስተ፡ ቀኝ፡ ተሰለፈ። ግራኝ፡ ራሱ፡ የመራቸው፡ ስመ፡ ጥሩ፡ የነበሩ፡ ፈረሰኞች፡ ፪፻፡ የቱርክ፡ ንፍጠኞችና፡ ፭፻፡ ምርጥ፡ እግረኞች፡ መካከል፡ ላይ፡ ተሰለፉ። እህመድ፡ ጸረ፡ የተባለው፡ የጦር፡ አሊቃ፡ የመሪቸው፡ ጸረ፡ መርጃያ፡ ግሪ፡ ሐርቲና፡ ግይት፡ ከሚባሉት፡ የሱማሌ፡ ጉሣዎች፡ የተመለሙለት፡ ወታደሮች፡ ከግራኝ፡ በስተ፡ ግራ፡ ተሰለፈ።

የወጊያው፡ ድርጅት፡ በዚህ፡ አኳኋን፡ ከተሰናዳ፡ በኋላ፡ መጋቢት፡ ፫፡ ቀን፡ ፲፭፻፳፩፡ ዓ.ም፡ በአፍሪካ፡ ውስጥ፡ በዘመኑ፡ ከፍ፡ ያለ፡ ጎይል፡ የነበሩቸው፡ ሁለቱ፡ የጦር፡ ሠራዊቶች፡ ቀኑ፡ መነጋጋት፡ ሲጀምር፡ ግዴታ፡ ለግዴታ፡ ተያዩ። ፀሐይ፡ ሞቅ፡ ሞቅ፡ ማለት፡ ስትጀምር፡ የክርስቲያን፡ ጦር፡ ሠራዊት፡ ታጥቆ፡ ጠላቱን፡ ለማጥቃት፡ በሰልፍ፡ ጉዞውን፡ ጀመረ። የግንባሩን፡ ሠራዊት፡ ከመሩት፡ የትግራ፡ አርበኞች፡ መካከል፡ በልጋክና፡ ርቢል፡ ሹም፡ ሸረ፡ ሹም፡ እጋሚ፡ ሹም፡ ጸለምት፡ ዋግ፡ ሥዩም፡ እዮኤልና፡ ልቁበ፡ ሚካኤል፡ ጥሩር፡ ለብሰው፡ የብረት፡ ቆብ፡ ደፍተው፡ ዐረብ፡ ድጋጉላዎች፡ ላይ፡ እንደ፡ ሆኑ፡ የጧት፡ ፀሐይ፡ ራራ፡ ስታጸራራባቸው፡ ብርሃን፡ እንደ፡ ነካው፡ መስተዋት፡ እንጸባርቀው፡ ይታዩ፡ ነበር። ጉዞው፡ እንደ፡ ቀጠለ፡ የጧት፡ ፀሐይ፡ ከአድማሷ፡ ላይ፡ ከፍ፡ ከፍ፡ እያለች፡ ሄደች። የገጉሠ፡ ነገሥት፡ ሠራዊት፡ በሚንገበት፡ በኩል፡ በሰማይ፡ ላይ፡ የሚንገበው፡ ደመናዎች፡ አልፈው፡ አልፈው፡ እንደ፡ ጸንጥላ፡ ሠራዊቱን፡ ከፀሐይ፡ ሲከልሉ፡ ታዩ።

የሠራዊቱ፡ ብዛትና፡ የመሪዎቹ፡ ጀግንነት፡ የእስላምን፡ ሠራዊት፡ ልብ፡ ትር፡ ትር፡ ማሰኘቱ፡ አልቀረም። አሕመድ፡ አብራሂም፡ ግን፡ በልቡ፡ ቂራጥነትና፡ በነፍሶቹ፡ ተመክቶ፡ ይህን፡ መፃት፡ የሆነ፡ ሠራዊት፡ ሳያወላውል፡ ለመግጠም፡ ተዘጋጅቶ፡ ቂየ። ከብዙ፡

ዓመታት ፡ ጀምረው ፡ ለዚህች ፡ ቀን ፡ ሲሰናጹ ፡ የቂዩት ፡ ሁለቱ ፡ ተቃራኒ ፡ ወገኖች ፡ ዐትም ፡ ለዐትም ፡ የሚፈታተኑባት ፡ ሰዓት ፡ እየተቃረበች ፡ ሄደች ። የጦር ፡ ሠራዊቷ ፡ ከናዖድ ፡ እስከ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ያደረገው ፡ ድርጅት ፡ ከእስላም ፡ ጦር ፡ ለመከላከል ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘብ ፡ በጎንፈለ ፡ መንፈስ ፡ ተግባሩን ፡ ለመፈጸም ፡ የጉጉሡ ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ጠላቱ ፡ ገሠገሠ ።

እነሆ ፡ በዚህች ፡ በዕድለ ፡ ቢስ ፡ ቀን ፡ ከጧቱ ፡ በ፻ ፡ ሰዓት ፡ ሁለቱ ፡ ተቃራኒ ፡ ሠራዊቶች ፡ በመብረት ፡ እንደተጫኑ ፡ ደመናዎች ፡ ተጋጩ ። የትግራ ፡ ፈረሰኞች ፡ በጠላት ፡ ግንባር ፡ እንደ ፡ ናዳ ፡ እየተወረወሩ ፡ በኃይል ፡ መቼት ፡ በቀኝና ፡ በግራ ፡ የተሰለፉት ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊቶችም ፡ እከታትለው ፡ በየገንባራቸው ፡ የተሰለፉትን ፡ እስላሞች ፡ በጠንከረ ፡ አኳኋን ፡ ማጥቃትን ፡ ጀመሩ ። ከሁለቱም ፡ ወገን ፡ ጀግናዎቹ ፡ ተቀላቅለው ፡ በጦር ፡ ጨበጣና ፡ በጉራዬ ፡ መጋደል ፡ ቀጠሉ ። ቀስተኞቹም ፡ የተኩሷቸው ፡ ፍላጾች ፡ ከብዛታቸው ፡ የተነሣ ፡ አየሩን ፡ ሞልተው ፡ እንደ ፡ እንበጣ ፡ መንጋ፤ የቀኑን ፡ ብርሃን ፡ አጨለሙት ። የሾተል ፡ ኳኳቲ ፡ የነፍጦችና ፡ የመድፎች ፡ እርምታ ፡ እንደ ፡ ነጉድጓድ ፡ አጓራ ። የፈረሶች ፡ ኮቲ ፡ ያስነሣው ፡ አቧራ ፡ ወደ ፡ ሰማይ ፡ ተበትኖ ፡ እንደ ፡ ደመና ፡ ፀሐይቷን ፡ ጋረዳት ። በወጊያው ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ የጉጉሡ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ አሸናፊ ፡ መስሎ ፡ ይታይ ፡ ነበር ።

በግራ ፡ የተሰለፈው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ የአሕመድ ፡ ኢብራሂምን ፡ የሱማሌ ፡ ሠራዊት ፡ ደጋገሞ ፡ በማጥቃት ፡ እንገላታቸው ። ከጥቂት ፡ ጊዜ ፡ በኋላም ፡ ሱማሌዎቹ ፡ በፍርሃት ፡ መሸሸ ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ የጉጉሡ ፡ ሠራዊት ፡ ተከታትሎ ፡ ታላቅ ፡ ጉዳት ፡ አደረገባቸው ። በቀኙ ፡ በኩል ፡ የተሰለፈውም ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ በኃይል ፡ ተጠቃበት ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ አሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ድንኳኑን ፡ አስተክሎ ፡ ወታደሮቹን ፡ በመቂጠብ ፡ ከቦታው ፡ ሳይላወስ ፡ መከላከሉን ፡ ቀጠለ ። ከጦሩ ፡ ሜዳ ፡ የሸሹትን ፡ ሱማሌዎች ፡ ለመመለስ ፡ ግራኝ ፡ ቃዲዎችን ፡ ልኮ ፡ ለጀሐድ ፡ ጦርነት ፡ ለምትሞቱት ፡ ገነት ፡ በርዋን ፡ ከፍታ ፡ ትጠብቃችኋለች ። የሸሻችሁ ፡ እንደሆነ ፡ ከገሃነመ ፡ እሳት ፡ ትወድቃላችሁና ፡ ከገነት ፡ ነው ፡ ወይ ፡ የምትሸሹት ፡ እያሰኘ ፡ አሰበከ ። ውጊያው ፡ እንደቀጠለ ፡ የሸሹት ፡ ሱማሌዎች ፡ ግራኝ ፡ በመራው ፡ ግንባር ፡ የእስላም ፡

ወታደሮች፡ ጨከነው፡ በመዋጋት፡ በታቸውን፡ አለመልቀቃቸውን፡ በተመለከቱ፡ ጊዜ፡ ወደ፡ ውጊያው፡ መመለስ፡ ጀመሩ። ሽሽታዎቹ፡ ወደ፡ ጦር፡ ሚዳ፡ መመለስ፡ በጀመሩ፡ ጊዜ፡ ውጊያው፡ እንደገና፡ ተፋፋመ። ቀጥሉም፡ ነፍጠኞቹ፡ ወደ፡ ውጊያው፡ ግንባር፡ ቀድመው፡ በተኮሱ፡ እርምታ፡ የክርስቲያንን፡ ሠራዊት፡ እንዲያጠቁ፡ ግራኝ፡ አዘዘ። ቱርኮችም፡ የኢትዮጵያን፡ የጦር፡ መሪዎች፡ መራርጠው፡ አረረቸውን፡ እንደ፡ በረዶ፡ አዘነቡባቸው። የክርስቲያን፡ ሠራዊት፡ ግን፡ ነፍጥ፡ ሰላልነበረው፡ ተኮሱን፡ ለመመለስ፡ አልቻሉም። በዚህ፡ አኳኋን፡ ቱርኮች፡ የንጉሡን፡ ጦር፡ መሪዎች፡ ከረረሳቸው፡ አራገፏቸው። በግንባር፡ ላይ፡ የሚዋጉትን፡ ወታደሮች፡ ለመርዳት፡ ከደጀኑ፡ ወደ፡ ፊት፡ በሚንቀሳቀሱት፡ የክርስቲያን፡ ወታደሮች፡ ላይ፡ የቱርክ፡ መድፎች፡ ብርቁ፡ ጉዳት፡ እደረሱባቸው። ይህም፡ ጉዳት፡ ከተጣለባቸው፡ በኋላ፡ የንጉሡ፡ ወታደሮች፡ የጦር፡ መሪዎች፡ ሳይኖሩዋቸው፡ በጀግንነት፡ ተዋጉ። ውጊያው፡ እንደ፡ ቀጠለ፡ በሁለቱም፡ ወገኖች፡ ላይ፡ ታላቅ፡ እልቂት፡ ደረሰ፤ በግያውቁት፡ የእሳት፡ መሣሪያዎች፡ የተጠቁት፡ የክርስቲያን፡ ወታደሮች፡ ፈታቸውን፡ መመለስ፡ ጀመሩ። ከቀትር፡ በኋላ፡ ይ፡ ሰዓት፡ ላይ፡ ሠራዊቱ፡ እንዲያፈገፍግ፡ ትእዛዝ፡ በተሰጠ፡ ጊዜ፡ እስላሞቹ፡ ተራቸውን፡ እየተከታተሉ፡ የክርስቲያን፡ ወገን፡ ከሆኑት፡ ብዙዎቹን፡ ገደሉ።

ግራኝ፡ በዚህ፡ አኳኋን፡ ታላቁን፡ የሽምብራ፡ ነፍ፡ ድል፡ አገኘ። ከጦሩ፡ ግንባር፡ ላይ፡ ከወደቁት፡ ከታላላቅ፡ ጀግኖች፡ መካከል፡ ራሱ፡ አምዴ፡ በልጋለዳ፡ ሩቤል፡ ዐቃቤ፡ ሚካኤል፡ ኢዮኤል፡ ሹም፡ ሽፌ፡ ሹም፡ አጋሜ፡ ሹም፡ ጸለምትና፡ ጥግ፡ ሥዩም፡ ነበሩ።

በዚህች፡ ቀን፡ ሽምብራ፡ ነፍ፡ ላይ፡ የሞቱት፡ የኢትዮጵያ፡ ሰዎች፡ ከክርስቲያን፡ ሠራዊት፡ ፲፪፡ ሺሕ፤ ከእስላሞች፡ ከ፮፻፳፭፡ የሚበልጡ፡ ወታደሮችና፡ የጦር፡ መኩንኖች፡ ኖቸው፡ ሲል፡ ታሪክ፡ መዝግቧል። ይህ፡ ሁሉ፡ የኢትዮጵያን፡ ተወላጅ፡ ከጦር፡ ሚዳ፡ ላይ፡ እርስ፡ በርሱ፡ ያስተራረደው፡ የአቶማን፡ ቱርክ፡ እምፒሪያልዝም፡ ለግጉል መስ፡ መሆኑ፡ አይዘነጋም።

ሽምብራ፡ ነፍ፡ የኢትዮጵያ፡ ታሪክ፡ መንገድ፡ የለወጠችበት፡ ቀንና፡ ቦታ፡ ነች። ፲፪፻፳፪፡ ዓ፡ ም፡ ከዛሬ፡ የነጋሚዎች፡ ወገን፡ አልጋው፡

ወደ፡ ሰሎሞን፡ ዘር፡ነጋሢዎች፡ከተዛወረ፡ እንሥቶ፡እስከ፡ ሽምብራ፡ ዙፊ ፡
 ድል ፡ ድረስ ፡ ከዐረብ፡ እገር፡ ተሰደው፡ በደንከሎቹ፡ ላይ፡ ገዢ፡ የሆኑት ፡
 የላድ ፡ እድን ፡ ወገኖች ፡ የያዙዎቻቸውን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ግዛቶች ፡ እስላ
 ቅቆ ፡ በጥንት ፡ ጊዜ ፡ ከነበረበት ፡ ስፋቱ ፡ ለመድረስ ፡ የክርስቲያን ፡ ንጉ
 ሥታት ፡ ድል ፡ ሲያገኙ ፡ ቂይተው ፡ ነበር ።

እጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ከ፲፫፻፳ ፡ እስከ ፡ ፲፫፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡
 ሰይፈ ፡ እርዕድ ፡ ከ፲፫፻፴፭ ፡ እስከ ፡ ፲፫፻፷፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡ ይሴሐቅ ፡
 ከ፲፬፻፳ ፡ እስከ ፡ ፲፬፻፳፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ከ፲፬፻፳፭ ፡
 እስከ ፡ ፲፬፻፶፬ ፡ አስደናቂ ፡ በሆነው ፡ ችሎታቸው ፡ በእስላሞች ፡ ላይ ፡
 ድል፡አግኝተው፡ ጥቂት፡ በጥቂት፡ ሰፊ፡ እገር፡ እስላቅቀዋል ። በሽምብራ ፡
 ዙፊ ፡ ድል ፡ ምክንያት፡ በተከተሉት፡ ዐሥር ፡ ዓመቶች ፡ ውስጥ፡ የድል ፡
 ማድረግ ፡ ዕድል ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ተዛውሮ ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ከእ
 ገር ፡ ወደ፡እገር ፡ ከእውራጃ ፡ ወደ ፡ እውራጃ ፡ እየተዘዋወሩ ፡ በቃጠሉ ፡
 እያጠፉ ፡ የክርስቲያንን ፡ እገሮች ፡ እስከ ፡ ኮቢያ ፡ ድንበር ፡ ድረስ ፡ ወረሩ።
 በ፡ ዚህ ፡ ዘመናት ፡ በክርስቲያን ፡ ሕዝቦች ፡ ላይ ፡ የደረሰው ፡ መከፊና ፡
 ቂንቅ ፡ በጣም ፡ ከባድ ፡ ነበር ። በብዙ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ በክርስቲ
 ያን ፡ ሕዝብ ፡ ድካም ፡ ተሠርተው ፡ በወርቅ ፡ ቅጠልና ፡ በሉል ፡ በከበ
 ሩም ፡ ደንጊያዎች ፡ ተጊጠው ፡ መቅደሶቹ ፡ በሐር ፡ መጉናጸፊያና ፡ ከኮ
 ንስታንቲኖፕል ፡ በተገዙ ፡ ሥጋጃዎች ፡ የተጊጡ ፡ እያሌ ፡ አብያተ ፡ ክር
 ስቲያኖች ፡ ተዘረፉ ። ሕንፃቸውም ፡ ለእሳት ፡ ቃጠሉ ፡ ተሰጡ ። ብዙ ፡
 ትውልድ ፡ የተከላቸው ፡ የወይን ፡ ሐረጎች ፡ የኮከ ፡ የብርቱካን ፡ የሮማን ፡
 ዛፎች ፡ ተነቅለው ፡ እንዲወድሙ ፡ ተደረገ ። በያይነቱ ፡ በምድሪቱ ላይ ፡
 የተገኙ ፡ አታክልቶች ፡ ከሥር ፡ እየተነቀሉ ፡ እንዲደርቁ ፡ ተደረገ ።
 የክርስቲያን ፡ ከብቶች ፡ ወደ ፡ ሱማሌና ፡ ወደ ፡ ዐረብ ፡ እገር ፡ ተነጹ ፡
 ልጆቻቸውና ፡ ሴቶቻቸው ፡ እየተማረኩ ፡ በባርነት ፡ ለቱርኮችና ፡ ለዐረ
 ቦች ፡ ተላኩ ። በዚህ ፡ ሁሉ ፡ መከራ ፡ ላይ ፡ ዝናም ፡ ከሰማይ ፡ መውረ
 ጹን ፡ እቆመ ። ረኃብና ፡ ወረርሺኝ ፡ በሽታ ፡ በክርስቲያን ፡ ምድር ፡ ላይ ፡ ተዘ
 ረጋጉ ። ጸድቅ ፡ ሰዎች ፡ መከራው ፡ ከእግዚአብሔር ፡ እንደተላከባቸው ፡
 ቂርጠው ፡ የሃይማኖታቸውን ፡ ጠላት ፡ መዋጋት ፡ ንስሐ ፡ እንደ ፡ መግባት ፡

ቂጠራ ። መንፈስ ፡ ደካማ ፡ የሆኑ ፡ ሰዎችም ፡ የእስላምን ፡ ሰይፍና ፡ ቃጠሎ ፡ በመፍራት ፡ የመሐመድን ፡ ሃይማኖት ፡ መቀበል ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ።

ይህ ፡ ሁሉ ፡ መፃት ፡ ሲወርድባቸው ፤ የሐረር ፡ እስላሞች ፡ እርስ ፡ በራሳቸው ፡ ተለያይተው ፡ ሲዋጉና ፡ የወላስማ ፡ ሠልጣኖች ፡ ሥልጣን ፡ በተዳከመ ፡ ዘመን ፡ እውራጃውን ፡ እንደመያዝ ፡ በቸልታ ፡ የተመለከቱ ፡ ሰዎች ፡ ለወገኖቻቸው ፡ መከራ ፡ አተረፉ ። የፖርቱጋል ፡ መንግሥት ፡ መልክተኞቹን ፡ ወደ ኢትዮጵያ ፡ በላከ ፡ ጊዜም ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ ለመግዛት ፡ እንደመነጋገር ፡ በዋዛና ፡ በፈዛዛ ጊዜውን ፡ አጥፍተው ፡ የመለሱዋቸው ሰዎች ፡ እገራቱን ፡ ለዚህ ፡ መከራ ፡ ማድረሳቸው ፡ ሳይሰማቸው ፡ አልቀረም ። የሽምብራ ፡ ዙሬ ፡ ድል ፡ ለእስላሞች ፡ የልብ ፡ ልብ ፡ እንደ መስጠቱ ፡ ክርስቲያኖችን ፡ ዐቅም ፡ አሳጣቸው ። ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ በ፲፩፻፶፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሐረርን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ አሮጥች ፡ ገዘሉ ፡ በተባለው ፡ የጦር ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ እስከ ፡ ፈጃበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ የማጥቃቱ ፡ ፈንታ ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ዙሮ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ተከላካይ ፡ ሁነው ፡ እንደቋቋሙ ፡ በሚከተሉት ፡ ምዕራፎች ፡ ውስጥ ፡ ይገለጻሉ ።

ምዕራፍ ፡ ፲፩ ።

ከሽምብራ ፡ ዙሬ ፡ በኋላ ።

በመጋቢት ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፳፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሽምብራ ፡ ዙሬ ፡ ላይ ፡ የተደረገው ፡ ውጊያ ፡ የታሪክን ፡ አቅጣጫ ፡ መለወጡ ፡ ባለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ ተገልጿል ። ግራኝከዚህ ድል ፡ በኋላ ፡ ኢትዮጵያን በሙሉ ፡ ለመውረርና ፡ እገራቱን ፡ ለመያዝ ፡ መቻሉን ፡ ተገነዘበ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በሐረር ፡ የግራኝ ፡ ሥልጣን ፡ ገና ፡ ሥር ፡ ባለመያዙ ፡ ከሽምብራ ፡ ዙሬ ፡ በኋላ ፡ ጦርነቱን ፡ እንደመቀጠል ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ተመልሶ ፡ መሄድ ፡ ግዴታ ፡ ሆነ በትሽምብራ ዙሬው ጊያ ላይ ብዙ የግራኝ ወታደሮች ከመቀሰላቸው ሌላ የሱማሌ ወታደሮች በምርኮ ታላቅ ሀብት ከሰበሰቡ በኋላ ለረመዳን ወር ወደ እገራቸው መመለስን ፈልገው ግራኝን ስለ አስቸገሩት ሥልጣኑን ለማረጋገጥና ሠራዊቱንም ለማሳረፍ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ መመለስ ፡ እስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። በመሣሪያ ፡ ብልጫ ፡ ብቻ ፡ ሽምብራ ፡ ዙሬ ፡ ላይ ፡ የተገኘው ድል ፡ የገገሠ ፡ ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ ታላቅ ፡

መሆኑንና ፡ ከዚህም ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቀጥሮ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ጦር ፡ ለማስከተት ፡ እንደሚችል ፡ ግራኝን ፡ ከመሰለ ፡ መሪ ፡ የተሰወረ ፡ ነገር ፡ አልነበረም ። ስለዚህ ፡ ለሚከተለው ፡ ዘመቻ ፡ የመሳሪያውን ፡ ብልጫ ፡ የበለጠ ፡ ከፍ ፡ ለማድረግ ፡ እሰበ ። መሳሪያ ፡ በማቀበል ፡ የሚረዱት ፡ ቱርኮችና ፡ ዐረቦች ፡ ከዘረፉው ፡ ድርሻ ፡ ስለሚጠብቁ ፡ መሳሪያውን ፡ ለመግዛትና ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ ከመዝመቱ ፡ እስቀድሞ ፡ ደዋሮንና ፡ ባሌን ፡ ለመዝረፍ ፡ ዐቅዶ ።

በሐምሌ ፡ ወር ፡ ፲፩፻፳፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ ጦሩን ፡ እንደ፡ገና ፡ እስከትቶ ፡ ደዋሮ ፡ ላይ ፡ ዘመተ ፡ በዚህን ፡ ጊዜ ፡ ከደዋሮ ፡ ወረዳዎች ፡ መካከል ፡ ያንዱ ፡ ገዢ ፡ የሆነ ፡ ራጂህ ፡ የተባለ ፡ እስላም ፡ ታማኝ ፡ በመሆኑ ፡ ምክንያት ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ አግራቱን ፡ እንዲገዛ ፡ የሾሙት ፡ ሰው ፡ ነበር ። ራጂህ ፡ ግራኝ ፡ ማየሉን ፡ ተመልክቶ ፡ እንደ፡ገና ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ላይ ፡ ሸፍቶ ፡ ለግራኝ ፡ ገባለት ። ስለዚህ ፡ በግራኝና ፡ በቪዘር ፡ ኑር ፡ የተመራው ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ በራጂህ ፡ ጠቋሚነት ፡ ደዋሮን ፡ በቀላሉ ፡ ለመውረር ፡ ቻለ ። ከደዋሮም ፡ ዘረፉ ፡ ቀጥሮ ፡ የሌለው ፡ ሀብት ፡ በምርኮ ፡ እግራኝ ፡ እጅ ፡ ገባ ።

ግራኝ ፡ ወደ ፡ ደዋሮ ፡ በዘመተ ፡ ጊዜ ፡ ከተማ ፡ ለቆ ፡ መሄዱን ፡ ምክንያት ፡ በማድረግ ፡ የሐረር ፡ ሡልጣን ፡ አማር ፡ ድን ፡ ከግራኝ ፡ ለመገላገል ፡ ቁርጠ ፡ ኢማሙ ፡ ዘርፎ ፡ ሐረር ፡ የተዋቸውን ፡ ፈረሶችንና ፡ ሌሎችንም ፡ የምርኮ ፡ ዕቃዎች ፡ እጅ ፡ እደረገ ። ግራኝ ፡ በዚህ ፡ በምንተርከው ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የሕዝባዊ ፡ ወገን ፡ መሪና ፡ ኢማም ፡ ነበር ፡ እንጂ ፡ ሕጋዊው ፡ የሐረር ፡ ሡልጣን ፡ አማር ፡ ድን ፡ ነበር ። የግራኝ ፡ ስሙ ፡ ጥሩነትና ፡ በሕዝብ ፡ ፊት ፡ ሞገስ ፡ ማግኘት ፡ ለአማር ፡ ድን ፡ የሚያስፈራ ፡ መሆኑን ፡ ሡልጣኑ ፡ በበኩሉ ፡ ተገንዝቦታል ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከሸምብራዛፊ ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ አዝማች ፡ ፋኑኤል፡ያለውን፡የጦር፡ መሪ፡ከብርቱ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ደዋሮ ፡ ልኮ፡ከአማር ፡ ድን ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ በማድረግ ፡ ከሁለቱ ፡ ጣውንት ፡ ጠብ ፡ መጠቀም ፡ በቻለ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ፊት ፡ እንደተባለው ፡ ሁሉ ፡ በሐረር ፡ ደጃፍ ፡ ላይ ፡ የነበረው ፡ የደዋሮ ፡ ግዛት ፡ ከፊቱ ፡ እንሥቶ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥት ፡

መንግሥት ፡ እንዲያገለግል ፡ አልተዘጋጀም ። እግር ፡ ድን ፡ ከሐረር ፡ መኳንንቶች ፡ ጋራ ፡ በግራኝ ፡ ላይ ፡ ካደመ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ከሡልጣን ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ እንዲወጣ ፡ የታዘዘበትን ፡ ደብዳቤ ፡ በአቡባከር ፡ ኤል ፡ አርቼኒ ፡ እጅ ፡ እንዲደርሰው ፡ ላከበት ። ይህ ፡ ደብዳቤ ፡ በደረሰው ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ በበኩሉ ፡ እጁ ፡ ብሎ ፡ የሡልጣኑን ፡ ትእዛዝ ፡ ሲቀበል ፡ ከሱ ፡ ጋራ ፡ ያሉት ፡ መሪዎች ፡ ትእዛዙን ፡ እንዳይቀበሉ ፡ ውስጥ ፡ ለውስጥ ፡ አነጣጥቸው ። እነሱም ፡ ሡልጣኑን ፡ ለመውጋት ፡ ታጥቀው ፡ በገሠገሡበት ፡ ጊዜ ፡ ኢግም ፡ አህመድ ፡ አብሯቸው ፡ ሆኖ ፡ እብሮ ፡ ዘመተ ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ይህ ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ በቀረበ ፡ ጊዜ ፡ ሡልጣኑ ፡ ለመዋጋት ፡ የሚበቃ ፡ ኃይል ፡ ስለአልነበረው ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ እንደ፡ገና ፡ ዕርቅ ፡ ማድረግ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ከዚህ ፡ ዕርቅ ፡ በኋላ ፡ ሡልጣን ፡ እግር ፡ ድን ፡ ለወግ ፡ ገዢ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ቁየ ፡ እንጂ ፡ እውነተኛው ፡ ሥልጣን ፡ ወደ ፡ ግራኝ ፡ እጅ ፡ መተላለፉ ፡ ግልጽ ፡ ነው ።

ኃይሉን ፡ ሐረር ፡ ላይ ፡ ካደላደለ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ በዚያው ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ በባሌ ፡ ላይ ፡ ዘመቻ ፡ አደረገ ። የዚህ ፡ ዘመቻ ፡ ምክንያቶች ፡ ሁለት ፡ ነበሩ ። መጀመሪያ ፡ ሸዋን ፡ ለመውረር ፡ ከመዝመት ፡ አስቀድሞ ፡ ከኢግም፡ጦር፡ፊት ፡ የሚቆም፡ሠራዊት፡አለማገኘቱን ፡ በማሳመንና ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ግዛት ፡ በማሸበር ፡ ሌላ ፡ ድል ፡ ማግኘት ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ስለ ፡ ታየው ፡ ይህ ፡ ድል ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ደካማ ፡ ከሆነበትና ፡ ራት ፡ ባለውና ፡ የጦር ፡ ርዳታ ፡ በማይደርሰው ፡ በባሌ ፡ ወረዳ ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ እንዲሆን ፡ ሲሆን ፡ ሁለተኛ ፡ ለሸዋ ፡ ዘመቻ ፡ የሚያስፈልጉትን ፡ መድፎችና ፡ ተጨማሪ ፡ ነፍሶች ፡ ለመግዛት ፡ እያሉ ፡ ምርኮ ፡ የሚገኘው ፡ በሀብታሙ ፡ በባሌ ፡ ወረዳ ፡ ውስጥ ፡ ስለነበረ ፡ ነው።

ይሁንና ፡ ለወረራው ፡ ምክንያት ፡ መፍጠር ፡ ለኢግሙ ፡ አስፈላጊ ፡ ሁኖ ፡ ታየው ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ግራኝ ፡ ባሌን ፡ በወረረ ፡ ጊዜ ፡ ምርኮ ፡ ለሠራዊቱ ፡ ይበልጥ ፡ ስለ ፡ ጣመው ፡ ይኸ ፡ ዘራፊ ፡ ጦር ፡ በግሥጋሜ ፡ እሞ ፡ ወንዝ ፡ ድረስ ፡ ሄደ ። ከዘረፉትም ፡ ጉጣዎች ፡ መካከል ፡ እንዲ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ በዚሁ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ የምናትትለት ፡ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ነው ። ከወላቡ ፡ ዙሪያ ፡ ሰፍረው ፡ የኖሩትና ፡ ብዙ ፡ ትውልድ ፡ ጦርነት ፡ የሚባል ፡ ነገር ፡ ሳያውቁ ፡ በሰላም ፡ የኖሩት ፡ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ እንደናዳ ፡ ሲጉርፉባቸው ፡

ከምችት ፡ የኑሮ ፡ ውስጥ ፡ በድንገት ፡ ብንን ፡ አሉ ። ወደ ፡ ፈት ፡ እንደ
ምመለከተው ፡ ሁሉ ፤ ይህ ፡ ያንቀላፋው ፡ ጉጣ ፡ በነቃ ፡ ጊዜ ፡
በክርስቲያኖችና ፡ በእስላሞች ፡ መካከል ፡ የቂየውን ፡ ታሪካዊ ፡
ጦርነት ፡ ከፍጻሜ ፡ ያደረሰ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሕዝብ ፡
ታሪክና ፡ ያገሪቱን ፡ ጀግራፊ ፡ ለዋውጦ ፡ እዲስ ፡ ሚሳን ፡ እንደ ፡ ፈጠረ ፡
እንገንዘባለን ።

ግራኝ ፡ ለባሌ ፡ ዘመቻ ፡ መግቢያ ፡ ያደረገው ፡ ምክንያት ፡ ያንዱን ፡
የሱማሌ ፡ ባላባት ፡ መሸፈት ፡ ነበር ። ሐራቡህ ፡ የተባለው ፡ የግራሐን ፡
ጉጣ ፡ ባላባት ፡ እንዱን ፡ የሠልጣን ፡ እማር ፡ ድን ፡ ባለሟል ፡ ገድሎ ፡
ፈረሱንና ፡ ዕቃዎቹን ፡ ስለ ፡ ዘረፈ ፤ ሠልጣኑና ፡ ግራኝ ፡ ይህን ፡ ወንጀለኛ ፡
ለመቅጣት ፡ ዘምተው ፡ ሐሩብህን ፡ ወግተው ፡ ድል ፡ ካደረጉት ፡ በኋላ ፤
ሠልጣኑ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ በተመለሰ ፡ ጊዜ ፤ ግራኝ ፡ ወደ ፡ ባሌ ፡ ለመገ
ሥገሥ ፡ ወሰነ ።

የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ አስታጥቆ ፡ ከዶድ ፡ ከምትባል ፡ ከሱማሌ ፡
ከተማ ፡ ጉዞ ፡ አድርጎ ፡ ጀልባ ፡ ከምትባል ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ሰፈረ ። ከዚ
ያም ፡ ሐሻፖብን ፡ ራቂ ፡ በሚባል ፡ ሸሪፍ ፡ ርዳታ ፡ ለዘመቻው ፡ የሚያስፈልገ
ውን ፡ ሥንቅ ፡ ለወታደሮቹ ፡ ካጠራቀመላቸው ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ባሌ ፡ ጉዞ ፡
ቀጠለ ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ ባሌ ፡ ያዛዥ ፡ ደገልሐን ፡ ግዛት ፡ ነበር ። ነገር ፡
ግን ፡ ደገልሐን ፡ ከጉሙ ፡ ነገሥቱ ፡ ዘንድ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ባሌን ፡ እንደራሴ
ሆኖ ፡ ሲገዛ ፡ የቂየው ፡ ሶኳር ፡ የሚባል ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ ነበር ። ከርሱም ፡
ጋራ ፡ የእስላም ፡ ሃይማኖቱን ፡ ለቆ ፡ ከክርስቲያን ፡ የሆነ ፡ ተክለ ፡ ሃይ
ማኖት ፡ የሚባል ፡ ሰው ፡ ነበር ። ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ ከድቶ ፡ ለገጉው ፡
ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ የገባ ፡ በመሆኑ ፡ ግራኝ ፡ በዚህ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡
ቂም ፡ ይዞ ፡ ነበርና ፡ በሰላዮች ፡ እማካይ ፡ ያለበትን ፡ በታካወቀ ፡ በኋላ ፤
ወታደሮቹ ፡ አደጋ ፡ ጥለው ፡ እንዲግርኩት ፡ ምርጥ ፡ ጦር ፡ ላከበት ።
ያደጋ ፡ መጣሉ ፡ ሥራ ፡ ያለብዙ ፡ ችግር ፡ ተፈጸመ ። ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡
በገዛ ፡ ግቢው ፡ ውስጥ ፡ ሳያስበው ፡ ተክለ ፡ ተያዘ ።

እማም ፡ አህመድ ፡ ባሌ ፡ ላይ ፡ በዘመተ ፡ ጊዜ ፡ ከመጀመሪያው ፡ ላይ ፡
ጦሩን ፡ ለሁለት ፡ ከፍሎ ፡ እንዱ ፡ ሠራዊት ፡ በራሱ ፤ ሁለተኛውን ፡ ለው
ራሌ ፡ አቡኢ ፡ በተባለው ፡ እንዲመራ ፡ አደረገ ። ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡

ከተማሪክ ፡ በኋላ ፡ ግን ፡ እንዲሁ ፡ ጦር ፡ ከፍል ፡ ኤሚር ፡ ዘሐሩ ፡ ቡድ ፡ መሐመድ ፡ የተባለው ፡ የእግቱ ፡ ልጅ ፡ እንዲመራ ፡ አድርጎ ፡ የባሌን ፡ ወረዳዎች ፡ እስከወረረ ። ይህ ፡ በየጊዜው ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ መለዋወጥ ፡ ሐሳብ ፡ በግራኝ ፡ ዘንድ ፡ ደጋግሞ ፡ የታየ ፡ ነገር ፡ ነው ። ግራኝ ፡ ወደ ፊት ፡ የሚመለከት ፡ መሪ ፡ በመሆኑ ፡ ለሠራዊቱ ፡ እመራር ፡ በጥቂቶች ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ ብቻ ፡ መተማመን ፡ አልፈለገም ። ይልቁምን ፡ በባሌ ፡ ዘመቻ ፡ ጊዜ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በሙሉ ፡ የመውረር ፡ ሐሳብ ፡ በሐሳቡ ፡ ውስጥ ፡ ሥር ፡ ሰዶ ፡ ነበርና ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ግዛት ፡ የሚያከል ፡ ሰፊ ፡ አገር ፡ ቊጥራቸው ፡ በተወሰነ ፡ መሪዎች ፡ መያዝ ፡ እንደማይቻል ፡ ስለ ፡ ተገንዘበ ፡ ለጦር ፡ መኮንኖች ፡ በየጊዜው ፡ አፈራርቆ ፡ የመሪነትን ፡ ፋንታ ፡ እየሰጣቸው ፡ የወደፊት ፡ ጀጌሎችን ፡ ለመምረጥ ፡ እንዲችሉ ፡ አደረገ ። እነዚህ ፡ ሁለቱ ፡ ዘመቻዎች ፡ በእውነቱ ፡ የሀብት ፡ መሰብሰቢያና ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ መለማመጃ ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ግልጽ ፡ ነው ።

እዛኹ ፡ ደገልሐን ፡ ባሌ ፡ ውስጥ ፡ ትቶዋቸው ፡ የሄደ ፡ የጦር ፡ ሹማ ሦት ፡ ለግዛትዋ ፡ ሊከላከሉለት፤ ስለ ፡ አልቻሉ ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ ከፋፍሎ ፡ በቀኝም ፡ በግራም ፡ አገሪቱን ፡ ወረረ ። ቃጠሎውና ፡ ወረራው ፡ ሆኪ ፡ ወንዝ ፡ ድረስ ፡ ሲዘረጋጋ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ብርቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ እሳጋጠመውም ። ስለዚህ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡ አገሩ ፡ ለመመለስ ፡ የሚችለውን ፡ ሀብትና ፡ ሰዎች ፡ መንዳት ፡ የሚቻለውን ፡ ያህል ፡ ከብት ፡ አጠራትሞ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ለመመለስ ፡ ተጓዘ ። ከዘመቻው ፡ መልስ ፡ ላይ ፡ አገራውና ፡ ቊጥራቸው ፡ ያልታወቀ ፡ ወታደሮች ፡ ምርኮውን ፡ ለማስጣል ፡ በአንድ ፡ አንድ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ እያደፈጡ ፡ በግራኝ ፡ ጦር ፡ ላይ ፡ እደጋ ፡ ጥለው ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ የደረጀውና ፡ በደንብ ፡ የተከናወነው ፡ የኢማም ፡ እህመድ ፡ ሠራዊት ፡ ይህን ፡ በመሰለ ፡ እደጋ ፡ የሚበገር ፡ ባለመሆኑ ፡ ምርኮውን ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ተመለሰ ። እነሆ ፡ ግራኝ ፡ ወደ ፡ ባሌ ፡ ለመዘመት ፡ ባሰበ ፡ ጊዜ ፡ የወጣነው ፡ ሐሳብ ፡ በሙሉ ፡ ተፈጸመለት ።

በባሌ ፡ ወረዳ ፡ ውስጥ ፡ የሚቃወመው ፡ የጳርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት፤ ባለመገኘቱ ፡ ግራኝ ያገኘው ፡ ድል ፡ ዝና ፡ ፋት ፡ ድረስ ተሰማ ። የግራኝን ፡ ስም ፡ ግንዛት ፡ ብቻ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ያሸብራት ፡ ጀመርኩ ባሌ ፡ የሰበሰበውም ፡ ምርኮ ፡ የጦር ፡ አለቆቹንና ፡ ወታደሮቹን ፡ ከግበልጸገም ፡ ሌላ ፡

ነፍጦችና ፡ መድፎች ፡ ከቱርክ ፡ ፓሻ ፡ የሚገዛበት ፡ ሀብት ፡ እስገንለት ፡ ወዲያው ፡ ሐረር ፡ እንደ ፡ ደረሰ ፡ ወደ ፡ ዘይላ ፡ ልኮ ፡ የብረት ፡ ልብስ ፡ ጉራ ደዎች ፡ ነፍጦችና ፡ ሰባት ፡ መድፎች ፡ እስገንዝቶ ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ ለመዝ መት ፡ መሰናጻት ፡ ጀመረ ። እህመድ ፡ ግራኝ ፡ ለዚህ ፡ ዘመቻ ፡ ሲሰናጻ ፡ እንደቀድሞው ፡ ወሮ ፡ ለመመለስ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፤ ኢትዮጵያን ፡ በሙሉ ፡ እስገብር ፡ ለመግዛት ፡ እሳቡ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ምኞቱ ፡ እስኪፈጸምለት ፡ ድረስ ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ እንዳይመለስ ፡ መሐላ ፡ አደረገ ፡ ይባላል። እንደሚ ታወሰው ፡ ሽምብራ ፡ ነገራ ፡ ላይ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የመራውን ፡ ታላቅ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ በማድረግ ፡ በእገሩ ፡ ሰዎች ፡ ፈት ፡ ሞገስ ፡ እግኝቷል ። እገሩም ፡ በገባ ፡ ጊዜ ፡ የሠልጣን ፡ አማር ፡ ዲንን ፡ እጅ ፡ ጠምዞ ፡ ፈቃዱን ፡ ማስፈጸሙ ፡ ለእስላም ፡ ሕዝብ ፡ እርሱ ፡ እንጂ ፡ ሌላ ፡ መሪ ፡ እንደሌላቸው ፡ አሰረድቷል ። ከባሌ ፡ ያጠራቀመው ፡ ሀብት ፡ ለጦር ፡ ሠራዊቱ የሚያስፈልገውን ፡ መሣሪያ ፡ ይልቁንም ፡ መድፎች ፡ ግዛለት ። በዚህ ፡ ሁሉ ፡ ምክንያት ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለመግዛት ፡ ቢመኝ ፡ የሚገርም ፡ ነገር ፡ አልነበረም ።

ምዕራፍ ፡ ፲፪ ።

በሸዋ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ተደረገ ፡ ወረራ ።

(የእንጾኪያ ፡ ውጊያ) ።

በ፲፭፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መጨረሻ ፡ ግራኝ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በሙሉ ፡ ለመ ያዝና ፡ ለማስለም ፡ ያቀደው ፡ ሐሳብ ፡ የሚፈጸምበት ፡ ጊዜ ፡ መድረሱ ፡ ታየው ። ከዐረብ ፡ እገሮችና ፡ ከቱርኮች ፡ የገዛቸው ፡ መድፎችና ፡ ሌሎችም ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ ከመድፈኞችና ፡ ከነፍጠኞች ፡ ጋራ ፡ ከከተማው ፡ ደረሱለት ። ለዘመቻው ፡ የሚያስፈልገውን ፡ የወታደር ፡ ሥንቅ ፡ ከሱ ማሌ ፡ ባላገሮች ፡ ለመሰብሰብ ፡ ቻለ ። ከራሱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ሌላ ፡ ከሱማሌ ፡ ጉሣዎች ፡ መካከል ፡ ፳፻ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ፲ ፡ ፪ሕ ፡ እግረኞች ፡ ካስከተተ ፡ በኋላ ፡ በጥር ፡ ወር ፡ ዘመተ ።

ግራኝ ፡ የሐረርን ፡ ከተማ ፡ ለቅቆ ፡ ወደ ፡ ደጋው ፡ ጉዞ ፡ ሲጀምር ፡ ዳይር ፡ ከምትባል ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ሰፈረ ። ከዚያም ፡ ውሎ ፡ እድርሳን ፡ ከየጉሣው ፡ የዘ መቱ ፡ ሰዎች ፡ እንዲሰበሰቡ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ የጦር ፡ አለቆቹን ፡ ሰብስቦ ፡ ጦሩ ፡ የሚጓዝበትን ፡ መንገድ ፡ ለመምረጥ ፡ ምክር ፡ አደረገ ። ከእማካሪዎቹ ፡ መካከል ፡

የሚበዙት፡ በቀጥታ፡ በይፋት፡ እቅጣጫ፡ ጉዞ፡ ማድረግን፡ መከሩ። ሺዘር፡
 አድሊ፡ የተባለው፡ የጦር፡ መሪ፡ ግን፡ ደዋሮ፡ ውስጥ፡ ብርቱ፡ የንጉሠ፡
 ነገሥት፡ ጦር፡ መኖሩን፡ እመልከቶ፡ መጀመሪያ፡ ይህን፡ ጦር፡ ገለል፡
 ካስደረጉ፡ በኋላ፡ ወደ፡ ይፋት፡ መዝመት፡ የሚሻል፡ መሆኑን፡ ስላመለ
 ከተ፡ ግራኝም፡ በአድሊ፡ ሐሳብ፡ ተስማማ ። ከዳይር፡ ላይ፡ እንደ፡
 ሆኑ፡ እግም፡ አህመድ፡ የጦር፡ ሠራዊቱን፡ ለሦስት፡ ከፍሉ፡ መጀመ
 ሪያውን፡ ሺዘር፡ አድሊ፡ ሁለተኛውን፡ ኩሻም፡ ኑር፡ ሦስተኛውን ፡
 አውራይ፡ ሸሐብ፡ ጃዚ፡ እንዲመሩዋቸው፡ አደረገ ። ከነዚህ፡ ከሦስቱ፡
 የጦር፡ ከፍል፡ ሌላ፡ ብዙ፡ ጀግና፡ ፈረሰኞችና፡ ንፍጠኞች፡ ያሉበትን፡
 አራተኛውን፡ ጦር፡ እርሱ፡ ራሱ፡ መሪ፡ ሆነው ። ከዚህ፡ በኋላ፡ ለጦር፡
 አዛዦች፡ ሁሉ፡ ለየራሳቸው፡ ልዩ፡ ልዩ፡ ቀለም፡ ያለው፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡
 ሰጣቸው ። ኤሚር፡ ዓሊ፡ ለተባለው፡ ጥቁር፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡ ኤሚር፡
 ዘሐሩቢ፡ መሐመድ፡ ለተባለው፡ አረንጓዴ፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡ አውራይ፡
 አጠይ፡ ለተባለው፡ ንጭ፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡ እንደዚሁም፡ ደግሞ፡ ለጀራዳ፡
 ሐሙሻ፡ ለጀራድ፡ ማታናንና፡ ለሺዘር፡ አድሊም፡ ልዩ፡ ልዩ፡ ቀለም፡ ያላ
 ቸው፡ ሰንደቅ፡ ዓላማዎች፡ ካካፈለ፡ በኋላ፡ ለራሱ፡ ቢጫ፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡
 መረጠ ። ግራኝ፡ በዚህ፡ እኳኋን፡ በአከናወነው፡ ጦር፡ ውስጥ፡ ዋና፡ ኃይል፡
 የነበረው፡ መድፎቹ፡ ስለ፡ ሆኑ፡ ከገዛቸው፡ ከሰባቱ፡ መድፎች፡ አራቱ፡
 ከሠራዊቱ፡ ፊት፡ ሦስቱ፡ ከሠራዊቱ፡ በኋላ፡ እንዲጓዙ፡ አደረገ ። በዚህ፡
 እኳኋን፡ ሠራዊቱ፡ ሦስት፡ ቀን፡ ጉዞ፡ ካደረገ፡ በኋላ፡ በቀለረዛር፡
 በምትባል፡ ሰፈር፡ አልፎ፡ እዋሽ፡ ወንዝ፡ ላይ፡ ደረሰ ። ከእዋሽ፡ ወዲያ፡
 የንጉሠ፡ ነገሥት፡ የባሌና፡ የደዋሮ፡ ጦር፡ ዳል፡ ሚና፡ ከምትባል፡
 ስፍራ፡ እርድ፡ አርዶ፡ ከጉድባው፡ ጀርባ፡ ሆኖ፡ ለመከላከል፡ ተሰና
 ድቶ፡ ቈየው ። ግራኝ፡ ግን፡ ብልጎ፡ የጦር፡ መሪ፡ በመሆኑ፡ ከእርድ፡
 ጀርባ፡ ያለውን፡ ጦር፡ ለመግጠም፡ እልፈለገም ። ከያዛቸው፡ ምርኮኞ
 ችም፡ በመጠየቅ፡ ሌላ፡ መንገድ፡ ይዞ፡ የአርዱን፡ ቦታ፡ ካለፈ፡ በኋላ፡
 የንጉሠ፡ ነገሥት፡ የጦር፡ ሠራዊት፡ ይህን፡ የመሸገውን፡ ቦታ፡ ለቆ፡
 ወደ፡ እንደዚያ፡ ማፈግፈግ፡ ግዴታ፡ ሆነበት ። በዚሁ፡ ምክንያት፡ የግ
 ራኝ፡ ጦር፡ ብርቱ፡ ውጊያ፡ ሳይደርስበት፡ ደዋሮን፡ ማለፍ፡ ቻለ ።

የግራኝ ፡ ጦር ፡ ከደዋሮ ፡ ሲጓዝ ፡ የቀኙን ፡ መንገድ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡
እንጾኪያ ፡ ከተማ ፡ ተጓዘ ። የግራኝ ፡ ሐሳብ ፡ የእንጾኪያን ፡ ከተማና ፡ ያግረ
ችውን ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኗን ፡ ማቃጠል ፡ መሆኑን ፡ ከመንገዱ ፡ ከደዋሮ ፡
ያፈገፈገው ፡ ሠራዊት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ባቅራቢያው ፡ የሚገኘው ፡ ሠራ
ዊት ፡ ሁሉ ፡ እንጾኪያ ፡ ላይ ፡ ከትቶ ፡ ለውጊያ ፡ ተዘጋጀ ።

የደዋሮን ፡ ለውራጃ ፡ ካለፈ ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡
የቀኙን ፡ መንገድ ፡ ይዞ ፡ ጉዞውን ፡ ወደ ፡ እንጾኪያ ፡ ከተማ ፡ ቀጠለ ።
የእሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ዓላማ ፡ ይህችን ፡ ከተማ ፡ እጥቅቶ ፡ ውብ ፡ የነ
በረችውን ፡ ያንጾኪያን ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ለማቃጠል ፡ ነበር ። በክር
ስቲያኖችም ፡ ዘንድ ፡ የግራኝ ፡ ዓላማ ፡ ታውቆ ፡ ስለቋየ ፡ ከደዋሮ ፡ የጦር ፡
ግንባር ፡ ያፈገፈገው ፡ ክፍለ ፡ ጦር ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ባካባቢው ፡ የሚ
ገኙት ፡ እርበኞች ፡ ሁሉ ፡ ከተው ፡ ከከተማዬቱ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ ተሰልፈው ፡
ለመከላከል ፡ ተዘጋጁ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ይኸን ፡ ሠራዊት ፡ እንዲዋጋ ፡
ከልብን ፡ ድንግል ፡ የተላከው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ደገልሐን ፡ ነበር ። እሳኹ ፡
ደገልሐንና ፡ ግራኝ ፡ ከሦስት ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ ተዋግተው ፡ ደገልሐን ፡
ተሸንፎ ፡ እንደሸሸ ፡ ይታወሳል ። በዚህም ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡
ሠራዊት ፡ አስከትሎ ፡ መምጣቱ ፡ ለደገልሐን ፡ የተሰወረ ፡ ነገር ፡ እልነ
በረም ። በነበረው ፡ እቅም ፡ ተዋግቶ ፡ ዕድሉን ፡ እንደ ፡ መፈተን ፡ ይኸ ፡
ደካማ ፡ ሰው ፡ የንጉሡን ፡ እገት ፡ ባለቤቱን ፡ አማላጅ ፡ ልኮ ፡ ልብን ፡
ድንግል ፡ ለሠራዊቱ ፡ መሪ ፡ ሌላ የሚሆን ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ እንዲሾም ፡
እያረገ ። ደገልሐን ፡ ፈርቶ ፡ ሌሎችም ፡ እንዲፈሩ ፡ በማድረጉ ፡ ለጊዜው ፡
የሠራዊቱ ፡ ሞራል ፡ ዝቅ ፡ እለ ። እጹ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ በደገልሐን ፡
ፈንታ ፡ ያንጾኪያ ፡ ሠራዊት ፡ መሪ ፡ ያደረገው ፡ መኩንን ፡ አዝማች ፡
እስላሙ ፡ የተባለ ፡ ጀግና ፡ ወታደር ፡ ነበር ። እስላሙ ፡ መሪነቱን ፡ እንደ ፡
ተረከበ ፡ የሠራዊቱን ፡ ያርበኝነት ፡ መንፈስ ፡ ባጭር ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ቀስ
ቅሶ ፡ ለመጪው ፡ ውጊያ ፡ ስልቱን ፡ አሰናዳ ። በዚህ ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡
በዘመኑ ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ የነበሩ ፡ የሚያ ፡ ጉማ ፡ ቀስተኞች ፡ እንደ ፡ ነበሩ
በት ፡ ማስታወስ ፡ ያሻል ። ቀጥለን ፡ እንደምናትት ፡ ሁሉ ፤ የሚያ ፡
ሰዎች ፡ በትግሉ ፡ ዘመናት ፡ ሁሉ ፡ ያሳዩትን ፡ ቁራጥ ፡ መንፈስ ፡ በዚ
ህም ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ሲያበረክቱ ፡ ታይተዋል ።

የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንደ ፡ ተቃረበ ፡ አዝማች ፡ እስላሙ ፡
ለመከላከል ፡ ሠራዊቱን ፡ በሚከተለው ፡ እኳኋን ፡ እሠማራ ።

ከከተማዬቱ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ ራቅ ፡ ብላ ፡ በምትገኝ ፡ ሜካ ፡ ውስጥ ፡
እንዲሁ ፡ ከፍል ፡ ጦር ፡ እስደፍጦ ፡ በማቋቋም ፡ የርሱና ፡ የግራኝ ፡ ሠራ-
ዊት ፡ ገጥመው ፡ በሚዋጉበት ፡ ጊዜ ፡ አድፋላል ፡ የወገን ፡ ጦር ፡ በግ-
ራኝ ፡ ሠራዊት ፡ በስተጀርባ ፡ ገብቶ ፡ እንዲበዘብዝ ፡ ዐቀደ ። ተጥሎም ፡
ራሱ ፡ የመራውን ፡ ሠራዊት ፡ ለውለት ፡ ከፍሎ ፡ በከተማዬቱ ፡ ግራና ፡
ቀኝ ፡ አሰልፎ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ ለመግጠም ፡ ተዘጋ-
ጅቶ ፡ ቁየ ። ግራኝ ፡ ጦርማሪ ፡ ባይሆን ፡ ኑሮ ፡ ይኸ ፡ ስልት ፡ ለእስላሙ ፡
ድል ፡ ባስገኘው ፡ ነበር ። አሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ግን ፡ በቀጥታ ፡ ሄዶ ፡
የክርስቲያንን ፡ ጦር ፡ በመግጠም ፡ ፈንታ ፡ ራቅ ፡ ብሎ ፡ ሰፍሮ ፡ ቀስቃሽ ፡
ቃፈሮች ፡ እስቀድሞ ፡ ወደ ፡ ሜካዋ ፡ ላከ ። ቀስቃሾቹ ፡ ከሜካው ፡
አቅራቢያ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ አድፍጦ ፡ ሲጠባበቅ ፡ የነበረው ፡ የእስላሙ ፡
ሻለቃ ፡ እንደታዘዘው ፡ ድምጡን ፡ አጥፍቶ ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ እንደማ-
ሳለፍ ፡ ከሜካው ፡ ወጥቶ ፡ ገጠማቸው ። ግራኝ ፡ የላካቸው ፡ ሰዎች ፡ ቃፈ-
ሮች ፡ እንደመሆናቸው ፡ ቅጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ በመሆኑ ፡ እየተከላከሉ ፡ ሸሽ-
ተው ፡ ወደ ፡ ሰፈራቸው ፡ ተመለሱ ። እስላሙ ፡ ለግራኝ ፡ ያሰናዳው ፡
ወጥመድ ፡ ሳይዝለት ፡ ቀረ ።

በማግስቱ ፡ ግራኝ ፡ የአዝማች ፡ እስላሙን ፡ ሠራዊት ፡ ለመግጠም ፡
ከመጓዝ ፡ እስቀድሞ ፡ በቢዘር ፡ ኑሮ ፡ የታዘዘው ፡ ከፈለ ፡ ጦሩ ፡ ያደፈጡ-
ትን ፡ ክርስቲያኖች ፡ አጥቅቶ ፡ ሜካውን ፡ እንዲያስለቅቅ ፡ አደረገ ።
ግራኝ ፡ ውጊያውን ፡ የጀመረው ፡ የመጀመሪያው ፡ ስልቱ ፡ ከተፈጸመ ፡
በኋላ ፡ ነው ። ቢዘር ፡ ኑሮ ፡ ትእዛዙን ፡ ከፈጸመ ፡ በኋላ ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡
ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ተገናኝቶ ፡ ከፍለ ፡ ጦሩን ፡ በግራኝ ፡ በስተቀኝ ፡ እንዲሰ-
ለፍ ፡ አደረገ ። ግራኝ ፡ መሐል ፡ ሁኖ ፡ በስተግራ ፡ የተሰለፈው ፡ ማታን ፡
የተባለው ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ ነበር ። እግረኞቹንና ፡ ፈረሰኞቹን ፡ በዚህ ፡
እኳኋን ፡ ካሰለፈ ፡ በኋላ ፡ መድፈኞችን ፡ ከግንባር ፡ ቀደም ፡ አድርጎ ፡
ግራኝ ፡ የእስላሙን ፡ ሠራዊት ፡ ለማጥቃት ፡ ወደፊት ፡ ጉዞውን ቀጠለ ።
በመጋቢት ፡ ወር ፡ ፲፩፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሁለቱ ፡ ተቃራኒ ፡ ወገኖች ፡ ውጊያ ፡
እንደ ፡ ገጠመ ፡ ግራኝ ፡ ከፈረሱ ፡ ወርዶ ፡ ድንኳኑን ፡ ከገዛ ፡ ሠራዊቱ ፡

ጀርባ ፣ እስተከለ ። ይኸን ፣ ያደረገበት ፣ ምክንያት ፣ የክርስቲያን ፣ ጦር ፣ ጨካኛ ፣ በሚያጠቃ ፣ ጊዜ ፣ ከየጉሣዎች ፣ ተጠራቅመው ፣ የመጡት ፣ ወታደሮቹ ፣ ሸሸት ፣ እንዳይጀምሩ ፣ ለመቂጣጠር ፣ ሲል ፣ ነው ። የአፄ ማች ፣ እስላሙ ፣ ሠራዊት ፣ በቅጥር ፣ ከተቃዋሚው ፣ ጦር ፣ የሚበልጥ ፣ ቢሆንም ፣ እስላሞች ፣ ከፍ ፣ ያለ ፣ የመሣሪያ ፣ ብልሜ ፣ ስለ ፣ ነበራቸው ፣ ከውጊያው ፣ ላይ ፣ ጎይሉ ፣ የተመዛዘነ ፣ ሊሆን ፣ እይቻልም ። ይልቁንም ፣ ከሸምብራ ፣ ኩራ ፣ ድል ፣ በኋላ ፣ ግራኝ ፣ በተጨማሪ ፣ ከዐረብ ፣ እገር ፣ ያስመጣቸው ፣ መድረሻና ፣ ጠበንጃዎች ፣ የእስላሞችን ፣ የውጊያ ፣ ችሉታ ፣ በጣም ፣ ከፍ ፣ አድርጎታል ። ሁኖም ፣ ጀግንነታቸው ፣ የማይካድ ፣ ቂራ ጥንታቸው ፣ የታወቀ ፣ የክርስቲያን ፣ ወታደሮች ፣ ሳያወላውሉ ፣ የጠላትን ፣ ጦር ፣ ገጠሙ። እውጊያውም ፣ ላይ፣የጦር ፣ መኩንኖቹና ፣ ወታደሮቹ ፣ በጦር ፣ ሚያው ፣ አኳኋን ፣ በመጠቀም ፣ በጥበብና ፣ በሙሉ ፣ ልብ ፣ ውጊያውን ፣ ቀጠሉ ። በመጀመሪያው ፣ በውጊያው ፣ ሰዓት ፣ ከባሌ ፣ የመጣው ፣ ጦር ፣ የቢዘር ፣ ኑርን ፣ ወታደሮች ፣ በጎይል ፣ አጥቅቶ ፣ ብርቱ ፣ ፍጅት ፣ አደረሰበት ። አሕመድ ፣ ኢብራሂም ፣ ከኋላ ፣ ሁኖ ፣ በጦር ፣ ሠራዊቱ ፣ የደረሰበትን ፣ እልቂት ፣ ባየ ፣ ጊዜ ፣ በግንባር ፣ ላይ ፣ የሚገኙት ፣ ቀስተኞችና ፣ ፈረሰኞች ፣ እንዲያፈገፍጉ ፣ አድርጎ ፣ ነፍጠኞችና ፣ መድፈኞች ፣ እንዲያጠቁ ፣ ትእዛዝ ፣ ሰጠ ። የክርስቲያን ፣ ወታደሮች ፣ የሚያፈገፍጉትን ፣ እስላሞች ፣ ተከትለው ፣ ወደፊት ፣ በገፉ ፣ ጊዜ ፣ ከግራኝ ፣ ጋራ ፣ የነበሩት ፣ የቱርክ ፣ መድፈኞች ፣ በብርቱ ፣ ተከትለው ፣ ታላቅ ፣ ጉዳት ፣ እደረጉባቸው ። ከተከሱ ፣ ብዛት ፣ የተነሣ ፣ በስተኋላ ። የነበረው ፣ የክርስቲያን ፣ ሠራዊት ፣ ሲጠጋ ፣ አልቻለም ። ግንባር ፣ ላይ ፣ የተገኙትም ፣ ወደፊት ፣ በተጠጉ ፣ ቅጥር ፣ ቱርኮቹ ፣ በእርምታ ፣ ተከትለው ፣ እየፈጁ ፣ እገዳዋቸው ። በዚህ ፣ ጊዜያት ፣ ሁሉ ፣ መድፈኞቹ ፣ ደጀኑን ፣ በብርቱ ፣ ተከትለው ፣ ማጥቃትን ፣ አላቋረጡም ። ለሚበዙት ፣ የክርስቲያን ፣ ወታደሮች ፣ በመድፍ ፣ መዋጋት ፣ አዲስ ፣ ነገር ፣ ስለ ፣ ነበረ ፣ እንዲሁ ፣ የመድፍ ፣ አረር ፣ ከቤተ ፣ ክርስቲያኑ ፣ ፊት ፣ ለፊት ፣ የነበረውን ፣ ታላቅ ፣ የወይራ ፣ ዛፍ ፣ መቶ ፣ በትንትኑን ፣ ባወጣው ፣ ጊዜ ፣ ብዙዎችን ፣ የእስላሙን ፣ ወታደሮች ፣ አስደንገጦ ፣ እንዲያፈገፍጉ ፣ አደረጋቸው ። የክርስቲያን ፣ ሠራዊት ፣ ማፈገፈግ ፣ በጀመረ ፣ ጊዜ ፣ የእስላም ፣ ቀስተኞችና ፣ ፈረሰኞች ፣ ከነፍጠኞቻቸው ፣ ጋራ ፣ ተቀላቅለው ፣ እንዲያጠቁ ፣ ግራኝ ፣

እዘዘ ። በቀጠለው ፡ በውጊያ ፡ ሰዓቶች ፡ ውስጥ ፡ እጥቂዎቹ ፡ የግራኝ ፡ ወቃደሮች ፡ ሲሆኑ ፡ ክርስቲያኖቹ ፡ በሥርዐት ፡ ለማፈገፈግ ፡ ብቻ ፡ ሲከላከሉ ፡ ቂዩ ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ጀንበር ፡ ሳትጠልቅ ፡ ግራኝ ፡ ድል ፡ እንኘ ። የሚያፈገፍገው ፡ ሠራዊት ፡ በሸሸት ፡ እኳኋን ፡ ሳይሆን ፡ በሥርዐት ፡ የጦር ፡ ሚዳውን ፡ ለቆ ፡ መሄድ ፡ እንዲችል ፡ የሚያ ፡ ቀስተኞች ፡ የሚያመች ፡ ቦታ ፡ ይዘው ፡ ለማሳደድ ፡ የሚከታተሉትን ፡ የግራኝ ፡ ወቃደሮች ፡ እንዲከላከሉ ፡ ከተደረገ ፡ በኋላ ፡ ጨለምለም ፡ ማለት ፡ ሲጀምር ፡ ሠራዊቱ ፡ ከተማዬቱን ፡ ለቆ ፡ ከእንጾኪያ ፡ በስተጀርባ ፡ የምትገኘውን ፡ ወንዝተሻግሮ ፡ መንዝ ፡ ጀመረ ። የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ ሠራዊቱ ፡ ማፈገፈገውን ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ ተከታትለው ፡ ሚያዎቹ ፡ ከተሰለፉበት ፡ ቦታ ፡ ደረሱ ። ፍላጻቸው ፡ የማይሰት ፡ የክርስቲያን ፡ ቀስተኞች ፡ ከእስላሞቹ ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹን ፡ ሲፈጁ ፡ የተረፉት ፡ እዙረው ፡ ወደሰፈራቸው ፡ መሸሸ። ግዴታ ፡ ሆነባቸው ።

በዚህ ፡ እኳኋን ፡ እንጾኪያ ፡ ላይ ፡ የተዋጋ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ በርጋታ ፡ አፈግፍታ ፡ በየፍራታ ፡ ወረዳ ፡ ውስጥ ፡ ሌላ ፡ ቦታ ፡ ይዞ ፡ ትእዛዝ ፡ ለመጠባበቅ ፡ ቻለ። እነዚህን ፡ እስላሙ ፡ ከእንጾኪያ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ያሳየው ፡ የመሪነት ፡ ችሎታ ፡ ታላቅ ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ ነበር ። በሚከተለው ፡ ውጊያ ፡ ባይሞት ፡ ኑሮ ፡ በዘመኑ ፡ ከነበሩት ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ መካከል ፡ የግራኝን ፡ ስልት ፡ በብልሃት ፡ ለመቃወም ፡ ችሎታ ፡ የነበረው ፡ መኩንን ፡ በመሆኑ ፡ ለመስጠት ፡ ይችላል ፡ ነበር ፡ ተብሎ ፡ የሚታመን ፡ ታላቅ ፡ አገልግሎቱ ፡ ከጊዜ ፡ በፊት ፡ ተቋረጠ ።

ባንጾኪያ ፡ ውጊያ ፡ ግራኝ ፡ የሠራበት ፡ ስልት ፡ ሸንብራ ፡ ዙሪ ፡ ላይ ፡ የተጠቀመበትን ፡ ዘዴ ፡ ይመስላል ። ብዛትና ፡ ጀግንነት ፡ የመጣሪያ ፡ ብልጫ ፡ ያለውን ፡ ጠላት ፡ መደምሰስ ፡ እንደማይችል ፡ ያንጾኪያ ፡ ድል ፡ ተጨማሪ ፡ ማስረጃ ፡ ሁኖ ፡ ታየ ።

እንጾኪያ ፡ ላይ ፡ (ከተተው ፡ ሠራዊት ፡ መሸነፍን) በሰማ ፡ ጊዜ ፡ እጹ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ የእንጉት ፡ ገዥ ፡ የነበረውን ፡ ራስ ፡ ተክለ ፡ ኢየሱስን ፡ ገሥግሦ ፡ እንዲረዳ ፡ እዘዘው ። ከተክለ ፡ ኢየሱስ ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ሹም ፡ ሸረ ፡ ሹም ፡ ጸለምት ፡ ሹም ፡ ቡራ ፡ ሌሎችም ፡ የትግራ ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ ነበሩ ። የዚህ ፡ ሠራዊት ፡ ትእዛዝ ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ገሥግሦ ፡

ከግራኝ ፡ ጦር ፡ በስተኋላ ፡ እንዲቋይና ፡ ከዘመቻው ፡ ምላሽ ፡ ላይ ፡ መግ
ገድ ፡ ቋርጦ ፡ እደጋ ፡ እንዲጥልበት ፡ ነበር ። የታቀደው ፡ የጦር ፡ ስልት ፡
መልካም ፡ ሁኖሳለ ፤ በግራኝ ፡ ሰፈር ፡ ከድተው ፡ የገቡለት ፡ ብዙ ፡ ክርስ
ቲያኖች ፡ ስለ ነበሩ ፤ ምሥጢሩን ፡ ለግራኝ ፡ ገለጹለት ።

ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ሠራዊት ፡ ገና ፡ ያፍራሳን ፡ እውራጃ ፡ ሳያቋርጥ ፡
ግራኝ ፡ ገሥግሦ ፡ ባላሰቡት ፡ ጊዜና ፡ ቦታ ፡ እደጋ ፡ ጣለባቸው ። ከውጊ
ያው ፡ ላይ ፡ ክርስቲያኖቹ ፡ በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ተከላከሉ ። ሆኖም ፡
በዚህ ፡ ጦርነት ፡ ላይ ፡ የደረሰው ፡ ፍጅት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡
ከተመዘገቡት ፡ ታላላቅ ፡ እልቂት ፡ አንዱ ፡ ነው ። ራስ ፡ ተክለ ፡ እኖ
ሱስና ፡ እዝማች ፡ እስላሙ ፡ ከውጊያው ፡ ላይ ፡ ሞቱ ። ከነሱም ፡ ጋራ ፡
አንድ ፡ መቶ ፡ ሠላሳ ፡ የትግራና ፡ የሸዋ ፡ ጀግኖች ፡ ወደቁ ፡ ይባላል ።

ከአፍራሳ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ለጊዜው ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ ሊገታው ፡
የሚችል ፡ ጦር ፡ አልተገኘም ። ከኮንስታንቲኖፕል ፡ በመጣው ፡ ውብ ፡
ሥጋጃም ፡ በከፈይና ፡ በሐር ፡ ጥንድ ፡ ድርብ ፡ የተጐናጸፈችው ፡ የአንጾ
ኪያ ፡ ደብር ፡ ከተዘረፈች ፡ በኋላ ፡ ለእሳት ፡ ተሰጠች ። በወርቅና ፡ በብር ፡
የተሠሩት ፡ ቍጥር ፡ የሌላቸው ፡ ንዋየ ፡ ቅድሳቱ ፡ በምርኮ ፡ በእስላ
ሞች ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። የተዘረፈው ፡ ወርቅና ፡ ዕቃ ፡ መጠን ፡ አልነበረ
ውም ። የምርኮው ፡ ዕቃ ፡ ብዛት ፡ ይህን ፡ የመሰለ ፡ ሁብት ፡ እይተው ፡ የማ
ያውቁትን ፡ ዘላኖች ፡ እሳበዳቸው ። ዕቃውንም ፡ ይዘው ፡ ወዲያውኑ ወደ ፡
አገራቸው ፡ ለመብረር ፡ ምኞት ፡ የነበራቸው ፡ ከሰማሌዎች ፡ መካከል ፡
ብዙዎች ፡ ነበሩ ። ለግራኝ ፡ ግን ፡ የአንጾኪያና ፡ ያፍራሳ ፡ ድል ፡ ሌላ ፡ ዋጋ ፡
ነበረው ። የውጊያዎቹ ፡ ውጤት ፡ የሸዋንና ፡ የሌሎችንም ፡ የእማራ ፡ አገ
ሮች ፡ ለመውረር ፡ መንገድ ፡ እንደተከፈተላት ፡ ዐወቀ ። ስለዚህ ፡ ታላቅ ፡
ትዕቢት ፡ የሞላበት ፡ ደብዳቤ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጽፎ ፡ እጁን ፡ እንዲ
ሰጥ ፡ ጠየቀ ። በደብዳቤው ፡ ውስጥ ፡ ጥያቄዎቹ ፡ ሌላ ፡ የሚከተሉት ፡
ቃላት ፡ ነበሩበት ።

ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ሳደርግ ፡ እንደ ፡ ነበርሁ ፡ ሁሉ ፡ ጦርነት ፡ እድ
ርጌ ፡ ለመመለስ ፡ የመጣሁ ፡ እንዳይመስልህ ። ከአሁን ፡ በኋላ ፡ እምላክ፡

አገርህን ፡ አሳልፎ ፡ እስኪሰጠኝ ፤ ካልሞትሁ ፡ ወደ ፡ ጌላ ፡ አልመለሰም ። ስለዚህ ፡ በመካከላችን ፡ ፍርድ ፤ የሚሰጠው ፡ እግዚአብሔር ፡ ነው ።

ይህ፡፤መልእክት፡ በደረሰው፡ ጊዜ፡ እዜ፡ ልብን፡ ድንግል፡ ከቀጣ፡ የተነሣ፡ የተማረኩትን ፡ የግራኝን ፡ የጦር ፡ አለቆች፡ እንዲገደሉ ፡ እዘዘ ። በደኅናው ፡ ጊዜ ፡ የጦር ፡ መግሪያ ፡ በመግዛት ፡ ለመከላከል ፡ ሳይሰናዳ ፡ ቢቀርም ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ የሚመሩትን ፡ አለቆች ፡ በመምረጥ ፡ ቢሳሳትም ፡ እዜ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ በመከራ ፡ ሰዓት ፡ የሚያወላውል ፡ ንጉሥ ፡ አልነበረም ። እርግጥ ፡ እንደ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ እንደ ፡ ይስሐት ፡ ወይም ፡ እንደ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ታላት ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ አልነበረም ። ሆኖም ፡ በልቡ ፡ ጀግንነትና ፡ በያዘው ፡ እምነት ፡ በመጽናናት ፡ ለአገሩና ፡ ለሕዝቡም ፡ ለመታገል ፡ የነበረው ፡ የጋለ ፡ መንፈስ ፡ ከማንም ፡ የሚያንስ ፡ አልነበረም ። እንዲት ፡ ወረዳ ፡ በሥልጣኑ ፡ ውስጥ ፡ እስከ ፡ ቀረች፤እንድ፡ ወታደር ፡ አብሮት ፡ የሚዋጋ ፡ እስከ ፡ ተገኘ ፡ ውጊያ ፡ እንደማያቆም ፡ የሚከተሉት ፡ ሐተታዎች ፡ በግልጽ ፡ ያስረዳሉ ።

ከአፍራሳ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንዲ፡ ታላቁ ፡ ከፍል ፡ ተበታተነ ። ሌላ ፡ ጦር ፡ ከትቶ ፡ ግራኝን ፡ ለመቃወም ፡ እስኪቻል ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ በሸዋና ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ በሚገኙት ፡ አገሮች ፡ ላይ ፡ ሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ እገኘ ። ግራኝ ፡ በታወቀው፤አፈጣጠኑ ፡ ከእንዱ ፡ ቦታ ፡ እየገሠገሠ ፡ ተለያይተው ፡ በሚገኙ ፡ በክርስቲያን ፡ እነስተኞች ፡ የጦር ፡ ከፍል ፡ ላይ ፡ እድጋ ፡ እየጣለባቸው ፡ እሸነፋቸው ። ቀጥሎም ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ተመልሶ ፡ ደዋርንና ፡ ፈጠጋርን ፡ አደላድሎ ፡ ይቡአገረ ፡ ገዥ ፡ ከሾመባቸው ፡ በኋላ ፤ በአዋሽና ፡ በዝጃላ ፡ መካከል ፡ በሚገኘው ፡ በሚያዎች ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ በግራና ፡ በቀኝ ፡ ጦር ፡ እየላከ ፡ መንደሮችን ፡ እዘርፎ ፡ ሕዝቡንም ፡ አሳርዶ ፡ አገሪቱን ፡ ለቃጠሎ ፡ ይሰጥ ። ጀመረ ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ በክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ላይ ፡ ግራኝ ፡ ያሠራው ፡ የአረመኔ ፡ ሥራ ፡ ለሕሊና ፡ የሚያስጸይፍ ፡ ነገር ፡ ነበር ። የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ በብዙ ፡ ትውልድ ፡ ሠርቶ ፡ በሐር ፡ መጉናጸፊያ ፤ በወርቅ ፤ በሉልና ፡ በእስናባሪ ፡ በሞግይክ ፡ ጥበብ ፡ ያጌጣቸውን ፡ አብያተ ፡

ክርስቲያናት ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ከመጸሕፍቱና ፡ ከሥዕሎች ፡ ጋራ ፡ ለእሳት ፡ ሰጡዋቸው ። የሕንፃዎች ፡ ግግርና ፡ እበላያቸው ፡ ላይ ፡ የታዩት ፡ ውብ ፡ የሆኑ ፡ የሥነ ፡ ጥበብ ፡ ሥራዎችም ፡ ሲጠፉ ፡ ከም ሥራቅ ፡ ለመጡት ፡ ዘላኖች ፡ እላሳዘናቸውም ። የብዙ ፡ ዘመን ፡ ስብከትና ፡ ቂም ፡ እነዚህን ፡ ሕዝቦች ፡ ፋናቲክና ፡ አጥፊዎች ፡ እደረጋቸው ። እንኳንስ ፡ ሕንፃዎችንና ፡ መንደሮችን ፡ ሕዝቡ ፡ በብዙ ፡ ትውልድ ፡ ውስጥ ፡ ትዳሩን ፡ ለማሻሻል ፡ የተከላቸውን ፡ የፍራ ፡ ዛፎችንና ፡ የወይን ፡ ሐረጎችን ፡ አልማሩም ። ከዚህ ፡ ወረራ ፡ ጥቂት ፡ ዓመቶች ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ የፖርቱጋል ፡ ተወላጅ ፡ አባ ፡ አልቫሬዝ ፡ በመደንቅ ፡ የጻፈው ፡ የኢትዮጵያ ፡ የወይና ፡ ደጋ ፡ አትክልቶች ፡ ከግራኝ ፡ በኋላ ፡ በምድር ፡ ላይ ፡ አልተረፉም ። ይህ ፡ ሁሉ ፡ በመፅ ፡ የተሠራው ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ አስፈራርቶ ፡ የእስላም ፡ ሃይማኖት ፡ እንዲቀበል ፡ ለማድረግ ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። በተጨማሪቸው ፡ መከራ ፡ ምክንያት ፡ ለጊዜው ፡ እስላምነትን ፡ የተቀበሉ ፡ ደካማ ፡ ሰዎች ፡ ነበሩ ። ንጉሠ ፡ ነገሥታቸውን ፡ ከድተው ፡ ለግራኝ ፡ የገቡና ፡ በስላላ ፡ የረዱት ፡ መሣሪያም ፡ ታጥቀው ፡ ወገኖቻቸውን ፡ የወጉ ፡ ነበሩ ። ሆኖም ፡ ያያሌ ፡ ዘመናትን ፡ ሥልጣኔ ፡ የጨበጠ ፡ በታሪኩና ፡ በምግባር ፡ የሚኩራ ፡ ሕዝብ ፡ በአረማዊ ፡ ጭካኔ ፡ መንፈሱ ፡ የማይሰበር ፡ ስላሆነ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥታቸው ፡ ጋራ ፡ እስከ ፡ መጨረሻው ፡ ትግሉን ፡ ለመቀጠል ፡ የታጠቁ ፡ በዝተው ፡ ተገኝተዋል። በቱርኮች ፡ አረርና ፡ መድፎች ፡ ከጦር ፡ ሚዳዎች ፡ ላይ ፡ እየታጨዱ ፡ ለሕይወታቸው ፡ ሳይጓጉ ፡ ነቀፈታ ፡ በማይገኝለት ፡ ቁራጥነት ፡ ተጋድለው ፡ በመጨረሻው ፡ ላይ ፡ አገራቸውን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ነፃ ፡ ለአደረጓት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ታሪክ ፡ ምስጋናዋን ፡ ስታበረክት ፡ ትኖራለች ።

የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ሚያ ፡ ላይ ፡ ከቆመው ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ እየዘመተ ፡ ወረባ ፡ ዋዲና ፡ ጊቤርጊ ፡ የተባሉትን ፡ ወረዳዎች ፡ በዘረፋና ፡ በቃጠሎ ፡ አጠፋቸው ። አጼ ፡ ልብነ ፡ ደንግልም ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ ለመግጠም ፡ የሚበቃ ፡ ሠራዊት ፡ ለማስከተት ፡ እስኪችል ፡ አዋሽን ፡ በምንጩ ፡ በኩል ፡ ተሻግሮ ፡ ዳሞት ፡ አውራጃ ፡ ላይ ፡ ሰፈረ ። ከእርሱም ፡ ወረራ ፡ በፊት ፡ ዳሞት ፡ የሚባለው ፡ አውራጃው ፡ የዛሬው ፡ ዳሞት ፡ ብቻ ፡

ሳይሆን ፡ በዐባይና ፡ በጊቤ ፡ ወንዞች ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ነበር ።

በአጼ ፡ እስከነድርና ፡ በአጼ ፡ ናዖድ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ወጣትነት ፡ ዘመንም ፡ ከንግሥት ፡ ዕሌኒ ፡ ጋራ ፡ አግካሪ ፡ ሁኖ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ያስተዳድረ ፡ ታላቁ ፡ ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ በእርጅና ፡ ተገልሎ ፡ በዳሞት ፡ እውራጃ ፡ ይኖር ፡ ነበር ፤ በዚህ ፡ በመከራ ፡ ጊዜ፡ግን ፡ እገሩንና ፡ ንጉሡን ፡ ለማገልገል ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ከውጊያው፡ውስጥ ፡ ተካፋይ ፡ እንዲሆን ፡ ተጠራ ። ንጉሡም ፡ እንዲህ ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ለይቶ ፡ ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድን ፡ ሾመበት ። የወሰን ፡ ሰገድ ፡ መሪነት ፡ በሠራዊቱ ፡ ላይ ፡ እዲስ ፡ መንፈስ ፡ ስለ ፡ ነዛበት ፡ ለጊዜው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ነፍስ ፡ ዘራ ። ይኸታላቁ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ እገሩን ፡ ለቅቀው ፡ ከወራሪዎች ፡ ፊት ፡ በመሸሻቸው ፡ የጦር ፡ አለቆችን ፡ ከወቀሳቸው ፡ በኋላ ፡ ሠራዊቱን ፡ በደንብ ፡ አቋቁሞ ፡ ጠላትን ፡ ለመውጋት ፡ ተሰናዳ ። ለግራኝም ፡ እገራቱን ፡ ለቆ ፡ እንዲሄድ ፡ ደብዳቤ ፡ ጻፈለት ። ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ጦሩን ፡ ካዘጋጀ ፡ በኋላ ፡ ለጦርነቱ ፡ አካሄድ ፡ ጥላን ፡ ሠራ ። ይህም ፡ ዐቅድ ፡ ግራኝን ፡ በሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ትቶ ፡ በእስላሞች ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ጀርባ ፡ አልፎ ፡ የሐረርን ፡ ከተማ ፡ ለመያዝ ፡ ነበር ። ራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ ይህን ፡ እንቅስቃሴ ፡ በሚያደርግበት ፡ ጊዜ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዳሞት ፡ ውስጥ ፡ እንዲቋይና ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ዳሞትን ፡ እንዳይወር ፡ ምሽግ ፡ ይዘው ፡ የሚከላከሉ ፡ ሠራዊቶች ፡ በዋና ፡ ዋና ፡ በሮች ፡ ላይ ፡ እንዲሰፍሩ ፡ አደረገ ። የሁለቱ ፡ ወገኖች ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በተሰለፈበት ፡ አካሄድ ፡ ይህ ፡ የጦር ፡ ዐቅድ ፡ ለግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ታላቅ ፡ እደጋ ፡ መፍጠር ፡ በቻለም ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ በሐረር ፡ የነበረውን ፡ ጦር ፡ ሁሉ ፡ ይዞ ፡ የዘመተ ፡ በመሆኑ ፡ የሐረርን ፡ ከተማ ፡ ከወሰን ፡ ሰገድ ፡ ወታደሮች ፡ የሚያድን ፡ ተከላካይ ፡ ጎይል ፡ የነበረ ፡ እይመስልም ። ስለዚህ ፡ በዳሞት ፡ እውራጃ ፡ ግንባር ፡ የቆመው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ግራኝን ፡ ለጥቂት ፡ ወሮች ፡ ለማገድ ፡ ቢችል ፡ ኖሮ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ያቀደው ፡ የጦር ፡ ሰልት ፡ ድል ፡ ሊያስገኝ ፡ በቻለ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ በክርስቲያን ፡ እገር ፡ ገብቶ ፡ ሲዋጋ ፡ የትውልዱ ፡ እገር ፡ መያዙ ፡ ብዙዎቹን ፡ የሰግሎና ፡ የአዳል ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ ከድ

ተው ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ እንደሚያሸኝቸው ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ።
 ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከባሌ ፡ ከደዋርና ፡ ከፈጠጋር ፡ እውራጃዎች ፡ ተበ
 ታትኖ ፡ የሚገኝ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ የራስ ፡ ወሰን ፡ ሰገ
 ድን ፡ እንቅስቃሴ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፤ በብዛት ፡ መክተቱ ፡ ስለማይ
 ቀር ፡ በግራኝ ፡ ላይ ፡ በስተ ፡ ጀርባ ፡ እደጋ ፡ ለመጣል ፡ በተቻለ ፡
 ነበር ። ይሁንና ፡ በዚህ ፡ በመከራ ፡ ጊዜ ፡ በክርስቲያኖች ፡ ሰፈር ፡
 ብዙ ፡ ከዳተኞች ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ተገልጾልኝ ። የወ
 ሰን ፡ ሰገድ ፡ ፕላን ፡ ሊዘልቅ ፡ የሚችለው ፡ የጦር ፡ እንቅስቃሴና ፡
 የታሰበው ፡ ስልት ፡ ከጠላት ፡ ስውር ፡ ሆኖ ፡ በቂየ ፡ መጠን ፡ ነው ።
 ከሐዲዎች ፡ ባደረጉት ፡ ስለላና ፡ በሰጡት ፡ መረጃ ፡ ምክንያት ፡
 ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ጉዞውን ፡ ገና ፡ ከመጀመሩ ፡ የክርስቲያኖች ፡ ፕላን ፡
 ግራኝ ፡ ዘንድ ፡ በሙሉ ፡ ታወቀ ። ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ይህን ፡ ከመሰለ ፡
 እኳኋን ፡ መጠቀም ፡ የሚችል ፡ መሪ ፡ ነበረና ፤ የወሰን ፡ ሰገድ ፡ ጦር ፡
 ወደ ፡ ሐረር ፡ ከመግፋቱ ፡ እስቀድሞ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ሰፈር ፡ በከ
 ለሉት ፡ ሠራዊቶች ፡ ላይ ፡ ገሥግሦ ፡ እየደጋገመ ፡ እደጋ ፡ ጣለባቸው ።
 ከብርቱ ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ከተመሸጉት ፡ ከዳሞት ፡ በሮች ፡ እንድ ፡ እን
 ዶቹ ፡ በግራኝ ፡ ጦር ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። ስለዚህ ፡ እጹ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡
 እነስተኛ ፡ ሠራዊት ፡ ይዞ ፡ በዳሞት ፡ ውስጥ ፡ ግራኝን ፡ ለመቋቋም ፡ እል
 ቻለም ። እንዲያውም ፡ ከዳሞት ፡ የጦር ፡ ሹማምት ፡ መካከል ፡ እየከፉ ፡
 ከነሠራዊታቸው ፡ ለግራኝ ፡ ያደሩለት ፡ ነበሩ ። እጹ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡
 የእኳኋንን ፡ እስቸጋሪነት ፡ በመመልከት ፡ ዳሞትን ፡ ለቀው ፡ ወደ ፡ ምሥ
 ራቅ ፡ በመገሥገሥ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ከመራው ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡
 ተቀላቀሉ ። በዚህ ፡ ወራት ፡ ላይ ፡ የክረምቱ ፡ ዝናም ፡ ከብዶ ፡ መንገድ ፡
 እላስኬድ ፡ ሰላል ፤ ግራኝ ፡ ፊቱን ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱና ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡
 ወደ ፡ ነበሩበት ፡ ለማዞር ፡ እልቻለም ። ከመድፎቹና ፡ ከቱርኮች ፡ ነፍጠ
 ኞቹ ፡ ተለይቶ ፡ በወሰን ፡ ሰገድ ፡ የተመራውን ፡ ጦር ፡ መግጠም ፡ ድል ፡
 መሆንን ፡ እንደሚያስከትል ፡ ግራኝ ፡ እልሳተም ። ስለዚህ ፡ ዝናሙ ፡ ከከ
 በደ ፡ ጊዜ ፡ እንሥቶ ፡ ሠራዊቱን ፡ ከፋፋሉ ፡ የወረባገና ፡ የሸዋን ፡ ወረዳ
 ዎች ፡ ማጥቃት ፡ ጀመረ ። የሐምሌና ፡ የነሐሴ ፡ ዝናም ፡ ሳያቋርጥ ፡ ወሰን ፡
 ሰገድም ፡ ያቀደውን ፡ ፕላን ፡ ተከትሎ ፡ በሐረር ፡ ላይ ፡ መገሥገሥ ፡
 እንደማይችል ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ።

በዚህ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ በሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ብዙ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ተዘርፈው ፡ ተቃጠሉ ። ከሐምሌ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ እቡባከር ፡ ካቲም ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ ደብረ ፡ ሊባኖስ ፡ ደረሰ ። ንጉሡ ፡ ወደፖሥራት ፡ ስለ ፡ ተጓዘ ፤ ለዚህ ፡ ለታወቀው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ገዳምና ፡ የትምህርት ፡ መንበር ፡ ለነበረው ፡ ከተማ ፡ የሚከላከልለት ፡ ጦር ፡ በእ ቅራቢያው ፡ አልነበረም ። ስለዚህ ፡ መንኲሳቱ ፡ የቤተ ፡ ክርስቲያኑን ፡ ሀብት ፡ ከብርና ፡ ከወርቅ ፡ የተሠሩትን ፡ ንዋዩ ፡ ቅዱሳት ፡ ሁሉ ፡ እንስ ጥህ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኑን ፡ አታታጥል ፡ ብለው ፡ ከእቡባከር ፡ ካቲም ፡ ጋራ ፡ ከተስማሙ ፡ በኋላ ፤ ከካቲም ፡ ጦር ፡ አለቆች ፡ መካከል ፡ እንዲ ፋናቲክ ፡ በጉን ፡ ሾልኮ ፡ በቤተ ፡ ክርስቲያኑ ፡ ላይ ፡ እሳት ፡ ለኩሶ ፡ አቃጠለው ። እገራቱን ፡ ለመዝረፍና ፡ ለማቃጠል ፡ ሲሆን፡በግራኝ፡ሠራዊት፡ውስጥ፡አለቃና፡ጭፍራ፡የማይተዋወቁ፡ይመስላል።የግራኝ፡ወታደሮች፡እንደ፡ፅብድ፡ከመንደር፡ወደ፡መንደር፡እየተዘዋወሩ፡አገሩን፡አከታትለው፡ለጥፋት፡ሰጡት።የደብረ፡ሊባኖስም፡ውብ፡ቤተ፡ክርስቲያን፡ሐምሌ፡፱፡ተን፡፲፩፻፳፪፡ዓ፡ም፡ተቃጠለች።

ሸዋን፡ካጠፋ፡በኋላ፡ዘመቻውን፡ወደ፡አማራው፡አገር፡ከመቀጠል፡አስቀድሞ፡ግራኝ፡ከጀርባው፡የዞረውን፡የወሰን፡ሰገድን፡ጦር፡ማዋቃት፡ግዴታ፡ሆነበት።ሠራዊቱን፡በሚቻል፡አኳኋን፡ከአስከተተ፡በኋላ፡በዝናሙና፡በጭቃው፡ውስጥ፡ተጉዞ፡ክርስቲያኖች፡ከሰፈሩበት፡የጦር፡ሜዳ፡ገንባር፡ደረሰ።ወሰን፡ሰገድ፡ምንም፡ቢያረጅ፡የአንበሳ፡ልብ፡የነበረው፡የጦር፡መሪ፡ነበርና፡ውጊያው፡ሲጀመር፡ከበቅሎው፡ወርዶ፡ነጋሪቱን፡እያስጉሸመ፡የንጉሡን፡ጦር፡በዱሮ፡መልኩ፡ያዋጋ፡ጀመር።የግራኝ፡ወታደሮች፡ገንባሩን፡ለመጣስ፡ደጋግመው፡ቢሞክሩ፡እየተፈጸ፡ተመለሱ።ከውጊያው፡ላይ፡የድሮው፡ጀገንነት፡ጎይል፡እንደ፡ገና፡ተሰምቶአቸው፡በጠላት፡ጦር፡ሠራዊት፡ላይ፡ታላቅ፡ፍጅት፡አደረጉ።ኋላ፡ጥን፡የሸማግሌው፡ልብ፡አላስቸለው፡ብሎ፡ማዋጋቱን፡ትቶ፡ራሱ፡ከጦርነቱ፡እሳት፡ውስጥ፡ገብቶ፡ከዚያው፡ሞተ።ወሰን፡ሰገድ፡ሲሞት፡የክርስቲያኖች፡ጦር፡መሪ፡በማጣት፡ተሸነፈ።ከዚህ፡ውጊያ፡ላይ፡ከራስ፡ወሰን፡ሰገድ፡ሌላ፡የጃን፡አሞራ፡አዋሽ፡የነበረው፡ተክለ፡

ሐዋርያት ፤ የእንደርታና ፡ የላሊበላ ፡ ገዢዎች፡ ከሌሎች፡ ከወላላ፡የጦር ፡ መከንኛች ፡ ጋራ ፡ አለቁ ።

ይህ ፡ ድል ፡ የመንግሥቱን ፡ ሠራዊት ፡ በጽኑ ፡ አዳከመው ። በሚ ቀጥሉት ፡ ጦርነት ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ይህን ፡ የሚያህል ፡ የረ ረጀ ፡ ጦር ፡ እስከትቶ ፡ በእንድ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ለማቅረብ ፡ አልቻለም። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ቀጥረው ፡ የበዛ ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ከግራኝ ጦር ፡ ጋራ ፡ በገጠሙ ፡ ቀጥር ፡ መተኪያ ፡ ለሌለው ፡ ከእንስተኛው ፡ ከአ ላልና ፡ ከሱማሌ ፡ ሠራዊት ፡ ይልቁንም ፡ ከመሪዎቻቸው ፡ መካከል የሚ ቀንሱለት ፡ ቀጥር ፡ በጊዜ ፡ ብዛት ፡ ድል ፡ እንደሚሰጣቸው ፡ በመመል ከት ፤ በቻሉበት ፡ ቦታ ፡ ሁሉ ፡ ጠላትን ፡ ከመግጠም ፡ አላቋረጡም። ከጦር ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ ድል ፡ መሆን ፡ በቁርቦች ፡ አረር ፡ መታጨድ የክ ርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ የተጋድሎ ፡ መንፈስ ፡ ሊያደክመው ፡ አልቻለም ። ልብን ፡ ድንግልም ፡ በእግዚአብሔርና ፡ በታማኞቹ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ተመክቶ ፡ በእምነቱ ፡ ጸንቶ ፡ ከዚህም ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ትግሉን ፡ ባልተ ሳከመ ፡ መንፈስ ፡ ቀጠለ ። በኋላ ፡ የሚጻፉት ፡ ምዕራፎች ፡ እንደሚያስ ረዱ ፡ ሁሉ ፡ ከበረሃው ፡ ፈልቀው ፡ የመጡት ፡ ዘላኖች ፡ ከለምለሚቱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወይና ፡ ደጋ ፡ በዘረፋት ፡ ሀብት ፡ ምችት ፡ ለምደውና ፡ ተበግረው ፡ ከመካከላቸውም ፡ በየጊዜው ፡ ሞት ፡ እየቀነሰላቸው ፡ ኢትዮጵያን ፡ አደ ላድለው ፡ ለመያዝ ፡ እንዲቃታቸው ፡ እንረዳለን ።

ከአዋሽ ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ በግራኝ ፡ እጅ ፡ አያሌ ፡ ወረዳዎች ፡ ወደቁ ። አሕመድ ፡ ኢብራኒም ፡ ኢትዮጵያን ፡ የመግዛትና ፡ የግስለም ፡ ዓላማውን ፡ ለመፈጸም ፡ ወደ ፡ አማራው ፡ አገር ፡ መዝመት ፡ ግዴታ ፡ ሲሆንበት ፡ የወ ረረውን ፡ አገር ፡ ለማስተዳደርና ፡ ጸጥታውንም ፡ ለመጠበቅ ፡ ከታማኞቹ መካከል ፡ ከፍሉ ፡ በተያዘው ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ሾመ ። ከነርሱ ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ መውት ፡ እንደ ፡ እርሞች ፡ የሱማሌ ፡ ሕዝብ ፡ ብዛት ፡ ስላልነበረው ፡ የጦር ፡ ሠራዊትን ፡ ጽኑ ፡ ተከትለው ፡ በእገራ ፡ ላይ ፡ የሚጉርፉ ፡ ጉማዎች ፡ ሊያስከ ትሉ ፡ አልቻሉም። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ውጊያውን ፡ ለመቀጠል ፡ ከራሱ ፡ ጉማ ዎች ፡ ተጨማሪ ፡ ጦር ፡ ማግኘት ፡ የማይችል ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ አሕመድ ኢብራ ኒም ፡ ከክርስቲያኖች ፡ መካከል ፡ በፍርሀት ፡ ከድተው ፡ የገቡለትን ፡ ወገኖች ፡ ሰብሰቦ ፡ ከራሱ ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ እየቀላቀለ ፡ መዋጋት ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ።

ታሪክ ፡ ደጋግሞ ፡ እንዳስረዳው ፡ ሁሉ ፡ ይህን ፡ የመሰለው ፡ እኳንን ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ሊቁይ ፡ እይችልም ። ስለዚህ ፡ የራሱ ፡ ካልሆኑ ፡ ወገኖች ፡ ወታደሮች ፡ ተጥሮ በሚቀጥለው ፡ ሄ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ የኢትዮጵያን ፡ እውራጃዎች ፡ እያከታተለ ፡ መውረር ፡ መቻሉ ፡ ለግራኝ ፡ የጦር ፡ መሪነት ፡ የሚመሰክርለት ፡ ነገር ፡ ነው ።

ራሱ ፡ ወሰን ፡ ሰገድ ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ዋና ፡ የጦር ፡ ሰፈሩን ፡ ከደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ አደረገ ። ከዚያም ፡ ሁኖ ፡ እንዱን ፡ ከፍል ፡ ጦር ፡ በይፋት ፡ ላይ ፡ እዘዘበት ። በይፋት ፡ የነበረውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ የሚያዝ ፡ ከእስላም ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ተወልዶ ፡ ኋላ ፡ ክርስትና ፡ የተነሣ ፡ ሰው ፡ ስለነበረ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ግዮሉን ፡ በመመልከት ፡ ሳይዋጋ ፡ ሺያምሱ ፡ የተባለውን ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ ሹም ፡ ወደ ፡ ወረዳው ፡ እስገባና ፡ ገበረለት ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ እስላሞች ፡ ከበርቱ ፡ የነበረችውን ፡ የይፋትን ፡ ደብር ፡ እሟጠው ፡ ዘረፉ ። መቅደሱን ፡ ያለበሱ ፡ የሐር ፡ መጉናጸፊያዎች ፡ የከበሩ ፡ ሥጋጃዎችና ፡ ሌሎችንም ፡ ዐይነት ፡ ምንጣሮች ፡ ብዙ ፡ ወቂት ፡ ወርቅና ፡ የብር ፡ ዕቃዎች ፡ በዘራረዎች ፡ እጅ ፡ ወደቁ። ከዘረፋቸው ፡ ቅዱሳን ፡ ዕቃዎች ፡ መካከል ፡ ለእነዚህ ፡ ዘላኖች ፡ ያስደነቃቸው ፡ በሙሉ ፡ በወርቅ ፡ ቅጠሎች ፡ ላይ ፡ ተጽፎ ፡ ገበታውና ፡ ግንደሩም ፡ ከወርቅ ፡ የተሠራው ፡ የአዲስ ፡ ኪዳን ፡ መጽሐፍ ፡ ነበር ። የዚህ ፡ መጽሐፍ ፡ ከብደት ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ በመሆኑ ፡ ሁለት ፡ ሰዎች ፡ ሊያነሡት ፡ አልቻሉም ፡ ይባላል ። በደብረ ፡ ብርሃን ፡ ወረዳ ፡ እጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ከቂረቂሩት ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ እቅራቢያ ፡ የምትገኘው ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያንና ፡ የሌሎቹም ፡ አድባራት ፡ የዚህ ፡ ዕድል ፡ ተከፋይ ፡ ሆኑ ። ሌሎች ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ ተጉለትን ፡ ገድምን ፡ ጋንዝንና ፡ አልማሴን ፡ ወረሩ ። በሄዱበት ፡ ሁሉ ፡ ግረድና ፡ ማቃጠል ፡ የዕለት ፡ ሞያቸው ፡ ነበር ። በኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ይህን ፡ የመሰለ ፡ መከራ ፡ ወደቀበት ፡ እያውቅም ።

ምዕራፍ ፡ ፲፫ ።

ስለ ፡ አማራ ፡ አውራጃዎች ፡ መወረር ።

(የወሰል ፡ ውጊያ) ።

የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ በሸዋ ፡ ዙሪያ ፡ የሚገኙትን ፡ ወረዳዎች ፡ ሁሉ ፡ በመያዙ ፡ እዴ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ በምሥራቅ ፡ አውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ ሆኖ ፡ ለመዋጋት ፡ አልቻለም ። ስለዚህ ፡ የአማራን ፡ አገር ፡ እምባዎች ፡ ይዞ ፡ ለመከላከል ፡ ሲል ፡ ሠራዊቱን ፡ ጠቅሎ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተጓዘ ። በጉዞውም ፡ ጊዜ ፡ እስላሞች ፡ ተከታትለው ፡ እደጋ ፡ እንዳይጥሉ ፡ ብርቱ ፡ መከላከያ ፡ በር ፡ ይዘው ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ የሚያግዱ ፡ ታማኝ ፡ ወታደሮች ፡ በየበሩ ፡ እንዲሰፍሩ ፡ እደረገ ። በደገልሐን ፡ የተመራ ፡ እንዱ ፡ ብርቱ ፡ ጦር ፡ በስተ፣ምዕራብ ፡ በሚገኘው ፡ መተላለፊያ ፡ ከሰፈረ ፡ በኋላ ፡ ጠባብ ፡ በሆኑት ፡ በሌሎቹ ፡ መተላለፊያዎች ፡ ሁሉ ፡ ላይ ፡ ታፈሮች ፡ እንዲቆሙበት ፡ ተደረገ ። በስተ፣ምሥራቅ ፡ ወደ ፡ እንጉት ፡ የሚተላለፈው ፡ በር ፡ ላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ራሱ ፡ የሚያዘው ፡ ጦር ፡ ቆመበት ። ወደ ፡ ሰሜን ፡ የሚወስዱ ፡ መንገዶች ፡ ሁሉ ፡ በጠባብ ፡ ሸለቆ ፡ ውስጥ ፡ ስለሚያልፉ ፡ ቊጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ ቁራጥ ፡ ወታደሮች ፡ በናዳና ፡ በመማሪያ ፡ እያሌ ፡ ሠራዊት ፡ የሚያግዱበት ፡ ጉራዎች ፡ ሁሉ ፡ ላይ ፡ ወታደሮች ፡ እንዲሰፍሩበት ፡ ተደረገ ።

የእዴ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ሠራዊት ፡ ለመከላከል ፡ ምርጥ ፡ ቦታዎች ፡ እስኪይዝ ፡ እስመድ ፡ ግራኝ ፡ ሥራ ፡ አልፈታም ። በከዳት ፡ የገባለትን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ እስከትቶ ፡ በየሻለቃው ፡ ከአከናውን ፡ በኋላ ፡ ያለውን ፡ ጎይል ፡ ለመገመት ፡ ታላቅ ፡ ሰልፍ ፡ አስደረገ ።

ከዚህ ፡ ከአዲሱ ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ከአሸናፊው ፡ ጋራ ፡ ተደርጎ ፡ በው ፡ በዘረፋ ፡ ለመጠቀም ፡ የገቡለት ፡ ብዙ ፡ ነበሩ ። ከሰልፋ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ለመዝመት ፡ የሚበቃ ፡ ሠራዊት ፡ እንደተሰበሰበለት ፡ ተገንዝቦ ፡ እንዱን ፡ ክፍል ፡ ሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ከተወ ፡ በኋላ ፡ የደገልሐንን ፡ ሰፈር ፡ ለማጥቃት ፡ ገሥግሦ ፡ ሄደ ። ደገልሐን ፡ ግን ፡ የያዘውን ፡ ቦታ ፡ በብርቱ ፡ መሸጋት ፡ ነበርና ፡ ውጊያው ፡ በተጀመረ ፡ ጊዜ ፡ በጽኑ ፡ ተከላከል ። የቀርክ ፡ ነፍጠኞችና ፡ ዐረቦች ፡ የሚተክሉዋቸው ፡ መድፎች ፡

ይኸን ፡ ብርቱ ፡ ምሽግ ፡ ሊንዱት ፡ እልቻሉም ፡ ከውጊያውም ፡ ላይ ፡ ብዙዎቹ ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ እለቁበት ፡ ግራኝ ፡ መጨረሻው ፡ ላይ ፡ ይህ ፡ ጉራው ፡ የማይጣስ ፡ መሆኑን ፡ በመመልከትና ፡ ወታደሮቹም ፡ እንዳያልቁበት ፡ ምሽጉን ፡ ግጥቃት ፡ ትቶ ፡ መንገዱን ፡ ለወጠ ።

እዛኛ ፡ ደገልሐን ፡ የሠራው ፡ የመከላከል ፡ ሞያ ፡ ያነሰው ፡ ይመስል ፡ ታላቅ ፡ ጀብዱ ፡ መሥራቱን ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ለማስረዳት ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ተሸንፎ ፡ ሸሸቷል ፡ ሲል ፡ ለእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እስታወቀ ፡ ይህ ፡ ወሬ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ሰፈር ፡ በተሰማ ፡ ጊዜ ፡ ታላቅ ፡ ደስታ ፡ ፈጠረ ፡ ድሉንም ፡ ለማክበር ፡ ከሰፈሩ ፡ ለሚገኙት ፡ አለቆችና ፡ ወታደሮች ፡ ግብር ፡ ተደረገላቸው ፡ ደገልሐን ፡ የላከው ፡ የተጋነነ ፡ ወሬ ፡ መጥፎ ፡ ዕድል ፡ እንደሚያስከትል ፡ የታወቀ ፡ ነበር ።

ግራኝ ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡ ሸሸ ፡ የተባለውን ፡ ወሬ ፡ በሰሙ ፡ ጊዜ ፡ በእንጉት ፡ በር ፡ ግንባር ፡ የሚገኙት ፡ ቃፈሮች ፡ እደጋ ፡ እንደሌለባቸው ፡ በመተማመን ፡ ከጥበቃቸው ፡ መስነና ፡ ጀመሩ ፡ አሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ግን ፡ ከደገልሐን ፡ ምሽግ ፡ ፊት ፡ ሲያፈገፍግ ፡ በሌሎች ፡ በር ፡ ለማለፍ ፡ እንጂ ፡ ለሸሸት ፡ ሐሳብ ፡ አልነበረውም ፡ ከውጊያው ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ በያልቁበትም ፡ የተከተለው ፡ ጦር ፡ እያሌ ፡ ስለነበረ ፡ የሰሜንን ፡ አገሮች ፡ ተዋግቶ ፡ ለመያዝ ፡ አስቸጋሪ ፡ መስሎ ፡ እልታየውም ፡ ስለዚህ ፡ ከምዕራቡ ፡ በር ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ በር ፡ መጓዝ ፡ ጀመረ ።

ደገልሐን ፡ ከነበረበት ፡ በር ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ከሰፈረበት ፡ በር ፡ በሚወስደው ፡ መንገድ ፡ አቅራቢያ ፡ መካነ ፡ ሥላሴ ፡ የተባለች ፡ ውብ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ነበረች ፡ ሥራዋ ፡ በእጼ ፡ ናዖድ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ተጀምሮ ፡ ከ፳፭ ፡ ዘመን ፡ ልፋት ፡ በኋላ ፡ በእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ተፈጸመ ፡ የሕንፃዋ ፡ ታላቅነትና ፡ ተንጀናዋ ፡ በሙሉ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የተደነቀ ፡ ነበር ፡ ወርዱዋና ፡ ስፋትዋ ፡ መቶ ፡ መቶ ፡ ከንድ ፡ ሆኖ ፡ ወደ ፡ ላይ ፡ ከፍታዋ ፡ ከንምሳ ፡ ከንድ ፡ ይበልጥ ፡ ነበር ፡ በብርና ፡ በወርቅ ፡ ቅጠል ፡ ላይ ፡ በሉልና ፡ በአሠናባሪዎች ፡ ሐረግ ፡ ተሠርተው ፡ ከውስጥ ፡ ያሉት ፡ ግድግዳዎችና ፡ ጣሪያ ፡ ሐረጉን ፡ በሙሉ ፡ ለብሰው ፡ ይታዩ ፡ ነበር ፡ በሮቹና ፡ መስኮቶቹም ፡ በሙሉ ፡ የወርቅና ፡ የብር ፡ ቅጠል ፡ የለበሱ ፡ ነበሩ ፡ ከመቅደሱ ፡ ፈቀቅ ፡ ብሎ ፡ ከአዳራሹ ፡ ግሕል ፡ ላይ ፡ የእጼ ፡ ናዖድ ፡ እስከሬን ፡ በወ

ርቅ ፡ ዐልጋ ፡ ላይ ፡ ተጋድሞ ፡ ይታያል ። በእስከሬን ፡ መንበር ፡ ዙሪያ ፡ ከወርቅና ፡ ከብር ፡ የተሠሩ ፡ የሻማ ፡ መያዣ ፡ ቆመዋል ። በግድግዳዎቹ ፡ ዙሪያ ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ከወርቅና ፡ ከብር ፡ የተሠሩ ፡ ውብ ፡ ሐውልቶች ፡ ቆመዋል ። ይህች ፡ በከበሩ ፡ ዕንቁዎችና ፡ በወርቅ ፡ በብር ፡ ያጌጠች ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ የኢትዮጵያ ፡ መከራያ ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ የፖርቱጋል ፡ እምባሳደር ፡ ሮድሪጵ ፡ ደሊማ ፡ ከሰዎቹ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ በመጣ ፡ ጊዜ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በታላቅ ፡ ዙሪት ፡ ከእ ፡ ሳዩዋቸው ፡ ሕንፃዎች ፡ እንጂ ፡ ነበረች ። እምባሳደሩን ፡ ተከትሎ ፡ የነበ ፡ ረው ፡ እባ ፡ አልቫራዝ ፡ ስለዚህች ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ በማድነቅ ፡ ጽፎዋል ።

አሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ መካነ ፡ ሥላሴ ፡ እቅራቢያ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ በደብሪቱ ፡ በራሱ ፡ ጦር ፡ መካከል ፡ ተቃዋሚ ፡ ሠራዊት ፡ አላገኘም ። ስለዚህ ፡ እንዳችም ፡ ውጊያ ፡ ሳይደረግ ፡ ሰተት ፡ ብሎ ፡ ከደብሪቱዋ ፡ ገባ ። ከሱማሌ ፡ በረሃ ፡ የመጡት ፡ የግራኝ ፡ ዘላናችና ፡ እርሱ ፡ ራሱ ፡ በቤተ ክርስ ቲያኒቱ ፡ ውስጥ ፡ ገብተው ፡ ሀብቷንና ፡ ውበቷን ፡ በተመለከቱ ፡ ጊዜ ፡ ቍን ፡ ጅናዋ ፡ እንደ ፡ ፀሐይ ፡ እንዳንጸባረቀባቸው ፡ ከሱ ፡ ጋራ ፡ የነበረው ፡ የዐረብ ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡ መዝግቦታል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዚህች ፡ በክርስቲያኖች ፡ የጥበብ ፡ ሥራ ፡ ቢደነቁም ፡ ድኸነት ፡ ሲያጠቃቸው ፡ የኖረ ፡ ሱማሌ ዎች ፡ ወርቁንና ፡ የከበሩ ፡ ዕቃዎችን ፡ ሁሉ ፡ ከመዝረፍ ፡ ሊታገዱ ፡ አል ቻሉም ። ከዘቢድ ፡ ፓሻ ፡ ለሚላኩለት ፡ ነፍጠኞችና ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎ ችም ፡ የሚከፈል ፡ ወርቅ ፡ ለግራኝ ፡ እስፈላጊ ፡ በመሆኑ ፡ መካነ ፡ ሥላሴ ፡ እንድትዘረፍና ፡ እንድትቃጠል ፡ እዘዘ ። ለግራኝ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ እንዲ ገባ ፡ ከግድግዳዎችና ፡ ከጣሪያው ፡ ላይ ፡ ከሚገፈፉ ፡ የወርቅና ፡ የብር ፡ ቅጠል ፡ በቀር ፡ እያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ የቻለውን ፡ እንዲወስድ ፡ ከወሰነ ፡ በኋላ ፡ እስዘርፎ ፡ በሕንፃው ፡ ላይ ፡ እሳት ፡ እንዲለኩሰባት ፡ አደረገ ። ቍጥር ፡ የሌላቸው ፡ መጻሕፍትም ፡ ከሕንፃው ፡ ጋራ ፡ ተቃጠሉ ። ወደ ፡ ፊት ፡ እንደምናየው ፡ ሁሉ ፡ በቱርኮችና ፡ በዐረቦች ፡ ርዳታ ፡ ግራኝ ፡ በክ ርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ያነደደው ፡ እሳት ፡ ከብዙ ፡ ዘመናት ፡ የተጠ ራቀሙትን ፡ የጥበብ ፡ ሥራና ፡ ታሪካዊ ፡ መጻሕፍትን ፡ በማጥፋቱ ፡ ለኢ ትዮጵያ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ለሥልጣኔና ፡ ለሰው ፡ ልጅ ፡ ሁሉ ፡ ታላቅ ፡ የበደል ፡ ሥራ ፡ ሆኖ ፡ የሚቂጠር ፡ ነው ።

መካነ ፡ ሥላሴን ፡ ካጠፋ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ወደሌላዋ ፡ ሀብታም ፡ ደብር ፡ ገሥግሦ ፡ አትሮጋሰ ፡ ማርያም ፡ የምትባለውን ፡ ታላቅ ፡ ደብር ፡ አዘርፎ ፡ አቃጠላት ። ያትሮጋሰ ፡ ማርያም ፡ ዘረፋ ፡ ከስድስት ፡ ሰዓት ፡ እስከሚከተለው ፡ ጧት ፡ ድረስ ፡ ቂየ ፡ ይባላል ። የግራኝ ፡ ሱማሌዎች ፡ ከመቅደሱ ፡ ግድግዳ ፡ ላይ ፡ የተለበጠውን ፡ ከፈይና ፡ የመካሽ ፡ ጥልፍ ፡ ሥራዎች ፡ እየቀደዱ ፡ ከወሰዱ ፡ በኋላ ፡ ቍጥር ፡ የሌላቸው ፡ የወርቅ ፡ ጽዋዎችና ፡ ሌሎችንም ፡ የንዋየ ፡ ቅዱሳት ፡ ዕቃዎች ፡ ሁሉ ፡ ዘረፉ ። ከተወሰዱትም ፡ ምርኮዎች ፡ መካከል ፡ አንድ ፡ ሺህ ፡ ወቂት ፡ የሚመዝን የወርቅ ፡ ጽላትና በወርቅ ፡ ቅጠል ፡ ላይ ፡ የተጻፈ ፡ መጽሐፍ ፡ ቅዱስ ፡ ነው ፡ ይባላል ። ይህ ፡ መጽሐፍ ፡ ቅዱስ ፡ በጣም ፡ የሚከብድ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ እራት ፡ ሰዎች ፡ ሁኑው ፡ ሊያነሡት ፡ አልቻሉም ። ዘረፉው ፡ ከተፈጸመ ፡ በኋላ ፡ በዚህችም ፡ ደብር ፡ ላይ ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ እሳት ፡ ለቀቁባት ። ከመነኩሳቱም ፡ መካከል ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያናቸው ፡ ስትቃጠል ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ በጎዘንና ፡ በወዮታ ፡ እየዘለሉ ፡ ከእሳቱ ፡ ውስጥ ፡ ወድቀው ፡ አብረው ፡ የተቃጠሉ ፡ ብዙዎች ፡ ነበሩ ።

ቀጥሎም ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ በያለበት ፡ ዘረፉ ፡ በሚቀጥሉበት ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ግንባር ፡ ቀደም ፡ ላይ ፡ ሲዋጋ ፡ ነበረና ፡ ከፊቱ ፡ የሚገኘውን ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ አሸንፎ ፡ ከንጉሠ ነገሥቱ ፡ ሰፈር ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ ለመድረስ ፡ ቻለ ።

በሰፈሩም ፡ ላይ ፡ አደጋ ፡ ጥሎ ፡ ንጉሡን ፡ ለመማረክ ፡ ጥቂት ፡ ቀረው ። ሁኖም ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የዕልፍኝ ፡ ዘበኞች ፡ በታላት ፡ ጉብዝና ፡ ተዋግተው ፡ ንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ ከሰፈሩ ፡ እንዲወጣ ፡ ጊዜ ፡ ሰጡት ። ከዚህ ፡ ብርቱ ፡ አደጋ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ማምለጥ ፡ ሲችል ፡ የሚበዛው ፡ ሠራዊት ፡ ተበታትኖ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ እስላሞቹ ፡ ሰፈሩን ፡ በሙሉ ፡ ለመያዝ ፡ ቻሉ ። ከክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ የተማረከው ፡ ተማርኮ ፡ የቀረው ፡ ተበታትኖ ፡ በየግንባሩ ፡ ሸሸ ። በዚህ ፡ ድል ፡ የንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ የጉዞ ፡ መማሪያዎችና ፡ ዕቃዎች ፡ ከብዙ ፡ ሀብት ፡ ጋራ ፡ ከግራኝ ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። ከተማረኩትም ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ሚናስ ፡ የተባለው ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ታናሽ ፡ ወንድ ፡ ልጁና ፡ ቍጥራቸው ፡ የበዛ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወይዛዝርት ፡ ነበሩ ።

የወሰልን ፡ ድል ፡ ካገኘ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ የተማረኩትን ፡ ዕቃዎችና ፡
የኢትዮጵያን ፡ ወይዛዝርት ፡ ለጦር ፡ አለቆቹ ፡ አካፈላቸው ። ወጣቱን ፡
ነጋሚ ፡ ሚናሰን ፡ ግን ፡ ለማሰገደል ፡ ከቂረጠ ፡ በኋላ ፡ ሚስቱ ፡
ባቲ ፡ ድል ፡ ወንበራ ፡ ለምና ፡ ምሕረት ፡ አስደረገችለት ፡ ይባላል ።
ሆኖም ፡ ከኢትዮጵያ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ የዘረፋቸው ፡ ዕቃዎች ፡ ሁሉ ፡ እል
በቃው ፡ ብሎ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ባላባቶች ፡ ወጣቶችና ፡ ወይዛዝርት ፡
ወጣቱን ፡ መስፍን ፡ ጭምር ፡ ባሪያ ፡ አድርጎ ፡ እንዲገዛ ፡ ለዘበድ ፡ ፓሻ ፡
ወደ ፡ የመን ፡ አገር ፡ ላካቸው ።

ከዚህ ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ክርስቲያኖች ፡ በተከናወነው ፡ ጦር ፡ ለመዋ
ጋት ፡ አልቻሉም ። የኢትዮጵያ ፡ እምብርት ፡ የነበሩት ፡ የአማራ ፡ አው
ራጃዎች ፡ በር ፡ ለእስላሞች ፡ ወረራ ፡ ተከፈተ ። ከአጼ ፡ ይኩኖ ፡ አም
ላክ ፡ አንሥቶ ፡ እስከ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ የኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡
የሥልጣኔ ፡ መንበር ፡ ሁና ፡ የቂየቸው ፡ የአማራ ፡ አገር ፡ በግራና ፡
በቀኝ ፡ በሶማሌ ፡ ዘላኖች ፡ ተበዘበዘች ። አብያተ ፡ ክርስቲያኖችዋ ፡ አንድ ፡
በአንድ ፡ እንደ ፡ ጧፍ ፡ ነደዱ ። መንደሮቿንም ፡ እስላሞቹ ፡ ያለር
ጎራጌ ፡ አከታተለው ፡ አወደሙት ። የክርስቲያን ፡ ጉበዛዝት ፡ ከየጦሩ ፡
ግንባር ፡ ወደቁ ፡ ሴቶች ፡ ለቁባትነት ፡ ወደ ፡ ቱርክና ፡ ወደ ፡ ዐረብ ፡ አገ
ሮች ፡ ተሸጡ ፤ ልጆቹም ፡ ያለርጎራጌ ፡ በጦርና ፡ በጉራዴ ፡ ተፈጁ ፤ በዚህ ፡
ዐይነት ፡ ድርጊት ፡ ለማተቱ ፡ እንኳንስ ፡ የሚከብድ ፡ የወንጀል ፡ ሥራ ፡
በክርስቲያኑ ፡ ሕዝብ ፡ ላይ ፡ ከፈጸሙ ፡ በኋላ ፡ እስላሞቹ ፡ ድል ፡ ያገኙበ
ትን ፡ አውራጃ ፡ ለቀው ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ለማሳደድ ፡ ጉዟቸውን ፡
ወደ ፡ ሰሜን ፡ ቀጠሉ ።

እሕመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ልብን ፡ ድንግልን ፡ በሚያሳድድበት ፡ ጊዜ ፡
ለጀመረው ፡ ውጊያ ፡ ንጉሡን ፡ ካልማረከ ፤ አለዚያም ፡ ካልገደለ ፡ ፍጹም ፡
ድል ፡ እንደማያገኝ ፡ ተሰማው ። ካለፈው ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ የሚበ
ዙት ፡ ያጼ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ወታደሮች ፡ መበታተናቸውን ፡ ሰላወቀ ፡ ባል
ተጠረጠረ ፡ እኳኋን ፡ አደጋ ፡ ጥሎ ፡ ሐሳቡን ፡ ለመፈጸም ፡ ዐቀደ ። አደ
ጋውን ፡ ለመጣል ፡ እንዲመቸው ፡ ሠላሳ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ሐምሳ ፡ እግረ
ኞች ፡ ብቻ ፡ እስከትሎ ፡ ሠራዊቱን ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ትቶ ፡ ወረው ፡ ሳይሰማ ፡
ከንጉሡ ፡ ሰፈር ፡ ገብቶ ፡ ለመበዝበዝ ፡ በግሥገዛ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ተጓዘ ። እጼ

ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሰፍር ፡ በሚገኝበት ፡ ቦታ ፡ እስኪደርስ ፡ ወረው ፡ እንዳይሰማ ፡ ወታደሮቹ ፡ ሁሉ ፡ የክርስቲያኖችን ፡ መለዩ ፡ ለብሰው ፡ የደገልሐን ፡ ወታደሮች ፡ ነን ፡ እያሉ ፡ እንዲያወሩ ፡ አዘዛቸው ፡ የንጉሡን ፡ ሰፈር ፡ ሰልለው ፡ እንዲያገኙለትና ፡ መንገድ ፡ እንዲመሩት ፡ ከከፋተኞች ፡ መካከል ፡ ቀጥረው ፡ ያነሰ ፡ ሰዎች ፡ መርጦ ፡ እስከተለ ፡ እነሆ ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ ሳይታወቅ ፡ በክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ሾልኮ ፡ አልፎ ፡ ጥቅምት ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እኢ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከሰፈረበት ፡ ቦታ ፡ ደረሰ ። የሰፈሩ ፡ ለጓሚዎች ፡ ለፈረሶችና ፡ ለበቅሎዎች ፡ ማር ፡ እያጨዱ ፡ ሲያሰሩ ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ እያነጋገሩዋቸው ፡ ሳይታወቁ ፡ አልፈው ፡ ከሰፈሩ ፡ በላይ ፡ ከምትገኝ ፡ ተረብታ ፡ ላይ ፡ ለመውጣት ፡ ቻሉ። እስከ ፡ ዚህ ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ በክርስቲያኖቹ ፡ መካከል ፡ ጦር ፡ እንደመጣባቸው ፡ ግንም ፡ ያወቀ ፡ የለም ። ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ከነፍጠኞቹ ፡ በቀር ፡ እሱ የሚተማመናቸው ፡ ኤሚር ፡ ሞጂያሒድ ፡ እቡባከር ፡ ካትም ፡ አብሰማኑር ፡ ጁራይ ፡ እስማንና ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉ ፡ የታወቁ ፡ ያዳልና ፡ የሐረር ፡ ፈረሰኞች ፡ ነበሩ ። ከጉብታዋ ፡ ላይ ፡ ሁኔው ፡ የእኢ ፡ ልብነ ፡ ድንግልን ፡ ሰፈር ፡ አይተው ፡ የንጉሡ ፡ ነገሥቱን ፡ ታላቅ ፡ ድንኳን ፡ በመመልከት ፡ የፈለጉበት ፡ ቦታ ፡ መድረሳቸውን ፡ ተገንዝበው ፡ አደጋውን ፡ ለመጣል ፡ ሲሰናዱ ፡ እንዱ ፡ የግራኝ ፡ ሰካራም ፡ ወታደር ፡ ትእዛዝ ፡ ጥሶ ፡ በአቅራቢያው ፡ በሚገኘው ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ እሳት ፡ ለኮሰ ። ይኸው ፡ ለክርስቲያኖች ፡ ርቶት ፡ ሆኖዋቸው ፡ ለመከላከል ፡ ግርግር ፡ ማለት ፡ ጀመሩ ። እንደዚህ ፡ ያለው ፡ ድፍረት ፡ ይደረጋል ፡ ብለው ፡ ያልጠበቁት ፡ ነገር ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ ሳይጠነቀቁ ፡ በድንገት ፡ አደጋ ፡ ተጣለባቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ከክርስቲያን ፡ ወገን ፡ በውግያው ፡ ላይ ፡ ብዙዎች ፡ ቢሞቱም ፡ እኢ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ አምልጦ ፡ ሄደ ።

በንጉሡ ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ የጣለው ፡ አደጋ ፡ ፍሬ ፡ ሳያገኝለት ፡ ከቀረ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ሠራዊቱን ፡ እስከትቶ ፡ ከፋፍሎ ፡ በየአለቃቸው ፡ የተረፈውን ፡ እገር ፡ ለማስጠፋትና ፡ ለማዘረፍ ፡ በየገንባሩ ፡ ላካቸው ። የእሱላም ፡ የጦር ፡ መሪዎችም ፡ ያለ ፡ ሐሳብ ፡ የእገሩን ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያንና ፡ መንደሮች ፡ እያከታተሉ ፡ አቃጠሉ ። ቤተ ፡ ሰግዕት ፡ ደብረ ፡

ነጉድጓድና፡ በመቶ ፡ ከሚቂጠሩ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ከተዘረፉና ፡ ከተቃጠሉት ፡ ደብሮች ፡ መካከል ፡ ይገኛሉ። ከደብረ ፡ ነጉድጓድ ፡ ከተወሰዱት ፡ ምርኮ ፡ መካከል ፡ እንዲሁ ፡ ከሰው ፡ ቁመት ፡ የሚበልጥ ፡ የወርቅ ፡ ጽላት ፡ ነው ፡ ይባላል ። በግራና ፡ በቀኝ ፡ የዘመቱት ፡ እስላሞች ፡ የወርቅ ፡ ልብስ ፡ የወርቅ ፡ ድረዎች ፡ የራስ ፡ ወርቅ ፡ ዕንቁጦችንና የከበሩ ፡ ድንጋዮችን ፡ እየዘረፉ ፡ በብዙ ፡ ግመሎች ፡ እየሟኑ ፡ ይጓዙ ፡ ነበር ። እንዲሁ ፡ የወር ፡ አለቃ ፡ ብቻውን ፡ ያጋዘው ፡ የከበሩ ፡ ዕቃዎች ፡ ያጅጁ ፡ ግመሎች ፡ ጭነት ፡ ነበር ፡ ተባሉ ፡ ተጽፎዋል ።

የኢትዮጵያ ፡ ቤተ ፡ መንግሥትና ፡ ቤተ ፡ ክህነት ፡ ከ፲፫ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመናት ፡ ጀምሮ ፡ ያጠራቀመው ፡ ሀብት ፡ የሚደንቅ ፡ ነው። ፔር ፡ ደኮ ፡ ቢልሐም ፡ በአንዱ ፡ ዋሻ ፡ ስለ ፡ ተጠራቀመው ፡ ወርቅ ፡ የገለጸውን ፡ ከዚህ ፡ ቀደምም ፡ ተመልክቶዋል ። በእስላሞች ፡ ዘረፋ ፡ የተወሰደውን ፡ ሀብት ፡ ድምር ፡ ባይነግረን ፡ እንኳን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ብልጽግና ፡ የሚያስደንቅ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ ለመረዳት ፡ ይቻላል ። ይህ ፡ ሀብት ፡ ከአገሩ ፡ ሲቂፈር ፡ ከነበረው ፡ ወርቅ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ከመካከልኛው ፡ ምሥራቅ ፡ አገሮች ፡ ጋራ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከነበራት ፡ ንግድም ፡ ጭምር ፡ የመጣ ፡ ነው ። ደኮቢልሐም ፡ እንዳስረዳ ፡ ሁሉ ፡ ሲገኝ ፡ ሀብቱን ፡ ግጠራቀም ፡ እንጂ ፡ ለሕዝባዊ ፡ ጥቅም ፡ በሚሰጡ ፡ ሥራዎች ፡ ላይ ፡ ማዋል ፡ ለማድ ፡ ስላልነበረ ፡ ያ ፡ ሁሉ ፡ የተጠራቀመ ፡ ገንዘብ ፡ ለዘራፊዎች ፡ እንጂ ፡ ለአገሩ ፡ ሕዝብ ፡ ሥራ ፡ ሳይውል ፡ ባከነ ። ባለማስተዋል ፡ ያ ፡ ሁሉ ፡ ገንዘብ ፡ እየነበረ ፡ ነፍጥና ፡ መድፎችን ፡ ሌሎችንም ፡ የሚከላከያ ፡ መሣሪያዎች ፡ ለመግዛት ፡ ሳይችል ፡ ቀርቶ ፡ መንግሥቱ ፡ ይህን ፡ ከመሰለ ፡ አደጋ ፡ ላይ ፡ ለመውደቅ ፡ ደረሰ ።

ምዕራፍ ፡ ፲፩ ።

የአምባ ፡ ግሼን ፡ ውጊያ ።

ከወሰል ፡ አደጋ ፡ በኋላ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከተረፉት ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡ በሽሉግ ፡ ተሻግሮ ፡ ወደ ፡ በጌምድር ፡ ሄደ ። ግራኝ ፡ ግን ፡ ከወር ፡ ሜዳዎች ፡ ሁሉ ፡ ላይ ፡ ያገኘው ፡ ድል ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ከአልተያዙ ፡ ወይም ፡ ከአልሞቱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጌታ ፡ እንደማያደርገው ፡ በመ

● 7 7 7 ●

ገንዘብ ፡ ጊዜ ፡ ሳይጠፋ ፡ ገራድ ፡ እሕማቹ ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ እዛኝ ፡
እድርን ፡ እጼ ፡ ልብኝ ፡ ድንግልን ፡ እንዲከታተል ፡ እደረገ ። ይሁን ፡
እንጂ ፤ ገራድ ፡ እሕማቹ ፡ ብዙ ፡ ቀን ፡ ከተከታተለ ፡ በኋላ ፡ በንጉሠ ፡ ነገ
ሥቄ ፡ ጦር ፡ እንደማይደረስ ፡ ተረድቶ ፡ ፈቱን ፡ ወደ ፡ እምባ ፡ ግሼ ፡
መለሰ ።

በዚህ ፡ ዘመን ፡ እምባ ፡ ግሼ ፡ በደብረ ፡ ዳሞ ፡ ፈንታ ፡ ከአልጋ ፡
ወራሽ ፡ በቀር ፡ ነጋሢዎች ፡ ሁሉ ፡ የሚጋዙበት ፡ እምባ ፡ ነበር ። ይህ የነጋ
ሢዎች ፡ የግዞት ፡ እምባ ፡ የሚያስደንቅ ፡ ድርጅት ፡ በመሆኑ ፡ በኢትዮ
ጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ልዩ ፡ ዐይነት ፡ ነገር ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ የዚህን ፡
ዘመቻ ፡ ታሪክ ፡ ከመቀጠል ፡ አስቀድመን ፡ የግዞት ፡ እምባን ፡ ታሪክ ፡
ባጭሩ ፡ ማተት ፡ እስፈላጊ ፡ ነው ።

የመጀመሪያው ፡ የግዞት ፡ እምባ ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ነበር ። ነጋሢዎችን ፡
ወደ ፡ እምባ ፡ ማጋዝ ፡ የጀመረችው ፡ ንግሥተ ፡ ሳባ ፡ ነች ፡ ሲሉ ፡ የጸፋ ፡
እሉ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ዋናው ፡ ታሪክ ፡ ይህን ፡ ዘዴ ፡ ለአብርሃና ፡ ለአ
ጽብሓ ፡ ይሰጣቸዋል ። በእፍ ፡ ታሪክ ፡ ሲወርድ ፡ ሲዋረድ ፡ እንደ ፡ መጣ
ልን ፡ መልእክ ፡ ለንጉሥ ፡ አብርሃ ፡ በራህይ ፡ ታይቶት ፡ ከአልጋ ፡ ወራሹ ፡
በቀር ፡ ሌሎችን ፡ ወንድ ፡ ልጆቹን ፡ ሁሉ ፡ ወደ ፡ እምባ ፡ ካላጋዛቸው ፡
በአገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ ታላቅ ፡ ችግር ፡ እንደሚነሳና ፡ ሌሎች ፡ የንጉሥ ፡
ልጆች ፡ ሸፍተው ፡ አገሩን ፡ እንደሚከፋፈሉትና ፡ በንጉሡም ፡ ላይ ፡
አደጋ ፡ የሚያመጡ ፡ መሆናቸውን ፡ ገለጸለት ፡ ይባላል ። እጼ ፡ አብርሃ ፡
በዚህ ፡ ራህይ ፡ ድንግጦና ፡ ተራራውም ፡ የሚገኝበትን ፡ አገር ፡ ለማወቅ ፡
ግራ ፡ ገብቶት ፡ እንደ ፡ ቂየ ፡ መልእክ ፡ ዳግም ፡ በራህይ ፡ ታይቶት ፡ በዚህ ፡
ሥራ ፡ የሚውል ፡ ተራራ ፡ በአገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ እንዲያስፈልግ ፡ ተራራ
ውም ፡ የሚጻ ፡ ፍየሎች ፡ በላዩ ፡ ላይ ፡ እየተራመዱ ፡ ወደ ፡ ገደል ፡ የሚወ
ድቁ ፡ መሰለው ፡ የሚታይበት ፡ እምባ ፡ መሆኑን ፡ ገለጸለት ፡ ይባላል ።
በመልእክ ፡ ጥቆማ ፡ ተመርቶ ፡ ንጉሡ ፡ ደብረ ፡ ዳሞን ፡ መረጠ ። የሆነው ፡
ሆኖ ፡ ከቋኘው ፡ መቶ ፡ ከእጼ ፡ አብርሃ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ እንሥቶ ፡ በ፱፻፳፯ ፡
ዓ ፡ ም ፡ ዮዲት ፡ የተባለችው ፡ የፈላሻ ፡ ንግሥት ፡ የጋፋትን ፡ ወገኖች ፡
ሠራዊት ፡ ይዛ ፡ የእነሱንምን ፡ መንግሥት ፡ አጥፍታ ፡ በደብረ ፡ ዳሞ ፡
ላይ ፡ የተጋዙትን ፡ የነጋሢ ፡ ወገኖች ፡ ሁሉ ፡ እስከፈጀቻቸው ፡ ድረስ ፡

ይህ ፡ እምባ ፡ የነጋሢዎች ፡ ማጋገፍ ፡ ቦታ ፡ ሆኖ ፡ ቁየከቶዲት ፡ ፍጂት ፡ በኋላ ፡ ግን ፡ የዛጌ ፡ የነጋሢ ፡ ወገን ፡ በዚህ ፡ ዘዴ ፡ እልቀጠሉም ፡ ከ፪፻ ፡ ዘመን ፡ በሚበልጥ ፡ በዛጌ ፡ ነገሥታት ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ጊዜ ፡ ዘዴው ፡ ተረ ስቶ ፡ ከቁየ ፡ በኋላ ፡ እዚያ ፡ ይኩኖ ፡ እምላክ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ የማጋገፍ ፡ እምባ ፡ ዘዴ ፡ እንደ ፡ ጀመረ ፡ ጊዜ ፡ በደብረ ፡ ዳሞ ፡ ፈንታ ፡ እምባ ፡ ግሼን ፡ ለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ እንደ ፡ ተመረጠ ፡ በታሪክ ፡ ተነግሮዋል ። እምባው ፡ የተመረጠው ፡ የዲት ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ያደረገችው ፡ ፍጂት ፡ መታሰቢያ ፡ በቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ስለተረሳ ፡ ይመስላል ። ቀጥለን ፡ እንደምንገልጸው ፡ ሁሉ ፡ « የጠሉት ፡ ይወርሳል ፡ የፈሩት ፡ ይደርሳል » እንደሚባለው ፡ ሁሉ ፡ በእምባ ፡ ግሼ ፡ ላይ ፡ የተጋዙትም ፡ የነጋሢዎች ፡ ዕድል ፡ ከ፪፻ ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ከነበሩት ፡ ልዩ ፡ ሆኖ ፡ እልቀገኘም ፡ ግራኝም ፡ ተራውን ፡ በዚህ ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ የተገኙትን ፡ ነጋሢዎች ፡ ከፈጀ ፡ በኋላ ፡ ልማዱ ፡ እንደገና ፡ ተረስቶ ፡ ቁይቶ ፡ በ፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እዚ ፡ ፋሲለደስ ፡ እንደገና ፡ እድሰውት ፡ በበጌምድር ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ እምባ ፡ ወህኒ ፡ የተባለውን ፡ የነጋሢዎች ፡ ማጋገፍ ፡ አደረጉት ። ይህም ፡ እምባ ፡ እስከ ፡ እዚ ፡ ቲዎድሮስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ድረስ ፡ ለዚህ ፡ ዘዴ ፡ ሲያገለግል ፡ ቁየ ።

በ፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የግራኝ ፡ ዘመን ፡ ጦርነት ፡ እንደ ፡ ተጀመረ ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱን ፡ ሀብት ፡ ከጠላት ፡ ለማሸሸ ፡ በግሼ ፡ ገምጃ ፡ ቤት ፡ ቀድሞ ፡ ከነበረው ፡ ሌላ ፡ ብዙ ፡ ሀብት ፡ ወደዚያ ፡ እንዲጋዝ ፡ ተደረገ ። ይኸ ፡ ሀብት ፡ ግሼ ፡ ላይ ፡ መከማቸቱን ፡ ሰምቶ ፡ ገራድ ፡ አሕማሹ ፡ እምባውን ፡ ለመያዝ ፡ ገሥገሦ ፡ ሄደ ። ከዚያም ፡ እንደ ፡ ደረሱ ፡ እደጋ ፡ ጥለው ፡ ከእምባው ፡ ላይ ፡ ለመውጣት ፡ እንዲመቻቸው ፡ እስላሞቹ ፡ የማጥቃቱን ፡ ሥራ ፡ በሌሊት ፡ ሞከሩ ። ነገር ፡ ግን ፡ ያምባው ፡ ዘበኞች ፡ ችቦ ፡ አብርተው ፡ የሚያጠቃውን ፡ የጠላትን ፡ ሠራዊት ፡ በናዳ ፡ በጉራዴ ፡ ፈጁ ። ቀጥሎም ፡ በነጋታው ፡ ገራድ ፡ አሕማሹም ፡ ብርቱ ፡ ጦርነት ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ የመጀመሪያውን ፡ በር ፡ ለመጣስ ፡ ቻለ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ሁለተኛው ፡ የመውጫው ፡ በር ፡ በብረት ፡ በር ፡ የተዘጋ ፡ በመሆኑ ፡ በዋሳ ፡ የሚጣስ ፡ አልነበረም ። ከዚህ ፡ ላይ ፡ ተከላካዮቹ ፡ በታላት ፡ ጉብዝና ፡ ተዋግተው ፡ ብዙዎችን ፡ የግራኝን ፡ ወታደሮች ፡ ከገደሉ ፡ በኋላ ፡ የጦሩ

አለቃ ፡ ገራድ ፡ አሕማሹን ፡ ማረኩት ። በዚህ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ከሞቱት ፡ የግራኝ ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ ማታን ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ አማች ፡ ነበር ። ከእሳሞች ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ከገደል ፡ ወድቀው ፡ ሲሞቱ ፡ ጥቂቶቹ ፡ ብቻ ሸሽተው ፡ አመለጡ ። አሕማሹ ፡ ተማርኮ ፡ ወደ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከተላከ ፡ በኋላ ፡ ከዚያው ፡ ተገደለ ። ይህ ፡ አምባ ፡ ግሼ ፡ ላይ ፡ የተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ገዳር ፡ ፲፮ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፳፫ ፡ ዓ ም ፡ ነበር።

ከግሼ ፡ ጦርነት ፡ ሸሽተው ፡ ወደ ፡ ግራኝ ፡ ሰፈር ፡ የተመለሱት ፡ ሰዎች ፡ የድል ፡ መሆናቸውን ፡ ወሬ ፡ ይልቁንም ፡ የአሕማሹን ፡ መማረክና ፡ የማታንን ፡ መሞት ፡ ለግራኝ ፡ በነገሩት ፡ ጊዜ ፡ ቀጣው ፡ የላብደት ፡ ያህል ፡ ሆነ። በቀጣው ፡ ጊዜ ፡ እለቆቻቸውን ፡ አስማርከው ፡ ሸሽተው ፡ ያመለጡትን ፡ ሰዎች ፡ እንዲገደሉ ፡ አዘዘ ። ነገር ፡ ግን ፡ የሚበዙት ፡ የታወቁ ፡ አርበኞች ፡ በመሆናቸው ፡ በሚከተሉት ፡ ጦርነት ፡ የሚፈልጋቸው ፡ ወታደሮች ፡ መሆናቸው ፡ ስለ ፡ ታወቀ ፡ ቃዲዎች ፤ እጥብቀው ፡ በለመኑት ፡ ጊዜ ፡ ምሕረት ፡ አደረገላቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ሸሽተው ፡ ለመጡት ፡ ምሕረቱ ፡ የሚጸድቀው ፡ ተመልሰው ፡ አምባውን ፡ እጥትተው ፡ ሲይዙ ፡ ብቻ ፡ መሆኑን ፡ ገለጸላቸው ።

ምዕራፍ ፡ ፲፩ ።

የ ሐይቅ ፡ ዘመቻ ።

ባንባ ፡ ግሼን ፡ ውግያ ፡ ላይ ፡ ያገኘውን ፡ ጉዳትከጉዳይ ፡ ላይቂ ጦር ፡ ግራኝ ፡ ከግሼ ፡ እቅጣጫ ፡ ተነሥቶ ፡ ወደ ፡ ሐይቅ ፡ ተጓዘ ። ከመገድ ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ አማኞች ፡ ዘሐሩቢ ፡ መሐመድንና ፡ ቢዘር ፡ ሞጃ ሂድ ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ አድርጎ ፡ ደብረ ፡ እግዚአብሔር ፡ የተባለችውን ፡ ገዳም ፡ ለመዝረፍና ፡ ለማቃጠል ፡ ላካቸው ፡ ደብረቷን ፡ ከቃጠሉ ፡ ለማዳን ፡ ጥቂት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ከደብሩ ፡ አጠገብ ፡ ከተው ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ሁለት ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ እለቆች ፡ ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ ይዘው ፡ መቅረባቸውን ፡ ባስተዋሉ ፡ ጊዜ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ማፈግፈግ ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ። እስላሞቹ ፡ ከገዳሙ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ በተለመደው ፡ የጃውሳ ፡ ዘረፋ ፡ ሀብቷን ፡ ከገፈችት ፡ በኋላ ፡ ሕንፃ

ዋን ፡ እሳት ፡ ለዙሰው ፡ ለቃጠሉ ። ይህችን ፡ ደብር ፡ በ፲፫፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡
 የተከሉዋት ፡ እጼ ፡ ሰይፈ ፡ አረድ ፡ ስለነበሩ ፡ በዘመን ፡ ብዛት ፡ የተጠራ
 ቀመ ፡ ሀብትዋ ፡ ወሰን ፡ አልነበረውም ። በዘረፋው ፡ እስላሞች ፡ አራት ፡
 የወርቅ ፡ ጽላቶች ፡ እያንዳንዳቸው ፡ አምስት ፡ አምስት ፡ ሰዎች ፡ ለማን
 ግት ፡ ያልተቻሉ ፡ ናቸው ፡ ይባላል ። በዘመኑ ፡ የነበሩት ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡
 እንደ ፡ መዘገቡት ፡ ከዚህች ፡ ደብር ፡ ብቻ ፡ የተወሰደው ፡ ወርቅ ፡ ከእንደ ፡
 ሚሊዮን ፡ ወቂት ፡ የሚበልጥ ፡ ነው ፡ ይባላል ። ጠላት ፡ አገሩን ፡ ወሮ ፡
 ገዳማትን ፡ መዘረፍና ፡ ማቃጠሉ ፡ እየተሰማ ፡ ይህን ፡ ለሚያክል ፡ ሀብት ፡
 ግሸሻ ፡ ቦታ ፡ ያልተፈለገበት ፡ ምክንያት ፡ ለዘመናችን ፡ ሰው ፡ ሊገባው ፡
 የሚችል ፡ ነገር ፡ አይደለም ። እነዚህ ፡ በአግራ ፡ አውራጃ ፡ የነበሩት ፡
 ከበርቷ ፡ ደብሮች ፡ ሁሉ ፡ ዋሻና ፡ ተራራ ፡ የመላባቸውና ፡ ወርቅና ፡ መጻ
 ሕፍት ፡ የሚደብቁ ፡ ብዙ ፡ ገለል ፡ ያሉ ፡ ቦታዎች ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ የታወቀ ፡
 ሆኖ ፡ ይህም ፡ አውራጃ ፡ እስላሞች ፡ መጀመሪያ ፡ ያጠቁት ፡ ያማራ ፡ ወረ
 ጻዎች ፡ ሳይሆን ፡ የሸዋ ፡ አውራጃ ፡ ከተዘረፈ ፡ በኋላ ፡ የተደረሰባቸው ፡
 በመሆኑ ፡ የሚያስገርም ፡ ዝንጋታ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ ያስደፍራል ። ከእጼ ፡
 ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ እስከ ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በየ
 ደረጃው ፡ ሲጠራቀም ፡ የቂየው ፡ ሀብታምነትና ፡ የምችት ፡ ኑሮ ፡ የክርስ
 ቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ አጥብቆ ፡ ያሰነፈው ፡ ይመስላል ።

ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ገሥግሦ ፡ ከሐይቅ ፡ ባሕር ፡ አጠገብ ፡ ከደረሰ ፡ በኋላ ፡
 ኡራይ ፡ ሐርባ ፡ የተባለውን ፡ ተማርኮ ፡ የታሰረ ፡ ሱማሌ ፡ እንዲያስረክ
 ቡት ፡ ጠየቀ ። ይኸንም ፡ ጥያቄ ፡ በፍጥነት ፡ እንዲፈጽሙ ፡ በቅዱስ ፡
 እስጢፋኖስ ፡ ገዳም ፡ ለሚኖሩ ፡ አባቶች ፡ ላከባቸው ፡ የቅዱስ ፡
 እስጢፋኖስ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ የተሠራቸው ፡ ሐይቅ ፡ ውስጥ ፡ በምት
 ገኝ ፡ ደሴት ፡ ላይ ፡ ነው ። ገዳሟ ፡ በሮማን ፡ በወይንና ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡
 ፍሬ ፡ የተጌጠ ፡ የአትክልት ፡ ቦታ ፡ ተከባ ፡ ውበቷ ፡ የሚያስደንቅ ፡
 ነበር ። በእጼ ፡ ይኩኖ ፡ አምላክ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ አባ ፡ ኢየሱስ ፡
 ሞላና ፡ የነበሩት ፡ ያስተማሩባት ፡ ገዳም ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ ከኢትዮጵያ ፡
 ቅዱስ ፡ ቦታዎች ፡ መካከል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ቦታ ፡ የያዘች ፡ ገዳም ፡ ነበረች ።

ይህ ፡ እሥረኛ ፣ እራይ ፡ ሐርባ ፣ የተባለ ፣ ከ፲፩ ፣ ዓመት ፣ በፈት ፣ በፈጠ
ጋር ፣ ውጊያ ፣ ጊዜ ፣ የተማረከ ፣ በመሆኑ ፣ እርሱን ፣ መረከብ ፣ ለግራኝ ፣
የድል ፣ እድራጊነቱን ፣ ዝና ፣ ከፍ ፣ የሚያደርግ ፣ መስሎ ፣ ታይቶታል ።
ስለዚህ ፣ ከርሱ ፣ ጋራ ፣ የዘመቱት ፣ ዐረቦች ፣ ጀልባ ፣ ሠርተው ፣ ወታደሮችን ፣
ለማሻገር ፣ እንዲችሉ ፣ ማድረግ ፣ መቻሉ በተረጋገጠ ፣ ጊዜ ፣ መነኩ
ላቱ ፣ ቤተ ፣ ክርስቲያኑን ፣ ከቃጠሉ ፣ ለማዳን ፣ ሲሉ ፣ እሥረኛውን ፣ ለማ
ስረከብ ፣ ብቻ ፣ ሳይሆን ፣ የደብሩን ፣ ሀብት ፣ ሁሉ ፣ ለወራሪው ፣ ለማስረ
ከብ ፣ ተስማሙ ። በዚህ ፣ ዘረፋ ፣ ግራኝ ፣ የወሰደው ፣ ሀብት ፣ ይህን ፣ ያህል ፣
ነው ፣ እይባልም ። የወርቅ ፣ መስቀሎች ፣ ማጠኛዎች ፣ ጽዋዎችንና ፣ ሌሎችንም ፣
የከበሩ ፣ ፅቃዎች ፣ ለማጋዝ ፣ እንድ ፣ መቶ ፣ እምሳ ፣ ሰው ፣ ለመ
ሸከም ፣ የተሠራው ፣ ጀልባ ፣ ሦስት ፣ ጊዜ ፣ ተመላለሰ ፣ ይባላል ።

ቀጥሎም ፣ ኢማም ፣ አብራሂም ፣ መካነ ፣ ማርያምንና ፣ ደብተራ ፣
ማርያም ፣ የተባሉትን ፣ ደብሮች ፣ አስዘርፎ ፣ እንዲቃጠሉ ፣ አደረጋቸው ።
በዚህ ፣ እኳኋን ፣ የተበዘበዘው ፣ የኢትዮጵያ ፣ ሀብት ፣ ማለቂያ ፣ የሌለው ፣
ይመስላል ። ግራኝም ፣ በመሣሪያና ፣ በቱርክ ፣ ነፍጠኞች ፣ የጦር ፣ ሠራጭ
ቱን ፣ የበለጠ ፣ ለማደርጀት ፣ ይህን ፣ ሀብት ፣ ወደ ፣ ዘቢድ ፣ ፓሻ ፣ ሰፈር ፣
ከመጫን ፣ አላቋረጠም ። ግራኝ ፣ ከሞተም ፣ በኋላ ፣ በሚሊያን ፣ ወቂት ፣
የሚቈጠረው ፣ ወርቅና ፣ ብር ፣ በክርስቲያን ፣ አገር ፣ ሆኑ ፣ በሰማሌዎች ፣
ዘንድ ፣ አልተገኘም ። ስለዚህ ፣ ለተቀበለው ፣ ርዳታ ፣ የከፈለው ፣ ብቻ ፣
ሳይሆን ፣ ከኢትዮጵያ ፣ የዘረፈው ፣ ሀብት ፣ እንዲያስቀምጡለት ፣ ወደ
ቱርኮችና ፣ ወደ ፣ ዐረቦች ፣ ልኮ ፣ እንደሆነ ፣ እንጂ ፣ ይኸ ፣ ሁሉ ፣ ገንዘብ ፣
በኖ ፣ የጠፋበትን ፣ እኳኋን ፣ ለመግለጽ ፣ አስቸጋሪ ፣ ነው ።

እሕመድ ፣ አብራሂም ፣ በዚህ ፣ እኳኋን ፣ በእንጉትና ፣ በሌሎችም ፣
በግድም ፣ በእማራ ፣ ወረዳዎች ፣ እየዞረ ፣ ታላቅ ፣ ጥፋት ፣ ከጣለባቸው ፣
በኋላ ፣ በ፲ዘር ፣ አድሊ ፣ ጠባቂነት ፣ ፈጠጋር ፣ አውራጃ ፣ ውስጥ ፣ ከተዋ
ቸው ፣ ከሚስቱና ፣ ከልጆቹ ፣ ጋራ ፣ ደብረ ፣ ብርሃን ፣ ላይ ፣ ለመገናኘት ፣
ወደዚሁ ፣ ከተማ ፣ ተመለሰ ።

ምዕራፍ ፡ ፲፮ ።

በፈጠጋር ፡ ውስጥ ፡ ስለ ፡ ተደረገው ፡ ያርበኞች ፡ ውጊያ ።

ግራኝ ፡ የሸዋን ፡ አውራጃ ፡ ለቆ ፡ የአማራን ፡ አውራጃዎች ፡ ለማጥ
ቃት ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ በተጓዘ ፡ ጊዜ ፡ ሺዘር ፡ አድሊ ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡
አዛዦን ፡ የፈጠጋርና ፡ የሜያ ፡ ገዥ ፡ አድርጎ ፡ ሹሞት ፡ ነበር ፤ ፈጠጋር ፡
ወደ ፡ ሐረር ፡ የሚቀርብ ፡ በመሆኑ ፡ ሚስቱንና ፡ ልጆቹንም ፡ ከሺዘር ፡
አድሊ ፡ ጋራ ፡ ትቶዋቸው ፡ ነበር ። ከአድሊ ፡ ጋራ ፡ ብርቱ ፡ የሆኑ ፡ የታ
ወቁ ፡ የእስላም ፡ ፈረሰኞች ፡ ያሉበት ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ነበር ። የእስላም ፡
ሠራዊት ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ባሰፈረባቸው ፡ በታዎች ፡ መካከል ፡ ሰፊ ፡
አገር ፡ በመኖሩ ፡ ግራኝ ፡ ርቆ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ በሄደ ፡ ጊዜ ፡ ከጦር ፡ ሚዳ
ዎች ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ድል ፡ የሆነው ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ የጉበዝ ፡
ጌታዎች ፡ እየሾመ ፡ በእስላም ፡ ጦር ፡ ላይ ፡ ብርቱ ፡ አደጋ ፡ መጣል ፡ ጀመረ ።
በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ከትተው ፡ ከታላት ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡
ላይ ፡ መግጠም ፡ ትተው ፡ እየተከፋፈሉ ፡ ቊጥራቸው ፡ ባነሰ ፡ ወታደ
ሮች ፡ የአደጋ ፡ ጦርነት ፡ ያደርጉ ፡ ነበር ። ከነዚህም ፡ ስማቸው ፡ ካልተ
መዘገበ ፡ የጭፍራ ፡ አለቆች ፡ በቀር ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ የነ
በረው ፡ አዝማች ፡ ፋኑኤል ፡ ያዋሽን ፡ ወንዝ ፡ እየተከታተለ ፡ የአድ
ሊን ፡ ሠራዊት ፡ ዕረፍት ፡ አላጥቶት ፡ ነበር ። በነዚህ ፡ አደጋ ፡ በመ
ጣል ፡ በተደረጉ ፡ ውጊያዎች ፡ ትልት ፡ ድል ፡ ባያገኙም ፡ ክርስቲያ
ኖቹ ፡ በአያሌ ፡ የሚቋጠሩ ፡ የእስላም ፡ የጦር ፡ መሪዎችን ፡ በየጊዜው ፡
ይፈጁ ፡ ነበር ። የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ አደጋ ፡ በሚጥል ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ሸዋን ፡
ከወረረ ፡ በኋላ ፡ የጉባለትን ፡ ከሐዲዎች ፡ ችላ ፡ እያሉዋቸው ፡ ከሐረር ፡
ዘምተው ፡ የመጡትን ፡ የእስላም ፡ መሪዎች ፡ ዓላማቸው ፡ በማድረግ ፡
በብዛት ፡ ይፈጁዋቸው ፡ ነበር ። ከአንጉት ፡ ምላሽ ፡ በይፋት ፡ ውስጥ ፡
የሚገኙ ፡ እስላሞች ፡ በግራኝ ፡ ፊት ፡ ቀርበው ፡ እንደ ፡ ነገሩት ፡ ሁሉ ፡
ለእስላሞች ፡ ያደሩትን ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ አርበኞቹ ፡ በታላት ፡ ሥቃይ ፡
ላይ ፡ እደረሱዋቸው ፡ እያሉ ፡ ነበር ። የግራኝና ፡ የአድሊ ፡ ሠራዊት ፡ በተ

ለያየ ፡ በ፫ ፡ ወር ፡ ውስጥ ፡ ዘሐሩቢ ፡ እስማን ፡ ጀራድ ፡ ገማል ፡ ፈርሻም ፡
 እቡባከር ፡ ዳሱሽ ፡ ጁትያ ፡ ሐካልና ፡ እነሱን ፡ የመሳሰሉ ፡ ብዙዎችን ፡
 የእስላም ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ ከርስቲያናቸው ፡ ጦር ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ ገደሉዋ
 ቸው ። እነዚህን ፡ ያለቁትን ፡ መሪዎች ፡ ሲወድስ ፡ የእስላሞች ፡ ታሪክ ፡
 ጽሓፊ ፡ እያንዳንዳቸው ፡ ከመቶ ፡ ጀግና ፡ የሚቁጠሩ ፡ ናቸው ፡ እያለ ፡
 ጽፎላቸዋል ።

በክርስቲያን ፡ እርቦኞች ፡ መንቀሳቀስ ፡ ምክንያት ፡ ኪዘር ፡ አድሊ ፡
 የፈጠጋር ፡ ገዢ ፡ ሆኖ ፡ እገራቱን ፡ ማስገበሩ ፡ ቀርቶ ፡ ለሰፈሩ ፡ የሚያስፈ
 ልገውን ፡ ምግብና ፡ መኖ ፡ ለማግኘት ፡ እንኳን ፡ ሰዎቹን ፡ ወደ ፡ ዘረፋ ፡
 መላክ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ለዘረፋው ፡ ወረራ ፡ በተደረገ ፡ ቍጥር ፡ የሚያ፡
 ቀስተኞች ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ እየጠበቁ ፡ መሪዎቹን ፡ ይገድሉ ፡ ነበር ።
 እርቦኞቹ ፡ ከመዋጋትም ፡ ሌላ ፡ ግራኝ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ ጦርነት ፡
 ገጥሞ ፡ ሠራዊቱ ፡ በሙሉ ፡ ከተፈጀ ፡ በኋላ ፡ እርሱም ፡ ራሱ ፡ ሞተ ፡ እያሉ ፡
 በማስወራት ፡ የኪዘር ፡ አድሊን ፡ ሰፈር ፡ በጽኑ ፡ ያሸብሩ ፡ ነበር ። ከአ
 ድሊ ፡ ጋራ ፡ ከቀሩት ፡ የሱማሌና ፡ የአዳል ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ መካከል ፡
 ወደ ፡ እገራቸው ፡ ለመመለስ ፡ ያሰቡ ፡ ብዙዎች ፡ ነበሩ ። ሆኖም ፡ ግራኝ ፡
 ይዘን ፡ የመሰለ ፡ ነገር ፡ በመጠርጠር ፡ ከእንጉት ፡ ወደ ፡ በጌም
 ድርና ፡ ወደ ፡ ትግራ ፡ በመዝመት ፡ ፈንታ ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡
 ለመመለስ ፡ ቁረጠ ። ስለዚህ ፡ አድሊ ፡ ቤተ ፡ ሰዎቹን ፡ ይዞ ፡ ደብረ ፡
 ብርሃን ፡ ላይ ፡ እንዲገናኘው ፡ ገሥጋሽ ፡ ፈረሰኞች ፡ ላከበት ። እነዚህም ፡
 መልክተኞች ፡ የአድሊ ፡ ጦር ፡ ሳይፈታ ፡ በጊዜ ፡ ደርሰው ፡ ከሸብሩ ፡
 ውጤት ፡ አዳኑት ።

መልክተኞቹ ፡ ከደረሱለት ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡ ሞተ ፡ በተ
 ባለው ፡ ወረ ፡ ፈንታ ፡ ወሰላ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ድል ፡
 አድርጎ ፡ እንጉትንና ፡ ያማራን ፡ አውራጃዎች ፡ ወርሮ ፡ በምርኮ ፡
 እያሉ ፡ ሀብት ፡ ሰብስቦ ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ መመለሱን ፡ እስላሞች ፡
 በሰሙ ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ተጥናገተው ፡ ይበልጡን ፡ ለውጊያ ፡ ታጠቁ ። ሊከ
 ዱዋቸው ፡ ሲዘጋጁ ፡ የነበሩት ፡ የክርስቲያን ፡ ከሐዲዎችም ፡ በመፍራት ፡
 ይከተሏቸው ፡ ጀመር ። አድሊም ፡ እንደታዘዘው ፡ ሁሉ ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡
 ብርሃን ፡ ጉዞ ፡ አድርጎ ፡ ከእማሙ ፡ በመቅደም ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ገባ ።

የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ትግሉን ፡ ለመቀጠል ፡ እንደ ፡ ቈረጠ ፡ በመረዳት ፡ ለማስፈራራት ፡ ሊሉ ፡ ሁለቱ ፡ ሠራዊቶች ፡ ሲገናኙ ፡ ታላቅ ፡ ሰልፍ ፡ እንዲደረግ ፡ አድሊ ፡ ለግራኝ ፡ ምክር ፡ ሰጠ ። ይህ ፡ በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ የተደረገው ፡ የእስላሞች ፡ ሰልፍ ፡ በብዛቱ ፡ የወታደሮቹ ፡ ትጥቅ ፡ አስደናቂ ፡ ነበር ።

በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በጥር ፡ ወር ፡ ክርስቲያኖችን ፡ ለማስፈራራት ፡ የተዘጋጀው ፡ ሰልፍ ፡ በደብረ ፡ ብርሃን ፡ ከተማ ፡ ከግራኝ ፡ ፊት ፡ እየፎከረ ፡ እንዲያልፍ ፡ ተደረገ። ሺዘር ፡ አድሊ ፡ ራሱ ፡ ጿ ፡ ሺ ፡ ፈረሰኞች ፡ ፫ ፡ ሺሕ ፡ ብረት ፡ የለበሱ ፡ እግረኞች ፡ ጽ ፡ ሺህ ፡ ቀስት ፡ የያዙ ፡ ጽ ፡ ሺህ ፡ ጦርና ፡ ጋሻ ፡ የያዙ ፡ እግረኞች ፡ እስከትሉከእማሙ ፡ ፊት ፡ በሰልፍ ፡ አልፈው ፡ ከዚህ ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ የሚበዛው ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ከሐረር ፡ የመጣው ፡ ሳይሆን ፡ በፍርሀት ፡ ከደዋሮ ፡ ከፈጠጋር ፡ ከሸዋና ፡ ከሌሎችም ፡ ወረዳዎች ፡ ያደረሰት ፡ ባንዳ ፡ መሳይ ፡ ወታደር ፡ ነበር ። ቀደም ፡ ብሉ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ ከሐረር ፡ የመጣው ፡ ሠራዊት ፡ መንምኖባቸው ፡ ነበር ። የአድሊ ፡ ሠራዊት ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ በሰልፍ ፡ ካልፈ ፡ በኋላ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ እማራ ፡ አገር ፡ ዘምቶ ፡ የተመለሰው ፡ ሠራዊትም ፡ በበኩሉ ፡ ተሰልፎ ፡ ነበር ። የጦር ፡ አለቆችና ፡ መኩንኖች ፡ ከአድባራትና ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግምጃ ፡ ቤቶች ፡ የዘረፉትን ፡ ላንቃ ፡ ካባዎች ፡ ለብሰው ፡ ከብርና ፡ ከወርቅ ፡ የተሠሩትን ፡ የራስ ፡ ወርቆች ፡ ደፍተው ፡ በሚያንጸባርቅ ፡ ጌጥ ፡ አምረው ፡ እየታዩ ፡ አለፉ ። የእስላሞች ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡ ስለ ፡ ሰልፉ ፡ በማድነቅ ፡ ሲናገር ፡ የሠራዊቱ ፡ ጌጥ ፡ እንደ ፡ ፀሓይ ፡ ያበራ ፡ ነበር ፡ ግራኝም ፡ ይኸን ፡ ሠራዊት ፡ ለኃምሳ ፡ ሻለቃ ፡ ከፋፍሎ ፡ አለቆች ፡ ሾመባቸው ፡ ሲል ፡ አትቷል ።

ግራኝ ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ ጦር ፡ እስከትቶ ፡ በሚዘጋጅበት ፡ ጊዜ ፡ የክርስቲያን ፡ አርበኞች ፡ በሚበዙት ፡ አውራጃዎችና ፡ ወረዳዎች ፡ ውስጥ ፡ ብርቱ ፡ እንቅስቃሴ ፡ ሲያደርጉ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ እንደገና ፡ ለመዋጋት ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ሳይጓዝ ፡ በሸዋ ፡ በደዋሮ ፡ በፈጠጋርና ፡ በባሌ ፡ ያለውን ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ማጥፋት ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ለግራኝ ፡ ታየው ። ይኸን ፡ ሐሳቡን ፡ ለመፈጸም ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑትን ፡ አርምጃዎች ፡ ሁሉ ፡ ለመውሰድ ፡ መዘጋጀት ፡ ጀመረ ።

ምዕራፍ ፡ ፲፮ ።

የ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ዘመቻዎች ።

ባለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በመካከለኛው ፡ የክርስቲያን ፡ እገር ፡ ውስጥ ፡ የግራኝ ፡ አገዛዝ ፡ መሠረት ፡ ሳይዝ ፡ ቁየ ። የተወረሩት ፡ ወረዳዎችና ፡ አውራጃዎች ፡ ሁሉ ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ርቋቸው ፡ በሄደ ፡ ጊዜ ፡ የርሱን ፡ የጦር ፡ አለቆችና ፡ ሹማዎች ፡ ከመውጋት ፡ እላቋረጡም ። ግራኝ ፡ ወደ ፡ እንጉት ፡ በዘመተ ፡ ጊዜ ፡ ክርስቲያኖች ፡ የቬዘር ፡ አድሊን ፡ ሠራዊት ፡ እንደ ፡ ምን ፡ እንዳንቀጠቀጡት ፡ ተመልከተናል ። የግራኝ ፡ ዕልፍኝ ፡ አሽከር ፡ የነበረው ፡ ጳላም ፡ እገረ ፡ ገዢ ፡ አድርጎ ፡ የሾመው ፡ ሲሙዋ ፡ የተባለው ፡ ሰው ፡ በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ከግራኝ ፡ ከድቶ ፡ ክርስትና ፡ ተነሥቶ ፡ ከአርበኞች ፡ ጋራ ፡ ሆኖ ፡ ሲዋጋ ፡ የእስላሞችን ፡ ምሥጢር ፡ ለክርስቲያኖች ፡ በመግለጽ ፡ አርበኞቹን ፡ በጣም ፡ ረድቷል ። ይልቁንም ፡ ስሙ ፡ ጥሩ ፡ የነበሩት ፡ የሜያ ፡ ቀስተኞች ፡ በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ተዋግተው ፡ ለግራኝና ፡ ለዐረቦች ፡ ነቀርላ ፡ እንደሆኑዋቸው ፡ በዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ በሰፊው ፡ ተነግሮዋል ። በሌላ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ላገራቸው ፡ ነፃነትና ፡ ለሃይማኖታቸው ፡ የሚዋጉትን ፡ ሕዝቦች ፡ መንፈስ ፡ ለመስበር ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ የሠራባቸው ፡ የዐመፅ ፡ ሥራና ፡ ጭካኔ ፡ የማይነገር ፡ ዐይነት ፡ ነበር ። ከውጭ ፡ እገር ፡ ደራሲዎች ፡ መካከል ፡ ይኸን ፡ የጭካኔ ፡ ምግባር ፡ በማመስገን ፡ ሲጽፉ ፡ የክርስቲያኖችን ፡ ትግል ፡ እንደ ፡ ጀውላ ፡ ሥራ ፡ እየቂጠሩ ፡ የጻፉ ፡ ይገኛሉ ። እውነቱ ፡ ነገር ፡ ግን ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ የማይበርድለት ፡ አርበኛ ፡ ባይሆን ፡ ኑሮ ፡ በነፃነታቸው ፡ ብዙ ፡ ሺ ፡ ዘመን ፡ ሲኩሩ ፡ የኖሩት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ እዳልና ፡ ሱማሌ ፡ ጭምር ፡ የቱርኮች ፡ ተገዢ ፡ በሆኑ ፡ ነበር ። እነዚህ ፡ የውጭ ፡ እገር ፡ ደራሲዎች ፡ ለወራሪዎች ፡ አድሉ ፡ ያሳዩበቱ ፡ ምክንያት ፡ የእምፔሪያልዝም ፡ መንፈስ ፡ ያደረባቸው ፡ በመሆናቸው ፡ ነው ።

እጣም ፡ አብራሂም ፡ ሠራዊቱን ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ ካዘጋጀ ፡ በኋላ ፡ ገራድ ፡ አባስ ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ከብዙ ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ይፋት ፡ ልኮ ፡ ራስ ፡ ባንያትን ፡ ወግቶ ፡ ከወረዳው ፡ እንዲገ

ለል ፡ እደረገ ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ፈራሺማ ፡ ድን ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ መሪውን ፡ በሚያዎች ፡ ላይ ፡ ላከባቸው ። ፈራሺማ ፡ ድን ፡ ለመውረር ፡ በወረዳው ፡ ውስጥ ፡ በገባ ፡ ጊዜ ፡ የሚያ ፡ ቀስተኞች ፡ በዱር ፡ በገደል ፡ እየተዘዋወሩ ፡ ከቁጥጥጦቻች ፡ ውስጥ ፡ እያደፈጡ ፡ ይኸን ፡ ትልቅ ፡ ሠራዊት ፡ በቀስታቸው ፡ እየፈጁ ፡ እመነመኑት ። ሚያዎቹ ፡ ከፈራሺማ ፡ ድን ፡ ሠራዊት ፡ ብዙዎቹን ፡ የጦር ፡ መኩንን ፡ ገድለው ፡ በሠራዊቱ ፡ ላይ ፡ ብርቱጉዳት ፡ ካደረሱባቸው ፡ በኋላ ፡ እነስተኞች ፡ ሕዝብ ፡ በመሆናቸው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ በብዛት ፡ እገራቸውን ፡ ለመያዝ ፡ ቻለ ። እገራቱም ፡ ከተያዙች ፡ በኋላ ፤ ፈራሺማ ፡ ድን ፡ ሴትና ፡ ልጅ ፡ ሳይቀር ፡ በታላቅ ፡ ጭካኔ ፡ እሳረዳቸው ። ወረዳውንም ፡ በዘረፋና ፡ በታጠሉ ፡ እወደመው ። የተረፉት ፡ የሚያ ፡ ሰዎች ፡ ለዚህ ፡ ለጎይለኛ ፡ ወራሪ ፡ መገበርና ፡ እብረውም ፡ ለመዝመት ፡ ተገደዱ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ከሚያ ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡ የሚበዙት ፡ ከእዝማች ፡ ፋኑኤል ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ደዋሮ ፡ ዘምተው ፡ ስለሳበረ ፡ ከዚያው ፡ እንደ ፡ ሆኑ ፡ መራራውን ፡ ትግል ፡ ቀጠሉ ።

ሚያዎቹ ፡ ከተሸነፉ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ ሰፈሩን ፡ ከደብረ ፡ ብርሃን ፡ ወደ ፡ ዙዋይ ፡ እቅራቢያ ፡ እዛወረ ። ከዚያም ፡ ሆኖ ፡ ሠራዊቱን ፡ ከፋፍሎ ፡ ወደ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ወረዳዎች ፡ እንዲዘምቱ ፡ እደረጋቸው ። እብዱል ፡ ናስርና ፡ ሐኪም ፡ የተባሉትን ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ እዞ ፡ የገንዝንና ፡ የከንባታን ፡ ወረዳዎች ፡ እስወረረ ። በነዚህ ፡ ወረዳዎችም ፡ ላይ ፡ ታላቅ ፡ ጥፋት ፡ እደረሰባቸው ። ቀጥሎም ፡ ሺዘር ፡ ሞጃህድ ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ በዋዲና ፡ በገበርጌ ፡ ላይ ፡ ዘምቶ ፡ ሁለቱንም ፡ ወረዳዎች ፡ በቀላል ፡ ውጊያ ፡ ለመያዝ ፡ ቻለ ። በነዚህ ፡ ወረዳዎች ፡ ሁሉ ፡ የነበረው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ ዘምቶ ፡ በሌሎች ፡ ገንባር ፡ ይገኝ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ተከላካዮቹ ፡ እንደ ፡ ነብር ፡ ፈጣን ፤ እንደ ፡ ጉንዳን ፡ ብዙ ፡ የነበሩትን ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ ለማገድ ፡ አልቻሉም ። ስለዚህ ፡ የሞጃህድ ጦር ፡ ሁለቱን ፡ እውራጃዎች ፡ አቋርጦ፡፡፡ ለመውረር ፡ ሄደ ። ይህ ፡ ፋና ቲክ ፡ የሆነ ፡ የእስላሞች ፡ አለቃ ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ ባለፈበት ፡ እገር ፡ ሁሉ ፡ ዘረፋና ፡ ሞትን ፡ ፍርሀትንና ፡ ጥላቻን ፡ እየተወ ፡ አለፈ ። ሞጃህድ ፡ ወደ ፡ ወላይታ ፡ ለመዝመት ፡ ከአጠፋቸው ፡ እገር ፡ ላይ ፡ መንገድ ፡ መሪ ፡ የሚሆኑትን ፡ ሰዎች ፡ ይዞ ፡ ከብላጢ ፡ በረሃ ፡ ከገባ ፡ በኋላ ፤ ጦሩን ፡ ከፍሎ ፡ ሸረፍ ፡

ሳሊም ፡ የተባለውን ፡ መሪ ፡ አድርጎ ፡ ወደ ፡ ወላይታ ፡ እንዲገባላቸው ፡ አዘዘው ። የወላሞ ፡ ሰዎች ፡ ግን ፡ ለጦር ፡ ድርጅት ፡ ስለነበራቸው ፡ ወራሪውን ፡ ተዘጋጅተውና ፡ ታጥቀው ፡ ቁዩት ። የሳሊምን ፡ ጦር ፡ መንገድ ፡ የመሩ ፡ ሰዎች ፡ እገራቸው ፡ ላይ ፡ ለተደረገው ፡ ጭካኔ ፡ ለመበቀል ፡ ሲሉ ፡ ሸሪፍን ፡ ባንድ ፡ ረግረግ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ካስፈሩት ፡ በኋላ ወላይታዎቹን ፡ ጠቁመው ፡ የእስላምን ፡ ሠራዊት ፡ እስከበቡ ። ከዚህ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ በተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ምርጥ ፡ ምርጥ ፡ የነበሩት ፡ የሞጃህድ ፡ ፈረሰኞች ፡ ከግጥ ፡ ውስጥ ፡ ገብተው ፡ ሲቀረቀሩ ፡ የወላይታ ፡ እግረኞች ፡ ተቀላቅለው ፡ በጨበጣና ፡ በጉራዬ ፡ ፈጃዎቻቸው ፡ ከሠራዊቱ ፡ ውስጥ ፡ ለወራ ፡ ያህል ፡ ጥቂቶቹ ፡ ብቻ ፡ ሲያመልጡ ፡ የቀሩት ፡ ከዚያው ፡ አለቁ ።

ሞጃህድ ፡ የዚህን ፡ እልቂት ፡ ወራ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ በንዴቱ ፡ ተቃጠለ ። ከጦር ፡ መኩንኖቹ ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ከዘመቻው ፡ እንዲመለስ ፡ ቢመከሩት ፡ ሊሰማቸው ፡ አልፈቀደም ። በበኩላቸው ወላይታዎቹ ፡ ተንቀሳቅሰው ፡ ከሞጃህድ ፡ ጦር ፡ ጀርባ ፡ አልፈው ፡ መንገድን ፡ አቋርጠው ፡ ጦሩን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ከእጉል ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ከበቡት ። ሠራዊቱም ፡ ሥንት ፡ በማጣት ፡ ተርቦ ፡ የሚፈታ ፡ ሲሆን ፡ ሞጃህድ ፡ ርዳታ ፡ እንዲልክለት ፡ ወደ ፡ አብዱል ፡ ናስር ፡ ፈረሰኞች ፡ ላከ ። አብዱል ፡ ናስር ፡ የእልቂቱንና ፡ የመከበባቸውን ፡ ወራ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ከጋንዝ ፡ ወረዳ ፡ ቀንና ፡ ሌሊት ፡ ገሥግሦ ፡ በስምንት ፡ ቀን ፡ ደረሰለት ። የአዲሱ ፡ ርዳታ ፡ ጦር ፡ በመድረስ የወላይታን ፡ ጦር ፡ እስለቅቆ የሞጃህድን ፡ ሠራዊት ፡ ከፍጹም ፡ ጥፋት ፡ አዳኑ ። ውጊያው ፡ ከቆመ ፡ በኋላ ፡ ሁለቱ ፡ መሪዎች ፡ ተማክረው ፡ ሠራዊቱን ፡ ይዘው ፡ ወደ ፡ ገበርጌ ፡ ወረዳ ፡ ተመለሱ ።

በዚሁ ጊዜ ውስጥ የዳሞትን ፡ ግዛት ፡ ለመውረር ፡ በስተምዕራብ ፡ እንዲዘምት ፡ ግራኝ ፡ ያዘዘው ፡ ቢዘር ፡ አድሊ ፡ ነበር ። በዘመኑ ፡ ውስጥ ፡ ዳሞት ፡ ሲባል ፡ የነበረው ፡ ግዛት ፡ በዐባይ ፡ ወንዝና ፡ በግቤ ፡ ወንዝ ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ የእናሪያ ፡ ሕዝብ ፡ ሲኖርበት ፡ የነበረ ፡ አገር ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ ከዐባይ ፡ በስተሰሜን ፡ የሚገኘው ፡ ዛሬ ፡ ዳሞት ፡ የሚባለው ፡ የጉጃም ፡ አውራጃ ፡ አይደለም ። በዚህ ፡ አቅጣጫ ፡ የሚገኙ ፡ አውራጃዎችም ፡ እንደ ሌሎች ፡ ሁሉ ፡ ለርሞች ፡ እናሪያዎችን ፡ እስለቅቀው ፡ አገሩን ፡ ከያዙ ፡ በኋላ ፡ ሰማቸው ፡ ተለውጦዋል ። በዚህም ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ብርቁ ፡

የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ አልነበረም ። ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ብሉ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከዳሞት ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ጓላም ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ሲጓዙ ፡ በእውራጃው ፡ የነበረው ፡ የጦርነ ሠራዊት ፡ አብሮ ፡ ዘምቷል ። ስለዚህ ፡ አድሊ ፡ የመራው ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ ከዳሞት ፡ ውስጥ ፡ በገባ ፡ ጊዜ ፡ ዳህር ፡ ጉይታ ፡ የተባለው ፡ አገረ ፡ ገዥ ፡ እንዳት ፡ ጦርነት ፡ ሳያደርግ ፡ ወደ ፡ ሆሮ ፡ እትጣሜ ፡ ሸሸ ። ሲሸሸም ፡ መንገድ ፡ ሳያውቅ ፡ ቀርቶ ፡ ከሮመን ፡ ረግረግ ፡ መካከል ፡ ተከቦ ፡ የጋፋት ፡ ሰዎች ፡ ሠራዊቱን ፡ ፈጅተው ፡ እርሱንም ፡ ገደሉት ። ከእልቂቱም ፡ በኋላ ፡ የቀረውም ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ተበታትኖ ፡ በየበረሃው ፡ ገባ ። እንዳንዶቹንም ፡ አገሬዎቹ ፡ አታለው ፡ ከገደሉዋቸው ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ እስላሞቹ ፡ እየሄዱ ፡ ጀብዱዋቸውን ፡ ነግረው ፡ ተሸለሙበት ። ስለዚህ ፡ ሺዘር ፡ አድሊ ፡ ይህንም ፡ አገር ፡ ካስገበረ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ወዳለበት ፡ ለመከተት ፡ ከዘመቻው ፡ ተመልሶ ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ተጓዘ ። የእስላሞቹ ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡ እንደሚል ፡ ዳሞትና ፡ ጋፋት ፡ እያንዳንዳቸው ፡ ባሙት ፡ ሺህ ፡ ሺህ ፡ ወቂት ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ስለሚገብሩ ፡ ይህንኑ ፡ ለግራኝ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ለግግባት ፡ ባላባቶቹ ፡ ስለ ፡ ተሰማሙ ፡ አድሊ ፡ ሹም ፡ ሹም ባቸው ፡ ሄደ ።

በጳጊደገ፡ ዓ ፡ ም ፡ የአድሊ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ተዳክሞ ፡ በተገኘ ፡ ጊዜ ፡ እዝማች ፡ ፋኑኤል ፡ ደዋሮን ፡ ሲይዝ ፡ እዝማች ፡ በታሪክ ፡ አዳሉ ፡ የተባለው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ ባሌን ፡ ይዞ ፡ ነበር ። መኩንኖች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፡ ፋኑኤልና ፡ በታሪክ ፡ አዳሉ ፡ በሁለቱ ፡ እውራጃዎች ፡ ያስከተቱዋቸውን ፡ እርበኞች ፡ ይዘው ፡ ከተገናኙ ፡ በኋላ ፡ ባንድነት ሁነው ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ውጊያ ፡ ለመግጠም ፡ መሰናጃታቸውን ፡ በግራኝ ፡ ተሰማ ። ሁለቱም ፡ መኩንኖች ፡ የታወቁ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፡ የተገናኙ ፡ እንደሆነ ፡ ውጊያው ፡ እንደሚያይል ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ሁለቱ ፡ ሠራዊት ፡ ከመገናኘታቸው ፡ በፊት ፡ ለያይቶ ፡ ወግቶ ፡ ለማሸነፍ ፡ ግራኝ ፡ ከጦር ፡ ሰፈሩ ፡ ተነሥቶ ፡ ተጓዘባቸው ።

በተለመደው ፡ ፍጥነቱ ፡ ገሥግሥ ፡ ሳይገናኙ ፡ ሊያደርግባቸው ፡ ቻለ ። ሺዘር ፡ አድሊን ፡ ከብዙ ፡ ሻለቃ ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ባሌ ፡ ዘምቶ ፡ አዳል ፡ በታሪኩን ፡ እንዲወጋ ፡ ከላከው ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፤ ራሱ ፡

አዝማች ፡ ፋኑኤልን ፡ ደዋሮ ፡ ውስጥ ፡ ለመውጋት ፡ ሄደ ። በግራኝና ፡ በፋኑኤል ፡ መካከል ፡ በተደረገው ፡ ጦርነት ፡ አዝማቹ ፡ ተሸንፎ ፡ ወደ ፡ በረሃ ፡ አፈገፈገ ።

ቢዘር ፡ አድሊ ፡ ግን ፡ ወደ ፡ ባሌ ፡ ተጉዞ ፡ አዝማች ፡ ታሪክ ፡ አዳሉ ፡ ካለበት ፡ ቦታ ፡ በነሐሴ ፡ ወር ፡ ደረሰ ። በብዛት ፡ እንደ ፡ እስላሞቹም ፡ ባይሆን ፡ አዝማቹ ፡ የነበረው ፡ ሠራዊት ፡ ቀላል ፡ አልነበረም ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ በዘመኑ ደጋግሞ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ዘንድ ፡ ሲታይ ፡ የኖረውን ፡ ስሕተት ፡ ይህም ፡ አዝማች ፡ ለማድረግ ፡ ፈንታው ፡ ሆነ ። ዛጋ ፡ ከምትባል ፡ የጦር ፡ ጫዳ ፡ ላይ ፡ ለመግጠም ፡ ሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቶች ፡ በተሰለፉ ፡ ጊዜ ፡ በታሪክ ፡ አዳሉ ፡ የከብር ፡ ሽልማቱን ፡ ለብሶ ፡ ፈት ፡ ፈት ፡ እየሆነ ፡ ወታደሮቹን ፡ ወደ ፡ ውጊያው ፡ መራቸው ። እስላሞቹ ፡ አዝማች ፡ ከግንባር ፡ ቀደም ፡ መኖሩን ፡ በተመለከቱ ፡ ጊዜ ፡ ምርጥ ፡ የሆኑትን ፡ ፈረሰኞቻቸውን ፡ በርሱ ፡ ላይ ፡ ላኩበት ። ከውጊያው ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ከከበቡት በኋላ ፡ ፈራሺሐን ፡ ዓሊ ፡ የተባለውን ፡ አዝማቹን ፡ በጦር ፡ ገደለው ። በታሪኩ ፡ አዳል ፡ ከወደቀ ፡ በኋላ ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ያለመራው ፡ ተዋጋ ። በዚህ ፡ ቀን ፡ ያለቀው ፡ ሰው ፡ ከሁለቱም ፡ ወገን ፡ በብዙ ፡ ሺህ ፡ የሚቈጠር ፡ ነው ። ከክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ብቻ ፡ የሺሕ ፡ ወታደሮች ፡ ሲሞቱ ፡ ከእስላሞቹም ፡ ወገንም ፡ ያለቁት ፡ ተዋጊዎች ፡ ቀጥሮ ፡ ያነሰ ፡ አልነበረም ።

አህመድ ፡ ግራኝ ፡ በእንድ ፡ ዓመት ፡ ውጊያ ፡ ከዐባይ ፡ ወንዝ ፡ እን ፡ ሥቶ ፡ እስከ ፡ ሲዳሞና ፡ እስከባሌ ፡ ያለውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አገር ፡ ይዞ ፡ እስከበረ ። ይኸ ፡ ሁሉ ፡ ሲሆን ፡ የክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ አርበኞች ፡ ለጊዜው ፡ ቢሸነፉም ፡ ብዙዎቹ ፡ በዱር ፡ በገደል ፡ እየተዘዋወሩ ፡ ሲመ ፡ ቻቸው ፡ ጠላትን ፡ ከመውጋት ፡ አላቋረጡም ። ሌሎችም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ዋና ፡ መከላከያ ፡ ምሽግ ፡ በነበሩት ፡ እምባዎች ፡ ላይ ፡ ሰፍረው ፡ ለግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ እሾህ ፡ ሆኑት ። በስተሰሜን ፡ መቅደላና ፡ እምባ ፡ ግሼ ፡ በዚህ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ እጅ ፡ እንደ ፡ ሆኑ ፡ ቁይተ ፡ ዋል ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ከንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አገር ፡ መካከል ፡ በ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መጨረሻ ፡ ያልተወረሩት ፡ ጉጃም ፡ በጌመድር ፡ ትግራና ፡ ባሕረ ፡ ምድር ፡ ብቻ ፡ ናቸው ።

ምዕራፍ ፡ ፲፮ ።

ስለ ፡ ትግራ ፡ መወረር ።

በ፲፩፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ በመካከለኛው ፡ በደቡብና ፡ በምዕራብ ፡ የሚገኙትን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ አገሮች ፡ ከወረረና ፡ እጅ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ ሠራዊቱን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ እስከተተ። ከዚያም ፡ ሁኖ ፡ የጦር ፡ እለቆቹን ፡ ሁሉ ፡ ሰብሰቦ ፡ ምክር ፡ እደረገ ። ከምክሩም ፡ ላይ ፡ ወደ ፡ ሌላ ፡ ዘመቻ ፡ ከመሄድ ፡ አንድ ፡ ዓመት ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ በቂየ ፡ ጊዜ ፡ የተያዘውን ፡ አገር ፡ ለማስተዳደር ፡ ግራኝ ፡ ደብረ ፡ ብርሃን ፡ እንዲቂይ ፡ ሐሳብ ፡ የሰጡ ፡ ነበሩ ። ሺዘር ፡ እድሊና ፡ ሌሎች ፡ ግን ፡ እጹ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ብርቱ ፡ ሠራዊት ፡ ለማዘጋጀት ፡ ጊዜ ፡ ሳያገኙ ፡ እከታትሉ ፡ መውጋቱ ፡ የተሻለ ፡ ነው ፡ ሲሉ ፡ እስረዱ ። ግራኝ ፡ የኋለኞቹን ፡ ምክር ፡ ተቀብሎ ፡ በፍጥነት ፡ ወደ ፡ ትግራ ፡ ለመዝመት ፡ ወሰነ ።

በመጋቢት ፡ ወር ፡ በ፲፩፻፳፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ቊጥሩ ፡ እንደ ፡ እንበጣ ፡ የሆነው ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ሦስት ፡ መንገድ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ጉዞውን ፡ ጀመረ ። ግራኝ ፡ ራሱ ፡ በመንዝ ፡ ደጋ ፡ አቋርጦ ፡ እንጉት ፡ እውራጃ ፡ ከገባ ፡ በኋላ ፡ ድንኳኑን ፡ ከሐይቅ ፡ ባሕር ፡ አጠገብ ፡ ተከለ ። ሌላው ፡ ገራድ ፡ አባስ ፡ የመራው ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ በግድም ፡ አድርጎ ፡ የምሥራቁን ፡ ጉን ፡ እየጠበቀ ፡ ሐይቅ ፡ ላይ ፡ በግራኝ ፡ እንዲደርሱበት ፡ ታዘዘ ። ከጉዞው ፡ መንገድ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ ኤሚር ፡ ሁሴን ፡ የመራው ፡ ሠራዊት ፡ በእማራው ፡ አገር ፡ ላይ ፡ እንዲጓዝና ፡ እርሱም ፡ ሐይቅ ፡ ባሕር ፡ አጠገብ ፡ በቀጠሮው ፡ እንዲገኝ ፡ ተደረገ ። ግራኝ ፡ በፊተኛው ዘመቻው ፡ የወረረው ፡ አገር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ እንደሚዋጋው ፡ አልሳተም ። ስለዚህ ፡ የሠራዊቱ ፡ ጀርባና ፡ ግራ ፡ ቀኙ ፡ ከአደጋ ፡ እንዲጠበቅ ፡ የሚያስፈልገውን ፡ እርምጃ ፡ ሁሉ ፡ ወሰደ ። በጉዞውም ፡ ጊዜ ፡ የፈራው ፡ አልቀረለትም ። በየተራራዎቹ ፡ ላይ ፡ ሰፍረው ፡ የነበሩት ፡ የክርስቲያን ፡ አርበኞች ፡ ከትተው ፡ በርሱና ፡ በገራድ ፡ አባስ ፡ መካከል ፡ ገብተው ፡ ሁለቱ ፡ ጦር ፡ እንዳይገናኝ ፡ እቋርጠው ፡ መዋጋት ፡ ጀመሩ ። አባስ ፡ መከበቡን ፡ ተመልክቶ ፡ ርዳታ እንዲላክለት ወደ ፡ እማራ ፡ ልኮ ፡ ፈረሺሐም ፡ ዓሊ ፡ በስተ ክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ጀርባ ፡ ዙሮ ፡ የአባስን ፡ ጦር ፡ ከመከበብ ፡ እንዲያድነው ፡ ተደረገ ።

ሦስቱ ፡ ሠራዊት ፡ እንደታሰበው ፡ ሐይቅ ፡ ላይ ፡ ከተገናኙ ፡ በኋላ ፤ በእንድነት ፡ ተጉዞ ፡ የንጉሡን ፡ ጦር ፡ ግጥቃት ፤ ጀመረ ። ከርስቲያኖቹም ፡ ያምባ ፡ ምሽግ ፡ እየያዙ ፡ በሚቻላቸው ፡ ተከላከሉ ። በዚህ ፡ በሰሜን ፡ ግንባር ፡ በተደረገው ፡ ጦርነት ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ከክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በቀጥር ፡ ከመብለጡ ሌላ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ የጦር ፡ መግሪያዎችም ፡ ጉልሙ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ በጦር ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ የጎይል ፡ ብልሜያለውን ፡ ጠላት ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ በመግጠም ፡ ፈንታ ፡ ከርስቲያኖቹ ፡ የመከላከሉን ፡ ዘዴ ፡ እምባዎችን ፡ በመያዝ ፡ እከናወኑት ። ከንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ ሠራዊት ፡ እንዲ፡ ከፍል ፡ ተከለ ፡ ሃይማኖት ፡ በተባለው ፡ በእካሄድ ፡ ደገልሐን ፡ ልጅ ፡ የተመራው ፡ በሽሉ ፡ ዘረፋ ፡ በተባለው ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ነበር ። እምባ ፡ ግሼ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ጦር ፡ ለግጠንከር ፡ እጼ ፡ ልብን ፡ ደገግል ፡ በእዝማች ፡ እስፍሐ ፡ ኢየሱስ ፡ መሪነት ፡ ምርጥ ፡ የሆኑ ፡ የትግራ ፡ ሻለቃዎች ፡ ላከ ። ለዚህም ፡ ጦር ፡ ከጠላት ፡ የተግረኩ ፡ ጥቂት ፡ መድረሻና ፡ ነፍጦች ፡ ተሰጥቶት ፡ ነበር ። የነዚህ ፡ መድረሻ ፡ ተኳሾች ፡ ከእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ከድተው ፡ ከንጉሡ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ሲዋጉ ፡ የነበሩት ፡ እንድ ፡ የዐረብና ፡ እንድ ፡ የቱርክ ፡ ተወላጅ ፡ ነበሩ ። ዐረቡ ፡ ሐሰን ፡ ኤል ፡ ባስራ ፡ ይባላል ። የቱርኩ ፡ ተወላጅ ፡ ስም ፡ አብድ ፡ አሻግር ፡ ነበር ። የንጉሡ ፡ ነገሥት ፡ ሦስተኛ ፡ ከፍል ፡ ጦር ፡ የመቅደላን ፡ እምባ ፡ ይዞ ፡ እንዲከላከል ፡ ተደረገ ። አራተኛው ፡ ዋናው ፡ የጦሩ ፡ ከፍል ፡ የነበረውና ፡ እካሄድ ፡ ደገልሐን ፡ የመራው ፡ በላስታና ፡ በትግራ ፡ መካከል ፡ ያሉትን ፡ እምባዎች ፡ ይዞ ፡ እንዲከላከል ፡ ተሠማራ ።

ግራኝ ፡ በበኩሉ ፡ እነዚህ ፡ ታላላቅ ፡ እምባዎች ፡ በዋዛ ፡ የማይወሰዱ ፡ መሆናቸውን ፡ አልሳተም ። ስለዚህ ፡ አውራይ ፡ አቡይ ፡ የተባለውን ፡ ሹመን ፡ ወደ ፡ ዘይላ ፡ ልኮ ፡ ሦስት ፡ ታላላቅ ፡ መድረሻ ፡ ገዝቶ ፡ እንዲያመጣ ፡ አደረገ ። ከነዚህም ፡ መድረሻ ፡ መካከል ፡ እንዲ፡ በጣም ፡ ትልቅ ፡ ሆኖ ፡ ተኳሾቹም ፡ በመድፍ ፡ ጥበብ ፡ የላቁ ፡ የሕንድ ፡ ሰዎች ፡ ነበሩ ።

በሁለቱ ፡ ተዋጊዎች ፡ በኩል ፡ ይህ ፡ ድርጅት ፡ ከተከናወነ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ መጀመሪያ ፡ በሽሉ ፡ ዘራፍ ፡ የተባለውን ፡ እምባ ፡ ለግጥቃት ፡ ቈረጠ ። ውጊያው ፡ የተደረገው ፡ በረመላን ፡ ወር ፡ ውስጥ ፡ ስለነበረ ፤

እግም ፡ አብራሂም ፡ ወታደሮቹ ፡ በጧት ፡ ጦም ፡ እንዲገድፉት እዛዝ ፡
 ሰጠ ። ከጧቱ ፡ በ፩ ፡ ሰዓት ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ለሁለት ፡ ተከፍሎ ፡ እምባ
 ውን ፡ ለማጥቃት ፡ ጉዞውን ፡ ጀመረው ወደ ፡ እምባው ፡ የሚመሩ ፡ ሁለት ፡
 በሮች ፡ ስለ፡እሉ ፡ እግም ፡ አብራሂም ፡ ራሱ ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ የቀኙን ፡
 በር ፡ ለመያዝ ፡ ሲጓዝ ፡ ሁለተኛው ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ በአሚር ፡ ስሙን ፡
 መሪነት ፡ ሌላ ፡ መንገድ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡ ግራው ፡ በር ፡ ገጣጠም ። በጦርነት ፡
 ስልት ፡ የተከለ ፡ ሃይማኖት ፡ መሪነት ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ የሚመዛዘን ፡ እል
 ነበረም ። ምናልባት ፡ ተከለ ፡ ሃይማኖት ፡ ለእልቅና ፡ የተመረጠው ፡
 በጦር ፡ መሪነት ፡ ሞያ ፡ ሳይሆን ፡ የደገልሐን ፡ ልጅ ፡ በመሆኑ ፡ ሳይሆን ፡
 እይቀርም ። ስለዚህ ፡ እምባው ፡ ሁለት ፡ በር ፡ እንዳለው ፡ እየታወቀ ፡
 ለመከላከል ፡ በሚመች ፡ አኳኝን ፡ ሠራዊቱን ፡ ሳያሰልፍ ፡ ቀረ ። የግራኝ ፡
 ክፍል ፡ ጦር ፡ እምባውን ፡ በቀረበ ፡ ጊዜ ፡ ኮረብታዎቹ ፡ ለፈረሰ ፡ ውጊያ ፡
 በጣም ፡ ስለማይመቹ ፡ በማጥቃቱ ፡ ሰዓት ፡ ግራኝ ፡ እግረኞች ፡ ጦር ፡ እንዲቀ
 ድሙ ፡ እዘዘ ። ክርስቲያኖችም ፡ ጠላቶቹ ፡ ከዋናው ፡ እምባዘንድ ፡ ሳይደርሱ ፡
 ለማቆም ፡ ምሽጋቸውን ፡ ለቀው ፡ ወረዱ ። ይኸም ፡ ሲሆን ፡ ተከለ ፡ ሃይ
 ማኖት ፡ ጦሩን ፡ ከፍሎ ፡ ከምሽጉ ፡ ውስጥ ፡ አልተወም ። ስለዚህ ፡ ጦሩ ፡
 ወርዶ ፡ ከዝቅተኛው ፡ ከፍታ ፡ ላይ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፤ በስተቀኙ ፡ አሚር ፡
 ስሙን ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ ብት ፡ ብሎ ፡ መታከሱን ፡ ሲጀምር ፡ ሠራዊቱ ፡ ወደ ፡
 ግራ ፡ እንዲታጠፍ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጠ ። የዚህ ፡ ዐይነት ፡ እንቅስቃሴ ፡ አሕመድ ፡
 ግራኝ ፡ የፈለገው ፡ ስልት ፡ ነው ። ሠራዊቱ ፡ ወደ ፡ ቀኝ ፡ ሲታጠፍ ፡ በሁ
 ሉቱ ፡ በእስላሞች ፡ የጦር ፡ ሰልፍ ፡ መካከል ፡ ጉብቶ ፡ ተከበበ ። ከላይ ፡
 ወርዶ ፡ የሚረዳ ፡ ጦር ፡ ሰላልነበረ ፡ የተከለ ፡ ሃይማኖት ፡ ሠራዊት ፡
 የተቻለውን ፡ ያህል ፡ ተከላክሎ ፡ ከመጨረሻው ፡ ላይ ፡ የሞተው ፡ ሞቶ ፡
 የቀረው ፡ ሁሉ ፡ በሙሉ ፡ ተማረከ ። ተከለ ፡ ሃይማኖትም ፡ ከሰዎቹ ፡ ጋራ ፡
 በግራኝ ፡ እጅ ፡ ወድቆ ፡ አራት ፡ ወር ፡ ከግራኝ ፡ ሰፈር ፡ በቀም ፡ እስር ፡ ከቈየ ፡
 በኋላ ፤ ከብሎ ፡ ወደ ፡ ወገኖቹ ፡ ሄደ ። ያምባ ፡ በሽሎ ፡ ዘረፋ ፡ ውጊያ ፡
 በዚሁ ፡ ተፈጽሞ ፡ እስላሞቹ ፡ ይህን ፡ ታላቅ ፡ መከላከያ ፡ የነበረውን ፡
 ምሽግ ፡ ያዙት ። በዚህ ፡ ቀን ፡ ያለቀውና ፡ የተማረከው ፡ የክርስቲያን ፡
 ሠራዊት ፡ ከአራት ፡ ሺህ ፡ የሚበልጥ ፡ ነው ፡ ተብሏል ።

የአገሪቱ ልዩ አባባል የሆነው የግብርና ማእከል ፡

የባሕር ዳርባ ፡

፪ኛው ፡ ያምባ ፡ ግሼን ፡ ውግያ ።

በሽሎ ፡ ዘራፍ ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ ታላቅ ፡ ድል ፡ ከአገሃ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ተጥሎ ፡ ያለውን ፡ የመቅደላን ፡ እምባ ፡ ለማጥቃት ፡ ሂዶ ፡ ተፈራውን ፡ ከበ ፡ ደጋግሞ ፡ የማጥቃት ፡ ውጊያ ፡ አደረገ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ የእምባው ፡ አዛዥ ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ የሚያውቅ ፡ ወታደር ፡ በመሆኑ ፡ በናጻና ፡ በመግሪያ ፡ በብርቱ ፡ ተከላከለ ። ግራኝም ፡ በዚህ ፡ ተደጋግሞ ፡ በተደረገው ፡ እደጋ ፡ ታች ፡ ያሉትን ፡ ሁለት ፡ ከፍታዎች ፡ ብቻ ፡ ሲይዝ ፡ ዋናውን ፡ እምባ ፡ ለመጠጋት ፡ እንኳን ፡ አልቻለም ። ስለዚህ ፡ ይኸን ፡ እምባ ፡ ለመያዝ ፡ ብዙ ፡ ሠራዊት ፡ እንደሚያልቅበት ፡ በመገንዘብ ፡ መቅደላን ፡ ለቆ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሰፈሩ ፡ ተመለሰ ። ከጦሩ ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ ግራኝ ፡ ኢሚሮችን ፡ ሰብስቦ ፡ ምክር ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ እምባ ፡ ግሼንን ፡ ለመያዝ ፡ እሱ ፡ ራሱ ፡ ሠራዊቱን ፡ ለመምራት ፡ ወሰነ ። ሺዘር ፡ እድሊና ፡ ኤሚር ፡ ሁሴን ፡ ጦሩን ፡ ለመምራት ፡ ፈቃድ ፡ ነበራቸው ። ነገር ፡ ግን ፡ ሁለቱም ፡ አገሩን ፡ ስለማያውቁና ፡ ግራኝ ፡ በፈተኛው ፡ በእንጉት ፡ ዘመቻ ፡ ጊዜ ፡ የአገሩን ፡ አቀማመጥ ፡ አጥንቶ ፡ ስለነበረ ፤ ግሼንን ፡ ለመያዝ ፡ ራሱ ፡ ዘመቶ ።

እምባ ፡ ግሼንን ፡ ለማጥቃት ፡ ግራኝ ፡ ያሰናጸው ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ በበሽሎ ፡ ዘራፍ ፡ ውጊያ ፡ ጊዜ ፡ ያቀደውን ፡ አመራር ፡ የሚመስል ነው። ይኸም ፡ እምባ ፡ ሁለት ፡ መውጫና ፡ ሁለት ፡ በሮች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፡ እንዲያው ፡ ከፍል ፡ ጦር ፡ ዘሐሩሲ ፡ መሐመድ ፡ እንዲመራ ፡ እድርጎ ፤ ሁለተኛውን ፡ ጦር ፡ ኤሚር ፡ ሲሙን ፡ መርቶ ፡ እያንዳንዳቸው ፡ በሮቹን ፡ ተካፍለው ፡ እንዲያጠቁ ፡ አዘዘ ። ይኸም ፡ ሲደረግ ፡ ለእምባው ፡ ተከላካዮች ፡ የሚረዱ ፡ የገጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ ከአቅራቢያው ፡ ሰፈር ፡ ገሥግሠው ፡ በእስላም ፡ ጦር ፡ ጀርባ ፡ እንዳይገቡባቸው ፡ ግራኝ ፡ ሦስተኛውን ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ይዞ ፡ ከእምባው ፡ ታች ፡ ሁኖ ፡ ጀርባቸውን ፡ ጠበቀ ። ግራድ ፡ እምሹና ፡ አወራይ ፡ እስማን ፡ በ፲፩፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ይህን ፡ ጥንቃቄ ፡ ሳያደርጉ ፡ ቀርተው ፡ በዚሁ ፡ ምክንያት ፡ ተሸንፈው ፡ ግለቃቸውን ፡ ግራኝ ፡ አልረሳም ። በክርስቲያኖችም ፡ በኩል ፡ የበሽሎ ፡ ዘራፍ ፡ ውጊያ ፡ ትምህርት ፡ ሁኖአቸዋል ። ይልቁንም ፡ እምባ ፡ አዛዥ ፡ እስፋሐ ፡ ኢየሱስና ፡ እዝማች ፡ አሚር ፡ ጥንቁቆች ፡ መሪዎች ፡ ስለነበሩ ፡ ሠራዊታቸውን ፡ ከፋፍለው ፡ ከእምባው ፡ መውጫ ፡ መንግዶች ፡ ላይ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ደረጃ ፡

ቦታ ፡ እስያዙዋቸው ። በመጀመሪያው፡ ቀን፡ ጦርነት፡ ከታችኛው፡ መውጫ፡ በር ፡ ላይ ፡ የነበሩት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በመድፍ ፡ ተኩስ ፡ ተረድተው ፡ በብርቱ ፡ ተከላከለው ፡ ከግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ በጄ ፡ የሚቈጠሩትን ፡ ከፈጁ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ከፍተኛው ፡ መከላከያ ፡ ወጥተው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ለመከላከል ፡ ተሰናድተው ፡ ቈዩ ። በሁለተኛው ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ታች ፡ ከሚገኘው ፡ እገር ፡ ተጉዞ ፡ እስላሞች ፡ ላይ ፡ በጀርባ ፡ በኩል ፡ እደጋ ፡ ለመጣል ፡ ሞከረ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ይህን ፡ ዘዴ ፡ ለመከላከል ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ጥንቃቄ ፡ እድርጎ ፡ ስለነበረ ፡ ከታች ፡ የመጣውን ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ገጥሞ ፡ አሸነፋቸው ። በሦስተኛው ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ የዘሐሩቢ ፡ መሐመድ ፡ ወታደሮች ፡ እንዲን ፡ በር ፡ ለመጣስ ፡ የማጥቃቱን ፡ ውጊያ ፡ በማለዳ ፡ ጀመሩ ። ግራኝም ፡ ውጊያው ፡ ሲደረግ ፡ ከግጁን ፡ እምባ ፡ በታች ፡ ከምትገኝ ፡ ከእንዲዋ ፡ ኮረብታ ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ የጥቂቱን ፡ እኳኋን ፡ ይመለከት ፡ ነበር ። የእስላም ፡ ጦር ፡ ከበሩ ፡ ላይ ፡ በሚደርስ ፡ ጊዜ ፡ እምባውን ፡ ለመውጣት ፡ የሚያስችላቸውን ፡ ብዙ ፡ መሰላሎች ፡ ከውጊያው ፡ ቦታ ፡ እቅርበው ፡ ተዘጋጅተው ፡ ይጠባበቁ ፡ ነበር ። ይህን ፡ በር ፡ ለማስለቀቅ ፡ በከባዱ ፡ መድፍ ፡ ለሚተኩሱት ፡ ሕንዶች ፡ በትጋት ፡ እንዲሠሩ ፡ ግራኝ ፡ ለያንዳንዳቸው ፡ መቶ ፡ መቶ ፡ ወቂት ፡ ወርቅ ፡ ሰጥቷቸው ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ በጥበቡ ፡ የላቂ ፡ የሕንድ ፡ መድፈኞች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ተከላካዮች ፡ በያዙት ፡ ቦታዎች ፡ ላይ ፡ የመድፍ ፡ ፈንጅዎች ፡ እንደ ፡ በረዶ ፡ እዘነሙ ። ከዚህም ፡ በኋላ ፡ የዘሐሩቢ ፡ መሐመድ ፡ ወታደሮች ፡ በሩን ፡ ለመጣስ ፡ መሰላላቸውን ፡ ይዘው ፡ ሲቀርቡ ፡ የእስፋሓ ፡ ኢየሱስ ፡ መድፍ ፡ ከላይ ፡ ተኩሱን ፡ በጎይል ፡ መመለስ ፡ ጀመረ ። በአጥቂውም ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ የድንጋይ ፡ ናዳ ፡ ተለቆበት ፡ እንደ ፡ በረዶ ፡ ዘንበባቸው ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ውጊያው ፡ ፮ ፡ ሰዓት ፡ ድረስ ፡ ከቀጠለ ፡ በኋላ ፡ በሠራዊቱ ፡ ላይ ፡ የደረሰውን ፡ ጉዳት ፡ በመመልከት ፡ ውጊያው ፡ እንዲቆም ፡ ግራኝ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጠ ። ቅዑጥሩ ፡ እንደ ፡ እንበጣ ፡ የበዛው ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ እምባውን ፡ ሁለት ፡ ወር ፡ ከከበበው ፡ በኋላ ፡ ተሸንፎና ፡ በማግሥቱ ፡ ጥሎ ፡ መሄድ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ።

ይህ ፡ ለሁለተኛ ፡ ጊዜ ፡ የተደረገው ፡ የእምባ ፡ ግጁ ፡ ዘበኞች ፡ መከላከልና ፡ በግራኝ ፡ ላይ ፡ ድል ፡ ማግኘት ፡ ከመጀመሪያው ፡ እስከ ፡ መጨረሻው ፡

ረሻው ፡ የጦርነቱን ፡ ምሥጢር ፡ የሚገልጥ ፡ ነው ። እሕመድ ፡ ግራኝ ፡
 ለራሱ ፡ የላቀ ፡ የጦር ፡ እዛኝ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ የሠራዊቱ ፡ መሪዎች ፡
 ሁሉ ፡ በጦር ፡ ጥበብ ፡ የሠለጠኑ ፡ ነበሩ ። በሰልፍና ፡ ቦታ ፡ በመያዝ ፡
 በሚያስፈልግ ፡ ጊዜ ፡ ፈጥኖ ፡ እንደ ፡ መብረት ፡ ከጠላት ፡ ግሕል ፡
 ገብቶ ፡ ግንኙነታቸውን ፡ በማጽረጥና ፡ በጀርባም ፡ ዙር ፡ ለመከበብ ፡ የግ
 ራኝና ፡ የጦር ፡ እለቆቹ ፡ ችሉታ ፡ በጣም ፡ የሚያስደንቅ ፡ ዐይነት ፡ ነበር ።
 የጦር ፡ ሠራዊት ፡ የሚንቀሳቀስበት ፡ ዕቅድና ፡ ወታደሮቹን ፡ ለማሠል
 ጠን ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ዘዴ ፡ በመንገር ፡ ከርሱ ፡ የማይለዩት ፡ የቱ
 ርክ ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ በብዙ ፡ እንደረዱት ፡ እይጠረጠርም ። ሆኖም ፡
 በዐዋቂ ፡ ምክር ፡ ለመጠቀም ፡ ራሱ ፡ ዐዋቂ ፡ መሆን ፡ ያስፈልጋልና ፡ የቱ
 ርኮች ፡ ምክር ፡ የግራኝንና ፡ የጦር ፡ እለቆቹን ፡ ሞያ ፡ እይቀንስም ። በክ
 ርስቲያን ፡ የጦር ፡ ሠራዊትም ፡ በኩል ፡ ጦሩ ፡ ሥራቸውን ፡ በሚያውቁ ፡
 መኩንኖች ፡ በተመራ ፡ ጊዜ ፡ በዕውቀትና ፡ በጀግንነት ፡ ከግራኝ ፡ ሰዎች ፡
 የማያንሱ ፡ መሆናቸውን ፡ የዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ ደጋግሞ ፡ ገልጾታል ። በእ
 ምባ ፡ ግሼን ፡ ላይ ፡ የተደረጉት ፡ የመከላከል ፡ ውጊያዎች ፡ በችሎታቸው ፡
 በተመረጡ ፡ ጊዜ ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ መሪዎችን ፡ ችሉታ ፡ እንደማያን
 ሳቸው ፡ ምስክር ፡ ናቸው ። ለክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ባለመታደል ፡ የግ
 ራኝ ፡ ዘመን ፡ ጦርነት ፡ በተነሣ ፡ ጊዜ ፡ የአስተዳዳሪዎቹ ፡ ሞራል ፡ የሚ
 መኙት ፡ ዐይነት ፡ አልነበረም ። ማኅበሩ ፡ በሲራና ፡ በዐልታ ፡ ተቃኝቶ ፡
 ከፍተኛው ፡ የጦር ፡ መምሪያ ፡ ቦታ ፡ ሁሉ ፡ በእጋር ፡ የሚሰጥ ፡ እንጂ ፡
 በሞያ ፡ ስለ ፡ አልነበረ ፤ እዝማች ፡ ፋኑኤል ፡ እዝማች ፡ እስላሙ ፡ እስፋኤል ፡
 ኢየሱስና ፡ እነሱንም ፡ የመሳሰሉ ፡ የጦር ፡ እለቆች ፡ የታላላቅ ፡ ጭፍራ ፡
 እለቆች ፡ አልነበሩም ። ደጋግሞ ፡ እንደታየው ፡ ሁሉ ፡ ታላቁን ፡ የንጉሥ ፡
 ጦር ፡ ሲያዝ ፡ የነበረው ፡ በመንፈሱ ፡ ደካማ ፡ በጀግንነት ፡ ያልተመሰገ
 ነው ፡ እዛኝ ፡ ደገልሐን ፡ ነበር ።

እምባ ፡ ግሼን ፡ መያዝ ፡ ካታተው ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ እንደሌላው ፡
 የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ በመከላከያ ፡ ደካማ ፡ የሆነበትን ፡ ቦታ ፡ ፈልጎ ፡
 ለማጥቃት ፡ እንጉት ፡ ውስጥ ፡ ወደ ፡ አለው ፡ የጦር ፡ ሰፈሩ ፡ ተመልሶ ፡
 ሄደ ። እላይ ፡ እንደተነገረው ፡ ሁሉ ፡ ወደ ፡ ትግራ ፡ የሚመሩትን ፡ በሮች ፡
 ይዞ ፡ ለመከላከል ፡ የታዘዘው ፡ ይኸ ፡ ታሪክ ፡ ደጋግሞ ፡ የናቀው ፡ ያው ፡

እዛኛ ፡ ደገልሐን ፡ ነበር።ሁኖም፡ደገልሐን፡ይኸን፡ተግባር፡ለመፈጸም፡ በዕውቀቱ ፡ መጠን ፡ እልሰነፈም።ብዙዎቹን ፡ እምባዎች ፡ እንዲመሸጉ ፡ እድርጓል ። ነገር ፡ ግን ፡ ከሚከተለው ፡ ከግራኝ ፡ ግሥጋሜ ፡ እንደምን ረዳ ፡ ሁሉ ፡ እነዚህን ፡ የተመሸጉ ፡ ቦታዎች ፡ ይዘው ፡ የሚከላከሉ፡የጦር ፡ እለቆች ፡ የእስፋሓ ፡ እ.የሱስንና ፡ የእዝማች ፡ ፋንኤልን ፡ የሚመስሉ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ አልነበሩም ።

ሐይቅ ፡ አጠገብ ፡ ከነበረው ፡ ከጦር ፡ ሰፈሩ ፡ ተንቀሳቅሶ፡አማም ፡ አብራሂም ፡ ወደ ፡ ትግሬ ፡ ለመዝመት ፡ ቊርጥ ፡ ሐሳብ፡ከአደረገ ፡ በኋላ ፡ ሺዘር ፡ እድሊን ፡ ከጓዝ ፡ ጋራ ፡ እንጉት ፡ ውስጥ ፡ ትቶ ፡ ጉዞውን ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ቀጠለ ። ለዚህ ፡ ዘመቻ ፡ የግንባር ፡ ቀደም ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ እድርጎ ፡ የሾመው ፡ ሺናኹ ፡ የተባለውን ፡ ሰው ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ከውጊያ ፡ ላይ ፡ የጦር ፡ መሪዎቹን ፡ ችሉታ ፡ በደንብ ፡ ያጠና ፡ ስለ ነበረ ፡ ለያንዳንዱ ፡ ዘመቻ ፡ እዲስ ፡ እዛኛ ፡ መምረጥ ፡ ልማዱ ፡ ነበር ።

ጦሩ ፡ የተጓዘበት ፡ መንገድ ፡ ብዙ ፡ ተፈራዎችን ፡ ስለሚያጳርጥ ፡ ትግሬ ፡ ድንበር ፡ ለመድረስ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ወሰደባቸው ። ከረጅም ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፡ ይሁን ፡ እንጂ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ከትግሬ ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ ከእምባዎቹ ፡ ምሽግ ፡ ላይ ፡ የሰፈሩት ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ጦር ፡ ጉዟቸውን ፡ ለማቆም ፡ አልቻለም ። የትግሬ ፡ ባላገሮች ፡ ግን ፡ ከመስለም ፡ ሞትን ፡ ስለ መረጡ ፡ ጉራዎችን ፡ እየያዙ ፡ በብርቱ ፡ ተከላከሉ ። በነዚህም ፡ ውጊያዎች ፡ ላይ ፡ ብዙዎቹ ፡ የሱማሌ ፡ መሪዎች ፡ ዘሐሩቢ ፡ መሐመድ ፡ ጭምር ፡ ባንዱ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ተገደሉ ። ግራኝም ፡ ከሞት ፡ አደጋ ፡ ለትንሽ ፡ እመለጠ ። የባላገሩ ፡ ጦር ፡ በእያሌው ፡ ሲታገል ፡ ከእምባዎቹ ፡ ላይ ፡ የሰፈሩት ፡ የጦር ፡ ሠራዊቶች ፡ በግሼና ፡ በመቅደላ ፡ ውጊያ ፡ ጊዜ ፡ እንደተደረገው ፡ ከባላገሮቹ ፡ ጋራ ፡ በመተባበር ፡ የሠሩ ፡ አይመስልም ። በሠራዊቱ ፡ ላይ ፡ የተደረገውን ፡ ጉዳት ፡ ለመበቀል ፡ ግራኝ ፡ በታላቅ ፡ ጭካኔ ፡ ተዋጊ ፡ ያልሆነውን ፡ ሰላማዊ ፡ ሕዝብ ፡ እንዲያጠቁ ፡ አዘዘ ። ወታደሮችን ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ በመምራት ፡ የተመሰገን ፡ እዛኛ ፡ ባይሆንም ፡ ለዚህ ፡ ዐይነት ፡ ዝቅተኛ ፡ ተግባር ፡ ሺናኹ ፡ የታወቀ ፡ ሰው ፡ ነበር ። ይኸ ፡ ሉካንዳ ፡ አራጅ ፡ የተማረኩትን ፡ የትግሬ ፡ እርበኞች፡ሁሉ ፡ ራሳቸውን ፡ በማስቈረጥ ፡ ፈጃቸው ። ትግሬዎቹም ፡ ይህን ፡ የመሰለውን፡

አረማዊ ፡ ጭካኔ ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ በበለጠ ፡ ጀግንነት ፡ ተዋጉ ፡ እንጂ ፡ ፍርዖት ፡ እላደረባቸውም ።

ከብዙ ፡ ትግል ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ በንደርታ ፡ ላይ ፡ አልፎ ፡ ተቃቤን ፡ ወረዳ ፡ ገባ ። በትግራይ ፡ ውስጥ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ውጊያ ፡ የተደረገው ፡ በተቃቤን ፡ ውስጥ ፡ ነበር ። በሹም ፡ እጋሜ ፡ የተመራው ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ በብርቱ ፡ ከተከራከረ ፡ በኋላ ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡ ግፈግፈግ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ።

ከውጊያውም ፡ ላይ ፡ ከ፲፱ሐ ፡ የሚበልጡ ፡ ክርስቲያኖችና ፡ ቅጥራቸው ፡ ከፍ ፡ ያለው ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ ሞቱ ፡ ይባላል ። የግራኝ ፡ ጦር ፡ ብዙ ፡ ነፍጥና ፡ መድፎች ፡ ከመያዙ ፡ ሌላ ፡ በደንብ ፡ የተከናወነ ፡ በመሆኑ ፤ ሹም ፡ እጋሜ ፡ የሰበሰበው ፡ የባላገር ፡ ጦር ፡ ሊገታው የሚችል ፡ ሠራዊት ፡ አልነበረም ። ይልቁንም ፡ ደጋግመን ፡ በአለፉት ፡ ምዕራፎች ፡ እንዳመለከትን ፡ ሁሉ ፡ አፍላው የትግራይ ፡ ወረዳ ፡ ጦር ፡ ከሽምብራ ፡ ዙፊ ፡ ከአፍራሳና ፡ ከሌሎችም ፡ የጦር ፡ ሚናዎች ፡ ላይ ፡ ስላለቀ ፡ ሹም ፡ እጋሜ ፡ የመራው ፡ ሠራዊት ፡ በልብ ፡ ጀግንነት ፡ እንጂ ፤ በጦር ፡ ልምምድና ፡ በጦር ፡ ስልት ፡ የደረጀ ፡ ጦር ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ይኸ ፡ የተቃቤን ፡ ውጊያ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በቀዳሚያው ፡ ጊዜ ፡ የተደረገ ፡ ነበርና ፡ ዕድል ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ላይ ፡ ጀርባዋን ፡ ባዞረች ፡ ጊዜ ፡ ላገራቸው ፡ ፍትርና ፡ ለነፃነታቸው ፡ ከብር ፡ ይህን ፡ የመሥዋዕትነትን ፡ ሥራ ፡ ለሠሩት ፡ ለትግራይ ፡ ሰዎች ፡ በዚህ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ምስጋና ፡ ሳናደርግላቸው ፡ አናልፍም ።

ከዚህ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ከጦር ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ የሚከላከል ፡ ሠራዊት ፡ ለአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ አልተረፈውም ። ስለዚህ ፡ ንጉሡ ፡ ወደ ፡ አኩስም ፡ ተጉዞ ፡ ከዚያው ፡ ሆኖ ፡ ጦር ፡ ለመስብሰብ ፡ ሞከረ ። አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ በበኩሉ ፡ ለጠላት ፡ ዕረፍት ፡ የማይሰጥ ፡ ሰው በመሆኑ ፡ ወዲያው ፡ ተከታትሎ ፡ ሺራ ፡ ወረዳ ፡ ገባ ። ከዚያም ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ወደ ፡ ወልቃይትና ፡ ጠገዴ ፡ መዛወር ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፡ ለግራኝ ፡ የቀረው ፡ ሥራ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ከተራራ ፡ ወደ ፡ ሸለቆ ፡ ከበረሃ ፡ ወደ ፡ ጳር ፡ ከማሳደድ ፡ በስተቀር ፡ ሌላ ፡ ታላቅ ፡ ውጊያ ፡ ማድረግ ፡ አልነበረበትም ። የባሕር ፡ ምድርን ፤ የበጌምድርንና ፡ የጉጃምን መወረር ፡

ጊዜውን፡ ጠበቀ ፡ እንጂ ፤ የእርሱን፡ ሠራዊት፡ የሚያግድ ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር፡በአገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ አለመገኘቱን፡ ግራኝም፡ራሱ፡ ዐውቆታል።ይሁን፡ እንጂ ፤ ልብን ፡ ድንግል ፡ ከእማሙ ፡ እጅ ፡ ካልወደቀ ፤ የኢትዮጵያ ፡ እር በኞች ፡ ሰላምና ፡ ዕረፍት ፡ እንደማይሰጡት ፡ በማወቁ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ማደንና ፡ መማረክ ፡ መጀመሪያ ፡ ሥራ ፡ አድርጎ ፡ ያዘ ።

ምዕራፍ ፡ ፲፱ ።

ግራኝ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ እያሳደደ ፡ ወደ ፡ ጐጃም ፡ ሄደ ።

ከተንቢን ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ከእነሰተኞች ፡ የእርበኞች ፡ ወጊያ ፡ በስተቀር ፡ ታላቅ ፡ ጦርነት ፡ በትግራ ፡ ውስጥ ፡ ባለመደረጉ ፡ ግራኝ ፡ ወደ ፡ አኩሰም ፡ ገሥግሦ ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ ይኸን ፡ ጥንታዊ ፡ ገዳም ፡ ዘርፎ ፡ ሕንፃውንም ፡ ካቃጠለ ፡ በኋላ፤ ወደ፡መዘጋ ፡ ሄደ።በዚህም፡ጊዜ፡በትግራ፡ውስጥ፡ጓዝ፡እንዲጠብቅና፡የተያዘውን፡አገር፡እንዲገዛ፡የተወው፡ቬዘር፡አድሊን ፡ ነበር ። በዘመኑ ፡ የመዘጋ ፡ ገዥ ፡ የነበረው ፡ የእስላምን ፡ ሃይማኖት ፡ ያቀፈ ፡ ሰው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ግራኝ ፡ ከዚያ ፡ ሁኖ ፡ የገዢውን ፡ ልጅ ፡ አግብቶ ፡ ጥቂት ፡ ጊዜ ፡ መዘጋ ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ቂየ ። ከዚያም ፡ በመቂየቱ ፡ እጼ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ እንዲያመልጡት ፡ አደረገ ። ኋላ ፡ ግን ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ፈቱን ፡ ወደ ፡ ዐባይ ፡ አታንቶ ፡ ጐጃም ፡ ለመግባት ፡ መገሥገሡን፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ተከታትሎ ፡ ለመማረክ ፡ ቀንና ፡ ሌሊት ፡ ይጓዝ ፡ ጀመር ። የግራኝ ፡ ግሥጋሜ ፡ በሚያስደንቅ ፡ ፍጥነት ፡ በደረገም ፡ እጼ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ግራኝ ፡ ከመዘጋ ፡ ከመንቀሳቀሱ ፡ አስቀድሞ ፡ የሰምንት ፡ ቀን ፡ ጉዞ ፡ አድርጎ ፡ ነበረና ፡ እስከ ፡ ብዙ ፡ ቀን ፡ ሊደርስባቸው ፡ አልቻለም ። ግንባር ፡ ቀደም ፡ ሆኖ ፡ የሚከታተል ፡ አብድ ፡ ኡንናስር ፡ ከያንጻንዱ ፡ መኖሪያ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ የንጉሡ ፡ ሠራዊት ፡ ትናንት ፡ ነቅሎ ፡ የሄደበትን ፡ የሰፈር ፡ ቦታዎች ፡ ያይ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ እስከ ፡ ዐባይ ፡ ወንዝ ፡ ድረስ ፡ ተከታትሎ ፡ ሄደ ፡ የዐባይ ፡ ወንዝ ፡ ወደ ፡ ጣና ፡ ባሕር ፡ ከሚረስበት ፡ አቅጣጫ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ የንጉሡ ፡ አጀብ፡ጉዞ፡ላይ፡እንደሆነ፤ጠላት፡መድረሱንም፡ባያውቅ፡የግራኝ፡ሠራዊት፡ከንጉሡ፡ነገሥቱ፡አጀብ ፡ ጋፊ ፡ መቀላቀል ፡ ጀመረ። ሁለቱ፤ሠራዊት፡የተገናኘው፡ከጨለመ፡

በኋላ፡ ከመሆኑም ፡ ሌላ ፡ መንገዱ ፡ በጣም ፡ ጠባብ ፡ ስለ ፡ ነበረ፤ በጉዞው ፡
 ውስጥ ፡ የነበሩት ፡ ሰዎች ፡ ከአጠገባቸው ፡ የሚሄደውን ፡ ጠላት ፡ ሆኑ ፡
 ወዳጅ ፡ ለማወቅ ፡ አልቻሉም ። ግራኝ ፡ ለወታደሮቹ ፡ የሰጠው ፡ ትእዛዝ ፡
 ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ከአለበት ፡ አቅጣጫ ፡ እስኪደርሱ ፡ ምንም ፡ እንዳያደር
 ጉና ፡ እርሱ ፡ በርሳቸውም ፡ ባማርኛ ፡ ቋንቋ ፡ እንዲነጋገሩ ፡ ነው ። በግራኝ ፡
 ወታደሮች ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ እማሮች ፡ ስለነበሩና ፡ ሱማሌዎችም ፡
 በዚህ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ የአግርኛ ፡ ቋንቋ ፡ ስለሌሎች ፡ ይህ ፡ ትእዛዝ ፡
 ያለ ፡ ችግር ፡ ሊፈጸም ፡ ቻለ ። በዚህ ፡ አኳኋን ፡ ሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡
 ወገኖች ፡ በሌሊቱ ፡ ጨለማ ፡ ውስጥ ፡ እየተጋፉ ፡ በጠባቡ ፡ በተራራ ፡
 መንገድ ፡ ውስጥ ፡ ሲጓዙ ፡ ቂዩ ። የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ሁሉ ፡ ሰይፋቸውን ፡
 እንደ ፡ መዘዙ ፡ ይራመዱ ፡ ነበር ። እማሙም ፡ ራሱ ፡ ሰይፋን ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡
 በግራ ፡ እጁ ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ ይከታተል ፡ ነበር ። እስላሞቹ ፡ በተጠየቁ ፡
 ጊዜ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ነን ፡ እያሉ ፡ በመመለሳቸው ፡ በአጀብ ፡
 ውስጥ ፡ የነበሩት ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ የመጣላቸው ፡ መሰላቸው ፡ እንጂ ፡
 ጠላት ፡ እንደተቀላቀለባቸው ፡ ሳይገነዘቡ ፡ ብዙ ፡ ሰዓት ፡ ተጓዙ ። ከመ
 ጨረሻው ፡ ላይ ፡ ጨለማው ፡ መንገዱን ፡ አላሳይ ፡ ስለ ፡ አለ ፡ ልዕልት ፡
 ዓመተ ፡ ድንግል ፡ የተባለችውን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ እሳት ፡ ያጀቡ ፡
 ሰዎች ፡ ችቦ ፡ ማብራት ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ። በዚህን ፡ ጊዜ ፡ እስላሞቹ ፡
 በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የደረሱ ፡ መስሎዋቸው ፡ ጎራዴያቸውን ፡ እንደ ፡ ያዙ ፡
 ችቦው ፡ ብርሃን ፡ ወዳለበት ፡ ሮጡ ። ግራኝም ፡ ከወታደሮቹ ፡ ጋራ ፡ ወደ
 ዚያው ፡ ገሠገሠ ። ከችቦው ፡ አጠገብ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ ማን ፡ እንደ ፡ ተና
 ገረው ፡ ሳይታወቅ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ አልፎት ፡ እንደ ፡
 ሄደና ፡ እጹ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ በሌላ ፡ መንገድ ፡ ይዞ ፡ ዐባይን ፡ መሻገሩን ፡
 ለግራኝ ፡ ተነገረው ። ግራኝም ፡ ንጉሡ ፡ ማለቱን ፡ ተገንዝቦ ፡ አቤሰማየሁርና ፡
 አብድሌ ፡ ናስርን ፡ ተመልሰው ፡ ንጉሡን ፡ እንዲከታተሉ ፡ አዘዘ ። ሲነ
 ጋጋ ፡ እነዚህ ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በተሻገረበት ፡
 መልካ ፡ ዐባይ ፡ ወንዝ ፡ ላይ ፡ ደረሱ ። እሻግረውም ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ እጹ ፡
 ልብን ፡ ድንግል ፡ ፈረሰኞች ፡ እስከትሉ ፡ ርቆ ፡ ሂደል ። እጹ ፡ ልብን ፡
 ድንግልን ፡ የተከተሉ ፡ ፈረሰኞች ፡ እያንዳንዳቸው ፡ በሺህ ፡ ወቂት ፡
 ከዐረብ ፡ አገር ፡ የተገዙ ፡ ድንጉላዎች ፡ በመሆናቸው ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰ
 ኞች ፡ ለደርሱባቸው ፡ አልቻሉም ፡ ሲል ፡ የእስላሞች ፡ ታሪክ ፡ ጸጸ ፡
 ገልጾል ።

ልዕልት ፡ ዓመተ ፡ ድንግልና ፡ የሚበዛው ፡ ዓዝ ፡ በዚሁ ፡ ቀን ፡ ከግራኝ ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ማምለጥ ፡ ግራኝን ፡ አለመጠን ፡ አስቂጣው ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ አዴ ፡ ልብን ፡ ድንግልን ፡ በማሳደድ ፡ ምክንያት ፡ እስከዚህ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ እስላሞች ፡ ባልደረሱበት ፡ በክርስቲያን ፡ እገር ፡ መግባት ፡ ቻለ ።

ግራኝ፡ከዚያ ፡ እንደ፡ሆነ ፡ በጣና ፡ በስተደቡብ ፡ የነበረችውን ፡ ለመለም ፡ እገር ፡ ተመልክቶ ፡ ወደዳት ። ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ ከእገር ፡ ወደ ፡ እገር ፡ መርጦን ፡ ትቶ ፡ ከዚህች ፡ ከውብ ፡ እገር ፡ የመኖር ፡ ሐሳብ ፡ በልቡ ፡ አደረበት ። ያለፉት ፡ ዘመናት ፡ ግሥጋሜና ፡ ጦርነት ፡ የሰውዬውን ፡ ዐቅም ፡ ማድከሙ ፡ አይጠረጠርም ። ኤርትራና ፡ ጉጃም ፡ ብቻ ፡ ሲቀሩት ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለመያዝ ፡ ያደረበት ፡ ምኞቱም ፡ የተፈጸመለት ፡ እንደ ፡ መሰለው ፡ አይጠረጠርም ። ይሁንና ፡ በትግራ ፡ ምድር ፡ ጸጥታ ፡ አልተገኘም ። ጦርነቱን ፡ ተከትሎ ፡ የረጋብና ፡ የችጋር ፡ ጊዜ ፡ መጣ ፡ ግራኝ ፡ ከጂዘር ፡ አድሊና ፡ ከጂዘር ፡ አባስ ፡ ጋራ ፡ በትግራ ፡ ውስጥ ፡ የተወወ ፡ ታላቁ ፡ ሠራዊት ፡ ምግብ ፡ ለማግኘት ፡ ሲል ፡ ባላገሩን ፡ መዝረፍ ፡ ጀመረ ። ባላገርቹም ፡ የእስላሞችን ፡ ፈረሶችና ፡ በቅሎዎች ፡ እደጋ ፡ እየጣሉ ፡ በመግደልና ፡ በመውሰድ ፡ የተደረገባቸውን ፡ ጉዳት ፡ ተበቀሉ ። መቶ ፡ የጋማ ፡ ከብት ፡ ይዘው ፡ ወደ ፡ ትግራ ፡ የገቡት ፡ የእስላም ፡ የጦር ፡ መከንኖች ፡ እንድ ፡ እንኳን ፡ ይዘው ፡ ያልወጡ ፡ ብዙ ፡ ናቸው፡ይባላል። እስላሞቹ ፡ ከሸዋ ፡ ከአገጉትና ፡ ከአግራ ፡ እገሮች ፡ የዘረፉት ፡ መጠን ፡ የሌለው ፡ የምርኮ ፡ ዕቃ ፡ ከሚያጓጉዙበት ፡ የጭነት ፡ ከብቶችና ፡ ከሚዋጉበት ፡ ፈረሶቻቸው ፡ በተገፈፉ ፡ ጊዜ ፡ ከታላት ፡ ችግር ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ወደቁ ፡ አይጠረጠርም ። ስለዚህ ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ በዚህ ፡ በተመኛት ፡ ገንት ፡ በሆነች ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ መኖሪያውን ፡ ሠርቶ ፡ የትዳር ፡ ቤቱ ፡ ከማድረግ ፡ አስቀድሞ ፡ ትግራ ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ የጦር ፡ አለቆቹን ፡ ለመርዳት ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ መመለስ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ።

በዚሁ፡ጊዜ፡በስተ፡ምሥራት፡በኩል፡በደዋድ፡አውራጃ፡ግራኝ፡እገረ፡ገዥ፡አድርጎ፡የሾመው፡ጀራድ፡ሰደቂ፡የተባለው፡ሰው፡በክርስቲያን፡የአርበኞች፡ጦር፡ተከቦ፡የማያቋርጥ፡እደጋ፡ስለ፡ተጣለበት፡ስለዚህ፡ጀራድ፡ሰደቂም፡ረዳት፡ጦር፡እንዲላክለት፡ጥያቄ፡ወደ፡ግራኝ፡ልኳል። ስለዚህ ፡ ግራኝ ፡ ደራ ፡ ወረዳ ፡ እንደ ፡ ደረሰ ፡ ሲዲ ፡ መሐመድንና ፡

ኤሚር ፡ ሁሴን ፡ ጀዋትሪን ፡ ከነሠራዊታቸው ፡ ለጀራድ ፡ ሰደቂ ፡ እንዲደርሱ ለት ፡ ላካቸው ። ግራኝ ፡ አዲስ ፡ እገር ፡ ወግቶ ፡ በያዘ ፡ መጠን ፡ ከታላላቆች ፡ አርበኞቹ ፡ እንድ ፡ በእንድ ፡ ከመገደላቸው ፡ ሌላ ፡ ቊጥራቸውና ፡ የማስተዳደር ፡ ችሎታቸው ፡ እንስተኛ ፡ ለነበረ ፡ ለሰማሌ ፡ ሹማምት ፡ የያዙት ፡ እገር ፡ እየሰፋባቸው ፡ ሄደ ። በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ እንደታወቁት ፡ ወራሪዎች ፡ ሁሉ ፡ ሰዎቹን ፡ በሰፊ ፡ ምድር ፡ ላይ ፡ በመበታተን ፡ የግራኝ ፡ ዐቅም ፡ ከመጨረሻው ፡ ላይ ፡ እንደሚዳከም ፡ ግልጽ ፡ ነበር ። ትግሉ ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ ላይ ፡ ሲገኝ ፡ ሳማም ፡ አብራሂም ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ወደ ፡ ትግራ ፡ ተሻገረ ።

ምዕራፍ ፡ ፳ ።

በርሙዴ ፡ ወደ ፡ ፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ተላከ ።

በ፲፭፻፲፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የፖርቱጋል ፡ አምባሳደር ፡ ሆኖ ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የመጣው ፡ ሮድሪጉ ፡ ደ ፡ ሊማ ፡ ወዳገሩ ፡ በተመለሰ ፡ ጊዜ ፡ ከርሱ ፡ ጋራ ፡ ጸጋ ፡ ዘላብ ፡ የተባለው ፡ ያጺ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ መልክተኛ ፡ ወደ ፡ ሊሰቦን ፡ እንዲሄድ ፡ መደረጉ ፡ ካለፉት ፡ ምዕራፎች ፡ በአንዱ ፡ ውስጥ ፡ ተመልክቶዋል ። ጸጋ ፡ ዘላብ ፡ ሕንድ ፡ እገር ፡ ሰንብቶ ፡ በዓመቱ ሊሰቦን ፡ ደረሰ ። ይሁንና ፡ በፖርቱጋል ፡ ካፒታል ፡ ከደረሰ ፡ በኋላ ፡ የተላከበትን ፡ ጉዳይ ፡ ሳይፈጽም ፡ ሊሰቦን ፡ ቈይቶ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ በዚህ ፡ በመከራ ፡ ጊዜ ፡ የፖርቱጋልን ፡ መንግሥት ፡ ርዳታ ፡ በአስቸኳይ ፡ ለመጠየቅ ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ መላክ ፡ አስፈላጊሆኑ ። ሮድሪጉ ፡ ደሊማ ፡ ወዳገሩ ፡ ሲመለሱ ፡ ከርሱ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከመጡት ፡ መላክተኞች ፡ መካከል ፡ ጀላዳል ፡ በርሙዴ ፡ የሚባለውን ፡ ራሱ ፡ ላጭና ፡ እንድራዴ ፡ የተባለውን ፡ ሥዕል ፡ ግይ ፡ ከአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘንድ ፡ እንዲቀሩ ፡ አድርጓቸው ፡ መሄዱ ፡ ይታወቃል ። ከተምቤን ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ የገገው ፡ ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ በፍጹም ፡ መዳከሙና ፡ በኢትዮጵያውያን ፡ ጎይል ፡ ብቻ ፡ መከላከሉን ፡ ለመቀጠል ፡ የሚያጠራጥር ፡ መሆኑ ፡ ስለ ታወቀ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በርሙዴን ፡ ወደ ፡ ፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ወደ ፡ ሮማ ፡ ጳጳስ ፡ ለመላክ ፡ ቈረጠ ። በ፲፭፻፲፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በርሙዴ ፡ በኑቢያ ፡ በኩል ፡ አድርጎ ፡ ወደ ፡ አውሮፓ ፡ ጉዞውን ፡ ጀመረ ። ከመንገድም ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ መሰናከልና ፡ መከራ ፡ እንዳገኘው ፡ በርሙዴ ፡ ራሱ ፡ ጽፎታል ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ መካከለኛው ፡ ምሥራቅ ፡ ግብጽ ፡ ጭምር ፡ በቁርቦች ፡ እጅ ፡ ወድቆ ፡ ስለነበረ ፡ በርሙዴ ፡ ከመንገድ ፡ ላይ ፡ ተይዞ

ከመላሱ ፡ ሳይ ፡ ትንሽ ፡ በመቈረጥ ፡ ሥቃዩን ፡ ከአሳዩት ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ ምንም ፡ አምልጦ ፡ የክርስቲያኖችን ፡ መርከብ ፡ አግኝቶ ፡ ተሳፍሮ ፡ ወደ ፡ ሮማ ፡ ለመሻገር ፡ ቻለ ።

በርሙዴ ፡ ሮማ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ እጹ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እስላም ፡ ሻን ፡ ለመከላከል ፡ የክርስቲያን ፡ መንግሥቶችን ፡ ርዳታ ፡ ለመጠየቅ ፡ መላ ኩን ፡ ከግልጽ ፡ በኋላ ፡ በተጨማሪ ፡ ንጉሠ ነገሥቱ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ቤተ ክርስቲያን ፡ በሮማ ፡ ጳጳስ ፡ ሥልጣን ፡ ውስጥ ፡ ለማድረግ ፡ መወሰኑን ፡ አስታወቀ ። ከዚህም ፡ ተጥሎ ፡ ሸምግለው ፡ የነበሩት ፡ አቡን ፡ ማርቆስ ፡ በሞቱ ፡ ጊዜ ፡ በርሙዴ ፡ ወራሻቸው ፡ እንዲሆን ፡ መናዘዛቸውንና ፡ የኢትዮጵያም ፡ ቤተ መንግሥት ፡ ኑዛዜውን ፡ መቀበሉን ፡ አወራ ። ይህ ፡ ነገር ፡ እውነት ፡ አለመሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። መጀመሪያ ፡ የጳጳስን ፡ ዙፋን ፡ ሟቅ፡በኑዛዜ ፡ ማውረስ ፡ እንደማይቻል ፡ በአርቶዶክስ ፡ ሆን ፡ በካቶሊክ ፡ የቤተ ክርስቲያን ፡ ሕግ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ በርሙዴ ፡ ካቶሊክ ፡ መሆኑ ፡ እየታወቀ ፡ የአርቶዶክሳዊትን ፡ ጳጳስ ፡ ወንበር ፡ ለመውረስ ፡ እንዳልተመረጠ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። የሆነው፡ሆኖ ፡ እንዳንዶቹ ፡ ታሪክ ፡ ጼከፊዎች ፡ በዙሪያ ፡ መንገድ ፡ ለዚሁ ፡ ሐሰት ፡ ወሬ ፡ ማስረጃ ፡ ሊፈልጉለት ፡ ሞክረዋል ። የጻፉትንም ፡ መግለጫ እውነት ፡ ለማስመሰል ፡ ኋላ ፡ በእጹ ፡ ገላውዴዎስና ፡ በአጼ ፡ ሚናስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ቤተ መንግሥትና ፡ በካቶሊካዊት ፡ ሚሲዮን ፡ መካከል ፡ ስለ ተደረገው ፡ የሃይማኖት ፡ ጸብ ፡ ኢትዮጵያውያኖች ፡ የሰጡትን ቃል ፡ እንዳይሰውጡ ፡ የጻፉ ፡ አሉ ። አስመስለው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ በሃይማኖቱ ፡ ምን ፡ ያህል ጽኑ ፡ ሆኖ ፡ እንደ ፡ ኖረ ፡ ለሚያውቁ ፡ አስተዋዮች ፡ ይኸን ፡ የመሰለ ነገር እውነት ፡ ሁኖ ፡ ሊታያቸው ፡ አይችልም ።

ምዕራፍ ፡ ፩፩ ።

**ስለ ፡ ባሕር ፡ ምድር ፡ መወረር ፡
የቪዘር ፡ አድሊ ፡ መሞት ።**

በትግራ ፡ ውስጥ ፡ በእስላም ፡ ወራዊት ፡ የደረሰው ፡ ችግር ፡ ሳይቃለል ፡ ግራሻ ፡ ደርሶ ፡ ከአድሊ ፡ ራሱ ፡ ተገኘው ጦርነቱን ፡ ተከትሎ ፡ ረኃብ ፡ በትግራ ፡ አገር ፡ ሳይ ፡ መድረስ ፡ ባለፈው ምዕራፍ ፡ ተግልጸ ፡ ነበር ።

በ፲፭፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ደግሞ ፡ ረጋቡን ፡ ተከትሎ ፡ በትግሬ ፡ ምድር ፡ የገባው ፡ ወረርሺኝ ፡ በሸታ ፡ ሕዝቡን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ ጭምር ፡ በብዛት ፡ ጠረጋቸው ። በጭንቁና ፡ በመከራውም ፡ ጊዜ ፡ ሰይፍ ፡ ፈርተው ፡ እስላም ፡ ሁኔሳ ፡ ካሉት ፡ ከክርስቲያን ፡ ሕዝቦች ፡ ወደ ፡ ክርስቲያን ፡ እምነታቸው ፡ ተመልሰው ፡ እምላካቸውን ይቅርታ ፡ እየለመኑ ፡ የሃይማኖታቸውን ፡ ጠላት ፡ መቃወም ፡ ጀመሩ ። ይህ ፡ በእስላም ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ የደረሰው ፡ ታላቅ ፡ ችግር ፡ እንደማይቢቃ ፡ ሁሉ ፡ የግራኝ ፡ የእጉቱ ፡ ልጅ ፡ የነበረው ፡ ሺዘር ፡ አባስ ፡ ሠራዲን ፡ ለመውረር ፡ ሄዱ ፡ ከዚያው ፡ ተከበበ ።

አባስ ፡ በሠራዲ ፡ ምድር ፡ ሲገባ ፡ ተስፋ ፡ ልዑል ፡ የተባለው ፡ የወረዳዬቱ ፡ ገዥ ፡ ከነሠራዊቱ ፡ አገር ፡ ለቆ ፡ ሲሸፍት ፡ ቲዎድሮስ ፡ የተባለው ፡ ወንድሙ ፡ አገሩን ፡ ለአባስ ፡ አስረክቦ ፡ የእስላሞች ፡ ምስለኔ ፡ በመሆን ፡ ሠራዲን ፡ ማስተዳደር ፡ ጀመረ ። አባስ ፡ አገር ፡ አማን ፡ መስሎት ፡ ርቆ ፡ በሄደ ፡ ጊዜ ፡ ተስፋ ፡ ልዑል ፡ ከሄደበት ፡ በረሃ ፡ ወጥቶ ፡ ቲዎድሮስን ፡ ወጥቶ ፡ ገደለው ። ቀጥሎም ፡ ጦሩን ፡ በየሜካው ፡ አሰልፎ ፡ ሺዘር ፡ አባስን ፡ ከበበው ፡ ግራኝም ፡ ያባሰን ፡ መከበብ ፡ ወረ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ሺዘር ፡ አድሊን ፡ ከነ ፡ ሠራዊቱ ፡ አባስን ፡ እንዲረዱ ፡ ላካቸው ። የአድሊ ፡ ጦር ፡ በሠራዲ ፡ ውስጥ ፡ ሲገባ ፡ የተስፋ ፡ ልዑል ፡ ወታደሮች ፡ ባደፈጡበት ፡ ትልቅ ፡ ሜካ ፡ ውስጥ ፡ ለማለፍ ፡ ተጓዘ ። ከሜካው ፡ ውስጥ ፡ ካንዱ ፡ ቦታ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ መንገዱ ፡ በጣም ፡ ጠባብ ፡ በመሆኑ ፡ ሁለት ፡ ሁኖ ፡ አጠገብ ፡ ላጠገብ ፡ ለመሄድ ፡ አልተቻለም ። ስለዚህ ፡ አድሊ ፡ ሠራዊቱን ፡ በተራ ፡ እንዲሄድ ፡ ካዘዘ ፡ በኋላ ፡ በፈረሱ ፡ ተቀምጦ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ እየሄደ ፡ መራቸው ። ያድሊ ፡ ሠራዊት ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ሲጓዝ ፡ የክርስቲያኖች ፡ የቀስት ፡ ፍላግና ፡ ጦር ፡ ከያለበት ፡ ዘንበባቸው ፡ አድሊም ፡ በብዙ ፡ ጦር ፡ ተወጥቶ ፡ በዚያው ፡ ሜካ ፡ ውስጥ ፡ ሲሞት ፡ ከእስላሞቹ ፡ ብዙዎቹ ፡ ተፈጁ ።

የሺዘር ፡ አድሊ ፡ መሞት ፡ ወሬ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሰፈር ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ታላቅ ፡ ደስታ ፡ ተደረገ ። ይህ ፡ ሰው ፡ ከግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ መካከል ፡ በችሎታቸው ፡ በጣም ፡ ከፍ ፡ ካሉት ፡ አንዱ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ ምክሩ ፡ ከግራኝ ፡ ዘንድ ፡ የሚሰማና ፡ እማሙ ፡ በጣም ፡ የሚተማመንበት ፡ ሹሙ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ በዚህ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ ደጋግመን ፡ ገልጸናል ።

ግራኝ ፡ ገና ፡ ልጅ ፡ በነበረ ፡ ጊዜ ፡ አድሊ ፡ አብሮ ፡ አደጉ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ እንደርሱ ፡ የሚያምነው ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ አልነበረውም ። የአድሊ ፡ መሞት ፡ ለግራኝ ፡ ታላቅ ፡ ጉድለት ፡ እንደፈጠረ ፡ ግልጥ ፡ ነው ። በሚከተለው ፡ ውጊያ ፡ ተስፋ ፡ ልዑል ፡ ቢሞትም ፡ ባደረገው ፡ እድጋ ፡ ከርሱቲያኖችን ፡ ከሺዘር ፡ አድሊ ፡ በመገላገሉ ፡ ታላቅ ፡ ሞያ ፡ ተደርጎ ፡ የሚታወስለት ፡ ነው ። ወደ ፊት ፡ እንደሚታየው ፡ ሁሉ ፡ በግራኝ ፡ ዙሪያ ፡ የቀሩት ፡ የጦር ፡ መኮንኖች ፡ እንደሺዘር ፡ አባሰና ፡ እንደ ፡ አማር ፡ የሞካኔ ፡ ሥራ ፡ ምግባራቸው ፡ የሆነና ፡ በመፀኞች ፡ ነበሩ ፡ እንጂ ፤ መካሪዎችና ፡ የጦርና ፡ የአስተዳደር ፡ ስልት ፡ የሚያውቁ ፡ ሹማምንት ፡ በመገደል ፡ እየሳሱ ፡ ሄደዋል ። ይህም ፡ የድርጅቱ ፡ ጉድለት ፡ ውሱና ፡ አድሮ ፡ ግራኝን ፡ እንደሚጥለው ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ።

አድሊ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፤ ተስፋ ፡ ልዑል ፡ ያገኘውን ፡ ያህል ፡ ጦር ፡ ሰብስቦ ፡ የአስላምን ፡ ሠራዊት ፡ ለመግጠም ፡ ሺዘር ፡ አባሰ ፡ ወዳለበት ፡ ተጓዘ ። ተስፋ ፡ ልዑልን ፡ ጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ለመግጠም ፡ ከአባሰ ፡ ጋራ ፡ ብዙ ፡ ጦር ፡ ስለ ፡ አልነበረ ፡ ርዳታ ፡ ለመጠየቅ ፡ ወደ ፡ ግራኝ ፡ መልከተኛ ፡ ላከበት ። ግራኝም ፡ የአድሊን ፡ ሞት ፡ የአባሰን ፡ መጪኑን ፡ በመመልከት ፡ ጦሩን ፡ አስከትቶ ፡ ከአባሰ ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ ለማድረግ ፡ ወደ ፡ ሠራዲ ፡ ገሠገሠ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ግራኝ ፡ ሳይደርስበት ፡ ሺዘር ፡ አባሰ ፡ ከተስፋ ፡ ልዑል ፡ ጋራ ፡ ውጊያ ፡ ገጥሞ ፡ ድል ፡ ማግኘቱንና ፡ ተስፋ ፡ ልዑልም ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡ መሞቱን ፡ ግራኝ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ከዘመቻው ፡ ወደ ፡ ትግሬ ፡ ተመለሰ ።

በትግሬ ፡ ውስጥ ፡ የሰፈረው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ በ፲፭፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውስጥ ፡ በረኃብ ፡ በበሽታና ፡ በውጊያ ፡ ሲጠቃ ፡ እጹ ፡ ልብን ፡ ድንግል ፡ ከጉጃም ፡ ወደ ፡ በጌምድር ፡ ተመልሶ ፡ በዚሁ ፡ አውራጃ ፡ ውስጥ ፡ እዲስ ፡ ወታደሮች ፡ ለማስከተት ፡ ቻለ ። ለአገራቸው ፡ ሕይወት ፡ ለሚዋጉት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጀግኖች ፡ ድል ፡ መሆን ፡ ተስፋ ፡ እሳስቂረጣቸውም ። ወደ ፡ ጦር ፡ ግንባር ፡ የሚመራቸው ፡ አለቃ ፡ እስኪሰጥ ፡ ድረስ ፡ የእህመድ ፡ አብራሂም ፡ ወራሪዎች ፡ ዕረፍት ፡ እንደማያገኙ ፡ የተረጋገጠ ፡ ነገር ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ በዚሁ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ በኅዳር ፡ ወር ፡ የጉጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ አባዥ ፡ አድርጎ ፡ በበጌምድር ፡ ውስጥ ፡ ከተወደው ፡ ከገራድ ፡ ሺእሙን ፡ ወታደሮች ፡ ጋራገጥሞ ፡ በብርቱ ፡ ተዋጉ ።

ከዚህም ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ እስላሞች ፡ ድል ፡ ቢያገኙም ፡ የተደረገው ፡ ፍጅት ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ሺእሙን ፡ እገሩን ፡ ይዞ ፡ ለመቂየት ፡ አልቻለም ። ስለዚህ ፡ ከውጊያው ፡ በኋላ ፡ ቦታ ፡ መለወጥ ፡ ግዴታ ፡ ሆነ ፡ በት ። በዚህ ፡ ዓመት ፡ ውስጥና ፡ ለተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ፍጅት ፡ ለመበቀል ፡ እስላሞቹ ፡ ብዙ ፡ ደብሮችንና ፡ ገዳማትን ፡ አቃጠሉ ። በትግራይ ፡ በበጌም ድር፡ውስጥ ፡ ብዙዎችን ፡ ወረዳዎች ፡ በዘረፋና ፡ በቃጠሉ ፡ አጠኝቸው ።

ምዕራፍ ፡ ፳፱ ።

የ፲፭፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውጊያዎች ።

በግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ ትግራ ፡ ውስጥ ፡ በደረሰበት ፡ መከራና ፡ የገራድ ፡ ሺእሙን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በበጌምድር፡ውስጥ ፡ በመጻከሙ ፡ ምክንያት ፡ እግም ፡ አብራሂም ፡ ትግራን ፡ ለቆ ፡ ወደ ፡ በጌምድር ፡ ለመሄድ ፡ ቊርጥ ፡ ሐሳብ ፡ አደረገ ። በመጋቢት ፡ ወር ፡ የረመዳንን ፡ ጦም ፡ በመጋዛ ፡ ወረዳ ፡ ከአሳለፈ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ መሪዎቹን ፡ ሰብስቦ ፡ የሚከተለውን ፡ ሐሳቡን ፡ ገለጸላቸው ።

የተሻለ ፡ ዕድል ፡ ለግገኘት ፡ ወደሚያስችለን ፡ ወደ ፡ በጌምድር ፡ ለውራጃ ፡ ብንሄድ ፡ ይሻለናል ። ከዚያም ፡ ዋና ፡ ከተማችንን ፡ ከትመን ፡ መስጊዶቻችንን ፡ ሠርተን ፡ የመኖሪያ ፡ አገራችን ፡ እናደርገዋለን ። ጦር ነት ፡ ቢደረግብንም ፡ ጓዳችንን ፡ ከዚያው ፡ ትተን ፡ ለመዝመት ፡ ይቀናናል ፡ ብሎ ፡ እስረዳቸው ። የጦር ፡ አለቆቹም ፡ በትግራ ፡ የደረሰባቸው ፡ ችጋር ፡ ሰልችቷቸው ፡ ስለ ፡ ነበር ፡ የግራኝን ፡ ሐሳብ ፡ ያለመቃወም፡ተቀበሉ ። ስለዚህ ፡ በሚያዝያ ፡ ወር ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ የትግራን ፡ ምድር ፡ ለቆ ፡ በቆላው ፡ በኩል ፡ ወደ ፡ በጌምድር ፡ መጓዝ ፡ ጀመረ ። ቀጥታው ፡ መንገድ ፡ በስሜን ፡ ደጋ ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ የክርስቲያኖች፡ጦር፡አምባዎቹን ፡ ስለ ፡ ያዙ ፡ የስሜንን ፡ ተራራ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ መዞር ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው።ይሁንና ፡ በወገራ ፡ ወረዳ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ ሌላ ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ኮረብታዎችን ፡ ይዞ ፡ ጠበቃቸው ። ይህንም ፡ ሠራዊት ፡ የመራው ፡ ሳኦል ፡ የተባለው ፡ የተስፋ ፡ ኢየሱስ ፡ ልጅ ፡ ነበር ።

ሳኦል ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ ከመረጠበት ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ካሰፈረ ፡ በኋላ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ገጥሞ ፡ ሙሉ ፡ ውጊያ ፡ አደረገ ። ክርስቲ

ያኖቹ ፡ ምንም ፡ ያህል ፡ ቢሰበሰቡ ፡ በዘመን ፡ ብዛት ፡ ግራኝ ፡ ካደራጀው ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ስለማይገዳደሩ ፡ በተጨማሪም ፡ የመግሪያ ፡ ብልጫ ፡ በግራኝ ፡ በኩል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ በመሆኑ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ተሸንፏል ። ሳላልም ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ ከተረፈው ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ስሜን ፡ እምባ ፡ ሸሸ ።

የግራኝ ፡ ጦር ፡ ትግራን ፡ እንደላቀቀ ፡ እርሱ ፡ ባውራጃው ፡ ላይ ፡ ትቷቸው ፡ የመጣውን ፡ ሰዎቹን ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ወዲያው ፡ ተነሥቶ ፡ መውጋት ፡ ጀመረ ። የሠራጫና ፡ የሺራ ፡ ወረዳዎች ፡ ሕዝቦች ፡ የተሠራባቸውን ፡ ግፍ ፡ ለመበቀል ፡ ጊዜ ፡ ሳያጠፉ ፡ ጠላትን ፡ እከታትለው ፡ ማጥቃትን ፡ የዕለት ፡ ሥራቸው ፡ እድረጉ ፡ ግራኝ ፡ የተመኘው ፡ የሰላምና ፡ የእጥቃ ፡ ዘመን ፡ የእስላም ፡ ወገኖች ፡ ለምለሚቱን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ ለመውረስ ፡ ቊርጥ ፡ ሐሳብ ፡ እድርገው ፡ እገራቸውን ፡ ለቀው ፡ የመውበት ፡ እሳብ ፡ ሕልም ፡ እየመሰለ ፡ ሄደ ። ይኸን ፡ ለመሰለው ፡ ትግል ፡ የጦር ፡ ሚና ፡ ፍጻሜ ፡ ለመስጠት ፡ እንደማይችል ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ።

ወገራ ፡ ውስጥ ፡ ከተደረገው ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ እምባ ፡ ስሜን ፡ ፋር ፡ የተባለውን ፡ የጦር ፡ መሪውን ፡ ልኮ ፡ ሳላልን ፡ ስሜን ፡ ላይ ፡ ከእስወጋው ፡ በኋላ ፡ የስሜንን ፡ ወረዳ ፡ ማስገበር ፡ ቻለ ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ሺዘር ፡ ሞዲያሒድን ፡ ልኮ ፡ በጌምድርን ፡ ካሲያዘ ፡ በኋላ ፡ ራሱም ፡ ጉዞ ፡ እድርጎን ፡ በፊተኛው ፡ ወረራ ፡ ጊዜ ፡ እይቶዋት ፡ ከመረጣት ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ ከምትባል ፡ ቀበሌ ፡ ዋና ፡ ከተማውን ፡ ከተመ ። ከዚያም ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ጦር ፡ እያዘመተ ፡ ጉጃምን ፡ አስወርሮ ፡ አሲያዘ ። ከክርስቲያኖቹ ፡ ለዚህ ፡ ለመጨረሻው ፡ እውራጃቸው ፡ ለመከላከል ፡ ያደረጉት ፡ የጀግንነት ፡ ሥራ ፡ የሚያስደንቅ ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ድል ፡ ማድረግ ፡ እስከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ለእስላሞች ፡ ስለ ፡ ተሰጠ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያኖች ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ ከማድከምና ፡ የጦር ፡ መሪዎቹን ፡ ከማመን መን ፡ የተሻለ ፡ ለማድረግ ፡ አልቻሉም ።

በተከተሉት ፡ ሁለት ፡ ዓመቶች ፡ ውስጥ ፡ ውጊያው ፡ የአርበኞች ፡ ሥራ ፡ ነበር ። በዚህ ፡ በምናትተው ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ሁለቱ ፡ ተቃራኒ ፡ ወገኖች ፡ በረጅሙ ፡ ትግል ፡ ተዳክመው ፡ ፅረፍት ፡ የፈለጉ ፡ መሰሉ ፡ ታየ ። እኤ ፡ ልብን ፡ ደንግል ፡ በበኩሉ ፡ መኳንንቶቹ ፡ በብዛት ፡ ስለ ፡ እለቁና ፡ የሚከተለው ፡ ሠራዊት ፡ በማንስ ፡ በእስላሞች ፡ ጦር ፡ ሰፈር ፡ መካከል ፡ እያቋረጠ ፡ በዱርና ፡ በገደል ፡ እየተዘዋወረ ፡ ከጠላቶቹ ፡ ሲሸሸ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ግን ፡

ዘመቻዎቹ ፡ ያደረሱበት ፡ ድካምና ፡ የሰዎቹ ፡ ማለት ፡ እየከበደው ፡ ሄደ ። ስለዚህ ፡ ሰውነቱን ፡ የሚያሳርፍበት ፡ ውብ ፡ በሆነች ፡ አገር ፡ ረጅም ፡ ዕረፍት ፡ ለማድረግ ፡ ቁርጥ ፡ ሐሳቡ ፡ እደረገ ። ስለዚህ ፡ ከ፲፭፻፳፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እስከ ፡ ፲፭፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ግንባር ፡ የተገኙት ፡ በጦር ፡ አለቆች ፡ ከክርስቲያን ፡ እርበኞች ፡ ጋራ ፡ ውጊያ ፡ በሚገጥሙበት ፡ ጊዜ ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ባሕር ፡ ጻር ፡ ከሠራው ፡ ከተማ ፡ ውስጥ ፡ በዕረፍትና ፡ በሰላም ፡ እሳለፈ ።

ምዕራፍ ፡ ፳፫ ።

የ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውጊያ ።

ግራኝ ፡ ደንቢያ ፡ ላይ ፡ በሰላም ፡ በተቀመጠበት ፡ በሁለት ፡ ዓመቶች ፡ ውስጥ ፡ በሌሎች ፡ ግንባር ፡ የክርስቲያን ፡ እርበኞች ፡ ሠራዊቱን ፡ ከመውጋት ፡ እንዳላጸረጡ ፡ በእለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ ተመልከቶዋል ። በእርበኞቹ ፡ ላይ ፡ ትልት ፡ ዘመቻ ፡ ባለመደረጉ ፡ ላገራቸው ፡ ታማኝ ፡ የነበሩ ፡ የክርስቲያን ፡ ወገኖች ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ መከተት ፡ ጀመሩ ። ግራኝም ፡ ጦርነቱ ፡ ገና ፡ አለማለቁን ፡ ተመልከቶ ፡ ጠላቶቹን ፡ ለመጨረሻ ፡ ጊዜ ፡ እሸንፎ ፡ አገሩን ፡ ሰላማዊ ፡ የሚያደርግበት ፡ የጦር ፡ ዘዴ ፡ ዐቀደ ። ታላላቆች ፡ መሪዎቹም ፡ ቢሞቱበትም ፡ ሺዘር ፡ አባስ ፡ ኤሚር ፡ ለማርክ ሺዘር ፡ ሞጂያህድንና ፡ አብድ ፡ ኤን ፡ ናስር ፡ ችሎታ ፡ የነበራቸው ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ መሪዎች ፡ በዚህም ፡ ጊዜ ፡ የጦር ፡ እዛጐች ፡ ሁነው ፡ ቂይተዋል ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ ለማር ፡ ምሕረት ፡ የማያውቅ ፡ ጨካኝ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ የሚከተለውን ፡ ዘመቻ ፡ ለመምራት ፡ ግራኝ ፡ የመረጠው ፡ ይሽን ፡ ሰው ፡ ነበረ ። ከፊት ፡ ጀምሮ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ካልተማረከ ፡ እለዚያም ፡ ካልተገደለ ፡ እገዛዙ ፡ በኢትዮጵያ ፡ እንደማይጸድቅ ፡ ግራኝ ፡ ዐውቆት ፡ ነበር ። (ይሁን ፡ እንጂ ፤ ለግራኝ ፡ ያልታየው ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቢሞትም ፡ ወራሾቹ ፡ ትግሉን ፡ ቢጋለ፡ መንፈስ ፡ መቀጠላቸውን ፡ ነው) ፡ የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ጦሩን ፡ እንደገናከማዝመቱ ፡ በፊት ፡ ለማም ፡ አብራሂም ፡ የሚከተሉትን ፡ ታላት ፡ ለእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ጻፈለት ።

ኢትዮጵያ ፡ የእስላም ፡ ግዛት ፡ እንድትሆን ፡ የእግዚአብሔር ፡ ፈቃድ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ ከላይ ፡ የተቈረጠውን ፡ ውሳኔ ፡ መቃወም ፡ ከንቱ ፡ ነገር ፡

ነው ። ስለዚህ ፡ የሴት ፡ ልጅህን ፡ ጻርልኝና ፡ ፅርቅ ፡ እናድርግ ፡ ይኸን ፡ ሐሳብ ፡ ያልተቀበልክ ፡ እንደሆነ ፡ ግን ፡ ጦርነቱ ፡ በበለጠ ፡ እኳኋን ፡ እንደገና ፡ ይጀመራልና ፡ ያሸናፊው ፡ መበቀልም ፡ ከፍ ፡ ባለ ፡ እኳኋን ፡ ይፈጸማል ፡ የሚል ፡ ነው ።

እጼ ፡ ልብነ፡ድንግል፡ የግራኝን ፡ መልክት ፡ በአንበብ ፡ ጊዜ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ የሰውነቱ ፡ ዋጋና ፡ ግርማውን ፡ በሚገልጽ፡ ቃል ፡ መለሰለት ። እንተ ፡ ከሐዲ ፡ አረመኔ ፡ በመሆንህ ፡ ልጄን ፡ ልድርልህ ፡ የግድታሰብ ፡ ነገር ፡ ነው ። በእንተ ፡ እጅ ፡ ከመውደቅ ፡ ከእምላኬ ፡ እጅ ፡ መውደቅ ፡ ይሻለኛል ። የሱ ፡ ግድልና ፡ ርገራጌ ፡ ታላቅ ፡ ነውና ፡ ብርቱውን ፡ ደካማ ፡ ደካማውንም ፡ ብርቱ ፡ ማድረግ ፡ በእርሱ ፡ እጅ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ነው ።

ድል ፡ መሆንና ፡ መስደድ፤ ረጋብ ፡ መከራ ፡ የዚህን ፡ የወገኖቹ ፡ መሪ ፡ የሆነውን ፡ ንጉሥ ፡ እምነት ፡ ለመስበር ፡ አልቻሉም። ልብነ፡ድንግል ፡ ራሱ ፡ መከራን ፡ ለመሸከም ፡ በመምረጡ ፡ ወገኖቹም ፡ ከእርሱ ፡ ጋራ ፡ ለመሥዋዕት ፡ እንዲመረጡ ፡ አደረጋቸው። ከዚህ ፡ መልስ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቶቹ ፡ በየግንባራቸው ፡ ያገኙዋቸውን ፡ የክርስቲያን ፡ እርቦኞች ፡ በጭካኔ ፡ እንዲወጉ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጠ ። በመጋቢት ፡ ፳፱ ፡ ቀን ፡ በ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እቡባከር ፡ ካትም ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በሚገኝበት ፡ ሰፈር ፡ ጀርባ ፡ ዙሮ ፡ ብርቱ ፡ አደጋ ፡ በመጣል ፡ ቊጥራቸው ፡ የበዛ ፡ ሰዎች ፡ ፈጀ ። በዚህ ፡ ቀን ፡ አደጋ ፡ ከሞቱት ፡ መካከል ፡ አዛዥ ፡ አምታ ፡ አዛዥ ፡ ተከለ፡ጊዮርጊስ ፡ የደብረ፡ቢዘን ፡ አለቃ ፡ የነበሩትና ፡ አባትንጣሌ ፡ ከርስቶስ ፡ ሌሎችም ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ታማኝ ፡ የነበሩ ፡ ታላላቅ ፡ ሰዎች ፡ ናቸው ። እጼ ፡ ልብነ፡ድንግል ፡ ግን ፡ አብረዋቸው ፡ በነበሩ ፡ ወታደሮችና ፡ መኳንንቶች ፡ ባደረጉት፡መሥዋዕትነት፡ከሞት፡ተርፎ፡ ከስሜን ፡ አምባ ፡ ላይ፡ለመውጣት ፡ ቻለ ። በስሜንም፡ላይ፡የግራኝ ፡ ጦር ፡ ለንጉሡ ፡ ሰላም ፡ አልሰጠውም ፤ ጦርነቱም ፡ በክርስቲያን ፡ ሕዝቦች ፡ ላይ ፡ ከዳር ፡ እስከ ፡ ዳር ፡ እንደ ፡ እሳት ፡ ነደደባቸው ።

በዚህ ፡ ዓመት ፡ የእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በኩር ፡ ልጅና ፡ አልጋ ፡ ወራሽ ፡ የነበረው ፡ ፈቅጦር ፡ ከሸዋና ፡ ከደዋሮ ፡ እርቦኞች ፡ ጋራ ፡ እስካሞችን ፡ ለመውጋት ፡ ዘመቻ ፡ ላይ ፡ ነበር ። ይኸ ፡ ወጣት ፡ ነጋሢ ፡ በጦር ፡ ሚዳዎች ፡ ጀግንነት ፡ በማሳየቱ ፡ መጠነኛ ፡ የሆነ ፡ ጦር ፡

ከሸዋ ፡ ከፈጠጋርና ፡ ከዩደዋሮ ፡ ለማስከተል ፡ ቻለ ። አደጋ ፡ በየጊዜው ፡ በመጣል ፡ በነዚህ ፡ እውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ ተበታትነው ፡ የሚገኙትን ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ እከታትሉ ፡ ካጠቃቸው ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ከምሥራቅ ፡ ገራድ ፡ እስማንን ፡ ከምዕራብ ፡ አማርን ፡ ላከበት ። የነዚህ ፡ የሁለቱ ፡ መሪዎች ፡ ታላላቅ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ፈቅጦርን ፡ ከከበቡ ፡ በኋላ ፡ እልጋ ፡ ወራሹ ፡ በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ሲዋጋ ፡ ከጦር ፡ ሜዳ ፡ ሞተ ።

የፈቅጦር ፡ መሞት ፡ ለእጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ለክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ዕድል ፡ ታላቅ ፡ ጉዳት ፡ እደረሰ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዚህ ፡ በመጥፎ ፡ ዕድል ፡ ምክንያትም ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በጦር ፡ ሜዳዎች ፡ ሁሉ ፡ ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ መከራከሩን ፡ አላገደጡም ።

እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ስሜን ፡ ላይ ፡ ተዋግቶ ፡ እንደገና ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ የተገኘውን ፡ ያሽል ፡ ጦር ፡ ለመሰብሰብ ፡ ወደ ፡ ዋግ ፡ ተሻገረ ። ስሜን ፡ የወጋቸው ፡ ጦር ፡ በአማር ፡ መሪነት ፡ ተከታትሎ ፡ ዋግ ፡ ላይ ፡ እንደገና ፡ አደጋ ፡ ጥሎ ፡ ብዙዎቹን ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ፈጃቸው ።

አማር ፡ ዋግን ፡ በመውረሩ ፡ ምክንያት ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በዚህ ፡ እውራጃ ፡ ለመቂየት ፡ እልቻለም ። ስለዚህ ፡ የአማር ፡ ሠራዊት ፡ ሳይደርስበት ፡ ከዋግ ፡ እንደገና ፡ ወደ ፡ ስሜን ፡ መሸሸ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ከዚያም ፡ አማር ፡ ተከትሎዋቸው ፡ ሄዱ ፡ ሰኔ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እንደ ፡ ገና ፡ አደጋ ፡ ጣለባቸው ። በሰፊው ፡ የኢትዮጵያ ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መደበቂያ ፡ እንዲገነባ ፡ አልተገኘለትም ። ከስሜን ፡ አደጋ ፡ በኋላ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እብረው ፡ የነበሩት ፡ የቤት ፡ አሸከሮች ፡ ከቋጥኝ ፡ ወደ ፡ ሌላው ፡ ቋጥኝ ፡ ከገደል ፡ ወደ ፡ ገደል ፡ እየተዘዋወሩ ፡ በታላቅ ፡ መከራ ፡ ከስሜን ፡ አምልጠው ፡ ጸለሞት ፡ ምድር ፡ ገቡ ። ጸለሞት ፡ በገቡም ፡ ጊዜ ፡ ንጉሡን ፡ ይዘው ፡ ለሚሸሹ ፡ ቊጥራቸው ፡ እንስተኛ ፡ ለነበሩት ፡ ሰዎች ፡ መደበቂያ ፡ አልተገኘም ። የጸለሞት ፡ ገዢ ፡ ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ በመተባበር ፡ ከእገሩ ፡ እንዲወጡለት ፡ ካደረጋቸው ፡ በኋላ ፡ ወደየበረሃው ፡ እንዲከታተሏቸው ፡ ለእስላሞቹ ፡ ጠቆመ ። የአማር ፡ ወታደሮች ፡ ንጉሡን ፡ በረሃ ፡ ለበረሃ ፡ በሚያሳድዱበት ፡ ወራት ፡ ላይ ፡ ከረምቷ ፡ እየከበደ ፡ በመሄዱ ፡ ራሳቸው ፡ ደክመው ፡ ተመለሱ ። እጼ ፡

ልብነ ፡ ድንግልና ፡ ተከታዮች ፡ በሐምሌ ፡ ወር ፡ ተከዜን ፡ ተሻግረው ፡
ወደ ፡ ሸሬ ፡ መሄድ ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ።

የተከዜን ፡ ወንዝ ፡ እዚ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የተሻገረበት ፡ እኳኋን ፡
ተአምር ፡ ነበር ። መሻገሪያ ፡ ድልድይ ፡ ወይም ፡ ገንዳ ፡ ባልነበረበት ፡
መልካ ፡ ወንዙን ፡ ለማቋረጥ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ የነበሩት ፡ ጥቂት ፡
ሰዎች ፡ ዛፎችን ፡ ቋርጠው ፡ አንድ ፡ ላይ ፡ አስተሳስረው ፡ እዚ ፡
ልብነ ፡ ድንግልን ፡ ከርብራብ ፡ ዕንጨት ፡ ላይ ፡ እንዲጋደም ፡ አድርገው ፡
ከወንዙ ፡ ማዕከል ፡ ላይ ፡ እየዋኙና ፡ እየገፉ ፡ ለማሻገር ፡ ችሉ ፡ ይባላል ።

እዚ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሸሬ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ የሸሬ ፡ ገዢና ፡ ያ ፡
ጉበዝ ፡ ሕዝብ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ታጥቆ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ ተሰልፎ ፡
ለመዋጋት ፡ ተነሣ ። እማር ፡ የሸሬን ፡ መሸፈት ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ገሥግሞ ፡
ከወረዳው ፡ ገብቶ ፡ ሕዝቡን ፡ እያረደ ፡ የተረፉትን ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያ
ናት ፡ እያቃጠለ ፡ አገሪቱን ፡ ለጥፋት ፡ ሰማት ። በመስከረም ፡ ጽሯ ፡ ቀን ፡
፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እዚ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የሸሬን ፡ አርበኞች ፡ ይዞ ከእ
ማር ፡ ጋራ ፡ ገጥመው ፡ ብርቱ ፡ ውጊያ ፡ አደረጉ ። ከጦርነቱም ፡ ላይ ፡
እማር ፡ ቋስሎ ፡ ወደቀ ። ከመቀሰሉም ፡ በኋላ ፡ እስላሞቹ ፡ ይኸን ፡
ጨካኝ ፡ ሰው ፡ ወደ ፡ ደንቢያ ፡ እሸሹት ፡ በሸሬ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ የግ
ራኝ ፡ ጦር ፡ ገን ፡ በሌላ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ እዛዥነት ፡ ከዚያው ፡ ቋየ ።

እማር ፡ ከቀሰሉ ፡ ከዳነ ፡ በኋላ ፡ በበለጠ ፡ እኳኋን ፡ ሸሬን ፡ ለማ
ጥፋትና ፡ ባዚ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ላይ ፡ ለመበቀል ፡ ተመልሶ ፡ ወደ ፡
ትግሬ ፡ ተሻገረ ። በሸሬ ፡ ሕዝብ ፡ ላይ ፡ የተወጣው ፡ የቀጭት ፡ ሥራ ፡
የመጨረሻው ፡ የእሕዛብ ፡ ቋካኔ ፡ ዐይነት ፡ ነበር ። ሕዝቡን ፡ በመደዳው ፡
ሲያርድና ፡ መንደሮቹን ፡ በቃጠሎ ፡ ሲያወድም ፡ እማር ፡ በወባ ፡ ተይዞ ፡
ታመመ ። ይኸን ፡ ዐመፀኛ ፡ ሰው ፡ ከዚያው ፡ ታም ፡ ከተኛበት ፡ አንድ ፡
የሸሬ ፡ ሰው ፡ በሌሊት ፡ ተገፋቆ ፡ ከድንኳን ፡ ገብቶ ፡ በጨቢ ፡ ሆጺን ፡
ሠንጥቆ ፡ ገደለው ። በዚህ ፡ ጀግና ፡ መሥዋዕትነት ፡ ሸሬ ፡ በእማር ፡
እጅ ፡ ሊደርስባት ፡ ከነበረው ፡ ከሙሉ ፡ ጥፋት ፡ ጻነች ።

በግብን መግቢያ ላይ ከሚገኙት በሮች የመጀመሪያው ።

ስለ ፡ አምባ ፡ ግሼን ፡ መያዝ ።

አምባ ፡ ግሼን ፡ የነጋሚዎች ፡ ማጋገ፣ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ነት ፡ እንደተጀመረ ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ሀብት ፡ በብዛት ፡ ከአምባው ፡ ላይ ፡ በመጠራቀሙ ፡ በብርቱ ፡ ተመሽጎ ፡ ምርጥ ፡ በሆኑ ፡ ሻለቃዎች ፡ መጠ በቁን ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ አስረድተናል ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ እንሥቱ ፡ አምባ ፡ ግሼን ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱና ፡ የኢትዮጵያ ፡ ምሽግ ፡ ሁኖ ፡ እንደመቈጠሩ ፡ ገናና ፡ ስም ፡ የነበረው ፡ አምባና ፡ ለኢትዮጵያም ፡ ታላቅነትና ፡ ገይል ፡ ምሳሌ ፡ ሁኖ ፡ የቂየ ፡ መሆኑ ፡ እይዘንጋም ። ስለዚህ ፡ እንዲያግራኝ ፡ ምኞት ፡ ይኸን ፡ አምባ ፡ መያዝ ፡ መሆኑ ፡ እይዘንጋም ። የግሼን ፡ መያዝ ፡ ለግራኝ ፡ የድል ፡ እድራጊነቱ ፡ ፍጻሜ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ ለክርስቲያን ፡ ወገኖች ፡ ደግሞ ፡ ከሚመኩባቸው ፡ ታላላቅ ፡ ነገሮች ፡ መካከል ፡ እንዲያደርገው ፡ በመቁጠር ፡ ተስፋ ፡ የሚያስቈርጣቸው ፡ ይሆናል ፡ ተብሎ ፡ በእስላሞች ፡ ሰፈር ፡ የተገመተ ፡ ነገር ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ይኸን ፡ አምባ ፡ ለመያዝ ፡ በመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ የላካቸው ፡ የጦር ፡ አለቆቹ ፡ ምን ፡ ዐይነት ፡ ዕድል ፡ እንዲገኝባቸው ፡ ይታወቃል ። ተጥሎም ፡ በጥንቃቄ ፡ ያዘጋጀው ፡ ታላቅ ፡ ጦር ፡ በግራኝ ፡ ራሱ ፡ ተመርቶ ፡ አምባውን ፡ ባጠቃው ፡ ጊዜ ፡ ያምባው ፡ ዘበኞች ፡ ብዙ ፡ ሰው ፡ ፈጅተውበት ፡ ድል ፡ አድርገው ፡ እንዳባረሩት ፡ ባለፉት ፡ ምዕራፎች ፡ ውስጥ ፡ ገልጸናል ። በ፲፭፻፱፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ የክርስቲያኖችን ፡ የመከላከል ፡ መንፈስ ፡ ለመስበር ፡ ሲል ፡ የሚተማመኑበትን ፡ ሁሉ ፡ ለማጥፋት ፡ እንደተነሳ ፡ ታውቋል ። ስለዚህ ፡ ንጉሡን ፡ ለመማረክ ፡ በሚያሳድድበት ፡ ጊዜ ፡ አምባ ፡ ግሼንም ፡ እንዲያዝ ፡ አዘዘ።

አምባግሼን ፡ ላይ ፡ የሚያወጡት ፡ መንገዶች ፡ ሁለት ፡ ነበሩ ። እንዲያው ፡ ሞናውና ፡ የታወቀው ፡ በር ፡ እንደመሆኑ ፡ በብርቱ ፡ ተመሽጎ ፡ የብረት ፡ በር ፡ ተበጅቶለት ፡ የሚጠበቀው ፡ ነው ። ሁለተኛው ፡ ግን ፡ ለብዙ ፡ ሰው ፡ ያልታወቀና ፡ እንደ ፡ ስርቆሽ ፡ በር ፡ የሚቈጠር ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ በብርቱ ፡ ሳይመሸግና ፡ ሳይጠበቅ ፡ የቂየ ፡ መንገድ ፡ ነው ። ግራኝ ፡ ይኸን ፡ አምባ ፡ ከ፲፭፻፱፻ ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ ባጠቃ ፡ ጊዜ ፡ ይህች ፡ መንገድ ፡ መኖሩዋን ፡ አላወቀም ፡ ነበር ። የዚህች ፡ መንገድ ፡

መኖር ፡ ምሥጢር ፡ በጥብቅ ፡ ሲጠበቅ ፡ የቂየ ፡ ስለሆነ ፡ እምባው ፡ ላይ ፡
ከሚኖሩት ፡ ሰዎች ፡ በቀር ፡ ሌላ ፡ መውጫ ፡ መኖሩን ፡ የሚያውቅ ፡ ሌላ ፡
አልነበረም ፡ ይባላል ።

በ፲፭፻፳፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የእምባ ፡ ግሼንን ፡ ምሽግ ፡ ለመያዝ ፡ የታዘ
ዘው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ አሊቃ ፡ ሺዘር ፡ ሞጃሂድ ፡ ነበር ። በ፲፭፻፳፫ ዓ ፡ ም ፡
አውራይ ፡ እስማንና ፡ ማታን ፡ የተባሉ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ በ፲፭፻፳፮ ዓ ፡
ም ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ በማጥቃት ፡ እምባውን ፡ መውሰድ ፡ አለመቻላቸው ፡
ለሞጃሂድ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ሞጃሂድ ፡ በውጊያ ፡ መሞ
ከርን ፡ ትቶ ፡ ከክርስቲያን ፡ ወገኖች ፡ መካከል ፡ እምባውን ፡ አሳልፎ ፡
የሚሰጠው ፡ ከሐዲ ፡ እንዲፈልጉለት ፡ አደረገ ። በግሼን ፡ ተራራ ፡ ላይ ፡
ከተጋዙት ፡ መስፍኖች ፡ እሽከሮች ፡ መካከል ፡ እንዲ ፡ በዚሁ ፡ በስርቆሽ
መንገድ ፡ ወርዶ ፡ ለእስላሞቹ ፡ መሪ ፡ እንዲሆን ፡ ከተገዛ ፡ በኋላ ፡ በዚህ ፡
ሰው ፡ መሪነት ፡ የሞጃሂድ ፡ ወታደሮች ፡ በሌሊት ፡ ጉዟቸውን ፡ ወደ ፡
እምባው ፡ ሜሩ ፡ ቀጥለው ፡ ሳይነጋጋ፡ከእምባው ፡ አናት ፡ ላይ ፡ መሰለፍ
ቻሉ ። ይኸ ፡ ሁሉ ፡ ሲሆን ፡ ያምባው ፡ ዘበኞች ፡ ዝቅ ፡ ብለው ፡ ከዋናው ፡
መውጫ ፡ መንገድ ፡ አቅራቢያ ፡ ሰፍረው ፡ ስለሚገኙ ፡ የጠላት ፡ ጦር ፡
በጀርባቸው ፡ በኩል ፡ መግባቱን ፡ አሳወቁም ። ሲነጋጋ ፡ የእስላም ፡
ወታደሮች ፡ በጀርባ ፡ በኩል ፡ ማጥቃት ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ ያሳሰቡበት ፡
አደጋ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ መጠን ፡ ከርስቲያኖቹ ፡ ሳይታጠቁ ፡ ብዙ ፡
ፍጅት ፡ ሊደርስባቸው ፡ ቻለ ። የጨበጣ ፡ ውጊያ ፡ በቀጠለ ፡ ጊዜም ፡
እስላሞቹ ፡ በብዛት ፡ ለማሸነፍ ፡ ቻሉ ። እነሆ ፡ በሁለት ፡ ታላላቅ ፡ ውጊያ ፡
በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ተከላክሎ ፡ ድል ፡ በማግኘት ፡ እምባውን ፡ ሳያ
ስይዝ ፡ የቂየው ፡ ያምባ ፡ ግሼን ፡ ሻለቃ ፡ በከሐዲ ፡ ሥራ ፡ በጨቢ ፡ ጀር
ባውን ፡ እንደተወጋ ፡ ሰው ፡ በጠላት ፡ እጅ ፡ ወደቀ ። ሁኖም ፡ ባለፉት በሁ
ለቱ ፡ ውጊያ ፡ ያሳዩት ፡ ቁራጥነትና ፡ ጀግንነት ፡ ለታማኝነታቸው ፡
ታሪክ ፡ ምስክር ፡ ሆኖ ፡ ትኖራለች ።

እስላሞቹ ፡ ያምባውን ፡ ዘበኞች ፡ ካሸነፉ ፡ በኋላ ፡ እየተሯ
ሯጡና ፡ እየረበሹ ፡ እንደ ፡ ዕብድ ፡ በመስፍኖቹ ፡ መኖሪያ ፡
ቤቶች ፡ ገብተው ፡ በነራዴ ፡ ፈጁዋቸው ። የነዚህ ፡ ደም ፡ የሸተታቸው ፡
ወገን ፡ ጭነፏ ፡ ምሕረት ፡ የማያውቅ ፡ ዐይነት ፡ ነበር ። በፍጅቱ ፡ ጊዜ ፡

ለሌሎችና ፡ ለልጆች ፡ ስንኳ ፡ ምሕረት ፡ እልተደረገላቸውም ። መስፍኖችን ፡ እንድ ፡ አምባ ፡ ላይ ፡ መዝጋት ፡ የሚያስከትለው ፡ ከባድ ፡ እደጋ ፡ ለሁለተኛው ፡ ጊዜ ፡ ተፈጸመ ። የዮዲት ፡ በ፲ኛው ፡ መቶ ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ያሠራችው ፡ ወንጀል ፡ ከ፪፻ ፡ ዘመን ፡ በኋላ ፤ እንደ ፡ ገና፤ መደገሙ ፡ ወደፊት ፡ እንደሚታይ ፡ ሁሉ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ትምህርት ፡ ሳይሆንናት ፡ ኖሮ ፡ የደብረ ፡ ዳሞና ፡ ያምባ ፡ ግሼን ፡ አሳዛኝነቷታ ፡ ተረስቶ ፡ የጐንደር ፡ ነገሥታት ፡ በተራቸው ፡ ይኸን ፡ ከፋልማድ፤ አምባ ፡ ወሀኒ ፡ ላይ ፡ እንደ፡ገና ፡ አሳረጉት ።

ያምባ ፡ ዘበኞችንና ፡ የነጋሢን ፡ ወገኖች ፡ ከፈጁ ፡ በኋላ ፤ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ እንደልማዳቸው ፡ ዘረፋ ፡ ገቡ ። የወሰዱትም ፡ ሀብት ፡ ይኸን ፡ ያኸል ፡ ነው ፡ ሊባል ፡ እልተቻለም ።

የአምባ ፡ ግሼን ፡ መያዝ ፡ ወሬ ፡ በሙሉ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ እንደ፡ ነጐድጓድና ፡ እንደ ፡ መብረቅ ፡ ተሰማ ። በሁሉም ፡ እገር ፡ ለመንግሥታዊ ፡ ሥልጣን ፡ ምልክቱ ፡ የሆኑ ፡ ነገሮች ፡ አሉ ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የአምባ ፡ ግሼን ፡ ምሽግ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ እንደ ፡ ዘውዱና ፡ እንደ፡በትረ ፡ መንግሥቱ ፡ ለሥልጣኑና ፡ ለገናናነቱ ፡ ምስክርነብር ። ወዲያውም ፡ አምባው ፡ የመንግሥቱ ፡ ዋና ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ አለመጠን ፡ የታፈረና ፡ የተከበረ ፡ መከላከያ ፡ ነበር ። ከይኩኖ ፡ አምላክ ፡ እስከ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ የአምባው ፡ ዘበኞች ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ እየተመለመሉ ፡ ምርጥ ፡ የሆኑት ፡ ብቻ ፡ ለዚህ ፡ ተግባር ፡ ይላኩ ፡ ነበሩ ። ስለዚህ ፡ ጦርነቱ ፡ ከተጀመረ ፡ እንሥቶ ፡ እስከ ፡ ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ በጦር ፡ ጫዳ ፡ ካገኘው ፡ መሸነፍ ፡ የበለጠ ፡ ያምባው ፡ መያዝ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ ሐሳብ ፡ አለመጠን ፡ አናወጸው ። በዘመናችን ፡ ካለው ፡ ትውልድ ፡ የዚያን ፡ አምባ ፡ ገናና ፡ ስምና ፡ የምሽጉን ፡ እስፈሪነት ፡ የሰሙ ፡ ሰዎች ፡ ቀጥረው ፡ ያነሱ ፡ ሳይሆን ፡ እይቀርም ። በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ግን ፡ የዚህን ፡ አምባ ፡ ግርማ ፡ የማያውቁ ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ እይናሩም ። የዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ ስለዚህች ፡ ዕድለ ፡ ቢስ ፡ ቀን ፡ ሲያትቱ ፡ ያምባ ፡ ግሼን ፡ መያዝ ፡ ለክርስቲያን ፡ ሕዝቦች ፡ እልፈተ ፡ ዓለም ፡ እንደ፡ ደረሰ ፡ ሁኖ ፡ ተሰማቸው ፤ ሲሉ ፡ ጽፈዋል ።

ስለሆነ ፤ በሚከተሉት ፡ ምዕራፎች ፡ እንደሚገለጽ ፡ ሁሉ ፡ ለእስላምች ፡ እንደመሰላቸው ፡ የገገው ፡ ነገሥቱ ፡ መሞት፤ ወይም የአምባው ፡ መያዝ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ የመከላከል ፡ መንፈስ ፡ ሊሰብር ፡ አልቻለም ። ይልቁንም ፡ ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፤ ያርበኝነት ፡ መንፈስ ፡ እየተጋለፈ ፡ ሄደ ፡ እንጂ ፡ የተቀነሰ ፡ ሁኖ ፡ በታሪኩ ፡ ውስጥ ፡ እናየውም ።

ምዕራፍ ፡ ፳፪ ።

ስለ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ መሞት ።

ያ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውጊያ ፡ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግልና ፡ በታማኝ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ላይ ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደጠነከረባቸው ፡ በየጦሩ ፡ ሜዳ ፡ ያገኛቸው ፡ ጉዳት ፡ በሚበቃ ፡ አኳኑ ፡ ያስረዳል ። በዚሁ ፡ በአንድ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ የፈቅጦር ፡ መሞትና ፡ የሚናስ ፡ መማረክ ፤ ቍጥር ፡ የሌላቸው ፡ ወዳጆቻችንና ፡ ታማኞቹ ፡ የነበሩት ፡ የቤተ ፡ መንግሥት ፡ ሹማምት ፡ ማለቃቸው ፡ ከአገር ፡ ወደ ፡ አገር ፡ የመሰደድ ፡ የደረሰ በት ፡ ችጋርና ፡ መከራ ፡ ፍጡር ፡ ሊሸከመው ፡ የማይችል ፡ ዐይነት ፡ በመሆኑ ፤ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ላይም ፡ ጉዳት ፡ መሥራቱ ፡ የማይጠረጠር ፡ ነው ። በኅዘን ፡ ልቡ ፡ ከመሰበሩና ፡ ነፍሱም ፡ ከመጨነቁ ፡ ሌላ ፡ ዐቅሙም ፡ ተዳከመ ። ስለዚህ ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሊወጣበት ፡ በማይችል ፡ ምሽግ ፡ አምባ ፡ ላይ ፡ ለማረፍ ፡ ከቤተ ፡ ሰቦቹና ፡ ከተረፉት ፡ ተከታዮቹ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ተጓዘ ። ለእስላሞቹ ፡ ሳይገብር ፡ የቋየው ፡ ባሕር ፡ ነጋሽ ፡ ይስሐቅ ፡ ከእነሱተኛ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ሺሬ ፡ ድንበር ፡ መጥቶ ፡ የንጉሣዊን ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ካወጣ ፡ በኋላ ፤ ተመልሶ ፡ ወደ ፡ ዳብረአ ፡ ሄደ ። አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ከወጣ ፡ በኋላ ፡ በሕይወቱ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ አልቋየም ። በኅዘንና ፡ በድካም ፡ ተባሮ ፡ ይሽ ፡ ታላቅ ፡ ጀግና ፡ በ፵፭ ፡ ዓመቱ ፡ ጳጉሜ ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ዐረፈ ።

ከ፴፪ ፡ ዓመት ፡ ዘመነ ፡ መንግሥቱ ፡ የመጨረሻዎቹን ፡ ፲ ፡ ዓመቶች ፡ በጦርነት ፡ በመከራ ፡ እሳለፋቸው ። ለዐቅሙ ፡ አዳም ፡ ደርሶ ፡ ንጉሣዊ ፡ ሥልጣን ፡ በተረከበ ፡ ጊዜ ፡ እንደራሴ ፡ የነበረችው ፡ ንግሥት ፡ ዕልኒ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ይሽን ፡ ከመሰለ ፡ መከራ ፡ ለማዳን ፡ ያቀደችውን ፡

图 10-2 (a) 岩体 (b) 岩体

ፖለቲካ ፡ በማሻሻል ፡ ፈንታ ፡ ፈጽሞ ፡ በመሻሻል ፡ የልጅነት ፡ ሥራ ፡ ሠርቶዋል ። የንግሥቷቷን ፡ የሰላምና ፡ የወገን ፡ ግበጆት ፡ ፖለቲካ ፡ ከነቀፈ ፡ ዘንድ ፡ የፖርቱጋል ፡ መልክተኞች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በመጡ ፡ ጊዜ ፡ ከነሱ ፡ ጋራ ፡ ተነጋግሮ ፡ በዘመኑ ፡ እስፈላጊ ፡ የነበሩትን ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ መግዛት ፡ ይችላል ፡ ነበር ። ይህን ፡ በማድረግ ፡ ፈንታ ፡ መላክተኞቹን ፡ ስድስት ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ደጅ ፡ በማስጠናት ፡ እጉላ ፡ ልቶ ፡ ከንግግራቸው ፡ ፍሬ ፡ ሳይወጣው ፡ መልሶ ፡ ሰደዳቸው ። ፈድ ፡ ፈጉ ፡ ደሊማ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በቂየበት ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ በሁለት ፡ ወገኖች ፡ መካከል ፡ ቁምነገር ፡ እንደመነጋገር ፡ በዋዛና ፡ ከንቱ ፡ በሆኑ ፡ ሥነ ፡ ሥርዐት ፡ በማሳየት ፡ ጊዜው ፡ ጠፋ ። ከፈጠጋር ፡ ድል ፡ በኋላም ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ገፍቶ ፡ ሐረርን ፡ መያዝ ፡ ሲችል ፡ ሡልጣናዊው ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንደገና ፡ እንዲያይልና ፡ አደጋ ፡ እንዲጥል ፡ ችላ ፡ በማለት ፡ ፋታ ፡ ተሰጠው ። በግራኝና ፡ በሡልጣኑ ፡ መካከል ፡ ጠብ ፡ በነበረበት ፡ ጊዜም ፡ ደካማውን ፡ ሡልጣን ፡ በመደገፍ ፡ ግራኝ ፡ ወደ ፡ ከፍተኛው ፡ ሥልጣን ፡ እንዳይደርስ ፡ ማድረግ ፡ አጼ ፡ ልብነ፡ድንግልን ፡ አምልጦታል ። እስተዳዳሪዎችንና ፡ የጦር ፡ መሪዎችን ፡ በመምረጥ ፡ ያጼ ፡ ልብነ፡ድንግል ፡ ችሎታ ፡ ከተቃራኒው ፡ ጋራ ፡ የሚመዛዘን ፡ አልነበረም ። ይህ ፡ ሁሉ ፡ ከተባለ ፡ በኋላ የዚህን ፡ ንጉሥ ፡ በእምነቱ ፡ መጽናት ፡ በመከራ ጊዜ ፡ ለሕዝቦቹ ፡ ነፃነት ፡ ራሱን ፡ እሳልፎ ፡ መስጠቱንና ፡ ድካም ፡ የማያውቅ ፡ የመታገል ፡ ችሎታውን ፡ አለማመስገንና ፡ አለማድነት ፡ ልብ ፡ ቢስ ፡ የሚያሰኝ ፡ ነው ። በርሱ ፡ ጊዜ ፡ ድል ፡ ባይገኝ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ተገዥ ፡ ከመሆን ፡ ያዳናት ፡ የልብን ፡ ድንግል ፡ መሥዋዕትነት ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ታላቅ ፡ ንጉሥ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ላይ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ውለታ ፡ ጥሎ ፡ መሰናበቱ ፡ አይዘንጋ ።

ምዕራፍ ፡ ፳፩ ።

ስለ ፡ አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መንገሥ ።

በ፲፭፻፱፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ በክርስቲያኖችና ፡ በእስላሞች ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ ጦርነት ፡ ለክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተስፋ ፡ የሚያስቈርጥ ፡ ዐይነት ፡ ሆኖ ፡ ታይቶ ፡ ነበር ። ባለ

ፋት ፡ ምዕራፎች ፡ እንደተመለከትነው ፡ ሁሉ ፡ ከአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከተወለዱት ፡ ከአራቱ ፡ ወንድ ፡ ልጆች ፡ አልጋ ፡ ወራሽ ፡ የነበረው ፡ ፈቅ ሮር ፡ በ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ሲዋጋ ፡ ሮር ፡ ሚያ ፡ ላይ፡ሞተ ፤ በዚህ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ሦስተኛው ፡ ወንድ ፡ ልጅ ፡ ሚናስ ፡ የተባለው ፡ ትግራ ፡ ውስጥ ፡ በተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ተማርኮ ፡ ወደ ፡ የመን ፡ አገር ፡ ተሸጠ ። ስለዚህ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ የተረፉት ፡ ወንዶች ፡ ልጆች ፡ ሁለተኛው ፡ ልጅ ፡ ገላውዴዎስና ፡ ያዕቆብ ፡ የተባለው ፡ እራተኛው ፡ ልጅ ፡ ናቸው ።

ከፈቅሮር ፡ ሞት ፡ በኋላ ፡ ተከታይ ፡ የነበረው ፡ ገላውዴዎስ ፡ በመሆኑ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ ይህ ፡ የ፲፮ ፡ ዓመት ፡ ወጣት ፡ አልጋውን ፡ ወረሰ ። አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በትምህርት ፡ የጉለመስ ፡ ሊቅ ፡ ስለነበረ ፡ ወጣቱን ፡ ገላውዴዎስን ፡ ቅዱሳት ፡ መጻሕፍትን ፡ ከነትርጓሚያቸው ፡ እያስተማረ ፡ አሳደገው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ፈረሰ ፡ በመጋለብ ፡ አውራን ፡ ማደን ፡ በቀሥት ፡ መዋጋትንና ፡ የሮር ፡ ስልትን ፡ እየተማረ ፡ ጉለመስ ። ገላውዴዎስ ፡ ከልጅነቱ ፡ ጀምሮ ፡ ለትምህርት ፡ ጥማት ፡ ስለ ፡ ነበረው ፡ አባቱ ፡ የሚያስተምረውን ፡ ሁሉ ፡ በብሩህ ፡ ልቡናው ፡ ይከታተል ፡ ነበር ። አባቱም ፡ ከታላቁ ፡ ልጅ ፡ ከፈቅሮር ፡ አብልጦ ፡ ስለ ፡ ገመተው ፡ የአስተዳደርንና ፡ የቤተ ፡ ክህነትን ፡ ዕውቀት ፡ ለእርሱ ፡ ያስተምረው ፡ ነበር ። እግዚአብሔር ፡ በሰማይ ፡ ከምትገኘው ፡ እያሩሳሌም ፡ ከብረት ፡ የተሠራ ፡ በትረ ፡ መንግሥት ፡ እንደሚልክለት ፡ ጠላቶቹንም ፡ እንደ ፡ ሸክላ ፡ ሰባብሮ ፡ በማሸነፍ ፡ እንደሚገዛቸው ፡ አባቱ ፡ ለገላውዴዎስ ፡ በልጅነቱ ፡ ወራት ፡ ይነገረው ፡ ነበር ። ይባላል ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ የ፲፮ ፡ ዓመት ፡ ወጣት ፡ አልጋ ፡ በወረሰ ፡ ጊዜ ፤ የተጣለበትን ፡ ኃላፊነት ፡ ለመሸከም ፡ አልከበደውም ፡ የንጉሣዊ ፡ ተግባርንም ፡ እንግዳ ፡ ሆኖ ፡ እላገኘውም ።

ታሪክ ፡ ካደረሰልን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ መሪ ፡ መካከል ፡ በባሕሪው ፡ ደግነት ፡ በልቡ ፡ ንጽሕና ፡ በትዕግሥቱና ፡ በጀግንነቱ ፡ አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከታላላቆቹ ፡ መካከል ፡ የሚቈጠር ፡ ነው ። የሰውን ፡ ልጅ ፡ ጥልቅ ፡ በሆነ ፡ እኳኋን ፡ በመውደድና ፡ በመሐራነቱ ፡ ከአድያም ፡ ሰገድ ፡ አያሱ ፡ ጋራ ፡ የሚገማመት ፡ ንጉሥ ፡ ነበር ። በዘመነ ፡ መንግሥቱ ፡ የኖሩ ፡

ሰዎች፡ በመፍራትና፡ በመንቀጥቀጥ ፡ ሳይሆን ፤ የአባትና ፡ የናትን ፡ በሚመስል፡ በለሰለሰ ፡ ፍቅር ፡ ተገዙለት ። ለሕዝቦቹ፡ የነበረው ፡ ርገራጌና ፡ ለጠላቶቹ፡ ያደረገው ፡ ምሕረት፡ የደግነቱ ፡ ሥራ ፡ ገላውዴዎስን ፡ ልዩ ፡ ከሆኑት ፡ ከሰው ፡ ልጆች ፡ መካከል፡ የሚያስቈጥሩት፡ ዐይነቶች ፡ ናቸው። በሕይወቱ ፡ ያወቁት ፡ ደራሲዎች ፡ ከገላውዴዎስ ፡ ታሪክ ፡ መቅደም ፡ ላይ ፡ በሚከተሉት ፡ ቃላት ፡ አንሥተውታል ።

ለእፍና ፡ ለጉሮሮ ፡ ከማርና ፡ ከሸንኩራ ፡ እንዲያሟጣፍጥ ፤ ለሚሰሙ ፡ ጆሮዎች ፡ መደነቅን ፡ የሚያበዛ ፡ ለሚሰሙትም ፡ እንደ ፡ ዘፈን ፡ ደስታ ፡ የሚሰጥ ፡ ስሙ ፡ የተከበረ ፡ ትሩፋቱ ፡ የተነገረ ፡ ሥርዐቱ ፡ ያማረ ፡ ልቡ ፡ ንጹሕ ፡ የሆነ ፡ ግብረ ፡ ገብ ፡ የተመሰገነ ፡ ፍርዱ ፡ የቀና ፡ ትእዛዙ ፡ የጸና ፡ በኢትዮጵያ ፡ በደጋዋ ፡ በቆላዋ ፡ በመስኮች ዋና ፡ በተራራዎችም ፡ በባሕሮችዋና ፡ በደሴቶችዋ ፡ በብልጥቹ ፡ በሰነፎቹ ፡ ሁሉ ፡ ከጽጌ ፡ እስከ ፡ ጽጌ ፡ ተከራካሪ ፡ ሳይኖርባት ፤ ከአዲም ፡ በር ፡ እስከ ፡ አዲም ፡ ስለ ፡ ነገሠው ፡ ስለ ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ታሪክ ፡ እንጀምራለን ፡ የሚል ፡ መቅደም ፡ ነው ።

ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ እንደሰየመው ፡ ሁሉ ፡ ማር ፡ ገላውዴዎስ ፡ ለፍጡር ፡ ሁሉ ፡ የነበረው ፡ የልቡ ፡ ቸርነት ፡ በእገሩ ፡ ሰዎች ፡ ፊት ፡ ቃላት ፡ ሞገስ ፡ ያስገኘ ፡ ንጉሥ ፡ ነበር ። ደራሲዎች ፡ እላይ ፡ በተጠቀሱት ፡ ቃላት ፡ የዘመሩለት ፡ በግራኝ ፡ ላይ ፡ ባገኘው ፡ ቃላት ፡ ድል ፡ ክርስቲያኖችን ፡ ከጥፋት ፡ አድኖ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ነፃነት ፡ በመመለሱ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በርገራጌው ፡ በቸርነቱና ፡ በመሐሪነቱም ፡ ባሕሪ ፡ ጭምር ፡ ነው ። በእገሩ ፡ ጠላት ፡ ላይ ፡ ድል ፡ እግኝቱ ፡ ሥልጣን ፡ ከጁ ፡ በተገኘ ፡ ጊዜ ፤ እባቱን ፡ ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ ተባብረው ፡ ሲያሳድዱ ፡ ለቂዩት ፡ ከሐዲዎች ፡ ምሕረት ፡ እደረገላቸው ። ወንድሙን ፡ ፈቅጦሮን ፡ ያስገደሉትን ፡ ሰዎች ፡ የሞት ፡ ፍርድ ፡ አልፈጸመባቸውም ።

የናቱን ፡ ልጅ ፡ ሚናስን ፡ ለባርነት ፡ የሸጠው ፡ የእግም ፡ አብራሂም ፡ ልጅ ፡ ተማርኮ ፡ ከጁ ፡ በወደቀ ፡ ጊዜ ፤ በማፅርግ ፡ እኑሮት ፡ በመለወጥ ፡ አኳኑን ፡ ወደ ፡ ዘመዶቹ ፡ መልሶት ፡ ሚናስን ፡ ወደ ፡ ቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ መለሰው ፡ እንጂ ፤ የጭካኔ ፡ ሥራ ፡ በጠላቱ ፡ ልጅ ፡ ለመፈጸም ፡ አልፈቀደም ። ከጦርነቱ ፡ ፍጻሜ ፡ በኋላ ፡ በክርስቲያን ፡ እገር ፡

እየሠራ ፡ የተቃጠሉትን ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ አሠራ ። የተማረኩትን ፡ ለባርነት ፡ የተሸጡትን ፡ ወገኖቹን ፡ ሰብስቦ ፡ ለነፃነትና ፡ ለትዳር ፡ እደረሳቸው ። ለተራበው ፡ ሕዝብ ፡ ምግብን ፡ አደለ ። ተስፋ ፡ የቈረጡትን ፡ አጽናናቸው ። ባደረጋቸው ፡ ከመጀመሪያዎቹ ፡ ውጊያዎች ፡ ለመረዳት ፡ እንደሚቻል ፡ ሁሉ ፡ ይኸ ፡ ወጣት ፡ ንጉሥ ፡ ጀግና ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ የሚያውቅ ፡ የወታደሮች ፡ ታላቅ ፡ መሪ ፡ ነበር ። አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ለአገሩ ፡ በሠራው ፡ ሙያ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ ትውልድ ፡ ላይ ፡ የማይረሳ ፡ ውለታ ፡ የተወ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ነው ። እርሱ ፡ የመንግሥቱን ፡ ሥልጣን ፡ በጨበጠ ፡ ጊዜ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ነፃነት ፡ ሕልም ፡ መሰሉ ፡ ታይቶ ፡ የተጠበቀው ፡ መጥፎ ፡ ዕድል ፡ ብቻ ፡ ነው ። ገላውዴዎስ ፡ ሲሞት ፡ ጠላት ፡ ተሸንፎ ፡ የመንግሥቱ ፡ ድንበር ፡ ወደ ፡ ጁሙ ፡ ተቃርቦ ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ከጨለማ ፡ ወደ ፡ ብርሃን ፡ ቀን ፡ ተላልፎ ፡ ይገኝ ፡ ነበር ። በገላውዴዎስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ኦርሞች ፡ ከደቡብ ፡ ተነሥተው ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ወረራቸውን ፡ ቢቀጥሉ ፡ እንኳ ፡ ታሪክ ፡ ጓላ ፡ እንዳስረዳው ፡ ሁሉ ፡ ይኸ ፡ ከቤተ ፡ ሰብ ፡ ክርክር ፡ የሚቈጠር ፡ እንጂ ፡ የቀርቀኝንና ፡ የዐረቦችን ፡ እምፔሪያሊዝም ፡ በማስከተል ፡ የክርስቲያንን ፡ ሃይማኖት ፡ አጥፍቶ ፡ ኢትዮጵያውያንን ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ሕዝብ ፡ ተግዥ ፡ ከመሆንም ፡ ሌላ ፡ ሰብአዊ ፡ መብታቸውን ፡ የሚያሳጣቸው ፡ አልነበረም ። የኦርሞች ፡ ወረራ ፡ ቁጥ ፡ ባገሪቱ ፡ እርጋታ ፡ ሲጀመር ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ እንኳ ፡ ከማለፉ ፡ በፊት ፡ አማሮችና ፡ ኦርሞች ፡ በእንድነት ፡ ሁነው ፡ እስላሞችንና ፡ ቀርቀኝን ፡ እንጢ ፡ ላይ ፡ ወግተው ፡ የኢትዮጵያን ፡ ነፃነት ፡ ጠብቀው ፡ እኑረዋል ። በመጨረሻው ፡ የሐረርን ፡ ሁልጣናዊ ፡ መንግሥት ፡ አውድመው ፡ የዐረቦችን ፡ ግፊት ፡ ለመስበር ፡ የተቻለው ፡ ሁለቱ ፡ ነገድ ፡ ጉን ፡ ለጉን ፡ ሆነው ፡ የሐረርን ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ በመስበራቸው ፡ ነው ።

አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በትረ ፡ መንግሥቱን ፡ እንደተቀበለ ፡ ከደብረ ፡ ዳሞ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተሻግሮ ፡ ትግሉን ፡ ቀጠለ ፡ ሞከረ ፡ እንጂ ፡ ጊዜ ፡ እላጠፋም ። እናቱ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ከሰሜን ፡ ፈላሻዎች ፡ ጋራ ፡ ዝምድና ፡ ስለ ፡ ነበራት ፡ ከባላባቶች ፡ ጋራ ፡ ንግግር ፡ በማድረግ ፡ የሰሜን ፡ ሰዎች ፡ ወጣቱን ፡ መሪ ፡ እንዲከተሉት ፡ አደረገች ። ስለዚህ ፡ ገላ

ውዴዎስ ፡ ቡሪ ፡ ወደምትባል ፡ ቀበሌ ፡ ሂዶ ፡ ጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ ካሰናዳ ፡ በኋላ ፡ ከጠላት ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ለመግጠም ፡ ተዘጋጀ ። በአቅራቢያው ፡ የነበረውን ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ የመሩ ፡ ስሙጥሩ ፡ አለቆች ፡ ነበሩ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ ሺዘር ፡ ዓጣ ፡ ገራድ ፡ አሰማንና ፡ ዲልባ ፡ የተባሉት ፡ ሱማሌዎች ፡ የታወቁ ፡ አርበኞች ፡ ነበሩ ። እነዚህም ፡ ከሱማሌ ፡ ወታደሮች ፡ ሌላ ፡ እያራም ፡ የተባለ ፡ ከሐዲ ፡ ክርስቲያን ፡ በመራው ፡ ጦር ፡ ተደግፈው ፡ ነበር ። ታገማሥ ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ አነስተኛ ፡ ጦር ፡ ይዞ ፡ ከነዚህ ፡ ጋራ ፡ ገጠመ ። ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ ስለዚህ ፡ ውጊያ ፡ ሲያትት ፡ አዲሱ ፡ መሪያቸው ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ በማወቁ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ተጠናክረው ፡ እንደ ፡ ቁሰለ ፡ አንበሳ ፡ እንደ ፡ ወለደች ፡ ድብ ፡ በጠላታቸው ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ወደቁ ፡ ሲል ፡ አብራርተዋል ።

የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ብዙዎችን ፡ የግራኝን ፡ ወታደሮች ፡ ከፈጁ ፡ በኋላ ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ድል ፡ ሳያገኙ ፡ ተለያዩ ።

ከዚህም ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ በጸለምት ፡ የሚገኙት ፡ ክርስቲያኖች ፡ ለገላውዴዎስ ፡ እበሩለት ፤ ይኸ ፡ ወረዳ ፡ ተራራማ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ በተከዚ ፡ በረሃ ፡ የተከበበ ፡ መሆኑ ፡ ለገላውዴዎስ ፡ አነስተኛ ፡ ሠራዊት ፡ ምቹ ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ ሆኖ ፡ ተገኘ ። ግራኝ ፡ የገላውዴዎስን ፡ ብርታት ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ በፈተኛው ፡ ዓመት ፡ ከፈቅጦር ፡ ላይ ፡ የሠራውን ፡ ስልት ፡ በዚህም ፡ ወጣት ፡ ላይ ፡ ለመፈጸም ፡ ከተረፉት ፡ የጦር ፡ አለቆቹ ፡ መካከል ፡ ሺዘር ፡ ሞጃሂድን ፡ መሪ ፡ አድርጎ ፡ ከሺዘሩም ፡ በቀር ፡ ጋራድ ፡ ኤሰማንና ፡ የግራኝ ፡ ልጅ ፡ የነበረው ፡ ናስር ፡ አድን ፡ የተባለው ፡ ጭምር ፡ ያመሩትንም ስት ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ላከበት ፡ ገላውዴዎስ ፡ ግን ፡ የላቀ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ስለነበረ ፡ ይኸን ፡ ታላት ፡ ሠራዊት ፡ ከጦር ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ ለመግጠም ፡ አልፈቀደም ።

ስለዚህ ፡ የሰሜንን ፡ አምባዎች ፡ ይዞ ፡ ጠበቃቸውን የሞጃሂድ ፡ ሠራዊት ፡ ከአምባው ፡ ላይ ፡ ወጥቶ ፡ ለማጥቃት ፡ በሞከረ ፡ ጊዜ ፡ የሰሜን ፡ ሰዎች ፡ በናጻ ፡ ይፈጁዋቸው ፡ ጀመር ። ይልቁንም ፡ ለድል ፡ ከመግጠም ፡ ፈንታ ፡ ተከላካዮቹ ፡ በአርበኞች ፡ ውጊያ ፡ እኳኋን ፡ ጥቂት ፡ ሰዎች ፡ እየሆኑ ፡ በማጥቃት ፡ አካባቢዎቹም ፡ ስለፈጁዋቸው ፡ ከሁለት ፡ ወር ፡ ጦርነት ፡ በኋላ ፡ ሞጃሂድ ፡ ሰፈሩን ፡ ነቅሎ ፡ መሄድን ግዴታ ፡ ሆነበት ። ይኸ ፡

ትልቅ ፡ ሠራዊት ፡ ከሰሜን ፡ ናዳ ፡ ሸሸቱ ፡ መሄዱ ፡ በታወቀ ፡ ጊዜ ፡
 እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ወደ ፡ ተንቤን ፡ ለመሻገር ፡ ሕሳብ ፡ እደረገ፤ የናታን ፡
 የተባለው ፡ የሄናክ ፡ ልጅ ፡ ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ ተባብሮ ፡ ተንቤንን ፡
 ወደ ፡ እስላም ፡ ግዛት ፡ ከመጨመሩ ፡ ሌላ ፡ ጦር ፡ ሰብስቦ ፡ ሊከተላ
 ቸው ፡ መሄዱ ፡ ስለ ፡ ተሰማ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ገሥግሦ ፡ ከመንገድ ፡ ላይ ፡
 እቋርጦት ፡ እደጋ ፡ ጣለበት ። ከጦርነቱም ፡ ላይ ፡ የናታን ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡
 ተገደለ ። ከዚህም ፡ በኋላ ፡ የተንቤን ፡ ሕዝብ ፡ ገላውዴዎስን ፡ በእልልታ ፡
 ተቀበለው ። የሸራ ፡ ገዢ ፡ የነበረው ፡ ገራድ ፡ ኤስማን ፡ ገላውዴዎስ ፡ ተከ
 ቤን ፡ ተሻግሮ ፡ ተንቤን ፡ መግባቱን ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ገሥግሦ ፡ ከጦር ፡
 ሚዳ ፡ ላይ ፡ ገጠመው ። በዚህም ፡ ውጊያ ፡ ከሁለቱ ፡ ወገኖች ፡ ማንኛ
 ውም ፡ ድል ፡ ሳያገኝ ፡ ከኤስማን ፡ ሰዎች ፡ ብዙዎች ፡ አለቁበት ።

እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የዐትሙን ፡ መጠን ፡ ስለሚያውቅ ፡ እነ
 ስተኛውን ፡ ሠራዊቱን ፡ በቁጠባ ፡ አኳኑን ፡ ያዛቸው ። ይኸም ፡ በወታ
 ደሮቹ ፡ ዘንድ ፡ አስመስግኖት ፡ ብዙ ፡ አርበኞች ፡ እንዲለብሩለት ፡
 ረዳው ።

ከተንቤን ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ወጣቱ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡
 ተመልሶ ፡ የ፲፭፻፴፪ን ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሁዳዴ ፡ ጦም ፡ ከዚያው ፡ ፈሰከ ። የሰሜን ፡
 እምባ ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ ለመከላከል ፡ የሚመች ፡ ቢሆንም ፡ ንጉሡን ፡
 ለተከተለው ፡ እነስተኛ ፡ ጦር ፡ በትግራይ ፡ በበጌምድር ፡ የሚገኘው ፡ የግ
 ሬኝ ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ እሥጊው ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ከረምቱ ፡ ሳይገባ ፡
 እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በምሥጢር ፡ ተጉዞ ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ ተሻገረ ። በሰሜን ፡
 ኢትዮጵያ ፡ ሁሉ ፡ ብዙ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ሰፍሮበት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡
 ሳያቋርጡት ፡ በመከላከላቸው ፡ አልፎ ፡ መቼለኩም ፡ የወጣቱን ፡ ጥበብ ፡
 የሚያስረዳ ፡ ነገር ፡ ነው ።

እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በሸዋ ፡ ምድር ፡ ከደረሰ ፡ በኋላ ፡ ከረምቱን ፡
 ከመረጠው ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ አሳለፈ ።

እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እነስተኛ ፡ ጦር ፡ ይዞ ፡ በሰሜንና ፡ በተንቤን ፡
 ውስጥ ፡ የፈጸመው ፡ የውጊያ ፡ ስልት ፡ ፲ ፡ ዓመታት ፡ ሁሉ ፡ በጦር ፡
 ሚዳ ፡ ደጋግመው ፡ ሲሸነፉ ፡ ለቄዩት ፡ የክርስቲያን ፡ አርበኞች ፡ ታላቅ ፡
 ተስፋ ፡ ሰጣቸው ። ለብዙዎቹ ፡ ለክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ የጨለማው ፡ ቀን ፡

ለልጅ ፡ በጠላታቸው ፡ እጅ ፡ ከደረሰባቸው ፡ መከራ ፡ የሚያድናቸው ፡ መሪ ፡ እንዳገኙ ፡ ተሰማቸው ። ይኸም ፡ ምክንያት ፡ ሁኖ ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ያርበኝነት ፡ መንፈሱ ፡ እንደ ገና ፡ በጋለ ፡ አኳኋን ፡ ተቀሰቀሰ ።

በሰሜንና ፡ በተንቢን ፡ አዲሱ ፡ መሪ ፡ ያገኘውን ፡ ሞገስና ፡ ኅብረት ፡ ባለ ፈው ፡ ምዕራፍ ፡ አመልክተናል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ እንደ ተመለከተው ፡ ሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ስለተቀጠ ቀጠች ፡ በ፲፭፻፴፪ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረትም ፡ ቍጥር ፡ የሌለው ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ ሰፍሮባት ፡ ስለሚገኝ ፡ ከእስላም ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ የሚገዳደሩ ፡ ወታደሮች ፡ ከነዚህ ፡ አውራጃዎች ፡ ለገላውዴዎስ ፡ ሊሰበሰቡለት ፡ አልተቻለም ። ስለዚህ ፡ ገላውዴዎስን ፡ አትፎ ፡ መነሣት ፡ የሸዋ ፡ አውራጃ ፡ ሕዝብ ፡ ፈንታ ፡ ነበር ። ገላውዴዎስ ፡ በሸዋ ፡ አውራጃ ፡ በተገኘ ፡ ጊዜ ፡ ሕዝቦቹ ፡ ለመሥዋዕትነት ፡ የታወጀውን ፡ ጥሪ ፡ በጋለ ፡ መንፈስ ፡ ተቀብለው ፡ ብዙዎቹ ፡ ወደ ገንጡ ፡ ጦር ፡ ከተቱ ። እነሆ ፡ ባዴ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ሞት ፡ አትራቢያ ፡ ተዳክሞ ፡ የሚገኘው ፡ ሕዝብ ፡ ክርስቲያን ፡ ጠላቱን ፡ ለማጥቃት ፡ ተንሰራርቶ ፡ እንደ ገና ፡ ተነሣ ። በእስላሞችም ፡ ዘንድ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ድልን ፡ እስኪያገኙ ፡ እንደማያርፉ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ሆነ ። የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ አዲሱን ፡ ትግል ፡ ለመቀጠል ፡ የጠነከረ ፡ ሐሳብ ፡ አልነበራቸውም ። ኢትዮጵያን ፡ በሙሉ ፡ ለማስለም ፡ ይቻላል ፡ ሲሉ ፡ እምነው ፡ በፋናቲክ ፡ መንፈስ ፡ የጀሐድን ፡ ጦርነት ፡ በአገሪቱ ፡ ላይ ፡ ለመለኮስ ፡ ግራኝን ፡ ተከትለው ፡ ከምሥራት ፡ ከመጡት ፡ የእስላም ፡ መሪዎች ፡ ብዙዎቹ ፡ በጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ እንዳለቁ ፡ ተነግሮዋል ። እነስተኞቹ ፡ መሪዎችና ፡ ተራው ፡ የእስላም ፡ ወታደር ፡ በዘረፋ ፡ ባገኘው ፡ ሀብት ፡ ረከቶ ፡ በለምለሙደጋ ፡ እገሮች ፡ ምችት ፡ ውስጥ ፡ ተወዝፎ ፡ ኑሮ ፡ ስለጣመው ፡ ሞትን ፡ እንደ ፡ ቀድሞው ፡ እንደማይደፍራት ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ። ገላውዴዎስ ፡ የፈጸመውን ፡ የውጊያ ፡ ትርእይት ፡ በሁለቱ ፡ ተቃራኒ ፡ ወገኖች የመንፈስ ፡ ሰሜት ፡ የተቃኘ ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። የዚህ ፡ ወጣት ፡ ታላቅ ፡ መሪነቱም ፡ በ፲፭፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የነበረውን ፡ የተሰፋ ፡ መቍረጥ ፡ እንኳ ፡ ሳይከተል ፡ በቂራጥነቱና ፡ በጥበቡ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ ሰሜት ፡ ከለወጠ ፡ በኋላ ፡ አኳኋን ፡ አመዛዝኖ ፡ ሊጠቀምበት ፡ በመቻሉ ፡ ነው ።

እቲጌ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ በትግሉ ፡ ትርኢት ፡ ውስጥ ፡ ገባች ።

እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በመጨረሻ ፡ ዘመኑ ፡ የጠላት ፡ ጦር ፡ አይሉብት ፡ ከእገር ፡ ወደ ፡ እገር ፡ ሲባረር ፡ እንደነበረ ፡ ባለፉትምዕራፎች ፡ ተነግሮዋል ። በዚያን ፡ ክፉ ፡ ጊዜያት ፡ የንጉሣዊ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ደብረ ፡ ጻም ፡ ላይ ፡ ወጥተው ፡ ከዚያው ፡ እንደ ፡ ቂዩ ፡ ሷላም ፡ እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ከቤተ ፡ ሰብ ፡ ጋር ፡ ተገናኝቶ ፡ ጥቂት ፡ ወራት ፡ ቂይቶ ፡ ደብረ ፡ ጻም ፡ ላይ ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጎይል ፡ አበጅቶ የመንግሥቱን ፡ ሥልጣን ፡ እስኪይዝ ፡ ለንጉሣዊ ፡ ቤተ ፡ ሰብና ፡ ለቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ገላፊነት ፡ የወሰደች ፡ እናቱ ፡ እቲጌ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ነበረች ። የፖርቱጋላውያን ፡ ጉዞ ፡ ሐተታ ፡ ከመቀጠል ፡ በፊት ፡ የዚህችን ፡ ታላቅ ፡ ሴትና ፡ ዐዋቂ ፡ ንግሥት ፡ የሕይወት ፡ ታሪክ ፡ ባጭሩ ፡ ማስረጃት ፡ ወደፊት ፡ ለምናትተው ፡ ታሪክ ፡ ብሩህ ፡ መግለጫ ፡ ይሆናል ። በሕይወቷ ፡ ያወቁትና ፡ በዝናዋ ፡ የተደነቁ ፡ የዘመኑ ፡ ደራሲዎች ፡ የሚከተሉትን ፡ ዜና ፡ ጽፈው ላታል ።

ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ እንደ ፡ ሠራችልን ፡ ሕግ ፡ ለባልዋ ፡ ተገዝታ ፡ ራስዋን ፡ አጊጣ ፡ የምትታዘዝ ፡ አእምሮ ፡ ያላት ፡ ሴት ፡ ስለ ፡ አገኘ ፡ ይህች ፡ ለአባቱ ፡ ለአብርሃም ፡ ታዛ ፡ ፈቃዱን ፡ ፈጽማ ፡ ትኖር ፡ የነበረችውን ፡ እናቱን ፡ ማራን ፡ ትመስላለች ፡ ብሎ ፡ በሕግ ፡ ለግብቶ ፡ ባለሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ አድርጎ ፡ እቲጌ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ አላት ። በወርቀ ፡ ዘዋወር ፡ የተጠለፈ ፡ የሐር ፡ ልብስ ፡ እንድትጉናጸፍ ፡ አድርጎ ፡ በቀኙ ፡ አስቀመጣት ። እርሷም ፡ መልክ ፡ ቀናና ፡ ደሞግብ ፡ ነበረችና ፡ ከዕልፍኝ ፡ እንዳትወጣ ፡ ከዙፋን ፡ እንዳትወርድ ፡ አደረገ ፡ ሲሉ ፡ የታሪክ ፡ ነገሥት ፡ ጸሐፊዎች ፡ መዝግበዋል ።

ከዚህ ፡ ድርሰት ፡ እንደሚታየው ፡ በጋብቻዋ ፡ በመጀመሪያዎቹ ፡ ዘመናት ፡ ይልቁንም ፡ ታላቂቱ ፡ ዕሴኒ ፡ እንደራሴ ፡ በነበረች ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ከሕዝብ ፡ አስተዳደር ፡ ውስጥ ፡ ፈንታ ፡ የነበራት ፡ አይመስልም። ሷላ ፡ ግን ፡ ተከታዮቹ ፡ ዘመናት ፡ እንደገለጹት ፡ ሁሉ ፡

በመከራው ጊዜ፣ ውስጥ፣ ለሕዝብና ለመንግሥት፣ አስተዳደር፣ ከፍተኛ ሥልጣን፣ አሳይታለች ። ስብሰባ፣ ወንጌል፣ የወንዶች፣ ብርታትና፣ የእናቶችን፣ ርኅራኄ፣ አጣጥሮ፣ የያዘች፣ ሴት፣ ነበረች ። አምባ፣ ሰነይት፣ ላይ፣ ውጊያ፣ ተደርጎ፣ የከርሰቲያን፣ ሠራዊት፣ ድል፣ ሆኖ ፣ ሲሸሸ፣ ያለቁት፣ ሰዎች፣ ረሳ፣ በመንገድ፣ ላይ፣ ተነሰንሶ፣ ይገኛል፣ ማለትን፣ በሰማች፣ ጊዜ፣ በዚያ፣ መንገድ፣ ለማለፍ፣ አልፈቀደችም ። ለሰው፣ ልጅ፣ አዛዥ፣ የሆነው፣ ልብዋ፣ ጦርነት፣ የሚፈጽመውን ፣ ፅልቂት፣ ሊቀበል፣ አላስቻላትም ። ይሁን፣ እንጂ፣ በጦር፣ ሚዳ፣ ላይ፣ ከኢትዮጵያ፣ እርበኞችና፣ ከፖርቱጋል፣ ወታደሮች፣ መካከል፣ ተገኝታ፣ ከደንገጦቹዋ፣ ጋራ፣ ለቂሰሉት፣ ርዳታ፣ በመስጠት፣ ለተጠመት፣ ውሃ፣ በማቀበል፣ እንደ፣ ጀግና፣ ወታደር፣ ስትሠራ፣ ትታይ፣ ነበር ። እንደ፣ ባልዋ፣ እንደ፣ ልብነ፣ ድንግል፣ መሸነፍን፣ የማታውት፣ ቂራጥ፣ ጀግና፣ ስለነበረች፣ በፖርቱጋል፣ ወታደሮች፣ ላይ፣ ብርቱ፣ አደጋ፣ ደርሶ፣ መሪያቸውም፣ ከሞተ፣ በኋላ፣ የቀሩትን፣ የዶሞ፣ ከርሰቶሉ፣ ደጋማ፣ ወታደሮች፣ እያበረታታች፣ የኢትዮጵያን፣ እርበኞች፣ እያሳበረች፣ ትግሉ፣ እንዲቀጥል፣ አድርጋለች ። በርሱዋ፣ ብርታት፣ ልጅዋ፣ ገላውደዎስ፣ ጊዜ፣ አግኝቶ፣ የጦር፣ ድርጅት፣ ሠርቶ፣ ግራኝን፣ ለማሸነፍ፣ እንደ፣ ቻለ፣ ወደ፣ ፊት፣ ይነገራል ።

እዚህ ልብነ፣ ድንግል፣ ከበረሃ፣ ወደ፣ በረሃ፣ እየተዘዋወረ፣ በሚዋጋበት፣ በመጨረሻዎቹ፣ ዘመን፣ ስብሰባ፣ ወንጌል፣ ከልጆቹዋ፣ ጋራ፣ በደብረ፣ ዳዋ፣ አምባ፣ ላይ፣ ስትኖር፣ ቂየች ። ግራኝም፣ ውበቷንና፣ ግርማዋን፣ ስለ፣ ሰማ፣ ሊማርካት፣ አንድ፣ ዓመት፣ ሙሉ፣ እምባውን፣ ከሶ፣ መውጣት፣ ስላታተው፣ ትቷት፣ ሄደ፣ ይባላል ።

ፖርቱጋሎች፣ እርጊት፣ እንደደረሱ፣ ባሕር፣ ነጋሽ፣ ይሰሉት፣ ከግግሥቲቱ፣ መላክት፣ ይዞ፣ ለፖርቱጋል፣ የጦር፣ አለቆች፣ እንዳደረሰላቸው፣ እላይ፣ ተመልክቷል ። ይሁን፣ እንጂ፣ ግግሥቲቷ፣ የነበረችበት፣ ስፍራ፣ በምሥጢር፣ ስለ፣ ተጠበቀ፣ ለፖርቱጋል፣ ወታደሮች፣ ወደ፣ ደጋው፣ በሚጓዙበት፣ ጊዜ፣ ስብሰባ፣ ወንጌል፣ የነበረችበትን፣ አቅጣጫ፣ ያውቁ፣ አይመስልም ። በባሕር፣ ነጋሽ፣ ተመርተው፣ ወደ፣ ደብረ፣ ዳዋ፣ በቀረቡ፣ ጊዜ፣ ግን፣ ከአምባው፣ ላይ፣ መኖሩዋ፣ ለዲጋማ፣ ተነገረው ።

ሰለዚህ ፡ ከንግሥቷቷ ፡ ጋራ ፡ ከመገናኘቱ ፡ በፊት ፡ ደብርአ ፡ በሰፈረ ፡ በማግሥቱ ፡ ዶም ፡ ከርስተፋኦ ፡ ደጋማና ፡ ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ተገናኝተው ፡ ስለ ፡ ዘመቻው ፡ ሐሳብ ፡ ለሐሳብ ፡ ተለዋወጡ ። ደጋማ ፡ ማወቅ ፡ የፈለገው ፡ ንጉሡ ፡ ያለበትን ፡ ስፍራ ፡ ከገላውዲዎስ ፡ ጋራ ፡ ለመገናኘት ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ ነበር ። በዚያን ፡ ወቅት ፡ ገላውዲዎስ ፡ ርቆ ፡ ሸዋ ፡ ውስጥ ፡ መገኘቱንና ፡ ብዙ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንደሌለው ፡ ከተነጋገረው ፡ በኋላ ፡ ተጥሎም ፡ በከረምቱ ፡ ምክንያት ፡ ጉዞ ፡ ማድረግ ፡ የማይስማማ ፡ መሆኑን ፡ ስለ ፡ ገለጹት ፡ ዲጋማ ፡ ድባርዋ ፡ ላይ ፡ ለመክረም ፡ ወሰነ ። ድባርዋ ፡ ላይ ፡ በሰነበቱበት ፡ ጊዜ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ የአገሪቱን ፡ ሕዝቦች ፡ ድሽነት ፡ በመመልከትና ፡ የእስላሞችን ፡ ጎይል ፡ መግነን ፡ በመረዳት ፡ የኢዮትጵያ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በጣም ፡ መዳከሙንም ፡ ከገመቱ ፡ በኋላ ፡ እኳኋኑ ፡ ሳያሳስባቸው ፡ እልቀረም ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ዲጋማን ፡ የመሰለ ፡ መሪ ፡ ደስ ፡ የማያሰኝ ፡ ወረ ፡ በመስማት ፡ ልዩ ፡ ስለማይሰንፍ ፡ በቁራጥነት ፡ የመጣበትን ፡ ተግባር ፡ ለመፈጸም ፡ ቋርጥ ፡ ሐሳብ ፡ እንዳደረገ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ከባሕር ፡ ነጋሽ ፡ ጋራ ፡ በተነጋገረ ፡ ጊዜ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ያንድ ፡ ቀን ፡ ጉዞ ፡ ርቀት ፡ ካለው ፡ ከደብረ ፡ ዳሞ ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ መኖርዋን ፡ ለዲጋማ ፡ ተነግሮት ፡ ስለነበረ ፡ በሌሎች ፡ በክፉዎች ፡ ወራዎች ፡ መካከል ፡ ንግሥቷቱ ፡ በቅርብ ፡ ስፍራ ፡ መገኘቷ ፡ መጽናኛ ፡ ሆነው ። ገላውዲዎስ ፡ ሩቅ ፡ እገር ፡ በመሆኑ ፡ ለጊዜው ፡ ግን ጥንት ፡ ለማድረግ ፡ የማይቻል ፡ ቢሆንም ፡ በፍርሀት ፡ ወደ ፡ እስላሞች ፡ ከድተውና ፡ ገብተው ፡ የሚገኙትን ፡ ሕዝቦች ፡ ለመመለስ ፡ የንግሥቷቱ ፡ ከካርሱ ፡ ጋራ ፡ መገኘት ፡ ዋና ፡ ነገር ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። በሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ረኃብ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ለፖርቱጋሎች ፡ ከሁሉም ፡ እስከጋራ ፡ ሆኖ ፡ የታያቸው ፡ ምግብ ፡ የሚያገኙበት ፡ መንገድ ፡ ነበር ። ባላገሩ ፡ ምግብ ፡ እንዲያቀርብ ፡ ታዞ ፡ ሊያመጣላቸው ፡ ባለመቻሉ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ በዘረፋ ፡ መውሰድ ፡ ተገድደው ፡ ነበረ ። ዶም ፡ ከርስተፋኦም ፡ ግን በዘረፋ ፡ ምክንያት ፡ ከሕዝቡ ፡ ጋራ ፡ መቀያየሙን ፡ ስለ ፡ ጠላ ፡ ከንግሥቷቱ ፡ ጋራ ፡ መገናኘት ፡ ይህን ፡ የተጣለውን ፡ የሥንቅ ፡ ማግኛ ፡ ዘዴ ፡ እንደሚያስቀር ፡ ስላመነ ፡ መላክተኞች ፡ ወደ ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ለመላክ ፡ ቋረጠ ።

ሰለዚህ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሉ ፡ ከጦር ፡ መኩንኖች ፡ መካከል ፡ ግንኙኦል ፡ ደኩናንና ፡ ፍሬቺስቲ ፡ ሸልሆ ፡ የተባሉትን ፡ ከመቶ ፡ ወታደሮች ፡ ጋራ ፡ ንግሥቲቷንና ፡ ቤተ ፡ ሰቦቹዋን ፡ እጅበው ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሰፈሩ ፡ እንዲያመጡዋቸው ፡ ላካቸው ። እነዚህም ፡ የፖርቱጋል ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ ተጉዘው ፡ ከአምባው ፡ ሥር ፡ ከሰፈሩ ፡ በኋላ ፡ ጁቱ ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ ወታደሮቻቸውን ፡ ካምባው ፡ ሥር ፡ ትተው ፡ ገመድ ፡ በታሠረበት ፡ ቅርጫት ፡ ተጉትተው ፡ ደብረ ፡ ጻሞ ፡ ላይ ፡ ወጡ ። ሁለቱ ፡ የፖርቱጋል ፡ የጦር ፡ መኩንኖች ፡ ከንግሥቲቱ ፡ ጋራ ፡ በተገናኙ ፡ ጊዜ ፡ ስለ ፡ ፖርቱጋል ፡ ወታደሮችና ፡ ስለ ፡ ክርስቶፋሉ ፡ ደጋግ ፡ ብዙ ፡ ነገር ፡ ጠየቀቻቸው ። ከንግግሩም ፡ በኋላ ፡ እቲጌ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ጊዜ ፡ ሳታጠፋ ፡ ዕለቱን ፡ ከአምባው ፡ ወርጻ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ከሰፈሩበት ፡ ከአምባው ፡ ሥር ፡ እደረች ። ከግራኝ ፡ ለመሠወር ፡ ንግሥቲቷ ፡ በደብረ ፡ ጻሞ ፡ ያሳለፈቻቸው ፡ ዘመናት ፡ የእስር ፡ ያህል ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ከዚህ ፡ አምባ ፡ በወረደች ፡ ጊዜ ፡ ከጨለማ ፡ እስር ፡ ቤት ፡ ወደ ፡ ብርሃን ፡ እንደ ፡ ወጣች ፡ ፍጡር ፡ ደስ ፡ ብሎዋት ፡ አምላኳን ፡ አመሰገነች ።

በማግሥቱ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ሠላሳ ፡ ከሚሆኑ ፡ ደንገጡሮች ፡ ሃምሳ ፡ ከሚሆኑ ፡ ወንድ ፡ እሸከሮች ፡ ባሕር ፡ ነጋሽ ፡ ከላካቸው ፡ ሰዎችና ፡ ያጌጡ ፡ መለዮዎች ፡ ለብሰው ፡ ነፍጣቸውን ፡ በያዙ ፡ በመቶ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ታጅባ ፡ ወደ ፡ ድባርዋ ፡ ጉዞዋን ፡ ቀጠለች ። ከዚያም ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሉ ፡ ደጋግ ፡ በታላቅ ፡ ሰልፍ ፡ ሊቀበላት ፡ ተዘጋጅቶ ፡ ይጠብቅ ፡ ነበር ። ደጋግ ፡ ለሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ያደረገላት ፡ የክብር ፡ አቀባበል ፡ የሰውቱውን ፡ ታላቅነት ፡ የሚገልጥ ፡ ነው ። ይህ ፡ በባሕሪውና ፡ በምግባሩ ፡ የተመሰገነ ፡ የፖርቱጋል ፡ መኩንን ፡ ሹራብ ፡ ገምባሌ ፡ ታጥቆ ፡ ከደማስ ፡ የተሠራና ፡ በወርቅ ፡ ዘቦ ፡ የተጠለፈ ፡ ሐር ፡ ትት ፡ ለብሶ ፡ ከጥቂር ፡ ሐር ፡ ተሰፍቶ ፡ በወርቅ ፡ የተንቂጠቂጠ ፡ የፈረንሳይ ፡ ካባ ፡ ደርቦ ፡ ከራሱ ፡ ላይ ፡ በብዙ ፡ ኒሻን ፡ የተጌጠ ፡ ጥቂር ፡ ቆብ ፡ ደፍቶ ፡ እጊጦ ፡ ቂያት ። የሠራዊቱ ፡ ሻምበሎች ፡ ሁሉ ፡ የጌጥ ፡ መለዮዋቸውን ፡ እንደ ፡ ለበሱ ፡ ነፍጣቸውን ፡ ይዘው ፡ መደቡ ፡ ሰማያዊ ፡ ደማስ ፡ ሆኖ ፡ ቀይ ፡ መስቀል ፡ ያለበትን ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማቸውንና ፡ ከቀርምዝ ፡ ቀይና ፡ ከነጭ ፡ ጻማስ ፡ የተሠራ ፡ የንጉሥን ፡

ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ አስይዘው ፡ ከነሰዎቻቸው ፡ እንዲሰለፉ ፡ ታዘው ፡ ነበር።
እነዚህ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ በሽልማት ፡ ተንቂጥቂጠው ፡ የፀ
ሐይ ፡ ሮጫ ፡ ተደራርባባቸው ፡ ሲታዩ ፡ ውበታቸው ፡ የሚያስደንቅ ፡
ነበር ። ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ከሰፈሩ ፡ በደረሰች ፡ ጊዜ ፡ ለሰላ
ምታ ፡ ነፍሰችና ፡ መድረክ ፡ በርምታ ፡ እየተተኮሱ ፡ ወታደሮቹ ፡
በመቀራረብና ፡ በመራራት ፡ ወደ ፡ ፊትና ፡ ወደ ፡ ጓላ ፡ እያንጸበቡ ፡
የሰልፍ ፡ ስልት ፡ በማሳየት ፡ ተቀበልዋት ። ንግሥቲቱም ፡ በሰልፍ ፡
ትልጥፍና ፡ ተደንታ ፡ በልቧም ፡ ውስጥ ፡ አዲስ ፡ ተስፋ ፡ ስለ ፡ ተፈጠረ፤
እግዚአብሔርን ፡ በብዙው ፡ አመሰግናች ፡ ይባላል ።

ሰልፍ ፡ ከታየ ፡ በኋላም ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደጋማ ፡ ለንግሥቲቱ
የሚከተለውን ፡ ንግግር ፡ አደረገ ።

« ከሁሉ ፡ ይልቅ ፡ ክርስቲያን ፡ የሆኑ ፡ ንግሥት ፡ ሆይ ፡ ከሁሉ ፡
ይበልጥ ፡ ክርስቲያን ፡ የሆነው ፡ ጌታዬ ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ታዛዥ ፡
የሕንድ ፡ ዋና ፡ አገረ ፡ ገዥ ፡ የትዱስ ፡ ሃይማኖታችንን ፡ ጠላት ፡ ድል ፡
ለማድረግ ፡ ወደ ፡ ኤርትራ ፡ ባሕር ፡ ከአመጣቸው ፡ ከጦር ፡ መርከቦች ፡
ሁሉ ፡ ጋራ ፡ ብዙዎችን ፡ የጠላትን ፡ ከተማዎችና ፡ መንደሮች ፡ ካጠፉ ፡
በኋላ ፡ ወደ ፡ ሕንድ ፡ ለመመለስ ፡ ከምጥዋ ፡ ወደብ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡
ይህ ፡ የግርማዊት ፡ ትዎን ፡ የበቅሎ ፡ ልንም ፡ ይዞ ፡ የሚመራው ፡ ሹም ፡
የልጅዎን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ወሬና ፡ የርስዎን ፡ ደብዳቤ ፡ ወደ ፡
መርከባችን ፡ ይዞ ፡ መጣ ።

በነዚህም ፡ ደብዳቤዎች ፡ ጠላት ፡ ለሚያጠፋትና ፡ ለሚገዛት ፡
ለዚህች ፡ ለክርስቲያን ፡ አገር ፡ ርኅራኄ ፡ እንዲደረግላት ፡ በእግዚአብ
ሔርና ፡ በፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ ስም ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ ወደ ፡ ሕንድ ፡
አገረ ፡ ገዥ ፡ የተላኩ ፡ ታሎች ፡ ነበረባቸው ። ለሕንድ ፡ አገረ ፡ ገዥ ፡
ለተበደለው ፡ ርዳታ ፡ መስጠት ፡ ልማዱ ፡ ነው ፡ ብዙ ፡ መከራ ፡ በማሳ
የትና ፡ በማጥፋት ፡ ፲፬ ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ጠላቶች ፡ በአገሩ ፡ ውስጥ ፡
ይዘዋወራሉ ፡ ማለትን ፡ ዋናው ፡ የሕንድ ፡ አገረ ፡ ገዥ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡
በእንደዚህ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሕዝብ ፡ መርዳትና ፡ የርዳታውንም ፡ አኳ
ኋን ፡ መመደብ ፡ በእግዚአብሔርና ፡ በንጉሥም ፡ ፊት ፡ እንደ ፡ ደግ ፡
ሥራ ፡ የሚቈጠር ፡ መሆኑን ፡ ስለ ፡ ተረዳው ፡ ለአሁኑ ፡ እኔንና ፡ እነዚ

ህን ፡ ወታደሮች ፡ ልከዋል ። በሚመጣው ፡ ዓመት ፡ ደግሞ ፡ የበለጠ የጦር ፡ ርዳታ ፡ ይልክልናል ። በጌታችን ፡ በእግዚአብሔር ፡ ርዳታ ፡ ለእርሱ ምን ፡ በቅርብ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ የጥንት ፡ ዕድል ፡ ትመለስልዎታልች ።

ከዚህ ፡ የሚያዩዋቸው ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ሁሉ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሃይማኖትና ፡ አገሪቱን ፡ ለማዳን ፡ ሲሉ ፡ ለመሞት ፡ የተዘጋጁ ፡ ናቸው ። ብሎ ፡ በሚያስተማምን ፡ ቃል ፡ ተናገረ ።

ክርስቶፋስ ፡ ደጋግ ፡ ንግግሩን ፡ ከጨረሰ ፡ በኋላ ፡ ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ ይሞ ፡ ክርስቶፋስ ፡ ደጋግን ፡ የዘግችቼ ፡ መሪ ፡ በመሆኑ ፡ ምስጋና ፡ ካቀረበችለት ፡ በኋላ ፡ ንግግር ፡ ቀጠለች ። የዚህን ፡ ዐይነት ፡ ርዳታ ፡ ወንድም ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ በመላኩ ፡ የላይኛው ፡ ጌታ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ግንኛውም ፡ ንጉሥ ፡ የዚህን ፡ ውለታ ፡ ሊመልስለት ፡ አይችልም ። ለዋናው ፡ አገረ ፡ ገዢና ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያም ፡ ለመጡት ፡ ፖርቱጋሎች ፡ በራስዋና ፡ በልጇዋ ፡ በገላውዲዎስ ፡ ስም ፡ በልብዋ ፡ ምስጋና ፡ አደረገችላቸው ። ንግሥቲቱ ፡ ንግግሩን ፡ ከፈጸመች ፡ በኋላ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ተሰነባብታ ፡ ወደ ፡ ተሰናዳላት ፡ ሰፈር ፡ ሄደች ።

ምዕራፍ ፡ ፳፮ ።

የፖርቱጋል ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ስለመምጣት ።

እንደሚታወቀው ፡ ሁሉ ፡ በ፲፭፻፲፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሮድሪጌስ ፡ ደሊማ ፡ ሚሲዮን ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለቆ ፡ በሄደ ፡ ጊዜ ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ከፖርቱጋል ፡ አምባሳደር ፡ ጋራ ፡ ቁም ፡ ነገር ፡ ያለው ፡ ስምምነት ፡ ለማድረግ ፡ ሳይቻል ፡ ቢቀርም ፡ ይኸ ፡ ግንኙነት ፡ እንዳይቋረጥ ፡ የአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ፈቃድ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ እጋ ፡ ዘለብ ፡ የሚባለው ፡ የቤተ ፡ መንግሥት ፡ እገልጋይ ፡ ከደሊማ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ፖርቱጋል ፡ ተልኮ ፡ ነበር ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ከፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ለዲፕሎማቲክ ፡ ሚሲዮን ፡ ጠጉር ፡ ቂራጭ ፡ ሆኖ ፡ የመጣውን ፡ ጆላ ፡ ደ-በርመዴና ፡ ሥዕል ፡ ሠዓሊያቸው ፡ የነበረው ፡ እንደራሴ ፡ የተባለው ፡ ፖርቱጋላዊ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ እንዲቀሩ ፡ ተደርጎ ፡ ነበር ።

ጸጋ ፡ ዘአብ ፡ ጨትጫቃ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ መግባባትን ፡ ሊያገኝ ፡ አልቻለም ። ጸጋ ፡ ዘአብ ፡ ለዚህ ፡ ታላቅ ፡ ሥራ ፡ መላክተኛ ፡ እንዲሆን ፡ የተመረጠው ፡ በአጼ ፡ እስክንድር ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከመጡት ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ቋንቋቸውን ፡ በመግራ ፡ ነበር ፡ እንጂ ፤ ከታሪክ ፡ እንደሚታየው ፡ ሌላ ፡ ያስመረጠው ፡ ባሕሪ ፡ የነበረው ፡ አይመስልም ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ የተላከበትም ፡ ጉዳይ ፡ አናጠቃችንና ፡ እንጥረኞችን ፡ ከፖርቱጋል ፡ አገር ፡ ለማምጣት ፡ በመሆኑ ፤ የፖርቱጋል ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ጸጋ ፡ ዘአብ ፡ የመጣበትን ፡ ጉዳይ ፡ ከቁም ፡ ነገር ፡ አልቂጠረውም ። ፖርቱጋሎች ፡ ከኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ የጠበቁት ፡ የወገንነት ፡ ውል ፡ ለመዋዋልና ፡ ቱርኮችን ፡ አብሮ ፡ ለመቃወም ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ እንደ ፡ ተነገረው ፡ ይኸ ፡ የልብነ ፡ ድንግል ፡ ሐሳብ ፡ አልነበረም ።

በኢትዮጵያ ፡ ከቀሩት ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ስለ ፡ እንዳንዱ ፡ የምናውቀው ፡ ነገር ፡ የለም ። ደ-በርመ-ዴ ፡ ግን ፡ ብልጥ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ በቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ጥገስ ፡ እግኝቱ ፡ ቂየ ። ሹመትና ፡ ርስት ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ተቀብሎ ፡ ግራኝ ፡ ያሥነሣው ፡ ጦርነት ፡ አገሩን ፡ እስከ ፡ በጠበጠ ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ጀላ ፡ ደ-በርመ-ዴ ፡ በአጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ታውቆ ፡ ቂይቶ ፡ በዘመቻውም ፡ ጊዜ ፡ አብሮ ፡ ሲሆር ፡ ነበር ።

በ፲፭፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጦርነቱ ፡ በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ በጠነከረ ፡ ጊዜ ፡ አጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ ርዳታ ፡ ለመጠየቅ ፡ ደ- በርመ-ዴን ፡ ወደ ፡ ሮማና ፡ ወደ ፡ ሊስቦን ፡ እንደ ፡ ላኩት ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ተመልክቶዋል ። ከተላከበት ፡ ጉዞ ፡ ሲመላስ ፡ በ፲፭፻፴፩ ፡ ዓ. ም. ደ/ በርመ-ዮዴ ፡ በሕንድ ፡ የሚገኘው ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ እንደራሴ ፡ ጀም ፡ ጋራሮያ ፡ ዱ-ኖርናሐ ፡ የተባለው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ እንዲልክ ፡ ከንጉሡ ፡ የታዘዘበትን ፡ ደብዳቤ ፡ ይዞ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ ደረሰ ። ነገር ፡ ግን ፡ በርመ-ዴ ፡ የያዘው ፡ ትእዛዝ ፡ የተጻፈለት ፡ እንደራሴ ፡ ሙቶ ፡ ስለ ፡ ቂየው ፡ መልክቱን ፡ ደም ፡ አስታሻለ ፡ ለተባለው ፡ ለአዲሱ ፡ እንደራሴ ፡ ሰጠ ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ አስታሻለ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ከነበረው ፡ ሠራዊት ፡ ከፍሎ ፡ ወደ ፡ ሩቅ ፡ አገር ፡ ለመስ

ደድ ስላልፈቀደ ረዳቱ ሆነ ሆኖ ለገደላዊ ስልጣን ስለ
ዚህ ርዳታው በርሙዴ እንደተመኘው ፈጥኖ ለአጼ ልብነ፡ ድን
ግል ስልደረሰሉትም ይሁን እንጂ ስሙ፡ ቁርባኝና ፖርቱጋሎች
የባሕረ ሌርትራና የሕንድ ውቅያኖስ ጌታ ለመሆን የሚከራከሩ
በት ጊዜ ስለ ነበረ ሌስታቫላ ደጋማ በ፲፭፻፴፩ ዓ. ም. ብዙ
መርከቦች አስከትቶ ወደ ባሕረ ሌርትራ ተጓዘ ደብርሙዴ
በዚሁ ጊዜ ውስጥ ምን እንዳደረገ ግልጽ አይደለም ይሁንና
በዚሁ ዓ. ም. በየካቲት ፪ ቀን የፖርቱጋል ሐገር መርከቦች ለር
ጊጉ ወደብ ደረሱ ሌስታቫላ ደጋማ ወታደሮቹን ከወደቡ ላይ
አውርዶ ኑር አዲን የተባለውን እስላም የነበረ ገዢ ከእስገደለና
በምጥዋና በአርጊጉ የሚገኙትን መስጊዶች እንዲቃጠሉ አደረገ
ከዚህም በኋላ ቀጥረው ያነሰ መርከቦች አርጊጉ ላይ ትቶ
በሰፍዝ የሚገኙትን የቁርባኝ ሐገር መርከቦች ለማጥፋት ወደ
ሰፍዝ ተጓዘ እንጂ ለኢትዮጵያ የሚረዱ ወታደሮች አልላከም

በርሙዴም አርጊጉ ወደብ ከቀሩት መርከቦች ላይ ሆኖ
እንደራሴው ለክርስቲያን አገር ርዳታ መነሣቱን በመስበክ
በፖርቱጋል ወታደሮች መካከል ብርቱ ሸብር እስከሰማ ይኸን
ሰው የምዕራብ አገር ታሪክ ጸሐፊዎች በባሕሪው አጥብቀው
ይነቅፉታል በርሙዴ ላይ የተደረገው ወቅሳ መሠረት ቢኖረ
ውም ይህ ሰው ለክርስቲያን ኢትዮጵያ የሞላላትን ውለታ መዘን
ጋት እይገባም የሆነው ሆኖ ሌስታቫላ ደጋማ ሰፍዝን በመድ
ፎች ተኮሰ ከደበደበ በኋላ ከዘመቻው መልስ ላይ እግረመንገዱን
ሱዋኪምን አቃጠለ ከዚያም ተጉዞ ግንቦት ፲፩ ቀን ምጥዋ
ወደብ ገባ

በዚሁ ጊዜ ንግሥት ሰብለ ወንጌል የፖርቱጋሎችን ምጥዋ
መድረስ ስምታ ርዳታ ለመለመን ባሕረ ነጋሽ ይሰሐትን ወደ
ምጥዋ ልካው ኑር ባሕረ ነጋሹ ከሌስታቫላ ደጋማ ጋራ ተገናኝቶ
የንግሥቷን መልክት አደረሰላት ደጋማም የሐገር አለቆ
ቸን ሰብሰቦ ምክር ካደረገ በኋላ ኢትዮጵያን የሚረዳ እንድት
ሆር ከፍል ለመላክ ወሰነ እርሱ ከመድረሱም በፊት የፖርቱ

ጋል ፡ ወታደሮች ፡ ይህን ፡ እስከ ፡ መጨረሻው ፡ ጠብታ ፡ ደሙ ፡ ድረስ ፡ ለነፃነቱ ፡ የሚከራከረውን ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ለመርዳትና ፡ ለክርስቲያን ፡ ሃይማኖት ፡ ለመሞት ፡ የጋለ ፡ መንፈስ ፡ አሳይተው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ አሊቃቸው ፡ ያደረገውን ፡ ውሳኔ ፡ በደስታ ፡ ተቀበሉት ። ወደ ፡ ዘመቻው ፡ ለመሄድም ፡ በጦር ፡ አለቆችና ፡ በወታደሮቹ ፡ መካከል ፡ ትልቅ ፡ ሽሚያ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ እንደራሴው ፡ አስቀድሞ ፡ ባሰበው ፡ በፂዩ ፡ ወታደሮች፤ ፈንታ፡
፪፻ ፡ ነፍጠኞች ፡ ፻፴ ፡ አሽከሮች ፡ ቊጥራቸው ፡ ያልተነገረ ፡ የጥበብ ፡ ሥራ ፡ የሚሠሩና ፡ የሙዚቃ ፡ ነፈዎች ፡ እንዲሄዱ ፡ ወሰነ ። ይኸ ፡ እነሱ ተኛ ፡ ሠራዊት ፡ በብዙ ፡ ሺህ ፡ የጠላት ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ሲገጥም ፡ የሚቋየውን ፡ ዕድል ፡ በግወቄ ፡ ደጋግ ፡ ለመሪነቱ ፡ ወንድሙን ፡ እንጂ ፡ ሌላ ፡ የጦር ፡ መኩንን ፡ ለመላክ ፡ አልፈቀደም ።

የፖርቱጋላች ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ ተደርጎ ፡ የተላከው ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ የጽጅ ፡ ዓመት ፡ ወጣት ፡ ነበረ ። አባቱ ፡ ከአውሮፓ ፡ ተነሥቶ ፡ ውቅያኖስን ፡ አቋርጦ ፡ አፍሪካን ፡ ከሦረ ፡ በኋላ ፡ ከሁሉ ፡ ቀድሞ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ የደረሰው ፡ ቫስኮ ፡ ደጋማ ፡ የተባለው ፡ ስሙ ፡ ጥሩ ፡ የባሕር ፡ ካፒቲን ፡ ነበር ። ወጣቱ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ገና ፡ ልጅ ፡ እግር ፡ ቢሆንም ፡ በባሕር ፡ ጦርነት ፡ የተፈተነና ፡ በጀግንነት ፡ የታወቀ ፡ የጦር ፡ መኩንን ፡ ነበር ። በሚከተለው፤ ዘመቻ ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ታየ ፡ ሁሉ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደጋማ ፡ ፍርሀትና ፡ ድካምን ፡ የግያውት ፡ ችግርን ፡ ሁሉ ፡ ከወታደሮቹ ፡ ጋራ ፡ የሚካፈል ፡ ታላቅ ፡ መሪ ፡ ነበር ። ወገኖቹን ፡ አሳልፎ ፡ ከመስጠት ፡ ፍጡር ፡ የግይቸለውን ፡ ሥቃይ ፡ በግራኝ ፡ ስለ ተቀበለ ፡ ወታደሮቹ ፡ ሊያመልኩበት ፡ ምንም ፡ አይቀራቸውም ፡ ነበር። በውጊያ ፡ ቂስሎ ፡ ከሠራዊቱ ፡ ተለይቶ ፡ በመማረክ ፡ ይህ ፡ ጀግና ፡ መሪ ፡ በጭካኔ ፡ በተገደለ ፡ ጊዜ ፤ የቀሩት ፡ የፖርቱጋል ፡ አርበኞች ፡ የመሪያቸውን ፡ ዶም ፡ ለመበቀል ፡ በምን ፡ ዐይነት ፡ ጭካኔ ፡ እንደ ፡ ተዋጉ ፡ የሚከተሉት ፡ ምዕራፎች ፡ ይገልጣሉ ።

ክርስቶፋኦ ፡ ደጋማ ፡ የመሪቸው ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ እምባዎች ፡ ለመገመት ፡ ከተሰናዱ ፡ በኋላ ፡ ሐምሌ ፡ ፩ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፴፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በሙዚቃ ፡ ዝግሬና ፡ ከመርከቦች ፡ መድፎች ፡ የተከሰ ፡ እርምታ ፡ ቀኑ ፡ ተከብሮ ፡ ዶም ፡ ኢስታቫኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ከወንድሙ ፡

ጋራ ፡ ተሰንባበተ ። ከዚህም ፡ ትርጓሜት ፡ በኋላ ፡ ሁለቱ ፡ ወንድማማችች ፡ ለመገናኘት ፡ ዕድል ፡ አላገኙም ።

የደ፣ ጋማ ፡ ወታደሮች፣ የያዙዋቸው ፡ መሣሪያዎች ፡ ሺ ፡ ነፍጥ ፡ ሺ ፡ የፈረንጅ ፡ ጦር ፡ ፲፪ ፡ በምባርድና ፡ ፪ ፡ ፋልኮን ፡ ስቢል ፡ የተባሉ ፡ ከባድ ፡ መድፎች ፡ ነበሩ ። የሰዎቹ ፡ ቍጥር ፡ እሽከሮች ፡ ከተባሉት ፡ ጋራ ፡ ሄጀ፱ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ለያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ ዕጥፍ ፡ ቀላል ፡ መሣሪያዎች ፡ ነበራቸው ። ለያዙትም ፡ ነፍሶችና ፡ መድፎች ፡ ባሩድና ፡ እርሳስ ፡ ባያሌው ፡ ወስደው ፡ ነበር ። እነሆ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያን ፡ ከጥፋት ፡ ለማዳን ፡ ከምጥዋ ፡ ወደ ፡ ድባርዋ ፡ ጉዟቸውን ፡ ጀመሩ ። ወደ ፡ ፊት ፡ በዚህ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ እንደሚገለጸው ፡ ሁሉ ፡ ከነዚህ ፡ የእንበሳ ፡ ልብ ፡ ከነበራቸው ፡ ጀግናዎች ፡ ጥቂቶቹ ፡ ብቻ ፡ ተመልሰው ፡ አገራቸውን ፡ ለማየት ፡ ዕድል ፡ ሲያገኙ ፡ የቀሩት ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሚዳ ፡ እየተዘዋወሩ ፡ ከእስላሞቹ ፡ ጋራ ፡ ሲዋጉ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ምድር ፡ የዘለዓለም ፡ ዕረፍታቸውን ፡ አገኙ ። የነርሱ ፡ መሥዋዕትነት ፡ ለኢትዮጵያ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሃይማኖት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ነፃነትዋን ፡ ይዛ ፡ እንድትቂይ ፡ ረዱዋት ። የምዕራብ ፡ እገር ፡ ጸሐፊዎች ፡ እንደሚያትቱበጦር ፡ ሚዳዎች ፡ መሥዋዕት ፡ በመሆንና የድልን ፡ ፍሬ ፡ የነርሱ ፡ ፈንታ ፡ ብቻ ፡ ባናደርግም ፡ የደ፣ ጋማንና ፡ የሰዎቹን ፡ ሞያ ፡ አለማድነት ፡ ውለታቸውንም ፡ ማሳከስ ፡ የማይቻል ፡ ኒገር ፡ ነው ። የዛሬዬቱ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ይኸ ፡ ታላቅ ፡ ጀግናና ፡ ወታደሮቹ ፡ ለአገሪቱ ፡ ነጻነት ፡ ከወደቁበት ፡ ቦታዎች ፡ ላይ ፡ ሐውልት ፡ የምታቆምበት ፡ ጊዜ ፡ ደርሶአል ። ለፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ መታሰቢያ ፡ መሥራት ፡ ዘገየ ፡ ቢባል ፡ እንኳ ፡ የሚገባ ፡ ማሳሰቢያ ፡ ነው ።

ምዕራፍ ፡ ፳፯ ።

ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማና ፡ ጭፍራዎቹ ፡ ወደ ፡ ኤርትራ ፡ ደጋ ፡ እንደ ፡ ተጓዙ ።

በሐምሌ ፡ ወር ፡ የምጥዋ ፡ ወበት ፡ ከልክ ፡ ያለፈ ፡ ስለሆነ ፡ በቀን ፡ የጦር ፡ ጉዞ ፡ ለማድረግ ፡ የማይፈተን ፡ ነገር ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ በሐምሌ ፡ ፩ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በትዳሜ ፡ ቀን ፡ ፀሐዬቱ ፡ መቀዝቀዝ ፡ ስት

ጀምር ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ፈታኛውን ፡ ወደ ፡ ደጋው ፡ አቃጥተው ፡ መንገድ ፡ እንደ ፡ ጀመሩ ፡ ከነርሱ ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ የነበረው ፡ ምክሉ ፡ ካስታንሆሶ ፡ በደረሰው ፡ መጽሐፍ ፡ ላይ ፡ መዝግቦታል ። ፖርቱጋሎች ፡ ኢትዮጵያ ፡ የደረሱት ፡ የግራኝ ፡ መንጋዎች ፡ ኤርትራንም ፡ ወረው ፡ ካወደሟት ፡ በኋላ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ ከእስላሞች ፡ ጉራዴ ፡ ሌላ ፡ ሕዝቡ ፡ በ፲፩፻፴፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በደረሰው ፡ ረታብና ፡ ወረርሺኝ ፡ በሽታ ፡ ተፈጅቶ ፡ የተረፈውም ፡ በብርቱ ፡ ችግር ፡ ስለሚገኝ ፤ ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ሊሰጣቸው ፡ የቻለው ፡ የኮርቻና ፡ የጭነት ፡ ከብቶች ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ጭፍራዎች ፡ እልተዳረሱም ። ግማሹ ፡ ወታደር ፡ በእግሩ ፡ ሲሄድ ፡ ሌሎቹ ፡ በከብት ፡ እንዳይቀመጡ ፡ በማለት ፡ ከርስቶሩኦ ፡ ደ ፡ ጋማም ፡ ራሱ ፡ በእግሩ ፡ ይጓዝ ፡ ነበር። መድፎችንና ፡ ሌሎችንም ፡ ከባድ መግሪያዎች ፡ ለመሜን ፡ ግን ፡ ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ የሚበቁ ፡ አጋሰሶችና ፡ ግመሎች ፡ ሊያቀርብላቸው ፡ ችሎዋል። የበረሃውን ፡ ሙቀት ፡ በመፍራትና ፡ በአስቸጋሪ ፡ መተላለፊያዎችም ፡ ላይ ፡ የጭነት ፡ ከብቶቻቸውን ፡ እያራገፉ ፡ መድፎቹን ፡ በሰው ፡ ሸክም ፡ ማጓዝ ፡ ግዴታ ፡ ስለሆነባቸው ፡ ከደጋው ፡ ሥር ፡ ለመድረስ ፡ ፩ ፡ ቀን ፡ ፈጀባቸው ። በ፶ኛው ፡ ቀን ፡ ከደጋው ፡ ላይ ፡ ወጥተው ፡ ለምለም ፡ ከሆነች ፡ እንዲት ፡ ደብር ፡ አጠገብ ፡ ሰፈሩ ። የጥዞውን ፡ ሐተታ ፡ የጸፈው ፡ ካስታንሆሶ ፡ የተባለ ፡ የፖርቱጋል ፡ ደራሲ ፡ የሰፈሩባቸውን ፡ ቦታዎች ፡ ስም ፡ እጣርቶ ፡ ስላልጸፈ ፡ ደብረ ፡ ቢዞንና ፡ በደብሮ እን ፡ ያማታ ፡ ይመስላል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ከዚህ ፡ ከሰፈሩበት ፡ ቦታ ፡ ሁለት ፡ ቀን ፡ ውሎ ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ ጥዞቻቸውን ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ቀጠሉ ። በባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ወደቦች ፡ ጊዜያቱ ፡ ሙቀት ፡ ሲሆን ፡ በኤርትራ ፡ ደጋ ፡ ክረምት ፡ ስለሚሆን ፡ የደጋማ ፡ ሻለቃ ፡ በጥዞው ፡ ጊዜ ብዙ ፡ በበጋ ፡ የሚደርቁ ፡ ወንዞች ፡ ሞልተው ፡ ለመሻገር ፡ እንዳስቸገራቸው ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊያቸው ፡ አስረድቶዋል ። እላይ ፡ ከተነገረችው ፡ ገዳም ፡ አጠገብ ፡ ተነሥተው ፡ የምስት ፡ ቀን ፡ ጥዞ ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ ደብረ ፡ ቢዞን ፡ ደርሰው ፡ እንደገና ፡ ሰፈሩ ። የደብረ ፡ ቢዞን ፡ መነኮሳት ፡ ስለ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ አመጣጥ ፡ ፀውቀው ፡ ስለ ፡ ቈዩ ፡ ወጥተው ፡ በታላት ፡ ከብር ፡ ደጋማንና ፡ ወታደሮቹን ፡ ተቀብለው ፡ የሚሰፍሩበትን ፡ አትጣሜ ፡ ካሳዩዋቸው ፡ በኋላ ፤ በችሎታቸው ፡ መጠን ፡ መስተገግዶ ፡

አቀረቡላቸው ። ዘመኑ ፡ የችጋር ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ ያቀረቡላቸው ፡
 እህል ፡ ውሃ ፡ እምብዛም ፡ የሚያጠግብ ፡ ባይሆን ፡ ድግሱን ፡ ካበረከቱ ፡
 በኋላ ፡ የደብሩ ፡ አለቃ ፡ ባገሪቱ ፡ ላይ ፡ የደረሰውን ፡ መከራና ፡ ጭንቀት ፡
 አፍታቶ ፡ ለክርስቶፋኦ ፡ ዲጋማ ፡ አዋየው ። ደ ፡ ጋማና ፡ የጦር ፡ መኩንኖ
 ቸም ፡ በሰሙት ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ በጣም ፡ እዘኑ ። ለዚህ ፡ ለፈዱት ፡ ለመጡ ፡
 የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ የመበቀል ፡ መንፈሳቸውም ፡ የበለጠ ፡ የተጠናከረ ፡
 በፖርቱጋሎችና ፡ በደብረ ፡ በዚያን ፡ አለቃ ፡ መካከል ፡ የተደረገው ፡ መወ
 ያየት ፡ ከተፈጸመ ፡ በኋላ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ወደ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ሄደው ፡
 አስቀደሱ ። ቅዳሴ ፡ ካለቀ ፡ በኋላ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ዲጋማ ፡ የመጣበትን ፡
 መልእክት ፡ በመግለጽ ፡ የሚያጥናኑ ፡ ቃላት ፡ ጨምሮ ፡ ለካህናቱ ፡ በሰ
 ፊው ፡ ንግግር ፡ አደረገላቸው ። ከንግግሩም ፡ በኋላ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ወደ ፡
 ሰፈራቸው ፡ ተመለሱ ።

ምዕራፍ ፡ ፳፮ ።

ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ከረምቱን ፡ እንደ ፡ ምን ፡ እንጸላለፈ ።

ዶም ፡ ክርስቶፋኦና ፡ ነፍጠኞቹ ፡ በሐምሌ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፱ ዓ ም ፡
 ድባርዋ ፡ ደርሰው ፡ ከዚያው ፡ ስለ ፡ ሰፈሩ ፡ በከረምቱ ፡ ውስጥ ፡ ጉዞ ፡
 ለመቀጠል ፡ የማይቻል ፡ ሆነ ። ስለዚህ ፡ የፖርቱጋሎች ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡
 አስቀድሞ ፡ ከባሕር ፡ ነጋሽ ፡ ይሰሐትና ፡ ከሌሎችም ፡ ከኢትዮጵያ ፡
 መኳንንት ፡ ጋራ ፡ ምክር ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል
 ገም ፡ ስለ ፡ ዘመቻው ፡ እረማመድ ፡ አማከራት ። በከረምቱ ፡ ውስጥ ፡
 ከአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ ለማድረግ ፡ ከድባርዋ ፡ ወደ ፡
 ደቡብ ፡ ጉዞ ፡ ለማድረግ ፡ የማይመች ፡ ስለ ፡ መሆኑ ፡ ሁሉም ፡
 የተስማሙበት ፡ ነገር ፡ ነበር ። ንጉሡ ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ በሽዋ ፡ ምድር ፡
 ምናልባት ፡ ተጉለት ፡ ውስጥ ፡ ነበርና ፡ በሐምሌና ፡ በነሐሴ ፡ ወር ፡
 ብዙ ፡ የሞሉ ፡ ወንዞች ፡ ተሻግሮ ፡ ፳፻ ፡ ዚሉ ፡ ሜትር ፡ ጉዞ ፡ ማድረግን ፡
 ግንም ፡ ሰው ፡ የመከረ ፡ እይመስልም ። ይልቁንም ፡ ከግራኝ ፡ ሠራ
 ዊት ፡ የሚበዛው ፡ የሰፈረው ፡ በትግሬና ፡ በእግራው ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡

በመሆኑ ፡ የከረምቱ ፡ ጊዜ ፡ የበለጠ ፡ እደገኛ ፡ ሆኖ ፡ ታያቸው ። ስለ
ዚህ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ የጦር ፡ ሰፈሩን ፡ በሚገባ ፡ አኳኋን ፡ መሸን ፡
ለዘመቻው ፡ ዝግጅት ፡ እያደረገ ፡ የዝናሙን ፡ ወራት ፡ በድባርዋ ፡
ላይ ፡ እሳለፈ ።

የግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በአገሩ ፡ የሚገኙትን ፡ የኮርቻ ፡ ከብ
ቶች ፡ በዘርፋና ፡ በምርኮ ፡ በመውሰዱ ፡ ምክንያት ፡ የፖርቱጋልን ፡
ሰዎች ፡ ከገጠሙዋቸው ፡ እስቸጋሪ ፡ ነገሮች ፡ እንዱ ፡ የኮርቻና ፡ የጭ
ነት ፡ ከብቶችን ፡ ማግኘት ፡ ነበር ። ይህን ፡ ችግር ፡ ለማቃለል ፡ ዶም ፡
ክርስቶፋስ ፡ ፳፱ ፡ የዕቃ ፡ ማጓጓዣ ፡ ጋሪዎች ፡ ማሠራት ፡ ጀመረ ። ሥራ
ውገም ፡ ለማከናወን ፡ ራሱ ፡ እንደ ፡ አናጢ ፡ ሆኖ ፡ ሲሠራ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡
ካስታንሆሶ ፡ ገልጸዋል ። ከፈቱ ፡ የነበሩ ፡ የአምባ ፡ መንገዶች ፡ ለሠረገ
ላዎች ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እስቸጋሪ ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ቢያውቅ ፡ ዶም ፡ ክርስ
ቶፋስ ፡ በዚህ ፡ ሥራ ፡ ባልደከመም ፡ ነበር ። ሆኖም ፡ በከረምቱ ፡
ውስጥ ፡ ሥራ ፡ በመፍታት ፡ ሠራዊቱ ፡ እንዳይሰንፍና ፡ እንዳይሰለች ፡
ለማድረግ ፡ መልካም ፡ ዘዴ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ ለመርዳት ፡ የሚቻል ፡ ነገር ፡
ነው ።

ፖርቱጋሎች ፡ በድባርዋ ፡ አንድ ፡ ወር ፡ ከተቀመጡ ፡ በኋላ ፡ ከአጼ
ገላውዴዎስ ፡ የተጻፈ ፡ መልክት ፡ ደረሰቸው ። አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መል
ክቱ ፡ በተጻፈበት ፡ ወራት ፡ ውስጥ ፡ ከናስር ፡ ድን ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡
ተዋግቶ ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ ተበታትኖበት ፡ ስለ ፡
ነበረ ፡ ብርቱ ፡ ጊዬል ፡ እንደ ፡ ሌለው ፡ ለደጋማ ፡ በደብዳቤው ፡ ውስጥ ፡
ገልጸለታል ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ መዘጋጀቱ ፡ በጥንቃቄ ፡ እንዲሆን ፡ የፖ
ርቱጋል ፡ ጦር ፡ መሪው ፡ እንዲያስብበት ፡ አስጠነቀቀው ። ግራኝም ፡
የፖርቱጋሎችን ፡ መምጣት ፡ ከሰማ ፡ ጀምሮ ፡ ለመቃወም ፡ የተቻለውን ፡
ያህል ፡ ሲሰናዳ ፡ ቁየ ። እንደ ፡ ልማዱ ፡ የጦር ፡ ሰላዮቹን ፡ ከፖርቱጋል ፡
ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ዙሪያ ፡ ነዝቶ ፡ ስለነሱ ፡ መረጃ ፡ ሰብስቦ ፡ ለመጪው ፡
ውጊያ ፡ ተሰናዳ ። ከነዚህም ፡ ሰላዮች ፡ መካከል ፡ ጀቱ ፡ የክርስቲያን ፡
ልብስ ፡ ለብሰው ፡ ከደጋማ ፡ ሰፈር ፡ መግባት ፡ የቻሉት ፡ ተይዘው ፡ ከተ
መረመሩ ፡ በኋላ ፡ በሠረገላ ፡ ተጉትተው ፡ ተበጣጥሰው ፡ እንዲሞቱ ፡
ተደረገ ። በዚህ ፡ ጭካኔ ፡ የመላበት የፍርድ ፡ አፈጻጸም ፡ የኢትዮጵያ ፡

ሰዎች፣ እንደ፡ ተከፋ፡ የፖርቱጋል፡ ጸሐፊ፡ መዝግቦታል ። የሆነው፡ ሆኖ፡ ደጋግ፡ ሰፈሩን፡ ከስላሳ፡በ በርቱ፡ ሲያስጠብቅ፡ በበኩሉ፡ ጠላት፡ ያለበትንና፡ ያለውንም፡ ግይል፡ ለማወቅ፡ ከመሥራት፡ አላቋረጠም ። በድባርዋ፡ በተተመጠበት፡ በክቷ፡ ወር፡ ውስጥ፡ ክርስቶፋስ፡ ደ፡ ጋማ፡ ለዘመቻው፡ የሚያስፈልጉትን፡ ነገሮች፡ ሁሉ፡ በማድራጀት፡ አሳለፈ ። ዕቃዎችንና፡ ከባድ፡ መሣሪያዎችን፡ የሚሸከሙ፡ ጋሪዎችን፡ ለማሳብ፡ በሬዎችን፡ አስገራ ። እሳይ፡ በተመለከተው፡ ምክንያት፡ በዚህ፡ ዓመተ፡ ምሕረት፡ በሰሜን፡ ኢትዮጵያ፡ ብዙ፡ የኮርቻ፡ ፈረሶች፡ ባይገኙም፡ የተገኙትን፡ ያህል፡ ሰብስቦ፡ እንስተኛ፡ የሆነ፡ የፈረሰኞች፡ ሻምበል፡ ለማቋቋም፡ ቻለ ። ለዘመቻው፡ የሚያስፈልጉትን፡ ሥነትና፡ ሌሎችንም፡ ዕቃዎች፡ አደራጅቶ፡ ለጥፃው፡ ተሰናድቶ፡ ቁየ ። ይሁን፡ እንጂ፡ ግራኝ፡ የነበረው፡ የቱርክና፡ ያረብ፡ ነፍጠኞች፡ ከደ፡ ጋማ፡ ፬፻፡ ወታደሮች፡ በቅጥር፡ በጣም፡ ስለሚበልጡ፡ ክርስቶፋስ፡ ይህን፡ ብልሜ፡ ለመተነስ፡ የወሰደው፡ እርምጃ፡ አልነበረም ። ነፍጠኞቹ፡ ከያዙት፡ ጠበንጃዎች፡ ሌላ፡ ፬፻፡ ትርፍ፡ ብረት፡ እንደ፡ ነበረው፡ ቀደም፡ ብሎ፡ ተነግሮዋል ። ስለዚህ፡ ፬፻፡ የኢትዮጵያን፡ ወጣት፡ በከረምቷ፡ ውስጥ፡ አሠልጥና፡ ብረቱን፡ ሰጥቶዋቸው፡ የነፍጠኞቹን፡ ቅጥር፡ ከፍ፡ በያደርግ፡ ኑሮ፡ የመጀመሪያዎቹ፡ ውጊያ፡ ውጤት፡ ልዩ፡ መሆን፡ በቻለ፡ ነበር ። ደጋግ፡ ይኸን፡ እርምጃ፡ ያልወሰደበት፡ ምክንያት፡ ግልጽ፡ አይደለም ። ምናልባት፡ ያገሩን፡ ሰዎች፡ ባለማመን፡ ይሆናል ። እለዚያም፡ ነፍጠኞቹ፡ የተበላሹ፡ እንደ፡ ሆነ፡ የፖርቱጋል፡ ወታደሮች፡ መተኪያ፡ እንዳያጡ፡ ብሎ፡ ነው፡ ለማለትም፡ የሚቻል፡ ነው ። የሆነው፡ ሆኖ፡ ፬፻፡ ትርፍ፡ መሣሪያ፡ ለመተኪያ፡ ስለሚበዛ፡ የሚያስፈልገውን፡ ያህል፡ አስቀርቶ፡ የኢትዮጵያን፡ ነፍጠኞች፡ ሥራ፡ በያውል፡ ኑሮ፡ በመጨው፡ ውጊያ፡ ላይ፡ ግራኝ፡ በቅጥር፡ ብዛት፡ ሊጠቀም፡ ባልቻለ፡ ነበር ።

የደጋግና፡ የክርስቲያን፡ ወታደሮች፡ ባደረጉት፡ በመጀመሪያዎቹ፡ ውጊያ፡ የኢትዮጵያ፡ ወታደሮች፡ የፈጸሙትን፡ ሞያ፡ የሚያሳንሱ፡ የምዕራብ፡ ፖሪስ፡ ጸሐፊዎች፡ ብዙ፡ ናቸው ። ደ፡ ጋማ፡ በነፍጥ፡ መሣሪያ፡ አስታጥቆዋቸው፡ በሆነ፡ ኑሮ፡ ሞያቸው፡ ሌላ፡ በሆነ፡ ነበር ። ይሁንና፡ በ፲፡ ዘመናት፡ ውስጥ፡ በመሣሪያ፡ ብልሜ፡ የነበረውን፡ የግራኝን፡ ሠራ

ዊትና ፡ የቱርኮችን ፡ ጀኔዛር ፡ ገድግደው ፡ ይዘው ፡ የቂዩ ፡ የክርስቲያን ፡
 ለርበኞች ፡ በግንኛውም ፡ ጊዜ ፡ ስንፍና ፡ ለሳይቶሊል ፡ ብሎ ፡ ማመን ፡
 ለሰቅጋሪ ፡ ነገር ፡ ነው። የኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡
 ለሸንጌና ፡ ለምባ ፡ ሠነይት ፡ ላይ ፡ ሲዋጉ ፡ ከነስታንቦል ፡ ድርሰት ፡ ላይ ፡
 እንደሚታየው ፡ ደንበኛ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ሳይሆኑ ፡ እቲጌ ፡ ሰብሉ ፡
 ወንጌልን ፡ የተከተሉ ፡ ጀሌዎችና ፡ ቀጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ የባሕር ፡ ነጋሽ ፡
 ይሰሐት ፡ ሰዎች ፡ ነበሩ ። እነዚህም ፡ ቢሆኑ ፡ በመሣሪያ ፡ ማነስ ፡ ከጠላት ፡
 ጦር ፡ ጋራ ፡ መወዳደር ፡ አልቻሉም ፡ እንጂ ፡ በተለመደው ፡ በኢትዮጵያ ፡
 ወታደሮች ፡ ቂራጥነት ፡ ተዋግተዋል ።

ምዕራፍ ፡ ፳፱ ።

እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ላደረገው ፡ ያርበኝነት ፡ ትግል ።

ከ፲፭፻፴ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ለንሥቱ ፡ በሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ የእስላሞች ፡ ጦር ፡
 ሠራዊት ፡ በሕዝቡ ፡ ላይ ፡ ከደረሰው ፡ እልቂት ፡ ሌላ ፡ ረጋብና ፡ ወረር
 ሸኝ ፡ በሽታ ፡ ገብቶ ፡ ሕዝቡን ፡ ታላት ፡ ጉዳት ፡ ላይ ፡ እንዳደረሰው ፡ ባለ
 ፋት ፡ ምዕራፎች ፡ ተነግረዋል ። በዚሁ ፡ ምክንያት ፡ ሸዋ ፡ ቀደም ፡ ብላ ፡
 የተወረረች ፡ እውራጃ ፡ እንደ ፡ መሆንዋ ፡ ትንሽ ፡ ዕረፍት ፡ በግጥኗና ፡
 ባለፋትም ፡ ሁለት ፡ መቶ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡
 ግዛት ፡ እምብርት ፡ ሁና ፡ የቂየች ፡ ከፍል ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ ገላውዴዎስ ፡
 ከእስላሞች ፡ ጋራ ፡ የነበረውን ፡ ትግል ፡ ለመቀጠል ፡ ከሰሜን ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡
 መሻገሩ ፡ ይታወቃል ። በእውራጃው ፡ እንደ ፡ ደረሰ ፡ ወጣቱ ፡ ንጉሥ ፡
 ከወረዳ ፡ ወደ ፡ ወረዳ ፡ እየተዘዋወረ ፡ ሕዝቦቹን ፡ ማጥናናትና ፡ መንፈሳ
 ቸውንም ፡ መቀስቀስ ፡ ጀመረ ። ሕዝቡም ፡ ከትግሉ ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡
 ታላት ፡ መሪ ፡ እንዳገኘ ፡ ዐወቀ ። በጦር ፡ ሚዳ ፡ ከነበረው ፡ ችሎታ ፡ ሌላ ፡
 ለሕዝቡ ፡ የነበረው ፡ ፍትህና ፡ ርኅራኄ ፡ በሁሉም ፡ ሰዎች ፡ ዘንድ ፡ የታ
 ወቀ ፡ ነበር ። ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ታተተው ፡ ሁሉ ፡ ገላውዴ
 ዎስ ፡ ለራሱ ፡ ከሚያዝነው ፡ ይልቅ ፡ ስለ ፡ ሕዝቡ ፡ ጉዳት ፡ በጣም ፡ እድ
 ርኅ ፡ ያዝን ፡ ነበር ፡ ተብሏል ።

ሆኖም ፡ እስላሞች ፡ በአውራጃው ፡ ላይ ፡ ይዞታቸውን ፡ እጥብቀው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እንደ ፡ ደረሰ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ሠራዊት ፡ ለማስከተት ፡ እልዎለም ። ስለዚህ ፡ ብርቱ ፡ ጎይል ፡ የነበራቸውን ፡ የግራኝን ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ግንባር ፡ ለግንባር ፡ ገጥሞ ፡ መዋጋት ፡ እንደግይሆን ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የብዙ ፡ ዘመን ፡ ድል ፡ መንግት ፡ ዕድላቸው ፡ ሁኖ ፡ የቄዩ ፡ የእስላም ፡ መሪዎች ፡ በመዝናናት ፡ ላይ ፡ መገኘታቸውን ፡ በመገንዘብ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ባንስተኞ ፡ ጎይል ፡ አደጋ ፡ እየጣለ ፡ መውጋትን ፡ ስልቱ ፡ አድርጎ ፡ ተነሣ ። በዚህ ፡ እያያዝ ፡ ከመቶ ፡ የማይበልጡ ፡ ወታደሮች ፡ እያስከተለ ፡ ባገር ፡ ውስጥ ፡ ተዘዋውሮ ፡ ዘንግቶ ፡ በሚገኝ ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ አደጋ ፡ ጥሎ ፡ ብርቱ ፡ ጉዳት ፡ ያደርስባቸው ፡ ጀመረ ። የክርስቲያን ፡ ሕዝቦችም ፡ ያዲሱን ፡ መሪያቸውን ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ በማድነት ፡ መሥዋዕት ፡ ለመሆን ፡ ቂርጠው ፡ በብዛት ፡ ተከተሉት ።

ከ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ክረምት ፡ በኋላ ፡ ናስር ፡ አድን ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ ልጅ ፡ ከትግራ ፡ ተጉዞ ፡ ግዛቱ ፡ ወደ ፡ ነበረው ፡ ወደ ፡ ደዋሮ ፡ ተሻግሮ ፡ ይገኝ ፡ ነበር ። ናስር ፡ አድን ፡ ከሺህ ፡ የሚበልጡ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ዐሥር ፡ ሺህ ፡ የሚሆኑ ፡ እግረኞች ፡ ነበሩት ። ይህንንም ፡ ሠራዊት ፡ ከፋፍሎ ፡ ከሸዋ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ በሚሄደው ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ አስፍሮ ፡ ነበር ። የናስር ፡ አድን ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ቢሆንም ፡ መተላለፊያ ፡ አግኝቶ ፡ ከፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ጋራ ፡ መገናኘት ፡ ለገላውዴዎስ ፡ እስረላኒው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ትንሹን ፡ ሠራዊቱን ፡ ይዞ ፡ መንገድ ፡ ለመከፈት ፡ ሞከረ ። ናስር ፡ ግን ፡ በበኩሉ ፡ ይህንኑ ፡ ዐውቆ ፡ በጥብቅ ፡ በመጠባበቅ ፡ መንገዱን ፡ ዘጋበት ። ንጉሡ ፡ ለማለፍ ፡ ሲል ፡ ከዚህ ፡ ከብርቱ ፡ ከእስላሞች ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ውጊያ ፡ ባደረገ ፡ ጊዜ ፡ ናስር ፡ አድን ፡ ድል ፡ አገኘ ። ገላውዴዎስ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ ዐቅም ፡ እስቀድሞ ፡ በማወቅ ፡ በተሸነፈም ፡ ጊዜ ፡ ተስፋ ፡ እልቂረጠም ። ከጦሩ ፡ ሚያ ፡ ተመልሶ ፡ እንደገና ፡ የእስላሞችን ፡ የመከላከል ፡ ዘዴ ፡ ጥሶ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ የሚያልፍበትን ፡ የውጊያ ፡ ስልት ፡ ማቀድ ፡ ጀመረ ።

በስተሰሜን ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ከባሕር ፡ ዳር ፡ ተጉዞ ፡ በበጌምድር ፡ ውስጥ ፡ ደረሰ፤ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ይገኝ፤ ነበር ። ግራኝ፡ በበኩሉ ፡ ያቀደው ፡ የጦር ፡ ንቅናቄ ፡ እጼ ፡ ገላውዴዎስ፡ድል ፡ እግኝቱ፡ወደ ፡ ሰሜን፡መጓዝ ፡ ቢችል ፡ ከጉን ፡ ገሥግሦ ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ በጉጉሠ ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ እደጋ ፡ ለመጣልና ፡ ፖርቱጋሎችም ፡ ቀንቶዋቸው ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ርቀው ፡ ለመጓዝ ፡ የቻሉ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ሁለቱ ፡ የጦር ፡ ወገኖች ፡ ሳይገናኙ ፡ ከዳጋማ ፡ ጦር ፡ ተዋግቶ ፡ ለመደምሰስ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ያቀደው ፡ ስልት ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ ለእስላሞች ፡ አረማመድ ፡ ጠቃሚ ፡ ሆኖ ፡ ሲታይ ፡ በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ደረሰ፤ የጦር ፡ ጓደኞቹ ፡ ከሚጓዙበት ፡ መሥመር ፡ የራቀ ፡ በመሆኑ ፡ በማንኛውም ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እስኪያም ፡ ድጋማ ፡ ግራኝ ፡ ሳይደርስባቸው ፡ አቋርጠው ፡ ለማለፍ ፡ ስለሚችሉ ፡ የላቀ ፡ ስልት ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ አያስደፍርም ።

እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ደዋሮ ፡ ውስጥ ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ የናስር ፡ አድንን ፡ ሠራዊት ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ መግጠም ፡ የማይቻል፤ መሆኑን ፡ በመገንዘብ ፡ የክርስቲያንን ፡ እርበኞች ፡ ቀስቅሶ ፡ ከብዙ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ እደጋ ፡ እንዲጥሉ ፡ አደረገ ። ይህን ፡ ተግባር ፡ ለመፈጸም ፡ በሸዋና ፡ በአቅራቢያው ፡ በሚገኙ ፡ አውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ ክርስቲያኖች ፡ በብርቱ ፡ ተጠቁ። ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ ለመገናኘት ፡ እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ያስበውን ፡ መንገድ ፡ ለመሸፈን ፡ የክርስቲያን ፡ እርበኞች ፡ ኃይላቸውን ፡ ሁሉ ፡ ይፋት ፡ ላይ ፡ አጠቃለው ፡ በወረዳው ፡ የሚገኙትን ፡ የግራኝን ፡ ሰዎች ፡ ቀንና ፡ ሌሊት ፡ ዕረፍት፤ ነሡዋቸው ፡ ብዙዎችንም ፡ ገደሉ ። ከይፋት ፡ ውስጥ ፡ የሚደረገው ፡ ውጊያ ፡ እያየለ ፡ ስለ ፡ ሄደ ፡ ናስር ፡ አድን ፡ ሠራዊቱን ፡ በሙሉ ፡ አስከትቶ ፡ ከደዋሮ ፡ ወደ ፡ ይፋት ፡ መዝመት ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት። እርሱም ፡ እያሌ ፡ ሠራዊት ፡ ይዞ ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ ክርስቲያኖቹ ፡ እምባዎችን ፡ ይዘው ፡ በብርቱ ፡ ተከላከሉ ። ይኸም ፡ ናስር ፡ አድንን ፡ ትዕግሥት ፡ ነግው ። ስለዚህ ፡ ሠራዊቱን ፡ በሙሉ ፡ አሰልፎ ፡ ከእምባዎቹ ፡ ላይ ፡ የሚገኙትን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ ገጠመ ። ከውጊያውም ፡ ላይ ፡ በክርስቲያኖች ፡ ከእምባዎቹ ፡ በሚጉርፉ ፡ ናዳዎች ፡ በብዙ ፡ የሚቋጠሩ ፡ የናስር ፡ አድንን ፡ ሰዎች ፡ ፈጅተው ፡ ድል ፡ አደረጉት ። ናስር ፡ አድን ፡ ከዚህ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ብዙ ፡ ሳይቋይ ፡ ሞተ ። ስለ ፡ አሟሟቱ ፡ ከበሽታ ፡ ወድቆ ፡

11. 子午山 入山門 入山門

ነው፡ የሚሉ፡ አሉ ። ሌሎች፡ ግን፡ አባቱ፡ የተማመነበትን፡ ተግባር፡ መፈጸም፡ ባለመቻሉና፡ ድል፡ መሆኑን፡ ከነውር፡ ቂጥሮት፡ መርዝ፡ ጠጥቶ፡ ሞተ፡ ይላሉ ። የሆነው፡ ሆኖ፡ ይፋት፡ በኢትዮጵያ፡ አርበኞች፡ እጅ፡ በመውደቁ፡ ግራኝ፡ የገላውዴዎስን፡ መንገድ፡ ሊዘጋ፡ ካዘጋጃቸው፡ ዕቅዶች፡ አንዱ፡ ይፋት፡ ላይ፡ በተደረገው፡ ድል፡ ምክንያት፡ ፈረሰ ።

ምዕራፍ ፴ ።

ሰለ፡ አምባ፡ ሰነዲት፡ መያዝ ።

የከረምቱን፡ ወራት፡ በማሰናጃት፡ ካሳለፈ፡ በኋላ ፡ ክርስቶፋስ፡ ደጋጋማ፡ ንግሥቲቱዋን፡ ይዞ፡ በታገማሥ፡ ፲፱፡ ቀን፡ ፲፭፻፴፱፡ ዓ፡ ም፡ ድባርዋን፡ ለቆ፡ በአካሉ ጉዛይ፡ ላይ፡ አልፎ፡ ጉዞውን፡ ወደ፡ ደቡብ፡ ቀጠለ ። ካመጣቸው፡ ከ፩፻፴፡ የፖርቱጋል፡ ሰዎች፡ ሌላ፡ በርከት፡ ያሉ፡ ኢትዮጵያውያን፡ ተጨምረውለት፡ ነበር ። ለጉዞውም፡ ሰልፍ፡ ዶም፡ ክርስቶፋስ፡ ረዎቹን፡ ለሰድስት፡ ሻምበል፡ ሌላከፋፍሉ፡ እያንዳንዱ፡ ሻምበል፡ ጎምሳ፡ ጎምሳ፡ የፖርቱጋል፡ ነፍጠኞች፡ እንዲያዝ፡ አደረገ ። እነዚህም፡ ካስታንሆሶ፡ ማኑኤል፡ ዳኩንሐ፡ ዶአ፡ ዳ፡ ፎሮሲካ፡ እፎፍሬ፡ ደ፡ አብሬው፡ ፍራንቺስኮ፡ ደ፡ አብሬውና፡ ፍራንቺስኮ፡ ቬልሆን፡ በኩፍ፡ የተረፉት፡ መቶ፡ ጎምሳ፡ የፖርቱጋል፡ ነፍጠኞች፡ በሉዊዝ፡ ሮድርጉዊ፡ ደ፡ ካር፡ ቬልሆ፡ አዛዥነት፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ፡ ሰንደቅ፡ ዓላማ፡ የሚከተሉ፡ መካከለኛ፡ የጦር፡ ክፍል፡ እንዲሆኑ፡ አደረገ ። ወደ፡ ጉዞ፡ ከመነሣቱ፡ አስቀድሞ፡ የፖርቱጋል፡ መርከቦች፡ ወደ፡ ምጥዋ፡ መምጣታቸውን፡ በመስማቱ፡ ወታደሮችንና፡ ሰንቅ፡ ጨምሮ፡ እንዲልክሉት፡ ለመጠየቅ፡ ፍራንቺስኮ፡ ቬልሆ፡ የሚያዘውን፡ ሻምበል፡ ወደ፡ ምጥዋ፡ በመላኩካሉት፡ የፖርቱጋል፡ ነፍጠኞች፡ መካከል፡ ፶፡ ሰዎች፡ ተቀንሰውበት፡ ነበር ።

ወራዊቱ፡ በሚጓዙ፡ ጊዜ፡ ፪፡ የፖርቱጋል፡ ፈረሰኞችና፡ ሦስት፡ የኢትዮጵያ፡ ፈረሰኞች፡ ከሁሉ፡ ቀድመው፡ እንዲጓዙና፡ የጠላት፡ ጦር፡ የቀረበ፡ እንደ፡ ሆነ፡ በፍጥነት፡ እንዲያስታውቁ፡ ከአዘዘ፡ በኋላ፡ እንዲጓዙ፡ ሻምበል፡ ከኢትዮጵያውያን፡ ጋራ፡ መሣሪያና፡ ሰንቅ፡ የሚነትን፡ ፳፪

ቱን ፡ ጋሪዎች ፡ እንዲነዱ ፡ ወሰነ ። ከጋሪዎች ፡ የተረፉትን ፡ ዕቃዎች ፡ የሚበቁ ፡ አጋሰሶች ፡ ባለመኖራቸው ፡ በበሪዎች ፡ ላይ ፡ ተወኝው ፡ ይጓዙ ፡ ነበር ። ከዚህ ፡ ዕቃ ፡ ከሚያጓጉዝ ፡ ሻምበል ፡ ቀጥሎ ፡ ሮድሪጉዌ ፡ ደ ፡ ካርዲልሆ ፡ የሚመራው ፡ ከፍተኛው ፡ ቍጥር ፡ ነፍጠኞች ፡ የነበሩበት ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ይጓዝ ፡ ነበር ። ደ ፡ ጋማ ፡ ራሱ ፡ ከዚህ ፡ ክፍል ፡ ጋራ ፡ ሆኖ ፡ በሰጋር ፡ በትሎ ፡ ከተቀመጡ ፡ ካራት ፡ እንጋችች ፡ ጋራ ፡ ሆኖ ፡ በቀን ፡ ጉዞውን ፡ ጀ ፡ ጊዜ ፡ እያለፈ ፡ ይፈትሽ ፡ ነበር ፡ ከሌሎቹ ፡ ሰልፈኞች ፡ ሁሉ ፡ በኋላ ፡ ከካስታንሆሶ ፡ ፃ ፡ ሰዎች ፡ ከንግሥቲቱ ፡ ተከታዮች ፡ ጋራ ፡ እርሱዋን ፡ እያጀዙ ፡ ደጀን ፡ ጦር ፡ ሆነው ፡ ይጓዙ ፡ ነበር ።

በዚህ ፡ እኳኋን ፡ በሰሜናዊ ፡ ኤርትራ ፡ ተራራዎች ፡ ላይ ፡ ፄ ፡ ቀን ፡ ከተጓዙ ፡ በኋላ ፡ ሰናፌ ፡ ወረዳ ፡ ገቡ ። የልደት ፡ በዓልን ፡ ሰናፌ ፡ ላይ ፡ ለማሳለፍ ፡ ፄ ፡ ቀን ፡ ውሎ ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ አጋሜ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ ሚዳ ፡ አገር ፡ አቋርጠው ፡ ጉዞዋቸውን ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ቀጠሉ ።

ሰል ፡ ዶም ፡ ከርሰቶፋኦ ፡ ጉዞ ፡ ከተጻፉት ፡ ጥቂት ፡ ድርሰቶች ፡ ላይ ፡ ከአጋሜ ፡ ወረዳ ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ የትኛውን ፡ መንገድ ፡ እንደ ፡ ወሰዱ ፡ በትክክል ፡ ለማወቅ ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ካስትንሆሶ ፡ በጸፈው ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ አስቸጋሪ ፡ እምባዎችን ፡ መውጣትና ፡ ተራራዎችን ፡ በማቋረጥ ፡ ብርቱ ፡ ችግር ፡ እንደ ፡ ገጠማቸው ፡ ገልጸዋል ። ስለዚህ ፡ በእንጣሎ ፡ አቅጣጫ ፡ የተጓዙ ፡ ይመስላል ። የጥምቀትንም ፡ በዓል ፡ በሰሜን ፡ ትግሬ ፡ ካሳለፉ ፡ በኋላ ፡ አነስተኛው ፡ የደጋማ ፡ ጦር ፡ ጉዞውን ፡ በዝግታ ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ቀጠለ ። በየካቲት ፡ ወር ፡ መጀመሪያ ፡ እንዱ ፡ ክፍል ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ከሰፈረበት ፡ ከምሽግ ፡ እምባ ፡ አትራቢያ ፡ ደረሱ ። ካስትንሆሶ ፡ እንዳመለከተው ፡ ይኸ ፡ እምባ ፡ ሦስት ፡ መግቢያዎች ፡ ነበሩት ፡ ሦስቱም ፡ በሮች ፡ በጥብቅ ፡ ከመመሸጋቸው ፡ ሌላ ፡ ከያንዳንዱ ፡ በር ፡ ላይ ፡ ሹ ፡ ሹ ፡ መቶ ፡ ወታደሮች ፡ ቃፈር ፡ ሆነው ፡ ቁመውበታል ። ከሦስቱ ፡ መግቢያ ፡ በሮች ፡ ሁለቱ ፡ ከበላያቸው ፡ ቀጥ ፡ ያሉ ፡ አቀባቶች ፡ ስላሉባቸው ፡ ሰው ፡ በብርቱ ፡ ችግር ፡ ብቻ ፡ ሊወጣቸው የሚቻል ፡ ዐይነት ፡ ጋራዎች ፡ ነበሩ ። ሦስተኛው ፡ መውጫ ፡ በመግቢያው ፡ በር ፡ እንሥቶ ፡ ቀጥ ፡ ያለ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ አቀባቱ ፡ የሚያሟልጭ ፡ ድንጋይ ፡ ስለ ፡ ተነጠፈበት ፡ በዶማ ፡ ከተሠረዘሩት ፡ መረጋገጫዎች ፡ በመቁና

ጠጥ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ለመውጣት ፡ የማይቻል ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ከላይ ፡ የሚገኙት ፡ ተከላካይ ፡ ወታደሮችም ፡ በጦር ፡ መሣሪያ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በናዳዎችም ፡ እጥብቀው ፡ ሊጠቀሙበት ፡ ይችላሉ ። ይኸን ፡ ምሽግ ፡ ለመጠበቅ ፡ የዐረብ ፡ ተወላጅ ፡ ሹም ፡ የነበረ ፡ የእንባው ፡ እዛኹ ፡ ፩ሺ ፩፻ ፡ ወታደሮች ፡ ነበሩት ።

የእምባው ፡ እናት ፡ ስፋቱ ፡ ፪ ፡ ኪሎ ፡ ሜትር ፡ ካፈ ፡ ሆኖ ፡ ቃፊ ሮች ፡ ከሩት ፡ የሚያዩት ፡ ትንንሽ ፡ ኮረብታ ፡ ነበረበት ፡ እንጂ ፤ በተረፈ እናቱ ፡ ሜዳ ፡ ነው ። ከላዩ ፡ ላይ ፡ ለሚኖሩ ፡ የሚበቃ ፡ ስንት ፡ ከእምባው ፡ ላይ ፡ ተዘርቶ ፡ ይመክር ፡ ነበር ። ከላይኞቹ ፡ ኮረብታዎች ፡ ጉን ፡ የሚልቁ ፡ ምንጮች ፡ ስላሉ ፡ የእምባው ፡ ነዋሪዎች ፡ የውሃ ፡ ችግር ፡ እያንኛቸውም ፡ የእምባው ፡ ዘበኞች ፡ ከተራራው ፡ ላይ ፡ ፱ ፡ ጥሩ ፡ ፈረሶች ፡ አስቀምጠው ፡ በየጊዜው ፡ እየወረዱ ፡ በተጨማሪ ፡ ለሚፈልጉት ፡ መኖ ፡ በሚዳው ፡ የሚኖሩትን ፡ ያገሩን ፡ ሕዝብ ፡ በመዝረፍ ፡ ይጠቀሙ ፡ ነበር ። ካስታንሆስ ፡ እንዳመለከተው ፡ ይኸ ፡ እምባ ፡ በግራኝ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እጅ ፡ ከመውደቁ ፡ በፊት ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ምሽጎች ፡ እንዲሁ ፡ ነበር ። የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በነበሩበት ፡ ጊዜ ፡ እስላሞቹ ፡ በውጊያ ፡ ምሽጉን ፡ መያዝ ፡ ስላቃታቸው ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ በፈጠረው ፡ የብልጠት ፡ ዘዴ ፡ እምባውን ፡ ለማስያዝ ፡ ቻለ ፡ ይባላል ። ዘዴውም ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ተነግሮዋል ። የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ እምባውን ፡ ከቦ ፡ የሚገኘውን ፡ ቀበሌ ፡ ይዞ ፡ ከሰፈረበት ፡ በኋላ ፡ እምባውን ፡ ከቦ ፡ ሰፍሮ ፡ ተቀመጠ ፡ እንጂ ፤ ከክርስቲያን ፡ ዘበኞች ፡ ጋራ ፡ ተዋግቶ ፡ ምሽጉን ፡ ለመያዝ ፡ ከቶውኑ ፡ ስላልቻለ ፡ ግራኝ ፡ ገበያ ፡ በቀበሌው ፡ እንዲቆም ፡ አደረገ ። እነዚህም ፡ ገባዎተኞች ፡ ባላገሮች ፡ ሳይሆኑ ፡ በግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ነበሩ ። ስለዚህ ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ የንጉሡ ፡ ዘበኞች ፡ ለመገበያየት ፡ ወደ ፡ መንደር ፡ እየወረዱ ፡ መተዋወቅ ፡ ጀመሩ ፡ ይሁን ፡ እንጂ ፤ በዚህ ፡ መንደር ፡ የሚኖሩት ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ መሆናቸውን ፡ አላውቁም ። በጊዜ ፡ ብዛት ፡ ካምባው ፡ ላይ ፡ ያሉት ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ እንበያው ፡ ውለው ፡ ሲመሽባቸው ፡ እመንደሩ ፡ ማደር ፡ ጀመሩ ፤ ውለው ፡ አድረው ፡ ዘበኞቹ ፡ በብዛት ፡ መንደሩ ፡ ውስጥ ፡ ማደር ፡

ከጀመሩ ፡ በኋላ ፡ እንድ ፡ ሌሊት ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ተቃዋሚ ፡ ሳይኖርባቸው ፡ ካምባው ፡ ላይ ፡ ወጥተው ፡ እጅ ፡ አደረጉት ፡ ተብለዋል ።

ይኸ ፡ ምሽግ ፡ እምባ ፡ የንግሥቲቷና ፡ የደጋማ ፡ ሠራዊት ፡ በሚጓዝበትም ፡ ጦር ፡ ወደ ፡ ጳላው ፡ ትቶ ፡ ጉዞውን ፡ መቀጠል ፡ እንደማይቻል ፡ ስለ ፡ ተገነዘበ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ከመሄዱ ፡ በፊት ፡ እስላሞቹን ፡ ወግቶ ፡ ምሽጉን ፡ ለመያዝ ፡ ቈረጠ ። ይኸን ፡ ሐሳብ ፡ ለንግሥቲቱዋ ፡ በገለጸ ፡ ጊዜ ፡ ባነሰ ተኛው ፡ የፖርቱጋል ፡ ጦር ፡ እምባውን ፡ ለመያዝ ፡ መሞከር ፡ ስሕተት ፡ መስሎ ፡ ታያት ። ሆኖም ፡ ደጋማ ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ ካስረዳት ፡ በኋላ ፡ እንደታየው ፡ እንዲያደርግ ፡ ፈቀደችለት ። ደጋማም ፡ የምሽጉን ፡ አኳኝንና ፡ የተከላካዮቹን ፡ ጎይል ፡ ካጠና ፡ በኋላ ፡ የካቲት ፡ ፮ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፴፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሙከራ ፡ ውጊያ ፡ አደረገ ። የዚህ ፡ የመጀመሪያው ፡ ቀን ፡ ግጥቃት ፡ እምባውን ፡ ለመያዝ ፡ ሳይሆን ፡ ለመጨረሻው ፡ ውጊያ ፡ ስልቱን ፡ ለማዘጋጀት ፡ ነበር ። በዚህ ፡ ቀን ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ እንድ ፡ እንድ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሻምበሎችን ፡ ባምባው ፡ መውጫዎች ፡ በምስቱ ፡ በር ፡ ካሰለፈ ፡ በኋላ ፡ ከእምባው ፡ እናት ፡ ላይ ፡ የሚገኙት ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ ወደ ፡ ታች ፡ እንዳይወርዱ ፡ በመድፎች ፡ ተኮሰ ፡ በመከላከል ፡ ሦስቱም ፡ ሻምበሎች ፡ በተሰለፉበት ፡ በኩል ፡ በርቹን ፡ እንዲያጠቁ ፡ አዘዘ ። ውጊያው ፡ በዚህ ፡ አኳኝን ፡ በጀመረ ፡ ጊዜ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ለግጥቃት ፡ ወደ ፡ በሩ ፡ በተጠጉ ፡ ጊዜ ፡ እስላሞቹ ፡ የቀሰት ፡ ፍላግ ፡ እንደ ፡ በረዶ ፡ አዘነቡባቸው ። ቀጥለውም ፡ በእምባው ፡ ላይ ፡ ተለጉመው ፡ የሚገኙትን ፡ ናዳዎች ፡ በመልቀቅ ፡ በፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ላይ ፡ ጥቂት ፡ ጉዳት ፡ እንዳደረሱ ፡ ደጋማውጊያው ፡ ቁሞ ፡ ሰዎቹ ፡ ወደ ፡ ሰፈራቸው ፡ እንዲመለሱ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጠ ። በዚህ ፡ ቀን ፡ ቊጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ሲቈሰሱ ፡ እምባውም ፡ ሳይያዝ ፡ ቀረ ።

ይኸ ፡ የሙከራ ፡ ውጊያ ፡ ለፖርቱጋል ፡ ጦር ፡ በሁለት ፡ አኳኝን ፡ ጠቀማቸው ። መጀመሪያው ፡ እስላሞቹ ፡ ለመከላከያ ፡ የተማመኑባቸው ፡ ናዳዎች ፡ ተወርውረው ፡ ስላለቁ ፡ ለሚከተለው ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ የሚበቁ የናዳ ፡ ድንጋዮች ፡ ለጉመው ፡ ለማሰናዳት ፡ ጊዜ ፡ አላገኙም ። ሁለተኛ ፡ በዚህ ፡ ቀን ፡ በተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ እንዲን ፡ በር ፡ እንኳን

ሰላልያዙ ፡ ከአምባው ፡ ላይ ፡ ያሉት ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ ድል ፡ ያገኙ ፡ መስሎቸው ፡ ለነጋታው ፡ ውጊያ ፡ እንደ ፡ መሰናጸት ፡ ሌሊቱን ፡ ሁሉ ፡ ነጋሪት ፡ እየደበደቡ ፡ ጥሩንባዎችን ፡ እየነቱ ፡ የደስታ ፡ ጭፈራ ፡ ሲያደርጉ ፡ በማደራቸው ፡ እንዳችሁ ፡ ጥንቃቄ ፡ አላደረጉም ።

ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ በበኩልዋ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ወደ ፡ አምባው ፡ ላይ ፡ ጥቂት ፡ እንኳ ፡ መግፋት ፡ ባለመቻላቸው ፡ የጦር ፡ ወገኖቻቸውን ፡ የውጊያ ፡ ብርታት ፡ ተጠራጥራ ፡ ነበር ። ይልቁንም ፡ ምሽጉን ፡ ለመያዝ ፡ እንዳይሞክሩ ፡ አስቀድማ ፡ ምክር ፡ ሰጥታቸው ፡ ነበርና ፡ በየካቲት ፡ ፮ ፡ ቀን ፡ የተደረገው ፡ የአምባው ፡ ግጥቃት ፡ ውጤት ፡ ደስ ፡ አላሰኛትም ። ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ግን ፡ አምባውን ፡ ለመያዝ ፡ ባቀደው ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ ስለ ፡ ተማመነ ፡ መላክተኛ ፡ ልኮ ፡ ንግሥቲቱን ፡ አበረታቀ ፡ በማግሥቱ ፡ በየካቲት ፡ ፮ ፡ ቀን ፡ ጧቱ ፡ ወገግ ፡ ሲል ፡ በታቀደው ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ከሦስት ፡ ተከፍለው ፡ አምባውን ፡ ግጥቃት ፡ ጀመሩ ። የግራኝ ፡ ዘበኞች ፡ ሳያስቡበት ፡ አደጋ ፡ ላይ ፡ ወደቁ ። ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ባለፈው ፡ ቀን ፡ ምክሩ ፡ ጠቃሚሆኖ ፡ በተረዳው ፡ ዐትድ ፡ መድፎቹ ፡ ተጠግተው ፡ ከአምባው ፡ እናት ፡ ለመውረድ ፡ የሚሞክሩትን ፡ የግራኝን ፡ ወታደሮች ፡ እንዲያጠቁ ፡ አደረገ ። በመድፎች ፡ ተኩስ ፡ እየተጠቀሙ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ በሩን ፡ ንደው ፡ መግባት ፡ ጀመሩ ። እስላሞች ፡ የፈተኛውን ፡ ቀን ፡ የመሰለ ፡ ናዳዎች ፡ ሰላልነበራቸው ፡ ፖርቱጋሎችን ፡ ሊያገዱ ፡ አልቻሉም ። የሚከላከሉት ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ ውክነው ፡ ተዋጉ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ መድፎችና ፡ የነፍጠኞቹን ፡ ተኩስ ፡ ለመቃወም ፡ ሰላልቻሉ ፡ የደጋግ ፡ ወታደሮች ፡ ከአምባው ፡ ጫፍ ፡ ለመውጣት ፡ ቻሉ ። በውጊያው ፡ ጊዜ ፡ የሚያዳልጡ ፡ ድንጋዮች ፡ በነበሩበት ፡ በኩል ፡ ያለውን ፡ ብርቱ ፡ በር ፡ ግጥቃትን ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ የራሱ ፡ ፈንታ ፡ በማድረጉ ፡ እርሱ ፡ የወጣው ፡ በዚያ ፡ በኩል ፡ ነበር ። ከአምባው ፡ እናት ፡ አስቀድመው ፡ ከደረሱት ፡ ከመጀመሪያዎቹ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ አጥብቀው ፡ ኩሩበት ። አለቃቸው ፡ ለመምራት ፡ በነበረው ፡ ችሎታው ፡ የበለጠ ፡ ተማመኑበት ። ፖርቱጋሎችና ፡ የጦር ፡ ዳደኞቻቸው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ ከአምባው ፡ እናት ፡ ላይ ፡ ከምትገኘው ፡ መንደር ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ የግራኝ ፡ አምባ ፡ አሳዥ ፡ አምስት ፡

መቶ ሰዎች፣ ይዞ፣ በታላቅ፣ ጀግንነት፣ ገጠማቸው ፡ ነገር ፡ ግን ፡ የፖርቱጋል ፡ ጃምበሎች ፡ በሦስቱም ፡ በር ፡ ወጥተው ፡ ከውጊያው ፡ ቦታ ፡ ስለ ፡ ደረሱ ፡ እስላሞቹ ፡ ከሦስቱ ፡ ጦር ፡ መካከል ፡ ገብተው ፡ በመከበብ ፡ ተፈጁ ፡ የአምባው ፡ እዛኛም ፡ በጉብዝና ፡ ተዋግቶ ፡ ሞተ ።

በደጋማ ፡ ድፍረትና ፡ በፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ጀግንነት ፡ በየካቲት ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ ይኸ ፡ የእስላሞች ፡ ብርቱ ፡ ይዞታ ፡ ሆኖ ፡ የቂየው ፡ እምባ ሰነዲት ፡ የተባለው ፡ ምሽግ ፡ በጦር ፡ ጓደኞች ፡ እጅ ፡ ወደቀ ። ይኸም ፡ ለደጋማ ፡ እነስተኛ ፡ ሠራዊት ፡ በትግራ ፡ ሕዝቦች ፡ መካከል ፡ ትልቅ ፡ ስም ፡ ከመስጠቱ ፡ ሌላ ፡ ሠራዊቱ ፡ ወደ ፈት ፡ በተጓዘ ፡ ጊዜ ፡ ከጀርባው ፡ እደጋ ፡ ሊጥልበት ፡ የሚችል ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ በመፈጀቱ ፡ ለጦሩ ፡ መንቀሳቀስ ፡ የበለጠ ፡ ነፃነት ፡ ሰጠው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ የአምባ ፡ ሰነዲት ፡ ውጊያ የተደረገው ፡ በጣም ፡ ተፈላጊ ፡ የነበሩ ፡ ዘጠኝ ፡ ፈረሶችና ፡ ዘጠና ፡ በቅሎዎች ፡ ለመማረክ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ የውጊያው ፡ ግብ ፡ ደስ ፡ በሚያሰኝ ፡ እኳኋን ፡ ተፈጽመ ። ከነዚህም ፡ በቅሎዎች ፡ ፀሥሩ ፡ የኮርቻ ፡ ሁነው ፡ ሌሎቹ ፡ የሞት ፡ ኩብቶች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፤ ለዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ዘመቻ ፡ በጣም ፡ ጠቃሚ ፡ ሁነው ፡ ተገኙ ። ከድሉ ፡ በኋላ ፡ ደጋማ ተማርከው ፡ ከአምባው ፡ ላይ ፡ የተገኙትን ፡ የክርስቲያን ፡ ሴቶች ፡ ነጻ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ እስላሞች ፡ መስጊድ ፡ እድርገውት ፡ በነበረው ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ገብቶ ፡ እስቀድሱ ፡ በውጊያው ፡ ላይ ፡ የሞቱትን ፡ ስምንቱን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ እስቀበረ ። አምባው ፡ በተያዘ ፡ በማግሥቱ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ከወረዳው ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ መርጣ ፡ እንዲሁ ፡ ታማኝ ፡ ክርስቲያን ፡ ያምባው ፡ እዛኛ ፡ እድርጋ ፡ ሾመች ።

በጦርነቱ ፡ ላይ ፡ ከዋሉት ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ከእርባ የሚበልጡ ፡ ቁስለው ፡ እንድ ፡ እንዶቹ ፡ ከአምባው ፡ ላይ ፡ መውረድ ፡ ስለ ፡ ተሳናቸው ፡ የቁስሉት ፡ ወታደሮች ፡ እስኪያገግሙ ፡ ድረስ ፡ እቁጌ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌልና ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ አምባው ፡ በሚገኝበት ፡ ቀበሌ ፡ ሰፍረው ፡ ቁዩ ። ደጋማ ፡ በአምባ ፡ ሰነዲት ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ያገኘው ፡ ድል ፡ በሙሉ ፡ ትግራ ፡ ላይ ፡ በተሰማ ፡ ጊዜ ፡ የሕዝቡ ፡ ተስፋ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ተነሣጣ ፤ በእቅሬቢያው ፡ የሚገኙት ፡ ባላባቶች ፡ በፖርቱጋሎች ፡ ሞያ ፡ ደስ ፡ ስለ ፡ ተሰኙ ፡ በችግሩ ፡ ዘመን ፡ ከነበራቸው ፡ እነስተኛ ፡ መኖ ፡ እየ

ከፈሉ ፡ ለወታደሮቹ ፡ ሰንት ፡ ማቀበል ፡ ጀመሩ ። ሌሎችም ፡ ሰዎች ፡ ለንግሥቷቷ ፡ በማበር ፡ ለተዋጊ ፡ ጦሩዋ ፡ ከተቱ ። ያምባ ፡ ሰነይት ፡ ድል ፡ ከተገኘው ፡ ምርኮና ፡ ካሰገኘው ፡ የአገራው ፡ በኃ ፡ ፈቃድ ፡ የበለጠ ፡ ውጤት ፡ ነበረው ። ከዚህ ፡ ውጊያ ፡ እስቀድሞ ፡ ግራኝ ፡ ለዶም ፡ ከርስቶፋስ ፡ በጻፈው ፡ ደብዳቤ ፡ እንደገለጸው ፡ በቅጥር ፡ እንስተኛ ፡ የነበረውን ፡ የፖርቱጋል ፡ ጦር ፡ በንቀት ፡ እንዳየው ፡ ግልጽ ፡ ነበር ። ከዚህ ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ግን ፡ ስለ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ የውጊያ ፡ ችሎታ ፡ ተገንዝቦ ፡ እህመድ ፡ ኢብራሂም ፡ አጥብቆ ፡ ሠጋ ። ከሥጋቱም ፡ የተነሣ ፡ ስሕተት ፡ የሆነ ፡ እንቅስቃሴ ፡ ለማድረግ ፡ ወሰነ ።

ቅጥሩ ፡ እንስተኛ ፡ የነበረው ፡ ነገር ፡ ግን ፡ የውጊያ ፡ ችሎታው ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ የፖርቱጋል ፡ ጦር ፡ ከገላውዴዎስ ፡ ጋራ ፡ ተገናኝቶ ፡ የሁለቱ ፡ ጎይል ፡ ባበረ ፡ ጊዜ ፡ እሥጊ ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘብ ፡ ግራኝ ፡ በግሥጋጤ ሂዶ ፡ በታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ ፖርቱጋሎችን ፡ ወግቶ ፡ ለማጥፋት ፡ ወሰነ ። ይኸንንን ፡ ድርጊት ፡ ለመፈጸም ፡ ግራኝ ፡ በታላቅ ፡ ፍጥነት ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱን ፡ እስከትቶ ፡ ከደረሰጌ ፡ ተነሥቶ ፡ ወደ ፡ አሸንጌ ፡ ተጓዘ ። ይኸ ፡ እንቅስቃሴ ፡ በችኩላ ፡ የተወሰነ ፡ ሐሳብ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ በዘመቻ ፡ ስልት ፡ በኩል ፡ ሲታይ ፡ በጣም ፡ የተሳሳተ ፡ እርምጃ ፡ ነበር ። እላይ ፡ እንደ ፡ ተነገረው ፡ ሁሉ ፡ በዚሁ ፡ ወራት ፡ ውስጥ ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በይፋት ፡ ውስጥ ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ አድርገው ፡ በተጠናከሩ ፡ የሸዋ ፡ እርባሾች ፡ ተብሎ ፡ በአማራ ፡ አገሮች ፡ ላይ ፡ አቋርጦ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለማለፍ ፡ ይጠባበቅ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ከነበረው ፡ ጦር ፡ ከፍሎ ፡ ወደ ፡ ሸዋ ፡ ሲልክ ፡ የተረፈውን ፡ እስከትቶ ፡ ፖርቱጋሎችን ፡ ለመግጠም ፡ ሲጓዝ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እንዳይተላለፍ ፡ መንገዶችን ፡ ሁሉ ፡ ይዞ ፡ የሚያግድ ፡ በቂ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በበሮች ፡ ሁሉ ፡ ላይ ፡ ለማሠማራት ፡ አልቻለም ። ስለዚህ ፡ ወደፊት ፡ እንደሚገለጽ ፡ ሁሉ ፡ በዚህ ፡ በተሳሳተ ፡ በግራኝ ፡ ንቅናቄ ፡ ምክንያት ፡ ገላውዴዎስ ፡ በእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ጀርባ ፡ አልፎ ፡ በሰሜን ፡ ከሚገኙት ፡ የጦር ፡ ጓደኞቹ ፡ ጋራ ፡ ለመገናኘት ፡ ቻለ ።

ምዕራፍ ፡ ፴፩ ።

ወደ ፡ ትልቁ ፡ ውጊያ ፡ ስለ ፡ ተደረገው ፡ ጉዞ ።

ከአምባ ፡ ሰነይት፡ እቅራቢያ ፡ ሰፍረው ፡ ቊስለኞቹን ፡ ከእገገሙዋ
ቸው ፡ በኋላ፡ በየካቲት፡ ወር ፡ መጨረሻ ፡ ጉዞ ፡ ለመቀጠል፡ ከርስቶፋኦ፡
ደ ፡ ጋማ ፡ ያሰበው፡ ነገር፡ ነበር ። ግን፡ ይኸን ፡ ቀበሌ ፡ ከመልቀቃቸው ፡
በፊት ፡ ከምጥዋ ፡ የተላኩ ፡ ሁለት ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎችና ፡ ስድስት ፡
ኢትዮጵያውያን ፡ ከፖርቱጋል ፡ መርከቦች ፡ መልክት ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡
ይዘው ፡ ደረሱ ። በዚህ ፡ ባመጡት ፡ ደብዳቤ ፡ ውስጥ ፡ የሕንድ ፡ እገረ፡
ገዥ ፡ የነበረው ፡ የደ ፡ ጋማ ፡ ወንድም ፡ ወሬያቸውን ፡ ከጠየቀ ፡ በኋላ ፡
ርዳታ ፡ ያስፈልጋቸው ፡ እንደሆነ ፡ የሚላከላቸው ፡ መሆኑን ፡ አስታ
ውቆዋል ። ኢስታቫኦ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ራሱ ፡ ትልቅ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ በመሆኑ ፡
ከወንድሙ ፡ ጋራ ፡ የሚገኙት ፡ ቊጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ከእ
ንድ ፡ ዓመት ፡ ዘመቻ ፡ በኋላ ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ እንደሚያሻቸው ፡ ለማሰብ፡
እስቸጋሪው ፡ አልነበረም ። ስለዚህ ፡ ጥቂት ፡ ወታደሮችም ፡ ቢሆኑ ፡
ዶም ፡ ከርስቶፋኦን ፡ ለመርዳት ፡ እንደ ፡ መላክ ፡ ረዳታ ፡ የሚፈልጉ ፡
መሆናቸውን ፡ በመጠየቅ ፡ የተወሰነበት ፡ ምክንያት ፡ የማይገባ ፡ ነገር ፡
ነው ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ከወንድሙና ፡ የአምስቱን ፡ የፖርቱጋል ፡ ጦር ፡
መርከቦች ፡ ከመራው ፡ ከማኑኤል ፡ ባሰንኮሴሎስ ፡ በመስማታቸው ፡ ደ ፡
ጋማና ፡ ሰዎቹ ፡ ለጊዜው ፡ ደስ ፡ ቢሰኙም ፡ ይኸ ፡ ወራ ፡ በደረሰው ፡ ጊዜ ፡
ምክንያት ፡ ከመጥቀሙ ፡ የበለጠ ፡ በዘመቻ ፡ ላይ ፡ ለሚገኙት ፡ ፖርቱጋ
ሎች ፡ ጉዳት ፡ ሆናቸው ። ዶም ፡ ከርስቶፋኦ ፡ ግን ፡ መልክቱ ፡ በመድ
ረሱ ፡ ብቻ ፡ ደስ ፡ ስላልተሰኘ ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎችንና ፡ ሌላም ፡ ረዳታ፡
ለመጠየቅ ፡ ፍራንሲስኮ ፡ ሼልሆን ፡ ከእርባ ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡
ምጥዋ ፡ በግሥጋሜ ፡ ሄደው ፡ በዐሥራ ፡ አራት ፡ ቀናት ፡ ውስጥ ፡ እንዲ
መለሱ ፡ ላካቸው ። ይህም ፡ በተከተለው ፡ ውጊያ ፡ ውስጥ ፡ ከእነስተኛው ፡
ሠራዊቱ ፡ እርባ ፡ ጠቃሚ ፡ ሰዎች ፡ ቀነሰበት ፡ እንጂ ፤ እነሱ ፡ ምጥዋ ፡
ሳይደርሱ ፡ የቱርክ ፡ የጦር ፡ መርከቦች ፡ የሻሰንኮን ፡ ሴሎን ፡ መርከቦች፡
ከምጥዋ ፡ ስላስወገዱ ፡ የደረሰው ፡ ረዳታ ፡ አልነበረም ።

ፍራንሴስኮ ፡ ኼልሆ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ ከተጓዘ ፡ በኋላ ፡ ከሠፈሩበት ፡
 አገር ፡ ጦሩን ፡ ለመመገብ ፡ ባለመቻሉ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡
 ያርቱ ፡ ወደምትባል ፡ አገር ፡ እንዲሔዱ ፡ ለጦር ፡ አዛዥ ፡ ነገረችው ።
 ስለዚህ ፡ ከሁለት ፡ ቀን ፡ ጉዞ ፡ በኋላ ፡ ያርቱ ፡ ይረሱ ።

ከያርቱ ፡ ላይ ፡ የአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መላክተኛ ፡ ደብዳቤ ይዞላቸው ፡
 ይረሱ ። በደብዳቤው ፡ ውስጥ ፡ ንጉሡ ፡ ከሰርሱ ፡ ጋር ፡ ግንኙነት ፡ ለማድ
 ረግ ፡ በግሥግሣ ፡ ጉዞ ፡ ላይ ፡ መሆኑን ፡ ከገለጸ ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት
 አያሌ ፡ በመሆኑ ፡ ብቻውን ፡ ውጊያ ፡ እንዳይገጥመው ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ የሚ
 ለምን ፡ ቃል ፡ አለበት ። ለደም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ሁሉ ፡ የሚያር
 ሰው ፡ መልእክት ፡ እስቸጋሪ ፡ የሆነ ፡ አኳኝን ፡ በገጠመው ፡ ሰዓት ፡ ላይ ፡
 ነው ። ያርቱ ፡ ሲያርሱ ፡ የአገሩ ፡ ገዢ ፡ ይህና ፡ አቀባበል ፡ ከማድረጉ ፡
 ሌላ ፡ ሰዎች ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ልኮ ፡ በማሰለል ፡ ግራኝ ፡ ከነሠራዊቱ ፡ እንደቀ
 ረባቸው ፡ ነገረው ። በዚህ ፡ ዘመቻ ፡ ላይ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ከሁሉ ፡ እስቸጋሪ
 የነበረውና ፡ ሁልጊዜም ፡ የሚያሳስብ ፡ ሠራዊቱን ፡ የመቀለብ ፡ ጉዳይ ፡
 ነው ። ሕዝቡ ፡ በእስላሞች ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ብዙ ፡ ዓመት ፡ ሲዘረፍ ፡
 ስለኖረ ፡ ለራሱም ፡ ብዙ ፡ ምግብ ፡ የለውም ። ስለዚህ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ሠራ
 ዊት ፡ የሚያቀብለውን ፡ እህልውኃ ፡ ከተራበው ፡ ሆዱ ፡ እየቀነሰ ፡ ነበር ፡
 አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እንደጻፈለት ፡ ጦርነት ፡ ከግራኝ ፡ ጋር ፡ መግጠምን ፡
 ደ ፡ ጋማ ፡ ለመቆየት ፡ የሚችለው ፡ ወይ ፡ ወደ ፡ አምባው ፡ ተመልሶ ፡ ምሽ
 ጉን ፡ በመያዝ ፡ እስኪያም ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ በማፈግፈግ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ሁለቱ
 ንም ፡ እርምጃ ፡ ቢወስድ ፡ ሕዝቡ ፡ የሚከዳቸውና ፡ ሠራዊቱም ፡ ከረኃብ ፡
 ላይ ፡ የሚወድት ፡ በመሆኑ ፡ ደም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ይኸን ፡ እርምጃ ፡ ለመ
 ውሰድ ፡ አልፈቀደም ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ነገሩን ፡ ለማባባስ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ የተ
 ላኩት ፡ ሰዎች ፡ ሳይመለሱ ፡ ቆዩበት ። ሆኖም ፡ ይኸ ፡ የአንበሳ ፡ ልብ ፡
 ያለው ፡ የፖርቱጋል ፡ ጀግና ፡ ሾሽቶ ፡ በረኃብ ፡ ከማለት ፡ « ድል ፡ በእግ
 ዚአብሔር ፡ እጅ ፡ ነው » ብሎ ፡ ከትንሹ ፡ ሠራዊት ፡ ጋር ፡ ቅጥር ፡ የሌለ
 ውን ፡ የግራኝን ፡ ጦር ፡ ለመግጠም ፡ ወሰነ ። በዚህ ፡ ጀግና ፡ መሪነት ፡
 በመተማመን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ አልተሳሳቱም ።

የግራኝን ፡ መቅረብ ፡ ወሬ ፡ ከሰማ ፡ በኋላ ፡ ምጥዋ ፡ የሔዱትን ወታ
 ደሮቹን ፡ ለመጠበቅ ፡ ሲል ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ የወደፊት ፡ ጉዞውን ፡ ቀስ ፤ በቀስ

ቀጠለ ። ከጉዞው ፡ ቀድመው ፡ እንዲሰልፉ ፡ ሁለት ፡ ፈረሰኞች ፡ ልኮ ፡ ነበርና ፡ እነርሱ ፡ ተመልሰው ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ እንድ ፡ ግይል ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ርቆ ፡ መሥፈሩን ፡ ወራ ፡ አመጡለት ። ይህ ፡ ወራ ፡ በተሰማ ፡ ጊዜ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ በጣም ፡ ደንግጣ ፡ ከጉዞው ፡ ወደ ፡ ጎላ ፡ ተመለሰች ። ደ ፡ ጋማ ፡ የንግሥቲቱዋን ፡ ወደ ፡ ጎላ ፡ መመለስ ፡ ሰምቶ ፡ ወደ ፡ እርሱዋ ፡ ሔደና ፡ አጽናንቶ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሠፈር ፡ እንድትመለስ ፡ አደረጋት ። ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ሴት ፡ በመሆንዋ ፡ የጦርነት ፡ ወራ ፡ አስቀድሞ ፡ ቢአስፈራራትም ፡ እኳሆኑን ፡ ተረድታ ፡ ከተመለሰች ፡ በጎላ ፡ በወጊያው ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ ብረት ፡ በጠነከረ ፡ ልብ ፡ ከጦሩ ፡ ሚያ ፡ መዋልዋ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ የምታኮራ ፡ ሴት ፡ ነች ።

ካስታንሆስ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ በድርሰት ፡ ውስጥ ፡ የአገር ፡ ስም ፡ አልሰጠም ። ስለዚህ ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ መላከመምታት ፡ የተሻለ ፡ ሊለደርጉ ፡ አልቻሉም ። ይኸን ፡ የጦር ፡ ሚያ ፡ አንድ ፡ አንዶቹ ፡ በንደርታ ፡ ውስጥ ፡ ከእንጣሎ ፡ አጠገብ ፡ ነው ፡ ይላሉ ። በእንደርታና ፡ በዋጂራት ፡ ደምበር ፡ በእንጣሎ ፡ ምሥራቅ ፡ ነው ፡ የሚሉም ፡ አሉ ።

ይኸ ፡ ስሙ ፡ በትክክል ፡ ያልታወቀ የጦር ፡ ሚያ ፡ ዙሪያውን ፡ ለጥያል ፡ መስክ ፡ ሁኖ ፡ ከመካከሉ ፡ ላይ ፡ ኮረብታ ፡ ነበረው ። ስለዚህ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ኮረብታውን ፡ ከቦ ፡ ምሽግ ፡ ከአደረገውና ፡ የጦር ፡ ሠፈሩን ፡ ከከፍታው ፡ ላይ ፡ ከተከለ ፡ በጎላ ፡ ወርዶ ፡ ከሚያው ፡ ላይ ፡ በወጊያው ፡ ሰዓት ፡ የሚጠቀምባቸውን ፡ ቦታዎች ፡ ይዞ ፡ ታፈሮች ፡ አቆመበት ። ፖርቱጋሎች ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ተደላድለው ፡ ኃይለኛውን ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ለመጋፈጥ ፡ ተሰናዱ ። በዚህ ፡ ቀን ፡ የደ ፡ ጋማ ፡ ሙሉ ፡ ኃይል ፡ የየየ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞችና ፡ ጀጂ ፡ ቀስትና ፡ ጦር ፡ የያዙ ፡ የኢትዮጵያውያዶሮች ፡ ነበሩ ። ግራኝ ፡ ግን ፡ ፲፭ ፡ ሺህ ፡ እግረኞች ፡ ፳፭፻ ፡ ፈረሰኞች ፡ ጀጂ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ስለነበሩት ፡ ግጭቱ ፡ በጉልደድና ፡ በዳዊት ፡ መካከል ፡ የነበረውን ፡ የሚመስል ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ባሕሮችንና ፡ ውይያኛሰን ፡ አቋርጠው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ነፃነት ፡ ለመከራከር ፡ የመጡት ፡ አንድ ፍሬ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ በታላቅ ፡ ጀግንነት ፡ ከግራኝ ፡ መንጋፈት ፡ ለፈት ፡ ቁመው ፡ ስናስባቸው ፡ በልባቸው ፡ ቂራጥነት ፡ ከመደነት ፡ በማንኛውም ፡ ጊዜ ፡ ለናቋርጠው ፡ የማይቻል ፡ ነገር ፡ ነው ። በአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ታሪክ

ነገሥት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ደራሲዎች ። እነዚህን ፡ የፖርቱጋል ፡ ጀግኖች ፡ በሚከተሉት ፡ ቃላት ፡ እንስተዋቸዋል ።

ንጉሥ ፡ አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በነገሠ ፡ በሁለተኛው ፡ ዘመን ፡
 - - - - ለውጊያ ፡ እንደ ፡ እንበሳ ፡ የተራቡ ፡ እንደ ፡ ተዘላ ፡ የተ
 ጠሙ ፡ የያፈት ፡ የቶቤል ፡ ልጆች ፡ አርበኞች ፡ ጽኑዎች ፡ ከባሕር ፡
 ወጥተው ፡ ባሕሩን ፡ ተሻግረው ፡ በእስላሞች ፡ ውጊያ ፡ ረድተው
 ናል - - - - ሲል ፡ ጽፎዋል ።

አህመድ ፡ ኢብራሂም ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ የጦሩን ፡ ሚዳ ፡ ለመመል
 ከት ፡ ከሦስት ፡ መቶ ፡ ፈረሰኞች ፡ ጋራ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ሰፈር ፡ ፈት ፡
 ለፈት ፡ ከሚገኘው ፡ ኮረብታ ፡ ላይ ፡ ወጥቶ ፡ ባየ ፡ ጊዜ ፡ የደጋግ ፡ ወጣ
 ቶች ፡ የጦር ፡ መለዩዋቸውን ፡ ለብሰው ፡ ብረታቸውን ፡ ለጉመው ፡ ለው
 ጊያ ፡ ታጥቀው ፡ እንደ ፡ ቆሙ ፡ ከሩቁ ፡ ተመለከታቸው ። ከሰፈራቸው ፡
 መሻል ፡ ከሐር ፡ የተሠራውን ፡ የፖርቱጋልን ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ የመ
 ጋቢት ፡ ነፋስ ፡ ያውለበልበው ፡ ነበር ። የሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ ሠራ
 ዊት ፡ ዐቅም ፡ እንድ ፡ ሰው ፡ ለሰልሳ ፡ ሰው ፡ ሆኖ ፡ ቢገኝም ፡ የልባ
 ቸው ፡ ጭካኔ ፡ ቃላት ፡ አስመስሎ ፡ ሳያሳያቸውም ፡ አልቀረም ። በዚህ ፡
 እኳኋን ፡ ሚያዝያ ፡ ፮ ፡ ቀን ፡ ፲፮፻፴፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሁለቱ ፡ ሠራዊት ፡
 ግዶ ፡ ለግዶ ፡ ሰፍረው ፡ ተያዩ ። ተጥሎም ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ጥሩ
 ምባና ፡ እምቢልታ ፡ እየነፋ ፡ ነጋሪት ፡ እየጉሸሙ ፡ በፋከራና ፡ በሽ
 ለላ ፡ እያሸበሩ ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ ሰፈር ፡ መከበብ ፡ ጀመሩ ። ፖርቱ
 ጋሎች ፡ ግን ፡ ብረታቸውን ፡ አጉርሰው ፡ መድፎቻቸውን ፡ ለጉ
 መው ፡ ለውጊያ ፡ ተሰናድተው ፡ ጠበቁ ፡ እንጂ ፡ በግራኝ ፡ ሠራዊት ፡
 ብዛት ፡ አልተሸበሩም ። ግራኝ ፡ ግን ፡ ዕለቱን ፡ ለመግጠም ፡ ሐሳብ ፡ ስላ
 ልነበረው ፡ ሌሊቱን ፡ ሁሉ ፡ ለግሸበር ፡ ሲያስፎክርና ፡ ሲያሸልል ፡
 እደረ ። በሌሊት ፡ እደጋ ፡ እንዳይጥልባቸው ፡ በመፍራት ፡ ፖርቱጋሎች ፡
 ትልቅ ፡ የሰፈር ፡ እሳት ፡ እንድደው ፡ በየጊዜው ፡ በተጠጉዋቸው ፡ በግ
 ሬኝ ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ ላይ ፡ መድፍ ፡ በመተኮስ ፡ ሲከላከሉ ፡ ነፍጠኞ
 ጃም ፡ መጣቀሻ ፡ ክር ፡ እንዳነደጁና ፡ ነፍጣቸውን ፡ እንደ ፡ ጨበጡ ፡ ሌሎችን ፡
 እሳለፉት ። በነጋታው ፡ ሚያዝያ ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ፖርቱ
 ጋሎች ፡ የሰፈሩበትን ፡ ኮረብታ ፡ መከበብ ፡ ጀመረ ። ግራኝ ፡ የጦር ፡
 ልምድ ፡ ያለው ፡ መሪ ፡ በመሆኑ ፡ እያሌ ፡ ሠራዊት ፡ ይዞም ፡ ቢሆን ፡ ነፍ

ጦችና ፡ መድፎች ፡ ያለውን ፡ ጦር ፡ በገዛ ፡ ምሽት ፡ ውስጥ ፡ ሄዶ ፡ መጋፈጥ ፡ ብርቱ ፡ ጉዳት ፡ እንደሚያስከትል ፡ በመገንዘብ ፡ ቢችል ፡ በማስፈራራትና ፡ በማባበል ፡ ፖርቱጋሎች ፡ እጃቸውን ፡ እንዲሰጡት ፡ እስኪያም ፡ ከቦ ፡ በረኃብ ፡ እንዲረቱ ፡ ለማድረግ ፡ በዙሪያቸው ፡ ሠራዊቱን ፡ ማስፈር ፡ መረጠ ።

ስለዚህ ፡ ጧቱን ፡ እንድ ፡ የጦር ፡ ዐዋጅ ፡ ነጋሪ ፡ ልኮ ፡ የሚከተለውን ፡ መልክት ፡ ለዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ እንዲነገር ፡ እዘዘው ።

ደ ፡ ጋማ ፡ በጣም ፡ ያነሰ ፡ ሠራዊት ፡ ይዞ ፡ ከፊቱ ፡ በመሰለፋ፡ድፍረቱ ፡ እስገርሞታል ። በወሬ ፡ እንደ ፡ ሰማ ፡ ሁሉ ፡ እውነትም ፡ ልጅና ፡ ልምድ ፡ የሌለው ፡ የዋህ ፡ በመሆኑ ፡ ጎሳፊነቱን ፡ በእርሱ ፡ ላይ ፡ ለመጣል ፡ የማይቻልነው ፡ ያታለሉት ፡ ለንጉሣቸው ፡ ታማኝ ፡ ያልነበሩ ፡ ሕዝቦችና ፡ እንድ ፡ ሴት ፡ መሆናቸውን ፡ በመገንዘብ ፡ እርሱ ፡ (ግራኝ)ግን ፡ መሐሪ ፡ ንጉሥ ፡ በመሆኑ ፡ ለክርስቶፋስ ፡ እንደሚራራለትና ፡ ከዚህ ፡ ቀድሞ ፡ ላደረገው ፡ ስሕተት ፡ ደ ፡ ጋማና ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ወደ ፡ እርሱ ፡ ሂደው ፡ ቢገቡለት ፡ ይቅርታ ፡ እንደሚደረግላቸው ፡ ክርሱ ፡ ጋራ ፡ መቀላቀልን ፡ ባይኹ ፡ ግን ፡ ወደ ፡ እገሩ ፡ የተመለሰ ፡ እንደ ፡ ሆነም ፡ ምንም ፡ ችግር ፡ እንደማያገኘው ፡ ካረጋገጠለት ፡ በኋላ ፡ ይህን ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ምሕረት ፡ ማድረጉ ፡ የደ ፡ ጋማን ፡ ልጅነት ፡ በመመልከት ፡ መሆኑን ፡ እንዲገልጽለትና ፡ (ፖርቱጋሎች ፡ መነኩሳት ፡ ናቸው ፡ ብሎ ፡ ለማሸሟጠጥ ፡) የመነሱሊ ፡ ቆብና ፡ መቍጠሪያ ፡ እንዲሰጧቸው ፡ በመላክተኞቹ ፡ ላከላቸው ።

ደ ፡ ጋማ ፡ ይህን ፡ መላክት ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ዐዋጅ ፡ ነጋሪውን ፡ በከብር ፡ ተቀብሎ ፡ የሐር ፡ ቀሚስና ፡ ጌጥ ፡ የመላበት ፡ ቆብከሸለመው ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ግራኝ ፡ ሰፈር ፡ መለሰው ። ከዚህም ፡ በኋላ ፡ ሹማምንቱን ፡ ሰብሰቦ ፡ ከተማከረ ፡ በኋላ ፡ ለግራኝ ፡ በፀረብኛ ፡ ቋንቋ ፡ የሚከተለውን ፡ መልስ ፡ ጻፈለት ።

እርሱ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ የተላከው ፡ በታላቁ ፡ በባሕር ፡ እንበሳና ፡ በምድር ፡ ጎይለኛ ፡ በሆነው ፡ ገዢ ፡ ነው ። በጣም ፡ ክርስቲያን ፡ የሆነው ፡ የፖርቱጋል ፡ ንጉሥ ፡ የጦር ፡ ወንድሙ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ በከሐዲዎችና ፡ በቅዱስት ፡ ካቶሊካዊት ፡ ሃይማኖት ፡ ጠላቶች ፡ እንደ ፡ ተጨነቀና ፡

ግዛቶቹን፣ እንደ፡ ተቀማ፡ ስለ፡ ሰማ፤ ግራኝ፡ እንደሚያየው፡ ጥቂት፡ ወታደሮቹን፣ እንዲረዱት፡ ላከለት ። ቀጥራቸው፡ በያንስም፡ ለተበላሹና፡ በመፀኞች፡ ለሆኑት፡ ሰዎች፡ ነጋታው፡ እንደሚያስረዳ፡ ሁሉ፡ በቂዎች፡ ናቸው ። እነርሱም፡ የሕንድ፤ የፖርቱጋል፡ ወታደሮች፡ የዐረብ፡ የፋርስና፡ የብዙዎቹ፡ የአፍሪካ፡ አገሮች፡ ጌታ፡ ሁኑው፡ ለፖርቱጋል፡ ንጉሥ፡ ብቻ፤ እንጂ ፤ ለማንም፡ ለሌላ፡ የማይታዘዙ፡ ስለ፡ ሆኑ፤ ለግራኝ፡ እንደማይገቡለት፡ ካስረዳ፡ በኋላ ፤ እንዲሁን ፡ የተማረከ፡ ነጭ፡ ባሪያ፡ ሸልሞ፡ በሰጋር፡ በቅሉ፡ አስተምጦ፡ ደብዳቤውን፡ ጨምሮ፡ (ሴት፡ ነህ ፡ ለማለት)፡ የጠጉር፡ ማስተካከያና፡ እንድ፡ ትልቅ፡ መስተዋት፡ ጨምሮ፡ ለግራኝ፡ እንዲሰጠው፡ ላከው ። ግራኝ፡ ይህን፡ መልክት፡ በተቀበለ፡ ጊዜ ፤ ቀጥራቸው፡ ይኸን፡ ያህል፡ ያንሱ፡ ሰዎች፡ ከእርሱ፡ ገጥመው፡ ለመዋጋት፡ ስለ፡ ደፈሩ፤ ንጉሥ፡ የሆነው፡ ሁሉ፡ ለጀግናዎች፡ ትልቅ፡ ከብር፡ ሊሰጣቸው፡ ይገባል፡ ሲል፡ መልስ፡ ሰጠው ።

ግራኝና፡ ደ፡ ጋማ፡ መልስ፡ ሲላላኩ፡ የጦር፡ ገንባር፡ ጸጥታ፡ አልነበረውም ። ከአካባቢዎቹ፡ መካከል፡ የቀርክ፡ ነፍጠኞች፡ ፈረሰኞችን፡ ደጀን፡ አድርገው፡ የፖርቱጋሎችን፡ ሰፈር፡ ተጠግተው ፡ በነፍጥ፡ ተነሱ፡ ጉዳት፡ ያደርጉባቸው፡ ጀመሩ ። ጥቂት፡ ሰዎች፡ ስለ፡ ቁስሉባቸው ፡ ሥም፡ ከርስቶፋኦ፡ ማኮኤል፡ ደ፡ ኩንሃንና፡ አኖፋሬ፡ ደ፡ አብሬውን፡ የተባሉትን፡ የጦር፡ መኩንኖቹን፡ ከሰባ፡ ወታደሮች፡ ጋራ፡ ቀርቶቹን፡ ከካባቸው፡ እንዲያስወጡ፡ ላካቸው ። እነዚህ፡ ሰባ፡ የፖርቱጋል፡ ነፍጠኞች፡ ለማጥቃት፡ ወደፈት፡ ሲሄዱ፡ የደ፡ ጋማ፡ መድፎች፡ ለቀርቶቹ፡ ደጀን፡ በሆነው፡ የፈረሰኛ፡ ከፍል፡ ላይ፡ በመተኮስ፡ ብዙ፡ ፈረሰኞች፡ ገድለው፡ ብርቱ፡ ጉዳት፡ ጣሉባቸው ። እግረኞቹም፡ የቀርቶችን፡ ካብ፡ ተጠግተው፡ ተታነሱው፡ ሊያስወግዱዋቸው፡ ቻሉ ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ግራኝ፡ እንዳቀደው፡ ሁሉ፡ የፖርቱጋሎች፡ ሰፈር፡ በመከበቡ፡ ምክንያት፡ ከቀበሉው ፡ ገዥ፡ ለፖርቱጋሎች፡ በየቀኑ፡ ሲደርሳቸው፡ የነበረው፡ ምግብ፡ ተቋረጠባቸው ። ግራኝ፡ ተጠግቶቸው፡ ከተሰለፈ፡ ሁለት፡ ቀን ፡ በመሆኑ፡ የእርሱ፡ ሐሳብ፡ በረጋብ፡ ለመፍታት፡ መሆኑን ፡ ሥም፡ ከርስቶፋኦ፡ ተገነዘበ ። ስለዚህ፡ በማግሥቱ፡ ከምሽት፡ ወጥቶ፡ የግራኝን፡ ጦር፡ ሠራዊት፡ ፈት፡ ለፈት፡ ለመግጠም፡ ቀርጥ፡ ሐሳብ፡ አደረገ ።

ምዕራፍ ፡ ፱ ፡

ሚያዝያ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡
ስለተደረገው ፡ ውጊያ ።

ሚያዝያ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ግዝለኛ ፡ ዕለት ፡ ንጋቱ ፡ ወገን ፡ ግለት ፡ ሲጀምር ፡ ሥም ፡ ከርስቶፋስ ፡ ወታደሮቹን ፡ ለውጊያ ፡ ማሰልፍ ፡ ጀመረ ። ጅ ፡ ሻምበሎች ፡ ከሚያዙዋቸው ፡ ከ፪፻፶ ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡ ሁኔታው ፡ በግንባር ፡ ቀደም ፡ እንዲሰለፉ ፡ አድርጎ ፡ ንግሥቲትዋንና ፡ ንዙን ፡ ከመሐል ፡ አደረጉዋቸው ። ባንዲራ ፡ ጠባቂ ፡ የሆነውን ፡ ጦር ፡ ደጀን ፡ እንዲሆን ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ በግራና ፡ በተሻም ፡ ጥቂት ፡ ወታደሮች ፡ እሰልፎ ፡ የሰልፍ ፡ ግዕዝን ፡ ሠራ ። ደ ፡ ጋማ ፡ ራሱ ፡ ከ፲ ፡ የፖርቱጋልና ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፈረሰኞች ፡ ጋራ ፡ ሆኖ ፡ የውጊያን ፡ ግንባር ፡ እየዞረ ፡ እንደሚጉበኝ ፡ ሆኖ ፡ ተሰናዳ ። የደ ፡ ጋማ ፡ ትንሹ ፡ ሠራዊት ፡ በዚህ ፡ ዐይነት ፡ ድርጅት ፡ ኮረብታውን ፡ ለቆ ፡ ወደ ፡ ሚዳው ፡ በተጓዘ ፡ ጊዜ ፡ እስላሞቹ ፡ በጥሩምባና ፡ በነጋሪት ፡ በፋክራ ፡ ድምፅ ፡ ዓለሚቱ ፡ ያለፈች ፡ አስመሰሉ ። ፖርቱጋሎች ፡ ግራኝ ፡ ለሠራላቸው ፡ ወጥመድ ፡ የገቡላቸው ፡ መሰላቸው ። እነዚህ ቀጥረው ፡ በጣም ፡ ያነሰ ፡ ጀግኖች ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ መጓዝ ፡ ሲጀምሩ ፡ ከጊራኝ ፡ አብልጦ ፡ የተደነቀ ፡ ሰው ፡ ያለ ፡ አይመስልም ። ከሚዳው ፡ ላይ ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ ክፍሎች ፡ ብዙ ፡ የመዋጊያ ፡ ቦታ ፡ ይዘው ፡ ስለ ፡ ንበረ ፡ ፖርቱጋሎቹ ፡ በግዕዝን ፡ ሰልፍ ፡ ወደነሱ ፡ እየተጓዙ ፡ በመድፍና ፡ በነፍጥ ፡ ተነሱ ፡ አንድ ፡ በአንድ ፡ ሚዳውን ፡ እየጠረጉ ፡ ወደ ፡ ዋናው ፡ ሠራዊት ፡ ጉዞዋቸውን ፡ ቀጠሉ ። ግራኝም ፡ የጦርነቱን ፡ መጠንከር ፡ በተመለከተ ፡ ጊዜ ፡ መቶ ፡ የሚሆኑ ፡ የቱርክ ፡ ተወላጅ ፡ ንፍጠኞች ፡ ወደፊት ፡ ቀድመው ፡ የደ ፡ ጋማን ፡ ወታደሮች ፡ እንዲገጥሙ ፡ አደረጋቸው ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ውጊያው ፡ በምር ፡ ተፋፋመ ። ግራኝም ፡ ራሱ ፡ ጅጂ ፡ ከእርሱ ፡ የግዴለዩትን ፡ ፈረሰኞች ፡ አስከትሎ ፡ ቱርኮችን ፡ ለመርዳት ፡ ወደ ፡ ውጊያው ፡ ግምባር ፡ መጠጋት ፡ ጀመረ ።

ደ ፡ ጋማ ፡ በበኩሉ ፡ ያ ፡ ነፍጠኞች ፡ ይዞ ፡ ተርኮቸን ፡ እንዲያቆም ፡ ማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ እንዲቀድም ፡ አዞ ፡ የራሱ ፡ መድፎች ፡ በታላቅ ፡ ፍጥነት ፡ በፈረሰኞቹ ፡ ላይ ፡ እንዲተኩሱ ፡ አደረገ ። የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ በብርቱ ፡ ተያይዘው ፡ ማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ካቂ ሰሉት ፡ በኋላ ፡ ሦስቱን ፡ ባንዲራ ፡ የያዙትን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ገደሉዋቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በፖርቱጋሎች ፡ የመድፍ ፡ ተኮስ ፡ አፈጣጠን ፡ ምክንያት ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ መጠጋት ፡ አልቻሉም ፡ የመድፍን ፡ ጨሽት ፡ እየፈሩ ፡ ፈረሶቹ ፡ በርግገው ፡ ከግንባር ፡ መሸሸ ፡ ጀመሩ ። አሸናፊ ፡ ሲሆን ፡ የቂየውን ፡ የአሕመድ ፡ አብራሂምን ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ ፈረሰኞች ፡ ይሸን ፡ የሚመስል ፡ ውጊያ ፡ አጋጥሞቸው ፡ አያውቅም ። ማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ቂስሉ ፡ ከጦሩ ፡ ሚና ፡ ሲወጣ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ራሱ ፡ ወደ ፡ ግንባሩ ፡ ሄደ ፡ ነፍጠኞቹን ፡ ማደፋፈር ፡ ጀመረ ። ከዚያም ፡ ላይ ፡ በቱርኮች ፡ አረር ፡ ከእግሩ ፡ ላይ ፡ ከሁለት ፡ ቦታ ፡ ተመታ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ያም ፡ ክርስቶስ ፡ ከቂስለም ፡ በኋላ ፡ በትልቅ ፡ ጉብዝና ፡ ወታደሮቹን ፡ አደፋፍሮና ፡ መርቶ ፡ መዋጋትን ፡ ስለ ፡ ቀጠለ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ በተኩሷቸው ፡ ከቱርኮች ፡ ብዙዎቹን ፡ ገደሉ ። ውጊያው ፡ ከሁለቱም ፡ ወገን ፡ እያየለ ፡ ሄደ ። የቱርኮች ፡ ጎይል ፡ መዳከሙን ፡ በእየ ፡ ጊዜ ፡ ከቀኑ ፡ በፂ ፡ ሰዓት ፡ ላይ ፡ ግራኝ ፡ ፈረሰኞቹን ፡ እያደፋፈረ ፡ ከውጊያው ፡ ገባ ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ አንድ ፡ የፖርቱጋሎች ፡ አረር ፡ እግሩን ፡ መትቶ ፡ ከፈረሱ ፡ ላይ ፡ ጣለው ። ፈረሱም ፡ ከዚያው ፡ ድብን ፡ ብሎ ፡ ሞተ ። መሪያቸው ፡ መቀሰሉን ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ እስላሞቹ ፡ በቃራዛ ፡ እንሥተውት ፡ ከግራኝ ፡ የማይለዩትን ፡ ትቱን ፡ ባንዲራዎች ፡ ቺ ፡ ጊዜ ፡ ዝቅ ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ መሄድ ፡ ጀመሩ ። ይህም ፡ በእነርሱ ፡ ዘንድ ፡ የሸሸት ፡ ምልክት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ጦር ፡ ሠራዊቱ ፡ ተገዶ ፡ በሙሉ ፡ አውጧል ፡ ነፍሷ ፡ እያለ ፡ መሸሸ ፡ ጀመረ ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ፖርቱጋሎችና ፡ የኢትዮጵያ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ እየፎከሩ ፡ ገብተውባቸው ፡ ብዙዎቹን ፡ በጐራዬ ፡ ፈጁዋቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ የደ ፡ ጋማ ፡ ሠራዊት ፡ ፈረሰኞች ፡ በብዛት ፡ ስላልነበሩት ፡ ተከታትለው ፡ የበለጠ ፡ ጉዳት ፡ በጠላት ፡

ላይ ፡ ለመጣል ፡ አልቻሉም ። ዶም ፡ ክርስቶፋሎም ፡ የሰዎቹን ፡ መድከምና ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞችም ፡ አዙረው ፡ እንዳይዋጉዋቸው ፡ በመሥጋት ፡ በተገኘው ፡ ድል ፡ ደስ ፡ ተሰኝቶ ፡ ወደ ፡ ሰፈሩ ፡ ተመለሰ ። ከሰፈሩም ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ ድንኳን ፡ አስተክላ ፡ ቄስለው ፡ የወደቁትን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ አስነሥታ ፡ ከደንገጡ ሮቼዋ ፡ ሻሻቸውን ፡ ከራሳቸው ፡ አውልቀው ፡ የተጉዱትን ፡ ሰዎች ፡ ቊስል ፡ ሲያሥሩ ፡ አገኛቸው ። በዚህች ፡ በትልቅ ፡ ሴት ፡ ሥራ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሎስ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ሁሉ ፡ ልባቸው ፡ ከመነካቱም ፡ ሌላ ፡ ያስታቸው ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ሆነ ።

በሚያዝያ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ ፀሥራ ፡ እንድ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ሲሞቱ ፡ ከ፶ ፡ የሚበልጡ ፡ ቄስለዋል ። ከቊስለኞቹም ፡ መካከል ፡ እንዴ ፡ የየጦር ፡ ከፍሉ ፡ ሐኪም ፡ ሰለ ፡ ነበረ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ራሱ ፡ ዙሮ ፡ ከአከማቸው ፡ በኋላ ፡ በመሠረሻው ፡ የራሱን ፡ የእግር ፡ ቊስል ፡ ወደ ፡ ማሰር ፡ ተመለሰ ። ራሱን ፡ በመርሳት ፡ ሌሎችን ፡ አስቀድሞ ፡ በማንልገሉና ፡ በጀገንነቱ ፡ ካስታንሆሶ ፡ በጻፈው ፡ ፖሪክ ፡ ላይ ፡ ይኸን ፡ ወጣት ፡ መሪ ፡ በታላቅ ፡ ምስጋና ፡ እንሥቶታል ።

ንግሥቲቱ ፡ ድንኳኗን ፡ ካስተከለችበት ፡ ቦታ ፡ ለሰውና ፡ ለከብት ፡ የሚበቃ ፡ መኖና ፡ ውሃ ፡ ባለመገኘቱ ፡ ነቅለው ፡ ሁለት ፡ የጠብመንጃ ፡ ተኮስ ፡ ከሚደርስበት ፡ ርቀት ፡ ሄደው ፡ ከእንዱ ፡ ዙረብታ ፡ ሥር ፡ ሰፈሩ ። ደ ፡ ጋማ ፡ ከእነሰተኛው ፡ ሠራዊቱ ፡ ሞትና ፡ ቊስል ፡ እንዳጉደለበት ፡ በመመልከትና ፡ ግራኝ ፡ የበለጡ ፡ ሠራዊት ፡ አስከትቶ ፡ እንደነገና ፡ ተመልሶ ፡ እንዳይወጋው ፡ በመሥጋት ፡ ከፍራኒንስኮ ፡ ቪልሆ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ የሄዱትን ፡ ፖርቱጋሎች ፡ በግሥጋሜ ፡ እንዲደርሱ ፡ ለማስጠራት ፡ ሩዋጭ ፡ መልክተኞች ፡ ላከ ። በዚህን ፡ ጊዜ ፡ ሁሉ ፡ ክርስቶፋሎስ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ መቼውንም ፡ የማይደርሱለትን ፡ ረዳት ፡ ወታደሮች ፡ በተሰፋ ፡ ይጠባበቅ ፡ ነበር ። ረዳታው ፡ የተነሣው ፡ ከወንድሙ ፡ ከኤስታሻእ ፡ ይሁን ፤ ወይም ፡ የመርከቦቹ ፡ አለቃ ፡ ቫስኩንሴሎስ ፡ የቀርከ ፡ ጦር ፡ መርከቦች ፡ የተቃወሙትን ፡ ምክንያት ፡ አድርጎ ፡ ወታደሮች ፡ ምጥዋ ፡ ላይ ፡ ሳያወርድለት ፡ ወደ ፡ ሕንድ ፡ አገር ፡ ተመልሶ ፡ እንደሆነ ፡ ለማወቅ ፡ አስቸጋሪ ፡ ነገር ፡ ነው ። ከፊቱም ፡ ኤስታፋእ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡

በዚህ ስሙዎች፡ ውጤት፡ ያመነ፡ ስለ፡ ግይመስል፡ ምናልባት፡ ወታደር፡
እላዘዘለትም፡ ይሆናል፡ የሆነው፡ ሆኖ፡ በሚከተለው፡ ውጊያ፡ ጥቂቶቹ፡
የደ፡ ጋማ፡ ወታደሮች፡ ቀጥሮ፡ ከሌለው፡ የግራኝ፡ ሠራዊትና፡ ከ፪፡
፲፡ ከሚበልጡ፡ የቱርክ፡ ንፍጠኞች፡ ጋራ፡ መጋፈጥ፡ ዕድላቸው፡ ሆነ።

ምዕራፍ ፡ ፴፫ ።

ክርስቶ ፡ ፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ከግራኝ ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡
ሁለተኛ ፡ ስለ ፡ መዋጋቱ ።

ከሚያዝያ ፡ ፱ ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ የቂሰሉበት ፡
ሰዎች ፡ እስኪያገግሙ ፡ ሁለት ፡ ሳምንት ፡ ከሰፈረበት ፡ ቦታ ፡ ተቀመጠ ።
በዚሁ ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ ቢሆንም ፡ የተደረገ
በት ፡ ፍጅት ፡ የሠራዊቱን ፡ ጎይል ፡ በብዙ ፡ ሰላልቀነሰ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡
ሰፈር ፡ ግዶ ፡ ለግዶ ፡ እየተያየ ፡ ሰፈረ ፡ እንጂ ፡ ሠራዊቱ ፡ አገሩን ፡
ለቆ ፡ አልሄደም ። ደ፡ ጋማ ፡ በበኩሉ ፡ ግራኝ ፡ የሚያደርገውን ፡ ቀን ፡ በቀን ፡
ሲያሰልል ፡ ቄዩ ። ከሰላዮቹ ፡ እንደኛው ፡ ባቅራቢያው ፡ ለሰፈሩት ፡ የግ
ራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ሁሉ ፡ ከተቱ ፡ የሚል ፡ ትእዛዝ ፡ ደርሶዋቸው ፡ በየ
ቀኑ ፡ የጦር ፡ አለቆቹ ፡ ከነጭፍሮቻቸው ፡ ይደርሱለት ፡ ጀምረዋል ፡
የሚል ፡ ወራ ፡ እመጣለት ። ለግራኝ ፡ ከደረሱለትም ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡
መካከል ፡ ገራድ ፡ እግር ፡ የተባለው ፡ ከእምስት ፡ መቶ ፡ ፈረሰኞች ፡
ከ፫ ፡ ፲፡ እግረኞች ፡ ጋራ ፡ እንደ ፡ ደረሰ ፡ ተሰግ ። ለዶም ፡ ክር
ስቶፋኦ ፡ ግን ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ የሄዱት ፡ ጎምሳ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ሰላ
ልደረሱለት ፡ የበለጠ ፡ የቄዩ ፡ እንደሆነ ፡ እንደ ፡ ባሕር ፡ የሚያጠልቅ ፡
ሠራዊት ፡ መጋፈጥ ፡ እንደሚሆንበት ፡ ተገነዘበ ። ይልቁንም ፡ ያለፈው ፡
ውጊያ ፡ በግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ያደረገው ፡ እደጋ ፡ ሳይሽር ፡ እከታትሉ ፡
መምታቱ ፡ የሚመረጥ ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። ይኸ ፡ የጦር ፡ አረግመድና ፡ የቄ
ራጥነት ፡ ውሳኔ ፡ ለደ፡ ጋማ ፡ ታላቅነቱን ፡ የሚመሰክርለት ፡ ነገር ፡ ነው ።
በሚያዝያ ፡ ፳፩ ፡ ቀን ፡ በእሑድ ፡ ዕለት ፡ መነጋጋት ፡ ሲጀምር ፡ ደ ፡ ጋማ ፡
የመራው ፡ ጦር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ የግዕዝን ፡ ሰልፍ ፡ አድርጎ ፡ ወደ ፡ ግራኝ ፡
ሰፈር ፡ መግዝ ፡ ጀመረ ። የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ እንደ ፡ ልግዱ ፡ በጥሩምባ ፡
በእንቢልታና ፡ በነጋሪት ፡ አገሩን ፡ እያሸበረ ፡ የደ ፡ ጋማን ፡ ጦር ፡ ለመግ

ጠም ፡ ወደ ፡ ፈት ፡ ተጓዘ ። በዚህ ፡ ቀን ፡ የግራኝ ፡ ግንባር ፡ ቀደም ፡ ጦር ፡ መርቆ ፡ ከመጀመሪያው ፡ ከፖርቱጋሎችና ፡ ከጦር ፡ ጓደኞቻቸው ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ ጋራ ፡ የገጠመ ፡ ገራድ ፡ እማር ፡ የመራው ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ነበር ። ፖርቱጋሎቹ ፡ በፊተኛው ፡ ቀን ፡ የተመለከቱትን ፡ የጦር ፡ ሰልት ፡ በመከተል ፡ በመድረጃቸው ፡ እጥብቀው ፡ መጠቀም ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ግንባር ፡ መጠጋትን ፡ ሠጉ ። ግራኝ ፡ ግን ፡ አልጋ ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ በቃሬዛ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ግንባር ፡ መጥቶ ፡ ነበርና ፡ ሰዎቱን ፡ በሚቻለው ፡ ሁሉ ፡ እንዲዋጉ ፡ አበረታታቸው ። ሌሎቹ ፡ እንደ ፡ ፈሩ ፡ በማመልከት ፡ ለማደፋፈር ፡ ብሎ ፡ ገራድ ፡ እማር ፡ አምስት ፡ ጀግኖች ፡ ፈረሰኞች ፡ አስከትሎ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ሰልፍ ፡ መካከል ፡ ገብቶ ፡ ከዚያው ፡ ሞተ ። የገራድ ፡ እማርን ፡ ድፍረት ፡ በማየት ፡ ሌሎችም ፡ የሱን ፡ ምሳሌ ፡ ተከትለው ፡ ከብዙ ፡ ወገን ፡ በፖርቱጋሎች ፡ ላይ ፡ ብርቱ ፡ ውጊያ ፡ እደረጉ ። እንዲሁ ፡ የፈረሰኛ ፡ ክፍል ፡ በጽኑ ተጠግቶዋቸው ፡ ሰልፋቸውን ፡ ለመጣስ ፡ በተቃረበ ፡ ጊዜ ፡ በአደጋ ፡ በዚያ ፡ በኩል ፡ የነበሩት ፡ የባሩድ ፡ በርሜሎች ፡ በላት ፡ ተያይዘው ፡ እንደ ፡ ቦምብ ፡ መፈንዳት ፡ ጀመሩ ። ፈረሰኞቹ ፡ ይህን ፡ እንደነገሩትና ፡ የሚመኝውን ፡ ጉድ ፡ ፈርተው ፡ ሲበረግጉ ፡ የቀረቡትንም ፡ የሚፈናጠረው ፡ እላት ፡ አባረራቸው ። ይኸ ፡ አደጋ ፡ ባስነሳው ፡ ትርምስምስ ፡ ተጠቅመው ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ በጠመንጃና ፡ በመድፍ ፡ ተኩስ ፡ የጠላትን ፡ ጦር ፡ ማጥቃት ፡ ቀጠሎ ፡ ደግሞም ፡ የተቀጣጠለካር ፡ የያዙ ፡ የባሩድ ፡ ጀበናዎችን ፡ በጠላት ፡ ላይ ፡ በመወርወር ፡ ብዙዎቹን ፡ ፈጁዋቸው ። በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ከስምንት ፡ ፈረሰኞች ፡ ጋራ ፡ ከተጠጉዋቸው ፡ ከቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ መካከል ፡ ገብቶ ፡ እያሌ ፡ ጉዳት ፡ እደረገባቸው ። ቱርኮችም ፡ በብርቱ ፡ ተጠቅተው ፡ ወደ ፡ ጓላ ፡ መሸሸ ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ ሠራዊቱ ፡ ተንዶ ፡ በሙሉ ፡ መሸሸ ፡ ጀመረ ። ወታደሮቹ ፡ ግራኝን ፡ ከትከሻቸው ፡ ተሸከመው ፡ በፈረሰኞች ፡ ተከበው ፡ ወደ ፡ ጓላቸው ፡ ሲጓዙ ፡ የቀረው ፡ ሠራዊት ፡ ተበታትኖ ፡ አለወግ ፡ ሸሸ ። ፖርቱጋሎቹ ፡ ባገኙት ፡ ድል ፡ በሙሉ ፡ እንዳይጠቀሙ ፡ የፈረሰ ፡ ማጣምት ፡ እገዳቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ክርስቶፋኦ ፡ ከጥቂት ፡ ፈረሰኞቹ ፡ ጋራ ፡ ግራኝን ፡ ሲያባርር ፡ የፖርቱጋልና ፡ የኢትዮጵያ ፡ እግረ

ኞች ፡ በሚሸሸው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ላይ ፡ ብርቱ ፡ ማጥቃት ፡ እድርገው ፡ ከመካከላቸው ፡ እያሌ ፡ ሰዎች ፡ ገደሉባቸው ። ግራኝም ፡ ጥቂት ፡ ኪሎ ሜትር ፡ ከሸሸ ፡ በኋላ ፡ ቀኑ ፡ ስለመሸ ፡ እንዲን ፡ ወንዝ ፡ ተሻግሮ ፡ ከዚያው ፡ ሰፍሮ ፡ ለማደር ፡ ቂርጦ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ የማያሳርፉ ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ካፋፍ ፡ ብቅ ፡ ባለ ፡ ጊዜ ፡ ድንኳኑን ፡ አስነቅሎ ፡ ሌሊቱን ፡ ሁሉ ፡ ሲጓዝ ፡ እደረ ። እባራሪዎችን ፡ ባየም ፡ ጊዜ ፡ እነዚህ ፡ መንኲሳት ፡ ዕረፍት ፡ ላይሰጡን ፡ ነው ፡ እለ ፡ ይባላል ።

ካስታንሆስ ፡ እንደሚለው ፡ ያን ፡ ቀን ፡ መቶ ፡ ፈረሰኛ ፡ ከደ ፡ ጋማ ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ቢገኙ ፡ ኑሮ ፡ ተከታትሎ ፡ ግራኝን ፡ ለመማረክ ፡ ወይም ፡ ደርሶ ፡ ለመግደል ፡ የሚቻል ፡ ነገር ፡ ስለ ነበረ ፤ ጦርነቱም ፡ ዕለቱን ፡ በተፈጸመ ፡ ነበር ። ባለመታደላቸው ፡ ፖርቱጋሎች ፡ በሚያዝያ ፡ ፳፩ ፡ ቀን ፡ መቶ ፡ ፈረሰኞች ፡ እልንበሩዋቸውም ። ከሁለት ፡ ቀን ፡ በኋላ ፡ የደረሱላቸው ፡ የባሕር ፡ ነጋሽ ፡ ፴ ፡ ፈረሰኞች ፡ እንኳ ፡ በዚህ ፡ ቀን ፡ ከጦር ሜዳ ፡ ተገኝተው ፡ ቢሆን ፡ የውጊያውን ፡ ፍሬ ፡ በተሻለ ፡ እኳኋን ፡ ባስገኙ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ በዚህ ፡ እንኳን ፡ ባለመታደል ፡ የድሉ ፡ ፍሬ ፡ በሙሉ ፡ ሳይገኝ ፡ ቀረ ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ እንዳይደርሱበት ፡ በማሰብ ፡ ግራኝ ፡ ውሎ ፡ እንኳን ፡ ሳያደረግ ፡ ስምንት ፡ ቀን ፡ ሙሉ ፡ በግሥጋሜ ፡ ስለሸሸ ፡ ከቀሰለኞቹ ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ከመንገድ ፡ ላይ ፡ ሞቱበት ። ዶም ፡ ከርስቶፋኦ ፡ ግን ፡ ከውጊያው ፡ በኋላ ፡ ሰፈር ፡ እድርጎ ፡ የሞቱበትን ፡ ፲፱ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ አስቀብሮ ፡ የቂስሎትን ፡ ፳ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ዕረፍት ፡ እድርገው ፡ እንዲያገግሙ ፡ እደረገ ።

ምዕራፍ ፡ ፴፱ ።

ከ ድሎቹ ፡ በኋላ ።

የክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ድል ፡ እድራጊነት ፡ በሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ እንደነገረንድ፤ ጩሽት ፡ ርቆ ፡ ተሰማ ። ዐሥራ ፡ አራት ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ሳያቋርጥ ፡ ድል ፡ ሲያደርግ ፡ የኖረው ፡ ገደለኛው ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ በሦስት ፡ መቶ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞችና ፡ በሁለት ፡ መቶ ፡ የኢትዮጵያ ፡

ወታደሮች ፡ ፈት ፡ መቆም ፡ እትቆጥቸው ፡ ተንደው ፡ ሸጁ ። ግራኝ ፡ ራሱ ፡ ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ ሲቄስል ፡ ከጦር ፡ መሪዎቹ ፡ መካከል ፡ ከአምስት ፡ የሚበልጡ ፡ ሞቱበት ፤ ወሬውን ፡ ለሰሙ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያኖች ፡ የድል ፡ ማድረግ ፡ ዕድል ፡ የተዛወረላቸው ፡ ሆኖ ፡ ተሰማቸው ።

በጦር ፡ ሚዳ ፡ ከእነሆነው ፡ ጉዳት ፡ የበለጠ ፡ ለእህመድ ፡ አብራሂም ፡ ያስጨነቀው ፡ የሕዝቡ ፡ መከዳትና ፡ እንደገና ፡ መሸፈቱ ፡ ነው ። ለሠራዊቱ ፡ ሕዝቡ ፡ ምግብ ፡ አልሰጥም ፡ በማለቱ ፡ በደጋው ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ለመስፈር ፡ አልቻለም ። በዘረፋ ፡ ምግብ ፡ ለማግኘት ፡ በሞከረም ፡ ጊዜ ፡ ባላገሩ ፡ ውጊያ ፡ እያደረገ ፡ ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ ገደለበት ። ለጊዜው ፡ ግራኝ ፡ በ፲፩ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ የገነባው ፡ ሥልጣን ፡ መፍረስ ፡ የጀመረ ፡ መሰለ ። ስለዚህ ፡ እህመድ ፡ አብራሂም ፡ በተለመደው ፡ ብልጠቱ ፡ መከላከያ ፡ የሚሆነው ፡ ብርቱ ፡ ቦታ ፡ ለሰፈሩ ፡ መረጠ ። ይኸውም ፡ በደጋ ፡ ኢትዮጵያና ፡ በደንክል ፡ በረሃ ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ ዞብል ፡ የሚባል ፡ በእንጎት ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ አምባ ፡ ነው ። ደ ፡ ጋማ ፡ በነበረው ፡ በእንድ ፡ ፍሬ ፡ ወታደሮች ፡ የዞብልን ፡ አምባ ፡ አጥቅቶ ፡ ለመያዝ ፡ እንደማይቻለው ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ ሌላ ፡ ከአምባው ፡ በስተ ምሥራቅ ፡ ያለው ፡ የደንክል ፡ ሕዝብ ፡ ለግራኝ ፡ የሚታመን ፡ በመሆኑ ፡ በመጠኑ ፡ ምግብ ፡ እንደሚያቀብለው ፡ የማይጠረጠር ፡ ነገር ነው ። ግራኝ ብዙያ ፡ ሁኖ ፡ የመን ፡ ውስጥ ፡ ካሉት ፡ ቱርኮችና ፡ ወገኖቹ ፡ ከሆኑት ፡ ከዐረብ ፡ ባላባቶች ፡ ጋራ ፡ መላላክ ፡ ይችላል ። ርዳታም ፡ የተላከለት ፡ እንደ ሆነ ፤ በሕዝቡ ፡ ታማኝነት ፡ ምክንያት ፡ ያለመሰናከል ፡ በምሥጢር ፡ እንደሚደርስለት ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነው ። የዞብልን ፡ አምባ ፡ ለጦር ፡ ሰፈሩ ፡ በመምረጡ ፡ ግራኝ ፡ ስለ ፡ ጦር ፡ ስልት ፡ ያለውን ፡ ከፍተኛ ፡ ችሎታ ፡ ደግሞ ፡ አስረጸ ።

ይህም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ድል ፡ ባገኘ ፡ በ፪ኛው ፡ ቀን ፡ ወደ ምጥዋ ፡ ልኳቸው ፡ የነበረው ፡ ፃ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ባዶ ፡ እጃቸውን ፡ ተመልሰው ፡ ከደ ፡ ጋማ ፡ ሰፈር ፡ ደረሱ ። የቱርክ ፡ የጦር ፡ መርከቦች ፡ የፖርቱጋልን ፡ መርከቦች ፡ ስለተቃወሙ ፡ የተላኩት ፡ ከአገራቸው ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡ ግንኝነት ፡ ለማድረግ ፡ እንኳ ፡ አልቻሉም ። ስለዚህ ፡ በከንቱ ፡ መንገድ ፡ መትረቸው ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳም ፡ ባይገኙ ፡ ስለ ፡ መዋላቸው ፡ እነዚህ ፡

የፍራንሲስኮ፡ ሸልሆ፡ ሰዎች፡ እጥብቀው፡ እዘኑ። ከዚህ ፡ ቅር፡ ከሚያሰኝ፡
ወሬ ፡ ጋራ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ ደስ ፡ ያሰኘውና ፡ ያበረታታው ፡ ባሕር ፡
ነጋሽ ፡ ይሴሐቅ ፡ እምስት ፡ መቶ ፡ እግረኞችና ፡ ፴ ፡ ፈረሰኞች ፡ እስከ
ትሉ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ ደርሶ ፡ ተቀላቀለ ።

ያገኘውን ፡ ተጨማሪ ፡ ወታደሮች ፡ በመተማመን ፡ ክርስቶፋስ ፡
ደ ፡ ጋማ ፡ ግራኝን ፡ መከታተል ፡ ጀመረ፤ ነገር ፡ ግን ፡ የዐሥር ፡ ቀን ፡
ጉዞ ፡ እድርጎ ፡ ግራኝ ፡ የያዘው ፡ እምባ ፡ የማይነካ ፡ መሆኑን ፡ በተገነዘበ፡
ጊዜ ፡ የማባረሩን ፡ ጉዳይ ፡ ተወው ።

በሚያዝያ ፡ ፳፩ ፡ ቀን ፡ ከቂሰሉት ፡ ፖርቱጋሎች ፡ መካከል ፡ ፲፱ቱ ፡
በጽኑ ፡ ተመተው ፡ ስለነበረ ፤ ደ ፡ ጋማ ፡ ግራኝን ፡ ለማባረር ፡ ከመጓዙ ፡
በፊት ፡ እነዚህን ፡ በአልጋ ፡ እሸክሞ ፡ ወደ ፡ ትግሬ ፡ መኩንን ፡ (ትግሬ ፡
መሆን) ፡ ልኮዋቸው ፡ ነበር ። ትግሬ ፡ መኩንን ፡ ለነዚህ ፡ ለፖርቱጋል ፡
ቀሰለኞች ፡ ያደረገላቸውን ፡ በጎ ፡ ሥራና ፡ ርዳታ ፡ ካስታገሆሶ ፡ ከታ
ላቅ ፡ ምስጋና ፡ ጋራ ፡ መዝግቦታል ። እነዚህም ፡ ድነው ፡ በግሥጋጤ ሄደው ፡
ከዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ጋራ ፡ ተገናኙ ። በሚያዝያ ፡ ወር ፡ መጨረሻ ፡ የበልጉ
ዝናም ፡ በጎይል ፡ ስለዘነመ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ግራኝን ፡ ለማሳደድ ፡ አልቻለም ።
ስለዚህ ፡ የተረፈውን ፡ ደረቅ ፡ ወራትና ፡ ክረምቱን ፡ የሚያሳልፍበት ፡
ሰፈር ፡ መምረጥ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ከንግሥት ፡ ሰብለ ፡
ወንጌል ፡ ጋራ ፡ ከተመካከረበት ፡ በኋላ ፡ ብዙ ፡ እህል ፡ ከሚገኝበትና ፡
ባላገሮቹም ፡ ለንግሥቲቱ ፡ ከሚታዘዙበት ፡ ወረዳ ፡ መሄድን ፡ ሰብለ ፡
ወንጌልና ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ተስማሙ ። የጊዜው ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡
ሚጉኤል ፡ ዴ ፡ ካስታገሆሶ ፡ የቦታዎችንና ፡ የሰዎችን ፡ ስም ፡ በብዙ ፡
ስለማያነግ ፡ ይኸ ፡ ወረዳ ፡ የትኛው ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። በጦር ፡
ሠራዊቶቹ ፡ መንቀሳቀስ ፡ እንደሚታይ ፡ ግን ፡ ንግሥቲቱዋና ፡ ደ ፡ ጋማ ፡
ክረምቱን ፡ ያሳለፉት ፡ በዋግ ፡ ወረዳ ፡ ይመስላል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ከዚያ ፡
ከደረሱ ፡ በኋላ ፡ ባላገሮቹ ፡ መኖሪያ ፡ ቤቶች ፡ በእያሌው ፡ ሠርተውላቸው ፡
ምግብም ፡ በሥርዐት ፡ እያቀበሉ ፡ ክረምቱን ፡ እንዲያሳልፉ ፡ አደረጉዋ
ቸው ።

ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ይህን ፡ አገር ፡ የመረጠው ፡ ከሌሎች ፡ ምክንያ
ቶች ፡ የበለጠ ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የሚመጣው ፡ በዚያ ፡ በኩል ፡ ነው ፡

ግለትን ፡ ስለ ፡ ሰማ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ባለታወቁ ፡ ምክንያቶች ፡ ገላ
ውዴዎስ ፡ ገና ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ጓደኞቹ ፡ ሰፈር ፡ አልተጠጋም ። ግራኝን ፡
በውጊያዎቹ ፡ ጊዜ ፡ ለመርዳት ፡ በአማራ ፡ አገሮች ፡ የነበሩት ፡ የጦር ፡
ሠራዊቶች ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ቆላው ፡ አፋፍ ፡ ላይ ፡ ከተው ፡ ስለ ፡
ነበረ ፤ መተላለፊያ ፡ መንገድ ፡ ባለመኖሩ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ እስቸጋሪ ፡
ነው ። ገላውዴዎስ ፡ በ፲፩፻፴፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሸዋ ፡ ውስጥ ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡
ነበርና ፡ ምናልባት ፡ የፈለገውን ፡ ያህል ፡ ሠራዊት ፡ መሰብሰብ ፡ ባለመ
ቻሉ ፡ ከጥቂት ፡ ሰዎች ፡ ጋራወደ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ መሄድ ፡ የሚያሳፍር ፡
ነገር ፡ ሆኖ ፡ ታይቶት ፡ ይሆናል ። በዚህ ፡ እኳን ፡ ሁለቱ ፡ የጦር ፡ ጓደ
ኞች ፡ ሳይገናኙ ፡ ከረምቱ ፡ በማለፉ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ሕይወቱን ፡ ከማጣት ፡
ደረሰ ። ገላውዴዎስ ፡ ከሚያዝያ ፡ ወጊያ ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ ድል ፡ መሆን ፡
ከተሰማበት ፡ ከሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ መድረስ ፡ ችሎ ፡ ቢኖር ፤ ብዙ ፡ ተከ
ታዮች ፡ በአገኘም ፡ ነበር ። ዶም ፡ ክርስቶፋሌም ፡ ከረምቱን ፡ ለማሳለፍ ፡
የመረጠው ፡ ቦታ ፡ ከግራኝ ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ ብዙ ፡ ርቀት ፡ ያለው ፡ ባለመሆኑ ፡
ጥሩ ፡ ምርጫ ፡ ነው ፡ የሚባል ፡ እይደለም ። በሠራው ፡ የጀግንነት ፡ ጭቃና ፡
ባገኛቸውም ፡ ድል ፡ መንግሥት ፡ ምክንያት ፡ በዚህ ፡ በወጣቱ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡
ልብ ፡ ከሚያስፈልግ ፡ የበለጠ ፡ ራሱን ፡ የመተማመን ፡ መንፈስ ፡ እድሮ
በት ፡ ይሆናል ። ድል ፡ መንግሥቱ ፡ ከተገኘ ፡ በኋላ ፡ ደ ፡ ጋማና ፡ ሠራዊቱ ፡
ራት ፡ ብለው ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ጉዞ ፡ ባደረጉ ፡ ኑር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ከግራኝ ፡
ጋራ ፡ ከመግጠማቸው ፡ እስቀድመው ፡ ከጉጉው ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ በማ
ድረግ ፡ እያሌ ፡ ሠራዊት ፡ መሰብሰብ ፡ በቻሉ ፡ ነበር ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡
ሰለዚህ ፡ ዘመቻ ፡ ከተጻፉት ፡ ቁጥራቸው ፡ ካነሰ ፡ ድርሰቶች ፡ ነገሩ ፡ በደ
ረሰ ፡ በእራት ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ብሩህ ፡ የሆነ ፡ ፍርድ ፡ መስጠት ፡ በጣም ፡
አስቸጋሪ ፡ ነውና ፡ በመላ ፡ አስተያየት ፡ ከመስጠት ፡ ወደ ፡ ታሪኩ ፡
እንመለስ ።

እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ፈጥኖ ፡ እንዲደርስ ፡ ለማስታወስ ፡ ዶም ፡ ክር
ስቶፋሌ ፡ የድሉ ፡ ወሬ ፡ ያለበትን ፡ ደብዳቤ ፡ ጽፎ ፡ በአዲ ፡ ልብን ፡ ድን
ግል ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ከሮድሪጎ ፡ ደ ፡ ሊማ ፡ ጋራወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡
መጥቶ ፡ የአገር ፡ ቋንቋ ፡ የተማረውን ፡ አራያ ፡ ዴዝ ፡ የሚባል ፡ ክልስ ፡
ወደ ፡ ጉጉው ፡ ላከው ። ይህን ፡ መልክት ፡ ለማድረስ ፡ አራያ ፡ ዴዝን ፡

የመረጠው ፡ ዐረብኛና ፡ እማርኛ ፡ በግወቁና ፡ ቀለሙም ፡ የዐረቦችን ፡ ስለሚመስል ፡ የግራኝ ፡ ሰው ፡ መስሉ ፡ መንገዱን ፡ ለማድረግ ፡ ይችላል ፡ ብሎ ፡ በመተማመን ፡ ነበር ። እራያ ፡ ዴዝ ፡ መላክቱን ፡ ለንጉሡ ፡ አድርሶ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ መልሰ ፡ ይዞለት ፡ ሄደ ። ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ በጣም ፡ ትንሽ ፡ ሰዎች ፡ ብቻ ፡ መኖራቸውን ፡ እራያ ፡ ዴዝ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ በነገረው ፡ ጊዜ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ በጣም ፡ እዘን ፡ ይህንኑም ፡ ለማረጋገጥ ፡ ንግሥቲቱዋን ፡ በጠየቀ ፡ ጊዜ ፡ የሰገው ፡ እውነት ፡ መሆኑን ፡ አረጋገጠች ለት ፡ ምንም ፡ በዚህ ፡ ወረ ፡ ቢከፋው ፡ የክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ልብ ፡ አልወላወለም ። ትገሉን ፡ ለመቀጠል ፡ የነበረው ፡ ሞቃት ፡ ሐሳብም ፡ አልቀዘቀዘም ።

በበኩሉ ፡ ግራኝ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ለውጊያ ፡ የነበራቸውን ፡ የመዋጋት ፡ ጎይል ፡ ከሁለተኛው ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ተገንዝቦ ፡ ነበርና ፤ ስለዚህ ፡ በገዛ ፡ ጎይሉ ፡ የማያሸንፋቸው ፡ መሆኑን ፡ ተረዳ ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ከዘብል ፡ ሰፈሩ ፡ መላክተኞቹን ፡ ከብዙ ፡ ገንዘብ ፡ ጋራ ፡ በዘቢድ ፡ ለሚገኘው ፡ ለቱርክ ፡ ፓሻ ፡ ላካቸው ። በደብዳቤው ፡ ውስጥ ፡ በ፲፱ ፡ ዓመት ፡ ጦርነት ፡ የያዘው ፡ አገር ፡ ከእጁ ፡ መውጣቱን ፤ ርዳታ ፡ ያላገኘ ፡ እንደሆነ ፡ የሚሸነፍ ፡ መሆኑንና ፡ እርሱም ፡ ታማኝ ፡ የቱርኮች ፡ ተገዥ ፡ መሆኑ ፡ እንዳይዘነጋ ፡ ለፓሻው ፡ ካስታወቀ ፡ በኋላ ፡ ነፍጠኞችና ፡ መድፎች ፡ በፍጥነት ፡ እንዲላኩለት ፡ ጠየቀ ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ ወገኖቹ ፡ ለሆኑት ፡ ለዐረብ ፡ ባላባቶች ፡ ርዳታ ፡ መለመን ፡ ደብዳቤና ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ከዘረፈው ፡ ወርት ፡ አብዝቶ ፡ ላከላቸው ። የዘቢድ ፡ ፓሻ ፡ ግራኝን ፡ መርዳት ፡ ፈቃዱ ፡ መሆኑ ፡ በታወቀ ፡ ጊዜ ፤ ምርኮና ፡ ዘረፋ ፡ እንደ ፡ ፈተኛው ፡ ዘመን ፡ በእያሌው ፡ የሚገኙ ፡ መስሎዎቸው ፡ ብዙ ፡ ቱርኮችና ፡ ዐረቦች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተሻግረው ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ሁነው ፡ መዋጋት ፡ ፈቃዳቸው ፡ ሆነ ። የግራኝ ፡ ስብከትና ፡ ወርት ፡ ቱርኮች ፡ ችላ ፡ ሊሉት ፡ የማይችሉ ፡ ነበር ። በክረምቱ ፡ ውስጥ ፡ ግራኝ ፡ የፈለገውን ፡ ያህል ፡ የጦር ፡ ሠራዊትና ፡ መግሪያዎች ፡ ተግልጸው ፡ ደረሱለት ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ለግራኝ ፡ ከዐረብ ፡ አገር ፡ የከተቱለት ፡ ወታደሮች ፡ ከ፪ ፡ ሺህ ፡ የሚበልጡ ፡ ነበሩ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ ፱ ፡ መቶ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ፴ ፡ የታወቁ ፡ ባለወርት ፡ ሜማ ፡ የቱርክ ፡ ፈረሰኞች ፡ ቍጥራ

ቸው ፡ በትክክል ፡ ያልታወቀ ፡ የዐረብ ፡ ተወላጅ ፡ የሆኑ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ነፍጠኞች ፡ ነበሩ ። ከነሱም ፡ ጋራ ፡ ፓሻው ፡ ፲ ፡ መድፎች ፡ ከነተኳ ፡ ሾቼ ፡ ልኮላታል ።

ይህ ፡ ርዳታ ፡ የደረሰው ፡ በአዳል ፡ በኩል ፡ በመሆኑና ፡ ጊዜው ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ በሰፈረበት ፡ እውራጃ ፡ የክረምት ፡ ወራት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ግራኝ ፡ ያጠራቀመውን ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ በትክክል ፡ ለማወቅ ፡ የቻለ ፡ እይመስልም ። ስለዚህ ፡ የጦር ፡ ሰፈሩን ፡ ከጠላቶች ፡ ሰፈር ፡ እንደ ፡ ማራቅ ፡ ከዚያው ፡ ከሰፈረበት ፡ አገር ፡ ክረምቱን ፡ አሳለፈ ። ደ ፡ ጋማ ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ተጉዞ ፡ ሰሜን ፡ ውስጥ ፡ ቢሰፍር ፡ ነሮ ፡ በቁርክ ፡ ነፍጠኞችና ፡ መሣሪያዎች ፡ ከጉለመሰው ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ጋራ ፡ ሳይ ጋጭ ፡ ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ አድርጎ ፡ ከበዛ ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ እህ መድ ፡ አብራሂምን ፡ መግጠም ፡ በተቻለ ፡ ነበር ። የጦር ፡ ሰፈሩን ፡ ያን ቀሳቀስ ፡ እንደሆነ ፡ ግራኝ ፡ ይከታተለኛል ፡ በማለት ፡ ይሁን ፡ ወይም ፡ ግራኝ ፡ ያገኘውን ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ ወሬ ፡ ባለመስማት ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ይህን ፡ የመሰለ ፡ እርምጃ ፡ አላደረገም ። የውሃ ፡ ሙላትና ፡ የከበደው ፡ ክረምት ፡ ለጦር ፡ ሠራዊት ፡ መንቀሳቀስ ፡ በሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ስለ ፡ ማይፈቅድ ፡ ሊከተሉት ፡ ያሰቡት ፡ የኢትዮጵያ ፡ አርበኞች ፡ ቢኖሩም ፡ በክረምቱ ፡ ውስጥ ፡ እይመቻቸውም ፡ ነበር ። እንደዚሁም ፡ ደግሞ ፡ የደ ፡ ጋማን ፡ መልክተኛ ፡ ወደ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በሄደ ፡ ጊዜ ፡ ንጉሡ ፡ ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ እንዳልነበረው ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ተመልክቶዋል ። ስለዚህ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ በተገናኘም ፡ ጊዜ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ሠራዊት ፡ እንደሚሰበሰብላቸው ፡ አድርጎ ፡ አሳሰበም ፡ ይሆናል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ በሚከተለው ፡ ምዕራፍ ፡ እንደሚገለጽ ፡ ሁሉ ፡ ሰፈሩን ፡ ባለመለወጥ ፡ የደረሰው ፡ ጉዳት ፡ በጣም ፡ ታላቅ ፡ ነው ።

በዚሁ ፡ ክረምት ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ የፈላሻዎች ፡ ወገን ፡ የሆነ ፡ ባላ ባት ፡ በእስላሞች ፡ አገሩን ፡ ተቀምጦ ፡ የቂየና ፡ ለንጉሡ ፡ ነገሥቱም ፡ ታማኝ ፡ የነበረው ፡ ሰው ፡ ወደ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ሰፈር ፡ መጣ ። ይህ ፡ ሰው ፡ ንጉሡ ፡ ከደጋማ ፡ ጋራ ፡ ለመገናኘት ፡ ጉዞ ፡ ሲያደርግ ፡ የሚያልፈው ፡ በገዛ ፡ አገሩ ፡ በኩል ፡ መሆኑን ፡ ይሸም ፡ ከሰሜን ፡ እምባዎች ፡ መካከል ፡ እንዱ ፡ የሆነው ፡ ተራራ ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ ገላ

ወደዎሰን ፡ እንደማያሳልፉት ፡ አስረድቶ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ መቶ ፡ ሆነው ፡ ቢሄዱ ፡ መርቶ ፡ በማይታይ ፡ በኩል ፡ ከአምባው ፡ እናት ፡ ላይ ፡ እንደሚያደርሳቸውና ፡ አምባውን ፡ ለመውሰድ ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ ለዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ገለጸለት ። ከአምባውም ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ምርጥ ፡ ፈረሶችና ፡ ብዙ ፡ የሚግረኩ ፡ ነገሮች ፡ መኖራቸውን ፡ ነገረው ። ለሚከተለው ፡ ውጊያ ፡ ፈረሶች ፡ ማሰናዳት ፡ በደ ፡ ጋማ ፡ ሐሳብ ፡ ውስጥ ፡ የተቀረጸ ፡ ነገር ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ዘምቶ ፡ ፈረሶቹን ፡ መውሰድና ፡ ለንጉሡም ፡ መንገድ ፡ መክፈት ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ የሚጠቅም ፡ ሥራ ፡ ሁኖ ፡ ታየው ። ለዘመቻውም ፡ በምሥጢርና ፡ በትልቅ ፡ ጥንቃቄ ፡ ከተሰናዳ ፡ በኋላ ፡ ማኑኤል ፡ ዳ ፡ ኩንሐንና ፡ ደ ፡ ፎንሴካ ፡ የተባሉትን ፡ የጦር ፡ መኮንኖችን ፡ ከመቶ ፡ ነፍጠኞች ፡ ጋራ ፡ እስከትሉ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተጓዘው ጊዜው ፡ የውሃ ፡ ሙላት ፡ ወራት ፡ በመሆኑ ፡ ተከዜን ፡ በሰልጅና ፡ በዋነኞች ፡ በሚገፉ ፡ ዐልጋዎች ፡ መሻገር ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ። ይልቁንም ፡ መማሪያዎቻቸውና ፡ ባሩዱን ፡ ርጥበት ፡ እንዳይነካ ፡ ለማድረግ ፡ በግር ፡ የተሞሉ ፡ ስልቶች ፡ ላይ ፡ አልጋ ፡ እስተምጠው ፡ ዋናተኞች ፡ እየገፉ ፡ እንዲያሻግሩ ፡ ተደረገ ።

ዋቲ ፡ ከሚባለው ፡ ከምሽግ ፡ አምባ ፡ ሥር ፡ ከደረሱ ፡ በኋላ ፡ ባላባቱ ፡ ባልታወቀ ፡ መንገድ ፡ መርቶ ፡ እስላሞቹ ፡ ሳይነቁባቸው ፡ ከአምባው ፡ ሜፍ ፡ ላይ ፡ አወጣቸው ። ከአምባው ፡ እናት ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ የአምባው ፡ አካሄድ ፡ ፫ ፡ ሺህ ፡ እግረኞችና ፡ ፪ ፡ መቶ ፡ ፈረሶች ፡ አሰልፎ ፡ ለውጊያ ፡ ጠበቃቸው ። ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ በበኩሉ ፡ ፴ ፡ ሰዎች ፡ በግራ ፡ ፴ ፡ ሰዎች ፡ በቀኝ ፡ እርባ ፡ ሰዎች ፡ ደጀን ፡ እንደሚሆኑ ፡ አድርጎ ፡ ካሰለፈ ፡ በኋላ ፡ ራሱ ፡ ከ፩ ፡ ፈረሶች ፡ ጋራ ፡ ሆኖ ፡ ለመማጠም ፡ ተሰናዳ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ለመጋጠም ፡ ሁለቱም ፡ ወገን ፡ ወደፊት ፡ ሲጓዙ ፡ ሰይድ ፡ አህመድ ፡ የተባለው ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ በፈረስ ፡ ሁኖ ፡ ከዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ጋራ ፡ የግል ፡ ውጊያ ፡ ገጠመ ። ለዉበጣ ፡ ውጊያ ፡ በተቃረቡ ፡ ጊዜ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ወዲያው ፡ የእስላሞችን ፡ መሪ ፡ ከፈረሱ ፡ ላይ ፡ ዘርግፎ ፡ ገደለው ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ አረራቸውን ፡ እያዘነቡባቸው ፡ እየፎከሩ ፡ ገቡባቸው ። እስላሞቹም ፡ በታላቅ ፡ ፍርሃት ፡ በሸጉ ፡ ጊዜ ፡ በፖርቱጋሎች ፡ ተኮሰ ፡

ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በእገራው ፡ በፈላሻ ፡ ሰዎች ፡ ጦርና ፡ ጉራዴ ፡ አለቄ ።
ከግራኝ ፡ አምባ ፡ ዘበኞች ፡ መካከል ፡ ጥቂቶቹ ፡ ብቻ ፡ ሲተርፉ ፡ የሚበ
ልጡት ፡ ከዚያው ፡ አለቄ ። አምባውም ፡ በክርስቲያኖች ፡ እጅ ፡ ወደቀ ።
ከእስላሞች ፡ የተማረኩት ፡ ፅቃዎችና ፡ ከብቶች ፡ ብዙ ፡ ነበሩ ። ደ ፡ ጋማ ፡
ተስፋ ፡ እንዳደረገው ፡ ሁሉ ፡ ሰማኒያ ፡ ምርጥ ፡ ፈረሶችና ፡ ከ፪ ፡ የሚበ
ልጡ ፡ በቅሉዎች ፡ ማረከ ። እገናንም ፡ ለዚህ ፡ የንጉሡ ፡ ታማኝ ፡ ሆኖ ፡
ለኖረው ፡ ለፈላሻ ፡ ባላባት ፡ ባስረከበው ፡ ጊዜ ፡ ባላባቱ ፡ እግዚአብሔር ፡
እንደ ፡ ሠራለት ፡ ተአምር ፡ ቈጥሮት ፡ ከአሥራ ፡ ዑለት ፡ ወንድሞቹ ፡
ጋራ ፡ ክርስትና ፡ ተነሣ ።

ይህ ፡ ሞቲ ፡ የተባለው ፡ አምባ ፡ ከአናቱ ፡ ላይ ፡ ርዝመቱ ፡ ፲፪ ፡ ማይል ፡
ስፋቱ ፡ ፪ ፡ ማይል ፡ ይሆናል ። ከአናቱም ፡ ሌላ ፡ ብዙ ፡ ሕዝብ ፡
የሚኖሩበት ፡ ወንዞችም የሚፈሱበት ፡ ሸለቆዎች ፡ ሰላሉት ፡ ከ፲ ፡ እስከ ፡
፲፪ ፡ ሺህ ፡ ሕዝብ ፡ ይኖርበታል ፡ ሲል ፡ ካስታገሆሶ ፡ ገልጾለል ። የእገራ
ቱን ፡ ልምላሚ ፡ በማንሣት ፡ ይኸው ፡ ታሪክ ፡ ጸሓፊ ፡ ማር ፡ ከዋሻ ፡
ስለሚቈርጡ ፡ ይህም ፡ በብዙ ፡ በመገኘቱ ፡ ማንም ፡ የፈለገውን ፡ በመው
ሰድ ፡ በጥጋብ ፡ ስለሚኖሩ ፡ እነዚህ ፡ ሰዎች ፡ ገና ፡ መኖን ፡ በመመገባ
ቸው ፡ በእገራቸው ፡ ደኅና ፡ እድርገው ፡ ሊኩሩበትና ፡ ሊመኩ ፡ ይች
ላሉ ፡ ፡ ሲል ፡ በመደነቅ ፡ ጽፎዋል ።

የሞቲ ፡ ምሽግ ፡ አምባ ፡ መያዝ ፡ በክረምቱ ፡ ውስጥ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡
የተፈጸመ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ አብዝቶ ፡ በተጠቀመ
በት ፡ ነበር ። ከባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ይሰሐቅ ፡ ጋራ ፡ ከመጡቱ ፡ ፈረሰኞችና ፡
እግረኞች ፡ ላይ ፡ ተጨማሪ ፡ ቢሆን ፡ ሰማኒያ ፡ የፖርቱጋል ፡ ፈረሰኞች ፡
በውጊያ ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ልዩነት ፡ ባደረጉ ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ የቁር
ከና ፡ የዐረብ ፡ ረዳት ፡ ጦር ፡ ከደረሰለት ፡ በኋላ ፡ እህመድ ፡ አብራሂም ፡
ለጠላት ፡ ጊዜ ፡ የሚሰጥ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ባለመሆኑ ፡ በፈረሶቹ ፡ እንዲጠ
ቀምበትና ፡ ሠራዊቱን ፡ እንዲያዘጋጅ ፡ ለዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ጊዜ ፡ አል
ሰጠውም ። ዛቢል ፡ አምባ ፡ ላይ ፡ ከሰፈረ ፡ ጊዜ ፡ ጀምረው ፡ የግራኝ ፡
ሰላዮች ፡ የደጋጋማን ፡ ሰፈር ፡ በዐይን ፡ ቀራኛ ፡ ሲጠብቁ ፡ ቂይተዋል ።
ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ያደረገው ፡ ዘመቻ ፡ በምሥጢር ፡
ቢሆንም ፡ ግራኝ ፡ ወሬውን ፡ ሳያገኝ ፡ አልቀረም ። ስለዚህ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡

ከጉዞ ፡ ሳይመለሱ ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ በቀሩት ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ላይ ፡ እደጋ ፡ ለመጣል ፡ ከዘብል ፡ ተነሥቶ ፡ ገሠገሠ ።

የዋቲን ፡ አምባ ፡ ከያዘ ፡ በኋላ ደጋግ ፡ በበኩሉ ፡ የግራኝን ፡ ሐሳብ ፡ ሳይገምት ፡ አልቀረም ። ስለዚህ ፡ የዋቲን ፡ መያዝ ፡ ጉጉሠ ፡ እንዲሰማ ፡ መላክት ፡ ከላከ ፡ በኋላ ፡ ከመቶ ፡ ነፍጠኞቹ ፡ መካከል ፡ ሠላሳዎቹን ፡ ከብቶቹን ፡ ነድተው ፡ እንዲያመጡለት ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ትቶዋቸው ፡ እርሱ ፡ ራሱ ፡ ከቼ ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡ በግሥጋሢ ፡ ወደ ፡ ሰፈሩ ፡ ሄደ ። ዶም ፡ ከርስቶፋኦ ፡ ከሰፈሩ ፡ በደረሰ ፡ በግግሥቱ ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ እነሱ ፡ የነበሩበትን ፡ አምባ ፡ ተጠግቶ ፡ ሰፍሮ ፡ ተገኘ ። በዚሁ ፡ እስላሞቹ ፡ ከሰፈሩበት ፡ ቦታ ፡ ሁነው ፡ መድፎችንና ፡ ጠመንጃዎችን ፡ በክርስቲያኖች ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ ሲተኮሱ ፡ ዋሉ ። ከርሱ ፡ ነፍጠኞቹ ፡ አምስት ፡ እጅ ፡ የሚበልጡትን ፡ የቀርክ ፡ ተኳሾች ፡ ከመጋፈጥ ፡ ሌላ ፡ ዶም ፡ ከርስቶፋኦ ፡ እን ፡ ይህን ፡ ጊዜ ፡ ዕድልም ፡ አልረገገው ። ከጥቂቶቹ ፡ ነፍጠኞቹ ፡ ጫ ፡ ሰዎች ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ቀርተውበታል ። ከርሱም ፡ ጋራ ፡ የተመለሱት ፡ ወታደሮቹ ፡ ከግሥጋሢ ፡ ምክንያት ፡ ገና ፡ ከመንገዱ ፡ ድካም ፡ አላገገሙም ። የግሪካቸው ፡ ፈረሶች ፡ አልደረሱለትም ። ጠላቶቹ ፡ ግን ፡ ከሰፈሩ ፡ ተጠግተው ፡ በሩን ፡ መምታት ፡ ጀምረዋል ።

ምዕራፍ ፡ ፴፭ ።

መስከረም ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተደረገው ፡ ውጊያና ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ መሞት ።

የግራኝን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ድፍረት ፡ ካየ ፡ በኋላ ፡ የመድፎቹንም ፡ ተኮስ ፡ በመስማት ፡ ዶም ፡ ከርስቶፋኦ ፡ ለግራኝ ፡ አዲስ ፡ ጦር ፡ እንደ ፡ ደረሰለት ፡ በፍጹም ፡ ተገነዘበ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ፖርቱጋሎቹ ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ የነበሩት ፡ ነፍጠኞች ፡ ስንት ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ለግወት ፡ አልቻሉም ። ስለዚህ ፡ ደጋግ ፡ የጦር ፡ መኮንኖቹን ፡ ሁሉ ፡ ሰብሰቦ ፡ እግከራቸው ፡ ከግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ፈት ፡ ማፈግፈግ ፡ የማይመች ፡ ነገር ፡ መሆኑን ፡ ሁሉም ፡ ተስማሙበት ። የማፈግፈጉ ፡ ጊዜ ገና ፡ ጭ ፡ አለፈ ። ያሁኑ ፡ መንቀሳቀስ ፡ እንደ ፡ ሸሸት ፡ ተቈጥሮ ፡ ያገሩ ፡ ሰዎች ፡

ከመ ፡ ቅጽበት ፡ እንደሚከፋፈሉትና ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊትም ፡ ተከታትሉ ፡
አደጋ ፡ እንደሚያደርግባቸው ፡ የማይቀር ፡ መስሎ ፡ ስለ ፡ ታያቸው ፡ ደ ፡
ጋማ ፡ በከረምቱ ፡ ውስጥ ፡ ያሰናዳውን ፡ መከላከያ ፡ ሳይለት ፡ የግራኝን ፡
ሠራዊት ፡ ለመግጠም ፡ ቀርጥ ፡ ሐሳብ ፡ አደረገ ። ነገር ፡ ግን ፡ የጠላቶችን ፡
ጎይል ፡ ለመግመትና ፡ ወደ፡ኋላ ፡ የቀሩትም ፡ ጩ ፡ ነፍጠኞች ፡ እንዲ
ደርሱለት ፡ በሚከተለው ፡ ቀን ፡ ጦርነቱን ፡ ሳይገጥሙ ፡ ወሰነ ።

እህመድ ፡ አብሪሂም ፡ ግን ፡ ለጠላቶች ፡ ጊዜ ፡ መስጠት ፡ አልፈለገም ። ስለዚህ ፡ በነጋታው ፡ መስከረም ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ንጋቱ ፡
ወገን ፡ ሲል ፡ እንድ ፡ ሺህ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞችና ፡ መድፎችን ፡ ግንባር ፡
ቀደም ፡ አድርጎ ፡ በክርስቲያኖች ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ ተጓዘ ። ይህም ፡ ክርስቶፋ
እም ፡ ይህን ፡ ባየ ፡ ጊዜ ፡ ሰዎችን ፡ አሰልፎ ፡ ለመግጠም ፡ ተዘጋጀ ። ከው
ጊያው ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ አጥራቸውን ፡ ሳይለቁ ፡ ለማጥ
ቃት ፡ የቀረባቸውን ፡ የጦር ፡ ክፍል ፡ በተኩስ ፡ ለመከላከል ፡ ሞከሩ ።
ግራኝ ፡ ግን ፡ ብዙ ፡ ሠራዊት ፡ ስለ ፡ ነበረው ፡ ቀርበው ፡ ጠላቶችን ፡ እን
ዲያጠቁ ፡ እዘዘ ። ፖርቱጋሎች ፡ የሠሩት ፡ መከላከያ ፡ አጥርም ፡ የመድ
ፎችን ፡ ተኩስ ፡ ለማገድ ፡ የማይችል ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ቱርኮች ፡ በመድፎች
ተኩስ ፡ እየታገዙ ፡ ቀርበው ፡ ሰፈሩን ፡ በብርቱ ፡ አጠቁት ። በዚህ ፡ ዐይ
ነት ፡ ውጊያ ፡ ከክርስቲያኖች ፡ ወገን ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ ይቁሱሉ ፡ ጀመር ።
ስለዚህ ፡ ይህም ፡ ክርስቶፋእ ፡ ጠላቶች ፡ በቀረቡ ፡ ቅጥር ፡ የፖርቱጋል ፡
ሻምባሎች ፡ ከነወቃደራቸው ፡ በየተራው ፡ ወጥተው ፡ እየገጠሙ ፡ ወደ ፡
ኋላ ፡ እንዲመለሱ ፡ ዐቀደ ። መጀመሪያ ፡ ከአጥሩ ፡ ወጥቶ ፡ ከጎምላ ፡
ሰዎች ፡ ጋራ ፡ ቱርኮችን ፡ ገጥሞ ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ ከገደለባቸው ፡ በኋላ ፡
ማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ፍራንሲስቲ ፡ ደ ፡ አብረውን ፡ ሐላእ ፡ ዳፎንሴካ
ምና ፡ ፍራንሲስቲ ፡ ሼልሆም ፡ እንደዚሁ ፡ በየተራቸው ፡ ወጥተው ፡ ወደ ፡
ምሽጋቸው ፡ የቀረቡትን ፡ ቱርኮችና ፡ ሌሎችንም ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ ክፍ
ሎች ፡ እያጠቁ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ እንዲመለሱ ፡ አደረጉዋቸው ። ይህን ፡ ዘዴ ፡
ለመቃወም ፡ ቱርኮች ፡ በብዛት ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ስለሚበልጡ ። ፖርቱ
ጋሎች ፡ ከማጥቃታቸው ፡ ወደ ፡ ካቡ ፡ ሲመለሱ ፡ ጠንካራ ፡ ተኩስ ፡ ያደ
ርጉባቸው ፡ ጀመር ። ይልቁንም ፡ የቱርኮች ፡ ነፍጥ ፡ በብዛት ፡ በደም ፡
ክርስቶፋእ ፡ ላይ ፡ እንዲተኩስ ፡ ግራኝ ፡ አደራ ፡ ብሎ ፡ ነበርና ፡ የፖርቱ
ጋሎች ፡ የጦር ፡ አዛዥ ፡ ከካብ ፡ ወጥቶ ፡ በገጠማቸው ፡ ቅጥር ፡ በእርሱ ፡

ላይ ፡ እሩምታ ፡ ይተኮሱበት ፡ ነበር ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ከጁና ፡ ከእግሩ ፡ ላይ ፡ ሲቂስል ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ የጦር ፡ መኮንኖች ፡ መካከል ፡ ደ ፡ እብሬውና ፡ ሐላላ ፡ ደ ፡ ፎንሲካምና ፡ ፍራንሲስቲ ፡ ቪልሆም ፡ ከጦር ፡ ሚያ ፡ ወደቁ ፡ ውጊያው ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ሲቀጥል ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ በብዛት ፡ እየገፉ ፡ በክርስቲያኖች ፡ መሥመር ፡ ላይ ፡ መጫን ፡ ጀመሩ ። ቱርኮች ፡ የእሳት ፡ መሣሪያ ፡ በብዙ ፡ ስለ ፡ ነበራቸው ፡ በፊተኞቹ ፡ ውጊያ ፡ እንደ ፡ ተደረገው ፡ ፖርቱጋል ፡ በተከሰ ፡ የእስላምን ፡ ወራሂት ፡ ግንድ ፡ እልቻሉም ። ከዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ጋራ ፡ ከነበሩት ፡ ቍጥራቸው ፡ እነስተኛ ፡ የሆነው ፡ የፖርቱጋልና ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ሲሞቱ ፡ ሌሎቹም ፡ ቂስሉ ። ከቀትር ፡ ላይ ፡ ቱርኮች ፡ በኃይል ፡ እየተኮሱ ፡ ይጠጉዋቸው ፡ ጀመሩ ። ይኸን ፡ ጊዜ ፡ ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ የቂስሉትን ፡ እስብበባ ፡ ከነደንገጠሮችዋ ፡ ስታከማቸው ፡ ቂየች ። የቱርኮች ፡ ነፍጠኞች ፡ በቀረቡ ፡ ጊዜ ፡ ንግሥቷትዋ ፡ ወደ ፡ ነበረችበት ፡ ቤትም ፡ እየተኮሱ ፡ ከደንገጠሮችዋ ፡ ሁለቱን ፡ አቂሰሉ ።

ከቀትር ፡ በኋላ ፡ ክርስቶፋስ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ የመጨረሻውን ፡ መከራ ፡ ለማድረግ ፡ ወሰነ ። ይህንንም ፡ ተግባር ፡ ለመፈጸም ፡ ማንኳል ፡ ደከን ፡ ሐንገ ፡ አዘዘው ። ይህ ፡ ጀግና ፡ ከነሰዎቹ ፡ እየፎከረ ፡ ወጥቶ ፡ ጠላቶቹን ፡ በብርቱ ፡ አጥቅቶ ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ ስለፈጀባቸው ፡ በሸሸት ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ተመለሱ ። ይኸን ፡ ጊዜ ፡ ከአምባ ፡ ዋቲ ፡ የተማረኩት ፡ ፈረሶች ፡ ደርሰውላቸው ፡ ቢሆን ፡ ድሉ ፡ የፖርቱጋሎች ፡ ይሆን ፡ ነበር ፡ ሲል ፡ ካስታንሆሶ ፡ እመልክቷል ። ፈረሶቹ ፡ ግን ፡ እልነበሩም ፡ ስለዚህ ፡ የጠላት ፡ ወታደሮች ፡ መሸሸ ፡ ሲጀምሩ ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ሰዎች ፡ ተከታትለው ፡ ስልፉን ፡ መናድ ፡ ስላልቻሉ ፡ የሸሹትም ፡ እየተመለሱ ፡ ገጠሙዋቸው ።

ደ ፡ ጋማ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ እስከ ፡ ምሽቱ ፡ ጨለም ፡ ማለት ፡ ሲጀምር ፡ የሚበዙት ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ እንዲያፈገጉ ፡ አዘዘ ። ደ ፡ ጋማ ፡ ግን ፡ የጦር ፡ አዛዥ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ ከምሽጉ ፡ ውስጥ ፡ ለመሞት ፡ ቂረጠ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ በብዛት ፡ ወደ ፡ ምሽጉ ፡ መግባት ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ሰዎች ፡ እንዳንዶቹ ፡ ወደ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ሄደው ፡ የሚበዙት ፡ ሰዎች ፡ ስለ ፡

ቄሰሉና ፡ ሰሉሞቱ ፡ ሌሎችም ፡ እለመጠን ፡ ስለፈከሙ ፡ የእርሱ ፡ ከዚያ ፡ መቄየት ፡ የማይረባ ፡ ነገር ፡ መሆኑን ፡ እስረድተውት ፡ ከበቅሉ ፡ ላይ ፡ እስ ቀምጠው ፡ ይዘውት ፡ ወደ ፡ እምባ ፡ ሸሹ ።

ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ በጦር ፡ ወገኖችዋ ፡ ላይ ፡ የደረሰውን ፡ ለመካፈል ፡ እስከ ፡ መጨረሻው ፡ እብራ ፡ ቄየች ። ከድሉ ፡ በኋላ ፡ የግ ራሻ ፡ ፈረሰኞች ፡ መንገዱ ፡ አስቸጋሪ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ሊከታተሉዋቸው ፡ አልቻሉም ። እግረኞቹ ፡ ግን ፡ በሠለማው ፡ ውስጥ ፡ ተከታትለው ፡ ከቄ ሰሉት ፡ የወገን ፡ ወታደሮች ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹን ፡ ገደሉ ። የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ከሰፈሩ ፡ ገብተው ፡ ያገኙትን ፡ ምርኮ ፡ መሰብሰብ ፡ ጀመሩ ። የሚበዙት ፡ የቱርክ ፡ ወታደሮች ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ ለመርዳት ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የመጡት ፡ ግራሻ ፡ በፈተኛው ፡ ዘመን ፡ ያገኘውን ፡ ታላቅ ፡ የምርኮ ፡ ዕቃዎችና ፡ ከየገዳማቱ ፡ የገፈፈው ፡ ብዙ ፡ ወርቅ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ ወሬ ፡ ሰምተው ፡ በዘረፋ ፡ ለመጠቀም ፡ ነበር ። በፖርቱጋሎችና ፡ በንግሥቲቱ ፡ ሰፈር ፡ ይኸን ፡ የመሰለ ፡ ሀብት ፡ በ፲፩፻፱፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ስለማይገኝ ፡ የተገኘው ፡ ምርኮ ፡ ደስ ፡ አላሰኛቸውም ። ይልቁንም ፡ ቄሰለው ፡ መንቀሳቀስ ፡ ያልቻሉትን ፡ ወታደሮች ፡ ለመበርበር ፡ ወደ ፡ እንዱ ፡ ቤት ፡ በገቡ ፡ ጊዜ ፡ ከፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ መካከል ፡ እንድ ፡ በብርቱ ፡ የቄሰለ ፡ ሰው ፡ የሳት ፡ መጫረያ ፡ ከር ፡ ይዞ ፡ ከተኛበት ፡ ቦታ ፡ ተንፏቆ ፡ ከቤቱ ፡ ውስጥ ፡ የነበረውን ፡ ባሩድ ፡ እያያዘና ፡ ቀሰለኞቹንና ፡ ቱርኮችን ፡ በእንድነት ፡ እቃጥሉ ፡ ራሱም ፡ ከዚያው ፡ ሞተ ።

ከሸሸቱ ፡ ላይ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ በሌሊቱ ፡ ውስጥ ፡ ተጠፋፋ ። የሚበዙት ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ንግሥቲቱዋን ፡ ተከትለው ፡ በእንድ ፡ መንገድ ፡ ሲሄዱ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሎና ፡ ከእርሱ ፡ የማይለዩ ፡ ፲፪ቱ ፡ ወታደሮች ፡ በሌላ ፡ መንገድ ፡ ተጓዙ ።

ምዕራፍ ፡ ፱፻ ፡

ሰለ፡ ዶም፡ ክርስቶፋኦ፡ ደ፡ ጋማ፡ መማረክና፡ መሞት ።

ሁለተኛውን ፡ መንገድ ፡ ይዘው ፡ የሸሹት ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦና ፡
፲፱ ፡ ሰዎች ፡ ሁሉም ፡ ቂርሰው ፡ ሰለ ፡ ነበረ ፤ ብዙ ፡ መንገድ ፡ ለመሄድ ፡
አልቻሉም ። ስለዚህ ፡ ከመንገዱ ፡ ወጥተው ፡ በእንዱ ቊጥቋጦ ፡ ውስጥ ፡
መደበት ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ። በማግሥቱ ፡ በመስከረም ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ የግ
ራኝ ፡ ሰዎች ፡ ከ፲፪ ፡ ቱርኮች ፡ ጋራ ፡ ይነባቸውን ፡ ተከትለው ፡ ሲያሳድዱ
ዋቸው ፡ አልፈዋቸው ፡ ከሄዱ ፡ በኋላ ፡ ሲመለሱ ፡ እግኝተዋቸው ፡ ዶም ፡
ክርስቶፋኦና ፡ ፲፫ቱን ፡ ወታደሮቹን ፡ ግረኩዋቸው ። እንዲሁ ፡ ግን ፡ በብ
ርቱ ፡ ቂርሱ ፡ ከተደበቀበት ፡ ቦታ ፡ ሳይንቀሳቀስ ፡ ሰለ ፡ ተኛ ፡ ሳይያዝ ፡
ቀርቶ ፡ ኋላም ፡ እምልጦ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ ለመቀላቀል ፡ ቻለ ።

ቱርኮችና ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ በእጃቸው ፡ ለወደቁት ፡ ጀግኖች ፡ ወታደ
ሮች ፡ ቸርነት ፡ ወይም ፡ ርኅራኄ ፡ አላሳዩዋቸውም ። ትጥቁን ፡ በመመል
ከት ፡ የማረኩት ፡ የጦር ፡ አካዋን ፡ መሆኑን ፡ ስለተገነዘቡ ፡ እያገላሉና ፡
እያላገጡበት ፡ ይዘውት ፡ ሄደው ፡ ከግራኝ ፡ ፊት ፡ አቀረቡት ።

እሕመድ ፡ አብራሂም ፡ ባፈሰሰው ፡ የክርስቲያኖች ፡ ዶም ፡ ሰክሮ ፡
ነበር ። የፖርቱጋሎችን ፡ ራስ ፡ ቂርጦ ፡ ላመጣለት ፡ ዋጋ ፡ እንደሚሰጥ ፡
ካወጀ ፡ በኋላ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ታስሮ ፡ ከፊቱ ፡ ሲቀርብ ፡ ፩፻፳ ፡
የፖርቱጋሎችን ፡ ራስ ፡ ቂርጦ ፡ ከድንኳኑ ፡ ፊት ፡ ተሰትሎ ፡ ይታይ ፡ ነበር።
ይኸን ፡ ታላቅ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ሥቃይ ፡ ለማሳየት ፡ ግራኝን ፡ ደስ ፡ ሰላ
ሰኘው ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ የፈጥኝ ፡ እሳስሮ ፡ ልብሱን ፡ እስወልቆ ፡ እያስገረፈ ፡
የተቋረጠት ፡ የፖርቱጋል ፡ ጀግኖች ፡ ራስ ፡ የነማን ፡ እንደሆነ ፡ ጠየቀው።
ዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ይኸን ፡ ሁሉ ፡ ጭንቀትና ፡ ውርደት ፡ በትዕግሥት ፡
ሰለ ፡ ቻለ ፤ እሕመድ ፡ አብራሂም ፡ ከመጀመሪያው ፡ ጦርነት ፡ በፊት ፡ ቊጥ
ራቸው ፡ ያነሰ ፡ ሰዎች ፡ ይዞ ፡ ከርሱ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ለመዋጋት ፡ ለቂረ
ጠው ፡ ደፋሮ ፡ ንጉሥ ፡ የሆነ ፡ ሁሉ ፡ ከብር ፡ ሊሰማቸውና ፡ በኃ ፡ ሥራ ፡
ሊሠራላቸው ፡ ይገባል ፡ ብሎ ፡ ለደ ፡ ጋማ ፡ የላከበትን ፡ ቃል ፡ ረስቶ ፡
በበለጠ ፡ ጭካኔ ፡ የእረመኔ ፡ ሥራ ፡ ሠራበት ። የዶም ፡ ክርስቶፋኦን ፡
ፊት ፡ በባሮቹ ፡ ሳንዳል ፡ ሜማ ፡ ከአስቀጠቀጠ ፡ በኋላ ፡ ሪዙን ፡ ሰም ፡ አስ

ነክሮ ፡ አቃጠለው ። ከዚያም ፡ በኋላ ፡ ሰፈር ፡ ለሰፈር ፡ እያዞረው ፡ እንዲያላገጠብትና ፡ እንዲያፈዘብት ፡ አድርጎ ፡ መልሰው ፡ ባመጡት ፡ ጊዜ ፡ በገዛ ፡ እጁ ፡ የደ ፡ ጋማን ፡ ራስ ፡ ቈረጠ ። ሊዋጉለት ፡ የመጡትና ፡ ድሉን ፡ ያሰገኙት ፡ ቱርኮች ፡ ግራኝ ፡ በፖርቱጋሎች ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ የሠራውን ፡ ነውር ፡ ሥራና ፡ ጭካኔ ፡ በሰሙ ፡ ጊዜ ፡ ከፋኛ ፡ ተናደዱ ። ወደ ፡ ግራኝ ፡ ሄደው ፡ ስለ ፡ ሠራው ፡ አረመኔያዊ ፡ ሥራ ፡ ከገሠጹት ፡ በኋላ ፡ የቀሩትን ፡ የፖርቱጋል ፡ ምርኮኞች ፡ ይዘው ፡ አገሩን ፡ ለቀው ፡ ወደ ፡ የመን ፡ ተጓዙ ። ከመጡት ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ መከከል ፡ ጀየ ፡ ሰዎች ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ሲቀሩ ፡ ሌሎች ፡ ሁሉ ፡ ተከፍተው ፡ ሄዱ ። ቱርኮች ፡ ተሰፋ ፡ ያደረጉት ፡ ምርኮ ፡ ከጦሩ ፡ ሰፈር ፡ አልተገኘም ። የወረሩት ፡ አገር ፡ በብዙ ፡ ዘመን ፡ ውጊያ ፡ የጠፋና ፡ የደኸየ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ሀብት ፡ ፍለጋ ፡ ለመጡት ፡ ቱርኮችና ፡ ዐረቦች ፡ ከኢትዮጵያ ፡ መቋየት ፡ የሚጠቅማቸው ፡ መሰሉ ፡ አልታያቸውም ። ስለዚህ ፡ ከድሉ ፡ በኋላ ፡ በፍጥነት ፡ ወደ ፡ መጡበት ፡ አገር ፡ ተመለሱ ።

ግራኝ ፡ በበኩሉ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ያለቁና ፡ ጥቂቶችም ፡ ቢተርፉ ፡ ሸሽተው ፡ ከአገሩ ፡ የወጡ ፡ ስለ ፡ መሰለው ፡ ድሉን ፡ የጦርነቱ ፡ መሠረሻ ፡ አድርጎ ፡ ቈጠረ ። እንደ ፡ መብረት ፡ ፈጣን ፡ የነበረው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ከብዙ ፡ ዘመን ፡ ዘመቻ ፡ በኋላ ፡ ዕድሜና ፡ ድካም ፡ እንደ ፡ ብሔራዊ ፡ ነው ፡ አይጠረጠርም ። ትግሉን ፡ አብረው ፡ የጀመሩ ፡ የጦር ፡ አለቆችና ፡ ወዳጆች ፡ ከጥቂቶች ፡ በቀር ፡ አልቀውበታል ። ከተረፉት ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ መካከል ፡ ትክክለኛ ፡ ምክር ፡ ለመስጠት ፡ የሚፈሩና ፡ እርሱ ፡ ያዘዛቸውን ፡ ያለ ፡ ጥያቄ ፡ የሚፈጽሙ ፡ ሰዎች ፡ ስለ ፡ ሆኑ ፡ የግራኝ ፡ በራሱ ፡ መተማመን ፡ እየበዛ ፡ ሄደ ። ከወንጋታ ፡ ላይ ፡ አደረሰው ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ራሱን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ እያለ ፡ መጥራት ፡ ጀምሮ ፡ ነበር ። የትምክሕቱን ፡ ብዛት ፡ በክርስቶፋኤ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ላይ ፡ በሠራው ፡ ግፍ ፡ ብቻ ፡ ለመገንዘብ ፡ የሚቻል ፡ ነገር ፡ ነው ። ይኸን ፡ ታላት ፡ ድል ፡ ያገኘለትን ፡ የቱርክ ፡ ወታደሮችን ፡ ሐሳብ ፡ አላከበረም ። እንዲያውም ፡ ተቀይመው ፡ ወደ ፡ አገራቸው ፡ እንዲመለሱ ፡ አደረጋቸው ። ቀድሞ ፡ ሲያደርግ ፡ እንደነበረው ፡ በድሉ ፡ ማግሥት ፡ የተሸነፈውን ፡ ጠላት ፡ ተከታትሎ ፡ እንደ ፡ መፍጀት ፡ በአሸናፊነቱ ፡ ተመክቶ ፡ ሊያሳድዳቸው ፡ እንኳ ፡ አልሞከ

ረም ። ይኸን ፡ በማድረግ ፡ ፈንታ ፡ ሦስት ፡ ቀን ፡ ሙሉ ፡ ከሰፈሩ ፡ ሲያ
ዘፍንና ፡ ሲያስጨፍር ፡ ቂይቶ ፡ በመጨረሻው ፡ ከሐሪምኞና ፡ ከቤተ ፡
ሰቡ ፡ ጋራ ፡ በሰላም ፡ ለመኖር ፡ ወደ ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ ተጓዘ ። በሚከተሉት ፡
ምዕራፎች ፡ እንደሚገለጽ ፡ ሁሉ ፡ ይህ ፡ አሕመድ ፡ አብራሂም ፡ የወሰ
ደው ፡ እርምጃ ፡ ከጥፋት ፡ ላይ ፡ እንደሚገለጸው ፡ ግልጥ ፡ ነበር ። ከሁ
ሉም ፡ የሚበልጥ ፡ የግራኝ ፡ ስሕተት ፡ ጀግና ፡ በነበረው ፡ በተቃዋሚው ፡
የፖርቱጋሎች ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ላይ ፡ የሠራው ፡ ግፍና ፡ መጨረሻውም ፡
ላይ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሊን ፡ መግደሉ ፡ ነው ።

የክርስቶፋሊን ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ አሟሟት ፡ የተረፉትን ፡ የፖርቱጋል ፡
ሰዎች ፡ ልብ ፡ እንደ ፡ እሳት ፡ አቃጠለ ። ግራኝን ፡ ለማጥፋት ፡ የነበራቸ
ውን ፡ መንፈስ ፡ አብልጦ ፡ ቀስትሶ ፡ የጦር ፡ ጓደኞቹ ፡ የሆኑት ፡ ኢት
ዮጵያውያንም ፡ በዚህ ፡ ጉብዝ ፡ ሞት ፡ ከማዘናቸው ፡ ሌላ ፡ ደሙን ፡ ለመ
በቀል ፡ ምለው ፡ ተነሡ ። በ፲ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ ባደረጋቸው ፡ ውጊያ
ዎች ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሊን ፡ ግራኝን ፡ ለማሸነፍና ፡ የኢትዮጵያን ፡ ነፃነት ፡
መልሶ ፡ ማቆም ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ሰዎች ፡ አስረዳ
ቸው ። በጥቂት ፡ ሰዎች ፡ የሚያንጸባርቅ ፡ ድል ፡ መንግት ፡ ዕድሉ ፡
ሰለ ፡ ነበረ ፡ ብዛት ፡ ድል ፡ አድራጊነትን ፡ እንደማያስገኝ ፡ ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡
ላይ ፡ አስረዳ ። በተረፉት ፡ በፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ዘንድ ፡ የተወው ፡
የአርበኝነት ፡ መንፈስ ፡ የሚደንት ፡ ነው ። የደ ፡ ጋማን ፡ ዶም ፡ ባፈሰሰው ፡
ላይ ፡ ለመበቀል ፡ ሕይወቱን ፡ ለመስጠት ፡ ያልተዘጋጀ ፡ የፖርቱጋል ፡
ነፍጠኛ ፡ እንደም ፡ አልነበረም ።

ምዕራፍ ፡ ፵፮ ።

**የተረፉት ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ከንግሥቲቷ ፡
ዙሪያ ፡ ስለ ፡ መሰብሰባቸው ።**

ከጦርነቱ ፡ ተርፈው ፡ የሸሹ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ በትልቅ ፡ መከራ ፡
ጋራውን ፡ ወጥተው ፡ መቶ ፡ ሻያ ፡ የሚሆኑት ፡ ከንግሥቲቱ ፡ ዙሪያ ፡ ተሰ
በሰቡ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ እንዴት ዶም ፡ ክርስቶፋሊን ፡ ሲግረክ ፡ ያመለ
ጠው ፡ ነበር ። ሁለተኛው ፡ ግራኝ ፡ በእለቃቸው ፡ ላይ ፡ የሠራውን ፡ ግፍና ፡
የዶም ፡ ክርስቶፋሊን ፡ ፍጻሜ ፡ ነፃ ፡ በኋላ ፡ ከግራኝ ፡ ሰፈር ፡ አምልጦ ፡

የደረሰባቸው ፡ ከ፲፱፻፳፮ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ እንዲ፡ ነበር ። የጦር ፡ መሪ
ውን ፡ ሞት ፡ በሰሙ ፡ ጊዜ ፡ ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌልና ፡ የፖርቱጋል ፡
ሰዎች ፡ ታላቅ ፡ ለቅሶ ፡ አደረጉለት ። ከለቅሶውም ፡ ላይ ፡ ንግሥት ፡ ሰብላ ፡
ወንጌል ፡ የደ ፡ ጋማን ፡ ጀግንነት ፡ በግመስገን ፡ እንሥታ ፡ የፖርቱጋልን ፡
ወታደሮች ፡ በሚያጽናና ፡ ቃል ፡ ንግግር ፡ አደረገች ። ለዚህ ፡ ፖርቱጋሎች ፡
ከልብ ፡ ከወደዱላት ፡ ንግግር ፡ ደ ፡ በርሙዴ ፡ በሁሉም ፡ ስም ፡ ሆኖ ፡
መለሰ ። ከውጊያው ፡ በፊት ፡ ከዋቲ ፡ አምባ ፡ የተማረኩትን ፡ ፈረሶች ፡
ለማንጓዝ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ የተዋቸው ፡ ቆ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮችም ፡
ከዚህ ፡ ሰፈር ፡ ላይ ፡ ደርሰውባቸው ፡ ከእነሰተኛው ፡ የጦር ፡ ጭፍራ ፡ ጋራ ፡
ተቀላቀሉ ። ማኮኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐ ፡ የተባለው ፡ ሻምበል ፡ ከሃ ፡ ሰዎች ፡ ጋራ ፡
ወደ ፡ ምጥዋ ፡ ሸሹቶ ፡ ነበርና ፡ እርሱም ፡ በባሕር ፡ ምድር ፡ መኖሩ ፡ ስለ ፡
ተሰማ ፡ ተመልሶ ፡ ከሌሎቹ ፡ ጋራ ፡ እንዲገናኝ ፡ መልክት ፡ ተላክበት ።

ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ንጉሡ ፡ ወደ ፡ አለበት ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ አውራጃ ፡ ለመ
ጠጋትና ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ተከታትሎ ፡ የወጋቸው ፡ እንደሆነ ፡
ደኅና ፡ ቦታ ፡ ይዘው ፡ ለመከላከል ፡ እንዲችሉ ፡ ወደ ፡ ዋቲ ፡ አምባ ፡ ለመ
ሄድ ፡ ቈረጡ ። በነጋታው ፡ ጉዞ ፡ ጀምረው ፡ ጋራውን ፡ በቀስታ ፡ እየወጡ ፡
ዋቲ ፡ አምባ ፡ እናት ፡ ላይ ፡ ለመስፈር ፡ ቻሉ ። የአገሩም ፡ ባላባት ፡ የደ ፡ ጋማን ፡
ውለታ ፡ ያልረሳና ፡ ለንጉሡ ፡ ነገሥቱም ፡ ታማኝ ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡
መልካም ፡ የሆነ ፡ አቀባበል ፡ አደረገላቸው ። ምግብና ፡ ሌሎችንም ፡ የሚ
ያስፈልጉትን ፡ ሁሉ ፡ በደንብ ፡ እንዲያገኙ ፡ የተቻለውን ፡ ሁሉ ፡ አደረገ።

ንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌልና ፡ ፪፻ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ከመ
ስከረም ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ውጊያ ፡ የተረፉት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወታደሮች ፡ ከዋቲ ፡
አምባ ፡ ላይ ፡ ተቋዩ ፡ በኋላ ፤ የንጉሡ ፡ መምጣት ፡ ወፊ ፡ ተሰማ ።
የፖርቱጋል ፡ ሰዎችም ፡ ተሰልፈው ፡ የአመ ፡ ምሕረት ፡ ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡
ፊት ፡ በፊታቸው ፡ አስይዘው ፡ ወደ ፡ ንጉሡ ፡ ሰፈር ፡ ተጓዙ ። የፖርቱ
ጋል ፡ ንጉሥ ፡ ባንዲራ ፡ ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ ጠፍቶ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ የተረፉቸው ፡
ሰንደቅ ፡ ዓላማ ፡ ይኸው ፡ ነበር ። ከንጉሡ ፡ ሰፈር ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ እዴ ፡
ገላውዴውስ ፡ በታላቅ ፡ ደስታ ፡ ተቀበሉዋቸው ፤ ለአገሩ ፡ ነፃነት ፡ ላደረ
ጉት ፡ ውጊያ ፡ ባለውለታ ፡ መሆኑን ፡ በቃል ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በምግባር ፡
ጭምር ፡ አሳያቸው ። በዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ሞትና ፡ ባገኛቸው ፡ ጥቃት ፡

አለመጠን ፡ አዝና ፡ ይኸን ፡ ታላቅ ፡ እርቦኛ ፡ ለመገናኘት ፡ ብርቱ ፡ ምኞት ፡ እንደነበረው ፡ ነገራቸው ። ገላውዴዎስ ፡ በደ ፡ ጋማ ፡ ሞት ፡ ምክንያት ፡ ያሳየው ፡ ጎዘን ፡ በካስታንሆስ ፡ ቃል ፡ ሲጽፍ ፡ የገዛ ፡ ልጁ ፡ አልጋወራሹ ፡ ቢሞትበት ፡ ከዚያ ፡ የበለጠ ፡ ጥልቅ ፡ ጎዘን ፡ ሊነካው ፡ አይችልም ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በጎዘንና ፡ በትካዜ ፡ ብቻ ፡ ይኸን ፡ የመሰለውን ፡ ድርጊት ፡ ሊያልፈው ፡ የሚችል ፡ ሰው ፡ አይደለም ፡ ሲል ፡ አትቶዋል ።

እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ኢትዮጵያን ፡ እንደራሳቸው ፡ አገር ፡ እንጂ ፡ ባዕድ ፡ እንደ ፡ ሆኑ ፡ ራሳቸውን ፡ እንዳይቁጥሩ ፡ ብሉ ፡ የፖርቱጋልን ፡ ሰዎች ፡ ከአጥናናቸው ፡ በኋላ ፡ ለያንዳንዳቸው ፡ በትሉ ፡ ድንኳን ፡ ለሁለት ፡ ሰው ፡ የሐር ፡ ልብስና ፡ ሱሪ ፡ የብርድ ፡ ልብስና ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑትን ፡ ነገሮች ፡ ሁሉ ፡ አደላቸው ። ከዚህም ፡ በቀር ፡ እንዲካፈሉ ፡ ብሉ ፡ ሺ ፡ ወቂት ፡ ወርቅ ፡ ሰጣቸው ። እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የነበረበትን ፡ አኳን ፡ ስናስታውስ ፡ እነዚህን ፡ ሀብቶች ፡ ሁሉ ፡ ከየት ፡ እንዳመጣው ፡ ሊጠየቅ ፡ የሚገባው ፡ ነው ። ምናልባት ፡ በየአገሩ ፡ ተበትነው ፡ ከነበሩት ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የዋሻ ፡ ግምጃ ፡ ቤቶቹ ፡ የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ ደርሰውበት ፡ ያልዘረፉት ፡ ኑረው ፡ ይሆናል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ የዋቲ ፡ አምባ ፡ በሚከተሉት ፡ ፫ ፡ ወሮች ፡ ውስጥ ፡ ብዙ ፡ ሥራ ፡ የሚሠራበት ፡ የጦር ፡ ሰፈር ፡ ነበር ። ከበጌምድር ፡ ከሰሜን ፡ ከትግራይ ፡ ከአትራቢያ ፡ ወረዳዎች ፡ ሁሉ ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ቀን ፡ በቀን ፡ ለእዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መከተት ፡ ጀመሩ ። ከረምቱ ፡ ሰላለቀ ፡ ወደ ፡ እርሱ ፡ ለሚጓዙት ፡ ወታደሮች ፡ በጉዟቸው ፡ በኩል ፡ መሰናክል ፡ አልነበረባቸውም ። የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ጠመንጃዎች ፡ ከወር ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ተሩባቸው ፡ ብዙዎች ፡ ወርና ፡ ጋሻ ፡ እንጂ ፡ ሌላ ፡ ትጥቅ ፡ አልነበራቸውም ። ስለዚህ ፡ ደም ፡ ክርስቶፋስ ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ጉዞውን ፡ ከመጀመሩ ፡ በፊት ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ያስቀመጣቸውን ፡ ትርፍ ፡ ጠመንጃዎችና ፡ ሌሎችንም ፡ መግሪያዎች ፡ ለማስመጣትና ፡ ግንኙኦል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ሰዎችም ፡ በኤርትራ ፡ ምድር ፡ እንዳሉ ፡ ለማስጠራት ፡ መልክተኞች ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተላኩ ። በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ከደ ፡ ጋማ ፡ ወታደሮች ፡ መካከል ፡ ባሩድ ፡ ለመውቀጥ ፡ የመጣው ፡ ሰው ፡ በሕይወቱ ፡ ስለ ፡ ተገኘ ፡ ከዋቲ ፡

እምባ ፡ ላይ ፡ ጨው ፡ ባሩድና ፡ ድኝ ፡ እግኝቶ ፡ እየቀጠቀጠ ፡ ግሰናዳት ፡ ጀመረ ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ የግራኝ ፡ ተቃዋሚዎች ፡ ለጦርነት ፡ እየተሰናዱ ፡ ታኅሣሥንና ፡ ጥርን ፡ አሳለፉ ። በጥር ፡ ወር ፡ መጨረሻ ፡ ወደ ፡ ባሕር ፡ ምድር ፡ የተላኩት ፡ ሰዎች ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ የነበሩትን ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎች ፡ ጭነው ፡ እደረሱላቸው ። ግንኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐንና ፡ ሰዎቹ ፡ ግን ፡ ወደ ፡ ሕንድ ፡ እገር ፡ ለመመለስ ፡ የፖርቱጋሎችን ፡ መርከብ ፡ ለመጠባበቅ ፡ ወደ ፡ ምጽዋ ፡ ወደብ ፡ ስለ ፡ ሄዱ ፡ መላክተኞቹ ፡ እልደረሱባቸውም ።

በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ የእጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ሰላዮች ፡ የግራኝን ፡ እኳኋንና ፡ መንቀሳቀስ ፡ እየጠበቁ ፡ ወሬውን ፡ ያቀብሉ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ በመዝናናት ፡ ተቀምጦ ፡ ከዚያው ፡ የሰላም ፡ ኦር ፡ በመቀጠል ፡ ላይ ፡ ነበር ። ከርሱም ፡ ጋራ ፡ ከሁለት ፡ መቶ ፡ የቱርክ ዘበኞቹ ፡ በቀር ፡ ሌሎች ፡ ነፍጠኞች ፡ አለመኖራቸው ፡ በተረጋገጠ ፡ እኳኋን ፡ ወሬው ፡ ለእጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ መጣለት ።

በጥር ፡ ወር ፡ መጨረሻ ፡ ጦርነት ፡ ለመጀመር የሚያስፈልገው መዘጋጀት ፡ ወደ ፡ ፍጻሜ ፡ ተቃረበ ። ጄኔ ፡ እግረኞችና ፡ ጅጁ ፡ ፈረሰኞች ፡ ለገላውዴዎስ ፡ ከተቀለት ። ከደብረ ፡ ዳሞ ፡ ያስመጧቸው ፡ የጦር ፡ መሣሪያዎችም ፡ ከደረሱላቸው በኋላ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ነፍጥና ፡ ባሩድ ፡ በሚበቃ ፡ እኳኋን ፡ ነበራቸው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጅ ፡ ፈረሶች ፡ ለፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ስለ ፡ ሰጠ ፡ ይህ ፡ ክፍል ፡ ጦር ፡ እንደዚህ ፡ ቀደም ፡ እግረኞች ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ እንድ ፡ የፈረሰኞች ፡ ኃድ ፡ ግደራጀት ቻለ ። የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ ብዛት ፡ በግወት ፡ ከመጀመሪያው ላይ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የሠራዊቱን ፡ ቍጥር ፡ ለማብዛት ፡ ውጊያውን ፡ ግዘግየት ፡ አሰቦ ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ለንጉሡ ፡ ሠራዊት ፡ እየተወሰነ ፡ በሚሄድ ፡ ቍጥር ፡ ለግራኝም ፡ ከሩት ፡ የሚገኙ ፡ ሰዎች ፡ እንደሚከተሉት ፡ ስለ ፡ ታወቀ ፡ ጊዜ ፡ ሳይጠፋ ፡ ለመግጠም ፡ ውሳኔ ፡ ተደረገ ። ፖርቱጋሎችም ፡ በበኩላቸው ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋሉን ፡ ደም ፡ ለመበቀል ፡ ሲሉ ፡ ውጊያውን ፡ ለማቋየት ፡ አልፈለጉም ። ከንጉሡም ፡ ጋራ ፡ መጀመሪያ ፡ በተገናኙ ፡ ጊዜ ፡ ከመካከላቸው ፡ አለቃ ፡ እንዲመርጡ ፡ ቢመከራቸው ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ የመሰለ ፡ መሪ ፡ የሞተበት ፡ ጭፍራ ፡ ሌላ ፡ መሪ ፡

በርሱ ፡ ፈንታ ፡ ለመተካት ፡ ስለማይችል ፡ በንጉሡና ፡ በገዛ ፡ ባንዲራ
 ችው ፡ ተመርተው ፡ የሚዋጉ ፡ መሆናቸውን ፡ ለንጉሡ ፡ ገልጸውለት ፡
 ነበር ። አሁን ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ጉዞ ፡ ለማድረግ ፡ ሰዓቱ ፡ ስለ ፡ ደረሰ ፡ የሚያዋ
 ጋቸው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ እንዲመርጡ ፡ ንጉሡ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ አሳሰባቸው ።
 እነሱም ፡ ስለ ፡ ሞተው ፡ መሪያቸው ፡ ተጽናንተው ፡ ስለ ፡ ነበርና ፡ ያለ ፡
 መሪ ፡ መዝመት ፡ የውጊያውን ፡ ዐትድ ፡ የሚያበላሽ ፡ መሆኑን ፡ ተገ
 ንዝበው ፡ ዶም ፡ አልፎንሶ ። ካልዴራ ፡ የተባለውን ፡ ከመካከላቸው ፡
 መረጡ ። ካልዴራ ፡ ግን ፡ ከተመረጠ ፡ በኋላ ፡ ብዙ ፡ ሳይቂይ ፡ ከፈረሰ ፡
 ወድቆ ፡ ስለ ፡ ሞተ ፡ በእርሱ ፡ ፈንታ ፡ አራያስ ፡ ዴዝ ፡ የተባለውን ፡ ክልስ ፡
 መረጡ ። አራያ ፡ ዴዝ ፡ ጀግና ፡ ወታደር ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ በኢትዮጵያ ፡
 ብዙ ፡ ዘመን ፡ አሳልፎ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ቋንቋ ፡ በማወቅ ፡ ከኢትዮጵያ የጦር ፡
 አለቆች ፡ ጋራ ፡ በጥልቅ ፡ ሊግባባ ፡ የሚችል ፡ የጦር ፡ መኰንን ፡ ነበር ።
 ከዚህም ፡ በቀር ፡ ይኸ ፡ ሰው ፡ በንጉሡ ፡ ፊት ፡ ትልቅ ፡ ሞገስ ፡ አግኝቶ ፡
 ስለ ፡ ነበረ ፡ የእርሱ ፡ መመረጥ ፡ ለዘመቻው ፡ የሚረዳ ፡ እርምጃ ፡
 ነበር ።

ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ በፈተኛው ፡ ዘመቻ ፡ ብዙ ፡ መጉላላት ፡
 ስለ ፡ አገኛትና ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ንጉሡ ፡ በመኖሩ ፡ የእርሷ ፡ መሪነት ፡ ስላላ
 ስፈለገ ፡ ከዋቲ ፡ እምባ ፡ እንድትቂይ ፡ ተደረገ። ንግሥቲቱ ፡ ከሰሜን ፡
 ፈላሻዎች ፡ ጋራ ፡ ዝምድና ፡ ስለ ፡ ነበራት ፡ ወዲያውም ፡ የእምባው ፡ ባላ
 ባት ፡ ሁል ፡ ጊዜም ፡ ቢሆን ፡ ለንጉሡ የታመነ ፡ ሰው ፡ በመሆኑ ፡ ለንግሥ
 ቲቷ ፡ ከዚህ ፡ የተሻለ ፡ ቦታ ፡ እንደማይገኝ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነበር ።

ምዕራፍ ፡ ፴፮ ።

ታላቁ ፡ የዛንታር ፡ በር ፡ ድል ።

የግራኝ ፡ ሞትና ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ መበታተን ።

በመስከረም ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ በፖርቱጋሎች ፡
 ላይ ፡ ከአገኘው ፡ ትልቅ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ከርስቲያኖቹ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ለመ
 ዋጋት ፡ ከመሰናፋት ፡ እንዳላቋረጡ ፡ ባለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ ተገልጿል ።
 እህመድ ፡ አብራሂም ፡ ግን ፡ በበኩሉ ፡ የመስከረም ፡ ድል ፡ ጦርነቱን ፡
 የፈጸመ ፡ እድርጎ ፡ የተመለከተው ፡ ይመስላል ። የደ ፡ ጋማ ፡ ሠራዊት ፡

ከተሸነፈ ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ የተረፉትን ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ተከታትሎ ፡ እንደ ፡ ማጥፋት ፡ ሁሉ ፤ የሚበዙትን ፡ የቱርክና ፡ የዐረብ ፡ ነፍጠኞች ፡ ወዳገራቸው ፡ ሸኝቶ ፡ ሰላማዊ ፡ ኑሮውን ፡ ለመቀጠል ፡ ወደ ፡ ደምቢያ ፡ ተመለሰ ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ እስላሞች ፡ ደምቢያን ፡ እንዳገራቸው ፡ ቁጥረውት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ቤት ፡ ሠርተው ፡ ከተማ ፡ ከትመው ፡ ትዳራቸውን ፡ በደንብ ፡ እዘጋጅተው ፡ በደምቢያና ፡ በወገራ ፡ ወረዳ ፡ ሰፍረው ፡ ይገኙ ፡ ነበር ።

እጼ ፡ ገላውዴዎስና ፡ የጦር ፡ ወገኖቹ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ግን ፡ ለሚከተለው ፡ ዘመቻ ፡ ጁ ፡ ወር ፡ ከተዘጋጁ ፡ በኋላ ፤ ከስሜን ፡ ተንቀሳቅሰው ፡ ግራኝን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ለመውጋት ፡ ቊርጥ ፡ ሐሳብ ፡ አድርገው ፡ ነበር ። ከመስከረም ፡ እስከ ፡ ጥር ፡ ለእጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከጿ ፡ ሺህ ፡ የሚበልጥ ፡ ሠራዊት ፡ ከስሜንና ፡ በዙሪያው ፡ ከሚገኙ ፡ እውራጃዎች ፡ ከተቀላቀሉት ። በመስከረም ፡ ውጊያ ፡ ከቂሰሉትም ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ የብዙዎቹ ፡ ቊሰል ፡ ሽር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ መግሪያ ፡ ለመጨበጥ ፡ ቻሉ ። ከደብረ ፡ ዳሞ ፡ ባለመጡት ፡ ጠመንጃና ፡ ስሜን ፡ ላይ ፡ ባለናዱት ፡ ባሩድ ፡ የነፍጠኞቹ ፡ የተኮሰ ፡ መግሪያ ፡ በደንብ ፡ ተዘጋጅላቸው ። ንጉሡም ፡ ለፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ፈረሶችን ፡ ለመስጠት ፡ በመቻሉ ፡ ከተከተሉት ፡ ከ፩፻ ፡ ፈረሶች ፡ መካከል ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎችም ፡ ነበሩ ። በጥር ፡ ወር ፡ መጨረሻ ፡ የገላውዴዎስ ፡ ሠራዊት ፡ በደንብ ፡ ስለ ፡ ተደራጀለት ፡ ዘመቻውን ፡ የሚያቋይ ፡ ምክንያት ፡ አልነበረም ። ስለዚህ ፡ በየካቲት ፡ መጀመሪያ ፡ የንጉሡ ፡ ሠራዊት ፡ ስሜንን ፡ ለቆ ፡ ወደ ፡ ወገራ ፡ ተጓዘ ። የግራኝ ፡ ሰዎች ፡ ክርስቲያኖች ፡ ለጦር ፡ ታጥቀው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ለመውጋት ፡ ጉዞ ፡ ማድረጋቸውን ፡ በሰሙ ፡ ጊዜ ፤ እጥብቀው ፡ ተሸበሩ ። ካገኙት ፡ ትልቅ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ሊወጋቸው ፡ የሚችል ፡ የክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ መኖሩን ፡ ባለመጠራጠራቸው ፡ ይልቁንም ፡ ከተጓዘባቸው ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ንጉሡ ፡ ነገሥቱና ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ መኖራቸውን ፡ በመስማት ፡ ብርቱ ፡ ፍርሀት ፡ አደረባቸው ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ብዙዎች ፡ እስላሞች ፡ ከነቤተ ፡ ሰቦቻቸው ፡ ወገራ ፡ ውስጥ ፡ ሰፍረው ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ መከላከል ፡ ግድ ፡ ሆነባቸው ። ከግራኝ ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ መካከል ፡ ሲጸ ፡ መሐመድ ፡ ገራድ ፡ ኤስማንና ፡ ተሊላ ፡ የተባሉት ፡ ከእቅራቢያው ፡ ስለ

ነበሩ ፡ በእንደነት ፡ ሁነው ፡ ለመከላከል ፡ ወገራ ፡ ውስጥ ፡ ከትተው ፡ መበቁ ። ሦስት ፡ የጦር ፡ እለቆች ፡ በድምር ፡ ፫፻ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ፪ ፡ ሺህ ፡ እግረኞች ፡ ነበሩዋቸው ። እኔ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የእነዚህን ፡ መሰብሰብ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ የሚበዛውን ፡ ሠራዊቱን ፡ ወደ ፡ ጳላ ፡ ትቶ ፡ ቅጥራቸው ፡ ያነሰ ፡ ወታደሮች ፡ ብቻ ፡ እስከትሉ ፡ በገሥጋሜ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ተጉዞ ፡ እደጋ ፡ ጣለባቸው ። ከውጊያው ፡ ላይ ፡ ሦስቱም ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪዎች ፡ ተገድለው ፡ ከሠራዊቱ ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ወታደሮች ፡ ተማረኩ ።

ከዚህ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሠራዊት ፡ ወገራ ፡ ውስጥ ፡ የተገኙትን ፡ የእስላሞች ፡ መንደር ፡ እያቃጠለ ፡ ከብተኞቻቸውን ፡ እየዘረፈ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ጉዞውን ፡ ቀጠለ ። ግራኝ ፡ ባሕር ፡ ዳር ፡ ሁኖ ፡ ያዲሱን ፡ ዘመቻ ፡ ወሬ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ በአቅራቢያው ፡ የነበሩትን ፡ ወታደሮቹን ፡ እስከትቶ ፡ በፍጥነት ፡ ጉዞ ፡ እድርጎ ፡ ደረሰጊ ፡ ከተማ ፡ ውስጥ ፡ ሰፈረ ። በዚህ ፡ እኳኋን ፡ በየካቲት ፡ ወር ፡ በሦስተኛው ፡ ሳምንት ፡ ውስጥ ፡ ሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ ሠራዊቶች ፡ ውስጥ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ እየተያዩ ፡ ሰፈሩ ። እኔ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የጽ ፡ ዓመት ፡ ወጣት ፡ ቢሆንም ፡ እስተዋይ ፡ የሆነ ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ የመራውንና ፡ በቅጥር ፡ ብልሜ ፡ የነበረውን ፡ ሠራዊት ፡ ሳያሰላስል ፡ ለመግጠም ፡ እልፈለገም ። ከእህመድ ፡ አብራሂም ፡ ጋራ ፡ ፪፻ ፡ የቲርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ መግራቸውን ፡ ስለሚያውቅና ፡ ነፍጥ ፡ ይዘው ፡ ከእርሱ ፡ ጋራ ፡ የሚገኙ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ፩፻፳ ፡ ብቻ ፡ መሆናቸውን ፡ በመመልከት ፡ ከመስከረም ፡ ውጊያ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ ሸሸተው ፡ የነበሩት ፡ ፶ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ እስኪደርሱለት ፡ ለመጠበቅ ፡ እሰበ ። እነዚህ ፡ ከግኑኤል ፡ ደ ፡ ኩናሓ ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ ሄደው ፡ የነበሩ ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ የተረፉት ፡ ጓደኞቻቸው ፡ ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ ተገናኝተው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ለመዋጋት ፡ መሰናጸታቸውን ፡ ሰምተው ፡ ለመቀላቀል ፡ ተመልሰው ፡ እንደሚጓዙ ፡ ለንጉሡ ፡ ወሬያቸው ፡ ደርሶት ፡ ነበር ። ስለሆነም ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ ከሰፈረ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ጳላ ፡ መመለስ ፡ ወይም ፡ ሳይዋጉ ፡ መቋየት ፡ ለገላውዴዎስ ፡ እደጋ ፡ ያለበት ፡ እርምጃ ፡ ሆኖ ፡ ታየው ። በያገሩ ፡ ተበታትነው ፡ የሚገኙት ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ ሁሉ ፡

እስኪከቱሉት ፡ የጠበቀ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፤ በወታደሮች ፡ ቍጥር ፡ የነበረው ፡ ብልጫ ፡ በአህመድ ፡ አብራሂም ፡ በኩል ፡ ከፍ ፡ እያለ ፡ እንደሚሄድ ፡ እይ ጠረጠርም ፡ ነበር ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ግራኝ ፡ እንደ ፡ ልማዱ ፡ ቱርኮችንና ፡ ዐረቦችን ፡ በመጠየቅ ፡ ነፍጠኞችንና ፡ መድሮችን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በብዛት ፡ ለማግኘት ፡ ስለሚችል ፡ ውጊያውን ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ማቂየት ፡ የማይቻል ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ግዴታ ፡ ሆነ ። ስለዚህ ፡ የማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ያ ፡ ነፍጠኞች ፡ መጠበቁ ፡ በጥቂት ፡ ቀናት ፡ እንዲወሰን ፡ ገላውዴዎስ ፡ እሰበ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ የመጣው ፡ ለውጊያ ፡ መሆኑን ፡ ለግራኝ ፡ ለማስረዳት ፡ ዕለት ፡ ዕለት ፡ በጠላት ፡ ጦር ፡ ላይ ፡ እደጋ ፡ እንዲጥሉ ፡ የክርስቲያን ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ ታዘዙ ። ሁለቱ ፡ ተቃዋሚ ፡ ሠራዊቶች ፡ መቋሳቂስ ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ የክርስቲያን ፡ ፈረሰኞች ፡ ብዙዎቹን ፡ የግራኝን ፡ ሰዎች ፡ በመፍጀታቸው ፡ በእስላሞቹ ፡ ላይ ፡ ብርቱ ፡ ፍርሀት ፡ ማሳደር ፡ ጀመሩ ። ይልቁንም ፡ ከንጉሡ ፡ አርበኞች ፡ መካከል ፡ እንዱ ፡ ስሙ ፡ ያልተመዘገበ ፡ የታወቀ ፡ ፈረሰኛ ፡ በዚያ ፡ በመቋሳቂስ ፡ ውጊያ ፡ ላይ ፡ ብዙዎቹን ፡ የግራኝን ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ግንባር ፡ ለግንባር ፡ እየገጠመ ፡ ገደላቸው ። ግራኝም ፡ ይህ ፡ እካሄድ ፡ በሠራዊቱ ፡ ፍርሀት ፡ እንዳሳደረበት ፡ ተመልክቶ ፡ ይሽን ፡ ሰው ፡ በብልጠት ፡ እደጋ ፡ ጥሎ ፡ ለማስገደል ፡ ዐቀደ ። ጥቂት ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ በቍጥጃጦ ፡ ውስጥ ፡ ተደብቀው ፡ ይሽ ፡ አርበኛ ፡ ከፈረሰኞች ፡ ጋራ ፡ ለመግጠም ፡ ሲቀርብ ፡ በርዎታ ፡ ተከሰ ፡ እንዲጥሉት ፡ እዞ ፡ በዚሁ ፡ እኳኋን ፡ ሊያስገድለው ፡ ቻለ ። የዚህ ፡ የታወቀው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ መሞት ፡ ታላቅ ፡ ግዘን ፡ ከመፍጠሩ ፡ ሌላ ፡ በገላውዴዎስ ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ተፈጥሮ ፡ የነበረውን ፡ የመተማመን ፡ መንፈስ ፡ ሳይቀንስ ፡ አልቀረም ። የማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ሰዎች ፡ በተጠበቁበት ፡ ቀን ፡ ሳይደርሱ ፡ ስለ ፡ ቀሩ ፤ ከዚህ ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ ሞት ፡ በኋላ ፡ ትልቁን ፡ ውጊያ ፡ ማቂየት ፡ የሠራዊቱን ፡ ሞቃት ፡ መንፈስ ፡ ይበልጥ ፡ የሚቀንስ ፡ መስሎ ፡ ስለ ፡ ታየው ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የማኑኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐንን ፡ ሰዎች ፡ ሳይጠብት ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ በፍጥነት ፡ ለመግጠም ፡ ቍርጥ ፡ ሐሳብ ፡ አደረገ ። ቍጥራቸው ፡ ፲፩ ፡ ሺህ ፡ የሚሆን ፡ የግራኝን ፡ ሠራዊት ፡ ለመቃወም ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከ፱ ፡ ሺህ ፡ የሚያንሱ ፡ ወታደሮች ፡ ነበሩት ። ፖርቱጋሎች ፡ ግራኝን ፡ ፫ ፡ ጊዜ ፡ ድል ፡ እንዳደረ

ጉት ፡ ሲታወስ ፡ የገላውዴዎስ ፡ ወታደሮች ፡ ቀጥሮ ፡ በግንሳቸው ፡ ተስፋ ፡ የሚያስቈርጠው ፡ ስላልነበረ ፡ በጭካኔ ፡ ለመዋጋት ፡ ቋረጠ ።

በየካቲት ፡ ፳፭ ፡ ቀን ፡ ፲፭፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በክርስቲያንና ፡ በእስላም ፡ መካከል ፡ ለነበረው ፡ ትግል ፡ መጨረሻውን ፡ ውሳኔ ፡ ለመስጠት ፡ የሁለቱም ፡ ወገን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ታጥቆ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሚዳ ፡ ተጓዘ ። በዚህች ፡ ቀን ፡ ሲነጋጋ ፡ የአጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ሠራዊት ፡ በ፪ ፡ ተከፍሎ ፡ ሰፍሮበት ፡ የነበረውን ፡ ጉብታ ፡ ለቆ ፡ ዘንተራ ፡ በር ፡ ወደ ፡ ምትባል ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ጉዞ ፡ ጀመረ ። ከግንባር ፡ ቀደም ፡ ጦር ፡ ውስጥ ፡ ፫ ፡ ሺህ ፡ እግረኞች ፡ ፪፻፶ ፡ ፈረሰኞችና ፡ ፩፻፳ ፡ ራያ ፡ ዴዝ ፡ የመራቸው የሦርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ነበሩበት ። የተረፈው ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ ከንጉሡ ፡ ጋራ ፡ ተሰልፎ ፡ ለግንባር ፡ ጦር ፡ ደጀን ፡ ሁኖ ፡ ወደ ፡ ጦር ፡ ሚዳ ፡ ተጓዘ ።

ግራኝ ፡ በበኩሉ ፡ ሠራዊቱን ፡ የከፈለው ፡ ለሁለት ፡ ቡድን ፡ ነው ። ፯፻ ፡ ፈረሰኞች ፡ ፯፻ህ ፡ እግረኞችና ፡ ፪፻ ፡ የቱርክ ፡ ነፍጠኞች ፡ ግንባር ፡ ቀደም ፡ ሁነው ፡ እንዲገጥሙ ፡ አሰልፎ ፡ እሱ ፡ ራሱ ፡ ወደ ፡ ውጊያው ፡ መራቸው ። የቀረው ፡ ሠራዊት ፡ ገራድ ፡ ሠመርዲን ፡ በተባለው ፡ ተመርተው ፡ ደጀን ፡ እንዲሆኑ ፡ አደረገ ። ከግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ ብረት ፡ የለበሱ ፡ ፈረሰኞች ፡ ጦርና ፡ ጋሻ ፡ የያዙ ፡ እግረኞች ፡ በቀስት ፡ የሚተኮሱ ፡ በወንጭፍ ፡ ደንጋይ ፡ የሚወረውሩና ፡ በጠመንጃ ፡ ተኮስ ፡ የሚዋጉ ፡ ቱርኮች ፡ ነበሩበት ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ እንደ ፡ ቀድሞው ፡ የጠላትን ፡ ሠራዊት ፡ የሚያሸብሩ ፡ ፈረሰኞችና ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ በዚህ ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡ አልነበሩም ። እነዚያ ፡ ምርጥ ፡ አርበኞች ፡ በ፲፪ ፡ ዘመን ፡ ውጊያ ፡ በአያሌ የጦር ፡ ሚዳዎች ፡ ረገፈው ፡ አልቀዋል ። በነገር ፡ አድሊ ፡ በእነእግር ፡ ፈንታ ፡ የሚተኩ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ለግራኝ ፡ አልተገኙለትም ። በዚህ ፡ ውጊያ ፡ ሁለተኛውን ፡ ክፍል ፡ ጦር ፡ ለመምራት ፡ ግራኝ ፡ የመረጠው ፡ ገራድ ፡ ለመርድን ፡ በፊተኛዎቹ ፡ ውጊያዎች ፡ ሁሉ ፡ ስሙ ፡ ተነሥቶ ፡ የማያውቅ ፡ መሆኑና ፡ ግራኝ ፡ ራሱ ፡ የግንባርን ፡ ጦር ፡ ለመምራት ፡ ማቀዱ ፡ ብቻ ፡ ችሎታ ፡ የነበራቸው ፡ የጦር ፡ አለቆች ፡ እንዳልተረፉት ፡ የሚያስረዳ ፡ ነገር ፡ ነው ።

ስለሆነም ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ ከክርስቲያኖቹ ፡ ጋራ ፡ ሲገጥሙብ በጣም ፡ ብዙዎች ፡ ስለ ፡ ነበሩ ፡ የንጉሡን ፡ የጦር ፡ ግንባር ፡ እንዳይን

ዱት ፡ በግሰብ ፡ እራያ ፡ ዴዝ ፡ የፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ከግንባር ፡ መሥመር ፡ ላይ ፡ አሰልፎ ፡ በነፍጥ ፡ ተኩስ ፡ እንዲከላከሉ ፡ አደረጋቸው ። ግጭቱ ፡ ሲጀመር ፡ እንደ ፡ ተጠበቀው ፡ ሁሉ ፡ የግራኝ ፡ ፈረሰኞች ፡ የግንባሩን ፡ ጦር ፡ ተጠግተው ፡ በኃይል ፡ ለመናድ ፡ ሞከሩ ። ነገር ፡ ግን ፡ በፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ የሩምታ ፡ ተኩስ ፡ ብዙዎቹ ፡ በተገደሉ ፡ ጊዜ ፡ ፈረሰኞቹ ፡ ወደ ፡ ጳላ ፡ ሸሹ ። ሸሸቱ ፡ ወደ ፡ መሸበር ፡ እንዳይለወጥ ፡ ቱርኮቹ ፡ ቀድመው ፡ እንዲታኩሱ ፡ ግራኝ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጠ ። የቱርክ ነፍጠኞችም ፡ በታላቅ ፡ ድፍረት ፡ ወደ ፡ ጦሩ ፡ ግንባር ፡ ሄደው ፡ መታኩስ ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፈረሰኞች ፡ በፖርቱጋሎች ፡ ተኩስ ፡ ተከለለው ፡ ከቱርኮች ፡ ሰልፍ ፡ መካከል ፡ ገብተው ፡ ብዙዎቹን ፡ በጨበጣ ፡ ገደሉዋቸው ። ከቱርክ ፡ ነፍጠኞት ፡ መካከል ፡ የተረፉት ፡ የያዙትን ፡ ቦታ ፡ ለቀው ፡ መንቀሳቀስ ፡ በጀመሩ ፡ ጊዜ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ በሩምታ ፡ ተኩስ ፡ ብዙዎቹን ፡ ለመፍጀት ፡ ቻሉ ።

ይዝ ፡ ሲሆን ፡ የቀረው ፡ የግራኝ ፡ ሠራዊት ፡ ቱርኮቹን ፡ በበለጠ ፡ ከጥቃት ፡ ለማዳን ፡ ሳይጠጋ ፡ ስለ ፡ ቀረ ፡ ግራኝና ፡ አንዱ ፡ ወጣት ፡ የእስላምን ፡ ወታደሮች ፡ በማደፋፈር ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ እየነዱ ፡ ከጦር ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ ብት ፡ እሉ ። ከፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ መካከል ፡ ከክርስቶፋሌ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ጋራ ፡ ተማርኮ ፡ ዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ በጭካኔ ፡ ሲገደል ፡ ካየ ፡ በጳላ ፡ ያመለጠ ፡ ጀለ ፡ ደ ፡ ገሌሺያ ፡ የተባለው ፡ ግራኝን ፡ ከጦር ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ ሲያየው ፡ እሱ ፡ መሆኑን ፡ ወዲያው ፡ በወቀ ። ለፖርቱጋሎቹ ፡ ይዝ ፡ ውጊያ ፡ ያለቃቸው ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ደም ፡ መበቀያ ፡ ጦርነት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ሁሉም ፡ በታላቅ ፡ ጭካኔ ፡ የተዋጉበት ፡ ቀን ፡ ነበረና ፤ ጀለአ ፡ ደ ፡ ገሌሺያ ፡ በጣሪያስደንት ፡ ጀግንነቱ ፡ ከጠላት ፡ ጦር ፡ መካከል ፡ ገብቶ ፡ በነፍጥ ፡ እረር ፡ የግራኝን ፡ ደረት ፡ መቶ ፡ ከፈረሱ ፡ ጣለው ። ደ ፡ ገሌሺያም ፡ ይዝን ፡ የጀግንነት ፡ ሞያ ፡ ከሠራ ፡ በጳላ ፡ ከዚያው ፡ ተገደለ ። ግራኝ ፡ ግን ፡ በጽኑ ፡ መቀሰሱን ፡ እይቶ ፡ ወገኖቹ ፡ ፃዕረ ፡ ሞቱን ፡ እንዳያዩ ፡ ተንኛቶ ፡ ከእንዲት ፡ ቍጥቋጦ ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ ተጋደመ ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ ተሸብሮ ፡ ሸሸቱን ፡ ጀመረ ።

ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ይሰሐትና ፡ አዝማች ፡ ካሊት ፡ የተባሉት ፡ የክርስቲያን ፡ ፈረሰኞች ፡ ከጧቱ ፡ ጀምረው ፡ ግራኝን ፡ ለመግደል ፡ በዐይነ ፡ ቍሬኛ ፡ ሲጠብቁት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ግራኝ ፡ ከቍጥቋጦው ፡ ውስጥ ፡ ሲገባ ፡

እዝማች ፡ ካሊት ፡ ተከታትሎት ፡ ከቀጥቋጦው ፡ ገብቶ ፡ በሰይፍ ፡ የግራ
ኝን ፡ ራስ ፡ ቁረጠ ። የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ መሪዎቻው ፡ እንደ ፡ ተገ
ደለ ፡ ባዩ ፡ ጊዜ ፡ እንደጭስ ፡ ተበታትነው ፡ እውጭኝ ፡ ነፍሴ ፡ እያሉ ፡
ሸሹ ። ግራኝ ፡ ከወደቀ ፡ በኋላ ፡ ከቱርክ ፡ ነፍጦኞች ፡ በቀር ፡ ከክርስቲ
ያኖች ፡ ፈት ፡ ቆሞ ፡ የተከላከለ ፡ አልነበረም ። የቱርክ ፡ ነፍጦኞች ፡
እዛኝ ፡ ግን ፡ እጅ ፡ ጠባቡን ፡ ከከንዱ ፡ ላይ ፡ ሰብሰብ ፡ እድርጎ ፡ ሾተሉን ፡
መዞ ፡ እንደ ፡ ቁሰለ ፡ እንበላ ፡ ከጦር ፡ ግንባር ፡ ላይ ፡ እያንራ ፡ ብዙ ፡ ወታ
ደሮች ፡ ገደለ ። የቱርክ ፡ ነፍጦኞችም ፡ ካሊቃቸው ፡ ጋራ ፡ ሁነው ፡ በጭ
ካኔ ፡ ተከላከሉ ። በመጨረሻው ፡ ላይ ፡ አንዱ ፡ የፖርቱጋል ፡ ፈረሰኛ ፡ ደርሶ ፡
የቱርኮቹን ፡ አሊቃ ፡ ስለገደለና ፡ ከነፍጦኞቹም ፡ መካከል ፡ የሚበዙት ፡
ሰላለቂ ፡ ከ፪ቱ ፡ መቶ ፡ ቱርኮች ፡ አርባ ፡ ሰዎች ፡ ብቻ ፡ ሸሸተው ፡
ከጦሩ ፡ ሚዳ ፡ ማምለጥ ፡ ቻሉ ።

የካቲት ፡ ፳፭ ፡ ቀን ፡ ፲፩፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በዕለተ ፡ ረቡዕ ፡ ገላውዴ
ዎስ ፡ በእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ ያገኘው ፡ ድል ፡ ፍጹምና ፡ የተከና
ወነ ፡ ማሸነፍ ፡ ነበር ። ኢትዮጵያን ፡ በጦር ፡ ኃይል ፡ እሸንፎ ፡ ለማስ
ለም ፡ የተደረገው ፡ መዶለት ፡ ከአሕመድ ፡ እብራሂም ፡ ጋራ ፡ ዘንተራ
በር ፡ ተቀበረ ። የኦቶማን ፡ ቱርክ ፡ እምፔራያልዝም ፡ በአፍሪካ ፡ ላይ ፡
ለመዘረጋጋት ፡ የነበረው ፡ ምኞት ፡ በዚህ ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ብት
ንትኑ ፡ ወጥቶ ፡ ፈራርሶ ፡ ቀረ ። ድሉ ፡ የኢትዮጵያና ፡ የክርስቲያን ፡
ወገን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ የኦቶማን ፡ ቱርክ ፡ በምሥራት ፡ አፍሪካ ፡ ላይ ፡
ግዛቷን ፡ እንዳትዘረጋ ፡ በማገዱ ፡ ለብዙ ፡ ያፍሪካ ፡ እህጉሮች ፡ ቢዛ ፡
ሆናቸው ።

ግራኝና ፡ ክርሱ ፡ ጋራ ፡ ሆነው ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለማስለም ፡ ከምሥ
ራት ፡ የዘመቱት ፡ የእስላም ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ እንድ ፡ በእንድ ፡ በኢ
ትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ረግፈው ፡ ቀሩ ፡ እንጂ ፡ ምኞታቸው ፡ አል
ተፈጸመም ። ከአሕመድ ፡ እብራሂም ፡ ሞት ፡ በኋላ ፡ የኢትዮጵያን ፡
ሥልጣኔ ፡ በጦር ፡ ኃይል ፡ ለማጥፋት ፡ እንደርሱ ፡ ለመሞከር ፡ ችሎታ ፡
ያለው ፡ መሪ ፡ ከእስላሞች ፡ መካከል ፡ አልተነሣም ። በክርስቲያኖች ፡
በኩል ፡ ሲታይ ፡ ያ፲፭ቱ ፡ ዓመት ፡ መሪር ፡ የነበረው ፡ ትግል ፡ ከንቱ ፡

ሁኖ ፡ አልቀረም ። በጦርነቱ ፡ ዘመን ፡ ያደረጉት ፡ መሥዋዕትነት ፡ ፍችና ፡
ዋጋ ፡ ያለው ፡ ዐላማ ፡ ነበር ፡ እንጂ ፤ ለምድራዊ ፡ ሀብት ፡ ስላልሆነ ፡
ደግሞውን ፡ በማፍሰስ ፤ አጥንታቸውን ፡ በመከሰከስ ፡ የኢትዮጵያን ፡
ሥልጣኔ ፡ ለመጨው ፡ ትውልድ ፡ አቄዩለት ፡ የዚህ ፡ ድል ፡ ችቦ ፡ በገ
ላውዴዎስና ፡ በናቱ ፡ በንግሥት ፡ ሰብላ ፡ ወንጌል ፡ መቃብር ፡ ላይ ፡
እንደ ፡ በራ ፡ ይኑር ።

ከድሉ ፡ በኋላ ፡ የግራኝ ፡ ባለቤት ፡ ባቲ ፡ ድል ፡ ወንበራ ፡ ከሞት ፡
የተረፉትን ፡ ፃ። የቱርክ ፡ ነፍጠኞችና ፡ ዓሊ ፡ ኑርን ፡ እስከትላ ፡ በደን
ከል ፡ በረሃ ፡ በኩል ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ሸሸች ። ስትሸሸም ፡ ባልዋ ፡ ከኢት
ዮጵያ ፡ ግምጃ ፡ ቤቶችና ፡ ገዳማት ፡ የዘረፈውን ፡ እያሌ ፡ ሀብት ፡ ይዛ ፡
ሂደች ። ሺዘር ፡ አባስ ፡ የተባለው ፡ ሁለተኛው ፡ የጦር ፡ መሪ ፡ ወደ ፡
ባሌ ፡ ሸሸቱ ፡ ለሚከተሉት ፡ ጥቂት ፡ ዓመቶች ፡ የእስላም ፡ ግዛትን ፡ በእ
ውራጃው ፡ ላይ ፡ እንዲቂይ ፡ አደረገ ። የግራኝ ፡ ልጅ ፡ ግን ፡ ከሞገዚቱ ፡
ከባሕር ፡ ነጋሽ ፡ አባት ፡ ጋራ ፡ ተቋርጦ ፡ በወገራ ፡ ውስጥ ፡ ቀረ ። ይኸ ፡
የወገራ ፡ ባላባት ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ በተሸነፈበት ፡ ዘመን ፡ ለግ
ራኝ ፡ አድሮ ፡ በባለሟልነት ፡ ከእስላሞች ፡ ሰፈር ፡ ይኖር ፡ ነበር ፤ ስለ
ዚህ ፡ በግራኝ ፡ ፊት ፡ ሞገስ ፡ አግኝቶ ፡ የልጅ ፡ ሞገዚት ፡ ለመሆን ፡ ደረሰ ።
የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ ከሆነ ፡ በኋላ ፡ ይኸ ፡ ሰው ፡ ወደ ፡ እጼ ፡ ገላውዴ
ዎስ ፡ ተላልኮ ፡ ምሕረት ፡ ሲጠይቅ ፡ የግራኝን ፡ ልጅ ፡ እንደሚያስረ
ከበው ፡ ለንጉሡ ፡ አረጋገጠለት ። ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ይስሐቅ ፡ በጭንቁ ፡
ዘመን ፡ ታማኝ ፡ ሆኖ ፡ በመቄየቱ ፡ ወደ ፡ ምጥዋ ፡ ወርዶ ፡ የፖርቱጋልን ፡
ሠራዊት ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ምድር ፡ ከመምረት ፡ ሌላ ፡ ከንግሥት ፡
ሰብላ ፡ ወንጌልና ፡ ከክርስቶፋሌ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ጋራ ፡ በጦር ፡ ሚና ፡ ከዋለ ፡
በኋላ ፤ ከዘንተራ ፡ በር ፡ ውጊያም ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ሞያ ፡ የሠራ ፡ በመ
ሆኑ ፤ እጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የዚህን ፡ ጀግና ፡ አባት ፡ ምሕረት ፡ መንግት ፡
አልፈለገም ። ስለዚህ ፡ ከመንገድ ፡ ላይ ፡ ክርስቲያኖች ፡ አደጋ ፡ እንዳ
ይጥሉበት ፡ እጃቢዎች ፡ ልኮ ፡ ወደ ፡ ሰፈሩ ፡ እንዲያመጡት ፡ አደረገ ።
የግራኝን ፡ ልጅ ፡ በተረከበ ፡ ጊዜ ፡ አህመድ ፡ አብራሂም ፡ በወንድሞቹ ፡
ላይ ፡ የሠራውን ፡ ግፍ ፡ ለመበቀል ፡ የገላውዴዎስ ፡ ፍላጎት ፡ አልነበ
ረም ። የእግዚአብሔር ፡ ፍራቻ ፡ ያደረበት ፡ ሰው ፡ በመሆኑና ፡ ልቡም ፡

ለሰው ፡ ልጅ ፡ ርኅራኄ ፡ ያላት ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ ይኸን ፡ የጠላቱን ፡ ልጅ ፡ በክብር ፡ ከቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ እቅራቢያ ፡ እንዲኖር ፡ እደረገ ። እንደ ዚሁ ፡ ደግሞ ፡ በጭንቅ ፡ ዘመን ፡ ወደ ፡ እስላሞች ፡ ከድተው ፡ የክርስቲያን ፡ ሠራዊት ፡ የወጉትን ፡ ብዙዎቹን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሰዎች ፡ ከምሕረቱ ፡ ጥላ ፡ ሥር ፡ እንዲኖሩ ፡ ፈቀደላቸው ። በገሃድ ፡ ግፍና ፡ ጭካኔ ፡ ሥራ ፡ በወገኖቻቸው ፡ ላይ ፡ ከሠሩት ፡ ከጥቂቶች ፡ በቀር ፡ በፍርሃት ፡ በከዱት ፡ ላይ ፡ የሞት ፡ ፍርድ ፡ እልተፈጸመባቸውም ።

በጦር ፡ ንደኝነት ፡ ተዋግተው ፡ ባገኙት ፡ ድል ፡ የኢትዮጵያና ፡ የፖርቱጋል ፡ ሰዎች ፡ ያገኙት ፡ ደስታ ፡ ከመጠን ፡ ያለፈ ፡ ነበር ። ንጉሡ ፡ ሰፈሩን ፡ ከጣና ፡ ባሕር ፡ ወደ ፡ ላይ ፡ እቁሞ ፡ የድሉ ፡ በዓል ፡ በብዙ ፡ ቀናች ፡ ውስጥ ፡ ተከበረ ። ተማርከው ፡ በባርነት ፡ በእስላሞች ፡ ሰፈር ፡ ሲኖሩ ፡ የነበሩት ፡ የኢትዮጵያ ፡ መኳንንትና ፡ ሴት ፡ ወይዘርት ፡ ነፃነታቸውን ፡ አግኝተው ፡ ከዘመዶቻቸው ፡ ጋራ ፡ በተገናኙ ፡ ጊዜ ፤ የነበረውን ፡ ደስታ ፡ በጽሑፍ ፡ ለመግለጽ ፡ ያስችግራል ። ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ዋቂ ፡ አምባ ፡ ላይ ፡ ሁና ፡ የድሉን ፡ ወራ ፡ በሰማች ፡ ጊዜ ፤ ከምጥዋ ፡ ከመጡት ፡ ከማኮኤል ፡ ደ ፡ ኩንሐን ፡ ፃ ፡ የፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ጋራ ፡ ገሥግሣ ፡ ልጅዋ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ወደ ፡ ነበረበት ፡ ሂዳ ፡ ተገናኘች ። እናትና ፡ ልጅ ፡ በተገናኙ ፡ ጊዜ ፡ ደስታው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ታድሶ ፡ በዓሉ ፡ ከፍ ፡ ባለ ፡ አኳኋን ፡ ተከበረ ።

ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ነፃነትና ፡ ለክርስቲያን ፡ ሃይማኖት ፡ ያደረገችው ፡ መስዋዕትነት ፡ በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ የሚገባት ፡ ምገስ ፡ ላይሰጣት ፡ ብዙ ፡ ዘመናት ፡ አልቸል ። እጼ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ በድካምና ፡ በመጉላላት ፡ ደብረ ፡ ዳሞ ፡ ላይ ፡ ሲሞት ፡ የሰሜንን ፡ ፈላሻዎችና ፡ የአለምትን ፡ ሕዝቦች ፡ ርዳታ ፡ ለገላውዴዎስ ፡ በማስገኘት ፡ ትግሉ ፡ እንዲቀጥል ፡ ያስቻለችው ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ነበረች ። የፖርቱጋል ፡ የጦር ፡ መርከቦች ፡ ወደምጽዋ ፡ በመጡ ፡ ጊዜ ፡ ባሕረ ፡ ነጋሽ ፡ ይስሐቅን ፡ ልካ ፡ እስተሻለ ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ የጦር ፡ ርዳታ ፡ ጠይቃ ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ፱፻ ፡ ፖርቱጋሎች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ እንዲመጡ ፡ ያደረገችው ፡ እርሱዋው ፡ ነበረች ። ዶም ፡ ክርስቶፋሌ ፡ ወደ ፡ ዘመቻ ፡ መጓዝ ፡ በጀመረ ፡ ጊዜ ፤ ከእርሱዋ ፡ በቀር ፡ ደፍሮ ፡ ከፖርቱጋሎች ፡ ጋራ ፡ ወደ ፡

ጦር ፣ ግንባር ፣ የተጓዘ፣ ከኢትዮጵያ፣ ታላላቅ፣ ሰዎች፣ መካከል፣ ማንም ፣ አልነበረም ። የሰብላ ፣ ወንጌል ፣ ከነርሱ ፣ መካከል ፣ መገኘት ፣ ለፖርቱጋል ፣ ወታደሮች ፣ ያገሩን ፣ ሰዎች ፣ መተባበር ፣ ፈጠረላቸው ። ከዘመቻው ፣ ጉዞ ፣ ላይ ፣ ለዶም ፣ ክርስቶፋላና ፣ ለጦር ፣ መኩንናቼ ፣ ከእርስዋ ፣ በቀር ፣ ማንም ፣ መካሪ ፣ አልነበራቸውም ። ደ፣ ጋማ ፣ ባደረጋቸው ፣ ውጊያዎች ፣ ላይ ፣ ለፖርቱጋል ፣ ወታደሮች ፣ ታላቅ ፣ መጽናኛ ፣ የሆኑ ፣ ፋው ፣ የሰብላ ፣ ወንጌልና ፣ የደንገጦሮችዋ ፣ የቀይ ፣ መስቀል ፣ ሥራ ፣ ነበር ። የደ፣ ጋማ ፣ ሠራዊት ፣ ድል ፣ በሆነ ፣ ጊዜ ፣ ለተረፉት ፣ ወታደሮቹ ፣ የመሰብሰቢያ ፣ ቦታ ፣ የንግሥቲቱዋ ፣ ሠፈር ፣ ሆነ ። ከግራኝ ፣ ጋራ ፣ መጨረሻ ፣ ላይ ፣ የተደረገው ፣ ውጊያ ፣ ሲዘጋጅ ፣ በነበረ ፣ ጊዜም ፣ ብዛት ፣ ያለው ፣ የጦር ፣ ሠራዊት ፣ ገላውዴዎስን ፣ እንዲከተል ፣ ለማድረግ ፣ የተቻለው ፣ ሰብላ ፣ ወንጌል ፣ ከባላባቶች ፣ ጋራ ፣ ባደረገችው ፣ ንግግር ፣ መሠረት ፣ ነበር ።

እጼ ፣ ገላውዴዎስ፣ ከሸዋ ፣ ተጉዞ ፣ የግራኝን ፣ ጦር ፣ እቋርጦ ፣ ከፖርቱጋሎች ፣ ጋራ ፣ እስኪገናኝ ፣ ድረስ ፣ እቲጌ ፣ ሰብላ ፣ ወንጌል ፣ ስሜን ፣ ላይ ፣ የጦር ፣ ሰፈር ፣ አበጅታ ፣ አርበኞችን ፣ ስትሰበስብ ፣ ቄይታለች ። ከስሜን ፣ ትወለድ ፣ ነበርና ፣ ዘመዶቹዋ ፣ ከነበሩት ፣ ባላባቶች ፣ ጋራ ፣ በመላላክ ፣ ገላውዴዎስ ፣ ከመድረሱ ፣ በፊት ፣ ከስሜን ፣ ሰዎች ፣ መካከል ፣ ብዙ ፣ አርበኞች ፣ እንዲሰበስቡ ፣ ለማድረግ ፣ ቻለች ። ፖርቱጋሎችም ፣ በዚሁ ፣ ንግሥቲቱዋ ፣ ባቋቋመችው ፣ የጦር ፣ ሰፈር ፣ ከተው ፣ የቄሰሉት ፣ እየሻሩ ፣ የተበታተኑት ፣ እየከተቱ ፣ እንደ ፣ ገና ፣ አንስተኛ ፣ ተዋጊ ፣ ቡድን ፣ ሁነው ፣ ለመቋቋም ፣ ቻሉ ። ሰብላ ፣ ወንጌል ፣ በጦር ፣ ሚዳ ፣ ላይ ፣ ያሳየችውን ፣ ጉብዝናና ፣ ግላፈነት ፣ ወስዳ ፣ ትግሉ ፣ እንዲቀጥል ፣ ለማድረግ ፣ ያሳየችውን ፣ ጥረት ፣ በመስማት ፣ ቀስ ፣ በቀስ ፣ የስሜን ፣ ኢትዮጵያ ፣ ሕዝቦች ፣ ያርበኝነት ፣ መንፈስ ፣ እንደተነሣ፣ የማይጠረጠር ፣ ነው ። የስሜን ፣ የጦር ፣ ሰፈር ፣ ተደራጅቶ ፣ ሠራዊት ፣ ከቶ ባይጠብቀው ፣ ኑሮ ፣ እጼ ፣ ገላውዴዎስ ፣ ስሜን ፣ ኢትዮጵያ ፣ በደረሰ ፣ ጊዜ ፣ ሠራዊት ፣ እስከትቶ ፣ የግራኝን ፣ ጦር ፣ ለመግጠም ፣ ባልቀናው ፣ ነበር ። ስለዚህ ፣ ግራኝ ፣ ተገድሎ ፣ ክርስቲያን ፣ ኢትዮጵያን ፣ ነፃ ፣ ያወጣውን ፣ የዘንተራን ፣ ድል ፣ በማስገኘት ፣ ሰብላ ፣ ወንጌል ፣ ታላቁን ፣ ፈንታ ፣ ሠርታለች ።

በግጌን ዳዘኑ (ሰብኪው) የመስቀሉን ታሪክ የሚያስረዳበት ቦታ

ይህች ፡ ታላቅ ፡ ሴት ፡ ለኢትዮጵያ ፡ የፈጸመችው ፡ አገልግሎት ፡ በልብነ ፡ ድንግልና ፡ በገላውዴዎስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ብቻ ፡ እይደለም ። የንግሥት ፡ ዕሴንን ፡ ምሳሌ ፡ ተከትላ ፡ ከገላውዴዎስ ፡ በኋላ ፡ ለነገሡት ፡ ለልጅዋ ፡ ለሚናስና ፡ ለልጅ ፡ ልጅዋ ፡ ለሠርፀ ፡ ድንግል ፡ አግካሪሁና ፡ ብዙ ፡ ዘመናት ፡ አገልግላለች ። በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ አከታትለው ፡ ላገራቱ ፡ ታላቅ ፡ አገልግሎት ፡ የሰጡ ፡ እንደ ፡ ዕሴኒና ፡ እንደ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ እልነበሩም ። የንግሥት ፡ ዕሴኒ ፡ ጥበብ ፡ ወደ ፡ ርቀት ፡ ያደላ ፡ ነበር ። እቲፔ ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ግን ፡ ጥበብንና ፡ ርኅራኄን ፡ አጣምራ ፡ የያዘች ፡ ሴት ፡ ስለ ፡ ነበረች ፡ በነበሩት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሰዎች ፡ ዘንድ ፡ ተወዳጅነቱዋና ፡ ሞገስዋ ፡ መጠን ፡ እልነበረውም ። የፖርቱጋል ፡ ሰዎችም ፡ ስለ ፡ ንግሥት ፡ ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ እድናቆት ፡ ነበራቸው ፤ መሪያቸው ፡ ክርስቶፋሊ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ስለ ፡ ዘመቻው ፡ እመራር ፡ እርስዋን ፡ ሳያማከር ፡ ማንኛውንም ፡ እርምጃ ፡ አይወስድም ፡ ነበር ።

ሰብለ ፡ ወንጌል ፡ በክርስቲያንና ፡ በእስላም ፡ መካከል ፡ የተጀመረውን ፡ ትግል ፡ ለመቀጠል ፡ ቂርጣ ፡ ከደብረ ፡ ዳሞ ፡ ስትወርድ ፡ ግራኝን ፡ ብርቱ ፡ ባላጋራ ፡ እንደሚገጥመው ። በሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ ዘንድ ፡ የታወቀ ፡ ነገር ፡ ነበር ። የዚህችን ፡ ታላቅ ፡ ንግሥት ፡ ዝና ፡ ካተተን ፡ በኋላ ፡ ቀጥለን ፡ የዘመቻውን ፡ አረማመድ ፡ እንገልጻለን ።

ኢትዮጵያ ፡ የቱርክ ፡ ሠልጣን ፡ ትኝ ፡ አገር ፡ ሳትሆን ፡ መቅረትዋ ፡ መዝቦቿን ፡ የክርስቲያን ፡ ሥልጣኔ ፡ በዐረቦች ፡ ሳይደመሰስ ፡ ተርፎ ፡ ሆነች ፡ ሥራ ፡ ነው ፡ ሲባል ፡ ከትግሉ ፡ ጀርባ ፡ የነዚህን ፡ ሰዎች ፡ የጀግንነት ፡ ሥራ ፡ ደግፎ ፡ ፍሬ ፡ ያስገኘው ፡ የታላቂትዋ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሴት ፡ የሰብለ ፡ ወንጌል ፡ ጥበብና ፡ መሥዋዕትነት ፡ መሆኑን ፡ ብዙ ፡ ደራሲዎች ፡ ገድፈውታል ።

በ፲፭ቱ ፡ ዓመቶች ፡ ውስጥ ፡ አህመድ ፡ ኢብራሂም ፡ በክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ያደረገው ፡ ጉዳት ፡ ባገራቱ ፡ ታሪካዊ ፡ ብርቱጠባላ ፡ ትቶለት ፤ ሄደ ፡ ከአጼ ፡ ዘርዐ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ እንሥቁ ፡ ግራኝ ፡ ውጊያውን ፡ እስከ ፡ ጀመረበት ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ድረስ ፡ የጉዞ ፡ ነገሥቱ ፡ አስተዳደር ፡ የፈጠረው ፡ ሰላማዊ ፡ እንዋንዋር ፡ ከባሕር

ምድር ፡ እስከ ፡ ሕንድ ፡ ውቅያኖስ ፤ ከአዋሽ ፡ እስከ ፡ ደዴሳ ፡ ወንዝ ፡ ለነበረው ፡ ሕዝብ ፡ ሀብትና ፡ ዕድገት ፡ ሰጥቶት ፡ ነበር ። ከዚህ ፡ ቀደም ፡ እንደተዘረዘረው ፡ ሁሉ ፡ የመንግሥቱና ፡ የቤተክህነቱ ፡ ሀብት፡መጠን ፡ የሌለው ፡ ነበር ። ይኩኖ ፡ እምላክ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ዘርዐ፡ያዕቆብ ፡ በእድ፡ ግርያምና ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ራሳቸው ፡ ሊቃውንቶች ፡ ስለ ነበሩ ፤ ለዕውቀትና ፡ ለጥበብ ፡ ፍትር ፡ የነበራቸው ፡ ነገሥታት ፡ ስለነበሩ ፡ በመጸሕፍት ፤ በእጅ ፡ ጥበብ ፡ ሥራዎችና ፡ በሠሩት ፡ ሕንፃዎች ፡ ኢትዮጵያን ፡ አክብረው ፡ ነበር ። ይህ ፡ ሁሉ ፡ ግራኝ ፡ ባደረገው ፡ ዘረፋና ፡ ባስነሣው ፡ እሳት ፡ ከጥፋት ፡ ደረሰ ። የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ያለግቸው ፡ ተከሎችም ፡ በምድሪቱ ፡ ላይ ፡ አልቀሩም ። በመጥላላትና ፡ በውጊያ ፤ ረታብም ፡ ጭምር ፡ የሞተው ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ተቂጥሮ ፡ የግያልቅነው ። ግራኝ ፡ አሸንፎ ፡ አገሩን ፡ መያዝ ፡ ሲችል ፤ የያዛቸውን ፡ ወረዳዎች ፡ ለግስተዳደርና ፡ የሕዝቡን ፡ ሰላማዊ ፡ እንዋንዋር ፡ ለመጠበቅ ፡ አልቻለም ። ነፃነታቸውን ፡ የወደዱት ፡ ክርስቲያኖች ፡ ሸፍተው ፡ በዱርና ፡ በገደሉ ፡ እየተዘዋወሩ ፡ ተዋጉ ። ደካማውን ፡ ወገን ፡ የግራኝ ፡ ወታደሮች ፡ በዘረፋና ፡ በቃጠሉ ፡ አጠቁት ። ያገሩ ፡ አስተዳደር ፡ በመድከሙ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ እንድንት ፡ ተናወጠ ። በሚበዛው ፡ ቦታ ፡ ሕዝቡ ፡ ተከፋፍሎ ፡ በባላባቶቹ ፡ የሚገዛ ፡ ስለ ሆነ ፤ እውሮፓውያን ፡ ፈዩል ፡ ብለው ፡ የሰየሙት ፡ ዐይነት ፡ አስተዳደር ፡ በእገራቱ ፡ ላይ ፡ ተዘረጋጋ ። እነዚህም ፡ ቁጥራቸው ፡ የበዛ ፡ ባላባቶች ፡ አገሩን ፡ ተከፋፍለው ፡ እርስ ፡ በራሳቸው ፡ ስለ ተዋጉ ፡ በፈተኛው ፡ ዘመን ፡ የነበረውን ፡ ሰላም ፡ ሕዝቡ ፡ መልሶ ፡ አላገኘውም ። በእጹ ፡ ሚናስና ፡ በሠርጸ ፡ ድንግል ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ እንደታየው ፡ ሁሉ ፡ የነጋሚ ፡ ወገን ፡ የሆኑ ፡ ታላላቆችና ፡ አገረ ፡ ገዢዎች ፡ እየሸፈቱ ፡ ገንሡን ፡ ወጉት ። ይህም የኢትዮጵያን ፡ ግንባር ፡ ሕጋዊ ፡ እንዋንዋሩንና ፡ የአስተዳደሩን ፡ መልካም ፡ አካሄድ ፡ ብትገትን ፡ አደረገ ። በጀጃ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ጥበብና ፡ ሀብት ፡ አጠራቅሞ ፡ ወደ ፡ ከፍተኛው ፡ የኑሮ ፡ ደረጃ ፡ ለመውጣት ፡ ተስፋ ፡ የነበረው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ከመለያየትና ፡ ከድክነት ፡ ላይ ፡ ወድቆ ፡ በዕለት ፡ የኑሮው ፡ ፍላጎት ፡ ተወሰነ ። በገዳማት ፡ የሚገኙት ፡ መጸሐፍቶቻቸው ፡ ተቃጠሉ ። ሊቃውንቶቻቸውም ፡ በብዛት ፡ ስለ ተፈጁ ፡ የድርሰት ፡ ጥበብ ፡ ወደ ፡ ዝቅተኛ ፡ ደረጃ ፡ ወረደች ።

የአህመድ ፡ አብራሂም ፡ ወረራ ፡ በክርስቲያን ፡ እገር ፡ ላይ ፡ ብርቱ፣
ጥፋት ፡ ሲያደርግ ፡ ለእስላም ፡ ኢትዮጵያ ፡ ምን ፡ ጥቅም ፡ እስከሃን ፡ በእጼ ፡
ልብን ፡ ድንግል ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ ንግሥት ፡ ዕልኒ ፡
ያቀደችውን ፡ ፖለቲካ ፡ በመከታተል ፡ የሐረር ፡ ሡልጣናዊ ፡ ግዛት ፡
ሕዝብ ፡ ከክርስቲያን ፡ ወንድሞቹ ፡ ጋራ ፡ እንድንትን ፡ ፈጥሮ ፡ በመተባ
በርና ፡ በሰላም ፡ አብረው ፡ ሠርተው ፡ ቢሆን ፡ ኑሮ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡
ሥልጣኔና ፡ የወደፊት ፡ እርምጃው ፡ ደረጃ ፡ ዛሬ ፡ በሌላ ፡ መልክ ፡ በታየ ፡
ነበር ። ባለመታደል ፡ ይኸ ፡ አልሆነም ። ክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ በሕዝ
ቦችዋ ፡ ብዛት ፡ በሀብትዋ ፡ ታላቅነት ፡ ይኸን ፡ የመሰለውን ፡ መከራ ፡
፤ልፋ ፡ ከመጨረሻው ፡ ድል ፡ ማግኘት ፡ ብትችል ፡ እንስተኛ ፡ የነበረ
ችው ፡ የሐረር ፡ ሡልጣናዊ ፡ ግዛት ፡ ረጅሙ ፡ ውጊያ ፡ ያመጣበትን ፡
ሸክም ፡ ማዘል ፡ አልቻለችም ። ጦርነቱን ፡ ለመቀጠል ፡ ሲል ፡ ግራኝ ፡
በየዓመቱ ፡ ከእንስተኛው ፡ የሰማሌና ፡ የአዳል ፡ ጉሣዎች ፡ ችሎታ ፡ ያላ
ችውን ፡ ሰዎች ፡ መልምሎ ፡ በደጋው ፡ የጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ በማስፈጀቱ ፡
ፎርውንም ፡ ድካ ፡ የነበረው ፡ ሕዝብ ፡ ይህን ፡ ረጅም ፡ ጦርነት ፡ ለመቀ
ጠል ፡ ያባከነው ፡ ሰውና ፡ ሀብት ፡ የበለጠ ፡ ከድኸነት ፡ ላይ ፡ ጣለው ።

በጦርነቱ ፡ አካሄድ ፡ እንደተመለከትነው ፡ ሁሉ ፡ የሐረር ፡ መሪዎች ፡
ካለቁ ፡ በኋላ ፡ የእስላሞች ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ችሎታ ፡ እየወደቀ ፡ ሄደ ።
ኋላም ፡ የተሾሙት ፡ መሪዎች ፡ ትልቅ ፡ ሥራ ፡ ለመሥራት ፡ አልቻሉም ።
ወጣቱ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከመቶ ፡ በሚያንሱ ፡ ፈረሰኞች ፡ አደጋ ፡ እየጣለ ፡
ባቀላሉ ፡ ሲያሸንፋቸው ፡ ታይቷል ፤ ናስር ፡ ድን ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ ይዞ
የገላውዴዎስን ፡ የሰሜን ፡ ጉዞ ፡ ለማቋረጥ ፡ አልቻለም ። የቴርኮችን ፡ ነፍ
ጣኞች ፡ በብዛት ፡ እስከነገሃ ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ አህመድ ፡ አብራሂም ፡ ራሱ ፡
ከክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማ ፡ ትንሽ ፡ ሠራዊት ፡ ፊት ፡ መቆም ፡ አለመቻሉ ፡
የመሪዎችን ፡ ማለቅና ፡ የሕዝቡን ፡ መዳከም ፡ ያስረዳል ። ግራኝ ፡ በሞተ ፡
ጊዜ ፡ ቊጥራቸው ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ የእርሱ ፡ ሠራዊቶች እንድ ፡ ውጊያ እንኳን ፡
ሳይገጥሙ ፡ መበታተናቸው ፡ የማይዘነጋ ፡ ነገር ፡ ነው ። ይኸ ፡ ሁሉ የሚ
ገልጸው ፡ ግራኝ ፡ በመጨረሻ ፡ ዘመኑ ፡ ባለፈው ፡ ግርማና ፡ በራሱ ፡
ቂራጥነት ፡ ሲገዛ ፡ ቂዩ ፡ እንጂ ፡ መሪዎቹ ፡ ካለቁ ፡ በኋላ ፡ የሚተኩ ፡
የጦር ፡ አለቃዎች ፡ ማግኘት ፡ አለመቻሉን ፡ ነው ። በእንድ ፡ የጦር ፡
መሪ ፡ ችሎታ ፡ ብቻ ፡ በመደገፍ ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ በኋለ

ኛው ፡ ዘመን ፡ በራሱ ፡ ሰው ፡ ሳይሆን ፡ ለዘረፋና ፡ የዐመፅ ፡ ሥራ ፡ ለመሥራት ፡ በተከተሉት ፡ በከሐዲ ፡ ወታደሮች ፡ ሲዋጋ ፡ ቂየ ። እነዚህ ፡ ግን ፡ ተከታይ ፡ የሚሆኑት ፡ ድል ፡ ከቀኛቸው ፡ በዋለች ፡ ጊዜ ፡ እንጂ ፡ ድል ፡ መሆን ፡ ሲመጣ ፡ የሚበቃተኑ ፡ ሠራዊት ፡ መሆናቸው ፡ ከመጨረሻው ፡ ላይ ፡ ሠራዊቱ ፡ እንደ ፡ ጨው ፡ እየሟሟ ፡ እንደ ፡ ጭስ ፡ ብን ፡ እያለ ፡ ጠፋ ። በምርኮና ፡ በዘረፋ ፡ የሚገኝ ፡ ገንዘብ ፡ ለማንኛውም ፡ ሕዝብ ፡ የዘለቂታ ፡ ትዳር ፡ ሊያበጅለት ፡ ስለማይችል ፡ የግራኝ ፡ ጦር ነት ፡ በኢኮኖሚ ፡ በኩል ፡ የእስላምን ፡ ወገኖች ፡ አላደረጀም ። በግራኝ ፡ መሪነት ፡ የተነሡት ፡ የጦር ፡ አለቆችና ፡ አህመድ ፡ ኢብራሂም ፡ ራሱ ፡ የትግሉን ፡ ውጤት ፡ መገመት ፡ አልቻሉም ። ተራው ፡ የእስላም ፡ ሕዝብ በዐረቦችና ፡ በቱርኮች ፡ ተሰብኮ ፡ ሃይማኖትን ፡ በፋናቲክ ፡ መንፈስ ፡ ብቻ ፡ በመያዙ ፡ ዘለቂታውን ፡ ለማሰብ ፡ አልቻለም ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በማንኛውም ፡ ሕዝብ ፡ መካከል ፡ ሩት ፡ የሚያይ ፡ ብልህ ፡ ሰው ፡ ስለማይጠፋ ፡ ከእስላሞቹ ፡ አማካሪ ፡ መካከል ፡ ኢትዮጵያን ፡ በወረራ ፡ ማስለም ፡ የማይቻል ፡ ነው ፡ ሲል ፡ ነግሮዋቸው ፡ ነበር ፡ ይባላል ።

እሚር ፡ ማሕተዝና ፡ የወላስማ ፡ ወገኖች ፡ የነበሩትም ፡ ሠልጣኖች ፡ የኢትዮጵያን ፡ ነገሥታት ፡ አገር ፡ ወረው ፡ ቤተ ፡ መንግሥቶቻቸው ፡ ድረስ ፡ ዘልቀው ፡ ለመዋጋት ፡ አልደፈሩም ። ሲያደርጉ ፡ የቂዩት ከድንበር ፡ ላይ ፡ የሚገኙትን ፡ ወረዳዎች ፡ ወረው ፡ በዘረፋ ፡ ያገኙትን ፡ ምርኮ ፡ ይዘው ፡ ወደ ፡ አገራቸው ፡ መመለስ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ የእስላምን ፡ ወገኖች ፡ ከጥፋት ፡ ላይ ፡ እንዳትጥላቸው ፡ ተጠንቀቅ ፡ ሲል ፡ እንዲ ፡ ዐዋቂ ፡ ጉባኤ ፡ ላይ ፡ ለግራኝ ፡ ነግሮት ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ግን ፡ በድል ፡ እድራጊነቱ ፡ አለመጠን ፡ ተመክቶ ፡ ስለ ነበረ ፡ ለዚህ ፡ ፅም ፡ ነገር ፡ ለሞላበት ፡ የምክር ፡ ቃል ፡ የመለሰው ፡ ቅዱስ ፡ የሆነችውን ፡ ጦር ነትና ፡ እግዚአብሔር ፡ የቀየሰላትን ፡ ጉዳና ፡ መከተል ፡ አለብኝ ፡ ሲል ፡ መለሰ ፡ ይባላል ። ጦርነትን ፡ የሚቀድስ ፡ ፊሎሶፊ ፡ ወደ ፡ ጥፋት ፡ እንደሚመራ ፡ የሰው ፡ ልጅ ፡ ታሪክ ፡ መላልሶ ፡ ገልጾታል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ አህመድ ፡ አብራሂም ፡ በምክሩ ፡ ቃል ፡ ሳያስብበት ፡ አልቀረም ። በእርሱ ፡ እስተያየት ፡ ባቀደው ፡ የጦር ፡ ስልት ፡ አገሪቱን ፡ እጅ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ በቱርኮች ፡ ርዳታ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለመግዛት ፡ የሚ

ቻል፡ ነገር፡ ሆኖ ፡ ታየው ፡ ብዙዎቹም ፡ በዓለም ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ይህን ፡ በመሰለው ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ ተጉዘዋል ።

ግራኝ፡ እንዲያው ፡ ወርሮ ፡ ሊያዛቸው ፡ ወረዳዎች ፡ ሕዝብ ፡ ሰላማዊ ፡ አስተዳደር ፡ በመስጠትና ፡ ተመችቶቻቸው ፡ እንዲገዙ ፡ በመሞከር ፡ ፈንታ ፡ በሰይፍና ፡ በቃጠሎ ፡ እየቀጣ ፡ በፍርሃት ፡ እንዲኖሩ ፡ እደረጋቸው ። ጸጥታ ፡ በማስከበር ፡ ሠርተው ፡ እንዲገብሩ ፡ በማሰብ ፡ ፈንታ ፡ ትዳራቸውን ፡ አጥፍቶ ፡ ከድኽነት ፡ ላይ ፡ ጥሎ ፡ ከሱማሌ ፡ ለመጡት ፡ ጌቶች ፡ በመንፈስ ፡ ጭምር ፡ ተገዢ ፡ ሊያደርጋቸው ፡ ሞከረ ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከጂ ፡ ዘመን ፡ የሚበልጥ ፡ ጊዜ ፡ ክርስቲያን ፡ ሁነው ፡ የኖሩትን ፡ ሕዝቦች ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናቸውን ፡ እቃጥሎ ፡ የፃይማኖት ፡ አባቶቻቸውን ፡ ፈጅቶ ፡ ዕለቱን ፡ እንዲሰልሙ ፡ ግሰገደድ ፡ የብልህ ፡ ገዢ ፡ አስተያየት ፡ አልነበረም ። ዐረቦች ፡ ፖለቲካና ፡ ግብጽን ፡ በወረሩ ፡ ጊዜ ፡ ስለ ፡ ሃይማኖት ፡ እነሱ ፡ የተከተሉትን ፡ ፖለቲካ ፡ ግራኝ ፡ ታሪኩን ፡ እንብቦ ፡ ቢኖር ፡ ይህን ፡ በመሰለ ፡ ስሕተት ፡ ላይ ፡ ባልወደቀም ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ስሕተት ፡ ባያደርጉ ፡ ኑሮ ፡ የእስላሞች ፡ መንግሥት ፡ ይረዝም ፡ ነበር ፡ እንጂ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝቦች ፡ ከጂ ፡ ዓመት ፡ በሚበልጥ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ አቅፈው ፡ የነበሩትን ፡ እምነት ፡ ግብአቶች ፡ የማይመስል ፡ መሆኑን ፡ ከግራኝ ፡ በኋላ ፡ የካቶሊክ ፡ ሚሲዮንን ፡ ያገኘው ፡ ችግር ፡ አስረድቷል ።

ከግራኝም ፡ ዘመን ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በሕዝቦቿ ፡ ብዛት ፡ እያሌ ፡ ወራሪዎችን ፡ ውጣ ፡ ከራሷ ፡ ጋራ ፡ አዋሕዳለች ። የአገዛን ፡ ወገኖችም ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ገብተው ፡ ተዋሕደው ፡ መቅረታቸው ፡ ለዚህ ፡ ዘዴ ፡ ምስክር ፡ ነው ። ሱማሌዎችም ፡ እነስተኛ ፡ ነገድ ፡ በመሆናቸው ፡ ድል ፡ አግኝተውም ፡ ቢሆን ፡ እንደ ፡ አገዛን ፡ ወገኖች ፡ መዋጣቸው ፡ አይቀርም ፡ ነበር ። ይልቁንም ፡ በአሁኑ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ በምናትተው ፡ ዘመናት ፡ የክርስቲያን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሥልጣኔ ፡ ከዘላኖቹ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ የትግሉ ፡ ፍጻሜ ፡ ከሆነው ፡ የተለየ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ።

ምዕራፍ ፡ ፴፱ ።

ከዘንተራ ፡ በር ፡ ድል ፡ በኋላ ።

ከዘንተራ ፡ በር ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከጣና ፡ ባሕር ፡ አጠገብ ፡ ሰፍሮ ፡ ከዚያው ፡ ተከታዩን ፡ ከረምት ፡ እሳለፈ ። የሰሜን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ እንኳን ፡ ደስ ፡ ያለህ ፡ ለማለት ፡ ከቀን ፡ እስከ ፡ ቀን ፡ ወደ ፡ ሰፈሩ ፡ ይጉርፍ ፤ ጀመር ። ይልቁንም ፡ በሚበዙት ፡ ወረዳዎች ፡ እስላሞች ፡ በዘረፋና ፡ በቃጠሉ ፡ ሰላጠፋት ፡ የሚበቃ ፡ ምግብ ፡ የነበራቸው ፡ በደምቢያና ፡ በወገራ ፡ ብቻ ፡ ነበረ ። እነዚህንም ፡ ሁለቱን ፡ ወረዳዎች ፡ ግራኝ ፡ ማድቤት ፡ አድርጓቸው ፡ ስለነበረ ፡ ሰላማዊ ፡ ኑሮን ፡ ለማግኘትና ፡ እርሻቸውን ፡ እንደተለምደው ፡ ለመቀጠል ፡ ችለዋል ። ስለዚህ ፡ ዕለት ፡ ዕለት ፡ እየጉረፈ ፡ የሚጠራቀመውን ፡ ሠራዊት ፡ ለመቀለብ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ከደምቢያ ፡ የተሻለ ፡ ወረዳ ፡ ለማግኘት ፡ አልቻለም ። የተሰበሰበውን ፡ ሕዝብ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በችጋር ፡ ምክንያት ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ረድኤት ፡ ለማግኘት ፡ ወደ ፡ ሰፈሩ ፡ የተጓዘው ፡ ቁጥር ፡ የሌለው ፡ ሕዝብ ፡ ነበር ። በተፈጥሮ ፡ ባሕሪው ፡ ገላውዴዎስ ፡ ርኅሩኅ ፡ ስለነበረ ፡ ከአገሪቱ ፡ የተገኘውን ፡ ለችግረኞች ፡ ሲያካፍል ፡ ቂየ ። ፖርቁጋሎች ፡ በዚህ ፡ ሰፈር ፡ በነበሩ ፡ ጊዜ ፡ ስንዴ ፡ ማር ፡ ቅቤና ፡ ሥጋ ፡ እንደ ፡ ልብ ፡ ከማግኘታቸው ፡ ሌላ ፡ ለፈረሶቹና ፡ ለበቅሎዎች ፡ መኖር ፡ ገብስ ፡ በብዙ ፡ ሲያገኙ ፡ እንደ ፡ ነበር ፡ ነበረታቸው ፡ በድርሰቱ ፡ ላይ ፡ ጽፎአል ።

ከከረምቱ ፡ ማለቂያ ፡ ላይ ፡ ነሐሴ ፡ ፳፩ ፡ ቀን ፡ የዶም ፡ ክርስቶፋኦ ፡ ደ ፡ ጋማን ፡ ተዝካር ፡ ለማውጣት ፡ አጼ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ታላቅ ፡ ግብር ፡ ከሰፈሩ ፡ አደረገ ። ቀጥሎም ፡ የመስቀልን ፡ በዓል ፡ ለማክበር ፡ ሁለተኛ ፡ ግብር ፡ ነበላ ፡ በኋላ ፡ ከጥቅምት ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ታላቁን ፡ ሠራዊት ፡ እስከትሉ ፡ ጀርታ ፡ ከምትባለው ፡ አገር ፡ የነበረውን ፡ የእስላም ፡ ሠራዊት ፡ ለማጥፋት ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ተጓዘ ። የተከተለው ፡ ሠራዊት ፡ ከመቶ ፡ ሺህ ፡ የበለጠ ፡ መሆኑን ፡ ካስታንሆስ ፡ መዝግቦታል ። ይኸን ፡ የሚያክል ፡ ሕዝብ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ ገባ ፡ ሲያደርግ ፡ ምግብ ፡ ላነሰው ፡ ባላገር ፡ ከሰፈሩበት ፡ ቦታ ፡ ሁሉ ፡ ችግር ፡ ሳይፈጥር ፡ አልቀረም ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ለክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ወጣት ፡ ንጉሥ ፡ በድሮ ፡ ግርማ ፡ በማሳገቱና ፡ ከአሁ

መድ ፡ አብራሂም ፡ ወራሪዎች ፡ በመገላገላቸው ፡ ሕዝቦቹ ችግሩን ፡ በመጽናናት ፡ መንፈስ ፡ ሳይቀበሉት ፡ አልቀሩም ። የንጉሡ ሠራዊት ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ላስታን ፡ አቋርጦ ፡ በላሊበላ ፡ በኩል ፡ ወደ ፡ አዳል ፡ ከተጓዘ ፡ በኋላ ፡ ጀተርፋ ፡ ገባ ። ከወረዳው ፡ የነበረው ፡ የእስላም ሠራዊት ፡ የንጉሡን ሥራን ፡ ጦር ፡ ያስቸገረ ፡ እይመስልም ። ሆኖም ፡ እገሩን ፡ ለማስገበርና ፡ የሰላማዊ ፡ እስተዳደር ፡ ለማቋቋም ፡ እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እስከ ፡ ልደት ፡ በዓል ፡ ጀተርፋ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ቋየ ።

ከልደት ፡ በዓል ፡ በኋላ ፡ እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጀተርፋ ፡ የተባለውን ፡ አውራጃ ፡ ለቆ ፡ ወደሸዋ ፡ ተጓዘ ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ በንጉሡ ፡ ሐሳብ ላይ ፡ እስቸጋሪ ፡ የሆኑ ፡ ታላላቅ ፡ የአገር ፡ ጉዳዮች ፡ ተዊኝው በት ፡ ነበር ። ብዙ ፡ ጊዜ ፡ በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ተጋግሞ ፡ እንደ ፡ ታየ ፡ ሁሉ ፡ በመከራ ፡ ጊዜ ፡ በጦር ፡ ጓደኝነትም ፡ አብረው ፡ የተዋጉ ፡ ወገኖች ፡ ድል ፡ ካገኙ ፡ በኋላ ፡ በጥቅም ፡ ወይም ፡ በሐሳብ ፡ መለያየት ፡ በእንድነት ፡ ያደረጉትን ፡ መሥዋዕትነትን ፡ ይረሱና ፡ መሪር ፡ ከሆነ ፡ ጠብ ፡ ላይ ፡ ይደርሳሉ ። በእዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በ፲፭፻፵፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የደረሰው ፡ ይኸው ፡ በታሪክ ፡ የታወቀው ፡ ነገር ፡ ነው ። ገናግራኝ ፡ ከመሞቱ ፡ እስቀድሞ ፡ ጃለ ፡ ደ ፡ በርሙዴ ፡ እዚ ፡ ልብነ ፡ ደንግል ፡ የኢትዮጵያ ቤተ ክህነትና ፡ ሕዝቦች ፡ የካቶሊካዊት ፡ እምነት ፡ እንዲቀበሉና ፡ እርሱም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ እንዲሆን ፡ ታል ፡ እንደ ፡ ተሰጠው ፡ አድርጎ ፡ ሲያወራ ፡ ቋይቶዋል ፡ ቀጥሎም ፡ ኢትዮጵያ ፡ የካቶሊክን ፡ ሃይማኖት ፡ እንድትቀበል ፡ ብሎ ፡ ገላውዴዎስን ፡ መጨትጨት ፡ ጀምሮ ፡ ነበር ። ግራኝ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ ድል ፡ የተገኘው ፡ በፖርቱጋል ፡ ነፍጠኞች ፡ ርዳታ ፡ መሆኑን ፡ በማስረዳት ፡ ደ ፡ በርሙዴ ፡ በበለጠ ፡ እኳኋን ፡ ከማስቸገር ፡ ሌላ ፡ በንጉሡና ፡ በፖርቱጋሎች ፡ መካከል ፡ ጠብ ፡ መጨር ፡ ጀመረ ። ፖርቱጋሎችም ፡ ባደረጉት ፡ ርዳታ ፡ ምክንያት ፡ ካቶሊክ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ በምን ፡ እኳኋን ፡ ልትጠቀምበት ፡ እንደ ፡ ሠራችና ፡ በምክንያቱም ፡ ስለተፈጠረው ፡ ችግር ፡ ወደፊት ፡ በልዩ ፡ ምዕራፍ ፡ ተገልጿል ። ለእሁኑ ግን ፡ ደ ፡ በርሙዴ ፡ ታላቅ ፡ ውለታ ፡ ካላቸው ፡ ከፖርቱጋል ፡ ወታደሮች ፡ ጋራ ፡ ለማጣላት ፡ ዕለት ፡ ዕለት ፡ የሚሠራው ፡ ሲራ ፡ ለእዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እስቸጋሪ ፡ እኳኋን ፡ እንደ ፡ ፈጠረበት ፡ መገለጽ ፡ ይበቃል ።

ከዚህም ፡ ሌላ ፡ በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ታላቁ ፡ ድል ፡ ተገኘ ፡ እንጂ ፤ የእስላሞች ፡ ይዞታ ፡ ገና ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ላይ ፡ ከሥር ፡ አልተነቀለም ። ሺዘር ፡ እባስ ፡ የተባለው ፡ የግራኝ ፡ የወንድም ፡ ልጅ ፡ ከዘንተራ ፡ ውጊያ ፡ ሸሸቱ ፡ ከአመለጠ ፡ በኋላ ፤ ከአዋሽ ፡ ግዶ ፡ የሚገኙትን ፡ ደዋር ፡ ፈጠጋርንና ፡ የባሌን ፡ እውራጃዎች ፡ ይዞ ፡ ቂይቷል ። ዳሞት የተባለው ፡ በፀባይና ፡ በግቢ ፡ ወንዝ ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡ ታላቁ ፡ የእናፊያዎች ፡ እገር ፡ በግራኝ ፡ ወረራ ፡ ምክንያት ፡ ተነጥሎ ፡ ቂይቷል ። እንደዚሁም ፡ ደግሞ ፡ ከሸዋ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ በሚገኙት ፡ የጁ ፡ አልሜይ ፡ ጋንዝ ፤ ዋዲ ፡ ገበርጌ ፤ እዲያና ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉ ፡ ወረዳዎች ፡ ሁሉ ፡ ገና ፡ በክርስቲያን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ አልተያዙም ። ስለዚህ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛቶች ፡ የነበሩትን ፡ ሁሉ ፡ ጠቅሎ ፡ መያዝና ፡ ሰላማዊ ፡ አስተዳደር ፡ ማቋቋም ፡ የከበደ ፡ ሥራ ፡ መሆኑን ፡ ገላውዴዎስ ፡ ሳይገነዘብ ፡ አልቀረም ። የንጉሡን ፡ ችግር ፡ ለማባባስ ፡ ረጋብ ፡ በእገራቱ ፡ ላይ ፡ ችጋርን ፡ ዘረጋች ። ከሰማይም ፡ የሚበቃ ፡ ዝናም ፡ ሳይወርድ ፡ ቂየ ። ስለዚህ ፡ ወደ ፡ ዘመቻ ፡ ከመጓዝ ፡ አስቀድሞ ፡ ለተራው ፡ ሕዝብ ፡ ርዳታ ፡ ማድረግ ፡ ያገሩን ፡ አስተዳደር ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በማቋቋም ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አሳለፈ ። ገላውዴዎስም ፡ የበደሉትን ፡ ስለ ፡ ማረ ፤ የተቸገሩትን ፡ በመርዳት ፡ ፍርዱ ፡ ትክክለኛ ፡ በመሆኑ ፡ ድዥችን ፡ በመመገብ ፤ እገልጋቸዋል ፡ ትንሽ ፡ ትልቅ ፡ ሳይል ፡ በማፍቀሩ ፡ በሕዝቦቹ ፡ ዘንድ በጣም ፡ የተወደደ ፡ ንጉሥ ፡ ነበር ። መንግሥቱን ፡ በጠነከረ ፡ መሠረት ፡ ላይ ፡ ለማቆም ፡ ከሁሉም ፡ ወገን ፡ መተባበርን ፡ እግኝቱ ፡ በዚሁ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ውስጥ ፡ ታላላቅ ፡ ሥራዎችን ፡ ለማከናወን ፡ ቻለ ። ስለዚህ ፡ በመጨረሱ ፡ ዓመት ፡ እባስን ፡ ከዚያው ፡ እውራጃዎች ፡ ላይ ፡ ለማባረር ፡ በመሰናገት ፡ ላይ ፡ ቂየ ።

በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በክረምት ፡ ወር ፡ ዝናም ፡ በእያሌው ፡ ዘነበ ። ሕዝቡም ፡ ሰላምን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ አግኝተዋት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ በሰፊው ፡ እርሶ ፡ ዘራ ። መጨረሱ ፡ ዓመት ፡ የጥጋብ ፡ ዘመን ፡ መሆኑን ፡ በመመልከት ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝብ ፡ ልብ ፡ መጽናናት ፡ ጀመረ ። የንጉሡም ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ለመጨረሱ ፡ ዘመቻ ፡ በደንብ ፡ ተሰናጸ ። ንጉሡም ፡ ክረምቱን ፡ በሸዋ ፡ ምድር ፡ ካሳለፈው ፡ በኋላ በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የመስቀልን ፡ በዓል ፡ እከብሮ ፡ በጥቅምት ፡ ወር ፡ ሸዋን ፡ ለቆ ፡ ወደ ፡ ዋዲ ፡ ወረዳ ፡ ተጓዘ ። ግራኝ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፤ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ በጎ

ይል ፡ ለመቃወም ፡ ብርቱ ፡ ጦር ፡ የነበረው ፡ ሺዘር ፡ ለባሰ ፡ ብቻ ፡ ነበር ።
በዚህ ፡ ድርሰት ፡ ውስጥ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ እንደ ፡ ተነገረው ፡ ሁሉ ፡ ለባሰ ፡
ከታላላቆቹ ፡ የግራኝ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ መካከል ፡ አንዱ በመሆኑ ፡ የጦር ፡
መሪዎች ፡ ሺዘር ፡ እድሉ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ ግራኝ ፡ ዋና ፡ የጦር ፡ ለዛዥ ፡
እድርጎት ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ይህ ፡ ሰው ፡ የግራኝ ፡ የወንድም ፡ ልጅ ፡
በመሆኑ ፡ ለታላቅ ፡ ሥራ ፡ ታጪ ፡ እንጂ ፡ ከሞያው ፡ የበለጠ ፡ በዘመኑ ፡
ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ በጭካኔው ፡ በጥጋቡ ፡ ሥራው ፡ ነበር ፡ የታወቀው ። በ፲፭፻፴፫ ፡
ዓ ፡ ም ፡ የሸራ ፡ ሰዎች ፡ በግራኝ ፡ ላይ ፡ ሸፍተው ፡ በነበረ ፡ ጊዜ ፡ ለባሰ ፡
ሰላማዊውን ፡ ሕዝብ ፡ በማሳረዱ ፡ ምክንያት ፡ የሺፊዎችን ፡ የመዋጋት ፡
መንፈስ ፡ በባሰ ፡ እኳን ፡ ስለ ፡ ቀሰቀሰና ፡ ለባሰም ፡ ድል ፡ ማግኘት ፡
ሰላቃተው ፡ ለህመድ ፡ አብራሂም ፡ በሱ ፡ ፈንታ ፡ አማር ፡ የተባለውን ፡
የጦር ፡ መሪ ፡ ወደ ፡ ሺፊ ፡ መላኩ ፡ ይታወቃል ። ግራኝ ፡ ዘንተራ ፡ በር ፡
ላይ ፡ ድል ፡ ሁኖ ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ አብረውት ፡ ያልተዋጉ ፡
ብዙ ፡ ወታደሮች ፡ በፈጠጋር ፡ በደዋሮና ፡ በባሌ ፡ ውስጥ ፡ ነበሩ ። ለባሰም ፡
ዐቅም ፡ አግኝቶ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጋራ ፡ ለመዋጋት ፡ ያሰበው ፡ በነዚህ ፡
ወረዳዎች ፡ የሚገኙትን ፡ እያሌ ፡ የእስላም ፡ ወታደሮች ፡ በመሰብሰብ ፡
ነበር ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ለባሰ ፡ የገላውዴዎስን ፡ መዝመት ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡
ሠራዊቱን ፡ እስከትቶ ፡ ለመግጠም ፡ ተጓዘ ። ከወረያው ፡ ቀን ፡ እስቀድሞ ፡
ለባሰ ፡ በትልቅ ፡ ትምክሕት ፡ እየፎከረ ፡ መምጣቱን ፡ ገላውዴዎስ ፡
ሰምቶ ፡ ነበር ። ንጉሡ ፡ በራሱና ፡ በሠራዊቶቹ ፡ ችሎታ ፡ ይተማመን ፡
ስለ ፡ ነበረ ፤ በጸጥታ ፡ መንፈስ ፡ ለመግጠም ፡ ወደ ፡ ጦሩ ፡ ሚዳ ፡ ጉዞውን ፡
ቀጠለ ። በ፲፭፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በጥቅምት ፡ ወር ፡ ሁለቱ ፡ ሠራዊት ፡ ፈት ፡
ለፈት ፡ ገጠሙ ። ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ እስላሞቹ ፡ በብርታትና በጭካኔ ፡ ተዋጉ ።
ለባሰ ፡ ግን ፡ በጦር ፡ መምራት ፡ ከገላውዴዎስ ፡ ጋራ ፡ የሚመዛዘን ፡ ሰው ፡
ስላሳነበረ ፡ በዚያው ፡ በአንድ ፡ ቀን ፡ ውረያ ፡ ተሸነፈ ። ከድሉ ፡ በኋላ ፡
የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ተከታትለው ፡ በእስላሞች ፡ ላይ ፡ ያደረጉት ፡
ፍጅት ፡ መጠን ፡ የሌለው ፡ ነው ። ለባሰ ፡ ራሱ ፡ ከሸሽቱ ፡ ላይ ፡ በጉራዴ ፡
ታርዶ ፡ ሞተ ። ሺዘር ፡ ለባሰ ፡ በሚፎክር ፡ ጊዜ ፡ ብዙ ፡ ጸያፍ ፡ ንግግር ፡
እድርጎ ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ራሳው ፡ ለቀብር ፡ ማዕርግ ፡ እንዳይደርስ ፡ ለሞሮች ፡
እንዲበሉት ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ ተተወ ።

የአባሰ ፡ ድል ፡ መሆንና ፡ ከጦር ፡ ሚዳ ፡ መሞት ፡ ለገላውዴዎስ ፡ እገሩን ፡ በሰላም ፡ እንዲያቀናና ፡ እንዲያስተዳድር ፡ ነገንት ፡ ሰጠው። ከዚህ ፡ ድል ፡ በኋላ ፡ ለጊዜው ፡ ጎይልና ፡ ብዛት ፡ የነበረው ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ አልተረፈም ። በሐረር ፡ የነበረው ፡ ትርፍራፈ ፡ የእስላም ፡ ጦር ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ አስፈሪ ፡ ስላልነበረ ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ሐሳቡን ፡ ወደ ፡ ደቡብና ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ለማዞር ፡ ጊዜ ፡ እገኘ ።

ምዕራፍ ፡ ፵ ።

ስለ ፡ እርሞች ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ መውጣት ።

ይህ ፡ ምዕራፍ ፡ የተጻፈው ፡ የእርሞን ፡ ወይም ፡ እማሮች ፡ እርሞ ፡ የሚሉትን ፡ ነገድ ፡ ታሪክ ፡ በዝርዝር ፡ ለማስረጃት ፡ አይደለም ። ስለሆነ ፡ በ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ መጀመሪያ ፡ ይህ ፡ ነገድ ፡ ከደቡብ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወደ ፡ ሰሜንና ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ጉርፎ ፡ የሚበዛውን ፡ ደጋ ፡ እገር ፡ ይዞ ፡ ስለ፡ሰፈረበት ፤ በዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ የእርሞን ፡ ነገድ ፡ ፈንታ ፡ ሳናነግው ፡ ያለፍን ፡ እንደ ፡ ሆነ ፤ ያ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ሙሉ ፡ ሆኖ ፡ እይገኝም ። ስለዚህ ፡ ባጭሩም ፡ ቢሆን ፡ የእርሞን ፡ ነገድ ፡ ታሪክ ፡ መግለጽ ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። ስለእርሞ ፡ ነገድ ፡ በዚህ ፡ ምዕራፍ ፡ ውስጥ ፡ የተጻፈው ፡ ከብዙ ፡ ምንጭ ፡ የተገኘ ፡ ነው ። ከነዚህም ፡ ምንጮች ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ እርሞዎች ፡ ከጥንት ፡ የነበራቸውን ፡ ልማድ ፡ ተከትለው ፡ ታሪካቸውንና ፡ ልማዳዊ ፡ እንዋንዋራቸውን ፡ ሆን ፡ ብለው ፡ ለልጆቻቸው ፡ ስለሚያስጠኑ ፡ ከአባት ፡ ወደ ፡ ልጅ ፡ እየተላለፈ ፡ ሲወርድ ፡ ሲዋረድ ፡ ሲነገር ፡ ቁይቶ ፡ በዘመናችን ፡ ያሉት ፡ ሽማግሌዎች ፡ ካደረሱልን ፡ የእፍ ፡ ታሪክ ፡ ነው ። የእርሞ ፡ ልጆች ፡ የነገሳቸውን ፡ ታሪክና ፡ ሕጋዊ ፡ እንዋንዋራቸውን ፡ የሚያጠኑት ፡ ደባሌ ፡ ፎሎ ፡ ረባና ፡ ዶሪ ፡ ሉባ ፡ በሚባሉት ፡ በገዳ ፡ ክፍያ ፡ ዘመን ፡ ነው ። የሚያስተምርዋቸውም ፡ ሉባዎችና ፡ ዮባዎች ፡ ናቸው ። ከዚህ ፡ ምንጭ ፡ ሌላ ፡ በየዘመናቱ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ስለዚህ ፡ ነገድ ፡ የተጻፈውና ፡ የሉማሌዎች ፡ አፈ ፡ ታሪክ ፤ በሐረሪዎች ፡ ታሪክ ፡ የተመዘገበው ፡ ይኸን ፡ ድርሰት ፡ ለማከናወን ፡ ረድቷል ። የሕ

ዝቡ ፡ ልማዳዊና ፡ ሕጋዊ ፡ እንዋንዋር ፤ አምልኮዎቻቸውና ፡ የቋንቋቸው ፡ ግሥ ፡ ታሪካዊ ፡ የሆኑ ፡ ግጥሞቻቸውና ፡ ነገዱ ፤ ዘሩ ፡ የሱማሌ ፡ እገር ፡ በተባለው ፡ አውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ የተዋቸው ፡ ፍራሾች ፤ የእርሞን ፡ ሕዝብ ፡ ታሪክ ፡ ለማፍታታት ፡ መንገድ ፡ ሰጥቶዋል ። ቀጥሎም ፡ እባ ፡ ባሕሪ ፡ የተባለው ፡ ያሥራ ፡ ስድስተኛው ፡ መቶ ፡ ሊት ፡ ስለ ፡ እርሞ ሕዝብ ፡ የሥፈው ፡ ታሪክ ፡ በእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ላይ ፡ ካለን ፡ ድርሰቶች ፡ መካከል ፡ ከዋናዎቹ ፡ እንዳንዱ ፡ የሚቈጠር ፡ ነው ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ አቶ ፡ አድሚና ፡ ልጅ ፡ ተድላ ፡ ኃይሉ ፡ ስለእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ታሪክ ፡ ከሞላ ፡ ጉድል ፡ ጽፈዋል ።

ከኢትዮጵያ ፡ ጸሐፊዎች ፡ ሌላ ፡ ብዙ ፡ የውጭ ፡ ሊቃውንት ፡ ስለእርሞ ሕዝብ ፡ ታሪክና ፡ ባህል ፡ የጻፉ ፡ አሉ ። ዋና ፡ ዋናዎቹ ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ። አርኪዎሎጂስት ፡ የበለጠ ፡ ምርመራ ፡ አድርገው ፡ የእርሞን ፡ ነገድ ፡ ታሪክ ፡ እስኪያፍቱልን ፡ ለጊዜው ፡ ድርሰታችን ፡ ላይ ፡ በተዘረዘሩት ፡ ምንጮች ፡ ላይ ፡ መደገፍ ፡ ግዴታና ፡ አስፈላጊ ፡ ይሆንበታል ።

የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ እንደሚበዙት ፡ እንደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ነገዶች ፡ የካም ፡ ወይም ፡ የሁሽ ፡ ደም ፡ ያለባቸው ፡ ዘር ፡ ናቸው ። የቋንቋቸውም ፡ ግሥ ፡ የካምን ፡ ወገኖች ፡ ቋንቋ ፡ ግሥ ፡ ይከተላል ። ስለዚህ ፡ የእርሞ ፡ ነገድ ፡ ቢጃዎች ፡ ከአናሪያዎች ፡ ከእገው ፡ ኃፋት ፤ ከሱማሌ ፡ ከሶሆና ፡ አፋር ፡ ከሚባሉት ፡ ከሌሎቹ ፡ የካም ፡ ነገዶች ፡ ኃራ ፡ በቅርቡ ፡ ይዛመዳል ። ታሪክ ፡ ሲነጋጋ ፡ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ከአደን ፡ ሰላጤና ፡ እስከ ፡ ቅርብ ፡ የእንግሊዝ ፡ ሱማሌ ፡ በሚባለው ፡ የሱማሌ ፡ ሬፑብሊክ ፡ አውራጃ ፡ መካከል ፡ ከሚገኘው ፡ የአፍሪካ ፡ ቀንድ ፡ በተባለው ፡ አገር ፡ ሲኖሩ ፡ ቃዩ ። እርሞዎች ፡ በየትኛው ፡ የታሪክ ፡ ዘመን ፡ በዚህ ፡ ምድር ፡ እንደ ፡ ሰፈሩ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። እነሱም ፡ ሳይሰፍሩበት ፡ በአፍሪቃ ፡ ቀንድ ፡ የነበረው ፡ ጥንታዊ ፡ ሕዝብ ፡ የትኛው ፡ ነገድ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ አናውቅም ። ይሁንና ፡ ካሺኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ፊት ፡ ሱማሌ ፡ የተባለው ፡ ነገድ ፡ ከታጁራ ፡ ቤይ ፡ አቅጣጫ ፡ ተንቀሳቅሶ ፡ በእርሞዎች ፡ ላይ ፡ ጦርነት ፡ ባደረገ ፡ ጊዜ ፡ መጀመሪያ ፡ የእንግሊዝ ፡ ሱማሌ ፡ የነበረውን ፡ አገር ፡ ለቀው ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ደቡብ ፡ መጓዝ ፡ እንደ ፡

ጀመሩ ፡ ታውጃል ። ጌላም ፡ የአፍሪካ ፡ ቀንድ ፡ ከምትባለው ፡ ሦስት ፡ ግዕዝን ፡ ወረዳ ፡ ተነሥተው ፡ በዋቢ ፡ ሸበሌና ፡ በጁባ ፡ ወንዞች ፡ መካከል ፡ ቢናዲር ፡ በተባለው ፡ አውራጃ ፡ ሰፍረው ፡ ከዚያ ፡ ብዙ ፡ ዘመን ፡ እንደኖሩ ፡ በእርሞች ፡ አፈ ፡ ታሪክ ፡ ሲነገር ፡ የኖረ ነው ። በነዚህ ፡ መቶ ፡ ዘመኖች ፡ ውስጥ ፡ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ከባሕር ፡ ግዶ ፡ ከሚገኝ ፡ ከውጭ ፡ ሕዝብ ፡ ግንኙነት ፡ ያልነበረው ፡ ዘላን ፡ ሕዝብ ፡ ሁኖ ፡ ቂየ ። ከፀረቦች ፡ ጋራ ፡ በጋብቻና ፡ ባምቻ ፡ ወይም ፡ በንግድና ፡ በሃይማኖትም ፡ ግንኙነት ፡ አልነበረውም ። ሱማሌዎች ፡ ግን ፡ ከፀረቦች ፡ ጋራ ፡ የተሳሰረ ፡ ዝምድና ፡ ስለ ፡ ነበራቸው ፡ ከእስላሞቹ ፡ የጦር ፡ መማሪያ ፡ አግኝተው ፡ የውጊያ ፡ ጥበብና ፡ ስልት ፡ ተምረው ፡ እርሞችን ፡ ወግተው ፡ ከጋርጻፋይ ፡ ሰፈር ፡ ለግስወጣት ፡ ቻሉ ።

እርሞዎች ፡ ጥንታዊ ፡ አገራቸውን ፡ ለቀው ፡ በቢናዲርና ፡ በቆላው ፡ ባሌ ፡ ከሰፈሩ ፡ በጓላ ፡ የጸጥታ ፡ ኑሮ ፡ ለግጥኝት ፡ አልቻሉም ። ከሰሜን ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ በተጓዙ ፡ ጊዜ ፡ በሰፈሩበት ፡ አገር ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ ባንቱ ፡ የሚባሉ ፡ እርቦኛ ፡ ነገድ ፡ ጎረቤት ፡ ሆኗቸው ። ስለዚህ ፡ ከሰሜን ፡ የሱማሌዎች ፡ ከደቡብ ፡ ባንቱዎች ፡ የሚያደርጉባቸው ፡ ጦርነት ፡ ምንም ፡ ጊዜ ፡ ሰላም ፡ የሰጣቸው ፡ አይመስልም ። ስለዚህ ፡ ከዚህም ፡ ከአዲሱ ፡ አገራቸው ፡ እንደገና ፡ መሰደድ ፡ ግዴታ ፡ ሆነባቸው ።

እርሞዎች ፡ የዋቢንና ፡ የጁባን ፡ ወንዝ ፡ ተከትለው ፡ ወደ ፡ ደቡባዊ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የገቡበት ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ በትክክል፣ አይታወቅም ። እንዳንዶቹ ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ በዐሥራ ፡ አራተኛው ፡ መቶ ፡ ባዲ ፡ ይሰሐቅ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ነበር ፡ የሚሉም ፡ እሱ ። ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ትክክል ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። እሱ ታየ ፡ —ነገደ ሁረሞ ፡ —ባሉት ፡ ምዕራፍ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ በተባለው ፡ ድርሰት ፡ እንደ ፡ ገለጹ ፡ እንድ ፡ መቶ ፡ ዓመት ፡ ከአጼ ፡ ይሰሐቅ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ሚሜ ፡ ከሚባሉ ፡ የእርሞ ፡ ጉማዎች ፡ መካከል ፡ ተሰደው ፡ ለአጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ የጌታ ፡ ግደራቸውንና ፡ ይኸም ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ በጣና ፡ ባሕርና ፡ በዳሞት ፡ መካከል ፡ ርሰት ፡ ተክሉዋቸው ፡ ከዚያው ፡ ሰፍረው ፡ እንደ ፡ ቀሩ ፡ ጽፈዋል ። ስለዚህ ፡ እርሞች ፡ ወላቡ ፡ ለበያ ፡ ባሕርና ፡ ሕዲ ፡ ጻዲ ፡ ከሚባሉት ፡ አቅ

ጣጫ፡ የሰፈሩት፡ በአሥረኛው፡ መቶ፡ በዛጋዎች፡ ዘመን፡ መንግሥት፡ ጀመረዎልዋል፡ ላይ፡ ይመስላል ። ጠብ፡ እጫሪ፡ ከሆኑት፡ ከሱማሌዎችና፡ ከባንቲዎች፡ ለመራት፡ ይኸ፡ ሰላማዊ፡ የነበረው፡ ሕዝብ፡ የዋቢንና፡ የገናሌን፡ ወንዝ፡ ተከትሎ፡ ወደ፡ ደቡባዊ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወይናደጋ፡ መስደድ፡ ጀመረ ። ውለቀ፡ ባሉት፡ መቶኛ፡ ዘመናት፡ መሆኑ፡ ሊታመን፡ ይቻላል ። የእሮሞ፡ ሕዝብ፡ በሥጋና፡ በወተት፡ የሚመገብ፡ ዘላን፡ ስለነበረ ፤ ድርቅ፡ ከሆነው፡ ከቤናጂር፡ እውራጃ፡ ተጉዞ፡ ወላቡ፡ ወይናደጋ፡ በገባ፡ ጊዜ ፤ ይህች፡ ምድር፡ ማርና፡ ወተት፡ ታፈላለች፡ እንደ፡ ተባለችው፡ እንደ፡ ምድረ፡ ከነጻን፡ የምትቈጠር፡ ሀፋ፡ አገኙዋት ። እሮሞች ወላቡ፡ ብለው፡ የሰየሙት፡ አዲሱ፡ አገራቸው፡ ብዙ፡ ዝናም ። የሚዘንብበት፡ ለምለም፡ ምድር፡ በመሆኑ፡ ነድተው፡ ላመጧቸው፡ መንጋዎች፡ ወሰን፡ የሌለው፡ ግጦሽ፡ የሚበትልበት፡ ሆኖ፡ ተገኘ ። በወረዳውም፡ ውስጥ፡ ለሰውና፡ ለከብት፡ ወሰን፡ የሌለው፡ ውኃ፡ የሚገኝበት፡ አገር፡ ነው ። ከሱማሌዎችና፡ ከባንቲዎች፡ ተለያይተው፡ ወደ፡ ሰሜን፡ የተሰደዱትን፡ የእሮሞ፡ ነገዶች፡ ወላቡ፡ በነበሩበት፡ ረጅም፡ ዘመናት፡ ውስጥ፡ የሚወጋቸው፡ ጉዳ፡ ያጋጠማቸው፡ አይመስልም ። በወላቡ፡ ተራራና፡ በአበያ፡ ባሕር፡ አጥቢያ፡ በኖሩበት፡ ጊዜያት፡ የሰላምና፡ የጥጋብ፡ የዕድገት፡ ዘመን፡ መሆኑን፡ ሲወርድ፡ ሲዋረድ፡ የመጣው፡ የእሮሞች፡ አፈ፡ ታሪክ፡ አጋኖ፡ ይገልጽልናል ። ለእሮሞዎች፡ ይህ፡ ዘመን፡ ታሪካቸው፡ እንደ፡ ወርቅ፡ እያማረ ፤ እንደ፡ አልማዝ፡ እያንጸባረቀ፡ የደስታና፡ የሰላማዊ፡ ሕይወት፡ መሆኑን ፡ በታሪካዊ፡ ጥጥቸው፡ ተዘምሮ፡ እናገኛለን ።

ያፍሪቃን፡ ቀንድ፡ ለቀው፡ በሁለቱ፡ ወንዞች፡ መካከል፡ በቤናጂር፡ ሰፍረው፡ ከኖሩ፡ በኋላ ፤ እንደላገና፡ በሱማሌዎች፡ ወረራ፡ ምክንያት፡ ወደ፡ ሰሜን፡ ምዕራብ፡ መሰደድ፡ የጀመሩት፡ የእሮሞ፡ ሕዝቦች፡ በዋቢ፡ ሸበሌና፡ በጂባ፡ ወንዞች፡ መካከል፡ ከሚገኘው፡ የቤናጂር፡ ወደብ፡ እንሥቶ፡ በስተ፡ ምሥራቅ፡ እስከ፡ ባሌ ፤ በስተ፡ ደቡብ፡ እስከ፡ ሰሜን፡ ኬንያ ፤ በስተ፡ ሰሜን፡ እስከ፡ አበያ፡ ሕይቅ፡ ባሕርና፡ ወላቡ፡ ተራራ፡ ድረስ፡ ሰፍሮ፡ ይገኝ፡ ነበር ። ወደ፡ ኢትዮጵያ፡ ወይና፡ ደጋ፡ ለመግባት፡ የዋቢ፡ ሸበሌን፡ የዌብንና፡ የጂባን፡ ሸለቆ፡ ተከትለው፡ አበያ፡ ባሕር፡ ዙሪያና፡ ወላቡ፡ በደረሱ፡ ጊዜ ፤ ማርና፡ ወተት፡ የሚ

ፈሰበት፡ እገር፡ እንደ፡ ደረሱ፡ እድርገው፡ ተደሱቱበት ። ዝናሙ፡ የማ
 ያዳርጥ፡ የግጦሽ፡ ግር፡ የማያልት፡ ለከብቶቻቸው፡ እምቦ፡ ወይም፡
 ሆራ፡ በእያሌው፡ የሚገኝበት፡ እገር፡ እግኝተው፡ ሰፈሩበት ። ከእገራ
 ቱም፡ ልምላሚ፡ ሌላ፡ ይዘ፡ እውራጃ፡ ጠብ፡ እሚረ፡ ከሆነው፡ ከሱ
 ግሌ፡ ጉሳና፡ ከባንቱዎች፡ ጉርብትና፡ የራቀ፡ በመሆኑ፡ የወላቡ፡
 ሰፈር፡ ለእርሞ፡ ሕዝብ፡ ምድረ፡ ገነት፡ ሆኖ፡ በሰላምና፡ በምችት፡
 ትጻፈቸውን፡ የሚያስፋቶበት፡ ፋታ፡ ሰጣቸው ። እየሩ፡ እንደ፡ እሳት፡
 ከሚያቃጥል፡ ከሕንድ፡ ውቅያኖስ፡ ወደብ፡ ለቀው፡ የመጡት፡ ሕዝ
 ቦች፡ ለምለምና፡ ቀዝቃዛ፡ በሆነው፡ ወይና፡ ደጋ፡ ጤናማና፡ እካለ፡
 ብርቱ፡ የሆነ፡ ትውልድ፡ ሁነው፡ ለመራባት፡ ደረሱ ። እርሞች፡ በወ
 ላቡ፡ የነበሩበትን፡ ዘመን፡ በማያዳርጥ፡ ናፍቆት፡ መዝሙራቸው፡ መዝ
 ግበውታል ። የወላቡ፡ ዘመን፡ እርሞች፡ ማረሰና፡ መዝራት፡ ማጨድና፡
 መውቃት፡ ሳይኖርባቸው፡ ቦረን፡ ዘር፡ ከተባለው፡ ከነጭ፡ ላሞቻቸው፡
 ለምግብ፡ ሥጋ፡ ለመጠጥ፡ ወተትና፡ እሬራ፡ ባያሌው፡ ስለሚያገኙ፡
 ትጻፈ፡ በቀላል፡ ይከናወን፡ ነበር ። ከዚህም፡ ሌላ፡ ዘመናቱ፡ ከዓመት፡
 ወደ፡ ዓመት፡ የጥጋብ፡ ጊዜ፡ እንደ፡ ሆነ፡ ጭየላቸው ። በወላቡ፡ በሕጻ
 ጻጻና፡ በተሉ፡ ለምዱል፡ በነበሩ፡ ጊዜ፡ እርሞች፡ ከነረቤት፡ ጉግዎች፡
 ጋራ፡ የመጋባት፡ ልማድ፡ ስለ፡ እልነበራቸው፡ ከሁሉም፡ ተለይተው፡
 የራሳቸውን፡ የእንዋንዋር፡ ባሕሪና፡ የእስተጻደርን፡ ሕግ፡ ለማራቀቅ፡
 ቻሉ ። ከዚህም፡ ብቻነት፡ በመጠበቃቸው፡ ከእባለ፡ ዘር፡ በሽታነ፡
 ሁነው፡ ጭፍ ። ወደ፡ ደጋ፡ በመሰደድ፡ ምክንያት፡ ከመረኞቹ፡ ስለ፡
 ራቱ፡ ወደ፡ ወይና፡ ደጋው፡ ከገቡ፡ ዘመን፡ እንሥቶ፡ እስከ፡ ዐሥራ
 ስድስተኛው፡ መቶ፡ መጀመሪያ፡ ድረስ፡ ጦርነትና፡ ውጊያ፡ እልነካቸ
 ውም ። ዘመኑ፡ የጥጋብ፡ የዘፈንና፡ የደስታ፡ ነገር፡ የመላቡት፡ ነበር ።
 እርሞቻች፡ ወላቡ፡ በነበሩበት፡ ዘመን፡ ጉግዎቻቸው፡ በልዩ፡
 ልዩ፡ ቀበሌ፡ ተከፋፍሉ፡ እያንጻንዱ፡ ጉሣ፡ የራሱን፡ እባ፡ ቦኩ፡ ቢኖ
 ረውም፡ በጠቅላላው፡ የእርሞ፡ ነገድ፡ እስተጻደር፡ የሚመለከት፡ የበ
 ላይ፡ ሥልጣን፡ የያዘ፡ ድርጅት፡ ነበራቸው ። ወደፊት፡ ቀጥለን፡ እንደ
 ምናሰረጻ፡ ሁሉ፡ እርሞቻች፡ ከፍ፡ ያለ፡ የፖለቲካና፡ የእስተጻደር፡
 ድርጅት፡ ፈልገው፡ በነገዱ፡ መካከል፡ ሰላምና፡ ፍርድ፡ በደንብ፡
 ሲጠበቅ፡ እንደነበረ፡ ወላቡ፡ ዙሪያ፡ በኖሩበት፡ ዘመን፡ የነበራቸው፡
 ሀብትና፡ ሰላማዊ፡ እንዋንዋር፡ ማሰረጃ፡ ሊሆን፡ ይችላል ።

የእርሞ፡ ማኅበር፡ በቤተ ሰብ፡ እንዋንዋሩ፡ እልቅና፡ የሚሰጥ፡ ለአባት፡ ነው። ከልጆቹ፡ መካከል፡ በኩር፡ የሆነው፡ የወንድ፡ ልጅ፡ መብት፡ ከወንድሞቹና፡ ከእናቱ፡ መብት፡ በጣም፡ ከፍ፡ ያለ፡ ነበረ። አባት፡ በሞተ፡ ጊዜ፡ በኩሩ፡ ከሀብቱ፡ ከ፲፡ እጅ፡ ሁለቱን፡ እጅ፡ ይወርስ፡ ነበር። በእርሞ፡ ቤተ ሰብ፡ ውስጥ፡ ጉዲሣ፡ ልጅ፡ መውሰድ፡ የታወቀ፡ ለማድነብር፡ በጉዲሣ፡ የተወሰደ፡ ልጅ፡ ከአባትቱውና፡ ከእናትቱም፡ እንደ፡ ተወለደ፡ ልጅ፡ ሁሉ፡ መብት፡ አለው። ከጉዲሣው፡ በኋላ፡ ልጅ፡ ቢወለድላቸው፡ እንኳን፡ ጉዲሣው፡ በኩርነቱን፡ ከነሙሉ፡ መብቱ፡ እንደ፡ ያዘ፡ ይቀራል። በጠቅላላው፡ የእርሞዎች፡ ልማድ፡ እንደ፡ ሚስት፡ ብቻ፡ ማግባት፡ ነበር። ስለ፡ ሆነ፡ ካብታዎች፡ ከእንደ፡ ሚስት፡ የበለጠ፡ ያገቡ፡ ነበር። ከእንደ፡ ሚስት፡ የበለጠ፡ ማግባትን፡ የእርሞዎች፡ ሕግ፡ አይከለክልም። የእርሞዎች፡ የጋብቻ፡ ሥርዓት፡ የሚፈጸመው፡ ረቱ፡ በማረድ፡ ነበር። ያገባች፡ የእርሞ፡ ሴት፡ በነገሩ፡ ልማድ፡ ሰፊ፡ ነፃነት፡ አላት። በማኅበሩ፡ ዐይን፡ የተከበረችና፡ ሐሳብዋንም፡ በነፃ፡ ስትናገር፡ ትሰማለች። በባልዋ፡ ትጻር፡ ለማዘዝና፡ ለማስተጻደር፡ መብት፡ አላት። እንደ፡ ወንዶቹ፡ ሁሉ፡ በነፃ፡ ትዘዋወራለች፤ በፈረሰም፡ ተቀምጣ፡ ትሄዳለች።

የእርሞዎች፡ ሕዝብ፡ እንዋንዋር፡ የገዳ ፡ ድርጅት ።

በእርሞ፡ ሕዝብ፡ ልማድ፡ ወንድ፡ ልጅ፡ ሁሉ፡ በዓመት፡ የዕድሜ፡ ከፍያ፡ ውስጥ፡ ይደለደላል። ከ፳፡ ዓመት፡ ጀምረው፡ እስከ፡ ፲፮፡ ዓመት፡ ዕድሜ፡ ውስጥ፡ የሚገኙት፡ ወንዶች፡ ደባሌ፡ በሚባል፡ ክፍል፡ ይመደባሉ። ከ፲፮፡ ዓመት፡ እስከ፡ ፳፱፡ ዓመት፡ ዕድሜ፡ ውስጥ፡ የሚገኙት፡ ፎሌ፡ በሚባለው፡ ክፍል፡ ይመደባሉ። ከ፳፱ና፡ በ፴፪፡ መካከል፡ የሚገኙት፡ ቆንዳላ፡ በሚባል፡ ክፍል፡ ይመደባሉ። ከ፴፪፡ እስከ፡ ፵፡ ዘመን፡ ውስጥ፡ የሚገኙት፡ ዶረ፡ በሚባለው፡ ክፍል፡ ከ፵፡ እስከ፡ ፵፭፡ የሚገኙት፡ ቡታ፡ ካረዱ፡ በኋላ፡ ሉባ፡ በሚባለው፡ በመጨረሻው፡ ክፍል፡ ይመደባሉ። ይኸ፡ በዕድሜው፡ ደረጃ፡ ወንድ ፡ ልጅ ፡ የሚከፋፈለበት፡ መደብ፡ እያንዳንዱ፡ ፳፡ ዓመት፡ ገዳ፡ ይባላል ። በጠቅላላው፡ የድርጅቱም፡ ስም፡ ገዳ፡ ነው። እያንዳ

ንዱ፡ ከፍል፡ ውስጥ፡ የሚገኙ፡ ማ፡ ዓመት፡ ሲሞላቸው፡ ቡታ፡ ካረ
 ዱና፡ ከተገረዘ፡ በኋላ፡ ሉባ፡ ተብሎ፡ የጉማው፡ ያስተዳደር፡ የፍር
 ድና፡ የጦር፡ መምራትን፡ ጎላፊነት፡ ቀደምት፡ ከነበሩ፡ ሉባዎች፡ ይረ
 ከባል፡ ነገዱ፡ የሚተዳደርበትን፡ አዲስ፡ ሕግ፡ የሚያወጡ፡ የነበረው
 ንም፡ ሕግ፡ የሚያሻሽሉ፡ እነዚህ፡ ሉባ፡ የተባሉት፡ ከፍል፡ ናቸው።
 ዶሪ፡ የተባሉት፡ የሉባዎች፡ ተከታይ፡ የሆኑት፡ ከፍል፡ ፩፡ ዓመት፡
 ዶሪ፡ የሆነው፡ ከቂዩ፡ በኋላ፡ ጉቡ፡ በሚባል፡ ከፍል፡ ገብተው፡ ቡታ፡
 ከማረዳቸው፡ እስቀድመው፡ ባሉት፡ በ፩፡ ዘመናት፡ ውስጥ፡ የጉማ
 ውን፡ እስተዳደር፡ በደንብ፡ ለማጥናትና፡ ለመለማመድ፡ ከሉባዎች፡
 ጋራ፡ ይሠራሉ ።

ከደባሌ፡ እንሥቱ፡ እያንዳንዱ፡ ከፍል፡ ወደ፡ ከፍተኛው፡ ደረጃ፡
 ለማለፍ፡ የሚያጠናቸው፡ የማጎበራዊ፡ እንዋንዋርና፡ የሚፈጽማ
 ቸው፡ ሥነ፡ ሥርዐቶች፡ የተመደቡ፡ ናቸው ።

እላይ፡ እንደተመለከተው፡ ሁሉ፡ የያንዳንዱ፡ ገዳ፡ ዕድሜ፡ ስም
 ንት፡ ዓመት፡ ነው። በጠቅላላው፡ የገዳዎቹ፡ ቍጥር፡ እምስት፡ ስለ፡
 ሆነ፡ የመጀመሪያው፡ ገዳ፡ ዙሮ፡ የሚደርሰው፡ በእርባ፡ ዓመት፡ ነው።
 እምስቱ፡ ገዳዎች፡ የየራሳቸው፡ ስም፡ አላቸው፡ ስማቸው፡ ግን፡ እሮ
 ሞዎች፡ ወላቡንና፡ እዳ፡ ነቤን፡ ለቀው፡ ከተበታተኑ፡ በኋላ፡ ተለዋ
 ውጦዋል። ስለ፡ ሆነ፡ ስም፡ ይለወጥ፡ እንጂ፡ ገዳ፡ በስምንት፡ ስም
 ንት፡ ዓመት፡ መለወጡና፡ የገዳዎች፡ ቍጥር፡ እምስት፡ መሆኑና፡ በጠ
 ቅላላውም፡ የገዳዎች፡ ዙሪያ፡ በእርባ፡ ዓመት፡ የሚፈጸም፡ መሆኑ፡
 የማይንቀሳቀስ፡ ደንብ፡ ሆኖ፡ እስከ፡ ዘመናችን፡ የቂየ፡ መሠረታዊ፡
 ሕግ፡ ነው። የእምስቱ፡ ገዳዎች፡ ስም፡ እንደሚከተለው፡ ነው ።

፩፡ ምችሌ፡	ወይም፡	፩፡ ኪሉሌ፡
፪፡ ሙዳነ፡		፪፡ ሙሉዓተ፡
፫፡ ሮባሌ፡		፫፡ ቢፎሎ፡
፬፡ ሜልባ፡		፬፡ ዱሉ፡
፭፡ ቢርመጂ፡		፭፡ ሆረተ፡

እላይ፡ እንደተመለከተው፡ ሁሉ፡ ለምሳሌ፡ ያህል፡ ርበሌ፡ የተባ
 ለውን፡ ገዳ፡ የቦረና፡ ጉማ፡ እምቢሳ፡ ብሎ፡ ሲጠራው፡ የባርቱማ፡

ጉማዎች፣ ሮበሌ፣ ነው፣ የሚሉት ። እንደዚሁ፣ ደግሞ፣ ሌሎች፣ ገዳዎች፣ በልዩ፣ ልዩ፣ ጉማዎች፣ ሚልባ፣ ኪሉሌ፣ ቢፎሌ፣ ሐንፋፈ፣ ሙልአታ፣ ተብለው፣ ተሠይመዋል ።

እምስቱ፣ ገዳዎች፣ ስምንት፣ ስምንት፣ ዓመት፣ የሆነው፣ ዘመናቸው፣ አልቆ፣ አርባ፣ ዓመት፣ በደረሰ፣ ጊዜ፣ በምችሌ፣ ቡታ፣ ያረዱት፣ ሰዎች፣ ልጆቻቸው፣ እንደ፣ ገና፣ በምችሌ፣ ያርዳሉ ። ገዳውም፣ በአርባ፣ ዓመቱ፣ ዙሮ፣ ስለ፣ መጣ፣ ምችሌ፣ ተብሎ፣ ይጠራል ። የሌሎችም፣ የአራቱ፣ ገዳዎች፣ እንደዚሁ፣ በአርባ፣ ዓመቱ፣ ዙሮ፣ ይመጣል ። እያንዳንዱ፣ ሰው፣ ቡታ፣ የሚያርደው፣ በዚያው፣ በአባቱ፣ ገዳ፣ ጊዜ፣ ስለ፣ ሆነ፣ የአንዱ፣ ገዳ፣ ከፍል፣ መሆን፣ ከሰውዬው፣ ዕድሜ፣ ጋራ፣ የተያያዘ፣ እይደለም ።

ቡታ፣ የገዳን፣ መለወጥ፣ ለማከበር፣ የእርሞ፣ ሕዝብ፣ በጅ፣—ጅ፣ ዓመት፣ ኮርማ፣ ድልብ፣ ሠንጋና፣ መሲናዎችን፣ በአያሌው፣ አርዶ፣ ጠጅ፣ ጥሱ፣ በትልት፣ ድግስ፣ የሚከበር፣ በዓል፣ ነው ። ገዳው፣ የደረሰ፣ ሰው፣ ከደሰ፣ በኋላ፣ ዘመድ፣ እዝማዱን፣ ብቻ፣ ሳይሆን፣ በአቅራቢያው፣ የሚገኙትን፣ ሕዝብ፣ ሁሉ፣ ጠርቶ፣ አብልቶና፣ አጠጥቶ፣ እየተዘፈነ፣ በዓሉ፣ ይከበራል ። በእርሞ፣ ሕዝብ፣ ልማድ፣ ቡታ፣ ማረድ፣ በሕይወታቸው፣ ውስጥ፣ ታላቁ፣ ነገር፣ ስለ፣ ሆነ፣ ባለገዳዎቹ፣ ለመደገስ፣ አይቁጥቡም ። ለነሱ፣ ከብት፣ ግለት፣ ከቡታ፣ የተረፈ፣ ከብት፣ ነው ። ቡታ፣ ሲታረድ፣ ከዘፈን፣ ከጭፈራና፣ ከሌላውም፣ ደስታ፣ ሌላ፣ ብዙ፣ የእምልኮ፣ ሥርዐት፣ ይደረጋል ።

እላይ፣ እንደተመለከተው፣ ሁሉ፣ ገዳ፣ ሲለወጥ፣ የእርሞን፣ ጉማ የሚያስተዳድር፣ አባ፣ ቦኩ፣ የተባለው፣ ዋናውን፣ ሥልጣን፣ የያዘው፣ ሹም፣ አብር፣ ይለወጣል ። ደግሞም፣ መማከርቶችና፣ ጻዥች፣ የሚለዋወጡት፣ በገዳ፣ መለዋወጫ፣ ጊዜ፣ ነው ። ገዳቸው፣ ያለፈ፣ አባ፣ ቦኩ፣ መማከርቶችና፣ ጻዥች፣ ከአዲሱ፣ ባለገዳዎች፣ መካከል፣ ለሚመረጡ፣ ሹማንት፣ የሕዝብን፣ ማስተዳደር፣ ሥልጣን፣ ያስረከባሉ ። ከአስረከቡም፣ በኋላ፣ ዩባ፣ ወይም፣ እካካዩ፣ ተብለው፣ ከአዲሱ፣ ባለገዳዎች፣ ጀርባ፣ ተቀምጠው፣ በሽምግልና፣ ይፈርዳሉ ። የሥልጣን፣ አረካከብ፣ ሥርዐት፣ በሚከተለው፣ እኳን፣ ይፈጽማል ። ገዳ፣ የሚለወጥበት፣

የቡታ ፡ በዓል ፡ ከመድረሱ ፡ ሁለት ፡ ዓመት ፡ አስቀድሞ ፡ ሕዝቡ ፡
 እዳ ፡ ከሚባል ፡ ከተከበረው ፡ የሾላ ፡ ዛፍ ፡ ዙሪያ ፡ ይሰበሰባል ።
 በስብሰባው ፡ ላይ ፡ ሥልጣን ፡ የያዘው ፡ አባ ፡ ቦኩና ፡ መማከርቶች ፡
 ጻኞችና ፡ ከሁለት ፡ ዓመት ፡ በኋላ ፡ ቡታ ፡ ለማረድ ፡ ተረኛ ፡ የሆኑት ፡
 ባለገዳዎች ፡ በስብሰባው ፡ ላይ ፡ እንዲገኙ ፡ ይደረጋል ። በስብሰባውም ፡ ቦታ ፡
 የቦረና ፡ ዘር ፡ የሆነ ፡ አባትና ፡ እናቱ ፡ ያልሞቱ ፡ ሚስቱ ፡ በሕይወት ፡
 የምትገኝ ፡ የበኩር ፡ ልጇም ፡ ያልሞተበት ፡ አካላቱ ፡ ያልጉደለ ፡ የአባቱና ፡
 የልጇቹ ፡ ስም ፡ መልካም ፡ ስም ፡ የሆነ ፡ ደግ ፡ ሰው ፡ ከሕዝቡ ፡ መካ
 ከል ፡ ተመርጦ ፡ አባ ፡ ኮርማ ፡ ተብሎ ፡ ይሾማል ።

ሕዝቡ ፡ በበኩሉ ፡ ከባለገዳዎች ፡ መካከል ፡ ሁነኛውን ፡ ሰው ፡
 መርጦ ፡ አባ ፡ ቦኩ ፡ ብሎ ፡ ይሾማል ። ቀጥሎም ፡ መማከርትና ፡ ረባ ፡
 ዶሪ ፡ የሚባሉ ፡ ጻኞች ፡ አባ ፡ ዱላ ፡ የሚባል ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ መሪ ፡
 ይመርጣሉ ። ከምርጫው ፡ በኋላ ፡ አባ ፡ ኮርማው ፡ ለተሰበሰበው ፡ ሕዝብ ፡
 ንግግር ፡ (ለለቦ) ፡ ከአደረገ ፡ በኋላ ፡ ሕዝቡን ፡ መርቆ ፡ ሥርዓቱን ፡ ይፈ
 ጽማል ። ከምረቃው ፡ በኋላ ፡ ሕዝቦቹ ፡ እየዘረኑ ፡ ወደ ፡ ቤታቸው ፡ እን
 ዲመለሱ ፡ ያሰናብታቸዋል ። የዚህ ፡ የስብሰባ ፡ በዓል ፡ የደጋጋ ፡ በዓል ፡
 ይባላል ። ስምንት ፡ ዓመት ፡ ሲያስተዳድሩ ፡ ከቂየት ፡ ታውቀው ፡ የእር
 ሞን ፡ ሕዝብ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ የሚረከቡ ፡ ሹማምንት ፡ ለሕዝብ ፡ በበለጠ ፡
 አኳኋን ፡ የሕግና ፡ የአስተዳደር ፡ ጥበብ ፡ ሲያጠኑ ፡ ይቂያሉ ። በዚሁ ፡
 ምክንያት ፡ ገዳ ፡ በተለወጠ ፡ ጊዜ ፡ የሥልጣን ፡ መረከብብ ፡ ቀላል ፡ ሥራ ፡
 ይሆናል ። ሹማምንቱም ፡ ሥራቸውን ፡ በደንብ ፡ በውቀት ፡ ይገኛሉ ።

ሕግ ፡ ስለ ፡ ማወጅ ።

በእርሞዎች ፡ ማኅበር ፡ ውስጥ ፡ ሕግ ፡ የሚያውጅ ፡ ድርጅት ፡ የሉ
 ባዎች ፡ ጉባኤ ፡ ነው ። ጉባኤው ፡ ሕግ ፡ ለማውጣት ፡ ተሰብስቦ ፡ የሚመ
 ክር ፡ ባንድ ፡ አንድ ፡ ጉሣ ፡ ውስጥ ፡ ከአባ ፡ ቦኩ ፡ ደጅ ፡ ነው ። በሌ
 ሉች ፡ ጉሣዎች ፡ ውስጥ ፡ ጉባኤው ፡ የሚደረገው ፡ እዳ ፡ ከሚባል ፡ ከታ
 ላቅ ፡ ሾላ ፡ ዛፍ ፡ ጥላ ፡ ሥር ፡ ነው ። የሉባዎች ፡ ሰብላቢ ፡ አባ ፡ ቦኩ ፡
 ሁኖ ፡ ዶሪና ፡ ረባ ፡ የተባሉትም ፡ እለቆች ፡ አብረውት ፡ ይቀመጣሉ ።
 አባ ፡ ቦኩ ፡ ቡሉኩውን ፡ አጣፍቶ ፡ ቦኩውን ፡ ከቡልኩው ፡ ሥር ፡ ደብቆ ፡

በርጩማ ፡ ከሚባል ፡ ወንበር ፡ ላይ ፡ ይቀመጣል ። ሌሎች ፡ በጉባኤው ፡ ውስጥ ፡ ተካፋይ ፡ የሆኑት ፡ ሉባዎች ፡ ሁሉ ፡ በእባብነት ተረድተዋል ። ይቀመጣሉ ።

የሚደነገገው ፡ የሕግ ፡ ሐሳብ ፡ ለጉባኤው ፡ ከተነገረው ፡ በኋላ ፡ ስለ ፡ ቀረበው ፡ ሕግ ፡ ሐሳባቸውን ፡ ለመስጠት ፡ የሚሹ ፡ ሉባዎች ፡ ሁሉ ፡ በየተራቸው ፡ ተነሥተው ፡ በመደበው ፡ ወይም ፡ በመቃወም ፡ ይተፋሉ ። በጉባኤው ፡ ላይ ፡ ተራ ፡ የተሰጠው ፡ ተናጋሪ ፡ ከሸንጉው ፡ ፊት ፡ ሲቆም ፡ ጦሩን ፡ በግራ ፡ እጁ ፡ ጨብጦ ፡ በቀኝ ፡ እጁ ፡ የያዘውን ፡ አለንጋ ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ነገር ፡ በተናገረ ፡ ጊዜ ፡ እያስሙኸ ፡ ዲስኩር ፡ ያደርጋል ። ተናጋሪው ፡ ዲስኩሩን ፡ ከጨረሰ ፡ በኋላ ፡ በንግግሩ ፡ ውስጥ ፡ ስሕተት ፡ እድርጎ ፡ እንደሆነ ፡ እንዲያርምና ፡ የረሳውም ፡ ነገር ፡ እንዳለ ፡ እንዲጨምርበት ፡ ሲባል ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ ንግግር ፡ ሳይጀምር ፡ ጉባኤው ፡ በጸጥታ ፡ ለተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ይጠብቃል ። ንግግር ፡ ያደረገው ፡ አባል ፡ የማይቀጥል ፡ መሆኑ ፡ ሲታወቅ ፡ ለሚተገለጽ ፡ አባል ፡ ተራ ፡ ይሰጣል ። ከዚህ ፡ ሥርዓት ፡ ወጥቶ ፡ ማንም ፡ አይናገርም ።

የቀረበውን ፡ ሕግ ፡ ለመቃወም ፡ የማንኛውም ፡ ሉባ ፡ መብት ፡ አለው ። ነገር ፡ ይደር ፡ ለማለት ፡ የፈለገ ፡ ማንኛውም ፡ አባል ፡ - - ቀቢ - - ያዘኩ ፡ ያለ ፡ እንደሆነ ፡ ይደር ፡ ብሎ ፡ ጉባኤው ፡ ይነሣል ። እንጂ ፡ ንግግሩ ፡ አይቀጥልም ፡ እውሳኔም ፡ አይወስድም ። ሕጉ ፡ ሥርዓትን ፡ ተከትሎ ፡ ከተመረመረና ፡ የሚናገሩት ፡ ሉባዎች ፡ ሁሉ ፡ ከተሰማሙበት ፡ በኋላ ፡ ጉባኤው ፡ ይዘጋል ። በማግሥቱ ፡ አባ ፡ ቦኩ ፡ ኮርማ ፡ አርዶ ፡ ቦኩ ፡ ውን ፡ የኮርማውን ፡ ደም ፡ ካስነካ ፡ በኋላ ፡ ሲረን ፡ ቱሜ ፡ - ሕግ ፡ ደንገጊያ ለሁ ፡ ሲል ፡ በጦሩ ፡ መሬቱን ፡ ከመታ ፡ በኋላ ፡ ሕጉ ፡ እንደ ፡ ታወጀ ፡ ይቈጠራል ።

ፍርድ ፡ የሚፈጸምበት ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ።

በአርዎዎች ፡ ደንብ ፡ ሥርዓትን ፡ የሚያዩና ፡ ባላገሮችን ፡ የሚያሟግቱ ፡ አባ ፡ ቦኩ ፡ ዶሪና ፡ ራባ ፡ የተባሉት ፡ የሉባዎች ፡ ጻኞች ፡ ናቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ከነዚህ ፡ ከሦስቱ ፡ ጻኞች ፡ ሌላ ፡ ከላሹ ፡ ከሌሎች ፡ መካከል ፡ ሸኔ ፡ የተባሉ ፡ እምስት ፡ ሕግ ፡ ዐዋቂዎች ፡ ሲቈጠር ፡ ተከላሹ ፡ አራት ፡ ቂጥሮ ፡ በጠቅላላው ፡ ሦስት ፡ ጻኞችና ፡ ዘጠኝ ፡ ሸኔዎች ፡ ሁንው ፡ ነው ፡ የሚያሟግቱት ። ከነዚህ ፡ ሌላ ፡

የፈቀደው ፡ ሰው ፡ ሁሉ ፡ ዐደባባዩ ፡ ላይ ፡ ተገኝቶ ፡ ነገሩን ፡ ለመከታተል ፡ መብት ፡ አለው ። ከተሟጋቾቹ ፡ አንዱ ፡ ሌላው ፡ የቂጠረውን ፡ ሸኔ ፡ አልቀበልም ፡ ለማለት ፡ ሦስት ፡ ጊዜ ፡ ደጋግሞ ፡ ሸኔው ፡ እይነባም ፡ ማለት ፡ አለበት ። በሦስትኛው ፡ ጊዜ ፡ እይነባም ፡ ብሎ ፡ ከተናገረ ፡ በኋላ ፡ ይህ ፡ ብይ ፡ የወጣለት ፡ ተቂጣሪ ፡ ጠላቱ ፡ መሆኑን ፡ ወይም ፡ የባላጋራው ፡ ዘመድ ፡ መሆኑን ፡ ካላሰረጸ ፡ በቀር ፡ ተቃዋሚው ፡ ለተቂጣሪው ፡ ሸኔ ፡ ዘጠኝ ፡ ላም ፡ ካሣ ፡ እንዲከፍል ፡ ይፈረድበታል ። ሸኔዎች ፡ ከተቂጠሩ ፡ በኋላ ፡ ከሳሸና ፡ ተከላሽ ፡ እባ ፡ አለንጋ ፡ የተባሉ ፡ ጠበቃዎች ፡ ያቆማሉ ። ሕግ ፡ ዐዋቂ ፡ ሉባዎች ፡ ካልሆኑ ፡ በቀር ፡ ነገር ተኞች ፡ ራሳቸው ፡ እንዳይሟገቱ ፡ ከልክል ፡ ነው ። ሙግት ፡ ከርከር ፡ በዚህ ፡ እኳሆን ፡ ከተከናወነ ፡ በኋላ ፡ ተራ ፡ ከሚባል ፡ አደባባይ ፡ ተሰብስበው ፡ ችሉት ፡ ያደርጋሉ ። ሕግ ፡ በሚያወጡ ፡ ጊዜ ፡ እንደሚደረገው ፡ ሁሉ ፡ ሙግት ፡ ሲደረግ ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ተነሥቶ ፡ ቀቤ ፡ ወይም ፡ ያህኩ ፡ ያለ ፡ እንደሆነ ፡ ሙግቱ ፡ ግደር ፡ አለበት ።

ተሟገቶ ፡ የተፈረደበት ፡ ሰው ፡ ይግባኝ ፡ ያለ ፡ እንደሆነ ፡ የይግባኝ ፡ በጉማው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሊታይ ፡ እይችልም ፤ የሚበዛውን ፡ ጊዜ ፡ ይግባኝ ፡ ፍርድ ፡ ከአንዱ ፡ ጉማ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ወደሌላው ጉማ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይላካል ። ለርሞች ፡ ሁሉ ፡ በአንድ ፡ ሰፈር ፡ ወላቡ ፡ ዙሪያ ፡ በነበሩ ፡ ጊዜ ፡ ነገርን ፡ ከአንዱ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ወደ ፡ ሌላው ፡ ጉሳ ፡ ዳኝነት ፡ መውሰድ ፡ ቀላል ፡ ነገር ፡ ነበር ። ጳላ ፡ ግን ፡ ነገዱ ፡ ተከፋፍሎ ፡ ጉማዎቹ ፡ ከተፈራሩ ፡ በኋላ ፡ ለምሳሌ ፡ ከሜሜ ፡ ነገድ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ወደ ፡ ቁለግ ፡ ለመላክ ፡ የመንገዱ ፡ ርቀት ፡ ከማስቸገሩ ፡ ሌላ ፡ የሚበዛውን ፡ ጊዜ ፡ ጉማዎቹ ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ ስለሚዋጉ ፡ እስቸጋሪ እኳን ፡ ፈጠረ ። ይህን ፡ ችግር ፡ ለማስወገድ ፡ የሚከተለው ፡ ደንብ ፡ ተደነገገ ።

ሥርዐታቸውን ፡ ወደ ፡ ሌላ ፡ ጉማ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ለይግባኝ ፡ የሚወሰዱ ፡ ነገረተኞች ፡ ሁሉ ፡ በዘንጋቸው ፡ ላይ ፡ ዉርት እንደባንዲራ እያሰሩ ፡ እንዲጓዙ ፡ በጉዟቸውም ፡ ጊዜ ፡ ይህን ፡ ምልክት ፡ ያየ ፡ የእርሞ ፡ ቤት ፡ ሰብ ፡ ሁሉ ፡ ተቀብሏቸው ፡ አብልቶ ፡ አጠጥቶ ፡ አሳድሮ ፡ እንዲሸኛቸውና ፡ መንገድም ፡ እንዳይሳባቱ ፡ እንዲመራቸው ፡ ተደረገ ። በሚያልፉበት ፡ አገር ፡ ቀማኛ ፡ ወይም ፡ ወንበዴ ፡ ከጉዳና ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ፡ የሆነ ፡

እንደ ፡ ሆነ ፡ የአገሩ ፡ ሞንቲ ፡ መግሪያ ፡ የያዙ ፡ ሰዎች ፡ እስከትሉ ከአ
ደገኛው ፡ በታ ፡ እንዲያሳልፋቸው ፡ በሴረ ፡ ቱማ ፡ ተደነገገ ። ይግባኝ ፡
ባይ ፡ በሚጓዝበት ፡ መንገድ ፡ በጉሳዎች ፡ መካከል ፡ ጦርነት ፡ ቢኖርም ፡
ነገረተኛው ፡ ባንዲራውን ፡ ይፋ ፡ ከተጓዘ ፡ ችግር ፡ እንዳያገኘውና ፡ ፍር
ዱም ፡ በሥርዐት ፡ እንዲታይለት ፡ ጥብት ፡ ሕግ ፡ ሆኖ ፡ የቂየ ፡ ነገርነው።

አ ም ል ኮ ።

እርሞዎች ፡ የሁሉም ፡ ፈጣሪ ፡ የሆነው ፡ እምላክ ፡ መኖሩን ፡ ያም
ናሉ ። ፈጣሪንም ፡ —ዋታ ፡ ብለው ፡ ይጠሩታል ። በእርሞዎች ፡ እም
ልኮት ፡ ውስጥ ፡ ጣዖትን ፡ ለመሳሰሉ ፡ ለምድራዊ ፡ ነገሮች ፡ ግምለክ ፡
የለም ። በታሪካቸውም ፡ ውስጥ ፡ የሰውን ፡ ልጅ ፡ መወዋት ፡ አይታወ
ቅም ። ዋታ ፡ (እምላክ) ፡ በሰማይ ፡ የሚኖር ፡ እግዚአብሔር ፡ ነው ። እን
ዳንዶቹ ፡ የእርሞ ፡ ነገዶች ፡ ዋታ ፡ በጥንት ፡ ጊዜ ወርዶ ፡ ከሰው ጋራ ፡
እንደ ፡ ተገናኘ ፡ ይናገራሉ ። በንጥግራቸውና ፡ በአሉታቸው ፡ ውስጥ ፡
የእርሞ ፡ ሕዝቦች ፡ ዋታን ፡ ደጋግመው ፡ ያነሡታል ። ሲጸልዩና ፡ ሲሰ
ግዱ ፡ ያ፡ ዋታ ፡ ደገና ፡ ቀን ፡ ሰጥተኸኛል ፡ ደገና ፡ ሌሊት ፡ እሳድረኸኝ፣
(ደገና ፡ ሌሊት ፡ እሳድረኸኛልና ፡ ደገና ፡ ጀንበር ፡ እሳየኝ) እያሉ ፡ እም
ላካቸውን ፡ ይለምናሉ ። በራሮች ፡ ልማድ ፡ ውስጥ ፡ ለዋታ ፡ የሚጸልይ
በት ፡ መሰገድ ፡ ባለመኖሩ ፡ ሕፊታ ፡ የሚባለውን ፡ ሣር ፡ ቂርጦ ፡ በሚ
ሰግድበት ፡ በታ ፡ ላይ ፡ እየተጣለ ፡ የሚደረገው ፡ ጸሎት ፡ ወንዝ ፡ ዳርና ፡
እዳ ፡ ከሚባል ፡ ዛፍ ፡ ሥር ፡ ነው ። እዳ ፡ የሚባል ፡ የእንድ ፡ ዐይነት ፡
ዛፍ ፡ ስም ፡ አይደለም ፡ የተቀደሰ ፡ ዛፍ ፡ ሁሉ ፡ እዳ ፡ ይባላል ። ይሁን ፡
እንጂ ፡ ታላቅ ፡ የሸላ ፡ ዛፍ ፡ በሚገኝበት ፡ አቅጣጫ ፡ ሁሉ ፡ እዳ ፡ እየተ
ባለ ፡ የሚሾመው ፡ ሾላው ፡ ነው ።

ከፈጣሪ ፡ እግዚአብሔር ፡ በቀር ፡ ሌሎች ፡ ደገና ፡ ክፉ ፡ መንፈሶች ፡
መኖራቸውን ፡ እርሞዎች ፡ ያምናሉ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ በጣም ፡ የተፈ
ራና ፡ ሁልጊዜም ፡ ተርቦ ፡ ተጠምቶ ፡ የሚገኘው ፡ መንፈስ ፡ ሴጠና ፡ ወይም ፡
ሰይጣን ፡ የሚሉት ፡ ነው ። ይኸ ፡ የተራበ ፡ መንፈስ ፡ በሰው ፡ ላይ ፡ ክፉ ፡
ሥራ ፡ እንዳይሠራ ፡ ከብት ፡ ሲታረድ ፡ ወይም ፡ ምግብ ፡ ሲቀርብ ፡ ከሥ
ጋውና ፡ ከምግቡ ፡ ቂርጠው ፡ ወደ ፡ ጌን ፡ ይጥሉታል። ልዩ ፡ ልዩ ፡ አጥፊ ፡
መንፈሶች ፡ መኖራቸውን ፡ በለሚያምኑ ፡ ለያንዳንዱ ፡ ሴጠና ፡ እንደ ፡

ልግዱ ፡ ይዘከሩለታል ። ለምሳሌ ፡ ወንዝ ፡ ወይም ፡ ምንጭ ፡ ዳር ፡ ለሚኖረው ፡ ሲጠና ፡ ጥቅር ፡ ፍየል ፡ ይሠዋለታል ።

በእርጥቶች ፡ እምልኮ ፡ ሰው ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ ነፍሱ ፡ ወደ ፡ ዘለዓለም ፡ ሕይወት ፡ ሂዶ ፡ ከዚያም ፡ ይዛወራል ፡ እንጂ ፡ በሞት ፡ ምክንያት ፡ ሰው ፡ ፈጽሞ ፡ እይጠፋም ፡ እያሉ ፡ ያምናሉ። የሞተ ፡ ሰው ፡ ኤኬራዎች ፡ ወይም ፡ የሙታን ፡ መንፈስ ፡ እዚያ ፡ ነው ፡ በማይባል ፡ ቦታ ፡ ይኖራሉ ። ኤኬራዎች ፡ ወደ ፡ ምድር ፡ እየመጡ ፡ የሚዘዋወሩት ፡ በሌሊት ፡ ነው ፡ ይባላል። መንፈሶቹ ፡ መብላትና ፡ መጠጣት ፡ እንደሚወዱ ፡ ስለሚታመን ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ሁሉ ፡ ለሞተ ፡ ዘመድ ፡ ኤኬራ ፡ ምግብና ፡ መጠጥ ፡ በየጊዜው ፡ ከመቃብሩ ፡ እቅራቢያ ፡ ያደርጉለታል ። እንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ መኖሪያን ፡ ከቤት ፡ ጓሮ ፡ ይተውለታል ። በእርሞዎች ፡ እፍ ፡ ታሪክ ፡ ስለኤኬራዎች ፡ እያሉ ፡ ታሪክና ፡ ግጥም ፡ ተደርሶላቸው ፡ ይገኛል ።

ከኤኬራ ፡ በስተቀር ፡ በእርጥቶች ፡ እምነት ፡ ውስጥ ፡ ሌሎች ፡ ብዙ ፡ መንፈሶች ፡ አሉ ። ከነዚህም ፡ መካከል ፡ እያና ፡ የተባለው ፡ የሰዎች ፡ ውቃቢ ፡ ደቼና ፡ ቆሎ ፡ የተባሉ ፡ በዛፍ ፡ ውስጥ ፡ የሚኖሩ ፡ መንፈሶች ፡ ናቸው ። ለነዚህ ፡ ሁሉ ፡ የምግብ ፡ መስዋዕት ፡ ይደረግላቸዋል ። ለደቼና ፡ ለቆሎ ፡ መስዋዕት ፡ ሲደረግ ፡ (ያ ፡ ደቼ ፡ ያ ፡ ቆሎ ፡ ምዳን ፡ ኩን ፡ ሲፈላፋው ፡ ደቼና ፡ ቆሎ ፡ ይኸ ፡ መኖ ፡ ይሰማል ፡ እያሉ ፡ ነው ።) በእርጥቶች ፡ ልማድ ፡ ውስጥ ፡ ከታወቁት ፡ መንፈሶች ፡ ሁሉ ፡ አቲቲ ፡ የተባለችው ፡ የወላጆች ፡ ጠባቂ ፡ ሴት ፡ መንፈስ ፡ ከፍ ፡ ባለ ፡ እኳኋን ፡ የምትከበር ፡ ነች ። አቲቲ ፡ የልምላሚ ፡ ወይም ፡ የወላጆች ፡ ጠባቂ ፡ ከመሆንዋ ፡ ሌላ ፡ እንዳንደም ፡ እንደ ፡ ውሃ ፡ መንፈስ ፡ ትቈጠራለች ። ሴቶች ፡ በተለይም ፡ መኻን ፡ ሴቶች ፡ ለአቲቲ ፡ በየዓመቱ ፡ ደግሰው ፡ ታላቅ ፡ ዝክር ፡ ያደርጉለታል ። የዝክሩም ፡ በዓል ፡ እንድ ፡ ሳምንት ፡ ያህል ፡ በሚቈይበት ፡ ጊዜ ፡ ሴቶቹ ፡ በሌሊት ፡ ተሰብስበው ፡ ግጥም ፡ እየገጠሙ ፡ ላት ፡ ይዘፍኑለታል ። በዘፈኑም ፡ ጊዜ ፡ ደሊጋ ፡ የሚባል ፡ ጭፈራ ፡ ይደረግላታል ። የአቲቲ ፡ ሞገሼ ፡ ስምዋ ፡ እኮ ፡ ወይም ፡ እኮሌ ፡ ትንሽ ፡ እናት ፡ ማለት ፡ ነው ። ምንም ፡ እንኳ ፡ አባ ፡ ገልማ ፡ የተባለው ፡ ሉዩባ ፡ ለመስዋዕት ፡ የሚቀርበውን ፡ ከብት ፡ ለማረድና ፡ በዓሉን ፡ ለመክፈት ፡ ከአቲቲው ፡ ቦታ ፡ ቢገኝ ፡ በጠቅላላው ፡ አቲቲ ፡ የሴቶች ፡ በዓል ፡ በመሆኑ ፡ በሚዘፍኑና ፡ በሚጨፍሩ ፡ ጊዜ ፡ ወንዶች ፡ ከዚያ ፡ መገኘት ፡ ከልክል ፡ ነው።

አቲቲን ፡ ተዘከሪን ፡ ብለው ፡ የሚለምኑት ፡ ለመኻኖች ፡ ልጅ ፡ እንድትሰጥና ፡ ለሰብልም ፡ ልምላሜ ፡ እንድትፈትድ ፡ ነው ።

ከእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ሕጋዊና ፡ ሕዝባዊ ፡ እንዋንዋር ፡ ከወላቡና ፡ ከአባያ ፡ ባሕር ፡ ዙሪያ ፡ ተንቀሳቅሰው ፡ ደጋውን ፡ እገር ፡ ለመያዝ ፡ ወደ ፡ አደረጉት ፡ ዘመቻ ፡ እንመለስ ።

እርሞዎች ፡ እሳይ ፡ በተመለከተው ፡ አኳኋን ፡ በወላቡ ፡ ዙሪያ ፡ ብዙ ፡ ትውልድ ፡ ካሳለፉ ፡ በኋላ ፡ ከልክ ፡ ያለፈ ፡ ተራብተው ፡ ምድር ፡ ጠበባቸው ። ከደረቁ ፡ ቤናዲር ፡ ይዘዋቸው ፡ ወደ ፡ ወይና ፡ ደጋ ፡ ያመጡዋቸው ፡ የቦረና ፡ ዘር ፡ ላሞች ፡ ግጦሽ ፡ ከመላበት ፡ ከለምለሙ ፡ ወይናደጋ ፡ በደረሱ ፡ ጊዜ ፡ እለመጠን ፡ ረቡላቸው ። ስለዚህ ፡ እርሞዎች ፡ ከወላቡ ፡ ከመንቀሳቀሳቸው ፡ በፊት ፡ በግጦሽም ፡ መሬት ፡ እንደ፡ጠበባቸው ፡ እይገረግጥርም ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ በጥንት ፡ ዘመን ፡ ከቀድሞው ፡ መኖሪያቸው ፡ ከእፍሪካ ፡ ቀንድ ፡ ወገቶ ፡ ያሰወጣቸው ፡ የሱማሌ ፡ ሕዝብ ፡ ዐሥራ ፡ አምስተኛው ፡ መቶ ፡ ሲጋመስ ፡ ወይናደጋው ፡ ድረስ ፡ እየመጣ ፡ እዲሱን ፡ እገ ፡ ቸውን ፡ መውረር ፡ ጀመረ ። በዚህ ፡ አኳኋን ፡ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ለመከላከልና ፡ ለግጦሽ ፡ የሚፈልገውን ፡ መሬት ፡ እስፍቶ ፡ ለመያዝ ፡ ከሰላማዊ ፡ እንዋንዋር ፡ ወደ ፡ እርቦኝነት ፡ ሐሳቡን ፡ መለሰ ። በወላቡ ፡ ዘመን ፡ እርሞች ፡ ፈረስ ፡ ስላልነበራቸው ፡ መከላከያቸው ፡ ለፎ ፡ በሚባል ፡ እግረኛ ፡ ጦር ፡ ብቻ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ከወላቡ ፡ ሳይነሡ ፡ በገዳ ፡ ድርጅት ፡ ውስጥ ፡ የጦር ፡ ሠራዊትን ፡ ግክናወን ፡ ዋና ፡ ጉዳይ ፡ አድርገው ፡ ያዙት ። እባ ፡ ዱላ ፡ የዘመቻ ፡ አባት ፡ ወይም ፡ እዝማች) ፡ የተባለው ፡ አለቃ ፡ መሾም ፡ የጀመሩት ፡ በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ ሳይሆን ፡ እይቀርም ። በእርሞች ፡ እፍ ፡ ታሪክ ፡ እንደምንሰማ ፡ ከጉማዎቻቸው ፡ መካከል ፡ ብዙዎቹ ፡ ወላቡን ፡ ለቀው ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተጉዘው ፡ በሊበን ፡ ወረዳ ፡ ውስጥ ፡ እዳ ፡ ነቤ ፡ የሚባል ፡ ከተማ ፡ ከትመው ፡ ከዚያ ፡ እምስት ፡ ትውልድ ፡ ኖሩ ፡ ይባላል ። ይኸም ፡ ታላቁን ፡ ወረራና ፡ ዘመቻ ፡ ከመጀመራቸው ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ስለነበረ ፡ እዳ ፡ ነቤ ፡ የተከተመው ፡ ዐሥራ ፡ አምስተኛው ፡ መቶ ፡ ከተጋመሰ ፡ በኋላ ፡ ይመስላል ። የእዳ ፡ ነቤ ፡ መከተም ፡ እርሞች ፡ ደጋዎችን ፡ እገር ፡ ለመያዝ ፡ ላቀዱት ፡ ለወደፊት ፡ ዘመቻ ፡ የግንባር ፡ ቀደም ፡ ሰፈር ፡ እንዲሆናቸው ፡ በግሰብ ፡ ይመስላል ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ እርሞዎች ፡ ከረዩ ፡ ቁለግ ፡ ሚሜና ፡ ወሎ ፡ በሚባል ፡ ባራት ፡ ትልልቅ ፡ ነገድ ፡ ተከፍለው ፡ ይገኙ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡

ከረዩ ፡ የተባለው ፡ ነገድ ፡ ባሌን ፡ ፈጠጋርንና ፡ ደዋርን ፡ እንዲወር ፡ ቀለማ፡
ወደ ፡ ሰሜን ፡ ተጉዞ ፡ ዛሬ ፡ የሸዋ ፡ እርሞ ምድር ፡ የተባለውን ፡ እንዲይዝ ፡
ሚሜ ፡ በስተ ፡ ምዕራብና ፡ በስተ፡ደቡብ ፡ የሚገኘውን ፡ የእናሪያዎችን ፡
እገር ፡ እንዲወስድና ፡ ወሎ ፡ የተባለው ፡ ነገድ ፡ በሸዋ ፡ በስተ፡ምሥራቅ ፡
ተጉዞ ፡ ከወሎ ፡ እውራጃ ፡ እስከ፡ትግሬ ፡ የተዘረጋውን ፡ እንጉት ፡ የተባለ
ውን ፡ እውራጃ ፡ እንዲይዝ ፡ የተቀየሰው ፡ እዳ ፡ ነቢ ፡ በነበሩ ፡ ጊዜ ፡
ነው ። ነገሶቹ ፡ ሁሉ ፡ ወረራውን ፡ በአንድ ፡ ጊዜ ፡ አለመጀመራቸውን ፡
ስንመለከት ፡ የጦሩ ፡ ስልት ፡ የታቀደበትን ፡ አኳኋን ፡ በማስተዋል ፡ ስን
መረምር ፡ ከወረራው ፡ እስቀድሞ ፡ ጉዳዩ ፡ በሥርዐት ፡ የታሰበበት ፡ መሆ
ኑን ፡ ልንገነዘብ ፡ እንችላለን ።

ለጦርነት ፡ የተደረገው ፡ ድርጅት ፡ ከአለቀ ፡ በኋላ ፡ እርሞዎች ፡ ዘመ
ቻውን ፡ ፈጥነው ፡ አልጀመሩትም ። ይልቁንም ፡ በነዚህ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡
ሱማሌዎች ፡ ከርስቲያናዊውን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለመውረር ፡ በትልቁ ፡ በመ
ዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ስለነበሩ ፡ ምቹ ፡ ጊዜ ፡ ለማግኘት ፡ እርሞዎች ፡ በትዕግሥት ፡
ጠበቁ ። በ፲፭፻፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መጀመሪያውን ፡ እነስተኛ ፡ ወረራ ፡ ወደ ፡
ሰሜን ፡ በሚገኘው ፡ ወረዳ ፡ ላይ ፡ ከአደረጉ ፡ በኋላ ፡ ጥቂት ፡ ገፍተው ፡
ቆሙ ፡ እንጂ ፡ ውጊያውን ፡ አልቀጠሉም ። በ፲፭፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እዚ ፡ ልብነ ፡
ድንግል ፡ ወደ ፡ እዳል ፡ ዘምተው ፡ ማሕፋድ ፡ የመራውን ፡ ጦር ፡ ድል ፡
ማድረጋቸውን ፡ በመመልከት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ግዛት ፡ የወረሩ ፡ እን
ደሆን ፡ ከማሕፋድ ፡ የተሻለ ፡ ዕድል ፡ እንደማይጠብቃቸው ፡ በመ
ገንዘብ ፡ ከወረራው ፡ ታገዱ ። ስለዚህ ፡ በ፲፭፻፳ና ፡ በ፲፭፻፴፪ ፡
ዓ ፡ ም ፡ መካከል ፡ ግራኝ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ደጋ ፡ ወሮ ፡ በአግራና ፡ በሱማ
ሌዎች ፡ መካከል ፡ ኅይለሻ ፡ የሆነ ፡ ትግል ፡ ሲደረግ ፡ እርሞች ፡ ያሰቡትን ፡
ለመፈጸም ፡ በጸጥታ ፡ ሲጠባበቁ ፡ ቁዩ ። የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥትና ፡
ግራኝ ፡ ገን ፡ ሐሳባቸውን ፡ ሁሉ ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ በሚያደርጉት ፡ ጦር
ነት ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ማሉ ፡ ከእርሞዎች ፡ የሚመጣውን ፡ አደጋ ፡ በፍጹም ፡
እንደ ፡ ዘንጉት ፡ ከዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ ሁሉ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ባለፉት ፡ ምዕ
ራድች ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥትና ፡
በግራኝ ፡ መካከል ፡ የተደረገው ፡ ጦርነት ፡ ከዐሥር ፡ ዓመት ፡ የበ
ለጠ ፡ እንደ ፡ በረሃ ፡ ቃጠሎ ፡ ሲነድ ፡ ቁየ ። ከመጀመሪያው ፡ ላይ ፡ ሱማ
ሌዎች ፡ ከድል ፡ ወደ ፡ ድል ፡ እየተጓዙ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ ከደዋር ፡

እስከ ፡ ኤርትራ ፡ ያዙ ። ከመጨረሻው ፡ ላይ ፡ ግን ፡ እዚ ፡ ገላውዲዎስ ፡ ድል ፡ እግኝተው ፡ ግራኝም ፡ ከጦርነቱ ላይ ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፡ የእስላሞች ፡ ጦር ፡ ተበታትኖና ፡ ሸሽቶ ፡ ከፍጅት ፡ የተረፈው ፡ ወደ ፡ ሐረር ፡ ተመለሰ ። ከዚህም ፡ በኋላ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ገሥግሥ ፡ ባሌ ፡ ገብቶ ፡ ሞዝር ፡ እባስ ፡ የተባለውን ፡ የግራኝ ፡ ጦር ፡ መሪ ፡ የነበረውን ፡ ወግቶ ፡ ከገደለው ፡ በኋላ ፡ የባሌ ፡ እውራጃ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ተጠቃለለ ። ባሌ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ እንዳይወረር ፡ ለመጠበቅ ፡ በትረ ፡ እሞራ ፡ የተባለው ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ የንጉሥ ፡ ክፍለ ፡ ጦር ፡ ባሌ ፡ ውስጥ ፡ እንዲሰፍር ፡ ተደረገ። የዚህም ፡ ሠራዊት ፡ መሪ ፡ ፋሲል ፡ የተባለ ፡ ጀግና ፡ ነበር። ውጊያው ፡ የተጀመረው ፡ በባሌ ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ መሆኑ ፡ የፋሲል ፡ ጦርና ፡ አርሞዎች ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ተሰላልፈው ፡ ተገኙ ። በእንድ ፡ በኩል ፡ በአርሞዎችና ፡ በሐረር ፡ ገዢዎች ፡ መካከል ፡ ታላቁ ፡ ጦርነት ፡ ሳይንጣ ፡ ከርስቲያንና ፡ እስላሙ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ባደረጉት ፡ በዐሥር ፡ ዓመት ፡ ጦር ነት ፡ ሁለቱም ፡ ተዳክመው ፡ ስለ ፡ ተገኙ ፡ አርሞች ፡ ሲጠባበቁ ፡ የቁዩት ፡ ምቹ ፡ ጊዜ ፡ በግራኝ ፡ ጦርነት ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ ደረሰላቸው ።

የታላቁ ፡ ወረራ ፡ መጀመር ።

እስከ፡፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ድምፁን ፡ ሳያሰማ ፡ የቁየው ፡ ፍላጊ ፡ ነገድ ፡ በ፲፭፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከደቡባዊ ፡ መኖሪያው ፡ መንቀሳቀስ ፡ ጀመረ ። የዚህም ፡ እንቅስቃሴ ፡ ዓላማ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ በደጋው ፡ የኢትዮጵያ ፡ እውራጃዎች ፡ ላይ ፡ ለመስፈር ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ታላቁ ፡ ወረራ ፡ ግንባር ፡ ቀደም ፡ ለመሆን ፡ ዕድል ፡ የመረጣቸው ፡ ጃዊ ፡ የተባሉት ፡ የባርቱማ ፡ ክፍል ፡ ጉሣዎች ፡ ናቸው ። በ፲፭፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተለወጠው ፡ እዲሱ ፡ ገዳ ፡ ሜልባ ፡ የተባለው ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ በገዳ ፡ ሜልባዎች ፡ መሪነት ፡ የጃዊ ፡ ጉሣ ፡ ከደቡብ ፡ ተገዛ ፡ የቁበን ፡ ወንዝ ፡ ከተሻገረ ፡ በኋላ ፡ ደቡብ ፡ ባሌን ፡ ወረረ ። እላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ በዚሁ ፡ ዘመን ፡ አዝማች ፡ ፋሲልን ፡ በመተካት ፡ በባሌ ፡ ግንባር ፡ ለመከላከል ፡ እላፈነት ፡ የተሰጠው ፡ ሐመልማል ፡ ለተባለው ፡ ለስመ ፡ ጥሩ ፡ የጦር ፡ አዛዥ ፡ ነበር ። ጃዊዎች ፡ ሞቢን ፡ ተሻግረው ፡ ባሌ ፡ መግባታቸውን ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ አዝማች ፡ ሐመልማል ፡ በትረ ፡ እሞራንና ፡ ሌሎችንም ፡ በባሌ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙትን ፡ የንጉሠ ፡

ነገሥት ፡ ሠራዊት ፡ አስከትሉ ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ገሥገሦ ፡ ገጠማቸው ።
ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ ብርቱ ፡ ውጊያ ፡ ተደርጎ ፡ ሐመልግል ፡ ከጦሩ ፡ ግዳ፡
ከሞተ ፡ በኋላ ፡ በትረ ፡ አሞራ ፡ የተባለው ፡ ሠራዊት ፡ ድል ፡ ሆኖ ፡ ወደ ፡
ሰሜን ፡ ባሌ ፡ አፈገፈገ ። ጃዊዎች ፡ ይኸን ፡ ድል ፡ ከእነዚህ ፡ በኋላ ፡ የግረ
ኩትን ፡ ሀብት ፡ ሰብስበው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ዋቢን ፡ ተሻግረው ፡ ወደ ፡ መጡ
በት ፡ አገር ፡ ተመለሱ ፡ እንጂ ፡ ባሌ ፡ ላይ ፡ አልሰፈሩበትም ።

የጃዊዎች ፡ ጦር ፡ በትረ ፡ አሞራን ፡ ግሸንፍ ፡ ወሬው ፡ በእርሞች ፡ መካ
ከል ፡ በእንድ ፡ ጊዜ ፡ ተነሳ ። ይልቁንም ፡ በትረ ፡ አሞራ ፡ የተባለው ፡ ሰሙ
ጥሩ ፡ ጦር ፡ በአጼ ፡ ዘርዐ፡ያዕቆብ ፡ ዘመን ፡ የተቋቋመና ፡ የተፈራም ፡ ሠራ
ዊት ፡ በመሆኑ ፡ የዚህ ፡ ድል ፡ ወሬ ፡ በእርሞች ፡ ዘንድ ፡ በተሰማ ፡ ጊዜ
ደስታው ፡ ከልክ ፡ ያለፈ ፡ ሆኖ ፡ ላቀዱት ፡ መስፋፋት ፡ ትልቅ ፡ ተስፋ ፡
ሰጣቸው ። ስለዚህ ፡ ጃዊዎች ፡ በ፲፭፻፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ያደረጉት ፡ ወረራ ፡ እርሞች ፡
በዘመኑ ፡ ላንሁት ፡ ለታላቁ ፡ ጦርነት ፡ ርቶት ፡ ነበር ፡ ለግለት ፡ የሚቻል ፡
ነው ። ሁለተኛው ፡ የባሌ ፡ ዘመቻ ፡ የተደረገው ፡ በ፲፭፻፱፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ነው ።
በ፲፭፻፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሚልባ ፡ ገዳ ፡ ተፈጽሞ ፡ ሙዳና ፡ የሚባለው ፡ ገዳ ፡
ሥልጣኑን ፡ ከገዳ ፡ ሚልባ ፡ ተረከቦ ፡ ነበር ። እርሞች ፡ በኢትዮጵያ ፡
ደጋ ፡ ላይ ፡ ለመዘረጋጋት ፡ ያቀዱት ፡ የጦር ፡ ዐቅድ ፡ እዲስ ፡ ገዳ ፡ በተለ
ጠጠ ፡ ጊዜ ፡ የፈተኛውን ፡ ገዳ ፡ ከያዘው ፡ አገር ፡ አልፎ ፡ እዲስ ፡ ወረዳ ፡
መውሰድ ፡ ስለሆነ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ የሚልባ ፡ ገዳ ፡ ጃዊዎች ፡ ወረው ፡ ከመ
መለስ ፡ የበለጠ ፡ ባያደርጉ ፡ የሙዳና ፡ ገዳ ፡ መሪዎች ፡ ፈንታቸውን ፡ በባሌ ፡
ላይ ፡ እንደገና ፡ ለመዝመት ፡ ተዘጋጁ ። የ፲፭፻፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የቡታ ፡ በዓል ፡
ከአለቀ ፡ በኋላ ፡ የሙዳና ፡ ባሌ ፡ ገዳዎች ፡ ባሌን ፡ ደጋግመው ፡ ወረሩት ።
ይኸን ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ በትረ ፡ አሞራ ፡ ብቻውን ፡ ግንድ ፡ አቅቶትና ፡
ተሸንፎ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ከፈገፈገ ፡ በኋላ ፡ እርሞችን ፡ ለማገድ ፡ የጦር ፡ ሠራ
ዊት ፡ ለጦር ፡ አዛዥ ፡ ሳይላክለት ፡ ቅረ ። ስለዚህ ፡ በባሌ ፡ ውስጥ ፡ የሚ
ገኘው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ እንስተኛ ፡ በመሆኑ ፡ የሙዳና ፡ ገዳ ፡
ሠራዊት ፡ እየወረረ ፡ ብዙዎቹን ፡ የባሌ ፡ ወረዳዎች ፡ ለመያዝ ፡ ቻለ ።
በሙዳና ገዳ፡አባዱላ ፡ የተመራው ፡ የባርቱማ ፡ ጦር ፡ እንደፈተኛው ፡ ገዳ ፡
ምርኮ ፡ ሰብስቦ ፡ ወደ ፡ መጣበት ፡ አገር ፡ ለመመለስ ፡ ሐሳብ ፡ አልነበረ
ውም ። እንዲሁ ፡ ወረዳ ፡ ወግቶ ፡ ከያዘ ፡ በኋላ ፡ የጦር ፡ ሠራዊቱ ፡
እያለፈ ፡ የሚለጥቀውን ፡ ወረዳ ፡ ሲወጋ ፡ ከዌብ ፡ ግደ ፡ የሚገኙት ፡ የባ

ርቱማ ፡ ጉማዎች ፡ ጉርፈው ፡ ዌብን ፡ ተሻግረው ፡ በተያዘው ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ይሰፍሩበት ፡ ጀመር ። እነሆ ፡ በዚህ ፡ እኳኋን ፡ ባርቱማዎች ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ እየገፉ ፡ ሄዱ ። በ፲፭፻፴፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሙዳና ፡ ገዳ ፡ ጭቱ ፡ ዘመን ፡ በተፈጸመ ፡ ጊዜ ፡ ባርቱማዎች ፡ ባሌን ፡ በሙሉ ፡ ይዘው ፡ የእርሞ ፡ ጦር ፡ በፈጠጋርና ፡ በደዋሮ ፡ ወረዳዎች ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ይገኝ ፡ ነበር ።

በ፲፭፻፴፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተረከበው ፡ እዲሱ ፡ ገዳ ፡ ኪሉሌ ፡ የሚባለው ፡ ነው ። በዚህ ፡ ገዳ ፡ በመጀመሪያዎች ፡ ዘመናት ፡ የፈተኛው ፡ ገዳ ፡ በያዛቸው ፡ ወረዳዎች ፡ ላይ ፡ ሲሰፉ ፡ ቈየ ፡ እንጂ ፡ ጦርነቱን ፡ አልቀጠሉም ፡ ባሌም ፡ ሰፊ ፡ አገር ፡ በመሆኑ ፡ ጃዊዎችና ፡ ሌሎች ፡ የባርቱማ ፡ ጉማዎች ፡ ሊሞሉት ፡ የቻሉ ፡ አይመስሉም ። ስለዚህ ፡ ከረዩ ፡ የተባለው ፡ የነዚህ ፡ ጉማዎች ፡ ዋናው ፡ ግንድ ፡ እነሱን ፡ ተከትሎ ፡ ባሌ ፡ ላይ ፡ ሲሰፍር ፡ ቈየ ። ይኸን ፡ የሚያህል ፡ ታላቅ ፡ የነገድ ፡ ስደት ፡ ጊዜ ፡ ስለሚፈልግ ፡ የኪሉሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ መጀመሪያዎቹን ፡ ዓመታት ፡ በማስተዳደር ፡ ሥፊ ፡ እሳልፉት ።

የኪሉሌ ፡ ገዳ ፡ መፈጸሚያው ፡ ፪ ፡ ዓመት ፡ ሲቀረው ፡ በ፲፭፻፵፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አቅራቢያ ፡ የእርሞዎች ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከሰሜን ፡ ባሌ ፡ ተጉዞ ፡ ፈጠጋርና ፡ ደዋሮን ፡ ማጥቃት ፡ ጀመረ ። በደዋሮ ፡ ውስጥ ፡ ቆለታ ፡ የተባለውን ፡ የአውራጃ ፡ ገዥ ፡ የመራውን ፡ ጦር ፡ ድል ፡ ከአደረገ ፡ በኋላ ፤ የኪሉሌ ፡ ገዳ ፡ ጦር ፡ ገፍቶ ፡ በሁለቱም ፡ አውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ ጠልቆ ፡ ገባ ። በዚሁ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ እርሞዎች ፡ እዳል ፡ መብረት ፡ ከተባለው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ጋራ ፡ ተዋግተው ፡ ድል ፡ በአደረጉት ፡ ጊዜ ፡ ጎይላቸው ፡ እየጠነከረ ፡ መሄዱ ፡ ለእዚህ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ተሰማው ። ስለዚህ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ እስከትቶ ፡ በደዋሮ ፡ አውራጃ ፡ ውስጥ ፡ የኪሉሌን ፡ ጦር ፡ ገጥሞ ፡ ድል ፡ አደረጋቸው ። ከዚህም ፡ ድል ፡ በኋላ ፤ እርሞዎች ፡ ለጊዜው ፡ በደረሱበት ፡ አገር ፡ ቆሙ ፡ እንጂ ፡ ወደኋላ ፡ አልተመለሱም ። ወረራቸውም ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ እደገኛ ፡ መሆኑ ፡ አልቀረም ።

እስካሁን ፡ በተገለጠው ፡ የጦርነት ፡ ወረራ ፡ ሁሉ ፡ ያደረጉት ፡ ከቦረና ፡ የዘመቱት ፡ የከረዩ ፡ ነገዶች ፡ ነበሩ ፡ እንጂ ፡ ቁለማ ፡ መሜና ፡ ወሎ ፡ የተባሉት ፡ ሌሎች ፡ ነገዶች ፡ ከወላቡና ፡ ከእዳ ፡ ነቢ ፡ ሳይነቃነቁ ፡ ቈዩ ።

ሆኖም ፡ የቀሩት ፡ ሦስቱ ፡ ጉዛዎች ፡ ከረዩዎቹ ፡ ካደረጉት ፡ ዘመቻዎች ፡ ስለ ፡ ጦር ፡ ዐቅድና ፡ ስለ ፡ ወታደራዊ ፡ ሥራ ፡ ብዙ ፡ ነገር ፡ የተማሩ ፡ ይመስላል ። የእርሞዎች ፡ ሠራዊት ፡ እስከ ፡ ኪሎሌ ፡ ገዳ ፡ መጨረሻ ፡ ድረስ ፡ ለፎ ፡ በተባለው ፡ በእግረኛ ፡ ጦር ፡ ሲዋጋ ፡ ቁየ ፡ እንጂ ፡ ፈረሰኛ ፡ ሠራዊት ፡ በብዛት ፡ እልንበረውም ። ፈረሰኛ ፡ ጦር ፡ በእግረኞች ፡ ላይ ፡ ለመባል ፡ የሚችለውን ፡ እደጋ ፡ በመገንዘብ ፡ በሙዳናና ፡ በኪሎሌ ፡ ገዳዎች ፡ ዘመን ፡ ከደባሌዎችና ፡ ከፎሌዎች ፡ መካከል ፡ እየመለመሉ ፡ ፈረሰኛ ፡ ሠራዊት ፡ በማዘጋጀት ፡ ቁይተው ፡ ነበር ። ወደ ፡ ፊት ፡ እንደምንገልጽ ፡ ሁሉ ፡ በሚከተሉት ፡ ዘመቻዎች ፡ ለእርሞዎች ፡ የተከታተለ ፡ ድል ፡ የሰጣቸው ፡ ይኸ ፡ በ፲፮ቱ ፡ ዘመናች ፡ ውስጥ ፡ ያሠለጠኑት ፡ የፈረሰኛ ፡ ሠራዊታቸው ፡ ነው ።

በ፲፩ደግጃ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የኪሎሌ ፡ ገዳ ፡ ሲፈጸም ፡ ቢፎሌ ፡ የተባለው ፡ አዲስ ፡ ገዳ ፡ መሪነትን ፡ ተረከበ ። በቢፎሌ ፡ ገዳ ፡ ዘመናት ፡ የእርሞዎቹን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ብርቱ ፡ መቃወም ፡ ያገኛቸው ፡ ይመስላል ። የግራኝ ፡ ጦር ፡ ተሸንፎ ፡ የተበቃተነው ፡ የኪሎሌ ፡ ገዳ ፡ ሳይጀመር ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ በ፲፩ደግጃ ፡ እስከ ፡ ፶፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መካከል ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከፈተኛው ፡ ከ፲ ፡ ዓመት ፡ ጦር ፡ አገግሞ ፡ ይገኛል ። ይልቁንም ፡ በእጁ ፡ ገላውዲዎስ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ምርጥ ፡ የሆኑ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ ተኹመው ፡ ነበርና ፡ የእርሞ ፡ ጦር ፡ ሊያሸንፋቸው ፡ አልቻለም ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ የንጉሡም ፡ ጦር ፡ እርሞዎችን ፡ ከፈጠጋርና ፡ ከደዋሮ ፡ ውስጥ ፡ ሊያስወጣቸው ፡ አልቻለም ። በ፳ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ የተደረገው ፡ ውጊያ ፡ ለማንኛውም ፡ ወገን ፡ ድል ፡ ሰጥቶ ፡ ያመጣው ፡ ውሳኔ ፡ የለም ። በቢፎሌ ፡ ገዳ ፡ መጨረሻ ፡ እርሞቹ ፡ ከፈጠጋርና ፡ ከደዋሮ ፡ ወረዳዎች ፡ አንዳንዶቹን ፡ ቀበሌዎች ፡ እንደ ፡ ያዙ ፡ ቁዩ ።

በ፲፩ደግ፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ምችሌ ፡ የተባለው ፡ የገዳ ፡ መሪዎች ፡ ከቢፎሌ ፡ መሪነቱን ፡ ተረከበ ። የእርሞዎች ፡ ፈረሰኛ ፡ ሠራዊት ፡ ለውጊያ ፡ በጦር ፡ ግንባር ፡ የተገኘው ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ ነው ፡ ይባላል ። እንደዚሁ ፡ ደግሞ ፡ የሌሎቹ ፡ የእርሞ ፡ ነገዶች ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከከረዩዎች ፡ ጋራ ፡ ተደርገው ፡ መዋጋት ፡ የጀመሩት ፡ በዚሁ ፡ ገዳ ፡ ዘመን ፡ ነው ። እጁ ፡ ገላውዲዎስ ፡ የግራኝ ፡ ወረራ ፡ ያጠፋውን ፡ የእግራ ፡ አገሮች ፡ ለመርዳትና ፡

የተቃጠሉትን ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ለማሠራት ፡ ወደ ፡ ሰሜንና ፡ ምዕራብ ፡ ተጉዘው ፡ ጉጃም ፡ ውስጥ ፡ ይገኙ ፡ ነበር ። የእርሞ ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ከፈጠጋርና ፡ ከደዋር ፡ የተረፉትን ፡ ወረዳዎች ፡ በወረረ ፡ ጊዜ ፡ ለመከላከል ፡ ጎሳራነቱ ፡ የተሰጠው ፡ ለሐመልማል ፡ ነበር ። ሐመልማል ፡ ከሚያዘው ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ መካከል ፡ እንዱ ፡ ጃን ፡ አሞራ ፡ የተባለው ፡ ከፍለ ፡ ጦር ፡ በመሆኑ ፡ እዴ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የተማመኑበት ፡ ሠራዊት ፡ ነበር ። በበኩላቸው ፡ የምችሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ ያስከተቱት ፡ ጦር ፡ ታላቅ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ ለዘመቻው ፡ በሥርዐት ፡ ተሰናድቶ ፡ የቋየ ፡ ሠራዊት ፡ ነበር ። በምችሌ ፡ ጦር ፡ ውስጥ ፡ ከፈረሰኞች ፡ ሌላ ፡ የሚያዎችን ፡ ቀስተኞች ፡ ለመከላከል ፡ ከራስ ፡ እስከ ፡ እግር ፡ የሚሸፍኑ ፡ ረጃጅም ፡ ጋኝዎች ፡ የያዙ ፡ እግረኞች ፡ በብዛት ፡ ነበሩባቸው ። እርሞቹ ፡ በደንብ ፡ ከተደራጁ ፡ በኋላ ፡ በ፲፭፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የምችሌ ፡ ጦር ፡ ደዋርንና ፡ ፈጠጋርን ፡ ማጥቃት ፡ ጀመረ ። ሐመልማል ፡ እርሞች ፡ ግዛቱን ፡ እንደ ፡ ወረሩ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ሠራዊቱን ፡ እስከተቶ ፡ ደኅ ፡ ከምትባል ፡ የጦር ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ ከምችሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ ጋራ ፡ ብርቱ ፡ ውጊያ ፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፡ ድል ፡ ሁኖ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ማፈገፈግ ፡ ግዴታ ፡ ሆነበት ። ሐመልማል ፡ የተመከባቸው ፡ የሚያ ፡ ቀስተኞች ፡ እውጊያው ፡ ላይ ፡ በቀረቡ ፡ ጊዜ ፡ የቀስታቸው ፡ ፍላጻ ፡ በአዲስ ፡ ዘዴ ፡ የተሠራውን ፡ የእርሞችን ፡ ጋኝ ፡ ሊነድል ፡ አልቻለም ። ለመጀመሪያው ፡ ጊዜ ፡ ባፍላ ፡ ጎይቱ ፡ የተዋጋው ፡ የእርሞ ፡ ፈረሰኛ ፡ ጦር ፡ ለወገኖቹ ፡ ድል ፡ ማስገኘት ፡ ቻለ ። የደጉ ፡ ውጊያ ፡ የተደረገው ፡ በ፲፭፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ነበር ።

ታላቁ ፡ የሐዘሉ ፡ ድል ።

የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ የጦር ፡ ሠራዊትና ፡ እርሞዎች ፡ በፈጠጋርና ፡ በደዋር ፡ እውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ በታላቅ ፡ ትግል ፡ ላይ ፡ ሳሉ ፡ በ፲፭፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሦስተኛ ፡ ተከራካሪ ፡ ከጦሩ ፡ ትሪኢት ፡ ውስጥ ፡ መጣ ። ይኸው ፡ ወገን ፡ ያው ፡ የታወቀው ፡ የሐረር ፡ ሠልጣናዊ ፡ ጦር ፡ ነው ። ግራኝ ፡ በሞተ ፡ በ፫ኛው ፡ ዓመት ፡ የሐረር ፡ ሕዝብ ፡ ኑር ፡ እብን ፡ አልዋዚር ፡ መጃሂድ ፡ የተባለውን ፡ ሰውመርጦ ፡ ኤሚር ፡ ብሎ ፡ ሾመው ። ዓሊ ፡ ኑር ፡ ከዋዚር ፡ መጃሂድና ፡ ከግራኝ ፡ እጎት ፡ የተወለደ ፡ ሰው ፡ ነው ። በግራኝ ፡ ዘመቻ ፡ ጊዜ ፡ ከእማም ፡ አህመድ ፡ የጦር ፡ መሪዎች ፡ አንዱ ፡ ነበር ።

ከተመረጠ ፡ ቀን ፡ ጀምሮ ፡ ኑር ፡ የሐረርን ፡ የጦር ፡ ሠራዊት ፡ እንደ ፡
ገና ፡ ማደራጀትና ፡ ከእዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጋራ ፡ ተዋግቶ ፡ የእጉቱን ፡
ሞት ፡ ለመበቀል ፡ ተግባር ፡ እድርን ፡ ሲሰናዳ ፡ ቂየ ፡ ከቱርኮችና ፡
ከዐረቦች ፡ ብዙ ፡ ነፍጥ ፡ መድርችንና ፡ ሌሎችንም ፡ የጦር ፡ መሣ
ሪዎች ፡ በርዳታ ፡ ከእገሃ ፡ በኋላ ፡ በ፲፭፻፶፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የጦር ፡ ሠራ
ዊቱ ፡ በደንብ ፡ ተዘጋጀለት ። ከዚህም ፡ በኋላ ፡ ታላቅ ፡ ሠራዊት ፡ እስከ
ትቶ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ላይ ፡ ዘመተ ። የዘመቻውም ፡ ወራ ፡ በኢ
ሮፕቶ ፡ ሰፈር ፡ በተሰማ ፡ ጊዜ ፡ በሁኔታው ፡ ለመጠቀም ፡ የምችሏ ፡ ባለ
ገዳዎች ፡ መሰናዳት ፡ ጀመሩ ። ከፈጠጋር ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ዘምቶ ፡ ደዋሮ ፡
ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ የከረዩ ፡ ጉማ ፡ ሠራዊት ፡ ከሐረር ፡ ሠልጣን ፡ ድን
በር ፡ ላይ ፡ ከደረሰ ፡ በኋላ ፡ በሐረር ፡ እውራጃ ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ መዋ
ጋት ፡ የማይመች ፡ መስሎ ፡ ስለታያቸው ፡ የተሻለ ፡ ጊዜ ፡ ለመጠበቅ ፡
ከድንበሩ ፡ ላይ ፡ ሰፍሮ ፡ ቂይቶ ፡ ነበር ። የዓሊ ፡ ኑር ፡ ወታደሮች ፡ ከን
ጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሠራዊት ፡ ከተዋጋ ፡ በኋላ ፡ ጎይሉ ፡ እንደሚቀነስ ፡ ለም
ችሏ ፡ መሪዎች ፡ የተሠወረ ፡ ነገር ፡ አልነበረም ። ሐረሪዎች ፡ ድል ፡ ቢያገ
ኙም ፡ ድል ፡ ቢሆኑም ፡ ወደ ፡ እገራቸው ፡ ለመመለስ ፡ እጉዞ ፡ ላይ ፡
እንደ ፡ ሆኑ ፡ እርሞዎች ፡ ምቹ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ እድፍጠው ፡ እደጋ ፡
የጣሉባቸው ፡ እንደሆነ ፡ ማሸነፍ ፡ እንደሚችሉ ፡ ስለ ፡ ተገነዘቡ ፡ ኑር ፡
ወደ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ በገሠገሠ ፡ ጊዜ ፡ የምችሏ ፡ ጦር ፡
ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ተጉዞ ፡ ለውጊያ ፡ የሚሰማማ ፡ ቦታ ፡ መርጦ ፡ ሰፈረ ።

እዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ የዓሊ ፡ ኑርን ፡ መዝመት ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ ከጉ
ጃም ፡ በግሥጋሜ ፡ ተመልሶ ፡ የሸዋን ፡ ጦር ፡ እስከትቶ ፡ ወደ ፡ ውጊያው ፡
ተጉዞ ፡ ከኑር ፡ ጋራ ፡ ተዋጋ ። ስለዚህ ፡ ጦርነት ፡ ባዚ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ዘመነ
መንግሥት ፡ ላይ በተጻፈው ፡ ምዕራፍ ፡ ዘርዘረናል ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡
ኑር ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ጦር ፡ አሸነፈ ። እዚ ፡ ገላውዴዎስም ፡ ከው
ጊያው ፡ ላይ ፡ ወድቆ ፡ ከጦሩ ፡ ሜዳ ፡ ላይ ፡ ዐረፈ ። የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡
ግዛት ፡ ከእስላሞችና ፡ ከኢሮፕቶች ፡ ወረራ ፡ የማዳን ፡ ተስፋም ፡ በጀግናው ፡
ንጉሥ ፡ መሞት ፡ ምክንያት ፡ በ፲፮ኛው ፡ መቶኛ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ላይ
ፈጸም ፡ ቀረ ።

እስላሞች ፡ ድል ፡ ካገኙ ፡ በኋላ ፡ የኑርና ፡ የሐረሪዎች ፡ ደስታ ፡ ታላቅ ፡
ነበር ። አሊ ፡ ኑር ፡ ያጉቱን ፡ የግራኝን ፡ ሞት ፡ ተበቀለ ፡ ታላቁንም ፡ የኢትዮ

ቆያ፡ ገንዘብ፡ ንግሥትና፡ ጀግናውን፡ መሪ፡ ከገደለ፡ በኋላ፡ እስከላኖቹ፡ ፈታቸው፡ የሚቆም፡ የክርስቲያን፡ የጦር፡ መሪ፡ እይኖርም፡ ብለው፡ ስላመኑ፤ የክርስቲያንን፡ አገር፡ እጅ፡ ለማድረግ፡ የነበራቸው፡ ሕልም፡ እንደ፡ ገና፡ የያዘላቸው፡ መሰላቸው ። ስለዚህ፡ ግራኝ፡ ሲያደርግ፡ እንደ፡ ነበረው፡ ሁሉ፡ ከድሉ፡ በኋላ፤ ወደ፡ አገራቸው፡ ተመልሰው፡ የተዋጋውን፡ ጦር፡ አስገግመው፡ የበለጠ፡ ሠራዊት፡ አስከትተው፡ በሁለተኛው፡ ዘመቻ፡ ታላቅ፡ ወረራ፡ ለማድረግና፡ ምናልባት፡ እገሩን፡ አደላድሎ፡ ለመቻዝ፡ ዓላማቸው፡ አድርገው፡ ጉዞዋቸውን፡ ወደ፡ ሐረር፡ ቀጠሉ ።

ኑር፡ ከነሠራዊቱ፡ ጉዞውን፡ ወደ፡ ሐረር፡ ሲቀጥል፡ እመንገድ፡ አቋርጦ፡ እድፍጦ፡ ከቂየው፡ ከምችሌ፡ ጦርነጋራ፡ ሐዘሎ፡ ከምትባል፡ ከታሪካዊ፡ የጦር፡ ሚያ፡ ላይ፡ ውጊያ፡ ገጠመ ። የምችሌ፡ ገዳ፡ ጦር፡ በራሱ፡ በመተማመን፡ ይህን፡ የአጼ፡ ገላውዴዎስን፡ ሠራዊት፡ ያሸነፈውን፡ የእስላም፡ ጦር፡ በጠነከረ፡ እኳኋን፡ ወጋው ። የኑር፡ ጦር፡ ለውጊያ፡ ላይሰናዳና፡ ባላሰበበት፡ ቦታ፡ በመያዙ፡ ከምችሌ፡ ሠራዊት፡ ፊት፡ ሊቆም፡ አልቻለም ። ሆኖም፡ የሐረር፡ ጦር፡ መሪዎች፡ በተቻላቸው፡ መጠን፡ ጠላትን፡ ለማገድ፡ በጽኑ፡ ተከላከሉ ። በውጊያው፡ መጨረሻ፡ በሐረር፡ ጦር፡ ሠራዊት፡ ታላቅ፡ እልቂት፡ ስለ፡ ተደረገበት፡ ዓሊ፡ ኑርና፡ ጥቂት፡ መሪዎች፡ ብቻ፡ ከጦሩ፡ ሚያ፡ አምልጠው፡ በሸሸት፡ ሐረር፡ ከተማ፡ ገቡ ። በዚህ፡ ውጊያ፡ ምክንያት፡ የምሥራቃዊው፡ የእስላም፡ ጦር፡ ከሐዘሎ፡ ላይ፡ እንደ፡ አበባ፡ ረገፈ ። ከትውልድ፡ ወደ፡ ትውልድ፡ ሲወራረስ፡ የመጣውን፡ የጦር፡ መምራት፡ ጥበብ፡ የጨበጡ፡ የሐረር፡ እርባሾች፡ በሐዘሎ፡ ፍጅት፡ ውስጥ፡ ከጦሩ፡ ሚያ፡ ቀሩ ። በሚከተለው፡ ዘመን፡ ታሪክ፡ ውስጥ፡ ቀጥለን፡ እንደምንገልጽ፡ ሁሉ፡ ከሐዘሎ፡ ፍጅት፡ በኋላ፡ የሐረር፡ ጦር፡ ሠራዊት፡ እንደ፡ ገና፡ ሊያገገም፡ አልቻለም ። በወታደሮቹ፡ ላይ፡ ከደረሰው፡ እልቂት፡ ሌላ፡ በጦር፡ ጥበብ፡ የደረጁት፡ የሠልጣን፡ የጦር፡ መሪዎች፡ በዚህ፡ ጦር፡ ሚያ፡ ላይ፡ ተጠረጉ ። ስለ፡ ሐዘሎ፡ ድል፡ አባ፡ ባሕሪ፡ በ፲፯ኛው፡ መቶ፡ ውስጥ፡ የሚከተሉትን፡ ታላቶች፡ ጽፏል ።

በዚህ፡ ቀን፡ የሆነው፡ ፍጅት፡ መቼውንም፡ ደርሶ፡ እያውቅም ። በዕለቱ፡ ያለቁት፡ የኑር፡ ወታደሮች፡ ከአዊሻ፡ ሠራዊት፡ ይበዛሉ ።

ያሸከሩን ፡ የገላውዴዎስን ፡ ደም ፡ ዋግ ፡ ላይ ፡ ባፈሰሱ ፡ ሰዎች ፡ እግዚአብሔር ፡ መዓቱን ፡ ላከባቸው ፡ ሲል ፡ ታሪክ፡ጸሐፊው ፡ እትተዋል ።

ይህ ፡ ድል ፡ በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ እንደታላቅ ፡ ሁኔታ ፡ የሚቈጠር ፡ ነው ። ከፍጅቱ ፡ በኋላ ፡ የሐረሪዎቹ ፡ ተስፋ ፡ ሕልም ፡ መስሎ ፡ ቀረ ። ከዐምደ ፡ ጽዮን ፡ እስከ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ የክርስቲያንን ፡ ጦር ፡ ሠራዊት ፡ ገደግደ ፡ ያቆመና ፡ እንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ ግሸነፍ ፡ የቻለው ፡ እስላሞች ፡ ጦር ፡ ዐትሙብፍዴም ፡ ተሰብሮ፡ሐዘሎ ፡ ላይ ፡ መቃብሩን ፡ እገኘ ። የሐዘሎ ፡ ድል ፡ በሐረሪዎች ፡ ላይ ፡ ያመጣው ፡ ዕድል ፡ በ፲፩ኛው ፡ መቶ ፡ መዝንከርት ፡ የተባለው ፡ የጦር ፡ ሚሳ ፡ ፍጅት ፡ ቁርኮች ፡ በምሥራቃዊ ፡ የርም ፡ መንግሥት ፡ ያደረጉትን ፡ ይመስላል ። በዚህ ፡ ውጊያ ፡ የደረሰባቸውን ፡ እልቂት ፡ ሐረሪዎች ፡ በቀላል ፡ አልተመለከቱትም ። በታሪካቸው ፡ በዚህ ፡ ቀን ፡ የደረሰባቸውን ፡ ጉዳት ፡ ደጋግመው ፡ እንሥተውታል ። ከሐዘሎ ፡ በኋላ ፡ የሐረር ፡ ጦር ፡ እንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ እንስተኛ ፡ የሆኑ ፡ ወረራዎች ፡ ሲያደርግ ፡ ቢታይም ፡ ሠራዊቱ ፡ የፊተኛውን ፡ ግርማ ፡ ተጉናጽፎ ፡ አልታየም ። የሐረር ፡ ግዛት ፡ ጉልበት ፡ እያነሰ ፡ ድንበሩም ፡ እየጠበበ ፡ ሄደ ፡ እንጂ ፡ ለማደግ ፡ ተስፋም ፡ አልተገኘለትም ። እነሆ ፡ በ፲፩ኛው ፡ መቶ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ በዐምደ ፡ ጽዮንና ፡ በወላስግ ፡ ሠልጣኖች ፡ መካከል ፡ በክርስቲያንና ፡ በእስላም ፡ ኢትዮጵያ ፡ መካከል ፡ የተጀመረው ፡ ታላቅ ፡ ትግል ፡ በሐዘሎ ፡ ድል ፡ እልባት ፡ እገኘ ። ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፡ የቀጠለው ፡ ትግል ፡ ከፊተኛው ፡ ጋራ ፡ ሲመዘዘን ፡ በሐረሪዎቹ ፡ በኩል ፡ ጣር ፡ የያዘው ፡ ሰው ፡ የሚያደርገውን ፡ ሞፈራገጥ ፡ ይመስላል ፡ እንጂ ፡ እንደፊተኛው ፡ ጎይል ፡ አልነበረውም ።

ከሐዘሎ ፡ በኋላ ።

እርሞዎች ፡ በኑር ፡ ሠራዊት ፡ ላይ ፡ ታላቁን ፡ ድል ፡ ካገኙ ፡ በኋላ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ አዲስ ፡ ሚዛን ፡ ፈጠሩ ። ከ፲፭፻፶፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኋላ ፡ ብርቱ ፡ ትግል ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥትና ፡ በእርሞች ፡ መካከል ፡ ሆኖ ፡ በሌላ ፡ በኩል ፡ የእርሞችና ፡ የሐረር ፡ እስላሞች ፡ ትግል ፡ ሆነ ፡ ለትግሉ ፡ ቀደምት ፡ የነበሩት ፡ አማርኛና ፡ ሐረሪዎች ፡ በእርሞዎች ፡ ጣልቃ ፡ መግባት ፡ ተለያዩ ።

ከድሮ ፡ በኋላ ፡ የምችሌ ፡ ባለ ፡ ገዳዎች ፡ ለተሸነፈው ፡ ጠላት ፡ ፋታ ፡ አልሰጡትም ። ከፍጅቱ ፡ ተርፎ ፡ ከጦር ፡ ጫሳ ፡ የሸሸውን ፡ የኑርን ፡ ሠራዊት ፡ ተከታትለው ፡ እየፈጸሙ ፡ ሐረር ፡ ከተማ ፡ በር ፡ ድረስ ፡ ሄዱ ። በምሥራቅ ፡ ፈጠጋር ፡ ሰፍሮ ፡ የቂየውም ፡ የከረዩ ፡ ነገድ ፡ የጦሩን ፡ ጽኑ ፡ ተከትሎ ፡ በደጋው ፡ ሐረር ፡ ላይ ፡ እየጉረፈ ፡ ሰፈረበት ፡ በሐረር ፡ ከተማ ፡ ዙሪያ ፡ በእስላሞች ፡ እጅ ፡ የቀሩትንም ፡ ወረዳዎች ፡ እከታትለው ፡ እየወረሩ ፡ መንደሮቹን ፡ ለቃጠሉ ፡ ከመስጠት ፡ አላቋረጡም ። ሲሆን ፡ ሾሐ ፡ ነጃሽ ፡ ጂዳያና ፡ ደካር ፡ በሚባሉት ፡ ወረዳዎች ፡ ላይ ፡ ታላቅ ፡ ጥፋት ፡ ደረሰባቸው ። ከወረራው ፡ ለመከላከል ፡ ዓሊ ፡ ኑሮ ፡ በከተማው ፡ ዙሪያ ፡ እስከ ፡ ዛሬ ፡ የሚታየውን ፡ የሐረርን ፡ ግንብ ፡ ሠራ ። ጦርነቱን ፡ ተከትሎ ፡ የደረሰው ፡ የሦስት ፡ ዓመት ፡ ረታብና ፡ ወረርሺኝ ፡ የሐረርን ፡ ሕዝብ ፡ ለብርቱ ፡ ጉዳት ፡ ሰጠ ። በደረሰበት ፡ መከራና ፡ በሐዘን ፡ ትግላቸው ፡ ኑርም ፡ ራሱ ፡ በ፲፩፻፳ ዓ ፡ ም ፡ በወረርሺኝ ፡ በሽታ ፡ ተለክሮ ፡ ሞተ ።

ታላቁ ፡ የእርሞዎች ፡ ወረራ ፡ ባሌ ፡ ውስጥ ፡ በተጀመረ ፡ በአምስት ዓመት ፡ ገዳ ፡ ቀድሞ ፡ ጦርነቱን ፡ ያስነሣው ፡ የከረዩ ፡ ነገድ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ የሚገኘውን ፡ ደጋና ፡ ወይና ፡ ደጋ ፡ አጠቃሎ ፡ ያዘ ፡ ከደጋው ፡ ሐረር ፡ አሻገሮ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ የሚታየው ፡ ቆላ ፡ አገር ፡ በሱግሌዎች ፡ ግፊያ ፡ እርሞች ፡ ከ፪፻ ዓመት ፡ በፊት ፡ የለቀቁት ፡ የጥንቱ ፡ አገራቸው ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ፪፻ ዓመት ፡ እያሌ ፡ ዘመን ፡ በመሆኑ ፡ በደጋ ፡ አገር ፡ የለመደው ፡ የእርሞ ፡ ነገድ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ወደ ፡ ቆላው ፡ መሰደድን ፡ አልፈቀደም ። ስለዚህ ፡ የሐረርን ፡ ጦር ፡ ያሸነፈው ፡ የእርሞ ፡ ፈረሰኛ ፡ በቆላው ፡ ወበት ፡ ታግዶ ፡ በውጋዴን ፡ አውራጃ ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ ቆመ ።

የከረዩ ፡ ጦር ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ የሚገኘውን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ ቀለማ ፡ መጫና ፡ ወሎ ፡ የተባሉት ፡ ጉሣዎች ፡ እርባዎች ፡ በመላክ ፡ በሙሉ ፡ ሲያዘ ፡ ከረዩን ፡ ረዱት ፡ እንጂ ፡ ከአዳ ፡ ነቤና ፡ ከነብራባቸው ፡ አገሮች ፡ አልተንቀሳቀሱም ። ሦስቱ ፡ ጉሣዎች ፡ እዳ ፡ ነቤ ፡ ዙሪያ ፡ ላይ ፡ አለመጠን ፡ ተራብተው ፡ መራት ፡ እንደጠበበው ፡ እርሞች ፡ እፍ ፡ ታሪክ ፡ ሲነገር ፡ የቂየ ፡ ነው ። በነዚህ ፡ ዘመናት ፡ ውስጥ ፡ እርሞች ፡ በሚያስገ

ርም፡ እኳኋን፡ እንደተረቡ፡ የያዙትን፡ ሰፊ፡ አገር፡ መውላት፡ መቻላቸው፡ ብቻ፡ ያስረዳል። ለመረባታቸው፡ ምክንያት፡ የሆነውን፡ ነገር፡ ለመግለጽ፡ እስኛጋሪ፡ ከመሆኑም፡ ሌላ፤ በዚህች፡ አጭር፡ ታሪክ፡ ውስጥ፡ በታላም፡ የሚገኝለት፡ እይደለም። የሆነው፡ ሆኖ፡ ከሕዝቡና፡ ከከብቶቹ፡ ብዛት፡ የተነሣ፡ በእጻ፡ ነቢ፡ የኖሩት፡ እርሞዎች፡ እንደ፡ ገና፡ መሰደድ፡ ግዴታ፡ ሆነባቸው። ከመሰደዳቸውም፡ እስቀድሞ፡ ሦስቱ፡ ጉዛዎች፡ የሚጓዙበትን፡ አቅጣጫ፡ መወሰን፡ እስፈላጊ፡ ሆነ። እስዚያ፡ በሚያዘው፡ አገር፡ ከፍያ፡ ግጭት፡ ተደርጎ፡ የነገዱን፡ እንደነት፡ የሚያፈርስ፡ እኳኋን፡ የሚያመጣ፡ ሆኖ፡ ታያቸው። እስከዚህ፡ ጊዜ፡ ድረስ፡ የእርሞ፡ ሕዝብ፡ ተከፋፍሎ፡ እርስ፡ በርስ፡ የመዋጋት፡ ልምድ፡ አልነበረውም። ስለዚህ፡ እንድነቱን፡ ለማቋቋምና፡ የአሰዳዶችን፡ መንገድ፡ ለመቀየስ፡ ሲመክር፡ ቁየ። የሦስቱም፡ ነገዶች፡ የሉባ፡ ጉባኤ፡ ተሰብስቦ፡ በጉዳዩ፡ ከመከረበት፡ በኋላ፤ የሰደቱ፡ አመራር፡ በዕጣ፡ እንዲወሰን፡ ተስማሙበት። ከሦስቱ፡ ነገዶች፡ መካከል፡ አንዱ፡ ከአዋሽ፡ በስተ፡ ሰሜን፡ በሚገኘው፡ አገር፡ ላይ፡ እንዲቀር፤ ሁለቱ፡ ነገዶች፡ በስተ፡ ሰሜን፡ ምሥራቅና፡ ከአዋሽ፡ በስተ፡ ምዕራብ፡ ወደሚገኘው፡ አገር፡ እንዲሰደዱ፡ ተወሰነ። ከዚህ፡ በኋላ፡ በሸዋ፡ የሚቀረው፡ ነገድ፡ የትኛው፡ እንደ፡ ሆነ፤ በባይ፡ ወደተባለው፡ አቅጣጫ፡ የሚሰደዱት፡ የትኞቹ፡ እንደ፡ ሆኑ፡ ለመወሰን፡ ዕጣ፡ እንደ፡ ገና፡ በተጣለ፡ ጊዜ፡ ዕጣውም፡ ከአዋሽ፡ በላይ፡ የሚገኘውን፡ አገር፡ ለቁለማ፡ ነገድ፡ ሰጣቸው። ስለዚህ፡ መጫና፡ ወሎ፡ በየግንባራቸው፡ ባለው፡ አገር፡ ላይ፡ እንዲሰደዱ፡ ተስማሙ። ለመጫና፡ ነገድ፡ ዕጣ፡ የሰጣቸው፡ አገር፡ ከአዋሽ፡ በስተ፡ ምዕራብና፡ በስተ፡ ደቡብ፡ የነበረው፡ አገር፡ ስለሆነ፤ መጫዎቹ፡ አዋሽን፡ ተሻግረው፡ ወደ፡ ምዕራብ፡ መጓዝ፡ ጀመሩ። ጉዞዎቻቸውን፡ በመጀመር፡ እስቀድሞ፡ የመጫና፡ የቁለማ፡ ነገዶች፡ አዋሽ፡ ወንዝ፡ ላይ፡ ተሰብስበው፡ ተላቅሰው፡ እንደ፡ ተሰነባቡት፡ በአፈ፡ ታሪክ፡ ሲወርድ፡ ሲዋረድ፡ እየተነገረ፡ ዘመናችን፡ ድረስ፡ ሲገለጽ፡ የቁየነው። መጫዎች፡ አዋሽን፡ ተሻግረው፡ ወረራ፡ በመጀመራቸው፡ ቀድሞ፡ በባይና፡ በግቢ፡ ወንዞች፡ መካከል፡ የሚገኘው፡ አገር፡ ለሁለት፡ ታላላቅ፡ ግዛቶች፡ ተከፍለው፡ የቁየ፡ ናቸው። እነዚህም፡ ሁለቱ፡ ግዛቶች፡ ጻምትና፡ ቢዛም፡ ይባሉ። ነበር። በዚያን፡ ዘመን፡

ዳሞት ፡ የተባለው ፡ አውራጃ ፡ በዐባይና ፡ በአዋሽ ፡ መካከል ፡ የሚገኘው ፡
 አገር ፡ ነው ። ቢዛዥ ፡ ዛሬውልጋ ፡ የተባለው ፡ መቅላይ ፡ ግዛት ፡ የሚገኝ
 በት ፡ ምድር ፡ ነው ። በነዚህ ፡ በሁለቱ ፡ አውራጃዎች ፡ ሲኖሩ የነበሩ ፡
 ሕዝቦች ፡ ጋፋቶችና ፡ ዲና ፡ የተባሉ ፡ የእናሪያ ፡ ነገድ ፡ ጉሳዎች ፡ የነበሩ ።

ዳሞትና ፡ ቢዛዥ ፡ በአጼ ፡ ዐምደ ፡ ጽዮን ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡
 (ከ፲፱፻፱ ፡ እስከ ፡ ፲፱፻፵፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡) በተጻፉት ፡ መዝሙሮች ፡ ስግቸው ፡
 ተጠርቶ ፡ ስለምናገኝ ፡ በ፲፱ ፡ መቶ ፡ ዘመንም ፡ ቢሆን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡
 ግዛት ፡ እንደ ፡ ነበሩ ፡ ለመረዳት ፡ ይቻላል ።

የቢዛዥ ፡ አውራጃ ፡ ስም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ድርሰቶች ፡ ውስጥ ፡ መጀ
 መሪያ ፡ ተጽፎ ፡ የምናገኘው ፡ በአጼ ፡ ይስሐቅ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡
 ከ(፲፱፻፱ ፡ እስከ ፡ ፲፱፻፲፱ ፡) በተጻፉት ፡ መዝሙሮች ፡ ነው ። በመዝሙ
 ሮቹም ፡ ውስጥ ፡ ቢዛዥ ፡ ለአጼ ፡ ይስሐቅ ፡ መንግሥት ፡ ፍየሎችንና ፡
 ወርቅ ፡ የሚገብር ፡ አውራጃ ፡ መሆኑ ፡ ተመልክቶልናል ።

የሆነው ፡ ሆኖ ፡ መጫዎች ፡ አዋሽን ፡ ተሻግረው ፡ የዳሞትን ፡ ግዛት ፡
 ከመውረራቸው ፡ አስቀድሞ ፡ በ፲፭፻፲፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ግራኝ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በወ
 ረረ ፡ ጊዜ ፡ የዳሞት ፡ ገዢ ፡ የነበረው ፡ ሹም ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ መን
 ግሥት ፡ ከድቶ ፡ ለግራኝ ፡ እንዳይረለት ፡ ባለፉት ፡ ምዕራፎች ፡ ተመልክ
 ቶዋል ። ስለዚህ ፡ በዳሞትና ፡ በቢዛዥ ፡ ግዛቶች ፡ ውስጥ ፡ ብርቱ ፡ ተከ
 ላካይ ፡ የጦር ፡ ሠራዊትም ፡ በአውራጃዎቹ ፡ የነበረ ፡ አይመስልም ። የእር
 ጥን ፡ ሠራዊት ፡ ለግንድ ፡ የሚበቃ ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ ባለመኖሩ ፡ ከመ
 ጀመሪያው ፡ እኅሩን ፡ ወርሮ ፡ ለመያዝ ፡ ለመጫዎች ፡ ተገዥነት ፡
 ተገኘ ።

የወሎ ፡ ነገድ ፡ ግን ፡ የደረሰው ፡ ዕጣ ፡ በስተ ፡ ምሥራቅ ፡ ለሜን ፡
 ያለው ፡ አገር ፡ ስለ ፡ ነበረ ፤ ያግራውን ፡ አገር ፡ አቋርጦ ፡ ለመዝመት ፡
 ቀላል ፡ ነገር ፡ ሆኖ ፡ አላገኘውም ። ስለዚህ ፡ ከዝጳላ ፡ አትራቢያ ፡ ወደ ፡
 ቀላው ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ከገሠገሠ ፡ በኋላ ፡ በይፋት ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ አድ
 ርጎ ፡ ወደ ፡ ለሜን ፡ በመጓዝ ፡ ከቆላው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ወደ ፡ ግራ ፡ ተመ
 ልሶ ፡ እንጉት ፡ የተባለውን ፡ የታወቀ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛት ፡ ወር ፡
 ያዘ ። የወሎ ፡ ነገድ ፡ የሚበዛውን ፡ መንገድ ፡ የተጓዘው ፡ በአላል ፡ ድን
 በርና ፡ በአማራ ፡ አገር ፡ መካከል ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ ሁለቱም ፡ ሕዝቦች ፡

፲፭ ፡ ዘመን ፡ ሙሉ ፡ ተዋግተው ፡ ሠራዊታቸው ፡ በተጻከመበት ፡
ጊዜ ፡ በመሆኑ ፡ ብርቱ ፡ መቃወም ፡ ሳይደርስበት ፡ እንጉት ፡ ድንበር ፡
ላይ ፡ ለመድረስ ፡ ቻለ ። የወሎ ፡ ነገድ ፡ ያደረገውን ፡ ወረራ ፡ ከመቀጠል ፡
ለስቀድመን ፡ መጫዎች ፡ እዋሽን ፡ ከተሻገሩ ፡ በኋላ ፡ ያደረጉትን ፡ ጉዞ ፡
እንመልከት ።

ይሽ ፡ ጉዛ ፡ ወረራ ፡ ከግድረግ ፡ ለስቀድሞ ፡ ሰላዮችን ፡ ወደ ፡
እናሪያ ፡ ግዛቶች ፡ ለሰማርቱ ፡ ጡጤዎች ፡ ወይም ፡ ከተሞች ፡ የሚከትሙ
በት ፡ ቦታ ፡ እጥንተው ፡ እንዲያስታውቁት ፡ ላካቸው ። ለከተማቸው ፡ ምቹ ፡
ሰፈር ፡ እድርገው ፡ ያሰቡት ፡ በእትራቢያ ፡ ለከብቶቻቸው ፡ ሰፊ ፡ ግጦ
ሽና ፡ ውሃ ፡ ያለው ፡ ሚያ ፡ የሚገኝበት ፡ ሰፍራ ፡ ነበርና ፡ በሰላዮቻቸው ፡
ለመልካችነት ፡ በጌዶና ፡ በቢሎ ፡ መካከል ፡ በግቢ ፡ መሐል ፡ የምትገኝ ፡
ጡጤ ፡ ብስል ፡ የምትባል ፡ ጉብታ ፡ ቦታ ፡ መረጡ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡
የመጫ ፡ ፈረሰኞች ፡ እንደ ፡ ውሃ ፡ ሙላት ፡ በዳሞት ፡ እውራጃ ፡ በእ
ገር ፡ ላይ ፡ ፈሰሱ ። ከእናሪያ ፡ ሕዝቦች ፡ መካከል ፡ እንዳንዶች ፡ ጉብ
ዞች ፡ እምባ ፡ ላይ ፡ ወጥተው ፡ ምሽግ ፡ እየሠሩ ፡ ተከላከሉ ። የሚበ
ዘት ፡ ግን ፡ ሸሽተው ፡ ዐባይን ፡ እየተሻገሩ ፡ ዛሬ ፡ በጉጃም ፡ ጠቅላይ ፡
ግዛት ፡ ውስጥ ፡ እሚገኘው ፡ ዳሞት ፡ እውራጃ ፡ ውስጥ ፡ ተሰደው ፡
ገቡ ። በዘመኑ ፡ ግን ፡ ዳሞት ፡ የተባለው ፡ እውራጃ ፡ ካባይ ፡ ወንዝ ፡
ግራና ፡ ቀኝ ፡ የነበረው ፡ እገር ፡ ስለ ፡ ነበር ፡ ጋፋቶቹ ፡ ከዐባይ ፡ በስተ ፡
ግራ ፡ የነበረውን ፡ እገር ፡ ሲለቁ ፡ ካባይ ፡ በስተ ፡ ቀኝ ፡ ከነበረው ፡
ከጉዛቸው ፡ ጋራ ፡ ተቀላቀሉ ።

የቀሩትም ፡ የእሸናፊዎቹ ፡ ጥገኛ ፡ ሁኔታ ፡ ከጋላ ፡ ሕዝብ ፡ ጋራ ፡
ተቀላቅለው ፡ ናሩ ። የመጫ ፡ ጦር ፡ ጡጤ ፡ ብስል ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ የተ
ከተለው ፡ የጉላው ፡ ዓዝ ፡ መንጋዎቹን ። ነድቶ ፡ ከጦሩ ፡ ጀርባ ፡ እንደ ፡
ተዓዘ ፡ ጡጤ ፡ ብስል ፡ ደርሶ ፡ ከተመ ።

የመጫ ፡ ነገድ ፡ ከእዋሽ ፡ ሚያ ፡ ተነሥቶ ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ሲጓዝ ፡
ሌሎች ፡ ሁለት ፡ የእርሞ ፡ ጉዛነቱ ፡ ግምብኛና ፡ እደዓ ፡ የተባሉት ፡ ከወ
ላቡ ፡ ተጉዘው ፡ በኮይራ ፡ በኩል ፡ እድርገው ፡ ግቢ ፡ ሚያ ፡ ላይ ፡ ከመ
ጫዎች ፡ ጋራ ፡ ግንኙነት ፡ እደረጉ ። በእፍ ፡ ታሪክ ፡ እንደሚነገረው ፡
መጫዎች ፡ ቦኩ ፡ የተባለውን ፡ በትረ ፡ ሥልጣን ፡ ከግምብኛዎች ፡ ቀም

ተው ፡ እንመልስም ፡ በማለታቸው ፡ መጫዎች ፡ ባንድ ፡ በኩል ፡ ሁነው ፡ ግምብቹና ፡ እጻዓ ፡ በሌላ ፡ በኩል ፡ ሁነው ፡ ትልቅ ፡ ጠብ ፡ እደረጉ ። በዚሁ ፡ ጠብ ፡ ምንክያት ፡ መጫዎች ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ከሌሎች ፡ ከሁለቱ ፡ ጉማዎች ፡ ተነጥለው ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ጉዞዎቻቸውን ፡ ቀጠሉ ፡ ይባላል ። ይኸ ፡ ጠብ ፡ የደረሰው ፡ እስሌ ፡ ቢቢከመድረሳቸው ፡ እስቀድሞ ፤ ወይም ፡ እስሌ ፡ ቢቢ ፡ ከደረሱ ፡ በኋላ ፡ መሆኑን ፡ ለማረጋገጥ ፡ እስቸጋሪ ፡ ነው ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ የነዚህ ፡ የሦስት ፡ ነገድ ፡ መለያየት ፡ በቦኩ ፡ ላይ ፡ በተነሣው ፡ ጠብ ፡ ምክንያት ፡ በደረግም ፡ ሥረ ፡ ነገሩ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ መሪት ፡ ስለ ፡ ጠበባቸው ፡ ሳይሆን ፡ እይቀርም ። ከመቶ ፡ ዘመን ፡ ባነሰ ፡ የእርሞ ፡ ነገድ ፡ ከወላቡ ፡ ተሰዶ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ከሦስት ፡ እንድ ፡ እጅ ፡ በሚሆን ፡ እገር ፡ ላይ ፡ መዘረጋጋቱን ፡ ስናስታውስ ፡ ከኢትዮጵያም ፡ ደጋ ፡ እልፎ ፡ ተርፎ ፡ በምሥራትና ፡ በመካከለኛው ፡ አፍሪካ ፡ ላይ ፡ መስፋፋትን ፡ ስንመለከት ፡ እያንዳንዱ ፡ ጉማ ፡ የበረከተ ፡ ሕዝብ ፡ እንደ ፡ ነበረው ፡ ለመገንዘብ ፡ እያዳግትም ። የጉሳዎቹም ፡ ብዛት ፡ በመዋለድ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ሚድቻ ፡ ያሰረውን ፡ ሁሉ ፡ እንደ ፡ እርሞ ጉማ ፡ ስለሚቀበሉት ፡ ካንድ ፡ ወረዳ ፡ ወደ ፡ ሌላው ፡ በተሻገሩ ፡ ቍጥር ፡ እርሞነትን ፡ የታቀፈውን ፡ ሁሉ ፡ እንደ ፡ እርሞ ጉማ ፡ ስለሚቋጥሩት ፡ በየጊዜው ፡ ብዛት ፡ ጨመረላቸው ። ይህም ፡ ቢባል ፡ በዘመኑ የእርሞ ፡ ሕዝብ ፡ ብዛት ፡ እንደ ፡ ባሕር ፡ እሸዋ ፡ እንደ ፡ ሰማይ ፡ ከዋከብት ፡ የበዛ ፡ መስሎ ፡ ይታይ ፡ ነበር ።

ጡጤ ፡ ብስልን ፡ ዋና ፡ ከተማቸው አድርገው ፡ ከሰፈሩ ፡ በኋላ እደላድለው ፡ የያዙት ፡ እገር ፡ ከግቢ ፡ እናሪያ ፡ እንሥቶ ፡ ታላቁን ፡ የግቢ ፡ ወንዝ ፡ ተከትሎ ፡ ጡጣ ፡ ገንባል ፡ እስከሚባል ፡ እገር ፡ ድረስ ፡ ያለውን ፡ አውራጃ ፡ ነው ፡ ይባላል ። መጫዎች ፡ ብስል ፡ እስሌ ፡ የተቀመጡት እምስት ፡ ትውልድ ፡ ነው ። ይህ ፡ ግጦሽ የመላበት ፡ ለእርሻም ፡ የተመቸለም ለም ፡ የሆነ ፡ ሚና ፡ ለአምስት ፡ ትውልድ ፡ ለመጫዎች ፡ የሚበቃ ፡ ትዳር ፡ ሰጣቸው ። ነገር ፡ ግን ፡ በአምስተኛው ፡ ትውልድ ፡ መጨረሻ ፡ ሕዝቡና ፡ ከብቁ ፡ እንደገና ፡ ተራብቶ ፡ ያቀኑት ፡ እገር ፡ እየጠበባቸው ፡ በመሄዱ ፡ ምክንያት ፡ ሕዝቡ ፡ በከተማ ፡ ውስጥ ፡ ከብተቻቸው ፡ ከግጦሽ ፡ ሚና ፡ ላይ ፡ ተጣበው ፡ እንደ ፡ ገና ፡ መጨናነቅ ፡ ላይ ፡ ደረሱ ። ይልቁንም ፡ በጡጤ ፡ ብስል ፡ ከተማ ፡ ውስጥ ፡ ሕዝቡ ፡ ታጭቶ ፡ የጤና ፡

ጥበቃ ፡ ጥበብ ፡ ባለመኖሩ ፡ ከተማው ፡ እድረ ፡ በየጊዜው ፡ ተስቦና ፡ ወረርሽኝ ፡ በሽታ ፡ እልቂት ፡ እድረበባቸው ። ሕዝቡን ፡ ከዚህ ፡ አኳኋን ፡ ለማዳን ፡ ከመካከላቸው ፡ አንዱ ፡ ሽማግሌ ፡ ይኸን ፡ አገር ፡ እንድንለቅ ፡ እስፈላጊ ፡ መሆኑን ፡ እንድንግራችሁ ፡ እግዚአብሔር ፡ በሕልም ፡ ገለጸ ልኝ ፡ ብሎ ፡ ነገራቸው ። ስለዚህም ፡ ሕልም ፡ ሉባዎቹ ፡ ታላቅ ፡ ሸንጉ ፡ ጠርተው ፡ ከመከሩበት ፡ በኋላ ፡ በሕልሙ፣ ፍች ፡ ተስማሙበት ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ጉማው ፡ ስለ ፡ በዛ ፡ የሚይዙትን ፡ አዲስ ፡ አገር ፡ የሚካፈሉበት ፡ ሐሳብ ፡ ማቀድ ፡ እስቸገራቸው ። ለዚህ ፡ ዘዴ ፡ ፍች ፡ ሳይገኝለት ፡ ተርፋ ፡ አንዱ ፡ ሰው ፡ በረቱ ፡ ቆሸሸ ፡ ቤተ ፡ ሰቦቹ ፡ በበሽታ ፡ እንዳያልቁ ብሎ ፡ ቤቱንና ፡ በረቱን ፡ ባቃጠለ ፡ ጊዜ ፡ እሳቱ ፡ ተዛምቶ ፡ ከተማውን ፡ በሙሉ ፡ ለቃጠሉ ፡ ሰጠ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ያው ፡ ፊት ፡ ሕልም ፡ ያየው ፡ ሽማግሌ ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ስለ ፡ አገሩ ፡ መከፋፈል ፡ አኳኋን ፡ በሕልም ፡ ተገለጸልኝ ፡ ሲል ፡ የሚ ከተለውን ፡ ዘዴ ፡ ለመጫ ፡ ሸንጉ ፡ እስረዳ ፡ ይባላል ።

ዘዴውም ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ። እያንዳንዱ ፡ ጉማ ፡ ለመንጋ ዎች ፡ መሪ ፡ የሆነ ፡ ኮርማ ፡ ይመረጥና ፡ ኮርማ ፡ ከራቢቻ ፡ ብሎ ፡ እንዲ ሰየም ፡ ይደረግ ፡ ዘንድ ፡ መከረ ፡ በኮርማውም ፡ ጀርባ ፡ ላይ ፡ እርምጃች ፡ በእምልኮቸው ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ንዋየ ፡ ቅድሳት ፡ የሚቋጠር ፡ ከለቻና ፡ ጫፎ ፡ የሚሉትን ፡ ነገሮች ፡ ይጫንበት ፡ ጧት ፡ በረት ፡ ሲከፈት ፡ ማንም ፡ ኮርማውን ፡ ከራቱ ፡ ሆኖ ፡ እንዳይመራው ፡ ከኋላውም ፡ እንዳይ ነዳውኩርማው ወደ ፡ ፈለገበት ፡ ጉዞ ፡ ሲያደርግ ፡ ሌላው ፡ መንጋ ፡ እሱን ፡ ተከትሎ ፡ መጓዙ ፡ ስለ ፡ ማይቀር ፡ የኮርማው ፡ ባለቤት ፡ የሆነው ፡ ጉማ ፡ ተከትሎት ፡ እንዲጓዝ ፡ ወሰነ ፡ እለ ፡ ከቀኑ ፡ ጉዞ ፡ በኋላ ፡ ምሽት ፡ ሆኖ ፡ ኮርማው ፡ ሲያርፍ ፡ ጉማውም ፡ እዚያው ፡ አብሮ ፡ እንዲሰፍር ፡ ሁኖ ፡ በማግስቱ ፡ ኮርማው ፡ ጉዞውን ፡ አልተጥል ፡ ያለ ፡ እንደሆነ ፡ ጉሳው ፡ ተበሌውን ፡ ይዞታ ፡ እድርጎ ፡ ይሰፈርበት ፡ እለ ። የመጫ ፡ ሉባዎች ፡ ተሰብስበው ፡ በሸንጎ ፡ የዚህን ፡ ሰው ፡ ሕልም ፡ ሰምተው ፡ ከመከሩበት ፡ በኋላ ፡ ነገዱ ፡ በዚሁ ፡ ሰው ፡ ራዕይ ፡ እካሄድ ፡ በምዕራብና ፡ በደቡብ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ እንዲዘረጋጋ ፡ ኩቱ ፡ ዱፈ ፡ እያሉ ፡ ሲረ ፡ ቱማ ፡ እደ ረጉ ። ሲረ ፡ ቱማ ፡ ማለት ፡ ሕገ ፡ መደንገገ ፡ ማለት ፡ ነው ። ለጉዞው ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ዝግጅት ፡ ከአደረጉ ፡ በኋላ ፡ መጫዎች ፡ ድንጋጌውን ፡ በመከተል ፡ ከሙጢ ፡ ብስል ፡ ተነሥተው ፡ በየጉማቸው ፡ ኮርማዎቹ ፡ ያላ

የዋቸውን ፡ መንገድ ፡ ይዘው ፡ መዘረጋጋት ፡ ጀመሩ ። በጉዞዋቸውም ፡
 ጊዜ ፡ በእንዳንድ ፡ ወረዳ ፡ ያንዱ ፡ ጉማ ፡ ኮርማ ፡ የሌላው ፡ የሄደበትን ፡
 አቋርጦ ፡ ያ ፡ ጉማ ፡ በያዘው ፡ ምድር ፡ ላይ ፡ ስለፀረፈ ፡ ግጭት ፡ የሚያ
 መጣ ፡ ነገር ፡ ሆኖ ፡ ተገኘ ። ስለዚህ ፡ ሉባዎች ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ተሰብስቦ
 በው ፡ የሚከተለውን ፡ ሕግ ፡ ደነገጉ ። በማንኛውም ፡ አኳኋን ፡ ኮርማ ፡
 ከራቢቻ ፡ ከእንዱ ፡ ቦታ ፡ ከቆመ ፡ በኋላ ፡ ሉባዎች ፡ ስብሰባ ፡ አድር
 ገው ፡ የያንዳንዱን ፡ ጉማ ፡ ቀበዩ ፡ (ይዞታ) ፡ ሲረ ፡ ቁማ ፡ እያደረጉ ፡
 ይከልሉት ፡ እንጂ ፡ የሉባ ፡ ሸንጎ ፡ ሳይደነገግ ፡ ማንኛውም ፡ ቀበዩ ፡ እን
 ዳያ ፡ ረግ ፡ መደቡ ። እነሆ ፡ የመጫ ፡ ነገድ ፡ ይህን ፡ ድንጋጌ ፡ መወረት ፡
 አድርጎ ፡ ኮርማ ፡ ከራቢቻን ፡ እየተከተለ ፡ ከጡጤ ፡ ብስል ፡ ተከፋ
 ፍሉ ፡ በስተሰሜን ፡ እስከ ፡ ዐባይ ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡ እስከ ፡ ጉጂብ ፡
 ወንዝ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ እስከ ፡ ቁሉ ፡ ወለል ፡ ተስፋፋቶ ፡ በምዕራ
 ብና ፡ በደቡብ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ተዘረጋጋ ። የኮርማ ፡ ከራቢቻ ፡
 መሪነት ፡ ከጡጤ ፡ ብስል ፡ በስተ ፡ ሰሜን ፡ እስከ ፡ ገንደ ፡ በረት ፡
 ያለውን ፡ አገር ፡ ለጨለያና ፡ ለሊበን ፡ ጉማ ፡ ሰጣቸው ። ሌቃዎች ፡
 የተባሉት ፡ ጉማዎች ፡ ከራቢቻቸውን ፡ ተከትለው ፡ ከጊዜ ፡ እስከ ፡
 ቁሉ ፡ ወለል ፡ ያለውን ፡ ሀብታም ፡ ምድር ፡ ወረሱ ። ሁሉ ፡ የተባ
 ለው ፡ የጂማ ፡ ጉማ ፡ ጎብረት ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ተገዞ ፡ ከደዴሳ ፡ ወንዝ ፡
 እስከ ፡ ጉጂብ ፡ ወንዝ ፡ ያለውን ፡ አገር ፡ ያዘ ። በኋለኛው ፡ ዘመን ፡ ጂማ
 ጉማ ፡ ጊራ ፡ ሊሙ ፡ እናረያና ፡ ጉማ ፡ የተባሉትን ፡ አምስቱን ፡ የግቢ ፡
 መንግሥት ፡ ያቋቋሙ ፡ እነዚህ ፡ የመጫ ፡ ክፍል ፡ የሆኑ ፡ የሁሉ ፡ ጉማ
 ዎች ፡ ናቸው ።

ከብስል ፡ እሌሌ ፡ ከተነሡት ፡ የመጫ ፡ ጉማዎች ፡ መካከል ፡ ተከላካይ ፡
 ወገን ፡ ያጋጠማቸው ፡ ወደ ፡ ጥልቅ ፡ ምዕራብ ፡ የተጓዙት ፡ የሌቃና ፡
 የሊቡ ፡ ወገኖች ፡ ናቸው ። እርግጥ ፡ ከያዙት ፡ በኋላ ፡ ወለጋ ፡ ብለው ፡
 በሰየሙት ፡ አገር ፡ የብርንዝ ፡ አሊጋ ፡ የነበረው ፡ የእናሪያ ፡ ንጉሥ ፡
 የሚነግሥበት ፡ አገር ፡ መሆኑን ፡ እንደ ፡ ማስታወስ ፡ ያስፈልጋል ።
 በታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ይኸ ፡ እውረጃ ፡ ቢዛም ፡ ተብሎ ፡ የታወቀውንው ።
 ሁለተኛው ፡ ከባሮ ፡ ወንዝ ፡ እንሥቶ ፡ ምናልባት ፡ እስከ ፡ ደዴሳ ፡
 ድረስ ፡ የተዘረጋው ፡ የእንፈሎ ፡ ሞቲዎች ፡ ግዛት ፡ ነበረ ። እነዚህ ፡

ሕዝቦች ፡ ያደረጉትን ፡ ትግል ፡ ለመግለጽ ፡ ለመከላከያ ፡ የሠሩት ፡ እርድና ፡ ካነ ፡ በየተራራዎችና ፡ በየሜካው ፡ እስከ ፡ ዛሬ ፡ ይታያል ። ነገር ፡ ግን ፡ ከእናሪያዎች ፡ የበለጠ ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ የነበረበት ፡ የሰሜንና ፡ የምሥራቅ ፡ ኢትዮጵያ ፡ መሪዎች ፡ ማቆም ፡ ያልቻሉትን ፡ የእርሞ ፈረሰኛ ፡ የምዕራብ ፡ እናሪያዎች ፡ ሊገቡት ፡ አለመቻላቸው ፡ አያስገርምም ። በሌቃና ፡ በሲቡዎች ፡ ከተወረሩት ፡ ወገን ፡ እንዱ ፡ ዐባይን ፡ ተሻግሮ ፡ ወደ ፡ ጸሞትና ፡ ወደ ፡ ወምበራ ፡ ተሰደደ ። የእንፈሎው ፡ ወገን ፡ ግን ፡ ብዙዎች ፡ እንደሚሉት ፡ በውጊያው ፡ ውስጥ ፡ ያለቁ ፡ አይመስልም ። እርሞች ፡ እገሩን ፡ ከያዙ ፡ በኋላ ፡ ሚሊቻ ፡ እየሠሩላቸው ፡ ገበር ፡ የሚባለውን ፡ ስም ፡ ሰጥተዋቸው ፡ ከራሳቸው ፡ ጉሣ ፡ ጋራ ፡ አዋሐዱዋቸው ። ከሰዮና ፡ ከቂለም ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ የትምትገኘው ፡ እንፈሎ ፡ ግን ፡ የእናሪያን ፡ ቋንቋዋን ፡ እንደያዘች ፡ ዛሬ ፡ ድረስ ፡ ቂይታላች ። ከሞቲው ፡ ማዕርገና ፡ ከእንዳንድ ፡ የእናሪያ ፡ ልማዶች ፡ በቀር ፡ እንፈሎዎች ፡ የእርሞችን ፡ ቋንቋና ፡ ሥልጣኔ ፡ ደርበው ፡ ተቀብለው ፡ ቂይተዋል ።

ሲቡዎች ፡ ጸቡስን ፡ ተከትለው ፡ በዚህ ፡ ወንዝና ፡ በዐባይ መካከል ፡ ያለውን ፡ አገር ፡ ሲይዙ ፡ ሌቃዎች ፡ ዘልቀው ፡ ባሮ ፡ ድንበር ፡ ድረስ ፡ ተጓዙ ።

ሌቃ ፡ የተባለው ፡ ጉሣ ፡ የወለጋን ፡ ስፋት ፡ እቋርጦ ፡ ጋሮ ፡ ምድር ፡ ድረስ ፡ ዘልቆ ፡ ሂደ ። በጉዞውም ፡ ጊዜ ፡ በሰዮና ፡ በቂለም ፡ ወረዳዎች ፡ መካከል ፡ የሚገኘውን ፡ ውብን ፡ ተራራ ፡ በስተ ፡ ቀኝ ፡ እየው ። በአፋ ፡ ታሪካቸው ፡ የወላቡን ፡ ተራራዎች ፡ ውበት ፡ ያልረሱት ፡ ሌቃዎች ፡ ይህን ፡ ድንቅ ፡ የሆነ ፡ ከዙሪያው ፡ አገር ፡ ሁሉ ፡ ተነጥሎ ፡ ብቻውን ፡ እንደወጋግራ ፡ ወደ ፡ ሰማይ ፡ እቃንቶ የቆመውን ፡ ተመልክተው ፡ የጥንትን ፡ አገራቸውን ፡ ናፍቆት ፡ ቀስቀሰባቸው ። ይበልጥም ፡ ደግሞ ፡ በተራራው ፡ ላይ ፡ ወጥተው ፡ በዙሪያው ፡ ያለውን ፡ ቆንጆ ፡ አገር ፡ እዘቅዝቀው ፡ በተመለከቱ ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ሰማይ ፡ ያረጉ ፡ መሰላቸው ። ስለዚህ ፡ ይኸን ፡ ተራራ ፡ ወለል ፡ ብለው ፡ ከሰየሙት ፡ በኋላ ፡ የሌቃዎች ፡ ቅዱስ ፡ አገር ፡ እደረጉት ። በዚያ ፡ እቅጣሜ ፡ ለሰፈሩት ፡ ሌቃዎች ፡ የወለል ፡ ተራራ ፡ ዋና ፡ ጡጤ ፡ ከመሆኑ ፡ ሌላ ፡ የቡቃ ፡ መረጃና ፡ የአምልኮ ፡ ሥነ ፡ ሥርዐት ፡ የሚፈጸምበትና ፡ የሉባዎቻቸው ፡ ሸንጎ ፡ ተሰብ

ስቦ ፡ ሴረ ፡ ቱማ ፡ የሚያደርጉበት ፡ ቦታ ፡ ሆኖቸው ። በሌቃዎች ፡ ግጥም ፡ ውስጥ ፡ ለወለል ፡ ተራራ ፡ የተዘፈኑት ፡ ምስጋናዎች ፡ እያሌ ፡ ናቸው ።

በወለል ፡ ተራራና ፡ በዙሪያው ፡ በሚገኙት ፡ ወረዳዎች ፡ ከሰፈሩና ፡ አገሩን ፡ አረጋግጠው ፡ ከያዙ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ሩቁ ፡ ምዕራብ ፡ የሄዱት ፡ ሌቃዎች ፡ ከዚያ ፡ ተንቀሳቅሰው ፡ በዙሪያው ፡ ያለውን ፡ ደጋ ፡ አገር ፡ ሁሉ ፡ እየወረሩ ፡ መውሰድ ጀመሩ ። በዚህም ፡ ጊዜ በአውራጃው ፡ የሚገኙት ፡ የእናሪያ ፡ ሕዝቦች ፡ የጠነከረ ፡ መከላከል ፡ ያደረጉ ፡ አይመስልም ።

ስለዚህ ፡ ብዙ ፡ ትውልድ ፡ ሳያልፍ ፡ በዴዴሳና ፡ በግቢ ፡ ወንዞች ፡ በስተ፡ምዕራብ የሚገኘው ፡ አገር ፡ ሁሉ ፡ ኢሉ ፡ አባ ፡ ቦር ፡ (ኢሉባቦር) ፡ ጭምር ፡ በሌቃዎች ፡ እጅ ፡ ወደቁ ። በአገሩ ፡ የሚገኙትም ፡ እናሪያዎች ፡ ሚዲቻ ፡ እየሠሩ ፡ ገበሬ ፡ የሚባል ፡ ስም ፡ እየተሰማቸው ፡ ከእርሞ ነገድ ፡ ጋራ ፡ ተቀላቀሉ ። እንፈሉ ፡ ብቻ ፡ ከሌቃዎች ፡ ጋራ ፡ በመስማማት ፡ የእናሪያ ፡ ምቲዋንና ፡ የከፋ ፡ ቋንቋን ፡ እንደያዘች ፡ ቂየች ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ አንፈሉዎችም ፡ በጊዜ ፡ ብዛት ፡ በጋብቻና ፡ በማገበራዊ ፡ አንዋንዋር ፡ ከሌቃዎች ፡ ጋራ ፡ መቀላቀላቸው ፡ አልቀረም ። ባለንበት ፡ መቶኛ ፡ ዘመን ፡ የእንፈሉ ፡ ሕዝብ እርሞኛንና ፡ ከፊችን ፡ ሲናገር ፡ እናገኘዋለን ። ከሰዮና ፡ ከቁለም ፡ በስተ ፡ ጀርባ ፡ ያለው ፡ አገር ፡ ግን ፡ እንደተረብ ፡ የሚናደፍ ፡ ጥቅር ፡ ወባ ፡ ያለበት ፡ ወረዳ ፡ ለደገኛ ፡ ሕዝብ ፡ የማይመች ፡ ዝቅተኛ ፡ ቆላ ፡ በመሆኑ የሌቃ ፡ ጉማ ፡ ወደ ፡ ቆላው ፡ ለመውረድ ፡ አልፈቀደም ። እንዲያውም ፡ የምዕራብ ፡ ደጋ ፡ ምድር ፡ ከተያዘ ፡ በኋላ ፡ ወለል ፡ ላይ ፡ የደረጁት ፡ ሌቃዎች ፡ ወደ ፡ ደቡብ ፡ ምሥራቅ ፡ ገፍተው ፡ ላሉ ፡ ቅሌ ፡ የተባለውን ፡ ወረዳና ፡ ኢሉ ፡ አባ ፡ ቦርን ፡ በወረራ ፡ ወሰዱት ። እንጂ ፡ ወደ ፡ ጋምቢላ ፡ አልዘመቱም ። እንግዲህ ፡ ከወላቡ ፡ የተነሣውን ፡ የእርሞዎችን ፡ የተሰዳጅ ፡ ሕዝብ ፡ ናዳ ፡ በስተ ፡ ምዕራብ ፡ በኩል ፡ የሁምቢ ፡ ጫካና ፡ የባሮ ፡ ወንዝ ፡ ከለለው ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። በዓለም ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ ከምናንባቸው ፡ የሕዝብ ፡ ሰደት ፡ ታሪክ ፡ መካከል ፡ እርሞዎች ፡ ከመቶ ፡ ዓመት ፡ ባንሰ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ያከናወኑት ፡ የምድር ፡ ይዞታ ፡ ከሚያስደንቁት ፡ ሁኔታዎች ፡ አንዱ ፡ ሆኖ ፡ ነው ።

ሰለ ፡ ወሎ ፡ ጉማ ፡ መሰደድ ።

በዘመናችን ፡ የሸዋ እርሞ፡ ምድር ፡ የሚባለውን ፡ አገር ፡ በዕጣ ፡ ለቱ ለማ ፡ ጉማ ፡ ለቀውለት ፡ የሄዱትን ፡ የሌሎችን ፡ ጉማዎች ፡ ታሪክ ፡ ከመፈጸም ፡ አስቀድሞ ፡ የወሎን ፡ ጉማ ፡ ታሪክ ፡ በአጭሩ ፡ እናስረዳለን ። ከአፍ ፡ ታሪክ ፡ እንደምንሰማ ፡ የወሎ ፡ ጉማ ፡ ከተለማዎች ፡ የተለያየው ፡ መጫዎች ፡ አዋሽን ፡ ተሻግረው ፡ ወደ ፡ መዕራብ ፡ ከተጓዙ ፡ በኋላ ፡ ነው። በ፲፩፻፶፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በገዳ ፡ ርበሌ ፡ የጀመረው ፡ የአምስቱ ፡ ገዳ ፡ ዙሪያ ፡ ተፈጸመ። በዚሁ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ቡታ ፡ አርደው ፡ የነገዱን ፡ የአስተዳደር ፡ ሥልጣን ፡ የተረከቡት ፡ ሉባዎች ፡ ገዳቸውን ፡ ሐንፋፋ ፡ ወይም ፡ ጽሉ ፡ ባለው ፡ ሰየሙት ። እነዚህ ፡ ሉባዎች ፡ የሚልባ ፡ ባለገዳ ፡ ልጆች ፡ ሰለ ፡ ሆኑ ፡ እንደ ፡ ደንቡ ፡ ገዳቸው ፡ ሚልባ ፡ ሊባል ፡ ይገባ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ እርሞዎች ፡ ከወላቡ ፡ ተንቀሳቅሰው ፡ ሰፊ ፡ ምድር ፡ ለመያዝ ፡ ከተለያዩ ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ እንደ ፡ ጉማዎች ፡ የገዳዎችን ፡ ስም ፡ እንደ፡ለወጠው ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ተገልጾልላል። ይሁንና ፡ የወሎን ፡ ነገድ ፡ ዘመቻ ፡ ለመጀመሪያው ፡ ጊዜ ፡ የመሩት ፡ የሐንፋፋ ፡ ወይም ፡ የጽሉ ፡ ባለገዳዎች ፡ ናቸው ። ታላቁ ፡ ወረራ ፡ ከመጀመሩ ፡ አስቀድሞ ፡ ወላቡንና ፡ ቱሉ ፡ አምዱልን ፡ የእርሞች ፡ መነሻ ፡ ቦታ ፡ አድርገን ፡ ሰለ ፡ ቂጠርን ፡ የወሎ ፡ ጉማ ፡ ከመንቀሳቀሱ ፡ አስቀድሞ ፡ መካከለኛውን ፡ ደጋ ፡ ቱሉማዎች ፡ በምሥራቁ ፡ ደጋ ፡ ቱሉዎች ፡ በምዕራብ ፡ ደጋ ፡ መጫዎች ፡ ሰፍረውበት ፡ እናገኛለን ። አራተኛው ፡ ነገድ ፡ ለሆነው ፡ ለወሎ ፡ ጉማ ፡ የቀረው ፡ ከፍያ ፡ ከሰሜኑ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ደጋ ፡ መሻማት ፡ ብቻ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ጉማ ፡ ወደሰሜን ፡ የሚጓዝበትን ፡ መንገድ ፡ ግግኘት ፡ ነበረበት ። ይልቁንም ፡ በነዚህ ፡ እውራጃዎች ፡ ውስጥ ፡ የደረጀ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ ስለሚገኝባቸው ፡ እነሱን ፡ አቋርጦ ፡ ግለፍ ፡ የግይዳል ፡ ነበር ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ የሐንፋፋ ፡ ገዳ ፡ መሪዎች ፡ ከእዳ ፡ ነቢ ፡ ተነሥተው ፡ መጀመሪያ ፡ ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ ከተጓዙ ፡ በኋላ ፡ በደጋውና ፡ በቆላው ፡ መካከል ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ በሚተዳደሩ ፡ ወረዳዎችና ፡ በአዳሎች ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ አልፈው ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ለማቃናት ፡ መደቡ ፡ የወሎ ፡ ከፍል ፡ ጉማዎች ፡ በጉዞአቸው ፡ ጊዜ ፡ አዋሽን ፡ ተሻግረው ፡ ካቲሲና ፡ ከምትባል ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ኃይሌ ፡ የተባ

ለው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ መንገዳቸውን ፡ ለመዝጋት ፡ ሰፍሮ ፡ እን
ጉት ፡ ከቲሲኖ ፡ ላይ ፡ ከዚህ ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጎይለኛ ፡ ወራሃት ፡
ጋራ ፡ ታላት ፡ ውጊያ ፡ እደረጉ ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ የወሎም ፡ ጉግዎች ፡
እንደ ፡ ወንድሞቻቸው ፡ እንደ ፡ ተለማኖ ፡ እንደ ፡ መጫዎች ፡ የደረጀ ፡
ፈረሰኛ ፡ ስለ ፡ ነበራቸው ፡ ጊዮርጊስ ፡ ኃይለን ፡ አሸንፈው ፡ መንገድ ፡
ማስለቀት ፡ ቻሉ ።

ካቲሲኖ ፡ ላይ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ኃይለን ፡ ድል ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ የደጋ
ውን ፡ እፋፍ ፡ ተከትለው ፡ ጉዞአቸውን ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ከቀጠሉ ፡ በኋላ ፡
ከዚያም ፡ ወጥተው ፡ በአንጉት ፡ አውራጃ ፡ እፋፍ ፡ ደጋውን ፡ አገር ፡
ያዙት ፡ ከጉሳው ፡ መካከል ፡ ተከፍሎ ፡ በአንጉት ፡ በስተ ፡ ደቡብ ፡
ያለውን ፡ አገር ፡ ይዞ ፡ ወሎ ፡ ብለው ፡ ሰየመው ፡ ሌሎችም ፡ ዛሬ ፡ የጁ ፡
የሚባለውን ፡ ወረዳ ፡ ከያዙ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ሰሜን ፡ ቀጥለው ፡ ያዘቦና ፡ የራያ ፡
ጉግ ፡ ዛሬ ፡ የሚኖርበትን ፡ አውራጃ ፡ ይዘው ፡ ሰፈሩበት ፡ እነዚህን ፡
አገሮች ፡ ይዘው ፡ ከሰፈሩበት ፡ በኋላ ፡ የሐንፋፋ ፡ ባለገዳዎች ፡ ጋንዝ
ንና ፡ ሳይንትን ፡ መውረር ፡ ጀመሩ ፡ ከነዚህም ፡ አንዱ ፡ ባርቱማ ፡ የተባ
ለው ፡ ጉግ ፡ ዋቃ ፡ የተባለውን ፡ የሐርቦን ፡ ወንድም ፡ ወግቶ ፡ ከገደለው ፡
በኋላ ፡ በጊምድርን ፡ ወርሮ ፡ ከመካከለኛው ፡ ያማራ ፡ አገር ፡ ጦር ፡ ከተ
ዋጋ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ መግፋት ፡ ተስኖት ፡ ከዚያው ፡ መቆም ፡
ግዴታ ፡ ሆነበት ።

እንግዲህ ፡ የወሎን ፡ ጉግ ፡ በ፲፮ኛው ፡ መቶ ፡ መጨረሻ ፡ እማራና ፡
ትግሬ ፡ ድንበር ፡ ላይ ፡ እንተዋቸውና ፡ ቀጥለን ፡ የቀለማ ፡ ጉግ ፡ ከእዳ ፡
ነቤ ፡ በተነቃነቅ ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ እደረገው ፡ ዘመቻ ፡ እንመለስ ።

በ፲፭፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሐንፋፋ ፡ ገዳ ፡ ጽ ፡ ዓመት ፡ ተፈጽሞ ፡ ከአ
ርባ ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ በሙዳና ፡ ገዳ ፡ ጊዜ ፡ ቡታ ፡ ያረደው ፡ ትውልድ ፡
ልጆች ፡ ባለገዳ ፡ ለመሆን ፡ ደረሱ ። ቡታ ፡ ባረዱም ፡ ጊዜ ፡ ገዳውን ፡ ርበሌ ፡
ብለው ፡ ሰየሙት ፡ በዚህ ፡ በርበሌ ፡ ገዳ ፡ ጊዜ ፡ ትልቅ ፡ ዘመቻ ፡ ያደረ
ገው ፡ የቀለማ ፡ ጉግ ፡ ነው ፡ እላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ ከረዩዎች ፡
ወደ ፡ ምሥራቅ ፡ መጫዎች ፡ ወደ ፡ ምዕራብ ፡ ወሎዎች ፡ ወደ ፡ ምሥ
ራት ፡ ሰሜን ፡ መጓዛቸውን ፡ ሰናትት ፡ ቀለማዎችን ፡ እዳ ፡ ነቤ ፡ ላይ ፡
ተወናቸው ፡ በ፲፭፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ቀለማዎቹ ፡ ከእዳ ፡ ነቤ ፡ ዙሪያ ፡ ተነ

ሥተው ፡ ሸዋን ፡ ለመውረር ፡ በተጓዙ ፡ ጊዜ ፡ በእዝማች ፡ ዘረ ፡ ዮሐንስ ፡ የተመራ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ጦር ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ ጠብቆ ፡ ገጠማቸው ። ከጦርነቱም ፡ ላይ ፡ እዝማች ፡ ዘረ ፡ ዮሐንስ ፡ ሞተ ፤ ሠራዊቱም ፡ ተሸ ነፈ ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ የሮበሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ የሸዋና ፡ የጉጃም ፡ መንገድ ፡ እንደ ፡ ተከፈተላቸው ፡ ቂጥረው ፡ በግሥጋሜ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ ተራምደው ፡ ዛሬ ፡ የሸዋ ፡ ኦርሞ ምድር ፡ ከተባለው ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ሰፈሩ ።

ሸዋ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ እምብርት ፡ እንደ ፡ መሆኑም ፡ የቱለማዎች ፡ ወረራ ፡ ከሌላዎቹ ፡ ወረራዎች ፡ ሁሉ ፡ የኢትዮ ጵያን ፡ መንግሥት ፡ ሳያሳስበው ፡ አልቀረም ። ሁኖም ፡ የቱለማዎች ፡ ወረራ ፡ የተደረገው ፡ እጹ ፡ ገላውዴዎስ ፡ ጦርነት ፡ ላይ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ ባጼ ፡ ሚኒስ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ስለ ፡ ነበረ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ በጽኑ ፡ ሊከላከላቸው ፡ አልቻለም ። ቀደም ፡ ብለን ፡ እንዳሳሰብን ፡ ሁሉ ፡ ከግራኝ ፡ ጋራ ፡ በነበረው ፡ ጦርነትና ፡ ቀጥሎም ፡ ዓሊ ፡ ኑር ፡ ባደረገው ፡ ውጊያ ፡ ምሕንያት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ የጦር ፡ ጎይል ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ሕዝቡ ፡ በመላ ፡ ታላቅ ፡ ድካም ፡ ላይ ፡ ይገኝ ፡ ነበር ። ሁኖም ፡ መንግሥት ፡ ጊዜውን ፡ ጠብቆ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግል ፡ ለመሪነት ፡ እንደ ፡ ይረሰ ፡ የኦርሞችን ፡ መስፋፋት ፡ ለማገድ ፡ ሲዘጋጅ ፡ ቂየ ። ሠርጸ ፡ ድንግልም ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ ሥልጣን ፡ አረጋገጠ ፡ እንደ ፡ ያዘ ፡ የኦርሞች ወረራ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ አደጋ ፡ መሆኑን ፡ በመመልከት ፡ ሠራዊቶቹን ፡ እስከትቶ ፡ ኦርሞች ወደ ፡ ሰፈሩበት ፡ ተጓዘ ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ የቱለማ ፡ ጉማዎች ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ የተመለሱ ፡ ይመስላል ። ሆኖም ፡ በሚከተሉት ፡ ዓመታት ፡ እጹ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግል ፡ የመሩት ፡ ጦር ፡ ጉዞውን ፡ ወደፊት ፡ ቀጥሎ ፡ ዙዋይ ፡ ድረስ ፡ ሄደ ። ከዙዋይ ፡ እጠገብ ፡ በ፲፭፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሮበሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ የነበሩ ፡ የአባቲ ፡ ጉማዎች ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ጦር ፡ ጋራ ፡ ገጥመው ፡ በፍጹም ፡ ተሸ ነፋ ። ከጦርነቱም ፡ ላይ ፡ ኦርሞች ፡ በእያሌው ፡ ተፈጁ ። የዘመኑ ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊ ፡ አባ ፡ ባሕሪ ፡ ከአባቲ ፡ ጦር ፡ መካከል ፡ ከዐሥር ፡ ሰው ፡ የበለጠ ፡ አላመለጠም ፡ ብሎ ፡ ጽሮአል ።

እጹ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግል ፡ የአባቲን ፡ ጦር ፡ ካወደሙ ፡ በኋላ ፡ በዳዎት ፡ በኩል ፡ ያለውን ፡ አገር ፡ ለማትናት ፡ ወደ ፡ ጉጃም ፡ በተሻገሩ ፡ ጊዜ ፡ ቱሶ

ማዎች ፡ እንደገና ፡ ዘምተው ፡ ሸዋንናጉሻምን ፡ መውረር ፡ ጀመሩ ። ወረራው ፡ ግን ፡ በነዚህ ፡ አውራጃዎች ፡ ላይ ፡ ጥፋት ፡ አደረሰ ፡ እንጂ ፡ ለጦሮች ፡ ድል ፡ አልሰጣቸውም ።

በ፲፭፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተለወጠው ፡ ገዳ ፡ ብርመጄ ፡ ተብሎ ፡ ተሰየመ። በዚህ ፡ ገዳ ፡ ቡታ ፡ ያረዱት ፡ የፊተኛው ፡ የኪሎሌ ፡ ባለገዳዎች ፡ ልጆች ፡ የሆኑ ፡ ትውልድ ፡ ነበሩ ። በዚህኛው ፡ ገዳ ፡ ዘመን ፡ ዋናዎቹ ፡ ዘማችች ፡ የከረዩ ፡ ጉማዎች ፡ ነበሩ ። ከተደረገው ፡ ጦርነት ፡ ሁሉ ፡ እንደሚታይ ፡ የእርሞዎች ፡ ጦር ፡ አረማመድ ፡ እያንዳንዱ ፡ ገዳ ፡ የፊተኛው ፡ ገዳ ፡ ያልሆነውን ፡ አገር ፡ አልፎ ፡ መውረር ፡ እንደ፡ ነበረ ፡ ሁሉ ፡ ገዳ ፡ በተለወጠ ፡ ቍጥር ፡ ከአዲሱ ፡ ገዳ ፡ ጊዜ ፡ ዋና ፡ ዘማች ፡ የሚሆነው ፡ እርፎ ፡ የቂየው ፡ ጉማ ፡ ነበር ። ይኸ ፡ ሲባል ፡ ሌሎቹ ፡ ጉማዎች ፡ በጦርነቱ ፡ ተከፋይ ፡ እይሆኑም ። ፀይም ፡ በግንባራቸው ፡ ያለውን ፡ ጦር ፡ በመጠኑ ፡ እያጠቁትም ፡ ግለት ፡ አይደለም ። ነገር ፡ ግን ፡ ከዘመቻቸው ፡ ታሪክ ፡ በግልጽ ፡ እንደሚታይ ፡ ሁሉ ፡ በየገዳው ፡ ትልቁ ፡ የዘመቻ ፡ ሸክም ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ጉማዎች ፡ ትከሻ ፡ ላይ ፡ ወድቆ ፡ ተገኝቶዋል ። ይኸም ፡ ዘዴ ፡ ታላቅ ፡ ወረራ ፡ ለማድረግ ፡ ተግባራቸው ፡ ያልነበረ ፡ ዝግጅነት ፡ ለማድረግና ፡ አዲስ ፡ የጦር ፡ ፈሊጥ ፡ ለማከናወን ፡ ረዳቸው ።

በብርመጄ ፡ ገዳ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የከረዩ ፡ ጉማዎች ፡ ሚያ ፡ በሚባል ፡ ጉማ ፡ ላይ ፡ ዘመቱ ። በ፲፮፻፵፱ ፡ መቶ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ ሚያዎች ፡ ስመ ፡ ጥሩ ፡ ቀስተኞች ፡ ነበሩ ፡ የቀስታቸውን ፡ ጦር ፡ መርዝ ፡ እየነከሩ ፡ ስለሚተክሱት ፡ ከጦርነት ፡ ላይ ፡ በጣም ፡ የተፈሩ ፡ እርቦኞች ፡ ነበሩ ። መርዝ ፡ የተነከረውን ፡ ጦር ፡ ለማሸነፍ ፡ የብርመጄ ፡ ባለገዳዎች ፡ ወታደሮቻቸውን ፡ ከራስ ፡ እስከ ፡ እግር ፡ የሚሸፍኑ ፡ ከበፊ ፡ ቆዳ ፡ የተሠሩ ፡ ጋሻዎች ፡ እዘጋጁ ። ጦርነት ፡ በገጠሙ ፡ ጊዜ ፡ በሚያዎች ፡ ቀስት ፡ የተተኩሰው ፡ ነፃላጽ ፡ አዲሱን ፡ ጋሻ ፡ ለመንደል ፡ አልቻለም ። ስለዚህ ፡ ሚያዎች ፡ ካልፈጥረዋቸው ፡ ፈረሰኞች ፡ ፊት ፡ ለመቆም ፡ አልቻሉም ። ሚያዎች ፡ ተሸንፈው ፡ አገራቸው ፡ ካልፈጥረዋቸው ፡ እጅ ፡ ወደቀ ። በ፲፭፻፳፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የብርመጄ ፡ ገዳ ፡ ሲለወጥ ፡ አዲሱ ፡ ገዳ ፡ ሙለታ ፡ ተብሎ ፡ ተሰየመ ። በዚህ ፡ ዘመን ፡ እዚ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግል ፡ ዳዋትን ፡ ለማቅናት ፡

ይዋጉ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ የሙሉታ ፡ ባለገዳዎች ፡ ዐባይን ፡ ተሻግረው ፡
 ጉጃምን ፡ ወረሩ ። በወረራውም ፡ ጊዜ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡
 ከአደጋ ፡ ሊወድቁ ፡ ምንም ፡ አልቀራቸውም ። ስለዚህ ፡ ሰፈራቸውን ፡
 ለቀው ፡ ጂበላ ፡ ተራራ ፡ ላይ ፡ ሰፈሩ ። አጼ ፡ ሠርጸ ፡ ድንግልም ፡
 እርሞች ፡ ጉጃም ፡ መግባታቸውን ፡ በሰሙ ፡ ጊዜ ፡ በግሥጋሜ ፡ ዳሞት ፡
 ተመልሰው ፡ አደራ ፡ ከሚባል ፡ ጦር ፡ ሚዳ ፡ ላይ ፡ ወግተዋቸው ፡ ድል ፡
 አደረጉዋቸው ። ከጦርነቱ ፡ ላይ ፡ ቍጥር ፡ የሌለው ፡ የእርሞዎች ፡ ጦር ፡
 አለቀ ። ስለዚህ ፡ እርሞች ፡ ከጉጃም ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ተመለሱ ። ሆኖም ፡
 የሙሉታ ፡ ባለገዳዎች ፡ ወረራውን ፡ አላቋረጡም ። አጼ ፡ ሠርጸ ፡ ድን
 ግል ፡ ጃዊዎችን ፡ ለመውጋት ፡ ወደ ፡ ዋግ ፡ ሲገመገሡ ፡ በምዕራብ ፡
 በኩል ፡ መጫዎች ፡ ተሻግረው ፡ ዳሞትን ፡ ወረው ፡ ዘረፉ ። በስተ ፡ ምሥ
 ሬት ፡ ደገሞ ፡ ቁለማዎች ፡ ሸዋን ፡ እንደ ፡ ገና ፡ ወረሩ ።

From the Library of
 ፍጹክ ለጥው ወልደ ዮሐንስ
 FESSEHA ATLAH WOLDE YOHANNES

